

שבוע פרשת שמיני - פרה

(16 – 22 March 14)

י"ד – כ' אדר ב' תשע"ד

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

הוספה: כמפורט במפתח כללי עמוד ד'

סדר הנחת תפילין

אף על פי שישכילים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה), או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין בזמן התפילה, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משניות י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מורה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

**מוֹדָה אֲנִי לְפָנֶיךָ, מֶלֶךְ חַי וְקַיִם שֶׁהַחַיּוּת בִּי נִשְׁמָתִי
בְּחַמְלָתָהּ. רַבָּה אֲמוּנָתָךְ.**

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזוהר בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל דְּבָרֵי תוֹרָה:**

**וְהַעֲרַב נָא יי אֱלֹהֵינוּ אֶת־דְּבָרֵי תוֹרָתְךָ בְּפִינוּ, וּבְפִי
כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, וְנִהְיָה אֲנַחְנוּ וְצִאֲצֵאֵינוּ,
וְצִאֲצֵאֵי כָּל־עַמּוּךָ בֵּית יִשְׂרָאֵל, בְּלִנּוּ יוֹדְעֵי שְׁמֶךָ וְלוֹמְדֵי
תוֹרָתְךָ לְשִׁמְחָה. בְּרוּךְ אַתָּה יי, הַמְלַמֵּד תוֹרָה לְעַמּוֹ יִשְׂרָאֵל:**

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר בָּחַר בָּנוּ מִכָּל
הָעַמִּים וְנָתַן לָנוּ אֶת תּוֹרָתוֹ. בְּרוּךְ אַתָּה יי, נוֹתֵן
הַתּוֹרָה:**

**וַיִּדְבֵּר יְהוָה אֱלֹהֵי־מֹשֶׁה לֵּאמֹר: דַּבֵּר אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל־בָּנָיו
לֵאמֹר כֹּה תְבַרְכוּ אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲמֹר לָהֶם:**

**יְבָרֶכְךָ יְהוָה וַיִּשְׁמְרֶךָ: יָאֵר יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיַּחַדְךָ: יֵשׂא
יְהוָה | פָּנָיו אֵלֶיךָ וַיִּשֶׁם לְךָ שָׁלוֹם:**

וְשָׂמוּ אֶת־שְׁמִי עַל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאֲנִי אֲבָרְכֶם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכוונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוסות לעבר הגוף.

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ לְהִנִּיחַ תְּפִלִּין:**

הברכה השניה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין של־יד לשל־ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

**בְּרוּךְ אַתָּה יי אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו
וְצִוָּנוּ עַל מִצְוֹת תְּפִלִּין:**

קריאת שמע

שְׁמַע יִשְׂרָאֵל, יי אֱלֹהֵינוּ, יי אֶחָד:

בְּרוּךְ שֵׁם כְּבוֹד מְלָכוּתוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:

**וְאַהֲבַת אֵת יי אֱלֹהֶיךָ, כָּכָל לְבָבְךָ וּכָכָל נַפְשְׁךָ וּכָכָל
מְאֹדְךָ. וְהָיוּ הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְךָ**

**הַיּוֹם, עַל לְבָבְךָ. וְשָׁנַנְתָּם לְבָבְךָ וּדְבַרְתָּ בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְקִשְׁרָתָם לְאוֹת עַל יָדְךָ,
וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֶיךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ וּבְשַׁעְרֶיךָ.**

**וְהָיָה אִם שָׁמַע תִּשְׁמָעוּ אֵל מִצְוֹתֵי, אֲשֶׁר אֲנִי מְצַוְהָ
אֲתֶכֶם הַיּוֹם, לְאַהֲבָה אֵת יי אֱלֹהֵיכֶם וּלְעֲבֹדוֹ, כָּכָל**

**לְבַבְכֶם וּכָכָל נַפְשְׁכֶם. וְנָתַתִּי מִטֶּר אֲרֻכְכֶם בְּעֵתוֹ יוֹרֵה
וּמִלְקוֹשׁ, וְאֶסַּפְתִּי דֹגְגֶךָ וְתִירְשְׁךָ וְצִהְרְךָ. וְנָתַתִּי עֵשֶׂב בְּשֹׁדְךָ**

**לְכַהֲמֶתְךָ, וְאֶכְלָתָ וּשְׂבַעְתָּ. הַשְּׁמֹרוּ לָכֶם פֶּן יִפְתָּה לְבַבְכֶם,
וּסְרַתְם וַעֲבַדְתֶּם אֱלֹהִים אֲחֵרִים וְהִשְׁתַּחֲוִיתֶם לָהֶם. וְהָרָה**

**אֶף יי בָּכֶם וְעֲצַר אֶת הַשָּׁמַיִם וְלֹא יִהְיֶה מִטֶּר וְהָאֲדָמָה לֹא
תֵּתֵן אֶת יְבוּלָהּ, וְאֲבַדְתֶּם מְהֵרָה מֵעַל הָאָרֶץ הַטֹּבָה אֲשֶׁר יי**

**נָתַן לָכֶם. וְשָׁמַתָם אֶת דְּבָרֵי אֱלֹהֵי עַל לְבַבְכֶם וְעַל נַפְשְׁכֶם,
וְקִשְׁרַתְם אֹתָם לְאוֹת עַל יְדֵכֶם וְהָיוּ לְטֹמֶטֶת בֵּין עֵינֵיכֶם.**

**וּלְפִדְתֶּם אֹתָם אֶת בְּנֵיכֶם לְדֹבַר בָּם, בְּשִׁבְתְּךָ בְּבֵיתְךָ
וּבְלַכְתְּךָ בַּדֶּרֶךְ וּבְשֹׁכְבְּךָ וּבְקוּמְךָ. וְכִתְבָתָם עַל מְזוֹזֹת בֵּיתְךָ
וּבְשַׁעְרֶיךָ. לְמַעַן יִרְבּוּ יְמֵיכֶם וְיָמֵי בְנֵיכֶם עַל הָאֲדָמָה אֲשֶׁר**

נִשְׁבַּע יי לְאַבְרָהָם לָתֵת לָהֶם, בְּיָמֵי הַשָּׁמַיִם עַל הָאָרֶץ.

**וַיֹּאמֶר יי אֵל מֹשֶׁה לֵּאמֹר. דַּבֵּר אֵל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְאָמַרְתָּ
אֲלֵהֶם וְעָשׂוּ לָהֶם צִיצִית עַל בְּגָדֵיהֶם לְדָרְתָם,**

**וְנָתַנוּ עַל צִיצִית הַכֹּפֶת, פְּתִיל תְּכֵלֶת. וְהָיָה לָכֶם לְצִיצִית,
וּרְאִיתֶם אֹתוֹ, וְזָכַרְתֶּם אֶת כָּל מִצְוֹת יי, וְעָשִׂיתֶם אֹתָם, וְלֹא**

**תִּתּוּרוּ אַחֲרָי לְבַבְכֶם וְאַחֲרָי עֵינֵיכֶם אֲשֶׁר אֹתָם זִנִּים
אַחֲרֵיהֶם. לְמַעַן תִּזְכְּרוּ וְעָשִׂיתֶם אֶת כָּל מִצְוֹתֵי, וְהִיִּיתֶם**

**קְדוֹשִׁים לֵאלֹהֵיכֶם. אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם, אֲשֶׁר הוֹצֵאתִי אֲתֶכֶם,
מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם לְהִיּוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים, אֲנִי יי אֱלֹהֵיכֶם (אֲנִי יי**

אֱלֹהֵיכֶם) אָמֵת.

נכון לומר קודם התפילה:

**הַרְיָנִי מְקַבֵּל עָלֵי מִצְוֹת עֲשֵׂה שֶׁל וְאַהֲבַת לְרַעְיוֹן כְּמוֹךָ
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילות שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק**

לימי החודש.

**יְהִי רְצוֹן מִלְּפָנֶיךָ, יי אֱלֹהֵינוּ וְאֱלֹהֵי אֲבוֹתֵינוּ, שִׁיבִנָּה בֵּית
הַמִּקְדָּשׁ בְּמַהֲרָה בְּיָמֵינוּ, וְתֵן חֶלְקֵנוּ בְּתוֹרָתְךָ.**

אֲךָ צְדִיקִים יוֹדוּ לְשִׁמְךָ יִשְׁבּוּ יִשְׂרָאֵל אֶת פָּנֶיךָ.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קמני קמנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה לחשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבדיל קופת־צדקה משלו - שלתוכה נותן צדקה (לבר משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מתורו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "לחשם הארץ ומלואה" (או בראש־תיבות "לח") בצירוף שמם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניחם בחורו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

ק"ב

גם זה המזמור נאמר בא"ב, בכל פסוק שני אותיות ובשני אחרונים שלש, ומספר על מדות טובות שיבור לו אדם והוא יתן צדקה ושכרו שלא יצטרך לבריות:

א הַלְלוּ־יָהּ | אֲשֶׁר־אֵישׁ יֵרָא אֶת־יְהוָה בְּמִצּוֹתָיו חֲפֵץ מְאֹד: ב גִּבּוֹר בְּאַרְץ יִהְיֶה זִרְעוֹ דּוֹר
יְשָׁרִים יִבְרָךְ: ג הַזֹּרֵעַ־עֵשֶׂר בְּבֵיתוֹ יִצְדָּקְתוּ עֲמֹדַת לָעַד: ד זֶרַח בַּחֲשֵׁךְ אִוֵּר לְיִשְׁרָאֵל חֲנוּן
וְרַחוּם יִצְדִּיק: ה טוֹב־אֵישׁ חֲנוּן וּמְלֹאָה יִכְלָל דְּבָרָיו בְּמִשְׁפָּט: ו בִּי־לְעוֹלָם לֹא־יִמּוּט לִזְכָּר
עוֹלָם יִהְיֶה צְדִיק: ז מִשְׁמוּעָה רָעָה לֹא יִירָא נָכוֹן לָבוֹ בְּטַח בַּיהוָה: ח סָמוּךְ לָבוֹ לֹא יִירָא
עַד אֲשֶׁר־יִרְאֶה בְּצַרְיוֹ: ט פֶּה־וּ | נָתַן לְאֲבִיוָנִים צְדָקְתוֹ עֲמֹדַת לָעַד קִרְנוֹ תָרוּם בְּכִבּוֹד:
י רָשַׁע יִרְאֶה | וְכַעַס שֹׁנֵי יַחֲרֹק וְנֶמֶס תֹּאזְנוֹת רָשָׁעִים תֵּאבֵד:

ק"ג

בו יסופר נפלאות מוציאת מצרים:

א הַלְלוּ־יָהּ | הַלְלוּ עַבְדֵי יְהוָה הַלְלוּ אֶת־שֵׁם יְהוָה: ב יְהִי שֵׁם יְהוָה מְבֹרָךְ מֵעַתָּה וְעַד־עוֹלָם:
ג מִמִּזְרַח־שֶׁמֶשׁ עַד־מְבֹאֵל מְהִלֵּל שֵׁם יְהוָה: ד רֵם עַל־כָּל־גּוֹיִם | יְהוָה עַל הַשָּׁמַיִם בְּבוֹדוֹ:
ה מִי בַיהוָה אֱלֹהֵינוּ הַמִּגְבִּיהִי לַשָּׁבֶת: ו הַמְשַׁפִּיל לְרֹאשֵׁי בָשָׂר וּבָאָרֶץ: ז מְקִימֵי מַעֲרָךְ
דֵּל מֵאֲשַׁפֵּת יָרִים אֲבִיוֹן: ח לְהוֹשִׁיבֵי עַם־נְדִיבִים עַם נְדִיבֵי עַמּוֹ: ט מוֹשִׁיבֵי | עֶקְרַת הַפִּית
אִם־הַבָּנִים שְׂמֵחָה הַלְלוּ־יָהּ:

ק"ד

בו מבואר מפני מה זכה יהודה למלכות:

א בְּצֵאת יִשְׂרָאֵל מִמִּצְרַיִם בֵּית יַעֲקֹב מֵעַם לְעוֹ: ב הִיתָה יְהוּדָה לְקִדְשׁוֹ יִשְׂרָאֵל מִמִּשְׁלֹתָיו:
ג הַיָּם רָאָה וַיִּגַּם הִירִדֹן יִסָּב לְאַחֹר: ד הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְּנִי־צֹאן: ה מִה־לֶּךְ
הַיָּם כִּי תִגּוֹם הִירִדֹן תִּסָּב לְאַחֹר: ו הַהָרִים תִּרְקְדוּ כְּאֵילִים גְּבַעוֹת כְּבְּנִי־צֹאן: ז מִלִּפְנֵי אֲדוֹן
חֲוֵלֵי אֶרֶץ מִלִּפְנֵי אֱלֹהֵי יַעֲקֹב: ח הַהֶפְכִי הַצּוֹר אֲגַם־מַיִם חֲלָמִישׁ לְמַעֲיָנו־מַיִם:

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר"ש, ה'תשס"ז

ברוקלין, נ. י.

שלום וברכה!

נעם לי להכיר, עכ"פ בכתב, ולקבל הידיעה המשמחת ע"ד נשואיו בקרוב שהרי כל ישראל בבחינת קומה שלמה, ושמחתו של כל אחד ואחת בישראל היא גם שמחתו של הכלל. ובפרט על פי תורת החסידות המדגישה אהבת ישראל ביותר וביותר, עד שאהבת ישראל, אהבת התורה ואהבת השם הכל חד הוא.

וביחוד שמחה של חתונה, שהוא ענין של דורי דורות, שלכן נוסח הברכה המקובל והמקודש "בנין עדי עד". והדיוק בזה ג"כ במשל הבנין, שהעקר בו היסוד שיהא חזק ומוצק, ולא נוגע בזה דעת העובר ושב וכו'. ויסוד הבית היהודי המבטיח שיהי' בנין עדי עד, הוא התורה והמצוות, שאושר איש הישראלי תלוי בהן לא רק ברוחניות כ"א גם בגשמיות, שהתורה היא תורת חיים, כפשוטו ג"כ, בעולם הזה הגשמי.

בברכת מזל טוב מז"ט.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיב, קיג, קיד ג
- (ג) מאמר ד"ה וידבר הוי' אל משה
שבת פרשת שמיני, פרשת פרה ה'תשד"מ ה
- (ד) שיחת שבת פרשת שמיני,
פרשת פרה, כי אדר שני ה'תשד"מ יב
- (ה) לקוטי שיחות – פרשת שמיני
(בלה"ק) כרך יב לה
- (ו) ילקוט לוי יצחק על התורה לכ"ק הרה"ג הרה"ח
המקובל ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ל מ
- (ז) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת שמיני מא
- (ח) שיעור יומי חומש לשבוע פרשת שמיני מב
- (ט) שיעורי תהלים לשבוע פרשת שמיני עו
- (י) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת שמיני עז
- (יא) לוח "היום יום" לשבוע פרשת שמיני פו
- (יב) הלכה יומית לעיון ברמב"ם פח
- שיעורי רמב"ם – מהדורת חזק:**
- (יג) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת שמיני צא
- (יד) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת שמיני קיט
- (טו) – ספר המצוות לשבוע פרשת שמיני קכה
- (טז) נביאים וכתובים
מלכים ב פרק ט, תהלים פרק קטו-קטז קכט
- (יז) משניות – מסכת מנחות
ביאור קהתי קלא
- (יח) עין יעקב מסכת יומא קלט
- (יט) מסכת סוכה עם ביאורים
מדף מא עד דף מז קמ
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כ) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציונים
אדמו"ר הזקן קסח
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת
אדמו"ר הזקן קסח
- (כב) לקוטי תורה
אדמו"ר הזקן קע
- (כג) שערי אורה
אדמו"ר האמצעי קעא
- (כד) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק" קעא
- (כה) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש קעב
- (כו) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ב קעג
- (כז) ספר המאמרים ה'תרפ"ז
אדמו"ר מוהריי"צ קעד
- (כח) לקוטי דיבורים
אדמו"ר מוהריי"צ קעה
- (כט) דברי ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ קעה
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהריי"צ קפ
- (לא) חומש לקריאה בציבור קפב
- (לב) לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני קצ
- (לג) סדר מצות הדלקת נרות לערב שבת קודש קצא
- דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי**

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 בתחילת פרשת חוקת, בפסוקים הנקראים בשבת 'פרשת פרה' בחורש אדר, נאמר:
- 2 **וַיִּדְבֹּר הָוִי' אֶל מֹשֶׁה וְאֶל אֶהֱרֹן לֵאמֹר, זֹאת חֻקַּת הַתּוֹרָה**
- 3 **אֲשֶׁר צִוָּה הָוִי' גּוֹ' וַיִּקְחוּ אֵלָיךְ פָּרָה אֲדוּמָה תְּמִימָה גּוֹ'.**¹
- 4 **וַיְדוּעַ הַדִּיּוּק בָּזֶה** השאלה
- 5 בפסוקים אלה המתעוררת מדיוק בלשון הכתוב **בְּדִרוּשֵׁי** מאמרי
- 6 החסידות של **רַבּוֹתֵינוּ נְשִׂיאֵינוּ** אדמו"רי חב"ד (**בְּלִקְוֹטִי**
- 7 **תּוֹרָה**)², ספר מאמרי חסידות של
- 8 האדמו"ר הזקן על פרשיות התורה בחומשים ויקרא-במדבר-דברים ושיר
- 9 השירים ו**בְּדִרוּשֵׁים** מאמרי
- 10 החסידות **שְׁלֹאֲחֵרֵי-זֶה**³, של
- 11 רבותינו נשיאנו בדורות הבאים **עַד**
- 12 **לְדַבּוֹר הַמִּתְחִיל** זֶה מאמר
- 13 הפותח בפסוק זה **דְּשִׁבְתָּ פֶּרֶשֶׁת**
- 14 **פָּרָה תַרְע"ח**⁴, מאמר של הרבי
- 15 הרשב"ב על פסוק זה שנאמר בשנת
- 16 תרע"ח **וְגַם בְּדִרוּשֵׁי** מאמר
- 17 החסידות של **כ"ק מו"ח**
- 18 **אֲדַמּו"ר נְשִׂיא דוֹרְנוּ** הרבי
- 19 (**הרי"צ**), **דְּצִרִיךְ לְהִבִּין מָהוּ**
- 20 **עֲנִין** התוכן הפנימי של אוכור ב'
- 21 **פְּעָמִים הָוִי'** בפסוק, **הֲלֹא אוֹמֵר**
- 22 הפסוק **תַּחֲלִיל וַיִּדְבֹּר הָוִי' אֶל**
- 23 **מֹשֶׁה, מָהוּ עוֹד מְדוּעַ נֹאמֵר פַּעַם**
- 24 **נוֹסֶפֶת אֲשֶׁר צִוָּה הָוִי' גּוֹ'?**
- 25 **גַּם צִרִיךְ לְהִבִּין מְדוּעַ הִיא**
- 26 הפרה האדומה נעשית **מִחוּץ**
- 27 **לַמַּחֲנֶה**⁵ **דְּוָקָא**, בשונה מכל
- 28 הקרבנות הנעשים במשכן ובמקדש
- 29 **וּמְדוּעַ מִצְוַתָּהּ** של פרה אדומה
- 30 **בְּסִגְן דְּוָקָא** מלאכת הפרה האדומה
- 31 נעשתה על ידי סגן הכהן הגדול כשם
- 32 שבפרה הראשונה נאמר "ונתתם אותה
- 33 אל אלעזר הכהן" שהיה אז הסגן של
- 34 אהרן הכהן, וכפי שמובא בפירוש
- 35 רש"י על הפסוק: "אלעזר – מצוה
- 36 בסגן", ויש להבין מהו התוכן הפנימי
- 37 של הדבר?
- 38 **וְגַם מָהוּ שְׁנִקְרָאת פֶּרֶשֶׁת פָּרָה אֲדוּמָה בְּשֵׁם חֻקַּת הַתּוֹרָה**
- 39 **כְּכָמוֹר מו"ח אֲדַמּו"ר נְשִׂיא דוֹרְנוּ**, **וְגַם בְּדִרוּשֵׁי** מאמר
- 40 **הַמְּדַרְשׁ**⁸, **דְּחֻקַּת הַפֶּסַח** פְּרָה
- 41 **אֲדוּמָה דּוֹמוֹת זֶה לְזֶה, בְּזוֹ נֶאֱמַר** זאת חוקת
- 42 **הַפֶּסַח, וּבְזוֹ נֶאֱמַר** זאת חוקת התורה, ואי אתה

(1 חוקת יט, א"ב. (2 חוקת נו, א. (3 ד"ה זה דשנת תרנ"ה. ועוד. (4 סה"מ תרע"ח ס"ע רד ואילך. (5 חוקת שם, ג. (6 סה"מ ה'ש"ת ס"ע 43 ואילך. ועוד. (7 סה"מ תרכ"ט ע' פה. אוה"ת חוקת ע' תשעג. ועוד. (8 שמו"ר פ"ט, ב. (9 בא יב, מג.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

הראשון וכן התכלית והמטרה של בריאת כל יהודי, בכל זמן ובכל מקום היא 43
העבודה עבודת ה' בב' הקנים האמורים דמעות-עשה ומצות 44
לא-תעשה, סור מרע על ידי שמירה והירות לא לעבור על מצוות לא 45
תעשה ועשה טוב¹³ בקיום מצוות עשה. וכמבואר בתניא¹⁴ דזהו 46
מה שאמרו רבותינו ז"ל לגבי 47
החשיבות המיוחדת של שתי הדברות 48
הראשונות מתוך עשרת הדברות אנכי 49
ולא יהיה לך מפי הגבורה 50
שמענום¹⁵, את שתי הדברות 51
הראשונות הללו, "אנכי ה' אלוך" 52
ו"לא יהיה לך אלוקים אחרים" בני 53
ישראל שמעו מהקדוש-ברוך-הוא 54
בעצמו (ואת שמות הדברות הבאות 55
שמעו באמצעות משה רבנו) לפי 56
ש'אנכי' שהיא המצווה החיונית 57
של האמונה בה' הוא כולל כל 58
רמ"ח מצוות-עשה, "עשה טוב" 59
ולא יהיה לך' שהוא האיסור 60
לעבוד עבודה זרה כולל כל 61
שס"ה מצוות לא-תעשה, "סור 62
מרע". ועבודה זו של קיום כל 63
מצוות עשה, "לעבדה", ושמירה על כל 64
מצוות לא תעשה, "לשמרה" צריכה 65
להיות גם בגן-עדן כמובן 66
הרוחני העליון. ואף שגן-עדן כפי 67
שהוא למעלה ברוחניות הוא 68
בכחינה עליונה יותר 69
מהעולם. וכידוע ההפך 70
ההבדל (בכללות) בין גן-עדן 71
הרוחני להעולם¹⁶ הזה הגשמי, 72
שבגן-עדן ישנה השגת המהות 73
המהות דאלקות כי בגן-עדן 74
הנשמה היא מעודנת ומזוככת 75
וביכולתה לקלוט ולתפוס את המהות 76
ואת העומק והפנימיות של האור האלוהי המאיר ומתגלה בגן-עדן, מה- 77
שאינ-כן בעולם הזה כאשר הנשמה מלוכבת בתוך גוף גשמי וחומרי 78
יש רק ידיעת המציאות של האלקות, וגם כאשר האדם לומד ומבין 79
וידוע ענינים רוחניים אלוהיים הוא יודע אך ורק את המציאות (עצם העובדה 80
שהדברים קיימים), אבל אין לו אפשרות להשיג את המהות הפנימית האמתית 81
של הדברים. ונוסף לזה מלבד ההבדל הכללי האמור בין גן עדן לעולם 82
הזה שבגן עדן יש השגת המהות ובעולם הזה יש רק ידיעת המציאות הנה 83
בגן-עדן הכל כל האור האלוהי שנמשך ומאיר בו הוא פגילוי, 84

אתה יודע איזוהי חוקה גדולה מזו, ואיזה משהיהן חשובה יותר 1
משל לשתי מטרונות דומות שהיו מהלכות שתייהן 2
כאחת נראות שוות כו', וכהמשך דברי המדרש: "מי גדולה מזו [איזו 3
מהשתיים חשובה יותר] אותה שחברתה מלווה אותה עד ביתה והולכת אחריה, 4
כך בפסח נאמר בו חוקה ובפרה נאמר 5
בה חוקה ומי גדולה הפרה שאוכלי 6
פסח צריכים לה [ואם הם טמאים הפרה 7
מטהרת אותם ורק אז הם יכולים 8
להקריב קרבן פסח] שנאמר ולקחו 9
לטמא מעפר שריפת החטאת..." 10
ומדיקים בזה במאמרי החסידות 11
מהו הענין ששתייהן דומות זו 12
לזו כלומר, מה הדמיון בין פסח ופרה 13
אדומה והרי לכאורה מצוות הפסח הם 14
בגדר "עדות" ומצוות פרה אדומה היא 15
בגדר "חוקים" ומה המשותף ביניהם? 16
ויש להוסיף בזה, על המובא 17
לעיל ממאמרי החסידות שיש דמיון בין 18
פסח לפרה אדומה וצריך להבין מה 19
הענין והמשמעות של הדמיון הזה יש 20
להוסיף דהנה אמרו רבותינו 21
ז"ל¹⁰ שאין מפסיקים בין 22
פרשת פרה לפרשת החודש 23
(שהיא פרשת חוקת הפסח), 24
אלא פרשת החודש נקראת תמיד 25
בשבת הבאה לאחר השבת שבה קראו 26
את פרשת פרה (בשונה מפרשיות 27
אחרות ב'ארבע פרשיות' שבהן יכולה 28
להיות הפסקה. ויש שנים שבהן, 29
למשל, בין שבת שקלים לשבת זכור 30
יש שבת הפסקה) דגם מזה מובן 31
שיש שיכות ביניהן וכאמור, 32
צריך להבין את המשמעות הפנימית 33
של השייכות הזו. 34
ולהבין כל זה יש להקדים תחלה מה שכתוב גם אדם 35
הראשון¹¹ בתחילת בריאתו ויניחיהו הקדוש ברוך הוא הניח והציב את 36
האדם הראשון בגן-עדן לעבדה ולשמרה, ואמרו רבותינו 37
ז"ל¹² שבנוסף למשמעות הפשוטה של הדברים, היינו שהאדם היה צריך 38
לעבוד את הגן ולשמור אותו, יש לדרוש את הפסוק לעבדה זה עבודת 39
ה' על ידי קיום רמ"ח מצוות-עשה, ולשמרה זה שמירת רצון ה' 40
על ידי והירות לא לעבור על שס"ה מצוות לא-תעשה. והינו 41
דתכלית בריאת האדם עלי אדמות התכלית והמטרה של אדם 42

(10) ראה ירושלמי מגילה פ"ג ה"ה. (11) בראשית ב, טו. (12) אוה"ת בראשית ח"ו ע' 2028. (וכ"ה במקומות שבהערות 3-4 - בשם ארז"ל). וראה לקו"ת שה"ש (מח, ד). יל"ר בראשית. זח"א כו, א. תקו"ז תכ"א (סב, א). שם תנ"ה (פח, ב). (13) תהלים לד, טו. (14) פ"כ. (15) מכות כד, רע"א. (16) ראה גם אגה"ק ס"ה. ספרי הליקוטס דא"ח צ"צ ערך ג"ע. וש"נ.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

גבול ממש (כמו הדרגות שלמעלה מ'סדר השתלשלות') אלא בא במידה
ומאיר באמצעות ספירות שהתגלות שלהן היא דווקא במספר מסויים, לא
פחות ולא יותר. ואף שהיא אצילות הוא עולם האחדות, היינו
שמאוחד עם האלקות לגמרי (כשונה מעולמות ב"ע שבהם יש נבראים שלא
מאוחדים עם מקורם ובטלים אליו
באותה מידה כמו בעולם האצילות)
בכל זאת אפילו עולם האצילות נקרא
גם בן בשם עולם, וצריך
להמשיך בו מהאור האלוני
שלמעלה ממנו ולגלות בו בחינה
עליונה יותר מזו שמאירה בו בדרך
כלל, בחינה שלמעלה ממדרגת
עולם, היינו תוספת המשכה
והתגלות מבחינת עולמות
האין-סוף בהם האור האלוני מאיר
ללא כל הגבלה שלמעלה מעולם
האצילות ונכמבואר ב'אגרת
הקדש'¹⁹ שבספר התניא הטעם
על-פי הקבלה שנקראו גם דרגות
האין-סוף שלמעלה בשם עלמין].
ויתירה מזו, להמשיך בעולם
האצילות ובעולם הבריאה (ב"עדן")
וב"גן" לא רק הארה של הדרגות
שלמעלה מאצילות אלא לפעול
המשכה והתגלות של עצמותו
ומהותו תבדיל כמבואר בחסידות
בהרחבה לגבי גודל המעלה והחשיבות
של עבודת ה' בקיום התורה ומצוות
שבכוחה להמשיך ולגלות אפילו
מעצמותו ומהותו של הקדוש ברוך
הוא בעצמו.
וזהו הפירוש הפנימי בפסוק ויטע
ה' אלקים גן בעדן מקדם
גו'²⁰ ואחר-כך כתיב ויניחם
בגן-עדן לעבדה ולשמרה,
כלומר שעבודת האדם נדרשת ונחוצה, כביכול, בגן עדן שהקדוש ברוך הוא
בעצמו נטע דאף שהגן-עדן מצד עצמו הוא בחינה נעלית
ביותר, שנעשה על-ידי ויטע ה' אלקים, ולכאורה לא חסר בו
דבר בכל זאת צריכה להיות בזה הוספה שנגזרת דווקא על ידי
עבודת האדם על-ידי ב' התנועות ה'קיום' הנפשיים דלעבדה
ברמ"ח מצות-עשה, ולשמרה בשם"ה מצות לא-תעשה,
שעל-ידיה מְמַשְׁכִּים ומגלים "גן" וב"עדן" בחינה אלונית
נעלית ביותר שהיא המשכה והתגלות אלקית הנעלית יותר גם מקמו
שהגן-עדן הוא מצד עצמו כפי שנבאר וניטע מתחילה על ידי
הקדוש ברוך הוא, זו הייתה כוונת הבריאה מלכתחילה שעבודת האדם תביא

מה-שאין-בן בעולם הזה כל האלקות שנמצאת בו והיא בעצם מקור
החיות והקיום שלו הוא בהעלם ולא נראה ולא ניכר אלא כל מציאות
העולם והנבראים מעלימים ומסתירים על האלקות. דמשום זה מאחר
שבגן עדן הכל בגילוי הגן-עדן אינו סובל דבר המנגד לאלקות,
וכשהיה ענין בלתי רצוי,
כאשר האדם חטא באכילה מעץ הדעת
ועבר על רצון ה' שמאיר בגן עדן
בגלוי פתיב¹⁷ ויגרש את האדם
גו' והאדם נאלץ לצאת מגן עדן, ואם
גן עדן הוא בדרגה כל כך גבוהה
ונעלית ביחס לעולם שנמצא בדרגה כל
כך נמוכה, מדוע גם בגן עדן יש צורך
ב"לעבדה" ו"לשמרה"?
על כך בא המענה:
בכל זאת גם בדרגת גן-עדן
צריכה להיות הוספה על-ידי
עבודת האדם דלעבדה
ולשמרה כלומר, בעוד שבעולם
הזה שמירת המצוות "סור מרע ועשה
טוב", היא הכרחית והיא כל התכלית
והמטרה של בריאת האדם עלי אדמות,
ובגן עדן שבו האור האלוני מאיר
בגלוי הדבר לא נדרש באותה מידה,
למעשה הדבר נחוצ גם בגן עדן, וגם
בו נדרשת העבודה של "לעבדה
ולשמרה", בתור "הוספה", כדי להביא
לתוספת גילוי והארה, כפי שהולך
ומבאר.
והענין הוא, דהנה דרגת גן
קאי מכוונת על עולם הבריאה,
ועדן קאי על עולם
האצילות, 'סדר השתלשלות' של
האור האלוני מדרגה לדרגה בא
בארבעה עולמות רוחניים כלליים:
אצילות, בריאה, יצירה, עשיה שהם
עצמם מתחלקים בכללות לשניים, עולם האצילות שבו האור האלוני מאיר
בגלוי ובלי גבול, ועולמות ב"ע שבהם יש נבראים (רוחניים או גשמיים)
מוגבלים, ועל כך מבואר כאן שבחינת "גן עדן" שייכת הן לאור האלוני
המאיר בעולם האצילות, בחינת "עדן", והן לאור האלוני המאיר בעולם
הבריאה, בחינת "גן", ובשני הענינים, לא רק בגן, עולם הבריאה, אלא
אפילו ב"עדן" עולם האצילות, יש מקום וצורך לפעול ולהמשיך תוספת אור
וגילוי, כי אמנם עולם האצילות הוא עולם נעלה ביותר ומכל-מקום הנה
גם עולם האצילות נקרא בשם עולם, מלשון העלם, ויש בו
עשר ספירות דוקא, עשר ולא תשע ולא אחד עשר¹⁸ עובדה
המוכיחה שיחד עם גודל המעלה וריבוי האור, סוף סוף האור הוא לא בלי

ביאור בדרך אפשר

- 1 לתוספת גילוי והארה של האור האלוקי, אפילו בעולמות הרוחניים העליונים,
2 בדרגות נעלות יותר מהאור המאיר בהם מתחילת בריאתם על ידי הקדוש ברוך
3 הוא.
- 4 **וְהָנָה כָּל הַנֶּלֶל** המבואר לעיל על תוספת גילוי האור האלוקי בעולם הזה
5 ואפילו בעולמות העליונים על ידי
6 עבודת האדם בקיום המצוות, **הָיָה**
7 **גַּם לְפָנַי חֹטֵא עֵץ-הַדַּעַת,**
8 **שָׁגַם אֶזְנִי נִמְשָׁכָה תּוֹסֶפֶת אֹר**
9 **בְּגֶן-עֵדֶן** על כל המשמעויות שלו
10 בעולם הזה ובעולמות עליונים רוחניים
11 **עַל-יָדַי הָעֲבוּדָה דְּלַעֲבָדָה**
12 **וּלְשִׁמְרָה. אָמְנָם לְאַחֲרֵי חֹטֵא**
13 **עֵץ-הַדַּעַת וְהִירִידָה שְׁעַל-יָדוֹ,**
14 מה שהביא לתוצאה של **וַיִּגְרַשׁ**
15 הקדוש ברוך הוא **אֶת הָאָדָם גֹּי'**
16 מגן עדן, **הֵנָּה אֶזְנִי** לאחר החטא
17 ותוצאותיו **נִמְשָׁכָה תּוֹסֶפֶת אֹר**
18 **נַעֲלִית עוֹד יוֹתֵר עַל-יָדַי**
19 **הָעֲבוּדָה דְּלַעֲבָדָה וּלְשִׁמְרָה,**
20 והירידה והגירוש לא הפחיתו מהמעלה
21 והפעולה של עבודת האדם אלא
22 להיפך, דווקא על ידי זה נמשך אור
23 עוד יותר נעלה שלא היה אפשר
24 להמשיך ולגלות אותו קודם החטא
25 **וּבְנוֹדָע דְּכָל יִירִידָה הִיא**
26 **לְצוּרָף עֲלֶיהָ,** כך שלאחר הירידה
27 ניתן להגיע לעליה שלא היתה אפשרית
28 קודם הירידה שאם לא כן אין שום
29 תועלת בירידה **וּמִנֵּה מוֹכֵן שָׁגַם**
30 **הִירִידָה** והגירוש של האדם **מִגֶּן-**
31 **עֵדֶן הִיא לְצוּרָף עֲלֶיהָ, כְּדִי**
32 **שְׁיוּמָשֵׁף אֹר נַעֲלָה יוֹתֵר עַל-**
33 **יָדַי הָעֲבוּדָה דְּלַעֲבָדָה וּלְשִׁמְרָה,** יותר מכפי שהיה יכול להיות לפני
34 הירידה **וְעַד שְׁעַל-יָדַי-זֶה מְשָׁלִימִים אֶת הַפְּנוּה לַעֲשׂוֹת לוֹ**
35 **יִתְבָּרֵךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים** כמאמר חכמינו ז"ל שהקדוש ברוך הוא
36 "נתאוה", כביכול, שתהיה לו "דירה" בעולמות התחתונים, היינו שדווקא
37 העולמות התחתונים, ובפרט העולם הזה הגשמי והנחות (שכדברי רבנו הזקן
38 בספר התניא הוא "תחתון שאין תחתון למטה הימנו") יהיה מקום ראוי
39 להשראת והתגלות השכינה, ומבואר בתורת החסידות בהרחבה שהגשמת
40 "תאוה" זו בפועל היא השלמת הכוונה והתכלית העיקרית של בריאת
41 העולמות, וכל זה אפשרי, כאמור, דווקא הודות לירידה הגדולה כי הירידה
42 היא צורך עליה ודווקא על ידי הירידה ניתן לפעול את ה"הוספה" האמורה
43 שלא אפשרית ללא הירידה.
- וְעַל-פִּי הַנֶּלֶל יוֹכֵן מֶה שְׁפָרָה אֲדוּמָה הִיָּתָה נַעֲשִׂית מַחוּץ**
44 **לְמַחְנָה דְּוָקָא, הִיָּנָה בְּמִקּוֹם תַּחְתּוֹן,** שלא כמו הקרבות שהיו באים
45 במשכן ובמקדש, במקום נעלה, **כִּי תַכְלִית הַפְּנוּה** של הבריאה **הִיא**
46 **דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים דְּוָקָא** היינו גילוי אלקות והשראת השכינה דווקא
47 במקומות הנחותים ביותר, וכיון שפרה
48 אדומה מסמלת את כללות המצוות,
49 מכל הסוגים (כפי שיתבאר להלן),
50 הדבר בא לידי ביטוי דווקא במצוה זו.
51 **וְגַם שְׁעַל-יָדָה הִיא טְהֵרַת**
52 **טוּמְאָת מַת, אָבִי אֲבוֹת**
53 **הַטּוּמְאָה** שגם זה מורה על עליה
54 של טהרה והתקדשות גדולה לקדושה,
55 דווקא לאחר ירידה גדולה ביותר, עד
56 הטומאה החמורה ביותר.
57 **וְגַם בְּפִרְטִיּוֹת,** הדבר בא לידי
58 ביטוי גם בפרטים של מעשה הפרה
59 האדומה **הֵנָּה אֹפֶן עֲבוּדָת**
60 **הַפָּרָה אֲדוּמָה הוּא גַּם כֵּן**
61 **עַל-יָדַי ב' הָעֲנִינִים שְׁעַל-דֶּרֶךְ**
62 **לְעֲבָדָה וּלְשִׁמְרָה, דְּשִׁרִּיפַת**
63 **הַפָּרָה הוּא עֲנִין שֶׁל הַעֲלָאָה**
64 **- סוּר מִרְע, וּמִיָּם חִיִּים**
65 **שִׁבְהֵם נוֹתְנִים אֶת הָאָפֶר,**
66 **עֲנִינֵם הַמְּשָׁכָה - עֲשֵׂה טוֹב²¹**
67 מבואר בתורת החסידות שהתקרבות
68 האדם לאלוקות יכולה להיות בשני
69 אופנים: האחד - "העלאה", התקרבות
70 של האדם מצידו, מלמטה למעלה, על
71 ידי שהוא עצמו והנפש הבהמית
72 שבקרבו מתבטלים לאלוקות
73 ומתבטלים לאלוקות, ובדרך זו הם
74 מתעלים (וזה התוכן הפנימי של עבודת
75 הקרבות בה האדם מצידו פועל בדברים גשמיים, ובעיקר בנפשו, התעלות
76 והתקרבות לאלוקות, וזה גם הענין הפנימי של עבודת התפילה, וכן של כללות
77 מצוות לא-תעשה). והשני - "המשכה", התגלות והארה של האור האלוקי
78 מלמעלה למטה (וזה התוכן הכללי של מצוות-עשה ושל לימוד התורה
79 שהאדם מצידו עושה פעולות 'פשוטות' לכאורה ופעולותיו גורמות להמשכה
80 והתגלות של האור האלוקי מלמעלה למטה), ועל כך מבואר כאן שמעשה
81 הפרה האדומה כולל את שני האופנים גם יחד - "העלאה" והתקרבות
82 לאלוקות מלמטה למעלה על ידי שריפת הפרה המסמלת ביטול והכנעה של
83 הכוחות המנגדים לקדושה על ידי "סור ומרע" והיותו לא לעבור על דצון
84 ה, ו"המשכה" על ידי נתינת אפר הפרה לתוך "מים חיים", פעולה שמסמלת
85 מגע עם טוב וקדושה ועשיית פעולות טובות וחיוניות שגורמות

וידבר הוי' אל משה ואל אהרן לאמר

ט

ביאור בדרך אפשר

1 שאיננה מובנת בשכל אנושי **שְׁאִין רְשׁוֹת לְהַרְהֵר אַחֲרֶיהָ**²⁶,
2 **עַל־דֶּרֶךְ־זֶה הוּא גַם בְּכָל־לֹחַ הַתּוֹרָה**, לגבי כללות הפעולה
3 וההשפעה של התורה והמצוות בעולם ולגבי כל המצוות מכל הסוגים, כי כל
4 המצוות, ללא יוצא מן הכלל, הן מילוי ויישום המטרה והתכלית של בריאת
5 העולם הזה התחתון **דְּנַתְאָהָ**
6 **הַקִּבְּ"ה לְהִיּוֹת לוֹ יִתְבָּרַךְ**
7 **דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים**²⁷, **עַד**
8 **לְעוֹלָם הַזֶּה הַתַּחְתּוֹן שְׁאִין**
9 **תַּחְתּוֹן לְמִטָּה מְמַנּוּ (כְּפִירוֹשׁ)**
10 **אֲדַמּוּ"ר הַזֶּקֶן**²⁸ בספר התניא
11 שהכוונה של "דירה בתחתונים" באה
12 לירי ביטוי דווקא בעולם התחתון
13 ביותר, כי לגבי כל העולמות וכל
14 הדרגות שלמעלה ממנו, כיוון שכל
15 מציאות נוצרה על ידי שהאר האלוני
16 ירד מדרגה לדרגה והתרחק ממקורו
17 ושרשו בעצמותו ומהותו של הקדוש
18 ברוך הוא, ולא יתכן שהתכלית היא
19 היירידה והריחוק, מובן שלא בהם
20 נשלמת הכוונה של "דירה בתחתונים",
21 אבל כאשר העולם הזה שהוא תחתון
22 שאין תחתון למטה הימנו הופך להיות
23 מקום ראוי להתגלות אלוהות והשראת
24 השכינה, בכך נשלמת הכוונה האלונית
25 של הבריאה), **הִינּוּ שְׂמִיחִים**
26 **הַחֻקָּה שְׂלֹמֶעֱלָה מִהַטָּעַם**
27 **(נִתְאַוָּה)** וכפי שדמרו רבותינו
28 נשיאינו – "על תאוה אין קושיות",
29 **הִנֵּה הַפְּנִיָּה הִיא לַעֲשׂוֹת דִּירָה**
30 **לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּוְקָא בְּעוֹלָם הַזֶּה**
31 **הַתַּחְתּוֹן, לֹא בְּעוֹלָם הַבְּרִיאָה**
32 **אוֹ הַיְצִירָה אוֹ הַעֲשִׂיָּה**
33 **הַרוּחָנִי, אֲלֹא דִּוְקָא בְּעוֹלָם**
34 **הַעֲשִׂיָּה הַגִּשְׁמִי, וְכִיוּן שִׁמְצוֹת**
35 **פְּרָה אֲדוּמָה מִסְמֶלֶת אֶת פְּעוּלַת**
36 **הַמִּצְוֹת בַּמָּקוֹם נִמּוּךְ, הִרִי עֲנִין**
37 **"חֻקָּה" שְׁבָה (כְּמִצְוָה שֶׁלֹּמֶעֱלָה**
38 **מִטָּעַם וְדַעַת) הוּא עֲנִין כְּלָלִי בְּכָל**
39 **הַמִּצְוֹת וּמִסְמֶלֶת אֶת עֲנִין הַ"חֻקָּה" שֶׁבְּהִפְתִּיחַ הָעוֹלָם הַתַּחְתּוֹן לִ"דִּירָה"**
40 **לְאַלְקוֹת שֶׁאֵין הוּא "חֻקָּה" ("תַּאוּהָ" שֶׁאֵין לָהּ הַסֵּבֶר בְּשִׁכְלֵי אֲנוּשִׁי).**
41 **וְהִנֵּה עֲנִין זֶה שֶׁבְּתוֹרָה, "חֻקֵּי הַתּוֹרָה" שֶׁתְּכַלִּיתָהּ הוּא לַעֲשׂוֹת**
42 **לוֹ יִתְבָּרַךְ דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים דִּוְקָא, הִנֵּה בְּגִלּוּי וְכֹא לִידֵי בִּיטוּי**
43 **גַּם בַּעַת מִתֵּן־תּוֹרָה. וְכִידּוּעַ שְׂבִמְתֵּן־תּוֹרָה לֹא הֶעֱלּוּ אֶת**

1 **הַמִּשְׁכַּת אֲלֻקוֹת מְלַמְעֵלָה לְמִטָּה, [וְגַם בְּזֶה בְּעוֹבְדָה שֶׁאֵת אִפְרֵי הַפְּרָה יֵשׁ**
2 **לְתַת אֶל תּוֹךְ מִים חַיִּים מוֹדֵגֶשׁ עֲנִין הַעֲבֹדָה בְּמָקוֹם תַּחְתּוֹן,**
3 **שְׁכַמּוֹר לְעִיל דּוּקָא כִּךְ פּוֹעֵלִים אֶת קִיּוֹם כּוֹנֵנֶת הַבְּרִיאָה שֶׁתִּהְיֶה לְקֹדֶשׁ בְּרוּךְ**
4 **הוּא "דִּירָה בְּתַחְתּוֹנִים", כִּי הַ"מִּים חַיִּים" שֶׁהֵם מִי מַעֲיֵנוֹת בְּאִיִּם**
5 **וְנוֹבְעִים מִעוֹמֶק הָאֲדָמָה**²²,
6 **מָקוֹם תַּחְתּוֹן בִּיּוֹתֵר].**
7 **וְזֶהוּ גַּם מֵה דְאִיתָא מוּבָא**
8 **בְּמִדְרָשׁ²³ שֶׁפְּרָה אֲדוּמָה**
9 **רוֹמֶזֶת לְד' גְּלִיּוֹת שְׁגוּל בְּנֵי**
10 **יִשְׂרָאֵל גְּלוּת מִצְרַיִם, גְּלוּת פָּרָס, גְּלוּת**
11 **יֹוֹן, גְּלוּת (ד') הַמְּלָכִיּוֹת שְׁבִנֵי**
12 **יִשְׂרָאֵל הִיא, וּבִאֲחֻרָנָה עֲדִיין נִמְצְאִים,**
13 **תַּחַת יָדֵם הַנִּקְרָאוֹת כּוֹלֵם עַל שֵׁם**
14 **מִצְרַיִם עַל שֵׁם שֶׁהֵם מִצְרַיִם**
15 **לְיִשְׂרָאֵל²⁴ כְּמוֹ מִצְרַיִם עֲצֻמָּה),**
16 **דִּהִינּוּ שְׂתוֹכְנָה הַפְּנִימִי שֶׁל מִצְוֹת**
17 **פְּרָה אֲדוּמָה הוּא הַפְּעוּלָה**
18 **בְּמָקוֹם תַּחְתּוֹן בִּיּוֹתֵר מִבְּצֵב שֶׁל**
19 **גְּלוּת, מִצֵּב שֶׁל הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר. וּמִשּׁוּם**
20 **זֶה בְּגִלּוֹל עֲנִינָה הַמִּיּוֹחֵד שֶׁל פְּרָה**
21 **אֲדוּמָה לְפַעוּל דּוּקָא בַּמָּקוֹם נְחוּת**
22 **וְתַחְתּוֹן הִיָּתָה עֲבֹדָתָה עַל־יְדֵי**
23 **הַסִּגָּן שֶׁל הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שֶׁהוּא כַּעַת**
24 **הַצִּיּוּרִי הִיא זֶה אֲלֻעֶזֶר בֶּן אֶהֱרֹן**
25 **שֶׁהִיא הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל, וְכִךְ גַּם לְדוֹרוֹת**
26 **מַעֲשֵׂה הַפְּרָה הָאֲדוּמָה הוּא עַל־יְדֵי סִגָּן**
27 **הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל שֶׁבִּאֲחֻרָה הַזֶּמֶן בְּדִאִיתָא**
28 **כְּפִי שְׁמוּבָא בְּמִדְרָשׁ²⁵ שֶׁאֲלֻעֶזֶר**
29 **הוּא אוֹתוּתִי אֶל־עוֹזֵר, לְהוֹרוֹת**
30 **עַל כִּךְ שֶׁעוֹבֵד עֲבוּדָה שׁוֹכֵחַ לַעֲזוּרָה**
31 **מִיּוֹחֵדֶת מִהֶאֱל, הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא כִּי**
32 **בְּשִׁבְלִי הַעֲבֹדָה בְּמָקוֹם**
33 **תַּחְתּוֹן שְׁכַמּוֹר זֶה הַעֲבֹדָה הַמִּיּוֹחֵדֶת**
34 **שֶׁל פְּרָה אֲדוּמָה – הַתַּעֲלוֹת לְאַחַר**
35 **וּמִתּוֹךְ הַיִּרִידָה צִרְיָה לְהַעֲזֹר**
36 **וְסִיּוּעַ שְׂלֹמֶעֱלָה בְּאֻפֵּן מִיּוֹחֵד**
37 **שֶׁהִיא מוּבֵן שִׁישׁ קוֹשֵׁי מִיּוֹחֵד לְהַתַּעֲלוֹת**
38 **מִתּוֹךְ מִצֵּב נְחוּת וְתַחְתּוֹן בִּיּוֹתֵר.**
39 **וְהִנֵּה עַל־פִּי הַנִּלְיָן יוֹכֵן מֵה שֶׁנִּקְרָאָה פְּרָה אֲדוּמָה בְּשֵׁם**
40 **חֻקֵּי הַתּוֹרָה, הִינּוּ שֶׁהִיא חֻקֵּי הַתּוֹרָה פּוֹלָה וְכַמּוֹר, גַּם**
41 **מִצְוֹת מִסּוּג "עֲדוּת" ו"מִשְׁפָּטִים" נִכְלָלִים ב"חֻקֵּי הַתּוֹרָה" הָאֲמּוּרָה בְּפָרָה**
42 **אֲדוּמָה, כִּי נִקְרָאת הַתּוֹכֵן הַכְּלָלִי שֶׁלָּה שִׁיכָּת, בְּעֵצֶם, בְּכָל הַמִּצְוֹת, כְּפִי שֶׁהוֹלֵךְ**
43 **וּמִבְּאֵר. כִּי בְּשֵׁם שֶׁפְּרָה אֲדוּמָה הִיא עֲנִין שֶׁל חֻקָּה, גִּיּוּרָה**

(22 ראה לקו"ת שם ס, ג. ובכ"מ. 23) יל"ש ר"פ חוקת. (24) ב"ר פט"ז, ז. (25) יל"ש ר"פ חוקת. (26) רש"י ר"פ חוקת. (27) תנחומא נשא טז. ובכ"מ. 28) תניא פל"ו.

ש"פ שמיני, פרשת פרה ה'תשד"מ

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 **יִשְׂרָאֵל (נִשְׁמוֹת בְּגוֹפִים) לְמַעַל, לְעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים אֵלָּא הָיָה**
2 **וַיֵּרֶד ה' עַל הַר סִינַי**²⁹ **שְׂבָרָץ הַגְּשֵׁמִית, גִּילּוּי אֱלֻהוֹת בְּתַחְתּוֹנִים**
3 **דְּוָקָא, וַיֵּתֶר עַל כֵּן וַיִּתְּצֻבּוּ בְּתַחְתּוֹת הָהָר**³⁰ **דְּוָקָא, כְּלוּמַר,**
4 **לֹא זֶה בְּלִבְדּוֹ שֶׁבִמְתֵּן תּוֹרָה בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֹא עָלוּ לְעוֹלָמוֹת עֲלִיּוֹנִים אֲלָא שְׂבִיחַס**
5 **לְהַר סִינַי הַגְּשָׁמִי עֲצָמוֹ לֹא עָלוּ אֶל הָהָר**
6 **אֲלָא עֲמְדוּ דְּוָקָא "בְּתַחְתּוֹת הָהָר", לִיד**
7 **הַחֵלֶק הַתַּחְתּוֹן וְהַנְמוֹךְ שֶׁל הָהָר,**
8 **וְדְּוָקָא שֶׁם בְּמָקוֹם וּבְמַצֵּב הָכִי נִמּוֹךְ**
9 **וְהָכִי נַחוּת, הָיָה גִילּוּי אֱלֻהוֹת**
10 **בְּצוּרָה הָכִי גְבוּהָה וְהָכִי נִעְלִית וְעִשְׂרָת**
11 **הַדְּבָרוֹת מִתְחִילוֹת בִּ"אֲנֹכִי ה' אֵלֶיךָ"**
12 **בְּחִינַת אֲנֹכִי, רֹאשִׁי יִתְּבוֹת אֲנִי**
13 **נִפְשִׁי בְּתַבִּיט יְהִיבִית**³¹ **אֲנִי (אֵת)**
14 **עֲצָמִי כְּתַבִּיט נִתְּנִי, הֵינִי שֶׁהַקְּדוֹשׁ**
15 **בְּרוּךְ הוּא כָּתַב וְנָתַן בְּתוֹרָה אֶת עֲצָמוֹ**
16 **מִמֶּשׁ וְלֹא רַק הַתְּגוּלָּה וְהָאֵרָה כְּלִשְׁחִי**
17 **מִמֶּנּוּ, הֵינִי שְׂדוּקָא אֶל תּוֹךְ הִירִידָה**
18 **לְמִטָּה מִטָּה בִּיּוֹרָה הִיתָה הָהָרָה**
19 **וְהַתְּגוּלָּה הַנִּעְלִית בִּיּוֹרָה.**
20 **וּבְזֶה יוֹכֵן הַתּוֹכֵן הַפְּנִימִי שֶׁל**
21 **הַקְּשֶׁר דְּחֻקֵּת הַתּוֹרָה לְחֻקֵּת**
22 **הַפֶּסֶח, הַמּוֹבָא לְעִיל מְדַבְּרֵי הַמְּדַרְשׁ,**
23 **כִּי מִתְּנִי-תּוֹרָה הוּא הַתְּכִלִּית**
24 **הַמְּטָרָה וְהַכּוֹנֵנָה דִּיצִיאַת מִצְוִיִּם,**
25 **כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב**³² **בְּדַבְּרֵי ה' אֶל מֹשֶׁה**
26 **כֹּאשֶׁר נִתְּנָה לוֹ הַשְּׁלִיחוֹת לְהוֹצִיא אֶת**
27 **בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִגְּלוֹת מִצְרַיִם בְּהוֹצִיאָךְ**
28 **אֶת הָעָם מִמִּצְרַיִם תַּעֲבֹדוּן אֶת**
29 **הָאֱלֹהִים עַל הָהָר הַזֶּה הַר סִינַי,**
30 **הֵינִי מִתֵּן תּוֹרָה. וְיִשְׁמַעְצֵם זֶה, מֵאֲחֵר**
31 **שֶׁגַם יִצִּיאַת מִצְרַיִם, כְּמוֹ פָּרָה אֲדוּמָה**
32 **שֶׁמִּסְמַלֵּת אֶת כְּלָלוֹת עֲבוֹדַת ה' עַל יְדֵי**
33 **קִיּוֹם הַמִּצְוֹת, קִשְׁוֶרָה בְּמִתֵּן תּוֹרָה**
34 **שֶׁאֵף הוּא מִסְמַל אֶת כְּלָלוֹת הַתּוֹרָה**
35 **וְהַמִּצְוֹת, הֵנָּה גַּם בִּיצִיאַת**
36 **מִצְרַיִם (בְּעִבְרִית דְּפֶסֶח שֶׁבָּה**
37 **נִאֲמַר "חֻקֵּת הַפֶּסֶח") הָיָה ב' הַקְּוִינְן הָאֲמֹרִים לְעִיל בְּכָללוֹת קִיּוֹם הַמִּצְוֹת**
38 **דְּלַעֲבֹדָה בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה וְלִשְׁמֶרָה בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה, וְכִמְאֲמַר**
39 **רַבּוֹתֵינוּ ז"ל**³³ **עַל הַפֶּסוּק**³⁴ **כִּי נִאֲמַר הַצִּיּוּר עַל קֶרֶן פֶּסַח לִפְנֵי**
40 **הַיִּצִּיאָה מִמִּצְרַיִם מִשְׁכּוֹ וְקַחוּ לָכֶם צֹאן גֹּז', מִשְׁכּוֹ וְיִדְיָכֶם**
41 **הַתְּרַחֲקוּ מִעֲבֹדַת-זָרָה, הֵינִי "לִשְׁמֶרָה" בְּמִצְוֹת לֹא תַעֲשֶׂה וְקַחוּ לָכֶם**
42 **מִצְוֹת כו' "לַעֲבֹדָה" בְּמִצְוֹת עֲשֵׂה.**
- וְעֵינֵינוּ אַחֵר מְלַבֵּד מִלּוּי הַכּוֹנֵנָה וְהַתְּכִלִּית הוּא וְאֶחָד-כֶּךָ לְאַחֵר שְׂרִיפַת
הַפָּרָה שְׂעִינֵינָה בְּעִבּוּדָה הַרוּחָנִית שֶׁל הָאָדָם הִיא הַבִּיטוּל שֶׁל הִישִׁיחוֹת הַעֲצָמִית
וְכָל הַמִּצְוֹת הָאִשִּׁית שְׂמִימִים אֶת הָאֶפֶר שִׁיְהִיָּה צָף עַל גְּבֵי מִים
חַיִּים שְׂבִכְלִי, דְּעֵנֵנָּה זֶה לְפִי מִשְׁמַעוֹת בְּעִבּוּדָת הָאָדָם מוֹרָה
שְׂאֵחָרִי הַבִּיטוּל שֶׁל הִישִׁיחוֹת וְהַמִּצְוֹת שֶׁל (סוֹר מֶרֶע) הוּא
מְקַיֵּם בְּפֹעֵל בִּ"עֲשֵׂה טוֹב" אֶת תְּכִלִּית בְּרִיאָתוֹ, לַעֲשׂוֹת לוֹ לְקֹדֶשׁ

(29 יתרו יט, כ. 30) שם יט, יז. (31) ראה שבת קה, א. (32) שמות ג, יב. (33) ראה פרש"י על הפסוק. (34) בא יב, כא. (35) ראה בכ"ז - לקו"ת שם. ד"ה הנ"ל תרע"ח. (36) סימן טו. (37) וירא יח, כז. (38) סוף קידושין. (39) ראה רמב"ם סוף הל' שמיטה ויובל. וראה שיחת ש"פ נח שז. ס"י, ובהערה שם.

ביאור בדרך אפשר

1 ברוך הוא דירה בתחתונים, על-ידי שביטולו הוא באופן
2 דעבד מלך מלך⁴⁰ כלומר, יש ביטול שגורם לאדם מצב של כיוון ומונע
3 ממנו לפעול ולעשות, אבל הביטול לאלוקות שבו מדובר כאן פועל באדם את
4 ההיפך, שכן יפעל ויעשה וימלא את השליחות לעשות את העולם "דירה"
5 לקדוש ברוך הוא, כי זהו ביטול
6 בדוגמת עניין "עבד מלך מלך".
7 שהעבדות, במובן של התבטלות
8 ודביקות, אל המלך, מוסיפה עבד
9 עניין וגדולה, וכפי שמובא בפירוש
10 רש"י על הפסוק האמור בתחילת
11 חומש דברים "פנו וסעו לכם... עד
12 הנהר הגדול נהר פרת" – "מפני שנוכח
13 עם ארץ ישראל, קוראו גדול. משל
14 הדיוט אומר עבד מלך מלך הדבק
15 לשחזור [שר] וישתחוו לך [כשם
16 שמשתחוים לשר] קרב לגבי דהינא
17 [משוח בשמן] ואידהו [והשמן יהיה גם
18 עליך]". ובפירוט יתיר, ענין
19 השוואה המשמעות של שריפת
20 הפרה בעבודת האדם הוא שמבטל
21 לא רק את כללות הישות והמציאות
22 העצמית שלו ועובר את ה' מתוך
23 ביטול אלא שמבטל לגמרי ו'שורף'
24 את כל הדברים הבלתי-
25 רצויים שבנפש הבהמית, עד
26 שגשאר רק הכח המתאנה⁴¹,
27 כמבואר בחסידות שבעצם גם הנפש
28 הבהמית שאף היא נבראה על ידי
29 הקדוש ברוך הוא איננה רעה בעצם
30 מהותה אלא 'כוח המתאנה' שאם הוא
31 נוטה להיפך הקדושה הרי הוא נפש
32 בהמית ויצר הרע, אבל אם מבטלים את הדברים הבלתי רצויים ואת הנטייה
33 לכיוון של היפך רצון ה' ונשאר כוח המתאנה לבדו, ניתן להשתמש בו עצמו
34 לקדושה, וסדר העבודה הוא שתחילה האדם מבטל ו'שורף' את הדברים
35 הבלתי רצויים ו'אחר-כך' מהפכו את הכוח המתאנה מהיפך הקדושה

ביאור בדרך אפשר

36 לקדושה על-ידי שמעברו עם ה'מים חיים' הטהורים.
37 והנה על-ידי קריאת פרישת פרה בתורה, כפי שעושים מידי שנה
38 בשבת פרישת פרה כתזכורת להיטהר לקראת חג הפסח המתקרב על-ידי-
39 זה גופא על ידי הקריאה עצמה, גם אם למעשה עדיין לא עושים פרה
40 אדומה בפועל, ממהרים את סיום
41 וקיום תכלית הפונה דעשית
42 לו יתברך דירה בתחתונים,
43 בב' הקוין דלעבדה ולשמרה,
44 שכמבואר לעיל באריכות, הפרה
45 האדומה מסמלת את כל זה
46 ומקריאת פרישת פרה באים
47 מיד (בלי הפסק) לקריאת
48 פרישת החודש, פרישת פסח,
49 שענינו חרות וגאולה ועד שזוכים
50 בקרוב ממש שיתגלה אפר
51 הפרה של משה שהוא קים
52 לדורות⁴² כדברי חכמינו ז"ל
53 במשנה שחלק מאפר הפרה הראשונה
54 שעשה משה רבינו במדבר נותר
55 למשמרת וממנו מהנותר מאפר זה
56 היו מערבין בכל פרה ופרה,
57 עד שזוכים לגאולה האמיתית
58 והשלמה דמשה ואהרן יהיו
59 עמנו⁴³, ומשה רבנו בעצמו,
60 שעשה את הפרה הראשונה יעשה
61 גם את הפרה העשירית⁴⁴,
62 בבנין בית המקדש השלישי,
63 וכאשר יעשו את הפרה שוב כל בני
64 ישראל ייטהרו ויקים בנו מה
65 שכתוב⁴⁵ בדברי חכמינו ז"ל
66 במשנה אשירים אתם
67 ישראל לפני מי אתם מטהרין ומי⁴⁶ מטהר אתכם אביכם
68 שבשמים, ויקיים העידוד הנבואי אודות הגאולה השלימה ואת רוח
69 הטימאה אעביר מן הארץ⁴⁷, ולא תהיה שום מציאות שאינה של
70 קדושה במהרה בימינו ממש.

(40) ראה רש"י דברים א, ז. ובכ"מ. (41) ראה סד"ה הנ"ל תרע"ח. ובכ"מ. (42) ראה משנה ותוספתא פרה ספ"ג. (43) ראה יומא ה, ב. (44) ראה פרה פ"ג מ"ה. (45) ראה יל"ר ר"פ חוקת. רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג. וראה משנה סוף יומא (פה, ב). (46) ראה לקו"ש חיי"ז ע' 184 הערה 25. (47) זכרי' יג, ב.

בס"ד. שיחת שבת פרשת שמיני, פרשת פרה, כ' אדר שני ה'תשד"מ.

בלתי מוגה

- 1 א. שבת זו היא שבת פרשת פרה, ונוסף לזה - השבת שלאחרי ימי הפורים, שאז מתעלים כל עניני
- 2 הפורים באופן ד"ויכולו"¹, ובשני הפירושים שבזה - הן באופן של כליון, העלאה מלמטה למעלה, והן
- 3 באופן של תענוג, המשכה מלמעלה למטה².
- 4 כלומר: שבת פרשת פרה והשבת שלאחרי פורים הם בעצם ענינים שונים שאינם מוכרחים לבוא בבת
- 5 אחת, כי - פרשת פרה קורין לעולם בסמיכות לפרשת החודש (שבת מברכים חודש ניסן או שבת
- 6 ראש-חודש ניסן), שהרי "אין מפסיקין בין פרה להחודש . . סימניהון דאילין פרשתא, בין הכוסות הללו
- 7 (דפסח) אם רצה לשתות ישתה, בין השלישי לרביעי (ודוגמתם - פרשה שלישית ורביעית, פרה והחודש)
- 8 לא ישתה כו"³, ואילו שבת שלאחרי פורים היא לפעמים בשבוע שלפני זה. אמנם, בשנה זו (וכיוצא
- 9 בזה בכמה וכמה שנים) - מצטרפים ב' ענינים אלו (פרשת פרה והשבת שלאחרי פורים) יחדיו.
- 10 וענין זה (הקשר דיום השבת עם פורים) מודגש ביותר בקביעות שנה זו, שפורים חל ביום ראשון
- 11 בשבוע - שהרי יש קשר מיוחד בין התחלת וראש השבוע (יום ראשון - פורים) לסיום וחזרת השבוע
- 12 (יום השבת), מכיון שנעוץ תחילתן בסופן וסופן בתחילתן⁴.
- 13 ואף שפורים דשושן ("שושן-פורים") חל ביום שני בשבוע (ט"ו באדר) - הרי: מצינו בגמרא⁵
- 14 קא-סלקא-דעתא שב"שושן" יש לחגוג פורים ב' ימים, י"ד וט"ו. ומכיון שגם קא-סלקא-דעתך שבתורה
- 15 הוא תורה⁶ [וכמובן גם בפשטות ש"סברות חיצוניות" לא הובאו בתורה כלל], ואדרבה, זוהי הסברא
- 16 הראשונה - מובן, שגם ב"שושן" ישנו הענין דפורים בי"ד אדר (ביום ראשון). וכן הוא בפשטות הענינים:
- 17 הנס דפורים היה "בכל מדינות המלך"⁷ (כולל - שושן הבירה) באותו יום - "ביום אשר שברו אויבי
- 18 היהודים לשלוט בהם ונהפוך הוא אשר ישלטו היהודים המה בשונאיהם"⁸, אלא שאחר-כך ביקשה אסתר
- 19 הוספה עבור היהודים אשר בשושן, "ינתן גם מחר ליהודים אשר בשושן לעשות כדת היום"⁹, ולכן,
- 20 פשיטא שהוספה זו אינה שוללת את הנס שהיה ביום שלפני-זה, כבכל שאר מדינות המלך.
- 21 ועוד - והוא העיקר: רובם של ישראל חוגגים פורים סתם (ולא שושן פורים), בי"ד אדר, שקביעותו
- 22 היתה - כאמור - ביום ראשון בשבוע שסיומו וחזרתו בשבת זו.
- 23 ב. נוסף על הענין דשבת פרשת פרה והשבת שלאחרי פורים - ישנו גם ענין הקשור עם הקביעות
- 24 בימי החודש, ובשנה זו - בעשרים באדר.
- 25 דהנה, גם כאשר קורין פרשת פרה בשבת שלאחרי פורים - יש חילוקים בקביעות דימי החודש. וכאשר
- 26 הקביעות דפורים היא ביום ראשון בשבוע - אזי חלה שבת פרשת פרה (והשבת שלאחרי פורים) בעשרים
- 27 באדר.
- 28 ונוסף לזה - ישנו הענין הקשור עם פרשת השבוע, פרשת שמיני, שבזה חלוקה שנה זו מהשנה
- 29 שעברה, שגם בה חל השבת שלאחרי פורים ופרשת פרה בעשרים באדר [כפי שהודגש לאחרונה כמה
- 30 פעמים שבכמה וכמה פרטים שוה קביעות שנה זו לקביעות דשנה שעברה, מלבד בנוגע לשנת העיבור,
- 31 וכתוצאה מזה - בנוגע לפרשיות השבוע], אלא שאז היתה פרשת השבוע פרשת תשא, ובשנה זו - פרשת
- 32 שמיני.
- 33 ומזה באים לעילוי נוסף בשנה זו - שלהיותה שנת העיבור, ישנו עילוי מיוחד בפורים (ובמילא -

(5) מגילה ב, ב.

(6) ראה לקו"ש ח"א ע' 116. חט"ו ע' 94. וש"נ.

(7) אסתר ט, כ.

(8) שם, א.

(9) שם, יג.

(1) בראשית ב, א.

(2) ראה אוה"ת בראשית כרך א (מב, ב ואילך), כרך ג (ע')

תקח) וש"נ. ובכ"מ.

(3) ירושלמי מגילה פ"ג ה"ה.

(4) ספר יצירה פ"א מ"ז.

בשבת שלאחרי הפורים), שנקרא בשם "פורים גדול"¹⁰. מה-שאינ-כן בשנה פשוטה, שאף שישנם כל עניני הפורים - לא מצינו שיקרא בשם "פורים גדול", אלא "פורים" סתם.

וטעם הדבר - בפשטות:

בשנה פשוטה ניכרת מעלת הפורים ביחס לשאר ימי השנה בלבד, ימי חול, היינו, ימים שאינם שייכים למעלת הפורים [כולל שבתות וימים טובים, שהם בבחינת "חול" ביחס לעילוי המיוחד דפורים], ולכן אינו אלא "פורים" סתם. אמנם, בשנת העיבור - מודגשת מעלת הפורים (לא רק לגבי ימי החול, אלא) גם ביחס ל"ד וט"ו אדר ראשון, שגם בהם ישנו העילוי דפורים ("פורים קטן"), ולכן, פורים זה (דשנת העיבור, באדר שני) הוא "פורים גדול" - באופן נעלה יותר באין-ערוך לגבי "פורים קטן".

[ואף שאמרו חכמינו ז"ל¹¹ "אין בין אדר הראשון לאדר השני אלא כו'", שמלשון זה משמע, שכל החילוק שביניהם אינו אלא בפרטים מסויימים, ולא חילוק שבאין-ערוך - הרי בהמשך דברי המשנה מפורש שהחילוק הוא בענין הכי עיקרי - "קריאת המגילה ומתנות לאביונים". ונוסף לזה: העילוי ד"מיסמך גאולה לגאולה"¹² ישנו באדר שני דוקא].

ועוד מעלה בפורים דשנת העיבור - שאז מודגש הענין ד"מיסמך גאולה לגאולה", שמטעם זה קורין את המגילה באדר הסמוך לניסן, כדי לסמוך גאולת פורים לגאולת פסח¹³.

כלומר: גם בשנה פשוטה ישנה הסמיכות דגאולת פורים לגאולת פסח, אמנם, מכיון שענין זה הוא מצד סדר החדשים (שחודש ניסן בא לאחר חודש אדר) ואין ברירה אחרת כו' - אין הדגשה מיוחדת בענין זה. מה-שאינ-כן בשנת העיבור - יש ברירה וסברא¹⁴ לחגוג את ימי הפורים באדר (ראשון) הסמוך לשבת (ולא באדר הסמוך לניסן), ואף-על-פי-כן חוגגים את ימי הפורים באדר (שני) הסמוך לניסן דוקא, כדי להדגיש את הענין ד"מיסמך גאולה לגאולה".

ומובן בפשטות גודל העילוי ד"מיסמך גאולה לגאולה", עד שתכלית ומטרת כל התורה ומצוות היא - ענין הגאולה, גאולת בני ישראל וגאולת השכינה.

ג. והנה, מכל ענינים אלו יש ללמוד הוראה בעבודת האדם לקונו במעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר"¹⁵ - הן בנוגע לענינים המיוחדים שבקביעות שנה זו, והן בנוגע לענינים שהם בכל שנה ושנה, שבהם צריך להיות עילוי והוספה - שהרי בנוגע לכל עניני התורה ומצוותיה ישנו החיוב ד"מעלין בקודש"¹⁶, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות ענינים עיקריים, כמו פרשת פרה, שלכמה דעות חיובה הוא מן התורה¹⁷, וכן ימי הפורים (והשבת שלאחריהם), ש"זכרם לא יסוף מזרעם"¹⁸. ומובן, שהוראה זו צריכה להיות באופן השייך ומובן לכל אחד ואחד מישראל, ובלשון המגילה¹⁹: "מנער ועד זקן טף ונשים", וכן גרים שנתגירו כהלכה (שהרי מציאות אחרת של גיור - אינה קיימת כלל וכלל). ונוסף לזה: מכיון שכולם נמצאים באותו מעמד ומצב - "ביום אחד"²⁰, מובן, שהוראה זו צריכה להיות אצל כולם בשווה: גם ל"נער, טף ונשים", מובנת הוראה זו בפשטות כשם שמובנת ל"זקן", ולאידך - גם ביחס ל"זקן" יש בהוראה זו ענין של חידוש, כשם שיש בה חידוש בנוגע ל"נער, טף ונשים".

[וכמובן, שיש עילוי מיוחד ב"נער" (שלכן צריך להיות עילוי זה גם אצל "זקן") - כמו שכתוב²¹ "זכרתי לך חסד נעורייך", "כי נער ישראל ואוהבהו"²², וכפי שמבאר אדמו"ר ה'צמח צדק' בהתחלת

(17) שו"ע או"ח סתרפ"ה ס"ז. וראה אנציקלופדי תלמודית (כרך ב) ערך ארבע פרשיות (ע' קסו) הערה 82. וש"נ.
(18) אסתר שם, כח.
(19) ג, יג.
(20) ראה גם שיחת תענית אסתר (מוקדם) ש.ז. ס"ז בסופו.
(21) ירמ"ב, ב.
(22) הושע יא, א. וראה בארוכה אוה"ת בשלח ע' שפב ואילך.

(10) סידור אדה"ז (לפני למנצח.. ובא לציון).
(11) מגילה ו, ב (במשנה).
(12) שם, סע"ב.
(13) פרש"י שם.
(14) ראה מגילה שם.
(15) אבות פ"א מ"ז.
(16) ברכות כח, א. וש"נ.

- 1 "שרש מצות התפילה"²³ את דבריו של גדול בישראל שאמר²⁴ "אני מתפלל לדעת זה התינוק", היינו,
2 לא רק נער הסמוך לגיל בר-מצוה, או שעל-כל-פנים הגיע לחינוך, אלא "תינוק" דוקא – על שם שיונק,
3 "עוללים ויונקים"²⁵, וענין זה – "לדעת זה התינוק" – הוא ענין עיקרי במאמר חסידות המבאר את תוכן
4 מצות התפילה, עד ל"שרש מצות התפילה".
- 5 ולכל לראש – יש לבאר את ההוראה הקשורה עם פרשת פרה, כפי שיודע גם ילד קטן שעיקר ה"רעש"
6 ("גערודער") דשבת זו הוא בקשר לענין דפרשת פרה, ולא (כל כך) בקשר לפרשת שמיני, והראיה,
7 שבשבת פרשת שמיני דשנה שעברה לא היה "רעש" מיוחד. וטעם הדבר – מכיון שקריאת פרשת השבוע
8 היא בכל שבת ושבת, מה-שאינ-כן ד' הפרשיות המיוחדות, שקלים זכור פרה והחודש – נקראות בזמן
9 מיוחד בשנה [מלבד הקריאה דפרשיות אלו כחלק מפרשת השבוע במשך כל השנה כולה], ולכן עושים
10 מזה "רעש" מיוחד, ועד שכל רגע ורגע במשך כל השבת כולה (החל מליל שבת, ואפילו ערב שבת)
11 נקרא בשם זה – "שבת פרשת פרה".
- 12 ד. ביאור ההוראה דפרשת פרה – ובהקדים:
13 כאשר ילד קטן שומע אודות שבת זו – מתעוררת אצלו תמיהה גדולה ביותר: איזה עילוי יש בשבת
14 פרה? ! – אדרבה: "פרה" היא למטה ממין המדבר, ועל-אחת-כמה-וכמה למטה ממעלתו של יהודי,
15 שנקרא בשם "אדם", "אתם קרויין אדם"²⁶, על שם "אדמה לעליון"²⁷, וכמו שכתוב²⁸ "אני אמרתי אלקים
16 אתם ובני עליון כולכם", ואם כן, מהו איפוא העילוי וה"רעש" דשבת זו – "שבת פרה"? !
- 17 בשלמא בנוגע לשאר הפרשיות – מובנת מעלתם: פרשת זכור – ענין של זכרון, פרשת שקלים – אף
18 שמדובר בה אודות דבר דומם, הרי יש בזה העילוי ד"מטבע של אש"²⁹ (ובפרט על-פי המובן מפרטי
19 הפירושים בענין ד"שקל"), ועל-אחת-כמה-וכמה פרשת החודש – ענין של חידוש; אבל מהי המעלה
20 בפרשת פרה, ומה גם שאינה נקראת בשם "קרבן פרה", כי אם "פרה" סתם? !
- 21 ובפרט כאשר מדובר אודות ילד קטן, שאין דרכו לפרש פירושים שהכוונה ל"פרשת פרה", שתוכנה,
22 ענין של קרבן כו' [פירושים שיכול לחשוב ולפרש יהודי מבוגר], ולכן, כאשר אומרים לו ששבת זו
23 נקראת "שבת פרשת פרה", ועל-אחת-כמה-וכמה "שבת פרה" (בהשמטת תיבת פרשת), "פרה" סתם –
24 הרי זה אצלו מילתא דתמיהה!
- 25 תמיהה זו מתחזקת ביותר כאשר יודעים שהכוונה אינה ל"פרה" סתם, כי אם ל"פרה אדומה" – שהרי
26 גוון אדום מורה על טבע של גבורות, רתיחת דמים וכו', על-דרך מה שכתוב³⁰ בעשו "מן האדום האדום
27 הזה גו' על כן קרא שמו אדום", היפך מעלתו של האדם שהנהגתו צריכה להיות על-פי שכל, באופן של
28 התיישבות דוקא.
- 29 ובפרט על-פי המבואר בילקוט שמעוני³¹ (והובא בדרושי רבותינו נשיאנו דשבת פרשת פרה) "פרה
30 זו מצרים . . אדומה זו בבל וכו'" – שמזה מובן גודל הירידה שבדבר, שהרי כללות ענין הגלות (מצרים,
31 בבל וכו') הוא היפך המעלה ד"אדם", "אדמה לעליון", שכן, מקומו של ה"עליון" (ואפילו "בני עליון")
32 אינו בגלות חס-ושלום!
- 33 ועל-פי-זה – תמוה ביותר: מהו הענין ד"שבת פרה", ועד כדי כך, שזהו עיקר ה"רעש" דשבת זו, עוד
34 יותר מאשר פרשת שמיני, שם המורה על עילוי מיוחד, כפי שמבין גם ילד קטן שמספר "שמיני" הוא
35 מספר גדול, ו"שמיני" מלשון "שומן"³², ולאחרי כל זה – עיקר ה"רעש" הוא בנוגע ל"פרה" דוקא? !

ד"ה כי נער ישראל תרס"ו. סה"מ תרע"ח ע' קנט ואילך.

(23) פ"ח (קיד, רע"א).

(24) שו"ת הריב"ש סקנ"ז.

(25) תהלים ח, ג.

(26) יבמות סא, רע"א.

(27) ראה עש"מ מאמר אם כל חי ח"ב פל"ג. של"ה כ, ב, שא,

ב. ובכ"מ.

(28) תהלים פב, ו.

(29) ירושלמי שקלים פ"א ה"ד. תנחומא תשא ט. נשא יא.

במדב"ר פ"ב, ג. ועוד. הובא בפרש"י עה"ת תשא ל, יג.

(30) תולדות כה, ל.

(31) ר"פ חוקת.

(32) ראה גם לקו"א להה"מ סח, ב. אוה"ת דרושים לשמע"צ

ע' א'תת"ז ואילך. המשך תער"ב ח"ב ע' תתקנא.

- ה. והביאור בזה - שהיא הנותנת - דוקא מצד גודל הירידה שבענין ד"פרה", גדולה מעלתה ביותר: 1
 "פרה אדומה" מורה על ענין של ירידה למטה מטה - אפילו "פרה" סתם, שהיא למטה ממעלת מין 2
 המדבר (ועל-אחת-כמה-וכמה מעלת בני ישראל), ועל-אחת-כמה-וכמה "פרה אדומה" - ענין של גבורה 3
 ורתיחה כו'. ובפרט על-פי המבואר במדרש שבזה מרומז ענין הגלות, החל מגלות מצרים, שהיא השורש 4
 לכל הגלויות³³. 5
- ונוסף לזה, מקומה של הפרה הוא "מחוץ למחנה"³⁴ דוקא, היינו, שכל פרטי עבודתה [כולל - 6
 שחיתתה, שבשאר הקרבנות אינה חלק מהעבודה, שהרי שחיתה כשרה בזר³⁵ - מבלי להכנס 7
 לשקלא-וטריא³⁶ בנוגע לדין דשחיתת הפרה, אם כשרה על-ידי זר, אם לאו] נעשו בחוץ דוקא - דלא 8
 כשאר הקרבנות, אפילו "קדשים קלים", ששחיתתן בכל מקום בעזרה³⁷, ודוקא "פרה אדומה", על אף 9
 ש"חטאת קרייה רחמנא"³⁸ - נעשית בחוץ דוקא, ענין של ירידה. 10
- ועד כדי כך, שלצורך זה הוצרך "סגן כהן גדול" לצאת "אל מחוץ למחנה" (שהרי "מצוותה בסגן"³⁹), 11
 כלומר, לא זו בלבד שלא נפעל עילוי ב"פרה אדומה" שתתעלה ותוכנס למקדש [כפי שמצינו בכל 12
 הקרבנות, שלמרות היותם ממין החי, נפעל בהם עילוי על-ידי-זה שמכניסים אותם למקדש כו'], אלא 13
 אדרבה, ה"פרה אדומה" פעלה ירידה (כביכול) אצל "סגן כהן גדול", בכך שהוצרך לצאת ממקומו ולבוא 14
 "אל מחוץ למחנה" (לא רק באופן שמחשבתו תהיה מחוץ למחנה, ובמקום שמחשבתו כו' שם הוא 15
 נמצא⁴⁰, אלא הוצרך לצאת "אל מחוץ למחנה" בפועל ממש). 16
- אמנם, על-ידי ירידה גדולה זו באים לתכלית העילוי - שהרי דוקא על ידי "פרה אדומה" נפעל העילוי 17
 דאתהפכא חשוכא לנהורא, ועד שמטהרת טומאת המת, אף שהוא אבי אבות הטומאה⁴¹. כלומר, שדווקא 18
 על-ידי הירידה למטה מטה ביותר, עד לפרה אדומה הנעשית מחוץ למחנה - באים לתכלית העילוי שאין 19
 למעלה ממנו. 20
- וענין זה (דילוג מלמטה מטה ביותר עד למעלה מעלה ביותר) מודגש גם באופן עבודתה - שלמרות 21
 שנעשתה מחוץ למחנה, נאמר בה "והזה אל נוכח פני אוהל מועד מדמה"⁴²: 22
- כאשר נתינת הדם היא באופן של הזאה ("והזה"), ולא באופן של נתינה סתם [על-דרך מה שכתוב⁴³ 23
 "ויקח משה מדמו ויתן על תנוך אזן אהרן גו'"] - מודגש בזה ענין של דילוג, מכיון שהדם צריך לדלג 24
 ולקפוץ ממקום למקום. 25
- וכן הוא ברוחניות הענינים - שצריך להיות ענין של קפיצה ודילוג ממקום שהוא בבחינת מטה מטה 26
 ביותר, "מחוץ למחנה", עד למקום הכי נעלה - "אל נוכח פני אוהל מועד", ובזה גופא - "פני אוהל 27
 מועד" דייקא, הפנימיות ד"אוהל מועד" (כמבואר בדרושי רבותינו נשיאינו⁴⁴). 28
- ו. וההוראה מזה - בנוגע לעבודת האדם בימינו אלו: 29
- כשם שישנה הירידה ד"מחוץ למחנה" ביחס לענין המקום, כמו כן ישנה הירידה ד"מחוץ למחנה" 30
 ביחס לענין הזמן [שהרי זמן ומקום שייכים זה לזה - כמו שכתב הרמב"ם ב'מורה נבוכים'⁴⁵, וכמבואר 31
 ב'שער היחוד והאמונה'⁴⁶ ש"חיות המקום וכן חיות הזמן . . הוא ממדת מלכותו יתברך"] - שזהו כללות 32
 הענין דזמן הגלות, 33

39) ספרי ופרש"י עה"פ חוקת שם, ג.

40) ראה כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סל"ח. וש"נ.

41) ראה אגה"ק סכ"ח.

42) חוקת שם, ד.

43) צו ח, כג.

44) ראה אוה"ת חוקת ע' תתיד. ועוד.

45) ח"א פנ"ב. הקדמה טו לח"ב. ח"ב פי"ג. פ"ל.

46) פ"ז (פב, א). וראה גם לקו"ת ברכה צח, א: שהמקום

33) ראה ב"ר פט"ז, ה.

34) חוקת יט, ג.

35) ברכות לא, ב וש"נ. רמב"ם הל' ביאת המקדש פ"ט ה"ו.

ועוד. הובא בפרש"י עה"ת ויקרא א, ה.

36) ראה יומא מב, א ואילך. וראה פרש"י חוקת שם.

37) תו"כ ר"פ ויקרא. זבחים נה, א (במשנה).

38) חולין יא, סע"א. ע"ז כג, רע"ב. רמב"ם הל' פרה אדומה

פ"א ה"ז. הובא בפרש"י עה"פ שם ט.

- 1 ובזמן הגלות גופא - תכלית הירידה, כאשר "החושך יכסה ארץ"⁴⁷, עד לחושך כפול ומכופל דעקבתא
- 2 דמשיחא,
- 3 הן בארץ ישראל - שגם שם ישנו ענין הגלות, וכפי שאומרים בתפילת העמידה [שבה צריכים להזהר
- 4 בתכלית שכל דבר יהיה בתכלית האמת] דימי המועדים: "ומפני חטאינו גלינו מארצנו", ועל-אחת-כמה-
- 5 וכמה בחוץ לארץ - מקום הגלות כפשוטו.
- 6 ועל זה באה ההוראה הנלמדת מ"פרה אדומה":
- 7 לא זו בלבד שהירידה דומה הגלות אינה פועלת חלישות חס-ושלום בעבודתו של יהודי, אלא אדרבה:
- 8 ירידה זו מביאה אותו לידי עילוי גדול ביותר, באופן של אתהפכא חשוכא לנהורא, כך שדווקא על-ידי
- 9 הירידה ד"מחוץ למחנה" (כללות ירידת הגלות), באים לתכלית העילוי - "אל נוכח פני אוהל מועד".
- 10 ז. אמנם, עדיין יש מקום לטעון, שהעילוי שנפעל על-ידי "פרה אדומה" (שעל-ידי הירידה למטה
- 11 מטה ביותר באים לתכלית העילוי) שייך רק כאשר היתה עבודת ההקרבה דפרה אדומה בפועל ממש,
- 12 בזמן שבית המקדש היה קיים, ועל-ידי סגן כהן גדול דוקא - מה-שאיין-כן בזמן הגלות כו'.
- 13 והמענה לזה - בפשטות:
- 14 בנוגע לענינים הקשורים עם בית המקדש ("וזהו אל נוכח פני אוהל מועד") - הנה אף-על-פי שבית
- 15 המקדש הגשמי חרב, הרי בית המקדש הרוחני, ועל-אחת-כמה-וכמה "פני אוהל מועד", ישנו בתכלית
- 16 השלימות גם בזמן הגלות. ולכן, יכולים להיות כל עניני העבודה דפרה אדומה (ברוחניות הענינים) - גם
- 17 בזמן הזה.
- 18 ובנוגע לסגן כהן גדול - הנה: אודות כל אחד ואחד מישראל נאמר - בעת מתן תורה - "ואתם תהיו
- 19 לי ממלכת כהנים"⁴⁸. ואיתא בפירוש בעל הטורים⁴⁹ (בשם מדרשי חכמינו ז"ל⁵⁰) ש"ממלכת כהנים"
- 20 פירושו - כהנים גדולים. ומכיון שקדושה אינה זזה ממקומה⁵¹, מובן, שמעלה זו נשארה אצל בני ישראל
- 21 גם לאחר מתן תורה, לעד ולעולמי עולמים. ואפילו כאשר ענין זה הוא בהעלם - הרי יש בו על-כל-פנים
- 22 את העילוי ד"סגן כהן גדול", שהוא בא במקומו של הכהן-גדול, וגם כאשר הכהן-גדול עובד עבודתו -
- 23 תפקידו של ה"סגן" הוא לסייע לו בעבודתו (כפי שמצינו במשנה דמסכת תמיד⁵²).
- 24 ונמצא, שגם בזמן הזה יכול כל אחד ואחד מישראל לעסוק בעבודה (הרוחנית) דפרה אדומה - על-ידי
- 25 בחינת "סגן כהן גדול" שבנפשו.
- 26 וכפי שמצינו בנוגע לכללות עבודת הקרבנות, שענין זה ישנו (ברוחניות) גם בזמן הגלות - כמאמר
- 27 רבותינו ז"ל⁵³ "תפילות כנגד תמידין תקנום", שבהם כלולים כל עניני הקרבנות, שהרי תמיד של שחר
- 28 הוא התחלת ופתיחת כל הקרבנות, ותמיד של בין הערביים - סיום וחותם כל הקרבנות⁵⁴,
- 29 ואדרבה - קלקלתנו זוהי תקנתנו⁵⁵, היינו, שבעבודה הרוחנית דקרבנות בזמן הגלות ישנו עילוי לגבי
- 30 הקרבת הקרבנות כפשוטם בזמן שבית המקדש היה קיים:
- 31 הקרבת הקרבנות כפשוטה היתה נעשית על-ידי כהנים דוקא, ואילו לויים וישראלים - לא היו יכולים
- 32 להקריב קרבנות, כי "לויים בדוכנם וישראל במעמדם". מה-שאיין-כן בזמן הזה - נעשית עבודת הקרבנות
- 33 (ברוחניות) על-ידי כל אחד ואחד מישראל, לא רק כהן, אלא גם לוי וישראל, ואפילו "טף", וכן "נשים"
- 34 - שחייבות בתפילה אחת על-כל-פנים [מבלי להיכנס לשקלא-וטריא⁵⁶ אודות פרטי התפילות כו'],

והזמן שניהם הם נקראים בבחינה א'.

47 ישע' ס, ב.

48 יתרו יט, ו.

49 עה"פ שם.

50 ראה אגדת בראשית פע"ט [פ], ומכילתא עה"פ.

51 ראה ע"ח שער ד' פ"ג. של"ד פ"ג. של"ה פ"א. אגה"ק

ביאור לסי' ז"ך.

52 פ"ז מ"ג.

53 ראה ברכות כו, ב.

54 פסחים נח, א"ב. וש"נ. רמב"ם הל' תמידין ומוספין פ"א

ה"ג. הובא בפרש"י עה"ת צו ו, ה.

55 ע"ד ל' חז"ל - שבת פ, ב. ירושלמי תענית פ"ב הי"א.

56 ראה שו"ע אדה"ז או"ח סק"ו ס"ב.

- על-דרך ובדוגמת הענין דפורים ששייכים בו גם "טף ונשים", ש"אף הן היו באותו הנס"⁵⁷,
 ואדרבה: עיקר הנס היה על-ידי אשה⁵⁸, וכמדובר לעיל בארוכה⁵⁹ שהמגילה נקראת על שם אסתר דוקא.
 גם הן פועלות את כל הענינים דעבודת הקרבנות – על-ידי התפילה, וזאת - למרות שהקרבנות
 כפשוטם היתה נעשית על-ידי כהנים דוקא.
 וכמו כן מובן, שגם אצל הכהנים ישנו עילוי בעבודת הקרבנות (הרוחנית) בזמן הזה לגבי הקרבנות
 הקרבנות כפשוטה: בנוגע לקרבנות כפשוטם - היו הכהנים זקוקים לסיוע של לויים וישראלים, "לויים
 בדוכנם וישראל במעמדם". מה-שאינ-כן בזמן הזה יכולים הם בעצמם לפעול את ענין הקרבנות (על-ידי
 ענין התפילה), ללא צורך בסיוע של לויים וישראלים. ועל-אחת-כמה-וכמה בנוגע ללויים - שאצלם נוסף
 העילוי שביכלתם לפעול את העבודה דהקרבנות (לא רק לשיר על הדוכן).
 ועל-דרך-זה מובן בנוגע לעבודה והעילוי דפרה אדומה - שבזמן הזה יכול כל אחד ואחד מישראל
 למלא עבודה זו (ברוחניות), מצד בחינת "סגן כהן גדול" שבנפשו (כנ"ל), וזאת - אף שפרה אדומה
 כפשוטה (בזמן שבית המקדש היה קיים) לא היתה נעשית אלא על-ידי "סגן כהן גדול" כפשוטו, ולא
 על-ידי כל אחד ואחד מישראל.
 ח. על-פי האמור לעיל, יובן גם הקשר דפרשת פרה עם (השבת שלאחרי) פורים - מכיון שגם בפורים
 מצינו את הנקודה האמורה, שדוקא על-ידי הירידה למטה מטה ביותר באים לתכלית העילוי:
 כללות ענין הפורים קשור עם זמן הגלות דוקא (כפשוטו), שתוכנו (של זמן הגלות) - "מחוץ למחנה"
 (כנ"ל), ובזה גופא - גם בערים שאינן מוקפות חומה, ואדרבה - רוב בני ישראל חוגגים פורים דפרזים
 דוקא (כנ"ל סעיף א), שזה מורה על ירידה נוספת בזמן הגלות גופא,
 [כמובן שגם בזמן ומקום הגלות ישנו עילוי בעיר מוקפת חומה לגבי עיר שאינה מוקפת חומה,
 ואדרבה: עיקר הענין דעיר מוקפת חומה בנוגע לפורים הוא - ב"שושן הבירה", מקום הגלות דמדי ופרס,
 (גלות עילם⁶⁰), ומשם - נלקח הענין דמוקפות חומה (דפורים) גם בנוגע ליירושלים עיר הקודש, ומזה
 מובן, שעיר שאינה מוקפת חומה מורה על ירידה גדולה יותר בזמן הגלות גופא],
 ואף-על-פי-כן, דוקא על-ידי הירידה למטה מטה ביותר, באים לתכלית העילוי - מעלת ימי הפורים
 לגבי כל שאר המועדים, כפסק-דין הרמב"ם⁶¹: "ימי הפורים לא יבטלו, שנאמר וימי הפורים האלה לא
 יעברו מתוך היהודים וזכרם לא יסוף מזרעם".
 [אמנם, בתוכן הענין דפרשת פרה מודגש ענין זה עוד יותר - כי: קריאת המגילה בעיר שאינה מוקפת
 חומה, ואפילו ב"כפרים" - היא במקום מושב בני-אדם, מה-שאינ-כן פרה אדומה שנעשית "מחוץ
 למחנה", מחוץ למקום מושב אדם, ב"שדה", שזהו מקומה של "פרה" - תכלית ה'מטה'. ומזה באים
 לתכלית העילוי].
 וב' קצוות אלו (מטה מטה מחד גיסא, ותכלית העילוי מאידך גיסא) מצינו גם במגילת אסתר - "אגרת
 הפורים הזאת"⁶²:
 אף שהמגילה היא מספרי הקודש, מכל-מקום "אין במגילה הזאת זכר השם", וכפי שמבאר
 רבי-אברהם-בן-עזרא (בהקדמת פירושו למגילה) שטעם הדבר - מפני ש"העתיקה הפרסיים וכו'", שזה
 מורה על ענין של ירידה, למטה מכל כתבי הקודש.
 ולאידך - יש בה עילוי לגבי כל כתבי הקודש, כפסק-דין הרמב"ם⁶¹: "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים

(60) ראה ספרי מסעי לה, לה.

(61) סוף הל' מגילה.

(62) אסתר ט, כט.

(57) מגילה ד, א.

(58) תוד"ה שאף - שם.

(59) שיחת ש"פ צו, פ' זכור - סי"ח.

- 1 עתידין ליבטל לימות המשיח, חוץ ממגילת אסתר, והרי היא קיימת כחמשה חומשי תורה . . שאינן
- 2 בטלין לעולם⁶³.
- 3 כלומר, לא זו בלבד שגדלה מעלת מגילת אסתר לגבי "כל ספרי הנביאים וכל הכתובים" שיבטלו
- 4 לימות המשיח, אלא עוד זאת, שגדלה מעלתה אפילו לגבי "חמשה חומשי תורה", כי:
- 5 בנוגע ל"חמשה חומשי תורה" - אין כל חידוש בכך שאינן בטלין לעולם, שהרי "דבר ה'" צריך
- 6 להיות קיים באופן נצחי, אדרבה - החידוש הוא להיפך, ש"כל ספרי הנביאים וכל הכתובים יבטלו לימות
- 7 המשיח"; מה-שאינ-כן בנוגע לקיומה של מגילת אסתר - יש בזה ענין של חידוש, שהרי מתוך "כל ספרי
- 8 הנביאים וכל הכתובים" היא לבדה קיימת "חמשה חומשי תורה".
- 9 ונמצא, שיש עילוי בקיומה של מגילת אסתר לגבי הקיום ד"חמשה חומשי תורה" - מכיון שקיום זה
- 10 הוא באופן של חידוש, על-דרך הענין ד"תורה חדשה"⁶⁴.
- 11 ט. על-פי האמור לעיל, מובן, שההוראה דפרשת פרה (שזהו גם התוכן דימי הפורים) שייכת לכל
- 12 אחד ואחד מישראל, "מנער ועד זקן":
- 13 כאשר יהודי נמצא בהתחלת העבודה, שאז עבודתו היא בבחינת "נער" - מסבירים לו שלמרות היותו
- 14 בדרגא נמוכה בענין העבודה, בחינת ה'מטה', הרי אדרבה - דוקא על-ידי-זה מגיע הוא לתכלית העילוי
- 15 (על-דרך האמור לעיל (סעיף ג) בענין "אני מתפלל לדעת זה התינוק").
- 16 ולאידך - גם כאשר נמצא בשלימות העבודה, בבחינת "זקן", ועד שנמצא בדרגא כזו שלא שייך אצלו
- 17 ענין הגלות,
- 18 כידוע פתגם אדמו"ר הזקן⁶⁵ שישנם יהודים שאצלם לא היה ענין של חורבן וגלות כו', וכפי שמביא
- 19 דוגמא לזה - מרבי שמעון בן יוחאי,
- 20 [והחידוש שבזה הוא - שדוקא אצל רבי שמעון בן יוחאי מצינו⁶⁶ שמפני ענין הגלות היה צריך
- 21 להתחבא במערה במשך י"ב שנה (ואחר-כך חזר לשהות במערה שנה נוספת), ועד כדי כך, שבמשך זמן
- 22 זה לא היה יכול לקיים מצוות מעשיות, וכפי שמביא אדמו"ר הזקן ב'לקוטי תורה' ריש פרשתנו⁶⁷, ש"רבי
- 23 שמעון בן יוחאי כשהיה במערה י"ג שנה (ש)בודאי לא היה יכול לקיים במעשה כמה מצוות מעשיות,
- 24 שהרי לא היו ניזונים רק מחרובא ועינא דמיא דאיברי להו⁶⁸, אם כן לא קיים אכילת מצה בפסח, וקידוש
- 25 על היין, ואתרוג וסוכה כו',
- 26 [דרך אגב: מכיון שמזכירים אודות ענין המובא ב'לקוטי תורה' - התקווה חזקה שלאחרי ה"שטורעם"
- 27 בהתועדות שלפני-זה⁶⁸ אודות הדפסת ה'לקוטי תורה' בהוצאה חדשה בתוספת מראי מקומות וציונים
- 28 וכו', בודאי לא הסתפקו בעריכת התועדות חסידית לרגל המאורע (כדי למלא את הבקשה כו'), אלא גם
- 29 הוסיפו בלימוד ה'לקוטי תורה' דפרשת השבוע מדי שבת בשבתו. ואפילו אלו שמצד סיבות שונים לא
- 30 למדו את כל הפרשה ב'לקוטי תורה' - בודאי למדו את התחלת הפרשה על-כל-פנים, ומכיון שכן - למדו
- 31 את הענין המובא לעיל],
- 32 ואם כן, מצינו לכאורה שרבי שמעון בן יוחאי סבל מענין הגלות יותר משאר תנאים שלא מצינו בהם
- 33 שהוצרכו להתחבא במערה כמה וכמה שנים, כמו רבי מאיר, שהוצרך אמנם לברוח כו'⁶⁹, אבל לא מצינו
- 34 שהוצרך להתחבא במערה כמה וכמה שנים, ואף-על-פי-כן, מדגישים שאצל רבי שמעון בן יוחאי לא
- 35 היה ענין של חורבן וגלות כלל],
- 36 הנה על זה אומרים לו, שישנו עילוי מיוחד בעבודה הקשורה עם בירור ה'מטה' דוקא, עד למטה

(67) יח, א.

(68) שיחת ש"פ תשא, שושן פורים קטן.

(69) ראה ע"ז יח, סע"א ואילך.

(63) ראה בכ"ז - לקו"ש חכ"א ע' 201 ואילך. וש"נ.

(64) ראה ויק"ר פ"ג, ג.

(65) פלח הרמון שמות ז, א.

(66) שבת לג, ב.

מטה ביותר (ענין של גלות כו') - מכיון שדוקא על-ידי-זה באים לתכלית העילוי, עד למעלה מעלה¹
ביותר, כנ"ל בארוכה.

י. והנה, על-פי המבואר לעיל הקשר דפרשת פרה עם ימי הפורים - מובן, שמשבת זו יש לקחת³
הוראה ונתינת כח נוספת בנוגע לכל הענינים הקשורים עם ימי הפורים [שתוכנם ונקודתם - שגם כאשר⁴
נמצאים בזמן הגלות, במצב של ירידה כו', יש לעסוק בכל עניני התורה ומצוותיה, ואדרבה, מצד הירידה⁵
דזמן הגלות באים לתכלית העילוי כו'], כי: נוסף לזה שבשבת זו עולים כל עניני הפורים [בפרט כאשר⁶
פורים חל ביום ראשון בשבוע - נעוץ תחילתן בסופן (כנ"ל סעיף א)] עד לבחינת התענוג, ובפרט ביום⁷
השבת לאחר חצות, רעוא דרעוין, בחינת תענוג הפשוט (כמבואר בהמשך תרס"ו⁷⁰ ובכמה מקומות) -
הרי ענין זה מודגש גם בתוכן שבת זו מצד עצמה, שבת פרשת פרה, כאמור לעיל שתוכן שניהם שוה.⁹
ואף שנמצאים כבר לאחר ימי הפורים, לאחר שכבר סיימו את קריאת המגילה, שאז ראו כולם את¹⁰
ה"שטורעם" של קטני ישראל בהכאת "המן" . האגג"י, "המן הרע הזה" (ודוגמתו - "יצר הרע הזה"⁷¹)
על-ידי "רעשן" וכיוצא בזה [וזאת - למרות שידועים אודות גודל הזהירות שלא להפסיק בקריאת התורה,¹²
וכיוצא בזה בקריאת המגילה], מה-שאיין-כן לאחר פורים לא רואים "שטורעם" זה,¹³

[ובפרט כאשר נמצאים ביום השבת, שאז צריכים להזהר שלא להוציא את המגילה מרשות לרשות¹⁴
בנוגע לטלטול המגילה ברשות אחת - הרי כאשר רוצה ללמוד מתוך המגילה (ולא מתוך המגילה¹⁵
המודפסת בחומש), מותר לו לטלטל את המגילה, מה-שאיין-כן בנוגע להוצאה מרשות לרשות כו'], כפי¹⁶
שראה כל אחד (כולל ילדים קטנים) בשבת שעברה, ערב פורים, שנזהרו ביותר מהוצאת המגילה מרשות¹⁷
לרשות לפני צאת השבת],¹⁸

מכל-מקום, מכיון שבימי הפורים מודגשת מעלת הנצחיות, "וזכרם לא יסוף מזרעם" - מובן, שכל¹⁹
ההוראות הקשורות עם ימי הפורים, צריכים לבוא במעשה בפועל - "נזכרים ונעשים"⁷² - גם בימים²⁰
שלאחר פורים, במשך כל השנה כולה.²¹

ויתירה מזה - אין להסתפק באופן העבודה דימי הפורים עצמם, אלא יש להוסיף בזה עוד יותר,²²
בהתאם לציווי התורה: "מעלין בקודש".²³

וענין זה (שאיין להסתפק כו', אלא צריכים להעלות בקודש) - מודגש גם בפרשת השבוע, פרשת²⁴
שמיני:²⁵

אף-על-פי שגם לפני יום השמיני למילואים היו כל עניני המשכן בשלימותם, קרשי המשכן וכו' וכן²⁶
כל כלי המשכן, ועד שמשו רבינו הקריב כבר קרבנות, שהרי "כל שבעת ימי המילואים (ש)העמידו משה²⁷
למשכן ושמש בו"⁷³ - הנה כל עילויים אלו לא הספיקו עדיין, והיה צורך בענין נעלה יותר ("מעלין²⁸
בקודש") - יום השמיני למילואים, שאז נתקיימה הברכה ד"ויהי נועם ה' אלינו עלינו . . . תשרה שכינה²⁹
במעשה ידיכם"⁷³, כמו שכתוב⁷⁴ "ותצא אש מלפני ה' ותאכל על המזבח גו' וירא כל העם וירונו".³⁰

ומזה מובן גם בנוגע לעבודת כל אחד ואחד מישראל, במשכן הפרטי שבו, כמו שכתוב "ושכנתי³¹
בתוכם"⁷⁵, דקאי על כל בית יהודי, שהוא בבחינת משכן ומקדש להקב"ה, על-ידי-זה שהבית מתנהל³²
וחדור באווירה יהודית, ומואר באור ד"נר מצוה ותורה אור"⁷⁶, על-ידי כל עניני התורה ומצוותיה,³³
ובמיוחד על-ידי הדלקת נרות-שבת-קודש⁷⁷ - שהעבודה בכל זה צריכה להיות באופן שאינו מסתפק³⁴
בהישגים הקודמים, אלא מוסיף ומעלה בקודש ביתר שאת וביתר עוז.³⁵

(75) תרומה כה, ח. וראה של"ה סט, א. ועוד. ר"ח שער
האהבה פ"ו קרוב לתחלתו. ובכ"מ.

(76) משלי ו, כג.

(77) ראה פרש"י ד"ה בנים - שבת כג, ב. וראה לקר"ש חי"ז

ע' 143.

(70) ע' תקמב ואילך.

(71) ראה שיחת יו"ד אדר שני - לצבאות השם - ס"ד.

(72) אסתר שם, כח. וראה רמ"ז בס' תיקון שובבים. הובא ונת'

בס' לב דוד להחיד"א פכ"ט.

(73) פרש"י פרשתנו ט, כג.

(74) פרשתנו שם, כד.

- 1 יא. ויהי־רצון אשר מקריאת פרשת פרה נבוא תיכף ומיד לקריאת פרשת החודש, שתוכנה קשור עם
2 ענין הגאולה - שהרי בפרשת החודש מדובר אודות קרבן פסח, ובפרט שכללות הענין ד"החודש", חידוש
3 הלבנה, מורה על החידוש דבני ישראל - שדומין ללבנה ומונין ללבנה⁷⁸ ו"עתידים להתחדש כמותה"⁷⁹.
4 וכאמור לעיל - בין כוס ג' לד' לא יפסיק, היינו, שאין הפסק כלל בין פרשת פרה לענין הגאולה
5 (פרשת החודש), ובפשטות - שעוד לפני ראש חודש ניסן, ולפני שבת מברכים חודש ניסן (שאו קורין
6 פרשת החודש) ישנו כבר ענין הגאולה בפועל ממש,
7 ובמילא ישנו גם תוכן הענין ד"שקלים" - הקרבת קרבנות ציבור בראש חודש ניסן מתרומה החדשה⁸⁰,
8 בבית המקדש השלישי, "מקדש אדני־י כוננו יריך"⁸¹, שעומד בנוי ומוכן למעלה⁸², וצריך רק להתגלות
9 ולדרת למטה - ולכן יכול לבוא ולהתגלות אפילו בשבת ואפילו בלילה⁸³,
10 כן תהיה לנו - בפועל ממש, ותיכף ומיד - "מיד הן נגאלין"⁸⁴, במהרה בימינו ממש.

* * *

- 11 יב. דובר כמה פעמים שהכוונה בכל ענין הוא - מעשה בפועל, "המעשה הוא העיקר". ולכן, כדי
12 לחסוך את השאלות כו' מהי הכוונה בכל האמור לעיל בנוגע לפועל ממש - יש להזכיר גם ענינים
13 הקשורים עם מעשה בפועל.
14 ולכל לראש - בקשר להמדובר לעיל⁸⁵ אודות "מבצע פורים", שיש להמשיכו על כל השנה כולה,
15 שבזה ישנם כמה וכמה פרטים, ואחד הענינים העיקריים בזה - ההלכה המודגשת בנוגע לקריאת המגילה,
16 שאפילו כאשר יש לו ק' אנשים, מצוה לקרואה בציבור משום "ברוב"⁸⁶ עם הדרת מלך⁸⁷, שהוראה זו
17 יש לקחת על כל השנה כולה, בנוגע לכל עניני התורה ומצוותיה:
18 גם כאשר ישנם ריבוי יהודים המקיימים תורה ומצוותיה, ששים ריבוא מישראל, ועד למספר גדול
19 יותר מזה [על־דרך המספר שמצינו בפרשת פקודי⁸⁸ בנוגע לחשבון דמחצית השקל: "שש מאות אלף
20 ושלש אלפים וחמש מאות וחמשים"], מכל־מקום, כאשר שומע שבפינה נידחת ישנו יהודי אחד שעדיין
21 חסר אצלו בקיום התורה ומצוות בתכלית השלימות [ולא רק כאשר הדבר הגיע לאזניו, אלא עליו לברר
22 ולהודיע אם קיימת מציאות כזו] - מוטלת עליו החובה להשתדל שגם יהודי זה יצטרף לכלל ישראל,
23 על־ידי־זה שיבוא למצב של קיום התורה ומצוות בשלימות.
24 והתועלת שבדבר היא - לא רק עבור יהודי זה שפעלו עליו לקיים תורה ומצוות בשלימות, וכן עבור
25 היהודי שפעל ענין זה, אלא גם עבור כלל ישראל, כי - על־ידי־זה שעוד יהודי מצטרף לכלל ישראל
26 (גם כאשר לפניו נשלמה כבר השלימות דששים ריבוא מישראל), נוסף עליו ושלמות במציאות ד"רוב
27 עם", ועד שעל־ידי־זה נוסף ב"הדרת מלך", מלכו של עולם.
28 וענין זה שייך - כאמור - בכל עניני התורה ומצוותיה, ולדוגמא - בענין השבת, קדושת ועונג שבת,
29 שכאשר ישנו יהודי אחד שחסר אצלו בידעה אודות קדושת השבת, או שחסר אצלו בקיום המצוה דעונג
30 שבת - יש להשתדל למלא חסרון זה, ולפעול שכל עניני השבת יהיו אצלו באופן של שלימות.
31 ולאידך - מכיון ש"יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני, העני עושה עם בעל הבית"⁸⁹, שהרי הוא
32 מזכה אותו במצות הצדקה, וכיוצא בזה - מובן, שיהודי הנ"ל (שעדיין חסר אצלו בענין השבת) צריך
33 לאפשר לו ולזכות אותו שיוכל למלא שליחות נעלית זו.

(84) רמב"ם הל' תשובה פ"ז ה"ה.

(85) שיחת פורים סל"ט.

(86) משלי יד, כח. וראה אנציקלופדי' תלמודית בערכו. וש"נ.

(87) מג"א אור"ח סתר"צ סקכ"ג.

(88) לח, ב.

(89) ויק"ר פל"ד, ח. רות רבה פ"ה, ט. יל"ש בהר רמז תרסה.

ועוד.

(78) סוכה כט, א. ב"ר פו, ג. וראה אוה"ת בראשית (ד, ב ואילך), ובכ"מ.

(79) סדר קידוש לבנה, מסנהדרין מב, א.

(80) ראה מגילה כט, רע"ב. וש"נ.

(81) בשלח טו, יז (ובפרש"י שם).

(82) פרש"י ותוס' - סוכה מא, סע"א. זח"א כח, א. ועוד.

(83) ראה שיחת ש"פ פקודי, פ' שקלים ש"ז. - סי"ד. וש"נ.

ולהעיר, שענין זה מודגש גם במצות "מתנות לאביונים" שבימי הפורים - שהרי נוסף לכך שהוא מצדו צריך לתת מתנות לאביונים, זקוק הוא לכך שה"אביונים" יסכימו לקבל את מה שנותן להם, ולולי זאת - לא קיים מצות "מתנות לאביונים" [שהרי אף שאין זה באשמתו, הרי "אונסא כמאן דעביד לא אמרינן"⁹⁰], עד שימצא "אביונים" שיסכימו לקחת ממנו (או שיתן ל"גבאי צדקה" שימצא אחר כך "אביונים" לתת להם).

והנה, מובן ופשוט שפעולה זו (להשתדל שאצל כל יהודי יהיו כל עניני השבת באופן של שלימות) צריכה להעשות באופן המותר בשבת, ופשיטא - שלא יטלטל מרשות לרשות חס-ושלום כדי לתת לו את צרכי השבת, שכן, ענין זה הוא היפך הוראת התורה,

- וכמבואר במפרשים⁹¹ הטעם להתחלת מסכת שבת ב"יציאות השבת כו' כיצד, העני עומד בחוץ ובעל הבית בפנים, פשט העני את ידו כו'", דלכאורה: (א) מדוע מתחיל התנא במלאכת הוצאה דוקא - הרי מלאכת "הוצאה מרשות לרשות" נמנית אחרונה במנין המלאכות⁹² וכידוע שגם "סדר" בתורה הוא ענין של תורה], (ב) במלאכת הוצאה גופא - מדוע נקט דוגמא מעני ובעל הבית דוקא? והביאור - שבזה בא התנא להדגיש שגם כאשר מדובר אודות נתינה לעני, פעולה הקשורה עם מצות הצדקה, השקולה כנגד כל המצוות⁹³, ומה גם שיש בזה העילוי ד"החיית את נפש העני כו"⁹⁴, שאז יתכן שמפני גודל התשוקה לקיים מצוה זו, ובלשון חכמינו ז"ל⁹⁵: "שתהיו רדופין כו'", יבוא לידי מלאכת הוצאה - לכן, יש צורך להזהיר במיוחד על ענין של הוצאה מרשות לרשות בקשר לעני ובעל הבית דוקא [אלא אם כן מדובר אודות ענין של פיקוח נפש - שהרי פיקוח נפש דוחה שבת, אפילו על הספק וספק-ספיקא, מה-שאינ-כן כאשר אין הדבר כרוך עם פיקוח נפש, שאז יש בזה איסור שבת], ועד שזוהי הפתיחה דכל מסכת שבת -

אלא צריכים לעסוק בענין זה על-פי הוראת התורה - הן על-ידי ההכנה לפני יום השבת, והן ביום השבת עצמו - באופן המותר ביום השבת, כמובן ופשוט.

וכמו כן בנוגע לפעולה עם הזולת בכל שאר עניני התורה ומצוותיה, ובפרט בענינים שהזמן גרמא, ולדוגמא - ההתעסקות ב"מבצע פסח", בהתאם לפסק-דין אדמו"ר הזקן בשולחן-ערוך⁹⁶ ש"מפורים ואילך ידרשו הלכות פסח", כולל גם הענין ד"מעוה חטים"⁹⁷.

ומצוה גוררת מצוה⁹⁸, עד שבאים לקיום כל עניני התורה ומצוותיה, החל מהענינים הכלליים - שהם המבצעים הידועים: חינוך עצמו וחינוך הזולת, ולפני-זה - אהבת ישראל ואחדות ישראל, וכן המבצעים הפרטיים: תורה, תפילין, מזוזה, צדקה, בית מלא ספרים - יבנה וחכמיה, נרות שבת קודש ויום-טוב, כשרות האכילה ושתייה, טהרת המשפחה, ואות באחד מספרי-תורה הכלליים, כמדובר כמה פעמים בארוכה.

יג. כאמור לעיל - ישנו ענין הקשור עם הקביעות דשבת זו בימי החודש, בעשרים באדר. והנה, בנוגע למאורעות שאירעו בדברי ימי ישראל על סדר השנה, "דבר יום ביומו" - הובאו כמה וכמה מהם במגילת תענית, וביניהם - התאריך דעשרים באדר.

וזהו לשון ה'מגילת תענית'⁹⁹: "בעשרים ביה (באדר) צמאו עמא למטרא . . וכיון שראו שיצא רוב אדר ולא ירדו גשמים, הלכו להם אצל חוני המעגל. אמרו לו, התפלל שירדו גשמים, אמר להם, צאו והכניסו תנורי פסחים (שהם בחצרות, ושל חרס הן¹⁰⁰) בשביל שלא ימקו . . עג עוגה ועמד בתוכה . .

(96) ריש הל' פסח.

(97) ראה שם ס"ה.

(98) אבות פ"ד מ"ב.

(99) פ"ב (יז, ב ואילך). וראה גם תענית יט, א. כג, א.

(100) פרש"י שם.

(90) ראה ירושלמי קידושין פ"ג ה"ב.

(91) רע"ב ותויו"ט ועוד על המשנה.

(92) שבת פ"ז מ"ב.

(93) ב"ב ט, א. ירושלמי פאה פ"א ה"א.

(94) ראה תנחומא משפטים טו.

(95) פרש"י תשא לא, יג.

- 1 אמר, רבוננו של-עולם. . איני זו מכאן עד שתרחם על בניך. התחילו גשמים יורדין טיפין טיפין. אמרו
2 לו תלמידיו. . כסבורים אנו לומר אין הגשמים הללו באין אלא להתיר שבועתך. . אמר, רבוננו של-עולם
3 לא כך שאלתי, אלא גשמי בורות שיחין ומערות. התחילו הגשמים יורדין כמלא פי חביות. . אמרו לו
4 (תלמידיו). . כסבורין אנו לומר אין הגשמים הללו באים אלא להחריב את העולם כולו. . אמר,
5 רבוננו של-עולם לא כך שאלתי, אלא גשמי רצון ברכה ונדבה, ירדו כתיקנן וכו'. ומסיים שם: "ואותו
6 היום (עשרים באדר) עשאוהו יום-טוב, לפי שאין הגשמים יורדין אלא בזכותן של ישראל".
- 7 ולהעיר, שמדברי המשנה "אמר להם צאו והכניסו תנורי פסחים בשביל שלא ימקו", משמע, שמאורע
8 זה היה באדר הסמוך לניסן - שמטעם זה הזהירים שיכניסו "תנורי פסחים", כי לולי זאת, לא ישאר להם
9 מספיק זמן עד לפסח כדי לבנות "תנורי פסחים" מחדש. מה-שאינ-כן אם נאמר שהמאורע היה באדר
10 ראשון, שאז ישנם שלושים יום נוספים להתקין "תנורי פסחים". וזאת - נוסף לזה שאין כל צורך לדחוק
11 ולומר ששנה ההיא היתה שנה מעוברת, ומכיון שכן, הרי זה שייך בודאי לאדר הסמוך לניסן.
- 12 יד. והנה, מסיפור זה יש ללמוד הוראה בעבודת ה', ככל עניני התורה - "תורה" מלשון הוראה¹⁰¹,
13 שהם מהווים הוראה נצחית לכל הדורות, בבחינת "נבואה שהוצרכה לדורות נכתבה"¹⁰².
14 ומובן, שהוראה זו היא בהדגשה יתירה בעשרים באדר - מכיון שמאורע זה אירע ביום זה, אלא
15 שממנו למדים הוראה זו גם בנוגע לכל השנה כולה.
- 16 ואף ש"בטלה מגילת תענית"¹⁰³ - הרי ענין זה אינו אלא בנוגע לענין של יום-טוב, איסור הספד
17 ותענית וכו', מה-שאינ-כן בנוגע ללימוד הוראה בעבודת ה' המודגשת ביום זה [מלבד ההוראה מעצם
18 הסיפור - המובא גם במשנה וגמרא - ללא קשר מיוחד ליום זה] - הרי פשוט שכל עניני התורה (כולל
19 מגילת תענית) נצחיים הם, היינו, שהם נצחיים גם בתור הוראה, כך שביום זה ישנה הדגשה מיוחדת
20 בנוגע ללימוד ההוראה ממאורע הני"ל.
- 21 ולכאורה, צריך להבין: חוני המעגל היה בזמן הבית, ומגדולי התנאים, ועד ששמעון בן שטח אמר
22 עליו "אלמלא חוני המעגל אתה, גוזרני עליך כו' אבל מה אעשה שאתה מתחטא לפני המקום כבן שהוא
23 מתחטא על אביו ועושה לו רצונו"¹⁰⁴, שמזה מובן הפלאת מעלתו אפילו בין התנאים. ועל-פי-זה - מהי
24 ההוראה לאנשים כערכנו בדורנו זה מהנהגתו של חוני המעגל?!
- 25 גם צריך להבין - בנוגע לעצם הסיפור: מדוע לא פעלה תפילתו של חוני המעגל שלכתחילה ירדו
26 "גשמי רצון", בהתאם לצורך העולם - לשם מה היה צורך להמתין עד שיבואו תלמידיו ויאמרו לו
27 "כסבורים אנו לומר אין הגשמים הללו באין אלא להתיר שבועתך", היינו, שגשמים כאלו ("טיפין טיפין")
28 אינם עונים על צורך העולם, ואז היה צריך לומר להקב"ה "לא כך שאלתי אלא כו'", וגם לאחר-יזה לא
29 ירדו גשמים באופן המתאים, עד שאמרו לו תלמידיו "כסבורין אנו לומר אין הגשמים הללו באים אלא
30 להחריב את העולם כולו", והיה צריך להתפלל ולומר "לא כך שאלתי אלא כו'", ורק לאחר-יזה "ירדו
31 כתיקנן" - הרי גם חוני המעגל ידע והבין שמבקשים ממנו "התפלל שירדו גשמים" (אין זה מפני שסתם
32 "התחשק" להם שירדו גשמים, אלא) כדי שהגשמים ירוו את הארץ "והולידה והצמיחה"¹⁰⁵, ומקרא מלא
33 דיבר הכתוב: "ונתתי גשמיכם בעתם ונתנה הארץ יכולה"¹⁰⁶, ואם כן, בודאי ידע שלצורך זה לא מספיק
34 "טיפין טיפין", ועל-דרך-זה לאידך - שריבוי מופלג של גשמים יכול להחריב את כל העולם כולו, ואם
35 כן, מדוע לא ביקש מלכתחילה שירדו "גשמי רצון ברכה ונדבה"?!
- 36 ושאלה זו היא (לא רק בנוגע לתפילת חוני המעגל, אלא) גם בנוגע למילוי בקשת התפילה מלמעלה
37 (על-ידי הקב"ה): למעלה בודאי יודעים מהי כמות הגשמים המתאימה לצורך העולם, ואם כן, מדוע
38 בתחילה ירדו גשמים שלא באופן המתאים ("טיפין טיפין", או "כמלא פי חביות"), שלכן הוצרך חוני

(104) מגילת תענית שם. תענית שם.

(105) ישע' נה, י.

(106) בחוקתי כו, ד.

(101) ראה זח"ג נג, ב.

(102) מגילה יד, א.

(103) ראה ר"ה יט, רע"ב.

1 המעגל להתפלל עוד הפעם ולומר "לא כך שאלתי אלא כו'" - לכתחילה היו צריכים הגשמים לרדת
2 "כתיקנן"?!

3 טו. ונקדים לבאר את ההוראה שיש ללמוד מסיפור זה - בנוגע לכל אחד ואחד מישראל:
4 כל יהודי חייב במצות-עשה דתפילה, שתוכנה - "שיהא אדם מתחנן ומתפלל בכל יום . . שואל צרכיו
5 שהוא צריך להם בבקשה ובתחנה כו'"¹⁰⁷. היינו, שכאשר ליהודי יש צורך בדבר מסויים - חייב הוא (מן
6 התורה) להתפלל להקב"ה ולבקש ממנו שימלא את צרכו.

7 ומצוה זו היא על כל אחד ואחד מישראל, כולל נשים¹⁰⁸, וכן קטנים - שגם הם חייבים בתפילה מצד
8 ענין של חינוך, ועד שלכמה דעות¹⁰⁹ קטן שהגיע לחינוך חייב (מדרבנן) בעצמו בדבר זה, ואין זה (רק)
9 חיוב על אביו ו[להעיר מהשקלא-וטריא¹¹⁰ בנוגע לדעתו של אדמו"ר הזקן בזה, ובכל אופן - הרי "אלו
10 ואלו דברי אלקים חיים"¹¹¹, מכיון שזוהי דעתם של כמה מגדולי ישראל שגם אדמו"ר הזקן מתחשב
11 בדבריהם בנוגע לכמה וכמה ענינים].

12 והנה, כאשר יהודי נעמד להתפלל ולבקש צרכיו מהקב"ה שיתן לו את כל המצטרך לו
13 - [כמובן, באופן המתאים על-פי התורה, ובודאי אין צורך לשלול את הענין ד"גנבא אפום מחתרתא
14 רחמנא קריא"¹¹², דמכיון שכל ישראל הם "מאמינים בני מאמינים"¹¹³, פשיטא שאין צורך לשלול אצלם
15 "שטות" כזו, ועל-אחת-כמה-וכמה כאשר מדובר אודות ילד קטן, שלא עולה בדעתו כלל שתיתכן תופעה
16 כזו, מה-שאין-כן לאחר שמתבגר, שאז יכול ה"קלוגינקער" להסביר לו שקיימת תופעה כזו] -
17 ישנה הוראה הנלמדת מהסיפור אודות תפילתו של חוני המעגל - באיזה אופן צריך להיות ענין
18 התפילה אצל כל אחד ואחד מישראל:

19 מכיון שכל יהודי הוא בנו של הקב"ה - "בנים אתם לה' אלקיכם"¹¹⁴, וזאת - מבלי הבט על מעמדו
20 ומצבו כו', ובלשון חכמינו ז"ל¹¹⁵: "בין כך ובין כך בני הם" - לכן, תפילתו של יהודי להקב"ה צריכה
21 להיות "כבן שהוא מתחטא על אביו".

22 בנוגע להנהגתו של חוני המעגל ש"עג עוגה" ואמר "איני זו מכאן עד שתרחם על בניך" - התחייבות
23 כזו יכול לקחת על עצמו רק חוני המעגל, להיותו בטוח שתפילתו ובקשתו תתמלא תיכף ומיד,
24 מה-שאין-כן בנוגע לכל אדם, שאינו יכול לקבל על עצמו התחייבות כזו; אמנם, בנוגע לאופן התפילה
25 עצמה, "כבן שהוא מתחטא על אביו" - הרי זה ענין השייך לכל אחד ואחד מישראל, מכיון ש"בנים
26 אתם לה' אלקיכם", כנ"ל.

27 והכוונה בזה - שהוא פונה להקב"ה בתוקף ומבקש פעם אחת, פעם שניה ופעם שלישית וכו', ואם
28 רואה שעדיין לא נתמלאה הבקשה במילואה - אומר "לא כך שאלתי אלא כו'", ולאידך, כאשר רואה
29 שהמשכת הברכה היא באופן של "רוב טובה", ואין לו עדיין את ה"כלים" לכך, "השפעת עליהם טובך
30 אין יכולין לעמוד" - אין לו להתבייש ("לא הביישן למד"¹¹⁶), אלא עליו לומר שלעת-עתה נמצא במעמד
31 ומצב שאינו יכול לקבל זאת (מפני שעבודתו בלימוד התורה וקיום המצוות בהידור אינה עדיין בתכלית
32 השלימות), ולכן מבקש שיתנו לו את השפעת הברכה בהתאם למעמדו ומצבו בהווה, וכל זה - להיותו
33 "כבן שהוא מתחטא על אביו".

34 ואף שזוהי הנהגתו של חוני המעגל - הרי אמרו חכמינו ז"ל¹¹⁷: חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי
35 למעשי אבותי אברהם יצחק ויעקב!

(113) שבת צז, א.

(114) ראה יד, א.

(115) ראה קידושין לו, א. רות רבה פתיחתא ג. ועוד. לקו"ש
חי"א ע' 3. וש"נ.

(116) אבות פ"ב מ"ה.

(117) תרבא"ר פכ"ה.

(107) רמב"ם הל' תפלה פ"א ה"ב.

(108) רמב"ם שם.

(109) תוספות ד"ה עד שיאכל - ברכות מח, א. ר"ן ספ"ב
דמגילה ד"ה חוץ. וראה לקו"ש חי"ז ע' 233-4 ובהנסמן שם.

(110) לקו"ש שם הערות 26-7.

(111) עירובין יג, ב.

(112) ברכות סג, א (כגירסת הע"י).

- 1 ומובן, שלאחרי שחוני המעגל פתח וסלל את הדרך - אזי נקל לכל יהודי להתנהג באופן כזה, על-דרך
2 שמצינו בנוגע לענין היראה, שלאחרי עבודתו של משה רבינו, הרי זה "מילתא זוטרתא" אצל כל אחד
3 ואחד מישראל¹¹⁸.
- 4 טז. על-פי-זה יובן גם מדוע לכתחילה לא ירדו הגשמים "כתיקנן" - הן מצד בקשתו של חוני המעגל,
5 והן מצד ההמשכה מלמעלה:
- 6 מצד מעמדו ומצבו של העולם דלמטה, יש אמנם צורך בהמשכת הברכה דירידת גשמים (וכיוצא בזה
7 בשאר הברכות) באופן מסוים דוקא, אבל אף-על-פי-כן, ישנה המשכת הברכה באופן נעלה יותר -
8 אמיתית ענין הברכה כפי שהיא למעלה, וזאת - אף שכאשר ענין זה נמשך למטה אין העולם יכול לקבל
9 ברכה נעלית כזו (ועד שהדבר יכול להתבטא באופן דהיפך הטוב חס-ושלום), מכיון שלאמיתתו של דבר
10 - זהו הטוב האמיתי¹¹⁹.
- 11 [דוגמא לדבר: "ארדה נא ואראה גו"¹²⁰, דלכאורה אינו מובן: מהו הצורך לרדת למטה - הרי הקב"ה
12 יכול לראות גם מלמעלה? ! אלא התוכן דירידה למטה הוא - הירידה לפי ערך ובהתאם למציאות הנברא
13 כפי שנמצא למטה כו'.]
- 14 ולכן: אף-על-פי שבוודאי יודעים למעלה מהו צורך העולם, מכל-מקום, מלמעלה רצו להמשיך ברכה
15 נעלית יותר, אמיתית ענין הברכה.
- 16 וכן הוא בנוגע לבקשת ותפילת חוני המעגל - שמצד דרגתו הוא (למעלה מדרגת העולם) היתה יכולה
17 להיות המשכת הגשמים באופן המתאים גם כאשר ירדו "טיפין טיפין", וכן לאידך - גם כאשר ירדו
18 בריבוי גדול, "כמלא פי חביות".
- 19 ומטעם זה הוצרכו לבוא עוד הפעם לחוני המעגל ולומר לו שיתפלל שירדו גשמים כפי שהעולם ראוי
20 לקבל, ולא באופן ד"רוב טובה" - כי אף-על-פי שזוהי אמנם אמיתית ענין הברכה, מכל-מקום, מכיון
21 שהעולם אינו ראוי לקבל ברכה נעלית כזו, לכן מבקשים שתהיה המשכת הגשמים באופן המתאים לצורך
22 העולם כפי שהוא במעמדו ומצבו התחתון.
- 23 ועל-פי-זה מובן שלאחרי שיודעים את פרטי הסיפור אודות חוני המעגל (שבתחילה ירדו גשמים
24 באופן המתאים מצד למעלה, ולכן הוצרכו לבקשה ותפילה נוספת שהמשכת הברכה תהיה באופן
25 המתאים למצב העולם כפי שהוא למטה) - יודעים כבר שמלכתחילה יש לבקש בתפילה שהמשכת הברכה
26 תהיה באופן המתאים למצב העולם דלמטה, בטוב הנראה והנגלה, ובודאי פועלים כן, מכיון שמפרשים
27 זאת בתפילה.
- 28 וזהו גם דיוק לשון התפילה "ואוצרך הטוב לנו תפתח", דלכאורה, לשם מה צריכים להדגיש "הטוב
29 לנו", הרי הקב"ה בודאי יודע בעצמו מה טוב לנו? ! - אלא הענין בזה, שהטוב האמיתי הוא למעלה
30 מטוב גשמי דעולם הזה, ובלשון המשנה¹²¹: "יפה שעה אחת של קורת רוח בעולם הבא [שלכמה דעות¹²²
31 קאי על גן-עדן] מכל חיי העולם הזה", ולכן מבקשים שיומשך "הטוב לנו", היינו, שהקב"ה לא ימתין
32 עד שנהיה ראויים לקבל את בחינת הטובה האמיתית, אלא ימשיך תיכף ומיד "הטוב לנו", לפי ערך שאנו
33 יכולים לקבל מצד הכלים שלנו, בטוב הנראה והנגלה.
- 34 ומה שישנן ברכות שלמעלה מזה, עד לבחינת חסדים המכוסים שלמעלה מחסדים הגלויים - הנה
35 העצה לזה בפשטות: בכחו וביכולתו של הקב"ה להמשיך גם ענינים אלו באופן דטוב הנראה והנגלה
36 לעיני בשר, על-דרך המבואר לעיל¹²³ בנוגע להמשכת הברכות הנסתרות שבפרשת בחוקותי, שאף שהם
37 ברכות שמבחינת סתים כו' - ביכולתו של הקב"ה להמשיכם למטה בטוב הנראה והנגלה.

(121) אבות פ"ד, מ"ז.

(122) ראה רמב"ם הל' תשובה ספ"ח.

(123) שיחת תענית אסתר (מוקדם) ס"א. וש"נ.

(118) ראה ברכות לג, ב. תניא רפ"ב.

(119) ראה גם תניא פכ"ו.

(120) וירא יח, כא (ובפרש"י שם).

יז. והנה, אם הדברים הנ"ל אמורים בנוגע לתפילתו של יהודי בנוגע לצרכיו הפרטיים, הרי
 על-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע לתפילה ובקשה של כל יהודי, אשר אליה מצטרפים תפילותיהם
 ובקשותיהם של כל בני ישראל - בנוגע לענין הגאולה, כפי שמקווים ומצפים ומשתוקקים ומבקשים
 ותובעים כל בני ישראל באמרם בתפילת העמידה: "את צמח דוד עבדך מהרה תצמיח . . כי לישועתך
 קוינו כל היום", ותובעים "עד מתי"¹²⁴, וכפי שאומרים גם בשבת ויום-טוב: "ותחזינה עינינו בשובך
 לציון ברחמים" - הרי בודאי שתפילה ובקשה זו צריכה להיות "כבן שהוא מתחטא על אביו"!
 וכאמור - זוהי תפילה ובקשה של כל אחד ואחד מישראל ושל כלל ישראל,
 ואפילו אם ישנו יהודי שחושב שיש לו כל טוב ולא חסר לו מאומה - הרי אדרבה: הרחמנות עליו
 גדולה עוד יותר!

הוזכר לעיל (סעיף ט) שאצל רבי שמעון בן יוחאי לא היה ענין של חורבן וגלות כו'. - רבי שמעון
 בן יוחאי "אמיתי הוא"¹²⁵, ואצלו אכן באמת לא היה ענין של חורבן וגלות, וזאת - מפני שבהיותו
 בעולם הזה הגשמי והחומרי היתה עבודתו באופן ד"תורתו אומנתו"¹²⁶ [כאשר הנשמה נמצאת בגן-עדן
 - אין כל חידוש בכך שתורתה אומנתה, שהרי בגן-עדן עסקם של כל הנשמות הוא בלימוד התורה (ולא
 בקיום המצוות)¹²⁷ - תורתם אומנתם; והחידוש דרבי שמעון בן יוחאי הוא - שגם בהיותו בעולם הזה
 הגשמי והחומרי היתה עבודתו באופן ד"תורתו אומנתו"!] אבל הוא - לעומת זאת - מונח בעיני העולם
 כו', בחושך כפול ומכופל, ובהיותו במצב זה - מכריז ש"טוב לו" ... לא חסר לו מאומה, באמרו "שלום
 (יהיה) לי", אף ש"בשרירות לבי אלך"¹²⁸!

אמנם, יש ללמד עליו זכות שהעובדה שהוא מונח בעיני העולם היא - מתוך כוונה לנצל זאת עבור
 עניני תורה ומצוותיה... וכידוע ה'לימוד זכות' דהבעל-שם-טוב¹²⁹ אודות אלו שהתנהגו בעיני מסחר
 שלא כדבעי, שכוונתם - להשיא את בתם לתלמיד חכם, ומכיון שצריך להבטיח ל"חתן" שיהיה סמוך
 על שולחנו כדי שיוכל להמשיך לעסוק בתורה - משתדל הוא להרויח עוד "קאפקע" (וכיוצא בזה), וזאת
 - אפילו על-ידי הנהגה בלתי-רצויה בעיני מסחר; אבל מ"לימוד זכות" זה ועד למצב ש"טוב לו" ולא
 חסר לו מאומה - הדרך רחוקה!...

ונחזור לעניננו: מכיון שענין הגאולה הוא הצורך הכי מוכרח אצל כל אחד ואחת מבני ישראל וכלל
 ישראל - הרי בודאי צריך הקב"ה למלא את תפילת ובקשת בני ישראל על ענין הגאולה, ותיכף ומיד,
 "מיד הן נגאלין",

ובפרט לאחר שישנה כבר הקדמת עבודת התשובה - שהרי באים אנו מימי הפורים, שבהם מודגש
 ענין התשובה, שהרי למרות שבתחילה "נהנו מסעודתו של אותו רשע"¹³⁰, הרי תיכף ומיד חזרו בתשובה,
 ועד ש"לא עלתה על דעתם מחשבת חוץ חס-ושלום, ומסרו נפשם על אחדותו יתברך"¹³¹ במשך כל
 השנה כולה.

יח. מאמר המוסגר - בדרך אגב:

בנוגע לפירוש תיבת "שנה", שנתבאר בזה¹³² שהיא מלשון שינוי, מכיון שכוללת בתוכה את כל שינויי
 הזמנים כו' - העירו¹³³ מהמבואר בכמה מקומות¹³⁴ אודות החילוק בין "חודש" ל"שנה", שחודש הוא
 מלשון חידוש, ושנה - מלשון חוזר ושונה. ומכיון שכן, נמצא, שבשנה אין ענין של חידוש ושינוי, כי
 אם דברים החוזרים ונשנים בלבד.

(129) ראה כש"ט סק"ה. סרצ"ז (לח, ד).

(130) מגילה יב, א. אסת"ר פ"ז, יח.

(131) תו"א מג"א צט, ב.

(132) בד"ה בלילה ההוא דפורים שנה זו.

(133) בהערות וביאורים - אהלי תורה (גליין רכח סי"ב).

(134) ד"ה החודש תרנ"ד (סה"מ תרנ"ד ע' קלא ואילך). וש"נ.

(124) ראה בארוכה שיחת ש"פ תשא, שושן פורים קטן ש.ו.

- ס"ח.

(125) ל' חז"ל - יומא סט, ב.

(126) שבת יא, א. טושו"ע (ואדה"ז) או"ח סו"ס קו. הל' ת"ת

לאדה"ז פ"ד ס"ד-ה.

(127) סהמ"צ להצ"צ טו, ב. ובכ"מ.

(128) נציבים כט, יח.

- 1 והמענה לזה - בפשטות: כבר פירש רש"י¹³⁵ שעניני התורה הם "כפטיש יפוצץ סלע", היינו, שישנם
- 2 ריבוי פירושים בכל ענין, וכמו כן ישנם כמה וכמה תיבות שלהם פירושים שונים, ועד לפירושים מנוגדים.
- 3 ולדוגמא: בטעם קריאת השם "ראובן" - מפורש בקרא¹³⁶ "כי ראה ה' בעניי". ומפרש רש"י: "רבותינו
- 4 פירשו, אמרה, ראו מה בין בני לבן חמי" - פירוש נוסף על המפורש בקרא, ויתירה מזו - פירוש מנוגד,
- 5 כי: "ראה ה' בעניי" קאי על ראייתו של הקב"ה, ואילו "ראו מה בין בני לבן חמי" - קאי על ראייתם
- 6 של אלו שנמצאים במצב כזה שיש צורך להבהיר ולהראות להם שיש חילוק "בין בני לבן חמי"!
- 7 יט. ונחזור לעניננו - שבבואנו מימי הפורים שבהם מודגש ענין התשובה, אזי בודאי נפעל ענין
- 8 הגאולה תיכף ומיד, שהרי הבטיחה תורה שישראל עושין תשובה ומיד הן נגאלין.
- 9 וגם כאשר נמצאים עדיין ברגעי הגלות האחרונים - הנה "לכל בני ישראל היה אור במושבכותם"¹³⁷,
- 10 וכימי צאתך מארץ מצרים, שגם כאשר היה חושך בכל מצרים, עד לחושך כפול ומכופל, "וימש
- 11 חושך"¹³⁸, הנה לא זו בלבד שלבני ישראל היה אור בהיותם בבתיהם, אלא אפילו בהיותם בבתי מצרים
- 12 היה אצלם אור, ועד שראו את כלי הכסף וכלי הזהב של המצריים, וכל האוצרות שהיו במטמוניות
- 13 שלהם¹³⁹ (כדי שיוכלו לקיים את הציווי "ושאלה אשה משכנתה גו' ונצלתם את מצרים"¹⁴⁰), וכל זה -
- 14 כאשר חפצים אלו היו של המצריים, עוד לפני שנעשו רכושם של ישראל, גם שם פעל האור שהאיר
- 15 לבני ישראל, וזו היתה "הכנה" שכלים אלו יוכלו להיות רכושם של ישראל - כאשר "ונצלתם את מצרים".
- 16 ובפשטות - שכבר ברגעי הגלות האחרונים נפעל הענין ד"מלכים אומניך"¹⁴¹, בכל מקומות
- 17 מושבותיהם של בני ישראל,
- 18 ותיכף ומיד, וכאמור - באופן ד"איני זו מכאן עד כו", באים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי
- 19 משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש, ומתוך שמחה וטוב לבב.
- * * *
- 20 כ. מכיון ששבת זו היא השבת שלאחרי פורים - הרי כאן המקום לבאר סיפור תמוה בגמרא בקשר
- 21 לחיוב דמשתה ושמחה בימי הפורים, שעל-זה אמרו¹⁴² "מחייב איניש לבסומי (להשתכר ביינ¹⁴³) בפוריא
- 22 עד דלא ידע בין ארור המן לברוך מרדכי", כדלקמן.
- 23 ובהקדים:
- 24 בעצם היו צריכים לבאר ענין זה בהתועדות דפורים, אמנם, מכיון שמדובר אודות ענין תמוה ביותר
- 25 הדורש ביאור (כדלקמן), לכן, לא דובר בענין זה בהתועדות דפורים, התועדות שהועברה בכלי
- 26 התקשורת ותורגמה בשפת המדינה, גם עבור אלו שרחוקים עדיין מהבנה והשגה בתורה (ועד שאפילו
- 27 אינם-יהודים יכלו לשמוע את הדברים) - מפני החשש ד"מקום מים הרעים כו"¹⁴⁴, שישמעו את הסיפור
- 28 התמוה, ומפני חושך הגלות לא יתקבל אצלם ביאור הענין כו'.
- 29 ועד כדי כך, שבכמה גירסאות ב"עין יעקב" נשמט כל הסיפור דלקמן, והטעם היחידי לכך (בפשטות)
- 30 הוא - מפני גודל התמיהה שבסיפור זה, ומחשש שלא יוכלו לבאר זאת היטב לאנשים פשוטים כו'. ורק
- 31 מפני שאדוני-אבי-מורי-ורבי מבאר סיפור זה (באותיות הקבלה)¹⁴⁵ - החלטתי על הצורך לבאר ענין זה
- 32 גם בפשטות, כדלקמן.

(141) ישעי' מט, כג. וראה זבחים יט, רע"א.

(142) מגילה ז, ב.

(143) פרש"י שם.

(144) אבות פ"א מ"א.

(145) לקוטי לוי"צ על מחז"ל ע' קצח. ובארוכה - באגרות ע'

שב"ג.

(135) וארא ו, ט.

(136) ויצא כט, לב.

(137) בא י, כג.

(138) שם, כא.

(139) שמו"ר פי"ד, ג. הובא בפרש"י שם.

(140) שמות ג, כב.

ולכן, כאשר מתרגמים את הדברים הנאמרים בהתוועדות זו לשפת המדינה - לא ירשמו את הענין¹
 דלקמן (מפני החשש האמור), ומספיק שירשמו את הדברים בלשון הקודש, ועל-כל-פנים (בשפה שבה²
 נאמרו הדברים) באידיש.³

[חסר הביאור, ונדפס ב'לקוטי שיחות חלק ל"א עמוד 177 ואילך וב'דבר מלכות' פרשת צו].⁴

* * *

כא. מאמר (כעין שיחה) 'דיבור המתחיל' וידבר גו' זאת חוקת התורה גו'.⁵

* * *

כב. נהוג בכל שבת ללמוד פסוק בפרשת השבוע עם פירוש רש"י, או להתעכב על ענין שרש"י אינו⁶
 מבאר.⁷

וכן נהוג לבאר ענין בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשת השבוע - בנוגע לעבודת האדם, כמדובר כמה⁸
 פעמים שאאמו"ר מבאר את הענינים על-פי קבלה וחסידות, אמנם, מכיון שכל עניני התורה הם הוראה⁹
 בעבודת האדם בנוגע לפועל, שהרי "המעשה הוא העיקר", מובן, שבכל ענינים אלו יש הוראה ולימוד¹⁰
 בנוגע לעבודת האדם בפועל.¹¹

וענין זה מודגש יותר על-פי תורת הבעל-שם-טוב¹⁴⁶ שכל דבר שבעולם הוא בהשגחה פרטית, ולכן¹²
 יש בו הוראה בעבודת האדם לקונו, ועל-אחת-כמה-וכמה שכן הוא בנוגע לעניני התורה.¹³

כג. בפרשת השבוע יש ענין מוקשה בפשוטו של מקרא ("קלאץ-קשיא") ואף-על-פי-כן, לא מצינו¹⁴
 ביאור בפירוש רש"י בענין זה:¹⁵

בפרשתנו¹⁴⁷ נאמר: "וידבר ה' אל משה ואל אהרן גו' דברו אל בני ישראל לאמר זאת החיה אשר¹⁶
 תאכלו מכל הבהמה אשר על הארץ גו' אך את זה לא תאכלו וגו'".¹⁷

וצריך להבין: מדוע לא נאמרה פרשה זו - שדנה בדיני אכילת חיות ובהמות - מיד לאחר "מתן¹⁸
 תורה", הרי בעת "מתן תורה" נעשו בני ישראל לעם, ואז ניתנו להם דינים וציוויים מיוחדים (שבהם¹⁹
 נבדלים הם מכל העמים אשר על פני האדמה), ואם כן, לכל לראש צריכים לומר להם דינים הקשורים²⁰
 עם עניני אכילה, מה מותר לאכול ומה אסור לאכול. שכן, ענין האכילה הוא דבר הכי רגיל מדי יום²¹
 ביומו,²²

[מה-שאיין-כן ענין השבת - פעם אחת בשבוע, תפילין - בבוקר דימי חול דוקא, ועל-אחת-כמה-וכמה²³
 "כי תקנה עבד עברי"¹⁴⁸ - הציווי הראשון שנאמר לאחר מתן תורה - מציאות הכי רחוקה, שהרי קאי²⁴
 במכרוהו בית-דין בגנבתו¹⁴⁹, שענין זה שייך רק לאחר כמה וכמה מאורעות בלתי רגילים: לכל לראש²⁵
 - עצם הגניבה, ואחר כך - צריכים לתפסו, ורק כאשר אין לו מה לשלם מוכרו בית-דין בתור עבד²⁶
 עברי¹⁵⁰],²⁷

ואף-על-פי-כן, נאמרה פרשה זו רק כאן, לאחר יום השמיני למילואים, כמעט שנה שלימה לאחר²⁸
 מתן תורה (כי הקמת המשכן היתה בראש חודש ניסן, ומתן תורה היה בחודש סיון שלפניו)?²⁹

לכאורה, היה מקום לתרץ ש"אין מוקדם ומאוחר בתורה"¹⁵¹, היינו, שפרשה זו נאמרה אמנם מיד³⁰
 לאחר מתן תורה, ורק נכתבה כאן. אבל - רש"י עצמו שולל תירוץ זה, שהרי פירש (בפסוק "דברו אל³¹
 בני ישראל") "את כולם השווה להיות שלוחים בדבור זה, לפי שהושוו בדמימה וקבלו עליהם גזירת³²

(149) פרש"י עה"פ.

(150) ראה גם לקו"ש חט"ז ע' 255 ואילך.

(151) פרש"י צו ח, ב. ועוד.

(146) כש"ט (הוצאת קה"ת) הוספות סקי"ט ואילך. וש"נ.

(147) יא, א ואילך.

(148) משפטים כא, ב.

- 1 המקום באהבה", היינו, שדיבור זה נאמר רק לאחר המאורע דמיתת שני בני אהרן, שאז "הושוו בדמימה
- 2 כו", ובתור שכר לזה - "את כולם השווה להיות שלוחים בדיבור זה" ("זאת החיה אשר תאכלו וגו").
- 3 ואם כן, תמוה ביותר: היתכן שעבר זמן רב כל כך מאז מתן תורה, עם כמה וכמה ציוויים ומאורעות,
- 4 כולל הציווי דנדבת המשכן והקמתו - ובמשך כל הזמן הזה לא נאמר לבני ישראל ציווי בקשר לענין
- 5 של אכילה (מה מותר לאכול ומה אסור לאכול), דבר הנוגע ומוכרח לחיי יום-יום, גם בדור ההוא, דור
- 6 המדבר?!
- 7 ועיקר התמיהה היא - כאמור - מדוע רש"י אינו מתעכב לבאר קושיא זו. - עצם העובדה שיש בעולם
- 8 מציאות של קושיא, אין בה משום פלא, דמכיון ש"עולם" הוא מלשון העלם¹⁵², מובן, שיש בו קושיא
- 9 כו¹⁵³; אבל הפלא הוא שרש"י אינו מבאר קושיא (דלקמן) שמתעוררת בלימוד פשטות הכתובים, אף
- 10 שענינו לבאר "פשוטו של מקרא"¹⁵⁴, ועד כדי כך - שלפעמים כותב רש"י "לא ידעתי"¹⁵⁵, שבענין זה
- 11 אינו יודע את הביאור בדרך הפשט [על-דרך שמשה רבינו "הודה ולא בוש לומר לא שמעתי"¹⁵⁶], ובנידון
- 12 דידן - לא מצינו בפירוש רש"י ביאור בענין המוקשה, וגם אינו כותב "לא ידעתי".
- 13 וכפי שיתבאר לקמן.
- 14 כד. המוזכר לעיל אודות דור המדבר - קשור עם המדובר לעיל¹⁵⁷ אודות הענין דשתיית יין, עד למצב
- 15 של כלות הנפש:
- 16 מסופר בגמרא¹⁵⁸ שרבה בר בר חנה ראה את מתי מדבר, שהיו גבוהים ביותר, "ודמו כמאן דמבסמי
- 17 וגנו אפרקיד", שהיו שוכבין בפנים צהובות כשתויי יין¹⁵⁹.
- 18 ויש לומר, שבענין זה ("פנים צהובות כשתויי יין") מבואר גודל מעלתם של מתי מדבר (ולכן הובא
- 19 בהמשך לזה שהיו גבוהים ביותר, שבזה מרמזו גם גובה רוחני) - כאמור לעיל ש"שתויי יין" מורה על
- 20 מצב של גילוי סודות ורזין דתורה באופן נעלה ביותר, עד שתכלה נפשו מעוצם התענוג האלקי¹⁶⁰ (שכן,
- 21 "פנים צהובות" מורה על גודל התענוג).
- 22 וענין זה קשור עם המבואר בכמה מקומות¹⁶¹ בפירוש מאמר רבותינו ז"ל¹⁶² שדור המדבר אין להם
- 23 חלק לעולם הבא - שמעלתם ודרגתם היא למעלה מעולם הבא, כך שהענין ד"עולם הבא" אינו בגדר של
- 24 "שכר" עבורם.
- 25 כה. בהמשך להמדובר לעיל (סעיף ח) אודות הקשר דפרשת פרה עם ימי הפורים - הנה על-דרך
- 26 שנתבאר בארוכה בהתוועדות שלפני-זה שבפורים מודגשת מעלתן של נשי ישראל, אשר לא זו בלבד
- 27 ש"אף הן היו באותו הנס", אלא שעיקר הנס היה על ידי אשה, ועד שהמגילה נקראת על שם אסתר
- 28 בלבד - יש לומר, שגם בפרשת פרה מודגשת מעלתן של נשי ישראל:
- 29 רוב הקרבנות היו צריכים להיות ממין זכר דוקא, ואילו פרה אדומה - נקבה דוקא, ומבאר רש"י¹⁶³
- 30 את טעם הדבר [מכיון שזהו ענין הדורש ביאור בפשוטו של מקרא] - "משל לבן שפחה שטינף פלטין
- 31 של מלך, אמרו תבוא אמו ותקנח הצואה, כך תבוא פרה ותכפר על העגל".
- 32 והענין בזה - ובהקדים:
- 33 כל עניני הקרבנות ישנם גם בעבודה הרוחנית בנפש האדם - כידוע מה שכתב הרמב"ן¹⁶⁴ בביאור

(159) פרש"י שם.

(160) ראה לקוטי לוי"צ אגרות ס"ע שנח.

(161) עש"מ מאמר חקיד ח"ב פ"ח. ועד"ז במגלה עמוקות
עה"ת שלח יד, לה.

(162) סנהדרין קח, א (במשנה).

(163) חוקת יט, ב - בפירוש הב' (לאחרי פסוק כב).

(164) עה"פ ויקרא א, ט.

(152) לקו"ת שלח לו, ד. ובכ"מ.

(153) ראה אגה"ק סכ"ו (קמד, ב).

(154) פרש"י בראשית ג, כד. ועוד.

(155) ויצא ל, יא. משפטים כד, יג. ועוד.

(156) פרש"י פרשתנו י, כ.

(157) נדרפס לקמן ע' 1361 ואילך.

(158) ב"ב עג, סע"ב ואילך.

מעשה הקרבנות, "שיחשוב אדם בעשותו כל אלה כי חטא לאלקיו . . וראוי לו שישפך דמו כו' לולא חסד הבורא שלקח ממנו תמורה וכפר הקרבן הזה כו'". וכפי שמבאר רבינו הזקן¹⁶⁵ מה שכתוב¹⁶⁶ "אדם כי יקריב מכם קרבן לה'", ולא "אדם מכם כי יקריב" - שהקרבן הוא "מכם ממש, שיקריב את נפש האדם שלמטה לה'".

ותוכן ענין הקרבנות הוא - "ונרצה לו לכפר עליו"¹⁶⁷, כפי שמבאר רבינו הזקן ב'אגרת התשובה'¹⁶⁸ שהקרבן פועל "שיהיה לרצון לפני ה' ומרוצה וחביב לפניו יתברך כקודם החטא, להיות נחת רוח לקונו מעבודתו". כלומר: לא זו בלבד שהקרבן מונע ענין של עונש, מפני "חסד הבורא שלקח ממנו תמורה כו'", ובלשון רבינו הזקן¹⁶⁸: "אין מזכירין לו דבר וחצי דבר כו'", אלא יתירה מזו - שנעשה מרוצה וחביב לפניו יתברך.

והנה, עיקר ענין התשובה הוא - קבלה מכאן ולהבא, "שיגמור בלבו שלם לבל ישוב עוד לכסלה"¹⁶⁹. אמנם צריך להיות גם הווידוי ובקשת מחילה (חרטה על העבר), אבל זהו חלק ממצות התשובה, ועיקרה - שמכאן ולהבא לא יחטא עוד.

וזהו התוכן דפרה אדומה - כפרה על חטא העגל, שהוא השורש ומקור לכל החטאים¹⁷⁰, ובעיקר - שמכאן ולהבא נעשית כללות ההנהגה על-פי הוראת התורה.

והנה, כדי לפעול שמכאן ולהבא לא יחטא עוד, ויתירה מזו: לפעול שלכתחילה לא יבוא לידי ענין של חטא - לזה דרוש כללות ענין החינוך, "חנוך לנער גו' גם כי יזקין לא יסור ממנה"¹⁷¹, היינו, שעל-ידי החינוך המתאים ברוח התורה והיהדות, מבטיחים שבמשך כל ימי חייו תהיה הנהגתו על-פי הוראת התורה, כך שמלכתחילה לא יבוא לידי ענין של חטא חס-ושלום.

ועל-פי-זה מובן הדיוק "תבוא אמו ותקנח" - שכן, ענין החינוך תלוי (בעיקר) ב"אם" דוקא¹⁷², שלהיותה "עקרת-הבית" הרי היא הקובעת ומנהיגה את האווירה בכל הבית, כך שבכוחה וביכלתה לעצב את דמותם הרוחנית של הבנים והבנות, שכללות הנהגתם תהיה על-פי הוראת התורה.

ויש להוסיף בזה - ביאור השייכות לחטא העגל דוקא:

"עגל הזהב" מורה על התשוקה והתאוה, ועד לאופן של השתחווה - כדי להשיג ריבוי כסף וזהב כו', אשר, לדאבונו, זוהי "מכת מדינה" ... מפני גודל החושך, "החושך יכסה ארץ" ! וכיוצא בזה בנוגע להשתחווה ורדיפה אחרי קנאה תאוה וכבוד כו'.

ועל זה צריך להיות ענין של "קינוח" - לחנך את בני ובנות ישראל שעיקר רצונם ותשוקתם יהיה בעניני קדושה ויהדות, תורה ומצוותיה, ולא בענינים של כסף וזהב כו'.

כו. אמנם, עדיין צריך להבין: מהלשון "תבוא אמו ותקנח", משמע, שהמדובר לאחר ששעשה דבר בלתי-רצוי, ואם כן, כיצד יתאים זה עם האמור לעיל אודות שלילת ענין בלתי-רצוי מלכתחילה, שלא יבוא לידי ענין של חטא כלל? והביאור בזה:

מצד טבע תולדתו של האדם, יכול הוא להמשך ולהתאוות לדברים בלתי-רצויים (לא במעשה בפועל חס-ושלום, כי אם משיכה ותאוה בלבד), ובלשון הכתוב¹⁷³: "יצר לב האדם רע מנעוריו".

ועד כדי כך, שאפילו אצל ה"בינוני" [שמדתו היא "מדת כל אדם ואחריה כל אדם ימשוך"¹⁷⁴] ש"לא

לקו"ש ח"ג ע' 978. ועוד.

(171) משלי כב, ו.

(172) ראה של"ה שער האותיות דמ"ד ע"א - הובא בצוואת

כ"ק אדני"ע (סוף קונטרס חנוך לנער). ועוד.

(173) נח ח, כא. ובפרש"י עה"פ (מב"ר פל"ד, י).

(174) תניא רפי"ד.

(165) לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך.

(166) ויקרא א, ב.

(167) שם, ד.

(168) פ"ב.

(169) אגה"ת פ"א.

(170) ראה סנהדרין קב, א. פרש"י עה"פ תשא לב, לד. וראה

- 1 עבר עבירה מימיו ולא יעבור לעולם" ¹⁷⁵, הנה "מהותו ועצמותו של הרע הוא בתקפו ובגבורתו בחלל
- 2 השמאלי כתולדתו כו" ¹⁷⁶, ולכן יכול "להתאווה תאוה לכל עניני גשמיות עולם הזה בין בהיתר בין
- 3 באיסור חס-ושלום", אלא שבנוגע לפועל ממש - אין ליצר-הרע שליטה וממשלה להוציא תאוותו מהכח
- 4 אל הפועל, אפילו בנוגע למחשבה והרהור בלבד, "שיקבל ברצון חס-ושלום הרהור זה הרע . . אלא מיד
- 5 . . דוחהו בשתי ידיים כו'".
- 6 ונמצא, שלא מדובר אודות ענין של חטא במעשה בפועל חס-ושלום, כי אם אודות עצם מציאותו
- 7 של היצר, "יצר לב האדם רע מנעוריו", מצד טבע הבריאה (ולא מצד מעשה ידי אדם) – על-דרך ובדוגמת
- 8 הקינוח במשל, להסיר ענין שאינו אלא מצד טבע הבריאה כו'.
- 9 ועל-פי-זה מובן שגם על חינוך באופן שמלכתחילה לא יבוא לידי ענין של חטא, נופל לשון "קינוח"
- 10 - ביחס ל"יצר לב האדם (שהוא) רע מנעוריו", לקנח ענין זה שלא יבוא לידי פועל חס-ושלום.
- 11 כז. על-פי-זה מובן שבשבת פרשת מודגשת מעלתן של נשי ישראל - "תבוא אמו ותקנח" -
- 12 שבידן ניתנה הזכות והאחריות לחנך את בני וננות ישראל ברוח התורה והיהדות.
- 13 וכמדובר כמה פעמים שענין החינוך מתחיל תיכף ומיד משעה שיוצא לאויר העולם, ולכן נהגו ישראל
- 14 שתיכף ומיד כאשר התינוק יוצא לאויר העולם תולים מסביבו שמות קדושים כו', ומשתדלים שיראה
- 15 ציורים של דברים טהורים בלבד ¹⁷⁷, וכמו כן נהגו נשים בישראל לשיר לילדים קטנים שיר שתוכנו "כי
- 16 טוב סחרה מכל סחורה", ישנם אמנם צימוקים ושקדים, אבל התורה היא הדבר הטוב ביותר, ועוד שירים
- 17 כיצא בזה - כי למרות שחושבים שהתינוק אינו מבין מאומה, ואינו יודע מהי "תורה", ומה הם - להבדיל
- 18 - צימוקים ושקדים, הרי בפנימיותו שומע הוא את הכל. ולכן, כאשר מחדירים בו ענין זה בקטנותו, הרי
- 19 זה מסייע שכאשר אביו יתחיל ללמדו תורה כשיגדל, יבקש מאביו שילמד עמו עוד יותר ועוד יותר
- 20 (במקום לשחק במשחקים)!
- 21 ולאמיתו של דבר - מתחיל ענין החינוך עוד לפני שהתינוק יוצא לאויר העולם, במשך ט' חדשי
- 22 העיבור, ועוד לפני-זה - כאשר ההכנה לזה היא באופן של טהרת המשפחה, כולל - הענין דכשרות
- 23 האכילה ושתייה דאביו ואמו, היינו, שהדם ובשר של אביו ואמו [כולל - הלבון שבאב והאודם שבאם,
- 24 שמהם נעשה הולד ¹⁷⁸] הם ממאכלים ומשקאות כשרים, וכן הענין ד"נר דלוק" - נרות שבת קודש
- 25 ויום-טוב, שכל ענינים אלו ניתנו לנשי ישראל.
- 26 ולכן, בעמדנו בשבת פרשת פרה, שבה מודגשת מעלתן של נשי ישראל - ישנה נתינת כח מיוחדת
- 27 להוסיף ביתר שאת וביתר עוז בכל ענינים אלו.
- 28 כח. כל האמור לעיל אודות מעלתן של נשי ישראל - הרי זה בקשר לכנס של נשי ישראל (במסגרת
- 29 "שבוע האשה היהודיה") שהתחלתו היתה בשבת שעברה (ערב פורים) וסיומו בשבת זו (שבת פרשת
- 30 פרה) - שבשניהם מודגשת מעלתן המיוחדת של נשי ישראל, כנ"ל בארוכה.
- 31 ובקשר לזה - יהי-רצון שכל עניני הכנס יהיו בהצלחה רבה ומופלגה, וככל עניני קדושה - שבהם
- 32 לא קיים המושג של "סיום", אלא זה סיום של שלב מסויים, על מנת להוסיף ולהעלות בקודש, ביתר
- 33 שאת וביתר עוז.
- 34 ודוגמתו - בלימוד התורה [שהרי "אסתכל באורייתא וברא עלמא" ¹⁷⁹], שכאשר מסיימים מסכת אחת,
- 35 ולדוגמא: מסכת ברכות, אומרים ומבקשים: "יהי רצון כו' כשם שעזרתני לסיים מסכת ברכות כן תעזרני
- 36 להתחיל מסכתות וספרים אחרים כו'",
- 37 עד שבאים לסיום סדר טהרות - כאשר יקויים היעוד "את רוח הטומאה אעביר מן הארץ" ¹⁸⁰ -

(178) ראה נדה לא, א.

(179) זח"ב קסא, רע"ב. וראה ב"ר בתחלתו.

(180) זכרי' יג, ב.

(175) שם פי"ב.

(176) שם פי"ג.

(177) ראה בארוכה - שיחת כ"ף מרחשון שנה זו.

שסיומה: "ה' עוז לעמו יתן ה' יברך את עמו בשלום"¹⁸¹, היינו, שעל-ידי ענין התורה, "אין עוז אלא תורה"¹⁸², פועלים שלום בעולם, במקום כזה שיש צורך לפעול ענין של שלום, מכיון שלולי זאת היתה ההנהגה באופן הפכי חס-שלום, ועד לתכלית השלימות בענין ה"שלום" - אתהפכא חשוכא לנהורא, שגם הצד שכנגד מתהפך ונעשה אוהב וידיד, כפי שמבאר אדמו"ר האמצעי ב'דיבור המתחיל' פדה בשלום נפשי¹⁸³ שזהו אמיתית ענין השלום.

וכל זה קשור עם השלימות המשולשת: שלימות העם - "מנער ועד זקן טף ונשים", שלימות התורה - "קיימו מה שקיבלו כבר"¹⁸⁴, ושלימות הארץ - כאשר כל בני ישראל באים ל"ארץ טובה ורחבה"¹⁸⁵, "טובה" - כפי שהיא בשלימותה, ורחבה - באופן ד"כי ירחיב ה' אלקיך את גבולך"¹⁸⁶, בגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, במהרה בימינו ממש.

כט. בהערות אאמו"ר על הזהר דפרשתנו - ישנן שתי הערות: הערה א' - על מאמר הזהר¹⁸⁷ "ויהי ביום השמיני וגו', ר' יצחק פתח ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלקים"¹⁸⁸, זכאין אינן ישראל וכו', ומבאר אאמו"ר¹⁸⁹ "השייכות דהפתיחה הזאת הכא, ולמה רבי יצחק דוקא פתח בה" - באותיות הקבלה.

ובהערה הב'¹⁹⁰ - מבאר (בין הדברים) את מאמר הזהר¹⁹¹ אודות ג' ענינים ב"כוס של ברכה". וכמדובר כמה פעמים - לא ביאר אאמו"ר את פרטי הענינים שיש ללמוד בנוגע לעבודת ה'. וגם: מכיון שבקביעות שנה זו באה פרשת שמיני ביחד עם פרשת פרה - מובן, שהענינים המבוארים בזה דפרשת שמיני יש להם קשר גם עם פרשת פרה. וכפי שיתבאר לקמן.

* * *

ל. הביאור בפירוש רש"י: מה שלא נצטוו ישראל על האיסור דאכילת חיות ובהמות שאינם טהורות מיד לאחרית מתן תורה - אפשר לתרץ בפשטות, שבתקופה זו לא היה ענין זה נוגע למעשה בפועל: במשך כל התקופה הסמוכה למתן תורה - חנו ישראל בסביבות הר סיני, כלומר, במדבר סיני (עד לשנה הבאה¹⁹²). ומכיון שבמקום מדבר אינם נמצא כלל בעלי-חיים, כגון: גמל, שפן וארנבת, וכן עופות, כמו "נשר" וכיוצא בזה, ועל-אחת-כמה-וכמה "כל אשר במים" - אין צורך להזהיר מיד על איסור אכילתם, מכיון שבלאו-הכי לא היתה קיימת אפשרות כלל לאכלם. ובנוגע ל"נחש" ("כל הולך על גחון"¹⁹³) שנמצא ב"מדבר" [וכמו שכתוב¹⁹⁴ "המוליך במדבר הגדול והנורא נחש שרף ועקרב גו'"] - הרי הבן-חמש למקרא יודע שבצאתם ממצרים הלך לפניכם "עמוד ענן", שתפקידו היה "לנחותם הדרך"¹⁹⁵, וכן להרוג נחשים ועקרבים¹⁹⁶. וכפי שיודע הבן-חמש למקרא אודות קיום מצות סוכה "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים"¹⁹⁷, ובודאי הסביר לו אביו שהכוונה ל"ענני כבוד" שהקיפו את מחנה בני ישראל¹⁹⁸, ומכיון שכן, מבין בפשטות שבשטח דמחנה ישראל לא היו נמצא נחשים ועקרבים.

(190) שם ע' רסט.
(191) לט, א ואילך.
(192) ראה פרש"י בהעלותך י, יא.
(193) פרשתנו יא, מב ובפרש"י.
(194) עקב ח, טו.
(195) בשלח יג, כא.
(196) פרש"י בהעלותך שם, לד.
(197) אמור כג, מג.
(198) פרש"י עה"פ.

(181) תהלים כט, יא.
(182) מדרש תהלים עה"פ ח, ג. שהש"ר פ"ב, ג. וראה ויק"ר
פלא"א, ה. יל"ש בשלח רמז רמד. ועוד.
(183) שערי תשובה ח"א פ"א.
(184) שבת פח, א.
(185) שמות ג, ח.
(186) ראה יב, כ.
(187) לה, ב.
(188) איוב לח, ז.
(189) לקוטי לוי"צ ריש פרשתנו (ע' רסז).

- 1 ולכן, לכל לראש באו ענינים שהזמן גרמא - נדבת המשכן והקמתו כו', ורק אחר כך נצטוו על איסור
- 2 אכילת חיות ובהמות שאינם טהורות, דבר שיהיה נוגע לפועל בזמן שלאחר-יזה - כאשר יתקרב למקום
- 3 ישוב, לארץ סיחון ועוג, וכיוצא בזה, שאז תהיה באפשרותם לקנות מתגרי אומות העולם, וכיוצא בזה.
- 4 לא. אמנם, עדיין צריך להבין:
- 5 בסיום פרשתנו נאמר: "להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא
- 6 תאכל". ומפרש רש"י: "בין הטמא ובין הטהור - צריך לומר בין חמור לפרה, והלא כבר מפורשים הם,
- 7 אלא בין טמאה לך לטהורה לך, בין נשחט חציו של קנה לנשחט רובו. ובין החיה הנאכלת - צריך לומר
- 8 בין צבי לערוד, והלא כבר מפורשים הם, אלא בין שנולדו בה סימני טריפה כשרה לנולדו בה סימני
- 9 טריפה פסולה". כלומר, שבפרשה זו נאמרו גם דיני שחיטה וטריפה.
- 10 ועל-פי-זה - יוקשה: הן אמת שכל פרטי הדינים אודות בעלי-חיים שאינם טהורים לא היו נוגעים
- 11 למעשה בפועל מיד לאחר מתן תורה, מכל-מקום, דיני שחיטה וטריפה היו נוגעים למעשה בפועל כאשר
- 12 רצו לאכול בשר, ואם כן, היתה צריכה פרשה זו להאמר מיד לאחר מתן תורה מפני דיני שחיטה וטריפה
- 13 שבה?
- 14 והביאור בזה:
- 15 בפרשת בשלח¹⁹⁹ מסופר שכאשר בני ישראל ביקשו לאכול בשר - אמר הקב"ה: "בין הערביים תאכלו
- 16 בשר ובבוקר תשבועו לחם", וכך הוה - "ויהי בערב ותעל השלו וגו'". ומפרש רש"י: "שלו - מין עוף
- 17 ושמן מאד".
- 18 ומזה מובן, שמלבד ה"שלו" (והלחם, "מן") לא אכלו בני ישראל עוד בשר - כי למרות ש"הרבה
- 19 בהמות היו להם"²⁰⁰, פשיטא שלא יבזבוזו את ממונם לשחוט בהמות שלהם כאשר הקב"ה נותן להם
- 20 "שלו", מין עוף "שמן מאד", שהוא גם טעים יותר מבשר בהמה! ואם ימצא "משוגע" שבמקום לאכול
- 21 עוף טעים, ירצה לבזבוז את ממונו לשחוט בהמה כדי לאכול בשר שאינו טעים כל כך - הרי "בשופטני
- 22 לא עסקינן"!
- 23 ואף שגם בשר עוף צריך שחיטה, ואם כן, היו צריכים לדעת דיני שחיטה מיד לאחר מתן תורה כדי
- 24 שיוכלו לאכל "שלו" - הנה: בגמרא²⁰¹ מצינו אמנם ש"שלו" הוא "דבר שטעון שחיטה", אבל הבן-חמש
- 25 למקרא לא למד עדיין ענין זה, ומכיון שכן, אינו יודע שיש חיוב (מן התורה) בשחיטת עוף.
- 26 בנוגע לבשר בהמה - למד כבר בחומש בראשית²⁰² "וטבוח טבח והכן", שפירושו - בפשטות -
- 27 שחיטה, ושם המדובר הוא בבשר בהמה - כמובן ממה שכתוב בהמשך הענין²⁰³ "וישימו לו לבדו ולהם
- 28 לבדם כי לא יוכלון המצרים לאכול את העברים לחם כי תועבה היא למצרים", שטעם הדבר הוא - מכיון
- 29 שמצרים עבדו לבהמות²⁰⁴. וכמו כן למד לפני-זה בסיפור עקידת יצחק: "ויקח את המאכלת לשחוט . .
- 30 ויקח את האיל ויעלהו לעולה"²⁰⁵ - "איל" דוקא, ולא עוף. אבל בנוגע לעוף - לא למד עדיין שיש חיוב
- 31 (מן התורה) בשחיטת עוף. ואפילו אם ראה ששוחטים עוף (בעת "כפרות" וכיוצא בזה) - הרי אפשר
- 32 שאין זה אלא מדברי סופרים.
- 33 ומכיון שכן, מובן, שדיני שחיטה (כחלק מהציוויים שבפרשתנו בנוגע לאכילת בעלי-חיים) לא היו
- 34 נוגעים לפועל מיד לאחר מתן תורה, כאשר הבשר היחידי שאכלו בני ישראל - היה ה"שלו", שאינו
- 35 חייב בשחיטה (מן התורה).

(203) שם, לב.
 (204) ראה פרש"י שם.
 (205) וירא כב, י"ג.

(199) טז, יב"ג.
 (200) פרש"י שם, ח.
 (201) יומא עה, ב.
 (202) מקץ מג, טז.

- לכ. הביאור בנוגע להערות אאמו"ר:
 בענין ד"ברן יחד כוכבי בוקר ויריעו כל בני אלקים" - ישנם ב' הענינים דחסדים וגבורות: "ברן יחד
 כוכבי בוקר" - ענין החסדים, בחינת בוקר דאברהם, "ויריעו כל בני אלקים" - בחינת הגבורות, כי
 "אלקים" הוא בחינת הגבורה.
 וזהו הקשר לפרשת פרה - כמבואר ב'לקוטי תורה'²⁰⁶ (והובא במאמר דלעיל) שבעבודת פרה אדומה
 ישנם ב' הקוין דחסד וגבורה: שריפת הפרה - ענין הגבורה, ונתינת "מים חיים" - ענין החסדים, ב'
 הקוין דרצוא ושוב כו'.
 לג. ביאור הקשר עם רבי יצחק - "פתח רבי יצחק":
 אאמו"ר מבאר ש"יצחק" הוא בחינת הגבורות, ומספרו הוא ח' פעמים הוי', לכן הוא שייך ליום
 השמיני. ויש להוסיף בזה: "יום השמיני" קאי על ראש חודש ניסן, ש"אותו היום נטל עשר עטרות"²⁰⁷.
 וזהו הקשר עם יצחק - מכיון שראש (ועיקר) התיבה היא אות יו"ד, שזהו הענין ד"עשר עטרות".
 וכמו כן קשור ענינו של יצחק עם פרשת פרה:
 התוכן דפרשת פרה הוא - עבודת התשובה. והנה, העילוי דעבודת התשובה לגבי עבודת הצדיקים
 הוא - שעל-ידי ענין התשובה נעשית מציאות חדשה לגמרי. כלומר: עבודת הצדיקים היא באופן ד"לכו
 מחיל אל חיל"²⁰⁸, היינו, עליה במציאותו הקודמת, אבל על-ידי עבודת התשובה - נעשית מציאות חדשה
 לגמרי.
 וזהו הקשר עם ענינו של יצחק - שפרחה נשמתו בעת העקידה²⁰⁹, ולאחרי-זה נעשה מציאות חדשה
 לגמרי. ומכיון שענין העקידה הוא ענין תמידי [שלכן לא נאמר זכירה ביצחק מכיון ש"אפרו של יצחק
 נראה לִפְנֵי צבור ומונח על המזבח"²¹⁰] - מובן, שענינו של יצחק הוא - מציאות חדשה.
 לד. ביאור קשר הענין ד"כסא דברכה" (המבואר בהערה השניה) עם פרשת פרה:
 פרשת פרה קשורה במיוחד עם חג הפסח - כמבואר לעיל (במאמר) הקשר ד"זאת חוקת התורה"
 דפרה אדומה עם "זאת חוקת הפסח".
 ובנוגע לחג הפסח גופא - קשורה פרשת פרה עם כוס שלישי דליל הפסח, שהרי פרשת פרה היא
 היא הפרשה השלישית בין ד' הפרשיות, כנגד כוס שלישי דפסח.
 וזהו הקשר דפרשת פרה עם כוס של ברכה - כי הכוס השלישי דפסח הוא הכוס שמברכים עליו ברכת
 המזון, "כסא דברכה".
 לה. ויהי-רצון אשר מפרשת פרה נבוא תיכף ומיד לפרשת החודש - ענין הגאולה (כנ"ל סעיף יא),
 ובאופן ד"מיסמך גאולה לגאולה", ללא כל הפסק, כשם שאין מפסיקים בין כוס שלישי לכוס רביעי.
 ובפשטות - שבקרב ממש זוכים לגאולה האמיתית והשלימה על-ידי משיח צדקנו, ואז יראו כל בני
 ישראל, ביחד עם משה ואהרן, את שריפת הפרה העשירית (שבה ינתן גם מאפר הפרה שנעשתה על-ידי
 משה רבינו²¹¹) שתיעשה על-ידי משיח צדקנו²¹², ביחד עם ה"שירה העשירית"²¹³,
 וכל זה - במהרה בימינו ממש, בשנה זו ובחודש זה וביום זה ממש, "נאו".
 כ"ק אדמו"ר שליט"א התחיל לנגן "ווי וואנט משיח נאו". ואחר כך צוה לה'שליח-ציבור' שיחי'
 לנגן "יהי רצון כו' שיבנה בית המקדש".
 הזכיר אודות אמירת ברכה אחרונה.

(211) ראה משנה ותוספתא - פרה ספ"ג. רמב"ם הל' פרה אדומה ספ"ג.
 (212) יל"ר ר"פ חוקת. רמב"ם שם.
 (213) מכלילת בשלח טו, א. תרגום שה"ש א, א.

(206) חוקת נו, ב ואילך.
 (207) שבת פז, ב. תו"כ ופרש"י ר"פ שמיני.
 (208) ברכות בסופה.
 (209) זח"א ס, רע"א. פדר"א סל"א.
 (210) תו"כ ופרש"י בחוקותי כו, מב.

- 1 לו. כאמור לעיל - יש לעסוק כבר בכל הענינים הקשורים עם "מעות חטים", וכל המקדים הרי זה
- 2 משובח, וכל המרבה הרי זה משובח.
- 3 ויהי-רצון שהזריזות בזה (כל המקדים) תביא לידי זריזות בענין הגאולה - באופן ד"אחישנה"²¹⁴,
- 4 "מיד הן נגאלין", "מיד" ממש, לפי המושגים שלנו; והריבוי בזה (כל המרבה) יביא לריבוי ד"כי ירחיב
- 5 ה' אלקיך את גבולך", במהרה בימינו ממש.

(214) ישע' ס, כב. סנהדרין צח, א.

אגרות קודש

ב"ה, ערב פורים, ה'תשכ"ב
ברוקלין, נ. י.

לכבוד הרב שלמה שיי טרשנסקי

שלום וברכה!

בנועם הנני לאשר קבלת ג' הכרכים "ספרי עמק הנציב" ג' חלקים, בהמשך לשיחתנו. ות"ח על שימת לבבו לשלחם אלי ובעד הזריזות בזה.

תקותי ששיחתנו תביא תועלת ממשית בכל הענינים והשטחים שדברנו, ובפרט בשטח ד"ת דקיימו מה שקבלו ובאופן דליהודים היתה אורה ושמחה וששון ויקר, כפשוטו וגם כדרשת חכמינו ז"ל אורה זו תורה וכו'.

בכבוד ובברכת חג פורים שמח.

כדרך בניי להביע חוו"ד, ארשה לי לבוא באיזו הערות בנידון הספרים הנ"ל, והן:

לפלא שלא ניתנו איזה פרטים על דבר הכת"י עצמו, אם נשמר כולו וכדומה. ובפרט אשר **בספרי דברים** כנראה לא נשלם הפירוש מתחיל מפ' תצא, והלא דבר הוא כיון שכמו שמובא בהקדמת המחבר לפירושו על השאלות ח"א סי"ז הרי פירושו על הספרי כבר הי' גמור אתו.

כן חבל שבחלק ג' אין מפתחות, אזנים לקופה, שאפילו אם תמצא לומר שהמפתחות דשני החלקים הקודמים נערכו בידי המחבר ומאיזו סיבה לא ערך מפתחות לסיום החיבור, הרי מלאכת מפתחות אפשר שתיעשה גם על ידי אחרים. והנני מדגיש נקודה זו משני טעמים: א) ידוע מהנסיון שכשחסרים מפתחות, ציונים ומראה מקומות וכו', הנה ליקוי זה ובדורנו בפרט מרחיק מהלימוד והעיון (ואפילו מקריאת?) הספר. ב) גם עתה אפשר לתקן הדבר, עכ"פ במקצתו - על ידי הדפסת המפתחות בעלון בפני עצמו ולצרפו לחלק הג'.

מצורף בזה קטע שנתפרסם זה עתה, ותקותי שכ' ימצא בו ענין.

לקוטי שיחות פרשת שמיני כרך יב

1 א. בפירושו על הפסוק¹ "ותצא אש מלפני ה'
2 ותאכל אותם וגו'" - מעתיק רש"י התיבות: "ותצא
3 אש" - ומפרש: "ר' אליעזר אומר לא מתו בני
4 אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. ר'
5 ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש, תדע²,
6 שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין
7 למקדש, משל למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאיתא
8 בויקרא רבה"³.

9 וצריך להבין:

10 (א) סיבת מיתתם של בני אהרן הרי מפורשת היא
11 בפשוטו של מקרא בכתוב (בפסוק שלפני זה):
12 "ויקריבו לפני ה' אש זרה אשר לא ציוה אותם.
13 (ולכן) ותצא אש גו' וימותו גו'" - ואין צורך
14 בפירוש כלל,

15 (ב) אף על פי כן מבארה רש"י, אבל לא כפשוטו
16 של מקרא. כי אם ביאור שאין לו כל שייכות,
17 לכאורה, למשמעות הכתובים?⁴

18 (ג) כיון שרש"י בא לפרש הטעם למה "מתו בני
19 אהרן", היה לו להעתיק בפירושו תיבת "וימותו"⁵,
20 דעלה קאי - ולא "ותצא אש"⁶?

(1) פרשתנו י, ב.

(2) ברפוס ראשון ליתא מכאן עד סוף הדיבור, והד"ה שלאח"ז
"בקרובי - בבחירי" מסיים ב"משל למלך כו'", אבל בשאר
הדפוסים הוא ככפנים.

(3) פי"ב, א.

(4) בגו"א כאן (בפי' הב') כתב - שזה ודאי שמתו מחמת
שהקריבו אש זרה אלא דקשה למה מתו מיתה פתאומית, וע"ז
נחלקו ר"א ור"י, דלר"א ה' העונש פתאומי על שהורו הלכה בפני
רבם וע"ז באה מיתה פתאומית כפי מידתם שקפצו ומיהרו להשיב
בפני רבם, ולר"י - כי אין המקדש סובל השכרות שהוא היפך
הקדושה. אבל קשה (נוסף על שאר הקושיות שבפנים):

(א) ברש"י מפורש: לא מתו בני"א אלא כו', ולא מחמת ענין
אחר. ואם כוונת רש"י רק להפתאומיות של המיתה הרי העיקר
חסר מן הספר.

(ב) אין הכרח בפשוטו של מקרא שאין המקדש סובל השכרות
ובפרט - עד להענישו במיתה.

במשכיל לדוד כתב שקשה לי' לרש"י למה מתו דוקא ע"י
אש, וע"ז תירץ "שהם חטאו באש שבו הורו ההלכה כו'".
וצ"ע, שהרי לפי פשטות הכתובים, שמתו על שהקריבו "אש
זרה" כפשוטו, מובן בפשטות מה שמתו ע"י אש.

גם מה שכתב שזה שרש"י מביא דעת ר"י הוא לפי שעפ"ז
מובן סמיכות פרשת "יין ושכר גו'" למיתת בני אהרן, קשה דא"כ
הי' לו לרש"י להביא פי' ר"י בתחלת הפרשה והיא - כדרכו
בכ"מ, ולומר "למה נסמכה כו'".

(5) ואין לפרש (בדוחק) שכוונת רש"י לנלכת הכתוב אלא
שמעתיק התיבות שבתחלת העונש, דא"כ הו"ל עכ"פ לרמוז לנלכת
הפסוק ב"גו'" (כבר"ה שלאח"ז. ובכ"מ).

(6) ועפ"ז מובן שאח"פ שדיוקן של רש"י הוא ממ"ש "וימותו

21 (ד) ידוע הכלל, שכאשר רש"י מביא ב' פירושים
22 בענין אחד, הרי זה מפני שכל אחד מהם אין בו
23 ליישב המקרא לפי פשוטו בכל הפרטים, כי יש קושי
24 (או קשיים) באחד מה שאין בהשני (אלא
25 שהפירוש שמביאו לראשונה הוא הקרוב יותר
26 לפשוטו של מקרא). וצריך ביאור: מה הן הקושיות
27 שבפירוש הנ"ל וכמה עדיף הפירוש הראשון לגבי
28 השני?

29 (ה) כאמור כמה פעמים - באם רש"י בפירושו
30 מביא דבר בשם אומרו (שלא כדרכו ברובא דרובא
31 של פירושו) הרי זה לתוספת הסברה בפירושו -
32 וצריך להבין בנדון דידן, מה מלמדנו זה שר"א ור"י
33 הם שפירשו כל אחד את פירושו הנ"ל?⁷

34 (ו) פרש"י, כידוע, מדויק הוא בתכלית - וצריך
35 ביאור - בהעתקתו מדברי המדרש "משל למלך
36 שהיה לו בן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה" -
37 דממה נפשך, אם כוונתו רק לציין לאיזה מדרש
38 הוא מתכוון, ועל הלומד לעיין בפנים המדרש, הוה
39 ליה לקצר ולומר (לכל היותר): "משל למלך⁸ וכו'
40 כדאיתא בויקרא רבה": ואם ברצונו להודיע גם
41 תוכנו של המשל - הרי אין די בתחילת המשל
42 שהביא.

43 ועל כרחך צריך לומר, דהוספת רש"י בהעתקתו
44 ("משל למלך) שהיה לו בן בית". הרי זה פרט
45 עיקרי בהסברת פירושו. וצריך להבין: מה אינו
46 מובן כי אם על ידי פרט המשל ("למלך) שהיה לו
47 בן בית".

48 ב. והביאור בכל זה:
49 מכיון שפירושו של רש"י הוא על התיבות
50 "ותצא אש". מובן שבהן הקושי שהכריחו לפרש
51 ש"לא מתו בני אהרן אלא על ידי כו'":

גו" - דלכאורה מובן מעצמו מאחר שכבר נאמר "ותאכל אותם".
כדבריו דוד כאן - כי [נוסף שלפ"ז עדיין אינו מובן מנ"ל שלא
מתו אלא וכו'], א"כ ודאי שהי' לרש"י להעתיק - "וימותו", או
לרמוז עכ"פ ב"גו'".

(7) ובפרט שבוויק"ר שם (שממנו מביא רש"י "משל למלך
כו'") נאמר הפי' השני בשם ר' שמעון (אלא שלהלן בויק"ר
(ספי"ב) מביאו בשם ר' ישמעאל), הרי עכצ"ל שלפירוש רש"י
נוגע מה שדוקא ר' ישמעאל אמר פי' זה.

(8) ואף שבוויק"ר (על אתר) לא נמצא משל אחר והי' דיו
להעתיק רק "משל כו'" - י"ל (בדוחק) שהוצרך להעתיק גם
תיבת "למלך" לפי שזהו סגנון הרגיל בכגון זה, כי אינו מתאים
כ"כ לומר "משל וכו' (סתם)", אבל ודאי - שהי' לו בן בית"
מיותר בציון להמשל.

34 חמור כל כך - ומרמז רש"י התירוץ באמרו שבעל
35 הפירוש הוא ר' אליעזר:

36 שבחים נעלים ונפלאים נאמרו על רבי אליעזר
37 המתארים את גודל כחו וחכמתו בתורה¹⁴ - ובכל
38 זאת אמר רבי אליעזר¹⁵: "האומר דבר שלא שמע
39 מפי רבו גורם לשכינה שתסתלק מישראל", שמזה
40 מובן במכל-שכן וקל-וחומר, חומר הענין כ(אשר
41 לא לבד ש"אומר דבר שלא שמע מפי רבו" אלא)
42 שאומרו בפני רבו. ועל פי זה מובן למה נענשו בני
43 אהרן בעונש חמור כל כך.

44 ג. אמנם עדיין אין פירוש זה מיושב לגמרי. כי
45 קשה לאידך גיסא: מכיון שבהקרבת הקטורת הורו
46 הלכה בפני רבן. וגרמו לשכינה שתסתלק כנ"ל, איך
47 יתכן שעל ידי זה "תצא אש" (מעין) השראת
48 השכינה כנ"ל?

49 ומשום קושי זה מביא רש"י פירוש שני:
50 "שתווי יין נכנסו למקדש", שלפי זה מיירי באזהרה
51 שלא נצטוו עליה עדיין, ואם כן הרי הקרבת
52 הקטורת היתה בשלימות, בלי עבירה על ציווי ה' -
53 ומובן מה שעל ידי הקרבה זו "ותצא אש" - (מעין)
54 השראת השכינה, כנ"ל.

55 וזהו שרש"י ממשיך בפירושו ואומר: "תדע
56 שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתווי יין
57 למקדש": כוונתו בזה [לא רק לדייק דמזה
58 שבאמצע הסיפור של העבודה דיום השמיני, מיד
59 אחר מיתת בני אהרן, הפסיק הכתוב באזהרת "יין
60 ושכר גוי" - משמע שסיבת עונשם יש בה מענין
61 האזהרה - אלא גם] לבאר את היתרון שבפירוש זה
62 (על הפירוש הראשון), וכנ"ל. שלדעת ר"י לא עברו
63 בני אהרן על ציווי ה' בהקרבתם, כי לא נצטוו
64 עדיין על זה. ורק "אחר מיתתן הזהיר הנותרים כו".

65 ולא יוקשה מה שנאמר בהקדמה להעונש "אשר
66 לא ציוה אותם", כי "אותם" מדגיש - מה שאין-כן
67 אחרים. וכיון שפשוט שנדב ואביהוא בניו
68 הגדולים של אהרן נתחנכו ונמשחו ביחד עמו,
69 בודאי הם היוותר קרובים במעלה אליו, וכמו

1 אופן מיתתם של בני אהרן בכלל - מובן, שהרי
2 זה "מדה כנגד מדה" - העונש ד"ותצא אש וגו'"
3 כנגד החטא דהקרבת "אש זרה"⁹. אבל קשה: איך
4 יתכן לומר בפשוטו של מקרא שבלשון "ותצא אש"
5 כאן יתאר הכתוב עונש הכי חמור, בעוד שב'
6 פסוקים לפני זה תיאר הכתוב באותה הלשון ממש
7 - "ותצא אש" - שכר הכי גדול, השראת השכינה
8 שניכרת על ידי שיצאה "האש מלפני ה'".¹⁰

9 [וכמו שפירש רש"י¹¹: "שכל ז' ימי המילואים .
10 . לא שרתה בו (במשכן) שכינה והיו ישראל נכלמים
11 . . אמר להם (משה).. אהרן אחי כדאי... שעל ידי
12 קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם כו" -
13 "ותצא אש וגו'", ואז "וירא כל העם ויראו ויפלו על
14 פניהם"],

15 וזהו שהכריחו לרש"י לפרש שגם "ותצא אש"
16 האמור במיתת בני אהרן הוא ענין של (מעין)
17 השראת השכינה, גילוי של קדושה: כשם שעל ידי
18 עבודת אהרן בא הגילוי ד"ותצא אש גוי" על
19 המזבח", כמו כן על ידי עבודת הקטורת של בני
20 אהרן בא הגילוי ד"ותצא אש" - אלא משום שהיה
21 חסרון (לפי ערכם ומעלתם) באופן הנהגתם בעבודה
22 זו, לכן: "ותאכל אותם וימותו גוי'", אבל העבודה
23 כשלעצמה, היתה עבודה קדושה.

24 וזהו שכתב רש"י: "לא מתו בני אהרן (על ידי
25 העבודה) אלא על ידי שהורו הלכה (זו דהקרבת
26 האש) בפני משה רבן". ואין זה סותר למה שנאמר
27 "אש זרה אשר לא ציוה אותם", כי אדרבה, מלשון
28 זו משמע שהקרבתם היתה אש זרה (רק מפני
29 ש) "לא ציוה אותם" (את בני אהרן) - כי אם הם
30 ציוו זה לעצמם¹² אבל עצם הענין לא היה היפך
31 הציווי. ומכל-מקום נקרא "אש זרה" על דרך מה
32 שנאמר¹³ קטורת זרה - זרות לו.

33 אך קשה קצת לומר שבשביל זה יגיע עונש

(9) כבדנו בחיי וחזקוני, ועוד, כאן. וראה פירש"י נח ז, יא.
יתרו ית, יא. נשא ה, כד. ועוד.

(10) ראה בפ' הרשב"ם (ועד"ז במושב זקנים וחזקוני)
ש"ותצא אש" האמור במיתת בני אהרן "הוא ותצא אש של פסוק
ראשון . . ב' הפסוקים אחד הם". ואף שלפרש"י אין הוכחה לומר
כן (ובפרט שמל' "ותצא אש מלפני ה'" משמע שהי' יציאה של
אש מחדש) אבל עכ"פ קשה לומר שהם ענינים הפכיים, כבפנים.
(11) פרשתנו ט, כג.

(12) ראה בספורנו ולבוש האורה כאן. דאל"כ "אותם" מיותר.

(13) תצוה ל, ט. ובפרש"י.

(14) ראה פדר"א (פ"ב): יכול אתה לומר דברי תורה יותר ממה
שקבלו בסיני. ובשהש"ר (עה"פ לריח שמניך טובים - א, ג):
האבן הזאת (שישב עלי' ר"א דומה להר סיני, וזה (ר"א) שישב
עלי' דומה לארון הברית. ובאבות (פ"ב מ"ט): בור סוד שאינו
מאבד טפה. ועוד.

(15) ברכות כז, ב. וראה יומא סו, ב. סוכה כז, ב.

הכתובים באופן (המתיישב יותר, אבל) המגדיל את
חטאם, היינו לומר שעברו על ציווי הקב"ה - והורו
הלכה בפני רבן.
ד. אולם, לאחר כל הנ"ל, יש להקשות על
פירוש זה (של רבי ישמעאל):
(א) מלשון הכתוב "ויקריבו גו' אש זרה" משמע
שבההקרבה עצמה היתה ה"זרות", החטא, ולא רק
מצד המקריבים, שהם היו שתויי יין בהקריבם²¹:
(ב) מכיון שלא היה החטא בההקרבה שעל ידי
האש, למה (ובמילא - למאי נפקא-מינה אמר קרא
כי) נענשו על ידי ש"ותצא אש"²².
ולכן אין רש"י מסתפק בפירוש זה, ואדרבה,
מביאו כפירוש שני, לומר שהפירוש הראשון - אף
שגם הוא אינו מתיישב לגמרי - הרי הוא קרוב
יותר לפשט הכתובים (מחמת קושיות הנ"ל), ולכן
הוא הראשון והעיקרי.
ה. מעניני הלכה שבפירוש רש"י זה:
מדייק רש"י ואומר (וכן הוא בגמרא²³):
"שהורו הלכה בפני משה רבן", ולכאורה מאי
נפקא-מינה שהוראת ההלכה היתה בפני משה, והיה
מספיק לומר: "שהורו הלכה בפני רבן"?
וביותר קשה: לכאורה היה בזה עון חמור יותר
מהוראת הלכה בפני משה רבן - מה שהורו הלכה
בפני אהרן שהיה רבן²⁴ וגם אביהם²⁵ שפגעו על ידי
זה בכבודו²⁶. ובפרט דמעשה הקטורת היה שייך

שנאמר¹⁶: עלה אל ה' אתה (משה) ואהרן נדב
ואביהוא ושבעים מזקני ישראל - על כרחך צריך
לומר שבאותה שעה היה גרעון במעלתם - שהיו
שתויי יין.
אמנם לפי פירוש זה, הרי קשה: מדוע נענשו
(ובפרט בעונש חמור כל כך) הרי לא נצטוו על זה?
ומתרץ רש"י: "משל למלך שהיה לו בן בית וכו'
כדאיתא בויקרא רבה".
וזה לשון המדרש שם: "משל למלך שהיה לו
בן בית נאמן¹⁷ מצאו עומד על פתח חנויות, והתזו
את ראשו בשתיקה, ומינה בן בית אחר תחתיו, ואין
אנו יודעים מפני מה הרג את הראשון, אלא ממה
שמצוה את השני ואמר לא תכנס בפתח חנויות אנו
יודעים שמתוך כך הרג הראשון".
מדברי המדרש מובן דעם היות שהראשון לא
נצטווה על זה, מכל מקום להיותו "בן בית" של
מלך היה צריך להבין מעצמו, גם בלי אזהרה
מפורשת, שדבר זה הוא היפך רצונו של המלך.
ולזה מרמז רש"י כאן בהעתיקו התחלת דברי
המדרש - "משל למלך שהיה לו בן בית", כי בזה
מתורצת הקושיא למה נענשו בני אהרן על דבר
שלא נצטוו עליו, כנ"ל - כי הם היו "בני ביתו"
של הקב"ה (וכמו שכתוב "בקרובי אקדש"¹⁸)
ומעצמם יודעים הנהגות ביתו גם כשלא נצטוו על
זה בפירוש.
אמנם בכל זאת אין מיושב עדיין לגמרי לומר
שבני אהרן יענשו במיתה חמורה על דבר שלא
נצטוו עליו - ולכן מוסיף רש"י שר' ישמעאל הוא
שפירש כן.
דהנה אמרו חז"ל על ר' ישמעאל¹⁹: "כהנא (כי
רבי ישמעאל היה כהן גדול)²⁰ מסייע כהני"
(פרש"י: "תמיד הוא עוזרן ומקיל להם"), ולשיטתו
אזיל בנדון דידן: ניחא ליה לר' ישמעאל ל"סייע
כהני" ול"הקיל" בחטא בני אהרן הכהנים, גם אם
זה דחוק קצת בפירוש הכתובים, מלפרש את

(21) משא"כ לפי פי' הא' שהי' החטא בעצם ההקרבה כי
הוראת ההלכה בפני משה היתה (לא רק ע"י הוראה בדבור כ"א)
ע"י הקרבת האש עצמו; משא"כ לפי פי' הב' אין החטא בהקרבה
עצמה, כ"א (בלי רש"י) "נכנסו למקדש", וכ"ה בהציווי אח"כ (י,
ט) "אל תשת . . בבאכם גו'". וראה פרש"י שם.
(22) משא"כ לפי' הא' שהחטא הי' בההקרבה ה"ז מדה כנגד
מדה, כדלעיל ס"ב.
(23) עירובין סג, א.
(24) ראה שם נד, ב (והובא תחלת הענין בפרש"י תשא לד, לב.
ומסיים "וכו' כדאי' בעירובין"): כיצד סדר המשנה כו' נסתלק
משה ושנה להן אהרן פירקו. וראה תורה בפני - פסחים קח, א.
(25) ואף שנקראו "תולדות משה" - ה"ז מפני שלמדס תורה
- שהי' רבן (במדבר ג, א. ובפרש"י שם).
(26) ראה במשנה ב"מ לג, א. רמב"ם הל' ת"ת רפ"ה ובתו"כ.
ואכ"מ.

ואין לתרץ דמכיון שאהרן הי' תלמידו של משה כמובן מסדר
משנה הנ"ל, הרי אין חולקין כבוד לתלמיד בפני רבו (שו"ע יו"ד
סכ"ב. וראה יו"ד סרמ"ב סכ"א. וראה בש"ך שם סק"מ שה"ה
דיש לדחות כבוד רבו בפני רבו דרבו, כשלמד קצת גם לפני רבו
דרבו) כי שאני במקום שרבו חולק לו (לתלמידו) כבוד (שו"ע
שם), ובנדו"ד הרי הי' משה חולק כבוד לאהרן כמו שפירש רש"י

(16) משפטים כד, א.
(17) בפשוטו של לשון - סתם "בן בית" ה"ז בן בית כדבשי
- ולכן לא העתיק רש"י תיבת "נאמן". ובויק"ר הרי גם בא לחלק
בין בן בית הא' להב'.
(18) פרשתנו י, ג. ולהעיר ממשפטים כד, יא: ויחזו גו' (אלא
שברגא זו היו ג"כ הזקנים).
(19) חולין מט, א.
(20) ראה לקו"ש ח"א ע' 107 ובהנסמן שם.

29 על פי זה מובן דיוקו של רש"י (על דרך
30 ההלכה): "בפני משה רבן", מה שאין כן זה שהיה
31 בפני אהרן לא נענשו על זה, מאחר שמן הסתם
32 האב מוחל לבנו.
33 ועל פי זה יש להמתיק מה שרש"י מעתיק גם
34 התיבות "לא מתו) בני אהרן", דלכאורה מפורש
35 הוא בכתוב כאן,
36 אלא שרצונו להדגיש דמכיון שאנו דנים ב"בני
37 אהרן", מובן זה ש"לא מתו כו' אלא על ידי שהורו
38 הלכה בפני משה רבן", ולא בפני אהרן רבן, כי האב
39 מן הסתם מוחל לבנו, וכנ"ל.

40 ו. מ"יינה של תורה" וההוראה לכל אחד ואחד
41 שבפירוש רש"י שלפנינו:
42 עם היות שמדרגתם של נדב ואביהוא היתה
43 נעלית ביותר, ועד כדי כך שאמר משה לאהרן:
44 "שהם גדולים ממני וממך", והקב"ה קראם
45 "בקרובי - בבחירי"³¹, בכל זאת נענשו בעונש
46 חמור ביותר בגלל העדר ה"ביטול" הראוי לרבים -
47 שהורו הלכה בפניו.
48 ור' אליעזר - למרות כחו הרב בתורה כנ"ל -
49 הוא האומר ש"האומר דבר שלא שמע מפי רבו
50 גורם לשכינה שתסתלק מישראל", שהביטול לרבו
51 הוא דבר הנוגע לגילוי השכינה לכללות ישראל.
52 ומזה, שאל יאמר אדם מישראל: למדן אני
53 ותלמיד חכם הנני, ואיך אהיה בטל לרב ולחכות
54 שיורה לי ההלכה בתורה, וכן בהליכות עולם³²,
55 והדרך אשר אלך בה בעבודת ה', והלא בכוחי
56 להורות לעצמי!

57 - כי מי לנו גדול כנדב ואביהוא, ובכל זאת זה
58 היה כל חטאם, "לא מתו בני אהרן אלא על ידי
59 שהורו הלכה בפני משה רבן", ועד כדי כך - שזה
60 נוגע לא רק להם³³, כי אם שגורם להיפך הענין של
61 גילוי השכינה בישראל.

62 לאידך גיסא: דורשים מכל אחד ואחד שלימוד

1 לאהרן, וכמו שפירש רש"י לפני זה על הפסוק²⁷:
2 "ויבא משה ואהרן וגו'": "נכנס משה עם אהרן
3 ללמדו על מעשה הקטורת". ונמצא דזה שהם
4 הקטירו קטורת בעצמם, הרי זה ענין של פגיעה
5 בעבודת אהרן באותו היום, פגיעה בציווי מפורש
6 בפשוטו של מקרא (ובעשרת הדברות) כבוד את
7 אביך - ועל פי זה קשה לא רק יתור הלשון דתיבת
8 "משה" (כנ"ל - למאי נפקא מינה), כי אם שעל ידי
9 זה שולל ענין חמור יותר דפגיעה בכבודו של
10 אהרן.
11 והביאור בזה:

12 מצינו בדיני הסיבה²⁸, שתלמיד האוכל לפני
13 רבו, אפילו אם אינו רבו מובהק. אינו רשאי להסב
14 לפניו משום מורא וכבוד הרב אלא אם כן נתן לו
15 הרב רשות להסב בפניו, אבל אין חיוב על הרב
16 ליתן לו רשות ולמחול על כבודו. מה שאין כן בן
17 האוכל אצל אביו, אפילו אם אביו הוא רבו מובהק,
18 צריך הסיבה לפי שמן הסתם אב מוחל על כבודו
19 לבנו. והיינו שאפילו באופן שכיבוד אביו (שהוא
20 רבו) הוא חמור יותר מכיבוד רבו, הדין הוא שמן
21 הסתם האב מוחל לבנו מה שאין כן ברב ותלמידו.
22 ולפי זה גם בנדון דבני אהרן²⁹, עם שעצם
23 המצוה והחיוב בכבוד רבם ואביהם (אהרן) הוא
24 גדול מהחיוב בכבוד רבם (משה), בכל זאת הדין
25 נותן, שהבן (והתלמיד) המורה הלכה בפני אביו
26 (ורבו) אין זה חמור כמו תלמיד המורה הלכה בפני
27 רבו, מאחר שמן הסתם האב מוחל לבנו³⁰, מה
28 שאין כן רב לתלמידו.

(בא יב, ג - ממכילתא שם). ועוד - פשוט דמ"מ אסור לזלזל
בכבודו (ראה שו"ע שם ס"מ ס"ח. מכתב אדה"ז במאה שערים
ד, א), ובנדו"ד הרי ה' בזה זלזול בכבודו של אהרן מה שלקחו
ועשו מעשה הקטורת.
(27 פרשתנו ט, כג.)

(28 שו"ע אדה"ז או"ח סתע"ב סי"א.)

(29 ואין לחלק בין הסיבה שהיא מצוה חיובית (והאב יודע
מזה גם מקודם) ולכן האב מוחל לבנו, משא"כ בדבר שאינו מצוה
- ד'נוסף ע"ז - דאם משום הא - גם רבו מן הסתם צריך למחול
[ול] הרי כתב הש"ך (יו"ד סרמ"ב סק"א) סברא זו (דהאב מוחל
לבנו) גם לענין לקרות לאביו (שהוא רבו) בשם "אב", שאינו
מצוה. אף שיש לחלק בדנדו"ד שאני כי ה' בזה גם זלזול - ראה
הערה הבאה.

(30 ולפי שיטת התוס' וכו' (הובא לפס"ד ברמ"א יו"ד שם
ס"ד. ראה בש"ך שם סק"ד שיש חולקים) דנטילת רשות לא מהני
תוך ג' פרסאות, לכאורה לא מהני המחילה דאהרן לענין שהורו
הלכה בפניו, אבל י"ל דמהני עכ"פ לענין חומר החטא.

ובזה יובן ג"כ דאף שכאן ה' בזה זלזול בכבודו של אהרן
כבערה²⁶, והרי גם ברב שמחל לתלמידו "מצוה על ה"התלמיד
להדרו ואסור לבזותו" (שו"ע ורמ"א יו"ד שם סל"ב), מ"מ מובן
שאין בזה חומר הענין כבהוראת הלכה בפני משה רבן.

(31 פרש"י פרשתנו י, ג.)

(32 ראה תו"א משפטים עה, ג. אוה"ת משפטים א"ק. ראה
נדה בסימאה.)

(33 להעיר גם מתניא פ"ב.

24 והנה זה שבזמן התפלה (במקדש), מתבטל
25 האדם ממציאותו לגמרי כנ"ל – הרי זה נותן כח
26 ופועל שגם עבודתו אחר כך בלימוד התורה בשכלו
27 הוא, תהיה בביטול הראוי³⁹ עם שהיא גם בהבנה
28 והשגה כדבעי⁴⁰.

29 אמנם נשאלת השאלה: איך יתכן החיבור של
30 שני הפכים בלימוד התורה: הרגש שכלו והבנתו
31 של הלומד, וביטול מציאותו וכו'? – התשובה
32 ניתנת בהמשך פירוש רש"י להלן: "משל למלך
33 שהיה לו בן בית וכו'" – מכיון שהמדובר בבני
34 ישראל שהם "בן בית" של מלך מלכי המלכים
35 הקב"ה, הרי הוא יתברך נותן להם הכח לחבר ב'
36 ההפכים⁴¹, שיוכלו ללמוד בהבנה והשגה וביחד
37 עם זה להיות בביטול המתאים וכו': עד שעל ידי
38 זה יפעלו ההתחברות (דב' ההפכים) של עולם
39 ואלקות, העולם מתנהג על פי פסק דין של הלומד
40 ומסקנתו בלימודו וכדרשת רז"ל על הפסוק לא-ל
41 גומר עלי⁴² ומקרב על ידי זה קיום היעוד "ונגלה
42 כבוד הוי' וראו כל בשר יחדיו כי פי הוי' דיבר"⁴³.
43 בביאת משיח צדקנו.

(משיחת שבת פרשת שמיני, מברכים החודש אייר תשכ"ז)

1 התורה שלו יהיה דוקא בהבנה והשגה בשכלו הוא
2 - ועד שכל כולו יהיה חדור בהבנת התורה.

3 - וזהו שממשיך רש"י ואומר "רבי ישמעאל
4 אומר שתויי יין נכנסו למקדש": יין הוא בחינת
5 בינה³⁴ - הבנה והשגה, ו"שתויי יין" היינו מלאים
6 וחדורים הבנה והשגה, והחטא הוא - שנכנסו
7 למקדש בציור זה: החסרון של "שתויי יין" אינו
8 אלא בעת הכנס למקדש - אבל עבודת האדם לקונו
9 כשאינו במקדש, הרי אדרבה, צריכה להיות בהבנה
10 והשגה:

11 מקדש הוא ענין התפלה³⁵, שאז עומד האדם
12 לפני מלך מלכי המלכים הקב"ה, ומאן דמחוי
13 במחוג קמי מלכא וכו'³⁶ - שצריך להיות בתכלית
14 הביטול "כעבדא קמי מרי"³⁷, אבל עבודתו
15 ויגיעתו בתורה צריכה להיות באופן ד"שתוי יין"
16 שכל מציאותו ממולאת וחדורה בשכל התורה.

17 - וכמו שמצינו בר' יהודא בן ר' אילעי³⁸
18 שאמרה לו מטרונתא שפניו היו דומים לפני שתוי
19 יין ואמר לה רבי יהודא שזהו לפי שתלמודו מצוי
20 בידו - והיינו דזה שבגשמיות היה נראה כשתוי יין
21 הרי זה מפני שהגשמיות היה כפי הרוחניות שלו
22 וברוחניות היה "שתוי יין" - חדור בהבנת התורה
23 -

(34) לקו"ת סוכות עט, ד. סידור אדה"ז קטז, א. ובכ"מ.
(35) ראה מגילה כט, א. לקו"ת ברכה צח, ב. סידור אדה"ז
רעו, ד. ועוד.
(36) חגיגה ה, ב. ומה דמסיים שם גברא דלא ידע כו' – היינו
שבאם ה' יודע כו' וראוי לויכוח זה – ה' בה"מחוי במחוג" –
ענין המלך ושירות לו [וכידוע בסיפורי חז"ל ששאל לריב"ח כמה
פעמים בעניני אמונה וכו']. וק"ל. ובזה מתורץ ג"כ מה שלא ענשו
לריב"ח על דמחוי.
(37) שבת י, א. ובשו"ע אדה"ז סו"ס צה: כעבד לפני רבו
באימה ביראה בפחד.
(38) ירושלמי פסחים פ"י סוף ה"א. וראה נדרים מט, ב.

(39) וכידוע בענין תפילתי סמוכה למטתי (ברכות ה, ב) –
לקו"ת ברכה צו, ב. ובכ"מ.
(40) ראה המשך יו"ט של ר"ה תרס"ו ע' תרז. וראה לקו"ש
ח"א ע' 277. ח"ג ע' 792 בהערה 23. ח"ד ע' 1175 ואילך.
ובכ"מ.
(41) ראה לקו"ש ח"א שם.
(42) ירושלמי נדרים פ"ו ה"ח. ועוד.
(43) ישע"י מ, ה.

נוסח המברק ששלח כ"ק אדמו"ר שליט"א לאנ"ש שיחיו בכל מקום לקראת ימי הפורים, ה'תשד"מ

שבת שלום ופורים שמח והתועדויות פעילות מתוך אורה ושמחה וששון ויקר ובהחלטות
טובות על כל השנה כולה באורה זו תורה וכו' ככל פירושי חז"ל. ולמסמך תיכף ממש גאולת פורים זה
לגאולתנו האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו. לחיים, לחיים ולברכה.

ילקוט לוי יצחק על התורה

עו

ביאור המספר מאה דוקא י"שם בן מאת שנה ויולד את ארפכשד¹

המספר דק"א הוא הרבה יותר במעלה על המספר ק', ועל דרך¹ אינו דומה מי ששונה פרקו ק' פעמים לשונה ק"א פעמים. כי מהמספר ק"א, מאי"ן², אין שום יניקה ללעו"ז, משא"כ מק' יכול להיות יניקה ח"ו. ועיין בע"ח³ שער הזיווגים פ"ו.

והוא כי כשהחסדים הם רק במספר מאה⁴, יכול להיות עדיין אחיזה להגבורות. והראי' מאברהם שהוא בחי⁵ חסדים, כשהי' בן מאת שנה הוליד את יצחק בחי⁶ גבורות, וכן שם בן נח, שהוא בחי' חסדים קו הימין, (כי מתחלה הי' שם כהן⁷ שהוא בחי⁸ חסד) כשהי' בן מאת שנה הוליד את ארפכשד בחי' גבורות, כשמו ארפכשד, שהוא בחי' פ"ר ש"ך, שזהו בחי' דינים וגבורות¹⁰. וכללות הה' גבורות הוא אותיות א"ד דשמו. וכמו "הרת" עולם¹¹ שהוא בחי' גבורות. ועיין בפרי עץ חיים שער השופר פ"ה בד"ה היום הרת עולם ע"ש.

תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים לש"ס עמוד נט

- (1) חגיגה ט, ב. תניא פרק טו. (ראה פניני לוי יצחק עה"ת פרשת ויחי פרק מט פסוק טו).
- (2) מאי"ן בגימטריא ק"א.
- (3) וז"ל: שר של שכחה נקרא מ"ס וכו', וזהו שאמרו רז"ל (חגיגה ט:): אינו דומה שונה פרקו ק' פעמים לשונה פרקו ק"א פעמים, לפי שעד ק' פעמים יש לו שליטה, לא יותר ע"ש. [ראה שיחות קודש ה'תשמ"א פרשת תצוה סעיף כה. ספר הערכים אות ו' עמוד רלד ואלף. בביאור האותיות מ"ס. לקמן סימן קכט].
- (4) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, דמבאר הגמ' (סוטה מח.) קם מאה אוווי בזווא.
- (5) כמ"ש (מיכה ז, כ) "חסד לאברהם". ראה זהר בראשית עמוד מז, ב. תניא – אגרת הקודש סימן ה. לקוטי תורה ואתחנן ה, א.
- (6) ראה פרדס שער (כג) הכינויים. מאמרי אדמו"ר הזקן פרשיות התורה חלק ב' עמוד תקפ, ובהנסמן שם.
- (7) ראה (בראשית יד, יח) "ומלכי צדק מלך שלם... והוא כהן לאל עליון", ובגמ' נדרים לב: הוא שם בן נח. (ומובא בפרש"י).
- (8) ראה זהר חלק ג קמה, ב. תניא ריש פרק נ, אור התורה פרשת ויצא עמוד קפא. לקמן סימן פד. ועוד.
- (9) מרמז בשם ארפכשד לבחי' גבורות, דאותיות פ"ר בגי' האותיות מנצפ"ך דמורה על גבורות, ראה לעיל סימן עה, הערה 17. וכן אותיות ש"ך (כידוע ש"ך בגי' ה' פעמים די"ן. ראה עץ חיים שער לאה ורחל פרק ד'), נשאר אותיות "אד" מספר חמשה, כנגד ה' גבורות עצמן (בלקוטי תורה להארז"ל פ' נח "הה' גבורות הם הה' אותיות אלקים" ע"ש). וכן ארפכשד בגי' "הרת".
- (10) וראה גם לקמן סוף סימן קצט).
- (11) ראה סימן הקודם, דכוונת הפסוק הוא, שרומז על בירור כל הניצוצות המרומז בהשם "ארפכשד" ע"ש.
- (12) וזהו הרמז "ויולד את ארפכשד" ד"הרת" הו"ע העיבור והלידה.

בראשית יא, יב-יג - וארפכשד חי חמש ושלשים שנה ויולד את שלח ויחי ארפכשד אחרי הולידו את שלח שלש שנים וארבע מאות שנה ויולד בנים ובנות

עז

מעם דנשתנו ארפכשד ושלח שבהן כתיב "חיי ולא יוחי" כמו בהשאר, דמהן מתחיל עולם התיקון אחר המבול וכו'

ארפכשד הוא הבן השלישי דשם, שהבן השלישי בפרט רומז על ענין התיקון. כמו שבהאבות יעקב הוא הבחיר¹², ומטתו שלמה¹³. ובבני יעקב השלישי לוי הוקדש¹⁴ לעבודת ה'. וכן משה שע"י נתנה התורה הי' שלישי לבטן, וכיוצא בזה הרבה.

וענין התיקון הוא אחר השבירה דתהו וכו', והיינו המבול רומז על השבירה דתהו, שזהו מה שבהמבול הי'¹⁵ וימח את כל היקום היינו כמו השבירה דתהו, וכמ"ש במ"א באריכות מזה.

ואחר המבול מתחיל ענין התיקון וכו', אז ויולד את ארפכשד, שרומז על בירור כל¹⁶ הניצוצין דתהו בח"ס דתיקון שמספר כל הניצוצין דתהו הר"ת¹⁷ הוא כמספר ארפכשד, והיינו שנעשה בירור כל הניצוצין, דהיינו שמתבסמין כל הדינין ששרשם מתוהו. המשך בעמוד הבא

- (12) ב"ר ריש פרשה עו "הבחור שבאבות זה יעקב, שנאמר (תהלים קלח,) "כי יעקב בחר לו יי-ה".
- (13) ויקרא רבה פ' לו, ה. ספרי דברים ו, ד.
- (14) במדבר ח, ו ואלף.
- (15) בראשית ז, כג. (ראה לעיל סימן סה).
- (16) הענין מבואר בתורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד לד, ועמוד נט, דאותיות "ארפכשד" מרמז על בירור בחי' גבורות ודינים.
- דיש בו אותיות "פר" דהוא בגימטריא אותיות מנצפ"ך, שכידוע הו"ע הגבורות, ראה מאורי אור מערכת מנצפ"ך וז"ל: מנצפ"ך הם ה' גבורות, ולכן הם באים בסוף התיבה לתת גבול ומדה, כי כן טבע הגבורות עכ"ל. לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמות-דברים עמוד שמ וז"ל: מדה וגבול הוא מצד הגבורות, וכמו ה' אותיות מנצפ"ך הבאים בסוף התיבה, שעד פה תבוא ולא יותר, וכל מדה וגבול הוא מצד הגבורות. תורת לוי יצחק חידושים וביאורים לש"ס עמוד רכו "מנצפ"ך בגימטריא די"ן גבורה".
- וכן אותיות "שך" (דהוא מספר ה' פעמים די"ן כידוע, ראה עץ חיים שער לאה ורחל פרק ד'), ונשאר אותיות "אד" דהוא בגי' "ה", כנגד חמשה גבורות (אותיות דשם "אלקים" עצמו דהו"ע גבורה) ע"ש.
- (17) העיבור נק' "הרת" כמאמר היום הרת עולם ועיין בפרי עץ חיים בכוונת ר"ה – שער השופר פ"ה בד"ה יום הרת עולם, ובפ"ע חיים שער רפ"ח ניצוצין פ"ה ע"ש. (לקוטי לוי יצחק כאן). וזהו ויולד את ארפכשד ד"הרת" הו"ע העיבור והלידה, "הרת" גימטריא של "ארפכשד".

ידי כהן צדק שזכרו רבותינו במסכת סוכה מכלל ארבעה חרשים שראה זכר¹ והוא מן הכהנים מזרע אהרן כמו עזרא אע"פ שאחרים לא פירשו כן ולעולם כהונה מוחזרת על אכסניא שלה ולא עלה עזרא מבבל עד שיחס עצמו ועלה דוק בקראי כרוך ותני ותשכח מרגניתא.

הרמ"ע מפאנו ז"ל – עשרה מאמרות מאמר חקור דין ח"ג פ"כ – עם פירוש יד יהודה

י, ט – יין ושכר אל תשת אתה ובניך אתך בבאכם אל אהל מועד ולא תמותו חקת עולם לדורתכם

ג. כשמדברים אודות ענינים של משיח, ישנם כאלו החושבים שזהו – כלשון הגמרא⁵ – "הילכתא למשיחא". צריכים לדעת שאין הדבר כן. ויש על זה ראי' מוכחת מנגלה דתורה:

יש דיעה⁶ שכהן אסור לשנות רביעית יין בזמן הזה, כי במהרה יבנה בית המקדש, ושיכור אסור בעבודה.

להפיג השכרות של יין – יכולים ע"י שני אופנים: (א) שינה, (ב) שהי' כדי מיל.

השיעור של מיל הוא י"ח דקות. והשיעור היותר גדול במיל הוא כ"ד דקות⁸.

הרי ראי' ע"פ נגלה, שבמשך זמן מועט ("א קליינער וויילע"), פחות משיעור מיל, שזהו לכל היותר כ"ג דקות ונ"ט שניות, יכול לבוא משיח עם בית המקדש מוכן, כך שיוכלו מיד לגשת לעבודה...

תורת מנחם התוועדויות חלק יד – משיחות כ' מנחם אב ה'תשס"ו אות כ"ג

מאן ניהו ד' חרשי' אמר רב חמא בר ביזנא אמר רבי שמעון חסידא זה משיח בן דוד ומשיח בן יוסף ואלי' וכהן צדק פירש"י כהן צדק שם בן נח וכו' ע"ש, ולהרב נחא לפרש על אחד מן הכהנים מזרע אהרן שיה' גלגול אהרן כמו עזרא וכדמסיק בסמוך.

(4) דוק בקראי כרוך עזרא בן זויה וגר, ותשכח מרגנית' שאהרן הכהן הוא עצמו עזרא והיינו בגלגול.

(5) סנהדרין נא, ב, ושי"נ.

(6) ראה תענית יז, א. רמב"ם הל' ביאת מקדש פ"א ה"ז.

(7) עירובין סד, ב, שו"ע (ואדה"י) או"ח סצ"ט ס"ב (ס"ג).

(8) שו"ע שם סתנ"ט ס"ב (ס"י).

ט, א – ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל

א. ביחזקאל מ"ה: כה אמר אד' אלקים בראשון באחד לחדש תקח פר בן בקר תמים וחטאת את המקדש. פרש"י ז"ל פר בן בקר תמים הוא פר המלואים האמור בראש הענין ולימד כאן שזהו המלואים בא' בניסן, וכן תעשה בשבעה בחדש יש לומר כן תעשה כל שבעה וכן הוא אומר למעלה שבעת ימים יכפרו על המזבח עכ"ל.

וצריך לתת טעם למה במשכן היו המלואים קודם ניסן והשלימו ביום ר"ח ניסן שכן כתוב ויהי ביום השמיני שמייני למלואים, ולעתיד יתחילו בר"ח ניסן וישלימו בשבעה בו. אמנם נלע"ד טעם נכון עם מה שפירשנו בדרוש לפ' שמייני שא"ל משה לאהרן ולבניו שמרו את האבל שבעת ימים עד שלא יגע בכס, כי יודע ה' דרך צדיקים שהיו ראויים לפגוע בהם מדת הדין ביום השמיני למלואים בחנוכת המשכן ולא רצה לערבב אותה השמחה, ולכן צוה שיעשו אבלות שבעת ימים קודם.

אך לעתיד שבלע המות לנצח ולא יהיו המלואים לטעם זה אלא לחנך הבית כמו שעשה שלמה המלך ע"ה שבעת ימים והיו ימי שמחה לכן יהיו המלואים מתחילים בר"ח ניסן וישלימו בשבעה בו. ועוד טעם אחר כי בניסן נגאלו ובניסן עתידין להגאל וא"כ בר"ח ניסן שבו התחילה הגאולה ולא קודם יחנכו את המזבח וישלימו כסדרן.

גבול בנימין' – ח"א דרוש ס"א

ט, ז – ויאמר משה אל אהרן קרב אל המזבח ועשה את חטאתך ואת עולתך וכפר בעדך ובעד העם ועשה את קרבן העם וכפר בעדם כאשר צוה ה'

ב. בגאולת מצרים נתחנכה כהונה ע"י אהרן במלואים, ועולי בבל ג"כ הקריבו מלואים בימי עזרא,² ועתידים מלואים ליקרב בחנוכת הבית השלישי במהרה בימינו³ על

(1) ר' בנימין הכהן – תלמיד הרמ"ז.

(2) ועתידים מלואים וכו', כמפורש ביחזקאל.

(3) ע"י כהן צדק וכו', במסכת סוכה פ' החליל (דף נ"ב ע"ב) ויראני ארבעה חרשי'

המשך מהעמוד הקודם

לקוטי לוי יצחק על התורה

ולכן נשתנו ארפכשד ושלח²¹ שבהן כתיב חי ולא ויחי כמו בהשאר, וכמ"ש במ"א מזה.

לקוטי לוי יצחק, אגרות קודש עמוד רטז

וארפכשד חי כו' ויולד את שלח זה רומז על י"ג¹⁸ תקונא דיקנא שהם י"ג היות¹⁹ כמספר שלח²⁰ וכו'.

(18) י"ג תקונא דיקנא, הם י"ג מדות הרחמים, עולם התיקון. (עיי' לקמן סימן קצה הערה 1). ראה תורת מנחם – ספר המאמרים מלוקט חלק ד' סוף עמוד רנב.

(19) היינו, י"ג פעמים שם הוי' (26 × 13) = 438, כמנין של"ח.

(20) ראה בפנים בלקוטי לוי יצחק, טעם דרמוזו בתיבת "שלח".

(21) בראשית יא, יד. ושלח חי שלשים שנה ויולד את עבר.

♦ יום ראשון י"ד אדר ב' ♦

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי קָרָא מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו
וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל:

הש"י וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי. שְׁמִינִי לְמַלּוּאִים, הוּא רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם; וְנִטַּל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת הַשְּׁנוּיֹת בִּ"סָּדֵר עוֹלָם". וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. לְהַשְׁמִיעַם שְׁעַל-פִּי הַדְּבוּר אֲהֲרֹן נִכְנָס וּמִשְׁמַשׁ בְּכֹהֵנָה גְדוּלָּה, וְלֹא יֵאמְרוּ מֵאֲלֵיו נִכְנָס.

(ב) וַיֹּאמֶר אֶל-אַהֲרֹן קַח-לָךְ עֶגְלָ בֶן-בָּקָר לְחֻטָּאת
וְאֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרֵב לִפְנֵי יְהוָה:

הש"י קַח-לָךְ עֶגְלָ. לְהוֹדִיעַ שֶׁמִּכְפָּר לוֹ הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל-יְדֵי עֶגְלָ זֶה עַל מַעֲשֵׂה הָעֶגְלָ שֶׁעָשָׂה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כב עמ' 19)

קח לך עגל (ט, ב) להודיע שמכפר לו הקב"ה. . על מעשה העגל (רש"י) יש לשאל, הרי בשבעת ימי המלוואים הקריב אהרן פר כדי לכפר על העגל (תצוה כט, א), ולשם מה הקריב קרבן נוסף. ויש לומר, שיש כאן שני שלבים בפפירה. (א) "שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצוות המלך.. ונפטר לגמרי מן הדין". (ב) "שיהיה לרצון לפני ה', ומרצה וחביב. פקדם החטא. . להיות נחת רוח לקונו".

(ג) וְאֶל-בָּנָיו יִשְׂרָאֵל תִּדְבֹּר לֵאמֹר קָחוּ שְׁעִיר-עִזִּים
לְחֻטָּאת וְעֶגְלָ וּכְבֹּשׂ בְּנֵי-שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה:

(ד) וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים לִזְבֹּחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה
בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם:

הש"י כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם. לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָתוֹ בַּמַּעֲשֵׂה יְדִיכֶם; לְכַף קַרְבָּנוֹת הַלְלוּ בְּאֵין חוֹבָה לַיּוֹם זֶה.

(ה) וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל-בָּנָיו אֶהֱל מוֹעֵד
וַיִּקְרְבוּ כָל-הָעֵדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה:

הוֹנְסִיכּוּ יָת דִּי פִקִּיד מֹשֶׁה לְגָדָם מִשְׁכָּן זְמָנָא וַיִּקְרְבוּ כָּל בְּנֵשְׁתָּא וְקָמוּ גָדָם יְיָ:

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

לו הקדוש-ברוך-הוא על-ידי עגל זה
– על מעשה העגל שעשה (ראה שמות

לכ, ד) (שם): תורה ג

(ד) כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם. וְהָלֹא כִּמְהָ פְעָמִים נִרְאָה ה' אֲלֵיהֶם וְלֹא הוּקָקוּ לְהִבִּיא קַרְבָּנוֹת? אֵלֹא כִּי אָמַר לָהֶם: הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם לְהַשְׁרוֹת שְׂכִינָתוֹ בַּמַּעֲשֵׂה יְדִיכֶם – בַּמִּשְׁכָּן אֲשֶׁר בָּנִיתֶם לְשִׁמּוֹ, לְכַף קַרְבָּנוֹת הַלְלוּ בְּאֵין חוֹבָה לַיּוֹם זֶה

(גריא, בא"י): תורה ה

(מעלות נכבדות) השנויות בסדר
עולם (פרק ז):

וּלְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל. לְאַהֲרֹן וּלְבָנָיו קָרָא כְּדִי לְצַוּוֹתָם עַל קַרְבָּנוֹת הַיּוֹם, וְזִקְנֵי יִשְׂרָאֵל לָמָּה קָרָאָם? כְּדִי לְהַשְׁמִיעַם שְׁעַל פִּי הַדְּבוּר (בְּצִוּוֵי מֹשֶׁה מִפִּי הַקֹּב"ה) אֲהֲרֹן נִכְנָס וּמִשְׁמַשׁ בְּכֹהֵנָה גְדוּלָּה, וְלֹא יֵאמְרוּ כִּי מֵאֲלֵיו וְעַל דַּעַת עֲצָמוֹ נִכְנָס (תנחומא ז): תורה ב

(ב) קח לך עגל. הוצרך אהרן להביא דווקא עגל ולא פר, להודיע שמכפר

ט (א) וַיְהִי בַיּוֹם הַשְּׁמִינִי. אֵין זֶה שְׁמִינִי לְחֹדֶשׁ, כִּי אִם שְׁמִינִי לְמַלּוּאִים, וְהוּא רֹאשׁ-חֹדֶשׁ נִסָּן, שֶׁהוּקָם הַמִּשְׁכָּן בּוֹ בַּיּוֹם, כִּמּוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (שמות מ, י) וַיְהִי בַחֹדֶשׁ הָרִאשׁוֹן בַּשָּׁנָה הַשְּׁנִיתָ בְּאַחַד לַחֹדֶשׁ הוּקָם הַמִּשְׁכָּן, וַיִּמִּי הַמִּלּוּאִים הָאֵמּוּרִים בְּסוּף הַפָּרָשָׁה הַקּוֹדֶמֶת הִחֲלוּ שְׁבַעַת יָמִים קוֹדֶם הַקָּמַת הַמִּשְׁכָּן, שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ח, לו) 'כִּי שְׁבַעַת יָמִים יִמְלֹא אֶת יְדְכֶם'. וְאוֹתוֹ הַיּוֹם זָכָה וְנִטַּל עֶשֶׂר עֶטְרוֹת

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה דִּין פִּתְגָמָא דִּי פְקִיד יִי
תַעֲבֹדִין וַיִּתְּגַלִּי לְכוּן יִקְרָא בִי:

וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה לְאַהֲרֹן קָרֵב לַמִּדְבָּחָה וְעִבֵּד
יְת חֲטָאתְךָ וְיִת עֲלֶתְךָ וְכִפֵּר עֲלֶךָ וְעַל עַמָּא
וְעִבֵּד יְת קָרְבֵּן עַמָּא וְכִפֵּר עֲלֵיהוֹן כָּמָא דִּי
פְקִיד יִי:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ
וַיֵּרָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה:

(ז) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן קָרֵב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה
אֶת־חֲטָאתְךָ וְאֶת־עֲלֹתְךָ וְכִפֵּר בְּעֶדְךָ וּבְעֵד הָעָם
וַעֲשֵׂה אֶת־קָרְבֵּן הָעָם וְכִפֵּר בְּעֵדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה
יְהוָה:

כס"ו – קָרֵב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ • (ת"ס) שְׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וַיֵּרָא לְגִשְׁתָּ. אָמַר לוֹ מֹשֶׁה: 'לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ? לָכֵן נִבְחַרְתָּ!'.
אֶת חֲטָאתְךָ • עָגַל בֶּן בְּקָר. וְאֶת־עֲלֹתְךָ • אֵיל. קָרְבֵּן הָעָם • שְׁעִיר עִזִּים וְעָגֹל וְכֶבֶשׂ. כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר
"עָגֹל", בֶּן שָׁנָה הוּא, וּמִכָּאן אַתָּה לָמַד.

ח וַיִּקְרַב אַהֲרֹן לַמִּדְבָּחָה וַיִּנָּכֵס יְת עָגֹלָא
דְּחֲטָאתָא דִּי לָהּ:

(ח) וַיִּקְרַב אַהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֹגֶל
הַחֲטָאת אֲשֶׁר־לוֹ:

ט וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן יְת דָּמָא לָהּ וַיִּטְבֹּל
אֶצְבָּעָה בְּדָמָא וַיִּהַב עַל קַרְנֵת מִדְבָּחָה וְיִת
דָּמָא אֲרִיק לִיסוּדָא דְּמִדְבָּחָה:

(ט) וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אַהֲרֹן אֶת־הַיָּדִים אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבָּעוֹ
בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַיָּדִים יָצַק
אֶל־יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ:

י וְיִת תִּרְבָּא וְיִת כְּלִיתָא וְיִת חֲצִירָא מִן כִּבְדָּא
מִן חֲטָאתָא אֲסַק לַמִּדְבָּחָה כָּמָא דִּי פְקִיד יִי
יְת מֹשֶׁה:

(י) וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶי' וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַכֶּבֶד
מִן־הַחֲטָאת הַקָּטִיר הַמִּזְבֵּחַה כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה
אֶת־מֹשֶׁה:

יא וְיִת בִּשְׂרָא וְיִת מִשְׁכָּא אוֹקִיד בְּנוֹרָא
מִבְּרָא לְמִשְׁרִיתָא:

(יא) וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בְּאֵשׁ מִחוּץ
לַמִּחֲנֶה:

כס"ז – וְאֶת־הַבֶּשֶׂר וְאֶת־הָעוֹר וְגו' • לֹא מְצִינוּ חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרַפֶּת אֱלָא זֹו וְשֵׁל מְלוֹאִים; וְכֵלָן עַל־פִּי
הַדְּבָר.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אַהֲרֹן נֶאֱמַר 'עָגַל בֶּן בְּקָר', שֶׁהוּא בְּתוּף
שְׁנֵתוֹ הַשְּׁנִיָּה (שם) (ג'ר'): תורה ח
(יא) וְאֶת הַבֶּשֶׂר וְאֶת הָעוֹר שָׂרָף
בְּאֵשׁ וְגו'. חֲטָאת שְׂדֵמָה נִזְרַק עַל
מִזְבֵּחַ הָעוֹלָה שֶׁבְּחִצְרַת הַמִּשְׁכָּן, כְּגוֹן זֹו,
נִקְרָאת 'חֲטָאת חִיצוֹנָה' וּבִשְׂרָף נֶאֱכָל
לְכַהֲנִים (ראו לעיל ה' ט), וְחֲטָאת שְׂדֵמָה
טַעוֹן הִזָּאָה עַל קַרְנוֹת מִזְבֵּחַ הַקְּטוֹרֶת
שֶׁבְּאוֹהֶל מוֹעֵד נִקְרָאת 'חֲטָאת
פְּנִימִית', וּבִשְׂרָף נִשְׂרַף מִחוּץ לַמִּחֲנֶה
'עַל שְׂפֵף הַדֶּשֶׁן' (לעיל ה' יב). וְלֹא מְצִינוּ
חֲטָאת חִיצוֹנָה נִשְׂרַפֶּת אֱלָא זֹו – עָגֹל

קָרְבֵּן הָעָם וְכִפֵּר בְּעֵדָם. הֵם הַקְּרִבָּנוֹת
הָאֲמוּרִים לְמַעַלָּה (פסוקים ג'ד) 'שְׁעִיר־
עִזִּים לְחֲטָאת וְעָגֹל וְכֶבֶשׂ לְעוֹלָה...
וְשׁוֹר וְאֵיל לְשִׁלְמִים וְגו' (רא"ם). וּמוֹסִיף
רש"י: 'כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר 'עָגֹל' סָתֵם –
בֶּן שָׁנָה הוּא, כְּלוּמַר בְּתוּף שְׁנֵתוֹ
הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁלְאַחַר מִכֵּן נַעֲשֶׂה 'בֶּן
בְּקָר' [וְכֵן 'כֶּבֶשׂ' הוּא בְּתוּף שְׁנֵתוֹ
הָרִאשׁוֹנָה, שֶׁלְאַחַר מִכֵּן הוּא נַעֲשֶׂה
'אֵיל']. וּמִכָּאן אַתָּה לָמַד בּוֹ, לְפִי
שְׁפִירָשׁ הַכְּתוּב אֶצֶל קָרְבֵּן הָעָם (פסוק א)
'וְעָגֹל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי שָׁנָה'. וְאֵילוֹ בְּקָרְבֵּן

(ז) קָרֵב אֶל הַמִּזְבֵּחַ. הוֹצִרְךָ מֹשֶׁה
לִזְמַר לְאַהֲרֹן 'קָרֵב אֶל הַמִּזְבֵּחַ', לְפִי
שְׁהִיָּה אַהֲרֹן בּוֹשׁ וַיֵּרָא לְגִשְׁתָּ, מְרֹב
עֲנוּתוֹתָיו וַיֵּרָא חֲבוּד הַשְּׂכִינָה, אָמַר
לוֹ מֹשֶׁה, 'לָמָּה אַתָּה בּוֹשׁ, קָרֵב אֶל
הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת הַקְּרִבָּנוֹת, כִּי לָכֵן
נִבְחַרְתָּ' (ספרא) (ב'א"י):
אֶת חֲטָאתְךָ. הוּא הָעָגֹל בֶּן בְּקָר
שֶׁאָמַר לוֹ לְמַעַלָּה (פסוק א) 'קח לך עֵגֶל
בֶּן בְּקָר לְחֲטָאתְךָ':
וְאֶת עוֹלֹתְךָ. הוּא הָאֵיל הָאֲמוּר
לְמַעַלָּה (שם) וְאֵיל לְעוֹלָה:

(יב) וַיִּשְׁחַט אֶת־הֶעֱלָה וַיִּמָּצְאוּ בְּנֵי אֶהֱרֹן אֱלֹוֹ
אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב:
כש"כ וַיִּמָּצְאוּ • לְשׁוֹן הוֹשְׁטָה וְהַזְמָנָה.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 54)

לְשׁוֹן הוֹשְׁטָה וְהַזְמָנָה (רש"י ט, יב) כָּאן נֶאֱמַר "וַיִּמָּצְאוּ", וְאֵלּוּ בַּחֲטָאת נֶאֱמַר "וַיִּזְרְקוּ". וַיֵּשׁ לְבָאֵר, דְּהִנֵּה זִרְיָקָת דָּם
הַחֲטָאת הִיְתָה בְּאִמְצָעוֹת טְבִילַת הָאֶצְבַּע בְּדָם, וְאֵלּוּ זִרְיָקָת דָּם הָעוֹלָה הִיְתָה בְּאִמְצָעוֹת כְּלֵי שְׁבוּ נִתּוֹן הַדָּם. לָכֵן נֶאֱמַר
"וַיִּמָּצְאוּ" ("הוֹשְׁטָה וְהַזְמָנָה") רַק בְּעוֹלָה, שֶׁכֵּן עִם הוֹשְׁטָת הַדָּם לְאֶהֱרֹן הָיָה הַדָּם מוּכָן וּמִזְמָן לְזִרְיָקָה; וְאֵלּוּ בַּחֲטָאת הָיָה
צָרָךְ בְּפִעֻלָּה נֹסֶפֶת לְאַחַר מִסִּירַת הַדָּם – טְבִילַת אֶצְבַּע.

(יג) וְאֶת־הֶעֱלָה הַמִּצִּיאוֹ אֱלֹוֹ לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרֹאשׁ
וַיִּקְטֹּר עַל־הַמִּזְבֵּחַ:

(יד) וַיִּרְחֹץ אֶת־הַקֶּרֶב וְאֶת־הַפְּרָעִים וַיִּקְטֹּר עַל־
הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחַ:

(טו) וַיִּקְרֹב אֶת קֶרְבֵּן הָעֵם וַיִּקַּח אֶת־שְׁעִיר הַחֲטָאת
אֲשֶׁר לָעֵם וַיִּשְׁחָטוּהוּ וַיַּחֲטִיאוּהוּ פְּרָאשׁוֹן:
כש"כ וַיַּחֲטִיאוּהוּ • עָשָׂהוּ כְּמִשְׁפַּט חֲטָאת. פְּרָאשׁוֹן • כְּעֶגֶל שְׁלוֹ.

(טז) וַיִּקְרֹב אֶת־הֶעֱלָה וַיַּעֲשֶׂהָ כְּמִשְׁפָּט:

כש"כ וַיַּעֲשֶׂהָ כְּמִשְׁפָּט • הַמִּפְרָשׁ בְּעוֹלַת נִדְבָה ב' וַיִּקְרָא (ביצה ב).

♦ יום שני ט"ו אדר ב' ♦

(יז) וַיִּקְרֹב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹּר
עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עוֹלַת הַבֶּקָר:

כש"כ וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ • הִיא קְמִיצָה. מִלֶּבֶד עוֹלַת הַבֶּקָר • כָּל אֵלֶּה עָשָׂה אַחֵר עוֹלַת הַתָּמִיד.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(טז) וַיַּעֲשֶׂהָ כְּמִשְׁפָּט. הַפֶּתַח שְׁבָאוֹת
כ"ף מִשְׁמַשׁ כַּה"א הַיִּדְיָעָה, וּמִשְׁמַעוֹ
'כְּמִשְׁפָּט' הַיִּדְוֹעַ מִכְּבָר, וְהוּא הַמִּפְרָשׁ
בְּעוֹלַת־נִדְבָה בִּפְרָשֶׁת 'וַיִּקְרָא' (פרק א),
וְהֵגֶם שְׂזוּ עוֹלַת חוֹבָה, שֶׁהָיָה בְּכָל
הַלְכוּתֶיהָ בְּעוֹלַת נִדְבָה (חוברן).

לש"י: תורה יז

(יז) וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ. הִיא הַקְמִיצָה
הַמִּפְרָשֶׁת אֲצֵל מַעֲשֵׂה הַמִּנְחָה (לעיל ב,
א) וְקִמֵּץ מִשֶּׁם מִלָּא קְמִיצוֹ (שם);
מִלֶּבֶד עוֹלַת הַבֶּקָר. כָּל אֵלֶּה
הַקֶּרְבָּנוֹת עָשָׂה אַחֵר עוֹלַת הַתָּמִיד

וְהַזְמָנָה (הַכְנָה) הוּא, בְּלוֹמַר: בְּנֵי
אֶהֱרֹן הוֹשִׁיטוּ לוֹ אֶת הַדָּם ב' מִזְרְק'
הַמוּכָן לְזִרְיָקָה (באמ"ח: תורה יג)
(טו) וַיַּחֲטִיאוּהוּ. לְשׁוֹן 'חֲטָאת', וּכְלוֹמַר,
עָשָׂהוּ כְּמִשְׁפָּט (כַּהֲלֹכוֹת) חֲטָאת:
פְּרָאשׁוֹן. 'חֲטָאת' הִיא לְשׁוֹן נִקְבָּה,
וְאֵם כֵּן הָיָה לוֹ לומר 'פְּרָאשׁוֹנָה'. אֲלָא
'פְּרָאשׁוֹן' מוּסָב עַל הָעֶגֶל. וְכֵן הוּא
אומר: וַיַּחֲטִיאוּהוּ – אֶת שְׁעִיר הַחֲטָאת
שֶׁל הָעֵם – כְּעֶגֶל שְׁלוֹ שֶׁהוּקָרַב
רֹאשׁוֹן, לְהִיּוֹת גַּם הוּא חֲטָאת כְּמוֹתוֹ

(באמ"ח, משכ"ל: תורה טז)

הַחֲטָאת שֶׁל אֶהֱרֹן, שְׂאֵף־עַל־פִּי שֶׁהִיא
חֲטָאת חִיצוֹנָה, אֵין הִיא נֶאֱכָלֶת אֲלָא
נִשְׂרָפֶת, וְכֵן פֶּר הַחֲטָאת שֶׁל יְמֵי
הַמִּלּוּאִיִּם, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר שָׁם (לעיל ח, יז)
וְאֶת הַפֶּר... שֶׁרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּנְחָה,
אֵף עַל פִּי שֶׁהִיא חִיצוֹנָה. וְכוּלֵּן עָשׂוּ כֵּן
עַל־פִּי הַדְּבָר, בְּתוֹרַת ה'וֹרָאֵת שְׁעֵה'
הַמִּיּוֹחֶדֶת לְאוֹתוֹ הַזֶּמֶן, וְלֹא בְּתוֹרַת
ה'וֹרָאֵה לְדוֹרוֹת (לש"י: תורה יב)

(יב) וַיִּמָּצְאוּ. אֵין זֶה מִלְשׁוֹן מִיצִי
הַדָּם [כְּדוּגְמַת וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר
הַמִּזְבֵּחַ] (לעיל א, טו), אֲלָא לְשׁוֹן הוֹשְׁטָה

יח וינכס ית תורא וית דכרא נכסת קודשא
די לעמא ואמטיאו בני אהרן ית דמא לה
וזרקה על מדבחה סחור סחור:

יט וית תרפיא מן תורא ומן דכרא אליתא
וחפי גוא וכליתא וחצר כבדא:

כ וישויאו ית תרפיא על חדוּתא ואסק תרפיא
למדבחה:

כא וית חדוּתא וית שוקא דימינא ארם אהרן
ארקא קדם יי כמא די פקיד משה:

כב וארם אהרן ית ידוהי על עמא וברכנו
ונחת מלמעבד חטאתא ועלתא ונכסת
קודשא:

(יח) וישחט את־השור ואת־האיל זבח השלמים
אשר לעם וימצאו בני אהרן את־הדם אליו ויזרקוהו
על־המזבח סביב:

(יט) ואת־החלבים מן־השור ומן־האיל האלה
והמכסה והפלית ויתרת הכבד:
כ"ו והמכסה • חלב המכסה את הקרב.

(כ) וישוימו את־החלבים על־החזות ויקטר החלבים
המזבחה:

כ"א וישוימו את החלבים על־החזות • לאחר התנופה נתנן
העליונים למטה.

(כא) ואת החזות ואת שוק הימין הניף אהרן תנופה
לפני יהוה פאשר צוה משה:

(כב) וישא אהרן את־ידיו אלהים ויברכם וירד
מעשת החטאת והעלה והשלמים:

כ"ב ויברכם • ברכת כהנים: יברכה, יאר, ישא. וירד • מעל המזבח.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על־פי לקוטי־שיחות חלק כב, עמוד 39 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

ברכת כהנים בפרשת שמייני

וישא אהרן את־ידו גו' ויברכם

ויברכם – ברכת כהנים, יברכה, יאר, ישא (ט, כב. ובפירוש רש"י)

במפרשים הקשו על פירוש רש"י: א. הרי על מצות ברכת כהנים נצטוו רק לקמן בפרשת נשא, ומדוע מפרש שהברכה
קאן היא ברכת כהנים. ב. מדוע מפרט "יברכה יאר ישא", הרי פשיטא שברכת כהנים כוללת ג' ברכות אלו. ותרגו
אופנים (ראה רמב"ן, שפתי חכמים, משכיל לדוד, ועוד).

יש לומר בזה, דחידא מתורצת בחבירתה; והפנה ב"ויברכם", היא לא שקים אהרן את מצות ברכת כהנים, אלא שבחר
אהרן ב**רצונו** לברך את ישראל באותה עת בפסוקי ברכת כהנים, "יברכה, יאר, ישא" [להעיר, שזהו רק לרש"י המפרש
פשוטו של מקרא, מה־שאינו בדרך ההלכה. פדמוכח בכמה מקומות בש"ס ש"ויברכם" קאי על מצות ברכת כהנים].

רש"י כפשוטו – מהדרת לשם

ובה שלשה פסוקי ברכה: **יברכה, יאר, ישא**. שבו ביום נתחנף אהרן גם
לברכת כהנים, שאף היא כעבודה
(סוטה לח, משכ"ל):

וירד מעל המזבח, שכאשר הקריב את הקרבנות
היה עומד על גבי המזבח, הגבוה מן
הארץ [שלש או עשר אמות (כמבואר
ברשי שמות כו, ח)], לכן נאמר בחזרתו
לשון 'וירד' (באמ"ח): תורה כג

וחזה התנופה על אשי החלבים, הרי
שהחזה למעלה והחלבים למטה,
ואילו כאן בהקשרתן נאמר 'החלבים
על החזות', הרי שהחלבים למעלה
והחזה למטה. כי **לאחר התנופה נתנן
כהן המניף לכהן אחר להקטירם**,
וכיון שמסרם לידי חבירו, **נמצאו
העליונים למטה** והתחתונים למעלה
(מנחות טב): תורה כא

(כב) **ויברכם**. זו היא **ברכת כהנים**
המפורשת במקום אחר (במדבר ו, כ"ב)

של הבוקר [וכמבואר למעלה (ה)] שכל
קרבנות היום באים כתרספת אחר
עולת הבקר]: תורה יח

(יט) **והמכסה**. הוא **החלב המכסה**
את הקרב – קרום של חלב העוטף
ומכסה את המעינים וכלי העיכול של
הבהמה, ולעיל (א, ט) הוא קרוי גם
'פדר': תורה כ

(כ) **וישוימו את החלבים על החזות**.
כשהקטוב מדבר בשעת תנופתם
הריהו אומר (לחל, י טו) שוק התרומה

דהנה, השראת השכינה במשכן היתה הוכחה על כפרת חטא העגל, וכמו שכתב רש"י על הפסוק משכן העדות (סוף פרשת פקודי) "עדות לישראל שויתר להם הקב"ה על מעשה העגל, שהרי השרה שכינתו ביניהם". וזהו תוכן הברכה שבירך אהרן את בני ישראל: **יברכה ה'** – הברכה תגיע מהקב"ה בעצמו, שאחר כך כפרת חטא העגל, הודיע הקב"ה ש"פני ולכו" – "אני בעצמי" (תשא לג, יד ורש"י שם).

יאר – "יראה לך פנים שוחקות" (רש"י נשא ו, כה), והינו שתשכחון ותשרה השכינה בין בני ישראל.

והוא על-ידי ש"י**שא** – "יבוש כעסו" (רש"י שם, כו), היינו שיכפר הקב"ה על חטא העגל.

(כג) **ויבא משה ואהרן אל-אהל מועד ויצאו ויברכו את-העם וירא כבוד-יהוה אל-כל-העם:**

כג ועל משה ואהרן למשכן זמנא ונפקו וברכו ית עמא ואתגלי יקרא דיי לקל עמא:

כ"ה **ויבא משה ואהרן וגו'.** למה נכנסו? מצאתי בפרשת מלואים בברייתא הנוספת על 'תורת פהנים' שלנו: למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. או, לא נכנס אלא לדבר אחר? הריני דן ירידה וביאה טעונות ברכה: מה ירידה מעין עבודה, אף ביאה מעין עבודה. הא למדת, למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. דבר אחר: כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ולא ירדה שכינה לישראל, היה מצטער ואומר: "יודע אני שפעם הקדוש-ברוך-הוא עלי, ובשבילי לא ירדה שכינה לישראל! אמר לו למשה: 'משה אחי, כך עשית לי, שנכנסתי ונתבישתי'? מיד נכנס משה עמו ובקשו רחמים וירדה שכינה לישראל. ויצאו ויברכו את-העם. אמרו: 'ויהי נעם ה' אלהינו עלינו'" (תהלים ז).

'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'. לפי שכל שבעת ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: 'משה רבנו, כל הטורח שטרחנו, שתשרה שכינה בינינו ונדע שנתכפר לנו עון העגל! לכן אמר להם: "זה הדבר אשר-צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'", אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל-ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם ותדעו שהמקום בחר בו.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ירדה שכינה לישראל, שלא נתקיים מה שאמר משה (לעיל ט, ו) 'זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'". אמר לו למשה, 'משה אחי, כך עשית לי שנכנסתי ונתבישתי! מיד נכנס משה עמו לאהל מועד ובקשו רחמים, וירדה שכינה לישראל, כמו שנאמר 'וירא כבוד ה' אל כל העם, ותצא אש וגו' (ספרא) (נח"י, ביאור הח"ח):

ויצאו ויברכו את העם. בהמשך לתפילתם על השראת השכינה, ברכו את העם מעין זה ואמרו, 'ויהי נועם ה' אלהינו עלינו' (תהלים צ, יז), שמשמעותו: 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם' (רש"י שם). לפי שכל שבעת ימי המלואים שהעמידו משה למשכן ושמש בו ופרקו בכל יום, לא שרתה בו שכינה, והיו ישראל נכלמים ואומרים למשה: 'משה רבנו, כל הטורח שטרחנו – בהתנדבות תרומותינו להקמת

שהרי ירידה וביאה טעונה ברכה – כלומר, הן בירידתו מן המזבח, והן בבואם אל אהל מועד וביציאתם, בשניהם מצינו שברכו את העם, ומתוך כך אנו למדים כי בשם שהושו שניהם לענין ברכה, כך הושו גם בעיקר עניינם, ומה ירידה מהמזבח היתה מעין (מענין) עבודה, שהיא הקרבת הקרבנות, אף ביאה אל אהל מועד היתה מעין עבודה שהיא הקטרת הנעשית בפנים; הא למדת, למה נכנס משה עם אהרן – ללמדו על מעשה הקטרת (עפ"י פירוש הראב"ד).

דבר אחר: כדי להתפלל נכנסו, כיון שראה אהרן שקרבו כל הקרבנות ונעשו כל המעשים ועדיין לא ירדה שכינה לישראל, שלא יצאה אש מלפני ה' על המזבח להראות שהקרבנות מתקבלים ברצון, היה מצטער ואומר 'יודע אני שפעם הקדוש-ברוך-הוא עלי, מחמת חלקי במעשה עון העגל, ובשבילי לא

(כג) **ויבא משה ואהרן וגו'.** למה נכנסו אל אהל מועד? מצאתי בפרשת מלואים, בברייתא הנוספת על תורת-פהנים שלנו [הנקראת 'מכילתא דמילואים']: למה נכנס משה עם אהרן? ללמדו על מעשה הקטרת. שכן מיום המחרת והלאה, היה עליו להקטירה בכל יום ויום (ראה שמות ל, יח), לפי שכל שבעת ימי המלואים נעשו רק העבודות המיוחדות למילואים, אף העבודות התמידיות שיש לעשותן בכל יום בקביעות, כגון תמידין וקטורת, החלו להעשות ביום השמיני (וכאמור לעיל פסוק יז). ואף אז לא נעשו על ידי אהרן, אלא על ידי משה, לפיכך הוצרך משה להכניס אותו לפנים, כדי שיראהו מקטיר וילמד לעשותה ממחר (גרא). שמו תאמר: או אינו כן ולא נכנס עמו אלא לדבר אחר (כגון לתפילה)? אלא הריני דן ומביא ראיה מתוך הענין שפניסתם היתה לצורך עבודה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ז עמ' 237)

וַיֵּרָא כְבוֹד ה' אֶל כָּל הָעָם (ט, כג) 'עם', מלשון גחלים עוממות, מורה על בחינה נמוכה. בשבעת ימי המלוואים היתה השפעת השכינה על ידי עבודת **ישאל** (הקרבנות קרבנות), ועבודת ה'מטה' ממשיכה אור מסדר השתלשלות. אף ביום השמיני היתה השפעה זו מצד **הקנה**, ולכן נמשכה בחינה שלמעלה מסדר השתלשלות. ובהתאם לכלל שכל הגבוה יותר, יורד למטה יותר - הגיע הגלוי גם ל'עם'.

♦ יום שלישי ט"ז אדר ב' ♦

כדי ונפקת אשתא מן קדם יי ואכלת על מדבחה ית עלתא וית תרביא וחזא כל עמא ושפחו ונפלו על אפיהון :

(כד) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל עַל־הַמִּזְבֵּחַ אֶת־הָעֹלָה וְאֶת־הַחֲלָבִים וַיֵּרָא כָּל־הָעָם וַיִּרְאוּ וַיִּפְּלוּ עַל־פְּנֵיהֶם:

כס"ב • וירנו • כתר גומו.

אונסיכו בני אהרן נדב ואביהוא גבר מחתיתה ויהבו בהן אשתא ושויאו עליה קטרת וקריבו קדם יי אשתא נוכריתא די לא פקיד יתהון :

י (א) וַיִּקְחוּ בְנֵי־אַהֲרֹן נָדָב וַאֲבִיהוּא אִישׁ מִחֲתָתוֹ וַיִּתְּנוּ בָהֶן אִשׁ וַיִּשְׂימוּ עָלֶיהָ קֹטֶרֶת וַיִּקְרִיבוּ לִפְנֵי יְהוָה אִשׁ זָרָה אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אַתֶּם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 99)

אֲשֶׁר לֹא צִוָּה אוֹתָם (י, א) כתב ב'אור החיים', שגני אהרן מתו מ'כלות הנפש', תשוקה עזה להקנה. ויש לשאל, הרי פתיב "אשר לא צוה אותם", ומשמע שעברו על רצון ה'. ויש לומר, שהיו בדרגה כזו של התקשרות והתחברות לה' (קטרת מלשון התקשרות) עד **שלא נזקקו לצווי**; כל מעשיהם היו **בדרך ממילא** בהתאמה מלאה לרצון ה', כי רצונו הפך לרצונם שלקם.

כדי ונפקת אשתא מן קדם יי ואכלת יתהון ומיתו קדם יי :

(ב) וַתֵּצֵא אִשׁ מִלִּפְנֵי יְהוָה וַתֹּאכַל אוֹתָם וַיָּמָתוּ לִפְנֵי יְהוָה:

כס"ב • ונתצא אש • רבי אליעזר אומר: לא מתו בני אהרן, אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן. רבי ישמעאל אומר: שתויי זין נכנסו למקדש. תדע, שאחר מיתתן הזהיר הנוטרים שלא יכנסו שתויי זין למקדש. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא ב'ויקרא רבה'.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(חזקוני). אולם על זו בלבד לא היו נענשים, שהרי כסבורים היו שעושים כזה מצוה ונחת רוח למקום, לכבוד גילוי השכינה שזכו ישראל באותו היום. אלא מה גרם להם שיענשו? **רבי אליעזר אומר, לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה רבן**. כלומר, אף לפי מה שהיו סבורים שמוותר וראוי להקטיר עתה קטורת נדבה, היה עליהם לשאול את משה כיצד לנהוג בהקטרתה [כגון, אם להמתין שתירד אש מן השמים, או לשים אש משלהם (עירובין 60א)]; **רבי ישמעאל אומר, שתויי זין** היו כפאשר

(כד) וַיִּרְאוּ. פירושו **כתרגומו** באונקלוס: 'ושפחו' [ושפחו והללו את ה'], וכלשון הכתוב (תהילים לג, א) 'רננו צדיקים בה': תורה א' **י (ב) ונתצא אש...** וימתו לפני ה'. מצות הקטורת באה רק משל ציבור, ובקרבן חובה היא מתקיימת בכל יום על פי הסדר האמור בה (ראה שמות ל, דח), ואין היחיד ראוי להקטיר קטורת משלו בתורת נדבה, שעל כך נאמר (שם פסוק ט) 'לא תעלו עליו קטרת זרה', וזהו 'אש זרה אשר לא צוה אתם' האמור כאן אצל נדב ואביהוא, שהקטירו קטורת משלהם בנדבה

המשכן, לא היה אלא בכדי שתשרה שכינה בינינו [כמו שנאמר (שמות כה, ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם'], ונדע בכך שנתפפר לנו עון העגל, ועתה עדיין לא נראה כבוד ה' עלינו, לכה אמר להם, **זה הדבר אשר צוה ה' תעשו וירא אליכם כבוד ה'** (לעיל פסוק ו), כי עכשיו ביום השמיני באשר גם אהרן יצטרף לעבודה, הרי 'אהרן אחי כדאי' (ראוי) ו**חשוב ממנו, שעל ידי קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בכם, ותדעו בזה שהמקום בחר בו לכהונת עולם** (משכיל,

ל:א) תורה כד

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות יב עמ' 51)

שהורו הלכה בפני משה . . שתויי יין נכנסו למקדש (רש"י י, ב) יש לתמוה, הרי החטא מפורש בכתוב – הם הקטירו קטרת בנגוד לצווי ה'. ויש לומר, דהנה לעיל בסמוך נאמר לגבי השפצת השכינה "ותצא אש מלפני ה'"; ומזה שלשון **זה עצמו** מופיע גם בבגין אהרן, מוכח שאף עבודתם גרמה גלוי השכינה. לכן מפרש שהעבודה כשלעצמה הייתה כדבעי, אלא שהיה חסרון באפן הנהגתם בעבודה זו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות חלק יב, עמוד 49 – מתוך 'לקראת שבת')

בני ביתו של הקב"ה

ותצא אש מלפני יהוה ותאכל אותם וגו'

ותצא אש – . . רבי ישמעאל אומר שתויי יין נכנסו למקדש, תדע שאחר מיתתן הזהיר הנותרים שלא יכנסו שתויי יין למקדש, משל למלך שהיה לו בן בית וכו' כדאיתא בויקרא רבה (יב. ובפירוש רש"י) משל למלך שהיה לו בן בית נאמן מצאו עומד על פתח חנויות והתזז את ראשו בשתיקה, ומנה בן בית אחר תחתיו, ואין אנו יודעים מפני מה הרג את הראשון, אלא ממה שמצא את השני ואמר לא תכנס בפתח חנויות, אנו יודעים שמתוך כך הרג את הראשון. (ויקרא רבה)

וצריך להבין מהי פונת רש"י בהערתו מדברי המקדש "משל למלך שהיה לו בן בית וכו'", דממה נפשך, אם פונתו רק לצון לדברי המקדש, הנה ליה לקצר ולומר "משל למלך וכו' כדאיתא בויקרא רבה", ואם ברצונו להודיע גם את תוכן המשל, הרי אין די בתחלת המשל שהביא?

ויש לומר, דבדבריו אלו מתרץ מפני מה נענשו נדב ואביהוא, והרי לא נצטוו על האסור דשתיית יין, ועל זה תירץ ממשל למלך שהיה לו בן בית, דזה שהענישו המלך, אף-על-פי שלא הזהיר על כך, הוא מפני שבהיותו "בן בית" של המלך היה צריך להבין מעצמו – גם מבלי אזהרה מפורשת – שהנהגה זו היא הפך רצונו של המלך. ועל-דבר-זה בעניינו, מכיון שבגין אהרן היו בגין ביתו של הקב"ה "בקרובי אקדש", הנה מעצמם ידעו הנהגות ביתו, גם כשלא נצטוו על זה בפרוש.

(ג) ויאמר משה אליהרן הוא אשר-דבר יהוה | לאמר בקרבי אקדש ועל-פני כל-העם אפבד וידם | אהרן:

רש"י: «הוא אשר-דבר וגו'» • (ובחסים קטו) ה'יכן דבר? "ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי" (שמות כט). אל תקרי "בכבדי", אלא 'במכבדי'. אמר לו משה לאהרן: אהרן אחי! יודע הייתי שיתקדש הבית במידעיו של מקום, והייתי סבור: או בי או בקדש, עכשיו, רואה אני שהם גדולים ממני ומקדש! (ת"כ. ויקרא רבה) • וידם

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ולשון 'בכבדי' אנו דורשים: אל תקרי 'בכבדי', אלא 'במכובדי' – במכובדים שלי, כלומר: 'שמי יתקדש על ידי שאעשה דין באותם המכובדים לפני'. אמר לו משה לאהרן, אהרן אחי, יודע הייתי כי עתיד הדבר להתקיים, שיתקדש הבית במידעיו (קרוביו ואוהביו) של מקום, והייתי סבור או בי או בקדש, עכשיו רואה אני שהם גדולים ממני ומקדש, שהרי על ידם נתקדש שמו הגדול, ובה נחמו משה על מיתת בניו (ספרא):

וידם אהרן. הדגיש הכתוב את שתיקת אהרן, לציין בזה את מעלתו,

בן בית אחר תחתיו, ואין אנו יודעים מפני מה הרג את הראשון, אלא ממה שמצא את השני ואמר: 'לא תכנס בפתח חנויות' ('של יין) אנו יודעין שמתוך כך הרג הראשון. כך 'ותצא אש מלפני ה' ותאכל אותם, ואין אנו יודעין מפני מה מתו, אלא ממה שמצא את אהרן ואומר לו 'יין ושכר אל תשת' אנו יודעין מתוך כך שלא מתו אלא מפני היין (שם פרשה יב, ט"א) (מפרשים): תורה ג

(ג) הוא אשר דבר וגו'. והיכן דבר? כן? באשר אמר (שמות כט, מג) 'ונעדתי שמה לבני ישראל ונקדש בכבדי',

נכנסו למקדש להקטיר, ולפיכך נענשו. ותדע ראיה לכך, לפי שאחר מיתתן הזהיר הכתוב את אחיהם הנותרים שלא יכנסו שתויי-יין למקדש, כמו שנאמר (להלן פסוק ט) 'יין ושכר אל תשת... בבאכם אל אהל מועד ולא תמתו. והרי אנו למדים מתוך הענין, שלכך מתו נדב ואביהוא. משל למלך שהיה לו בן בית וכו', כדאיתא בויקרא-רבה [משל למלך שהיה לו בן בית נאמן (אהרן) על ענייניו (ביתו) מצאו עומד על פתח חנויות ('של מוכרי היין, וקונה מהן ושותה), התזז ראשו בשתיקה ומינה

אֶהְרֶן • (שם ושם) קבל שָׁכַר על שְׁתִּיקתוֹ, ומה שָׁכַר קבל? שְׁנַתִּיחַד עֲמוֹ הַדְּבוּר, שְׁנַאֲמָה לוֹ לְבַדּוֹ פְּרִשְׁת שְׁתַּיִי יֵין. **בְּקִרְבִּי •** בְּבַחֲרִי. וְעַל־פְּנֵי כָל־הָעַם אֶכְבֵּד • כְּשֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא עוֹשֶׂה דִין בְּצַדִּיקִים מְתִירָא וּמַתְעֵלָה וּמַתְקַלֵּס; אִם־כֵּן בָּאֵלּוּ, כָּל־שָׁכֵן בְּרָשָׁעִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר: (תהלים סח) "נִוְרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ" – אֵל תִּקְרִי "מִמִּקְדָּשֶׁיךָ", אֵלָּא 'מִמִּקְדָּשֶׁיךָ'.

ד ויקרא משה למישראל ולאֲלַפְּזֵן בְּנֵי עֲזִיזָאֵל אֶחָבִי דְּאֶהְרֶן וְאָמַר לְהוֹן קְרִיבֵי טוּלוֹ יֵת אַחוּכּוֹן מִן קָדָם אִפִּי קוּדְשָׁא לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא:

(ד) וַיִּקְרָא מֹשֶׁה אֶל־מִיִּשְׂאֵל וְאֵל אֲלַפְּזֵן בְּנֵי עֲזִיזָאֵל דָּד אֶהְרֶן וַיֹּאמֶר אֲלֵהֶם קְרִבּוֹ שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם מֵאֵת פְּנֵי־הַקֹּדֶשׁ אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה:

כ"ט"א דד אֶהְרֶן • עֲזִיזָאֵל אֶחָי עֲמָרֵם הִיָּה, שְׁנַאֲמַר: (שמות ו) "וּבְנֵי קֹהֵת וְגו'". שְׂאוּ אֶת־אֲחֵיכֶם וְגו' • כְּאָדָם הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ הַעֲבֵר אֶת הַמֵּת מִלִּפְנֵי הַכֹּלָה, שְׁלֵא לַעֲרַבֵב אֶת הַשְּׁמִחָה.

ה ויקריבו ונטלנון בכַּתְּנִיחוֹן לְמִבְרָא לְמִשְׁרִיתָא כְּמָא דִּי מַלִּיל מֹשֶׁה:

(ה) וַיִּקְרְבוּ וַיִּשְׂאֵם בְּכַתְּנֹתָם אֶל־מַחוּץ לַמַּחֲנֶה בְּאִשֶּׁר דִּבֶּר מֹשֶׁה:

כ"ט"ב בְּכַתְּנֹתָם • שֶׁל מֵתִים, מְלַמֵּד שְׁלֵא נִשְׂרָפוּ בְּגָדֵיהֶם, אֵלָּא נִשְׁמָתָם; כְּמִין שְׁנֵי חוּטִין שֶׁל אֵשׁ נִכְנָסוּ לְתוֹךְ חוּטֵימֵיהֶם (סנהדרין נב, ת"כ).

ו וַאֲמַר מֹשֶׁה לְאֶהְרֶן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנוֹהֵי יִישׁוּכּוֹן לֹא תִרְבּוּן פְּרוּעַ וּלְבִישׁוּכּוֹן לֹא תִבְזְעוּן וְלֹא תִמּוּתוּן וְעַל כָּל כְּנִשְׁתָּא יְהִי רוּגְזָא וְאַחִיכּוֹן כָּל בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבּוּן יֵת יִקְדָּתָא דִּי אוֹקִיד יֵי:

(ו) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אֶהְרֶן וּלְאֶלְעָזָר וּלְאִיתָמָר בְּנֵי רֵאשִׁיכֶם אֶל־תִּפְרְעוּ וּבְגָדֵיכֶם לֹא־תִפְרְמוּ וְלֹא תִמְתּוּ וְעַל כָּל־הָעֵדָה יִקְצֹף וְאֲחֵיכֶם כָּל־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְבּוּ אֶת־הַשְּׂרָפָה אֲשֶׁר שָׂרָף יְהוָה:

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כְּאָדָם הָאוֹמֵר לְחֻבְרוֹ: 'הַעֲבֵר אֶת הַמֵּת מִלִּפְנֵי הַכֹּלָה, שְׁלֵא לַעֲרַבֵב אֶת הַשְּׁמִחָה בְּצַעַר הָאֲבָלּוֹת. וְהוּא שְׁנַאֲמַר 'מֵאֵת פְּנֵי הַקֹּדֶשׁ, כְּלוֹמַר: אֲבָלּוֹת הַמֵּתִים הֵלְלוּ, רֵאשִׁיָּה הִיא שְׁתַּהֲא נְדָחִית 'מִפְּנֵי הַקֹּדֶשׁ וְשְׁמִיחָתוֹ (באמ"ח): תורה ה

(ה) בְּכַתְּנֹתָם. שֶׁל מֵתִים – בְּבִגְדֵי כְּהוֹנָתָם שֶׁל הַמֵּתִים, שֶׁרַק אֵלּוּ נִקְרְאִים 'כְּתָנּוֹת', כְּמוֹ שְׁנַאֲמַר (שמות כח, ט) 'וְלִבְנֵי אֶהְרֶן תַּעֲשֶׂה כְּתָנֹת' [וְלֹא בְּבִגְדֵי הַלְוִיִּים נוֹשְׂאֵי הַמֵּתִים, שֶׁהֵלְלוּ אֵינָם נִקְרְאִים 'כְּתָנּוֹת']. וּמִתּוֹךְ שְׁכַתְּנוּתֵיהֶם הָיוּ קְיָיִמִים, מְלַמֵּד בְּזוֹ הַכְּתוּב שְׁלֵא נִשְׂרָפוּ בְּגָדֵיהֶם וְגוֹפֵם אֵלָּא נִשְׁמָתָם; כְּמִין שְׁנֵי חוּטִין – קָיָים וְקָיָים שֶׁל אֵשׁ יִצְאוּ מִבֵּית קֹדֶשׁ הַקֹּדֶשׁ וְנִכְנָסוּ לְתוֹךְ חוּטֵימֵיהֶם, וּבְזוֹ נִשְׂרָפָה נִשְׁמָתָם (ספרא): תורה ו

בְּרָשָׁעִים. וְכֵן הוּא אוֹמֵר (תהלים סח, לו) 'נִוְרָא אֱלֹהִים מִמִּקְדָּשֶׁיךָ' [לְפִי כְּשׁוּטוֹ: 'מִכְבוֹד ה' הַשּׁוֹכֵן בְּמִקְדָּשׁ, תְּבוּא הִירָאָה לְבִנֵּי אָדָם, כִּי מִשֵּׁם יִצְאוּ כָּל הַנִּפְלְאוֹת' (מציד)]. וְדָרְשׁוּהוּ חֲכָמִים: אֵל תִּקְרִי 'מִמִּקְדָּשֶׁיךָ', אֵלָּא 'מִמִּקְדָּשֶׁיךָ', כְּלוֹמַר, מִן הַמִּקְדָּשִׁים שֶׁלָּךְ – שֶׁהֵם הַצַּדִּיקִים קְדוּשֵׁי שֶׁל הַקִּבְ"ה – מִתּוֹךְ שְׁאֵתָה מְדַדְדֵּק עֲמִיהֶם בְּדִין, אֵתָה נַעֲשֶׂה 'נִוְרָא' עַל כּוֹלָם (לש"ר): תורה ד

(ד) דָּד אֶהְרֶן. עֲזִיזָאֵל אֶחָי עֲמָרֵם הִיָּה, שְׁנַאֲמַר (שמות ו, יח) 'וּבְנֵי קֹהֵת עֲמָרֵם וַיִּצְהָר וַחֲבֵרֹן וְעִזִּיזָאֵל וְגו', וְעֲמָרֵם הוּא אֲבִיָּהֶם שֶׁל מֹשֶׁה וְאַהְרֶן: שְׂאוּ אֶת אֲחֵיכֶם וְגו'. לְפִי שִׁיּוֹם שְׁמִיחָה הִיָּה זֶה, שְׁנַחֲנֶה הַמִּשְׁכָּן וְהַשְּׂכִּין הַקִּבְ"ה שְׁכִינָתוֹ בְּיִשְׂרָאֵל, וַיִּרְזֶם מֹשֶׁה לְשֵׁאת אֶת הַמֵּתִים מַחוּץ לַמַּחֲנֶה,

וְאִף קָבַל שָׁכַר עַל שְׁתִּיקָתוֹ זוֹ [כְּלוֹמַר, עַל שְׁלֵא הִתְלוֹנֵן מִתּוֹךְ צַעֲרוֹ הַגָּדוֹל, וְקִיבַל אֶת הַדִּין בְּאַהֲבָה], וְהוּא שָׁכַר קָבַל? שְׁנַתִּיחַד עֲמוֹ הַדְּבוּר, שְׁנַאֲמָה לוֹ לְבַדּוֹ פְּרִשְׁת שְׁתַּיִי יֵין (להלן פסוק ט), וְלֹא בְּשָׂאֵר הַדְּבוּרוֹת שְׁנַאֲמָרוּ לוֹ בְּצִירּוֹף עִם מֹשֶׁה רֵאשִׁי לַעֲלֵל א, א, א) (ויקרא־רבה יב, א) (נח"י):

בְּקִרְבִּי. בְּבַחֲרִי [וְכֵן מְצִינוּ כְּלִשׁוֹן הַזֶּה (תהלים קמח, יד) 'לְבִנֵּי יִשְׂרָאֵל עִם קִרְבּוֹ' – הָעַם הַנִּבְחָר שֶׁלּוֹ (לש"ר):

וְעַל פְּנֵי כָל הָעַם אֶכְבֵּד. כְּאִשֶּׁר 'בְּקִרְבִּי אֶקְדֹּשׁ' – אִזִּי מִתְקַיֵּים 'עַל פְּנֵי כָל הָעַם אֶכְבֵּד', כִּי כְּשֶׁהִקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוא עוֹשֶׂה דִין בְּצַדִּיקִים, עַל יְדֵי זֶה הוּא מְתִירָא – נַעֲשֶׂה נִוְרָא עַל כּוֹלָם, וְשֵׁם כְּבוֹדוֹ מַתְעֵלָה וּמַתְקַלֵּס בְּפִי הַבְּרִיּוֹת שְׁאוֹמְרִים: אִם כֵּן הוּא דִּן וּמִקְפִּיד בְּאֵלּוּ הַצַּדִּיקִים, כָּל־שָׁכֵן

כ"א אל-תִּפְרְעוּ • אל תִּגְדְּלוּ שֶׁעַר. מִכָּאן, שְׁאֵבֶל אֲסוּר בְּתַסְפֶּרֶת. (מ"ק יד ב) אָכַל אֶתֶם אֶל תִּעְרְבֻכוּ שְׁמִחְתּוֹ שֶׁל מְקוֹם. וְלֹא תִמְתּוּ. הָא אִם תַּעֲשׂוּ כֵן, תָּמוּתוּ. וְאַחֲיֵכֶם כָּל-בֵּית יִשְׂרָאֵל. מִכָּאן, שְׁצַרְתָּן שֶׁל תַּלְמִידֵי-חֻכְמִים מְשַׁלֵּת עַל הַכֹּל לְהִתְאַבֵּל בָּהּ.

(ו) וּמִפֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד לֹא תֵצְאוּ פֶן-תִּמְתּוּ כִּי-שָׁמַן מִשְׁחַת יְהוָה עֲלֵיכֶם וַיַּעֲשׂוּ כְּדִבְרֵי מֹשֶׁה: פ (ח) וַיְדַבֵּר יְהוָה אֶל-אַהֲרֹן לֵאמֹר:

(ט) וַיֵּן וְשֹׁכֵר אֶל-תַּשְׁתֵּי אֶתְהָּ וּבִנְיָד אֶתְהָּ בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד וְלֹא תִמְתּוּ חֻקַּת עוֹלָם לְדֹרֹתֵיכֶם: כ"א וַיֵּן וְשֹׁכֵר • וַיֵּן כְּדָרְךָ שְׁכֻרְתּוֹ. בְּבֹאֲכֶם אֶל-אֹהֶל מוֹעֵד • אֵין לִי אֶלָּא כְּבֹאֵם לְהִיכָל, בְּגִשְׁתֶּם לְמִזְבֵּחַ מִנִּי? נֹאמֵר כָּאן 'בִּיאַת אֹהֶל-מוֹעֵד', וְנֹאמֵר בְּקִדּוּשׁ יָדַי וְרַגְלַי: 'בִּיאַת אֹהֶל מוֹעֵד', מָה לְהֵלֵן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל-מוֹעֵד, אִף כָּאן עֲשֵׂה גִישַׁת מִזְבֵּחַ כְּבִיאַת אֹהֶל-מוֹעֵד.

(י) וְלִהְבֵּדִיל בֵּין הַקֹּדֶשׁ וּבֵין הַחֵל וּבֵין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר: י וַיִּלְאֲפֹרֶשׂא בֵין קוֹדֶשׁא וּבֵין חֵלָא וּבֵין מִסְאָבָא וּבֵין דְּכִיָּא:

כ"א וְלִהְבֵּדִיל • כְּדִי שְׁתַּבְּדִילוּ בֵּין עֲבוּדָה קְדוּשָׁה לְמַחְלָלָת. הָא לְמַדְתָּ, שְׂאִם עָבַד – עֲבוּדְתּוֹ פְּסוּלָה (ובחים יד. ת"כ) •

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

אל אהל מועד או בגשתם אל המזבח וגו', מה להלן (לענין רחיצה) עשה הקתוב דין גישת מזבח כביאת אהל מועד, אף כאן (לענין שתניין) עשה גישת מזבח כביאת אהל מועד (ספרא): תורה י (י) וליהבדיל בין הקדש ובין החל. לפי פשוטו, משמעות הדברים היא שעל ידי זהירות משתנית היין תוכלו להבחין מהו קודש ומהו חול (ב"ב, ע"פ רש"י ובחים יז). ועל פי מדרשו, כך אומר הקתוב: אל תשתו ויין כדי שתבדילו - כלומר: כאשר לא תשתו ויין, אז יהיה הבדל של חשיבות בין עבודה קדושה (כשרה) למחוללת (פסולה). הָא לְמַדְתָּ מִכָּאן, שְׂאִם עָבַד כְּשֶׁהוּא שְׁתִּי וַיֵּן – עֲבוּדְתּוֹ פְּסוּלָה, וְאִזּוּ אֵין הַבְּדֵל בֵּין עֲבוּדוֹת קוֹדֶשׁ לְמַעֲשֵׂה חוֹל, כִּי כּוֹלֵם מְחוּלָלִים וּפְסוּלִים (ספרא) (משכיל): תורה יא

'אחיהם' של האבלים, ועליהם להשתתף בצערם (דב"ט) [שתלמיד חכם שמת הכל נעשים קרוביו (בעה"ט ע"פ שבת קה): תורה י (ט) ויין ושכר. 'שכר' הוא כינוי ליון חזק, על-שם שהוא משכר ביותר. ונקט הקתוב 'יין ושכר', ללמד שלא הותרה הקתוב אלא כשהוא שותה ויין דרך שכרותו - באופן הגורם לשכרות, אבל אם נתן בו מים, או ששתה מעט מעט והפסיק ביניהם - פטור (ספרא) (נ"א): כבואכם אל אהל מועד. מהאומר כאן אין לי שיהא נוהג איסור זה אלא בבואם להיכל, דהיינו אל תוף אהל מועד, אף בגשתם למזבח החיצון מניין? על כך אנו למדים ממקום אחר: נאמר כאן ביאת אהל מועד, ונאמר במצות קידוש ידים ורגלים (שמות ל, ב) ביאת אהל מועד [נרחצו אהרן ובניו ממנו את ידיהם ואת רגליהם... בבואם

(ו) אל תפרעו. לשון פריעה האמור כאן, פירושו גידול השיער, וכך אמר להם: אל תגדלו שער של ראשיכם כדרך האבלים. ואגב כן למדנו מכאן שאבל אסור בתספורת שערותיו, ואשר לך הוצרך להזהירם, כי כל זה בשאר אבלים, אבל אתם אל תערבבו את שמחתו של מקום בענייני אבלות, כי ימים אלו ימי שמחה הם, לרגל חנופת המשכן ותחילת השראת השכינה בישראל (מועד קטן יד) (מפרשים): ולא תמותו [ואז לא יקצוף על העדה]. הָא – מְכַלֵּל זֶה אֶתְהָ שׁוֹמֵעַ, שְׂאִם תַּעֲשׂוּ כֵן וְתַעֲבְרוּ עַל הַצִּוּוּי – אִזּוּ 'תָּמוּתוֹ' וְעַל כֹּל הָעֵדָה יִקְצָף' (ספרא) (לש"ר): ואחיהם כל בית ישראל יכבדו וגו'. מכאן יש ללמוד, שצרתן של תלמידי-חכמים מושלת על הכל להתאבל בזה, וכל העם נחשבים

(יא) וְלִהְיוֹת אֶת־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת כָּל־הַחֻקִּים אֲשֶׁר דִּבֶּר יְהוָה אֲלֵיהֶם בְּיַד־מֹשֶׁה: פ

יא וְלֹא־לֵפָא יֵת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל יֵת כָּל קִנְיָא דִּי מְלִיל יְיָ לְהוֹן בִּידָא דְּמֹשֶׁה:

כ"ט וְלִהְיוֹת... לְמַד שְׁאֶסּוּר שְׁפוּר בְּהוֹרָאָה (ת"כ). יְכוּל יְהֵא חֵיב מִיתָה? תְּלַמּוּד לֹימֵר: "אַתָּה וּבְנֶיךָ אַתָּה... וְלֹא תִמְתּוּ" (במדבר יח). כְּהֻנִּים בְּעֹבְדֹתָם בְּמִיתָה וְאִין חֻכְמִים בְּהוֹרָאָתָם בְּמִיתָה.

♦ יום רביעי י"ז אדר ב' ♦

(יב) וַיְדַבֵּר מֹשֶׁה אֶל־אַהֲרֹן וְאֶל אֲלֻעָזָר וְאֶל־אִיתָמָר בְּנֵי הַנּוֹתָרִים קָחוּ אֶת־הַמִּנְחָה הַנּוֹתָרֶת מֵאֲשֵׁי יְהוָה וְאִכְלוּהָ מִצֹּת אֲצֵל הַמִּזְבֵּחַ כִּי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁים הוּא:

יב וּמְלִיל מֹשֶׁה עִם אַהֲרֹן וְעִם אֲלֻעָזָר וְעִם אִיתָמָר בְּנוֹהֵי דְאַשְׁתָּאֲרוּ סִיבּוּ יֵת מִנְחָתָא דְאַשְׁתָּאֲרָת מִקְרָבְנָא דִּי וְאִכְלוּהָ פִטְרִי בְּסִטְרִי מִדְּבַחָא אֲרִי קֹדֶשׁ קֹדָשִׁין הִיא:

כ"ט הַנּוֹתָרִים... מִן הַמִּיתָה. מְלַמֵּד, שְׁאֵף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה עַל עֲוֹן הַעֲגָל. הוּא שְׁנָאֲמַר: (דברים ט) "וַיִּבְאֲהֲרֹן הַתַּנָּפֵף ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ", וְאִין 'הַשְׁמִידָה' אֵלָא כְּלוּי בְּנִים, שְׁנָאֲמַר: (עמוס ב) "וְאֲשִׁמִּיד פְּרִיּוֹ מִמַּעַל"; וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּטָלָה מִחֻצָּה, שְׁנָאֲמַר (דברים ט): "וְאֲתַפְּלֵל גַּם־בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהוּא". קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה • אֶף־עַל־פִּי שְׁאֵתָם אֹנְנִין, וְקֹדָשִׁים אֲסוּרִים לְאוֹנֵן. אֶת־הַמִּנְחָה • זֶה מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת נַחֲשׁוֹן. וְאִכְלוּהָ מִצֹּת • מֵה תְּלַמּוּד לֹימֵר? לִפִּי שֶׁהִיא מִנְחַת צָבוּר וּמִנְחַת שְׁעָה וְאִין פִּיּוּצָא בְּהָ לְדוֹרוֹת, הַצֵּרֶף לְפָרֶשׁ בְּהָ דִין שְׁאָר מִנְחוֹת.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הַשְׁמִיחָה הַגְּדוּלָּה בֵּין יִשְׂרָאֵל לְאַבְיָהֶם שְׁבַשְׁמִים, אִין אַתָּם נוֹהֲגִים אֲנִיּוֹת, וְתַעֲמִידוֹ לְשֶׁרֶת לְפָנָיו (רמב"ן, ע"פ הַמְדֻרָּשׁ):
אֶת הַמִּנְחָה. זֶה מִנְחַת שְׁמִינִי וּמִנְחַת נַחֲשׁוֹן - 'מִנְחַת שְׁמִינִי' הִיא מִנְחַת הַצִּיבוּר הָאֲמוּרָה בְּתַחֲלִילַת הַפָּרָשָׁה (לעיל ט, ד) 'וּמִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן כִּי הַיּוֹם ה' נִרְאָה אֲלֵיכֶם' [וּמִנְחָה זֶה הִיָּתָה 'הוֹרָאָת שְׁעָה', כִּי לְדוֹרוֹת אִין לְהִבְיָא מִנְחַת צִיבוּר בְּנִדְבָה]. וּמִנְחַת נַחֲשׁוֹן' הִיא הַמִּנְחָה שֶׁל חֲנוּכַּת הַמִּזְבֵּחַ, שֶׁהִקְרִיב נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב בְּאוֹתוֹ הַיּוֹם שְׁבוּ הוֹקֵם הַמִּשְׁכָּן, כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר (במדבר ו, יב) 'וַיְהִי הַמִּקְרִיב בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן אֶת קָרְבָּנוֹ נַחֲשׁוֹן בֶּן עֲמִינָדָב לְמֹשֶׁה וְיֹהֲרָה'. אֵלָא שֶׁהַכְּתוּב כָּלָל כָּאֵן אֶת שְׁתֵּי הַמִּנְחוֹת הַלָּלוּ בְּלִשׁוֹן יְחִידִי: 'קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה' (ספרא) (רא"ם):
וְאִכְלוּהָ מִצֹּת. מֵה תְּלַמּוּד לֹימֵר, וְהִלָּא כָּל הַמִּנְחוֹת נֶאֱכָלוֹת מִצָּה, שְׁנָאֲמַר (לעיל ו, דט) 'וְזֹאת תֹּרַת הַמִּנְחָה... מִצֹּת תֶּאֱכָל? אֵלָא לִפִּי שְׁמִינִי הִיא מִנְחַת־צָבוּר שְׁנִיגָה רַק לְשְׁעָה וְלֹא לְדוֹרוֹת, וְכִמוֹ

כְּלוּי בְּנִים, שְׁנָאֲמַר (עמוס ב, ט) 'וְאֲנֹכִי הַשְׁמִדְתִּי אֶת הָאֲמֹרִי מִפְּנֵיהֶם... וְאֲשִׁמִּיד פְּרִיּוֹ מִמַּעַל' - הָרִי שֶׁהִמְשִׁיל הַכְּתוּב אֶת הָעַם הָאֲמֹרִי לְאִילָן, וּמִתָּאֵר אֶת הַשְׁמִידוֹ בְּכָף שֶׁהִשְׁמִיד אֶת פִּירוֹתָיו. וְכִמוֹ כֵּן אֲצֵל הָאֵדָם, מִיתָת בְּנָיו נִחְשָׁבֶת כְּהַשְׁמִידוֹ. וְתַפְלָתוֹ שֶׁל מֹשֶׁה בְּעַד אַהֲרֹן בְּטָלָה מִחֻצָּה מִן הַגְּזִיזָה, שְׁלֹא מֵתוֹ אֵלָא שְׁנִים מֵתוֹף הָאֲרֻבָּעָה, שְׁנָאֲמַר (דברים שם) **וְאֲתַפְּלֵל גַּם בְּעַד אַהֲרֹן בְּעַת הַהִיא** [וְלֹא סִיִּים שָׁם: 'וַיִּשְׁמַע ה' אֱלֹהֵי כָּפִי שְׁמִסִּיִּים שָׁם (פסוק ט) בְּעֵנִין תַּפְלָתוֹ עַל יִשְׂרָאֵל, לִפִּי שֶׁתַּפְּלָה זֶה עַל אַהֲרֹן אֲכֵן לֹא נִתְקַבְּלָה לְגַמְרִי] (מִשְׁחָ):
קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה. הָאֵדָם בְּיוֹם מִיתָת אֶחָד מִשְׁבָּעָה קְרוֹבִיו [אֲבִיו, אִמּוֹ, אָחִיו, אָחוֹתוֹ, בְּנוֹ, בִּתּוֹ וְאֲשֶׁתּוֹ], נִקְרָא 'אוֹנֵן', וְאֶסּוּר לוֹ לֵאכּוֹל קֹדָשִׁים [כְּמוֹ שְׁנָאֲמַר בְּיֻדִּי הַמַּעֲשֶׂה (דברים כו, ד) 'לֹא אֲכַלְתִּי בְּאִנִּי מִמִּנּוֹ', לְכָף הוֹצֵרֶף לֹימֵר לָהֶם: 'קָחוּ אֶת הַמִּנְחָה... וְאִכְלוּהָ', אֶף־עַל־פִּי שְׁאֵתָם אוֹנְנִין וְקֹדָשִׁים אֲסוּרִים לְאוֹנֵן, הָרִי בְּיוֹם זֶה, בְּעַת

(יא) וְלִהְיוֹת... אֶת כָּל הַחֻקִּים. לְמַד הַכְּתוּב שְׁאֶסּוּר שִׁיבוּר בְּהוֹרָאָה - חֻקֵּם הַמּוֹרָה וּפּוֹסֵק בְּדִינֵי הַתּוֹרָה וְהַלְבוּתָהּ, לֹא יוֹרָה וְלֹא יִדִּין כְּשֶׁהוּא שְׁתוּי יֵין [וְכִמְאָמַר הַכְּתוּב (משלי לא, דה) 'אֵל לְמַלְכִּים שְׁתוּ יֵין... פֶּן יִשְׁתָּה וְיִשְׁכַּח מִחֻקֵּק וְיִשְׁנֶה דִין כָּל בְּנֵי עֲנִי']. אִם כֵּן יְכוּל הִיָּתִי לֹימֵר שְׁאֵף הַחֻקֵּם יְהֵא חֵיב מִיתָה אִם שְׁתָּה וְהוֹרָה, כְּדִין הַכֶּהֱן שֶׁשְׁתָּה וְעָשָׂה עֲבוּרָה, תְּלַמּוּד לֹימֵר (לעיל פסוק ט) **'אַתָּה וּבְנֶיךָ אַתָּה וְלֹא תִמְתּוּ'**, הָרִי שֶׁרַק הַכְּהֻנִּים בְּעֹבְדֹתָם מוֹזְהָרִים עַל הַשְׁתִּיָּה בְּמִיתָה, וְאִין חֻכְמִים בְּהוֹרָאָתָן מוֹזְהָרִים בְּמִיתָה (שם) (ספרא): תּוֹרָה יב
(יב) הַנּוֹתָרִים. מִן הַמִּיתָה - שְׁנָאֲמַר בְּחִיִּים וְלֹא מֵתוֹ. וְלִשׁוֹן זֶה מְלַמֵּד שְׁאֵף עֲלֵיהֶם נִקְנְסָה מִיתָה, אֵלָא שֶׁהֶם 'נוֹתָרִי' וְלֹא מֵתוֹ, וְלִמָּה נִגְזְרָה מִיתָה אֵף עֲלֵיהֶם? עַל עֲוֹן הַעֲגָל, שְׁנִגְרַם עַל דִּי אַהֲרֹן, וְהוּא שְׁנָאֲמַר (דברים ט, ב) 'וַיִּבְאֲהֲרֹן הַתַּנָּפֵף ה' מֵאֵד לְהַשְׁמִידוֹ' [גַּם עַל אַהֲרֹן וְעַם ה' מֵאֵד וּבִיקֶשׁ לְהַשְׁמִידוֹ], וְאִין לִשׁוֹן 'הַשְׁמִידָה' אֵלָא

~ נקודות משיחות קורש ~ (לקוטי שיחות ט עמ' 275)

ותפלתו של משה בטלה מחצה (רש"י, י, יב) ספר כ"ק מו"ח אדמו"ר, שמהר"י סלנטר שאל את הרבי מהר"ש, מדוע מאריכים חסידים כל כך בתפלה, וענהו, שידועה הפלוגתא אם תפלה עושה מחצה או כלה, ולכן מאריכים בתפלה, כדי שגם מחצה תספיק. ויש לפרש: על ידי אריכות התפלה מגיעים בדרגה עליונה יותר, ורגלי הדרגה העליונה הם כנגד כל הדרגות שלמטה ממנה.

(יג) ואכלתם אתה במקום קדוש כי חקך וחק-בניך הוא מאשי יחזה בייכן צויתי:

רש"י: וחק-בניך • אין לבנות חק בקדשים. בייכן צויתי • באנינות יאכלוה (ת"כ, זבחים קא) •

(יד) ואת חזה התנופה ואת שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה ובניך ובנותיך אתך בייחקך וחק-בניך נתנו מזבחי שלמי בני ישראל:

רש"י: ואת חזה התנופה • של שלמי צבור. תאכלו במקום טהור • וכי את הראשונים אכלו במקום טמא? אלא, הראשונים שהם קדשי קדשים, הוזקה אכילתם במקום קדוש. אבל אלו אין צריכים תוך הקלעים, אבל צריכים הם להאכל תוך מחנה ישראל, שהוא טהור מזהבנס שם מצרעים (שם נח). מכאן, שקדשים קלים נאכלין בכל העיר. אתה ובניך ובנותיך • (ת"כ) אתה ובניך בחלק, אבל בנותיך לא בחלק, אלא אם תתנו להן מתנות, רשאות הן לאכל בחזה ושוק. או אינו אלא אף הבנות בחלק? תלמוד לומר: "בייחקך וחק-בניך נתנו" – חק לבנים ואין חק לבנות.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

מושב' – חוץ לשלש מחנות (רש"י).
מכאן, שקדשים קלים נאכלין בכל העיר [כל העיר ירושלים בזמן המקדש – דינה כמחנה ישראל בזמן המשכן] (זבחים נה).
אתה ובניך ובנותיך בשני עניינים הכתוב מדבר כאן: א. היתר אכילת הקרבן ב. הוכחות לקבל חלק בו. והושאו הבנות לבנים רק לדין הראשון. וכן פירוש הכתוב: 'אתה ובניך ובנותיך' – **אתה ובניך בחלק, אבל בנותיך לא בחלק**, כי לא ניתנה להן זכות חלוקה על חשבון חלק הבנים, **אלא אם תתנו להם מתנות** מתוך חלקכם, הרי אז **רשאות גם הן לאכול בחזה ושוק**. ומזין שקף פירוש הדברים, **או שמא אינו כן אלא אף הבנות זכאות בחלק? תלמוד לומר** (בהמשך הפסוק) **'בי חקך וחק בניך נתנו'** – ולא נאמר 'חק בנותיך' הרי שיש חק לבנים, ואין חק לבנות – לומר שלא הושאו לגמרי בכל חוק אכילתם (ספרא) (קיצור: נח).
תורה טו

כבשי עצרת) דינם בקדשי קדשים הנאכלים רק בעזרה ולזכרי כהונה, שלמי ציבור אלו שונים, והם קדשים קלים הנאכלים גם לבנות הכהנים, ובכל העיר (בראיה). וכל שכן השלמים של נחשון שהם שלמי יחיד, שדינם כן] (כ"ה).
תאכלו במקום טהור. מהו הלשון 'במקום טהור', וכי את הקרבנות הראשונים – בגון החטאת והמנחה – אכלו במקום טמא? אלא להקל בדין אכילתם בא הכתוב, כי הקרבנות הראשונים שהם קדשי-קדשים הוזקה אכילתם במקום 'קדוש' [במשכן: בחצר אהל מועד 'לפנים מן הקלעים', ובמקדש: בעזרה], **אבל אלו אין צריכים לאכלם תוך הקלעים, אבל עם זאת צריכים הם ליאכל תוך מחנה ישראל** ולא מחוץ למחנה. ומחנה ישראל נקרא 'מקום טהור', לפי שהוא 'טהור' מליבנס **שם מצרעים** [שעל המצורע נאמר (להלן יג, מז) 'בדד יושב מחוץ למחנה

כן מנחת נחשון שהקריבוה הנשיאים **במנחת-שעה** לשם חינוך המזבח, ואין פיוצא בה (דומה לה בעניינה) לדורות – לכה הוצרך לפרש בה שאף היא נאכלת מצות בדין שאר **מנחות** (שם) (לש"ר עפ"י גי' הגר"א): תורה יג (יג) **וחק בניך**. כאן לא נאמר 'אתה ובניך ובנותיך' כמו באכילת שלמים (בפסוק הבא) כי אין לבנות חק (חלק) אכילה בקדשים של מנחה, לפי שהיא 'קדשי קדשים' המותרים לאכילה רק לבנים, ורק מקדשים קלים בגון שלמים מותר להאכילן, בדהלן (שם) (ע"ה).
כי בן צויתי. זו היא נתינת טעם על היתר אכילת המנחה אף ביום מיתת אחיהם: כי כך נצטוינו מפי הקב"ה, שבאנינות יאכלוה (שם, זבחים קא): תורה יד
(יד) ואת חזה התנופה. של שלמי הציבור, שהם השור והאיל שנוצטוו הציבור להביא ביום השמיני (לעיל ט, ד) ולהגם ששאר שלמי ציבור (כגון

טו שוקא דאפרשותא וחדא דארמותא על קרבני תרפיא יתון לארמא ארמא קדם יי ויהי לה ולבניה עמך לקנם עלם כמא די פקיד יי:

(טו) שוק התרומה וחתה התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה לפני יהוה והיה לה ולבניה אתה לחקעולם באשר צוה יהוה:

כ"א שוק התרומה וחתה התנופה • לשון "אשר הונף ואשר הורם". תנופה – מוליך ומביא, תרומה – מעלה ומוריד. ולמה חלקן הכתוב תרומה בשוק, ותנופה בתה? לא ידענו, ששניהם בתרומה והתנופה. על אשי החלבים • מכאן שהחלבים למטה בשעת תנופה. וישוב המקראות שלא יכחישו זה את זה, כבר פרשתי שלשתן ב"צו את אהרן".

♦ יום חמישי י"ח אדר ב' ♦

טז וית צפירא דחטאתא מתבע תבעי משה וקא אתוקד ורגז על אלעזר ועל איתמר בני אהרן דאשתארו למימר:

(טז) ואת שער החטאת דרש דרש משה והנה שרף ויקצף על אלעזר ועל איתמר בני אהרן הנותרם לאמר:

כ"א שער החטאת • שער מוספי ראש-חדש. ושלשה שערי חטאות קרבו בו ביום: שער עזים ושער נחשון ושער ראש-חדש. ומכלן לא נשרף אלא זה. ונחלקו בדבר חכמי ישראל (בת"ס), יש אומרים: מפני טומאה שנגעה בו נשרף, ויש אומרים: מפני אגנינות נשרף, לפי שהוא קדשי דורות; אבל בקדשי שעה סמכו על משה, שאמר להם במנחה: "ואכלוה מצות". דרש דרש • שתי דרישות הללו: מפני מה נשרף

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

ושער ראש-חדש. ומבולן לא נשרף אלא שער זה – של ראש חודש (כפי שמוכיח רש"י לחלן בפסוק יז). ונחלקו בדבר חכמי ישראל, יש אומרים מפני הטומאה שנגעה בו נשרף, וכדין בשר קדשים שנטמאו שיש לשרפו, ויש אומרים מפני אגנינות נשרף, לפי שהיו אכלים על מיתת נדב ואביהוא, והאכל ביום הראשון וכן בלילה שלאחריו הרי הוא 'אונן' ואסור באכילת קדשים [ולשהות הבשר עד למחרת אי אפשר, כי החטאת אינה נאכלת אלא ליום ולילה]. ודווקא שער זה היה אסור לאכול באגנינות, לפי שהוא קדשי דורות הקרב תמיד בכל ראש חודש, ודינו ככל קרבן רגיל; אבל בקדשי שעה – קרבנות המיוחדים לשעתם כגון חטאת העם וחטאת נחשון שבאו לשם חינוך המשכן, סמכו על משה שבבאר אמר להם במנחה 'ואכלוה מצות' (לעיל פסוק יט) שיאכלוה אף באגנינות, והוא הדין בכל קדשי השעה שהובאו לשם חינוך המשכן (ספרא) (מלבי"ם): את הדברים הבאים מפרש רש"י על פי

באמר כאן 'על אשי החלבים. וישוב שלשת המקראות השונים זה מזה בלשונם, שלא יכחישו זה את זה [שבן שני כתובים אחרים מלמדים שהחלב היה למעלה והחתה למטה: 'החלב על החתה וביאנו' (לעיל ה, טז); וכן: 'וישימו את החלבים על החתות' (לעיל ט, ט) – שלא כפי שפארס כאן], כבר כבר פרשתי את שלשתן בפרשת 'צו את אהרן' (לעיל ה, טז) תורה טז (טז) שער החטאת... והנה שרף. והו שער החטאת של מוספי ראש-חדש. שכן אותו היום ראש חודש ניסן היה, כמבואר למעלה (ט, טז), והקריבו בו גם מוספי הקרבנות הבאים בכל ראש חודש, וביניהם גם שער לחטאת ראה במדבר כח, טז). ושלשה שערי-חטאות קרבו בו ביום: שער עזים של חטאת העם; [האמור לעיל (ט, טז); 'קחו שער עזים לחטאת'], ושער נחשון, שהוא הנשיא הראשון שהביא את קרבנו לחנוכת המזבח [כמו שפארס (במדבר יז יב-טז) 'ויהי המקריב ביום הראשון את קרבנו נחשון בן עמינדב למטה יהודה... שער עזים אחד לחטאת'],

(טז) (ס"א: שוק התרומה וחתה התנופה. 'תרומה' ו'תנופה' האמורים כאן הם כלשון הכתוב (שמות כט, כז) 'אשר הונף ואשר הורם'. 'תנופה' פירושה ענוגה לכאן ולכאן, דהיינו מוליך ומביא לכל ארבעת הצדדים; ו'תרומה' פירושה הרמה לגובה, דהיינו מעלה ומוריד למעלה ולמטה. ומעיד רש"י: וטעם למה חלקן הכתוב – שנקט לשון 'תרומה' בשוק ו'תנופה' בתה – לא ידענו, שהרי לענין הדין אין הבדל ביניהם, ששניהם בהרמה והנפה) (מ"א): על אשי החלבים. (ס"א: כמו 'על חלבי האשים'. כלומר, יש לפרש את משמעות הדברים באילו נאמר להיפך: 'על חלבי האשים', שפירושו: את החלב שיש להקטיר על האשים יביאו להניף תנופה. אבל אין לפרש 'אשי החלבים' – 'האשים אשר עליהם מקטירים את החלב', שהרי לא את האש מניפים כי אם את החלב). מכאן משמע שהחלבים היו מונחים ביד הכהן כשהם למטה בשעת תנופה, והחתה והשוק על גביהם, שכן

זו, ומפני־מה נֶאֱכָלוּ אֵלוֹ? כִּף הוּא בְּתוֹרַת כֹּהֲנִים' (ועיין זבחים ק"א הגירסא לא נאכלו אלו וכן גרס הרא"ם הכי ומפני מה לא נאכלו).
על־אֲלֻעָזָר וְעַל־אִיתָמָר • בְּשָׂבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֶהְרֹן הִפָּךְ פָּנָיו בְּנֶגֶד הַכֹּהֲנִים וְכַעַס. לֹא־מֵר • אָמַר לָהֶם:
הַשִּׁיבוּנִי עַל דְּבָרִי!.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח עמ' 182)

ויקצף על אלעזר ועל איתמר (י, יז) בפרשת מטות (לא, כא) פרש רש"י: "ויקצף . . בא לכלל פעם בא לכלל טעות".
ומה שלא כתב בן פאן – יש לומר: החלוק בין קדשי שעה לקדשי דורות הוא דבר התלוי בסברא, ובזה אפשר שתהיה
מחלקת מפני שאין דעות בני אדם שוות, ולא מפני שאחד מהם טועה. אבל לאחר ששלמדנו שם שטעה מפני הפס,
יש לפרש בן גם כפאן.

(יז) **מִדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחֲטָאֹת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ**
כִּי קָדֹשׁ הַקֹּדֶשִׁים הוּא וְאַתֶּה נָתַן לָכֶם לֶשֶׁאֱתֹ
אֶת־עֹזֶן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה:

ש"י מדוע לא־אֲכַלְתֶּם אֶת־הַחֲטָאֹת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ • וכי חוץ לקדש אֲכַלְוֹהָ, והלא שרפוה? ! ומהו אוֹמֵר
"בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ"? אֵלָּא אָמַר לָהֶם: שָׂמָּה חוּץ לְקָלְעִים יֵצֵא וְנִפְסְלָה? • כִּי קָדֹשׁ הַקֹּדֶשִׁים הוּא • וְנִפְסְלָה
בְּיוֹצֵא, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ: לֹא. אָמַר לָהֶם: הוֹאִיל וּבַמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ הֵיטָה, מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אוֹתָהּ? • וְאַתֶּה
נָתַן לָכֶם לֶשֶׁאֱתֹ • שֶׁהַכֹּהֲנִים אוֹכְלִים וּבֹעֲלִים מִתְּכַפְּרִים. לֶשֶׁאֱתֹ אֶת־עֹזֶן הָעֵדָה • מִכָּאן לְמַדְנִי שֶׁשְּׁעִיר
רֹאש־חֹדֶשׁ הִיָּה, שֶׁהוּא מְכַפֵּר עַל עֹזֶן טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁי, שֶׁחֲטָא שְׂמִינִי וְחֲטָא נַחֲשׁוֹן לֹא לְכַפֵּרָה
בָּאוּ.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

וְאַתֶּה נָתַן לָכֶם לֶשֶׁאֱתֹ וְגו'. לְשׁוֹן
'אוֹתָהּ' מוֹסֵב עַל הָאֲכִילָה, שֶׁהַכֹּהֲנִים
אוֹכְלִים אֶת בֶּשֶׂר הַחֲטָאֹת וּבֹעֲלִים
מִתְּכַפְּרִים בְּכָף [שֶׁכָּאֲשֶׁר הִבְשֵׁר מִיּוֹעֵד
לְאֲכִילָה, תְּלוּיָהּ הַכֶּפֶרָה בְּאֲכִילַת
הַכֹּהֲנִים. וְכָל עוֹד לֹא אֲכִילוּהָ, אִף אִם
נִזְרַק הַדָּם בְּדִין, עֲדִינָן אֵין הַבֹּעֲלִים
מִתְּכַפְּרִים (עו"ב) [שם] (ולש"י):

לֶשֶׁאֱתֹ אֶת עֹזֶן הָעֵדָה. מִכָּאן לְמַדְנִי
שֶׁשְּׁעִיר רֹאש־חֹדֶשׁ הִיָּה (וְכָאֲמֹר
לְמַעַלְהָ), שֶׁהִי נֶאֱמַר כָּאן 'לֶשֶׁאֱתֹ אֶת
עֹזֶן הָעֵדָה לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם, וְלֶשֶׁן זֶה
שִׁיבִי דְּוֹקָא בְּשִׁעִיר רֹאשׁ חֹדֶשׁ, שֶׁהוּא
מְכַפֵּר עַל עֹזֶן טִמְאַת מִקְדָּשׁ וְקֹדֶשִׁי
[עַל טִמְאָ שֶׁנִּכְנַס בְּשׁוּגֵג לְמִקְדָּשׁ, או
אֲכַל קֹדֶשִׁים (ראה שבוט ב)]: שֶׁכֵּן שָׁאָר
שֶׁעִירֵי הַחֲטָאֹת, כְּגוֹן חֲטָאֹת שְׂמִינִי
וְחֲטָאֹת נַחֲשׁוֹן, לֹא לְכַפֵּרָה בָּאוּ –
כְּלוּמֹר לֹא עַל עֹזֶן מְסֻיִּים בָּאוּ לְכַפֵּר,
אֲלָא כְּקֶרֶבֶן כְּלָלִי, לְהִטָּהַר בּוֹ
וּלְהִתְקַדֵּשׁ לִפְנֵי הַקֹּדֶשׁ בְּבֹאֵם
לְהִקְרִיב לִפְנֵי בְּיּוֹם חִינוּךְ הַמִּשְׁכָּן

(זבחים קא) (עפ"י א"ש): תורה יח

דִּיבּוּר [כְּגוֹן: וְיִדְבֵּר מֹשֶׁה אֶל אֲלֻעָזָר
וְאֶל אִיתָמָר לֵאמֹר], וְכָאן פֶּתַח בְּלֶשֶׁן
'ויקצף' וְסִיִּים בְּלֶשֶׁן 'לֹא־מֵר', מִשּׁוּם
שֶׁכָּף אָמַר לָהֶם, 'הַשִּׁיבוּנִי עַל דְּבָרִי',
כְּלוּמֹר אֵל נָא תִּתְּנֵנִי רָאוּ מִכַּעֲסִי
וְהַשִּׁיבוּנִי לֵאמֹר, מִדּוּעַ עֲשִׂיתֶם בֵּן (שם)
(גרא, אור החיים): תורה יז

(יז) **מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת הַחֲטָאֹת**
בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ. וְכִי חוּץ לְקֹדֶשׁ
אֲכִילוּהָ, וְהֵלָּא כָּלֹל לֹא אֲכִילוּהָ אֲלָא
שְׂרָפוּהָ, וְיִמְהוּ אוֹמֵר 'בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ'?
אֲלָא כִּף אָמַר לָהֶם, שָׂמָּה חוּץ
לְקָלְעִים (קָלְעִי חֶצֶר הַמִּשְׁכָּן) **יֵצֵא**
וְנִפְסְלָה בְּכָף, 'כִּי קָדֹשׁ הַקֹּדֶשִׁים הִיא',
וְנִפְסְלִין בְּפֶסֶל 'יוֹצֵא' – כָּאֲשֶׁר הֵם
יוֹצֵאִים מִחוּץ לְמָקוֹם הֵיטָר אֲכִילָתָם,
וְכֵן שְׂרָפְתֶּם אוֹתָהּ בְּדִין בֶּשֶׂר קֹדֶשִׁים
שֶׁנִּפְסְלוּ, וְהֵם אָמְרוּ לוֹ לֹא. אָמַר
לָהֶם, אִם בֵּן 'מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם אֶת
הַחֲטָאֹת בַּמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ', כְּלוּמֹר:
הוֹאִיל וּבַמָּקוֹם הַקֹּדֶשׁ הֵיטָה – וְלֹא
יֵצֵא מִשָּׁם – מִדּוּעַ לֹא אֲכַלְתֶּם
אוֹתָהּ (שם) (בא"י):

הדעה השניה הסוברת שמפני האנינות
נשרף:

דָּרֵשׁ דָּרֵשׁ. שְׁתֵּי דְרִישׁוֹת הָיוּ בְּטַעֲנָתוֹ
שֶׁל מֹשֶׁה: **מִפְּנֵי מַה נִּשְׂרַף זֶה** – שְׁעִיר
רֹאשׁ הַחֹדֶשׁ, **וּמִפְּנֵי מַה נֶאֱכָלוּ אֵלוֹ –**
שָׁאָר הַחֲטָאֹת. הֲלֹא מִמָּה נִפְשָׁף, אִם
סְבוּרִים אִתָּם כִּי רַק בְּמִנְחָה בְּלֶכֶד
הִתְרַתִּי לָכֶם אֲכִילָה בְּאִנְיוּת, אִם בֵּן
הִיָּה לָכֶם לְשִׂרּוֹף וְלֹא לְאֲכִילָה גַם אֶת
שָׁאָר הַחֲטָאֹת; וְאִם אִתָּם מִדְּמִים כָּל
הַקֶּרְבָּנוֹת לְמִנְחָה, מַה שׁוֹנֶה שְׁעִיר זֶה
מֵיתֵר הַקֶּרְבָּנוֹת [וּמִשָּׁה בְּשִׁאֲלָתוֹ,
עֲדִינָן לֹא נָתַן דַּעְתּוֹ לְהַבְדִּיל בֵּין קֹדֶשִׁי
שְׁעִיר לְקֹדֶשִׁי דִּדְרוֹת, עַד שֶׁשְּׁמַע
תְּשׁוּבָתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן], **כִּף הִיא מִפּוֹדֶשֶׁת**
בְּתוֹרַת־כֹּהֲנִים (גרא):

עַל אֲלֻעָזָר וְעַל אִיתָמָר. כְּוִנַּת
תּוֹכַחְתּוֹ הִיָּתָה גַם עַל אֶהְרֹן, אוֹלָם
בְּשָׂבִיל כְּבוֹדוֹ שֶׁל אֶהְרֹן הִפָּךְ פָּנָיו
בְּנֶגֶד הַכֹּהֲנִים וְכַעַס כְּמִי שֶׁמְדַבֵּר רַק
אֲלֵיהֶם (ספרא) (רא"ם):

לֹא־מֵר. אֵין דָּרֵךְ הַפְּתוּב לְסִיִּים בְּלֶשֶׁן
'לֹא־מֵר' אֲלָא כְּשֶׁהוּא פּוֹתֵחַ בְּלֶשֶׁן

(יח) הֵן לֹא־הוּבָא אֶת־דְּמָה אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ בַּקֹּדֶשׁ בְּאֶשֶׁר צִוִּיתִי:

כ"ט"ה הֵן לֹא־הוּבָא וְגו'. שָׁאֵלוּ הוּבָא הָיָה לָכֶם לְשִׁרְפָּה, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר: (לעיל ח) "וְכָל־חֲטָאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדְּמָה וְגו'". אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ. הָיָה לָכֶם לֹאֲכֹלָה אַף־עַל־פִּי שְׁאֵתֶם אוֹנְנִים. בְּאֶשֶׁר צִוִּיתִי. לָכֶם בַּמִּנְחָה.

(יט) וַיִּדְבֹּר אֶהְרֹן אֶל־מֹשֶׁה הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת־חַטָּאתֶם וְאֶת־עֲלֹתָם לִפְנֵי יְהוָה וַתִּקְרָאנָה אֹתִי בְּאֹלָה וְאֶבְלָתִי חַטָּאת הַיּוֹם הַיֵּיטֵב בְּעֵינֵי יְהוָה:

כ"ט"ו וַיִּדְבֹּר אֶהְרֹן. אֵין לְשׁוֹן "דְּבוּר" אֶלָּא לְשׁוֹן עַז, שֶׁנֶּאֱמַר: (במדבר כא) "וַיִּדְבֹּר הָעַם וְגו'". אֶפְשָׁר, מֹשֶׁה קִצֵּף עַל אֲלֻעָזָר וְעַל אִיתָמָר, וְאֶהְרֹן מְדַבֵּר? הָא יִדְבַּעַת, שְׁלֹא הִיָּתָה אֶלָּא מִדְּרָךְ כְּבוֹד. אֶמְרוּ: אֵינוּ בְּדִין שְׂיִהָא אָבִינוּ יוֹשֵׁב וְאֵנוּ מְדַבְּרִים לִפְנֵינוּ, וְאֵינוּ בְּדִין שְׂיִהָא תַלְמִיד מְשִׁיב אֶת רַבּוֹ. יָכוֹל מִפְּנֵי שְׁלֹא הָיָה בְּאֲלֻעָזָר לְהַשִּׁיב? תַּלְמוּד לומֵר: (שם לא) "וַיֹּאמֶר אֲלֻעָזָר הִכְהֵן אֶל־אֲנָשֵׁי הַצֵּבָא וְגו'". הָרִי בְּשִׁרְצָה, דְּבַר לִפְנֵי מֹשֶׁה וְלִפְנֵי הַנְּשִׂאִים! זֶה מִצְוַתִּי בְּסִפְרֵי שֶׁל פָּנִים שְׁנֵי. הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ. מִהוּ אוֹמֵר? (ובחים קא) אֶלָּא, אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה: שְׁמָא זִרְקָתֶם דְּמָה אוֹנְנִים, שְׁהָאוֹנֵן שְׁעָבַד חִלָּל. אָמַר לוֹ אֶהְרֹן: וְכִי הֵם הַקָּרִיבוּ, שְׁהֵם הִדְיוּטוֹת? אֲנִי הַקָּרִיבִי, שְׁאֲנִי כֹהֵן גָּדוֹל וּמְקַרֵּב אוֹנֵן. וַתִּקְרָאנָה אֹתִי בְּאֹלָה. אֶפְלוּ לֹא הָיוּ הַמִּתִּים

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שְׁלֹשׁ וַיִּדְבֹּר" מוֹרָה עַל שֶׁדְּבָרוֹ אֵלִיו דְּבָרִים קָשִׁים. וְאֵף כָּאֵן הָיוּ דְּבָרֵי אֶהְרֹן נֶאֱמָרִים בְּעוֹז וּבִכְטָחָה [כְּלוּמָר, לֹא הָשִׁיב אֶל מֹשֶׁה בְּשִׁפְהָ רָפָה וּבְקוֹל חִלּוּשׁ כְּמִתְנַצֵּל, כִּי אִם בְּשִׁפְהָ בְּרוּרָה וּבְקוֹל רָם, בִּיּוֹדְעוֹ כִּי כָל אֲשֶׁר עָשָׂה הָיָה כְּרָאוֹי וְעַל פִּי טַעַם נִכּוֹן וְהִגּוֹן. כְּמִבּוֹאֵר [לְהֵלֶן] (באר היטב). וּמוֹסִיף וְר"י: וְלִמָּה בְּנֵי אֶהְרֹן עֲצָמָם שִׁתְּקוּ וְלֹא הָשִׁיבוּ כְּלוּם, וְכִי אֶפְשָׁר שֶׁכָּךְ רָאוּי הָיָה לַעֲשׂוֹת, בְּאֶשֶׁר מֹשֶׁה קִצֵּף עַל אֲלֻעָזָר וְעַל אִיתָמָר, וְהֵם אֵינֶם עוֹנִים אֶלָּא אֶהְרֹן הוּא הַמְּדַבֵּר! הָא יִדְבַּעַת - הָרִי יֵשׁ לָךְ לְהַבִּין, שְׁלֹא הִיָּתָה שְׁתִּיקָתָם אֶלָּא מִדְּרָךְ כְּבוֹד, הֵן כְּלָפִי אָבִיהֶם וְהֵן כְּלָפִי מֹשֶׁה, שֶׁכָּךְ אֶמְרוּ בְּלִבָּם: מֵאַחַר שֶׁטַּעַנְתָּ מֹשֶׁה הִיא לֹא רַק עֲלֵינוּ אֶלָּא עַל כּוֹלָנוּ, אֵינוּ בְּדִין שְׂיִהָא אָבִינוּ יוֹשֵׁב וְאֵנוּ מְקַדִּימִים לַעֲנוֹת וּמְדַבְּרִים לִפְנֵינוּ [כִּי הָרִי כָל מַעֲשֵׂי הַקָּרְבָּנוֹת נַעֲשׂוּ עַל פִּיו], וְכֵן מִשׁוּם כְּבוֹד מֹשֶׁה, כִּי אֵינוּ בְּדִין שְׂיִהָא תַלְמִיד מְשִׁיב אֶת רַבּוֹ וּמוֹכִיחַ לוֹ שֶׁקִּצֵּף לְהַזִּינָם. לְפִיכָךְ הַמִּתִּינוּ וְשִׁתְּקוּ, וְהִנֵּיחוּ לֹא־הָרֹן אָבִיהֶם שֶׁיִּשְׁיֵב עַל הַדְּבָרִים. וְכֹל הֵיָּתִי לומֵר, שְׁמָא לֹא הִיָּתָה שְׁתִּיקָתָם מִרְצוֹן, אֶלָּא מִפְּנֵי

(יח) הֵן לֹא הוּבָא וְגו'. שְׂאִילוֹ הוּבָא הָדָם אֶל הַקֹּדֶשׁ פְּנִימָה, הָרִי נִהְגָּתֶם בָּהּ בְּדִין, וְאָכֹן הָיָה לָכֶם לְשִׁרְפָּה כְּמִשְׁפֵּט כָּל הַחֲטָאוֹת הַפְּנִימִיּוֹת, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (לעיל ח, כג) "וְכָל חֲטָאת אֲשֶׁר יוּבָא מִדְּמָה אֶל אֹהֶל מוֹעֵד וְגו' בְּאֵשׁ תִּשְׂרָף:

אָכֹל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ. וּמִכֵּינֵן שְׁלֹא הוּבָא דְּמָה אֶל הַקֹּדֶשׁ, שֶׁהָרִי חֲטָאת חִיצוֹנָה הִיא, הָרִי הָיָה לָכֶם לֹאֲכֹלָה, אַף־עַל־פִּי שְׁאֵתֶם אוֹנְנִים [אֲבָל אֵין הַפְּנוּנָה לומֵר 'אָכֹל תֹּאכְלוּ אוֹתָהּ עַכְשָׁיו', שֶׁהָרִי כְּבֵר נִשְׂרָפָה (רא"ם):

בְּאֶשֶׁר צִוִּיתִי. כִּפִּי שְׁהוֹרִיתִי לָכֶם בַּמִּנְחָה, לֹאֲכֹלָה אֵף בְּאֵינִיּוֹת (לעיל

פסוקים יב"ט): תורה יט

(יט) וַיִּדְבֹּר אֶהְרֹן. אֵין לְשׁוֹן 'דְּבוּר' אֶלָּא לְשׁוֹן עַז. כְּלוּמָר, בְּכָל מְקוֹם שֶׁהִתְנַחֵם פּוֹתֵחַ בְּלִשׁוֹן דִּבּוּר אֵף אֵינוּ מְסִיִּים בְּ'אִמְרָה' [כְּגוֹן: 'לֹא־מֵר', או 'וַיֹּאמֶר אֵלָיו' בְּדֶרֶךְ שֶׁמְסִיִּימִים רַוב הַמִּקְרָאוֹת שֶׁפְּתִיחָתָם 'וַיִּדְבֹּר'], הָרִי זֶה מְלַמֵּד, שֶׁהַדְּבָרִים שֶׁנֶּאֱמָרוּ הָיוּ בְּלִשׁוֹן עֲזָה (דְּבָרִים חֲזָקִים או קָשִׁים). בְּדֶרֶךְ שֶׁנֶּאֱמַר אֶעֱלֶה תְּלוּנוֹת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל עַל הַמֶּן (במדבר כא, ט) 'וַיִּדְבֹּר הָעַם בְּאַלְהֵיהֶם וּבְמֹשֶׁה לְמַד הַעֲלִיתָנוּ מִמִּצְרַיִם' וְגו',

הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ. מִהוּ אוֹמֵר - מִדָּה בָּא אֶהְרֹן לְהוֹסִיף בְּדְבָרִים אֵלִיו? אֶלָּא מִתּוֹךְ תְּשׁוּבָתוֹ אֵנוּ לְמַדִּים כִּי כָךְ אָמַר לָהֶם מֹשֶׁה, בְּשַׁעֲדָה שֶׁפִּירֵט אֶת הַסִּיבּוֹת הָאֶפְשָׁרִיּוֹת לְשִׁרְיַת הַחֲטָאוֹת: 'שְׁמָא כְּשִׁזְרָקָתָם דְּמָה שֶׁל הַחֲטָאת כְּבֵר הֵייתֶם אוֹנְנִין, וְלָכֵן בְּדִין שִׁרְפָתֶם אֶת בְּשִׁרְהָ לִפִּי שְׁאוֹנֵן שְׁעָבַד עֲבוּדָה חִילָּל אֶת הַקֹּרְבָּן וּפְסָלוֹ; עַל כֵּךְ אָמַר לוֹ אֶהְרֹן, הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ' וְגו', כְּלוּמָר: 'וְכִי הֵם (אֲלֻעָזָר וְאִיתָמָר) הַקָּרִיבוּ אוֹתָהּ שְׁהֵם הִדְיוּטוֹת, וְאֶסּוּרִים לַעֲבֹד עֲבוּדָה בְּאֵינִיּוֹת? הֲלֹא אֲנִי הַקָּרִיבִי, שְׁאֲנִי כֹהֵן גָּדוֹל וּמְקַרֵּב אוֹנֵן' (ראה רש"י להלן בא יב). וְאִם כֵּן, לֹא מִטַּעַם זֶה שֶׁרָפְנוּ אוֹתָהּ (ובחים קא) [כְּשִׁהוּתָהּ לָהֶם קֹדְשִׁים בְּאֵינִיּוֹת

בני, אלא שאר קרובים, שאני חייב להיות אוגן עליהם כאלו, כגון כל האמורים בפרשת כהנים, שהכהן משמא להם. ואכלתי חטאת. ואם אכלתי, הייטב וגו'?. **היום** • (שם) אבל אנינות לילה מתר, שאין אוגן אלא ביום קבורה. הייטב בעיני ה' • אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות י"ז עמ' 106)

אם שמעת בקדשי שעה, אין לך להקל בקדשי דורות (רש"י י, יט) משה סבר שההתר לאכל קדשים באנינות הוא כדי שלא לפגוע בשמחה על ידי מנהגי אבלות (בדומה לצווי "ראשיכם אל תפרעו"), ואם כן אין הבדל בין קדשי שעה לקדשי דורות. על כך הסיב לו אהרן, שההוראה להמנע מאבלות אינה אלא **לפני ה'**, במקום המזבח, אך אכילת הקרבנות אינה **לפני ה'** ולכן אין לאוכלם (מלבד קדשי שעה, שלגביהם היתה הוראה מיוחדת)..

(ב) **וישמע משה וייטב בעיניו: פ** כושימע משה ושפר בעיניהו:

כ"י • וייטב בעיניו • (ח"ט) הודה, ולא בוש לומר: 'לא שמעתי'.

♦ יום שישי י"ט אדר ב' ♦

יא (א) וידבר יהוה אל־משה וא־אהרן לאמר: אלהים: א ומליל יי עם משה ולא־הרן למימר להון:

כ"י • אל משה וא־אהרן • למשה אמר שיאמר לאהרן. **לאמר אלהים** • אמר שיאמר לא־לעזר ולא־תמר. או אינו אלא לאמר לישראל? כשהוא אומר: "דברו אל־בני ישראל", הרי דבור אמור לישראל. הא מה אני מקיים: "לאמר אלהים"? לכניו, לא־לעזר ולא־תמר.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

המיוחדות. ולכן אף על פי שכל קרבנות היום נאכלו באנינות, הרי שחטאת זו שאינה בכלל 'קדשי השעה', נשפחה ולא נאכלה (מפרשים): תורה כ

(ב) וייטב בעיניו. הוטבו בעיניו דברי אהרן וקיבל את סברתו, והו לפי פשוטו. ועל פי מדרשו דרשוהו חכמים גם מלשון 'טובת עין', שלא חש משה לכבוד עצמו, אלא ראה זאת בעין יפה ו**הודה** מתוך שמחה לדברי אהרן, ולא **בוש לומר** - לא נמנע מלומר לו כי אכן **לא שמעתי** מפי הקב"ה אלא בקדשי שעה, והייתי סבור בטעות שהוא הדין בקדשי דורות, אשר לכן קצפתי עליכם, ואתה הוא שהעמדתני על האמת (ובחים קא) (הוכרן, ועפ"י רש"י שם ד"ה אידי ואידי): תורה א

יא (א) אל משה וא־אהרן. בכל מקום שמצינו שדיבר הקב"ה 'אל משה וא־אהרן', אין הכוונה שדיבר לשניהם יחדיו, אלא **למשה אמר** - שיאמר את הדברים **לאהרן**,

שאין קרוי אוגן אלא יום הקבורה ממש, אבל הלילה שלאחריו, הרי הוא כבר שייך ליום הבא ואין זה 'היום' ולידבריהם שריפת החטאת לא היתה משום אנינות, כי החטאת נאכלת ליום ולילה והיה להם להמתין לאכלה בלילה, אלא משום טומאה שנגעה בה נשפחה, וכדעה הראשונה הנזכרת למעלה (בפסוק טו) (ספרא, ובחים ק) (גרא):

הייטב בעיני ה'. והו סוף תשובתו של אהרן על שאלת משה 'מדוע לא אכלתם את החטאת', כי לא הותרה חטאת זו לאכילה באנינות, ואף **אם שמעת** מפי הקב"ה, להתיר לאוגן לאכול **בקדשי־שעה**, כגון שיירי המנחה, ושני שיערי החטאת של העם ושל נחשון, אשר הקריבום רק לשעתם לשם חינוך המשכן, אין לך לדמות ולהקל כן **בקדשי־דורות**, כגון שעיר זה של ראש חודש הנוהג בכל ראשי חודשים לדורות, שאין עניינו מיוחד ליום הזה ולהלכותיו

ביום זה, לא היה זה אלא לענין 'אכילה' בלבד, אבל 'עבודה' חמורה יותר ונפסלת באנינות, וזו לא הותרה להם (גרא, נח"י, בא"י):

ותקראנה אותי כאלה [באשר קרו לי היום, מיתת קרובים כאלה]. מתוך שלא נקט 'אלה' אלא 'כאלה', יש לרבות גם את הדומים לאלה, כלומר: **אפילו לא היו המתים בני אלא שאר קרובים שאני חייב להיות אוגן** ומתאבל עליהם כאלו, כגון כל שבעת הקרובים האמורים בפרשת כהנים (פרשת 'אמור אל הכהנים') (לקמן בא, ב) **שהכהן משמא להם**, הרי שביום מיתתם אסור לאכול בקדשים (ספרא) (בא"י):

ואכלתי חטאת. לשון 'ואכלתי' הוא כמו **ואם אכלתי** - כלומר, אילו הייתי אוכל את החטאת באנינותי, הייטב וגו' - וכי היה הדבר טוב בעיני ה'?: **היום**. יש מרבתינו שלמדו מכאן שהאנינות אינה אלא באותו 'היום', אבל **אנינות לילה מותר**, כלומר,

(ב) דְּבָרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לֵאמֹר זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל-הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר עַל-הָאָרֶץ:

כ"ט דְּבָרוּ אֶל-בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. אֵת כָּלם הַשָּׁוָה לְהִיטּוּ שְׁלוּחִים בְּדִבּוּר זֶה, לְפִי שֶׁהָשׁוּוּ בְּדִמְיָה וְקָבְלוּ עֲלֵיהֶם גִּזְרֵת הַמָּקוֹם מֵאַהֲבָה. זֹאת הַחִיָּה • לְשׁוֹן חַיִּים, לְפִי שֶׁיִּשְׂרָאֵל דְּבוּקִים בְּמָקוֹם וְרֹאיוּיָן לְהִיטּוּ חַיִּים, לְפִיכָף, הַבְּדִילֵם מִן הַטְּמֵאָה וְגִזְרֵם עֲלֵיהֶם מִצֻּת, וְלֵאמֹת הָעוֹלָם לֹא אָסֵר כָּלוּם. מִשָּׁל לְרֹפֵא שֶׁנִּכְנַס לְבִקֵּר אֶת הַחוֹלָה וְכו', כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא. זֹאת הַחִיָּה • מְלַמֵּד, שֶׁהִיא מִשָּׁה אוֹחֵז אוֹחֵז בַּחֲזֵה וּמִרְאָה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל: זֹאת תֹּאכְלוּ, וְזֹאת לֹא תֹאכְלוּ. "אֵת-זֶה תֹּאכְלוּ וְגו'", אֵף בְּשִׁרְצֵי הַמַּיִם אֲחִזּוּ מִכָּל מִין וְמִין וְהִרְאָה לָהֶם, וְכֵן בְּעוֹף: "וְזֹאת אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף", וְכֵן בְּשִׁרְצֵים: "וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא". זֹאת הַחִיָּה. מִכָּל הַבְּהֵמָה • (מִנְחוֹת ב) מְלַמֵּד שֶׁהַבְּהֵמָה בְּכָלל חִיָּה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

(דברים ה, ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלכֶם הַיּוֹם]. וְזֶהוּ שֶׁנֶּאֱמַר כֵּן: 'זֹאת הַחִיָּה', כְּלוֹמֵר זֹאת הָאוֹמֶה הַרְאוּנָה לְהִיטּוּ חִיָּה וְדְבוּקָה בְּאֱלֹהִים חַיִּים (לש"ר, בא"י):

זֹאת הַחִיָּה. לְשׁוֹן 'זֹאת' נֶאֱמַר עַל דְּבַר הַנִּרְאֶה לְעֵינַיִם וּמוֹדִים עָלָיו בְּאַצְבָּע, מְלַמֵּד שֶׁהִיא מִשָּׁה אוֹחֵז בַּחֲזֵה (בְּכָל חִיָּה שֶׁעָלֶיהָ הוּא מְדַבֵּר) וּמִרְאָה אוֹתָהּ לְיִשְׂרָאֵל, וְאוֹמֵר לָהֶם 'זֹאת' תֹּאכְלוּ וְ'זֹאת' לֹא תֹאכְלוּ, כְּדִי שִׁיְהִיו בְּקִיָּאִים בְּסִימְנֵיהֶם (עין חֲלוּץ מִבֵּי, וְכֵן בְּסִימְנֵי הַדְּגִים הִרְאָה לָהֶם: אֵת 'זֶה' תֹּאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בַּמַּיִם וְגו' (פסוק ט). וְאֵף בְּשִׁרְצֵי הַמַּיִם אֲחִזּוּ מִכָּל מִין וְמִין וְהִרְאָה לָהֶם [כִּי כִשֶּׁם שִׁישׁ לְהִרְאֹת אֶת הַמּוֹתֵר כִּף יֵשׁ לְהִרְאֹת אֶת הָאֶסּוּר, אֵף שֶׁלֹּא נֶאֱמַר בָּהֶם לְשׁוֹן 'זֶה'], וְכֵן בְּעוֹף נֶאֱמַר: וְזֹאת 'אֵלֶּה' תִּשְׁקְצוּ מִן הָעוֹף (פסוק יא). וְכֵן בְּשִׁרְצֵים - בְּשִׁמּוֹנָה הַשִּׁרְצִים הַטְּמֵאִים אֶת הַנּוֹגֵעַ בָּהֶם, נֶאֱמַר: וְזֶה לָכֶם הַטְּמֵא (פסוק כט), כִּי בְּכָל אֵלֶּה הוֹצֵרָךְ לְהִרְאֹתָם כְּחוֹשׁ כְּדִי שִׁיְכִירוּ וְיִבְדִּילוּ הֵיטֵב בִּינֵיהֶם (גו"א):

זֹאת הַחִיָּה וְגו' מִכָּל הַבְּהֵמָה. הַכְּתוּב פּוֹתֵחַ בְּלִשׁוֹן 'זֹאת הַחִיָּה', וּמִפְּרֵט וְהוֹלֵךְ אֶת סוּגֵי הַבְּהֵמוֹת, הִרִי זֶה מְלַמֵּד שֶׁהַבְּהֵמָה בְּכָלל חִיָּה, כִּי 'חִיָּה' הוּא שֵׁם כְּלָלִי לְשִׁנֵּיהֶם (ספרא, חֲלוּץ ע) (גו"א): תוֹרָה ג

יִשְׂרָאֵל, לְפִי שִׁיִּשְׂרָאֵל דְּבוּקִים בְּמָקוֹם וְרֹאיוּיָן לְהִיטּוּ חַיִּים, כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (דברים ה, ד) וְאַתֶּם הַדְּבָקִים בַּה' אֱלֹהֵיכֶם חַיִּים כָּלכֶם הַיּוֹם, לְפִיכָף הַבְּדִילֵם מִן הַטְּמֵאָה שֶׁהֵם הַמִּתְאַכְּלִים הַטְּמֵאִים הָאֲמִוּרִים בְּפִרְשָׁה [אֲשֶׁר עֲלֵיהֶם נֶאֱמַר (להלן פסוק מו) 'לֹא תִטְמָאוּ בָהֶם'], וְכֵן גִּזְרֵם עֲלֵיהֶם מִצֻּת, וְאֵילוּ לְרֹפֵא שֶׁנִּכְנַס לְבִקֵּר אֶת הַחוֹלָה וְכו' כְּדֹאִיתָא בְּמִדְרַשׁ רַבִּי תַנְחוּמָא [כֵּן מוֹבָא בְּמִדְרַשׁ: מִשָּׁל לְרֹפֵא שֶׁהִלֵּךְ לְבִקֵּר שְׁנֵי חוֹלִים, רָאָה אֶחָד מֵהֶם שֶׁהוּא בְּסִבָּה, אָמַר לְבִנִּי בִיתּוֹ תִּנּוּ לוֹ כֹּל מֵאֲכָל שֶׁהוּא מִבְּקֵשׁ; רָאָה אֶת הַשְּׁנִי שֶׁעֲתִיד לְחִיטּוּ אִמֵּר לָהֶם כִּף וְכִף מֵאֲכָל יֹאכֵל, כִּף וְכִף לֹא יֹאכֵל, אָמְרוּ לְרֹפֵא: מַה זֶּה? לָזֶה אֲתָה אוֹמֵר יֹאכֵל כֹּל מַה שֶׁמִּבְּקֵשׁ, וְאֵילוּ לְאַחַר אֲמַרְתָּ לֹא יֹאכֵל כִּף וְכִף. אָמַר לָהֶם הָרֹפֵא: לָזֶה שֶׁהוּא לְחִיטּוּ אֲמַרְתִּי לוֹ 'זֶה אֲכֹל וְזֶה לֹא תֹאכֵל', אָבַל אוֹתוֹ שֶׁהוּא לְמִיתָה אֲמַרְתִּי לָהֶם 'כֹּל מַה שֶׁהוּא מִבְּקֵשׁ תִּנּוּ לוֹ', שְׂאִינוּ לְחִיטּוּ. וְכִף הַקַּב"ה הִתִּיר לְגוֹיִים הַשִּׁקְצִים וְהַרְמָשִׁים, אָבַל יִשְׂרָאֵל שֶׁהֵם לְחִיטּוּ אֲמַרְתִּי לָהֶם (להלן פסוקים מג, מד) וְהִיטִיתֶם לִי קְדוּשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי, 'אֵל תִּשְׁקְצוּ אֶת נַפְשׁוֹתֵיכֶם', אֶת זֶה תֹּאכְלוּ וְזֶה לֹא תֹאכְלוּ, וְלֹא תִטְמָאוּ בָהֶם וְנִטְמָתֶם בָּם, לָמָּה? לְפִי שֶׁהֵן לְחִיטּוּ, שֶׁנֶּאֱמַר

וְכִמְבוֹאָר לְמַעַל הָרֹאשׁ הַסֶּפֶר (לעיל א, א. רש"י ד"ה אֵלֶּיךָ) (רא"ם):

לֵאמֹר אֲלֵיהֶם. מִשָּׁה אָמַר לְאַהֲרֹן, שִׂימָא אֶת הַדְּבָרִים לְאַלְעֹזֵר וְלֵאמֹר. וּמִנֵּין שֶׁכִּף פִּירוּשׁוֹ, אוֹ שֶׁמָּא אֵינוּ כֵּן אֵלֶּה הַכּוֹנֵנָה הִיא לֵאמֹר אֲלֵיהֶם - לְיִשְׂרָאֵל? אֵלֶּה כְּשֶׁהוּא אוֹמֵר (בפסוק ב) 'דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל' - הִרִי דְבוּר כְּכֹר אָמַר לְיִשְׂרָאֵל: הֵא מַה אֲנִי מְקִיִּים - אִם כֵּן לֵאמֹר צוּרָךְ נֶאֱמַר 'לֵאמֹר אֲלֵיהֶם?' שֶׁאֲהָרֹן יֹאמְרָם תְּחִילָה לְבָנָיו, לְאַלְעֹזֵר וְלֵאמֹר, וְיִחִידֵיו יֹאמְרוּם אַחֵר כֵּן לְכָל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל (ספרא, ב"ב, נח"י, מ"ח): תוֹרָה ב

(ב) דְּבָרוּ אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. לְשׁוֹן 'דְּבָרוּ' מְכוּוֹן לְאַהֲרֹן וּבְנָיו - אֵת כּוֹלֵם הַשָּׁוָה לְהִיטּוּ שְׁלוּחִים בְּדִבּוּר זֶה לְיִשְׂרָאֵל, לְפִי שֶׁהָשׁוּוּ כּוֹלֵם בְּדִמְיָה (בְּשִׁתִּיקָה) כְּאֲשֶׁר מִתּוֹ נִדָּב וְאַבְדִּיהוּא [שֵׁם נֶאֱמַר 'וַיִּדֹם אֶהָרֹן' (לעיל י, ג. וברש"י טו)]. וְקָבְלוּ שְׁלֹשָׁתָם עֲלֵיהֶם גִּזְרֵת הַמָּקוֹם מֵאַהֲבָה, וּבִשְׁכַר זֶה וְכו' לְהַשְׁתּוֹת לְאַבְדִּיהֶם גַּם בְּשִׁלִּיחוֹת זֶה, וּלְמַלְמֵד יַחַד עֲמּוֹ אֶת הַפִּרְשָׁה הַזֹּאת לְבָנֵי יִשְׂרָאֵל (עפ"י תו"כ פ"א, לעיל י, יב):

זֹאת הַחִיָּה אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה. לֹא נֶאֱמַר 'זֹאת אֲשֶׁר תֹּאכְלוּ מִכָּל הַבְּהֵמָה', אֵלֶּה הַזְּכִיר 'חִיָּה', שֶׁהוּא לְשׁוֹן 'חַיִּים'. לְרִמּוֹז עַל עֲנִין מִצֻּת טְהֵרַת הַמִּתְאַכְּלִים שִׁיטוּדָה בְּקִדּוּשֵׁת

(ג) כל מפרסת פרסה ושסעת שסע פרסת מעלת

ג פל די סדיקאן פרסתא ומטלפן טלפין
פרסתא מסקא פשרא בבקרא יתה תיכלון:

גרה בבקרא אתה תאכלו:

י"ט מפרסת • בתרגומו: 'סדיקא'. פרסה • פלאנט"ה בלע"ז. ושסעת שסע • שמבדלת מלמעלה ומלמטה בשתי צפרניו, בתרגומו: "ומטלפא טלפין", שיש שפרסותיו סדוקות מלמעלה ואינן שסועות ומבדלות לגמרי, שמלמטה מחברות (חולין עא). מעלת גרה • מעלה ומקאה האכל ממעיה ומחזרת אותו לתוך פיה לכתשו ולטחנו הדק. גרה • כף שמו; ויתכן מגזרת: (שמואל ב יד) "וכמים הנגרים", שהוא נגור אחר הפה; ותרגומו: 'פשרא', שעל ידי הגרה, האכל נפשו ונמוח. בבקמה • תבה זו יתרה היא לדרשה, להתיר את השליל הנמצא במעי אמו. אתה תאכלו • ולא בהמה טמאה. והלא באזהרה היא? אלא לעבר עליה בעשה, 'ולא תעשה' (זבחים לד).

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

במעי אמו – ללא שהיטה, לפי שהוא יותר בשחיטת האם. וכך נדרש הכתוב: 'כל מפרסת פרסה...' [אשר תמצא] בבקמה, אתה תאכלו' (ספרא, חולין טז).

אתה תאכלו. למה הוצרך הכתוב להוסיף תיבת 'אתה' [הרי היה לו לומר: 'כל מפרסת פרסה...' בבקמה תאכלו]? אלא כדי להדגיש: רק 'אתה' תאכלו ולא בהמה טמאה. ולמה הוצרך לרמוז כאן על איסור אכילת הבקמה הטמאה, והלא באזהרה מפורשת היא, כפי שהכתוב מוסיף ואומר: 'אף את זה לא תאכלו' וגו', אלא כדי לעבור עליה הן בעשה והן בלא תעשה. כי כשהתורה מזהירה על כך הן בלשון 'לא' והן בלשון 'עשה', הרי שהאוכל מן הבקמה הטמאה, נמצא עובר על שנים: הן על האזהרה המפורשת שלא לאכול את הטמאה האמורה בלשון 'לא תעשה', והן על האזהרה להקפיד לאכול רק את הטמאה, האמורה בלשון 'עשה', שנאמר 'אתה תאכלו' – אתה אתה אוכל ולא טמאה [ואולם אינו לוקה על כך מלקות נוספת, שכן 'לא' הבא מכלל עשה, דינו כעשה שאין לוקין עליו] (ספרא, זבחים לד).

(בא"ט: תורה ד)

שסע 'שתי' פרסות] (רא"ם, מבכ"ל, לש"ר): **מעלת גרה**. טבעה של הבקמה הכשרה, שלאחר ששהתה זמן מה מאכילתה והמאכל כבר נתרבה מעט במעיה, הרי היא מעלה ומקאה **האוכל ממעיה ומחזרת אותו** שוב לתוך פיה, לכתשו ולטחנו הדק בלעיסה שניה [כי בשעת אכילתה הראשונה, כשהעשב עדיין קשה לא תוכל ללעוס אותו הדק היטב] (מ"א):

גרה. כף שמו של המאכל המוחזר מן המעיים אל הפה, ויתכן שיסוד לשון 'גרה' להיותו מגזרת – משורש הלשון שמצינו 'וכמים הנגרים' ארצה' (שמואל ב יד) [מים הנוזלים ונשפכים על הארץ], ולשון 'נגרים' הוא על שם שבהילוכם הם 'נגררים' וזוחלים במקום למקום. ואף לשון 'גרה' יש לדמותו לכך, על שם שהוא נגרר אחר הפה וחוזר אליו מן המעיים. וזהו רש"י: ובאונקלוס תרגומו של 'מעלת גרה': 'מסקא פשרא' [מעלה את הפושרים], והוא קרוי בן שעלי ידי פעולת הגרה, האוכל נפשו (נעשה רך) ונמוח (בא"ט):

בבקמה. תיבה זו יתירה היא, שהרי כבר נאמר בפסוק הקודם 'מכל הבקמה' אלא שהיא נאמרה כאן לדרשה, כדי להתיר באכילה את השליל (עובר של בהמה) הנמצא

(ג) **מפרסת. בתרגומו** באונקלוס: 'סדיקא', והוא בלשון 'סדק', כלומר בהמה אשר כפות רגליה סדוקות: **פרסה**. כף רגל של כל בהמה (גם של הבלתי-כשרות) קרויה פרסה, פלאנט"ה בלע"ז, והיא כמין עצם קשה בקצה הרגל, בדמות ציפורן, העשויה כמנעל אשר עליו הבהמה דורכת [שתי התיבות 'מפרסת' ו'פרסה' אינן משורש אחד, שהראשונה היא בלשון 'פרסה', ואילו השנייה היא שם כף הרגל. ולשון 'מפרסת פרסה' פירושו: בהמה שפרסותיה פרוסות, ונחציות בשתיים] (מפרשים):

ושסעת שסע. מלבד לשון 'מפרסת', הוסיף הכתוב לפרש עוד: 'ושסעת שסע'. וכלומר, שתהא הפרסה מובדלת לגמרי, בין מלמעלה ובין מלמטה, כשהיא מחולקת בשתי צפרניו, ובתרגומו באונקלוס: 'ומטלפן טלפין' פרסתא [פרסא מחולקת לצפרנים], שסדק הצפורן יהא שסע אותו לגמרי בשתי צפרנים. לפי שיש מין בהמה שפרסותיה סדוקות רק מלמעלה ואינן שסועות ומובדלות לגמרי, שמלמטה בסמוך לארץ הן מחוברות, והיא טמאה לפי שאינה שסעת שסע [וכן מודגש בלשון הכתוב בדברים יד, ו ושסעת

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות א נמ' 222)

מפרסת פרסה . . מעלת גרה (יא, ג). **מפרסת פרסה** – רמז לאדם שעובד את ה' בשני הקוים של חסד (ימין מקרבת) וגבורה (שמאל דוחה), שאז מוכח שעושה זאת לשם שמים, לא מצד טבעו. **מעלת גרה** – רמז לאדם שבוחן שוב ושוב האם המעשה שהוא עומד לעשות, הוא אכן, טוב ונחוצ. מי שיש בו שני 'סמנים' הללו – נפשו הבהמית היא 'בהמה טהורה'.

(ד) **אך את־ה' לא תאכלו ממעלי הגרה וממפרסי הפרסה את־הגמל כי־מעלה גרה הוא ופרסה איננו מפרים טמא הוא לכם:**

(ה) **ואת־השפן כי־מעלה גרה הוא ופרסה לא יפרים טמא הוא לכם:**

(ו) **ואת־הארנבת כי־מעלת גרה הוא ופרסה לא הפרסה טמאה הוא לכם:**

(ז) **ואת־החזיר כי־מפרים פרסה הוא ושסע שסע פרסה והוא גרה לא יגור טמא הוא לכם:**

(ח) **מבשרם לא תאכלו ובנבלתם לא תגעו טמאים הם לכם:**

כ"א מבשרם לא תאכלו. אין לי אלא אלו, שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה, מניין? אמרת קל־וחומר: ומה אלו, שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו' (כל הענין בתורת כהנים). **מבשרם** • על בשרם באזהרה, ולא על עצמות וגידין וקרנים וטלפים. **ובנבלתם לא תגעו** • יכול יהיו ישראל מזוהרים על מגע נבלה? תלמוד לומר: (לקמן כא) "אמר אל־הכהנים וגו'" – פהנים מזוהרין ואין ישראל מזוהרין, קל־וחומר

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

נטמא [ואמנם כשהוא טמא הריהו מוזהר שלא לאכול קדשים, ושלא להכנס למקדש, אף הנגיעה וההטמאות עצמה אינה אסורה]. אולם מתוך שנקט הכתוב דין הטומאה בלשון איסור: 'ובנבלתם לא תגעו', למדנו שפעמים יש גם איסור בהטמאות עצמה. ואימתי נזהג איסור זה? יכול הייתי לומר, יהו (יהיו) כל ישראל מזוהרים על מגע נבלה, ובכל מקום ובכל זמן יהיו אסורים לנגוע בנבילה ולהטמאות על ידה, **תלמוד לומר** (להלן בא, א) **'אמר אל הכהנים...'** לנפש לא יטמא 'וגו' – הרי שעל איסור טומאת־מת רק הכהנים מוזהרין, ואין ישראל מוזהרין; והרי הדברים קל־וחומר מעתה, ומה

בשרם הוזהר הכתוב באזהרה זו, ולא על אכילת עצמות וגידין קשים, וקרנים וטלפים [פרסות הבהמה קרויים 'טלפים', והכתוב מדבר בחלק הרך שבהם, הקרוב אל הבשר, שאפשר לאכול]. לפי שכל אלו אינם ראויים לאכילה כי אם בדוחק, לכך אינו לוקה על אכילתם, ועובר רק ב'עשה' האמור למעלה הנלמד מ'אותה תאכלו', ששם לא נאמר לשון 'בשר'. אמנם אם הם קשים ביותר עד שאינם ראויים כלל אין אכילתו נחשבת כאכילה, אף לענין 'עשה' (שם) (כ"ב, רע"ג):

ובנבלתם לא תגעו. לפי פשוטו, אין כאן איסור לנגוע בנבילה, אלא הכתוב מלמד שכל הנוגע בנבילה

(ח) **מבשרם לא תאכלו**. מתוך שפירט הכתוב רק ארבעה מינים שיש להם סימן טהרה אחד [הגמל והשפן והארנבת מעלים גרה, והחזיר מפרים פרסה], יכול הייתי לומר כי אין לי באזהרת איסור האכילה אלא אלו, אף שאר בהמה טמאה שאין לה שום סימן טהרה – לא מפרסה פרסה ולא מעלה גרה – מניין שאף הן באזהרה, ולוקים על אכילתן? אמרת (התוכל לומר כן?) הרי 'קל וחומר' הוא, ומה אלו שיש בהן קצת סימני טהרה אסורות וכו' – שאר בהמות טמאות שאין בהן סימני טהרה כלל, כל שכן שיש 'לא תעשה' על אכילתן, ולוקין עליהן (ספרא):

מבשרם לא תאכלו. רק על אכילת

מעפה: ומה טמאת המת חמונה, לא הזהיר בה אלא כהנים, טמאת נבלה, קלה, לא כל־שכן! ומה תלמוד לומר: "לא תגעו"? ברַגְל, וזהו שאמרו: חייב אדם לטהר עצמו בַּרַגְל (ר"ה יז).

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות לב עמ' 58)

חייב אדם לטהר עצמו בַּרַגְל (רש"י יא, ח) יש לשאל, מניין לו שחובת הטהרה מתיחסת לרגל דוקא. ויש לומר, דהנה רש"י פרש לעיל בפרשת בא על הפסוק "מקרא קדש" – "קרא אותו קדש לאכילה ושתיה וכסות". ומאחר שמטל על האדם לקדש את היום באכילתו ובשתיתו, מובן שעליו להטהר, שהרי אכילה ושתיה בטמאה אין בכחם לקדש את היום.

(ט) **את־זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת במים בימים ובנחלים אתם תאכלו:**

ט ית דין תיכלין מכל די במיא כל די לה ציצין וקלפין במיא ביממא ובנחליא יתהון תיכלין:

רש"י סנפיר • אלו ששט בהם. קשקשת • אלו קלפין הקבועים בו, כמו שנגמרו: (שמואל א יז) "ושריון קשקשים הוא לבוש".

(י) **וכל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת בימים ובנחלים מכל שרץ המים ומכל נפש החיה אשר במים שקץ הם לכם:**

רש"י שרץ • בכל מקום משמעו: דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ.

~ נקודות משיחות קודש ~ (רשימת יט אלול תש"א – מתוך 'לקראת שבת')

סימני הכשרות – בעבודת האדם

את־זה תאכלו מכל אשר במים כל אשר־לו סנפיר וקשקשת במים . . כל אשר אין־לו סנפיר וקשקשת במים שקץ הוא לכם: (יא, ט"ב)

כל שיש לו קשקשת יש לו סנפיר, ויש שיש לו סנפיר ואין לו קשקשת (נדה נא, ב). ויש לבאר זאת בעבודת האדם לקונו:

דגים הנמצאים תמיד במקום חיותם – מים, רומזים ליושבי אהל שעוסקים בתורה שנמשלה למים, והיא מקום חיותם של בני ישראל. וצריך להיות בהם קשקשים וסנפירים, ששניהם אינם מעקר הדג, ואינם אלא ספלים ומשמשים את הגוף: קשקשים שהוא לבוש המגן על הדג, וסנפירים שבהם הדג שט ממקום למקום.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

(ס"א): כמו שנגמרו אצל גלית הפלשתי (שמואל א יז, ד) **ושריון קשקשים הוא לבוש'** [מין מלבוש העשוי מפסות מתכת קטנות המחוברות יחד זו לזו כעין קשקשי הדג, להגן מחצי המלחמה]: תורה י
(י) **שרץ המים. בכל מקום שנגמרו לשון 'שרץ', משמעו דבר נמוך שרוחש ונד על הארץ,** כגון תולעים וכדומה. אמנם כאן לגבי 'שרץ המים', כלל הכתוב גם את הדגים (הטמאים) כלשון זה (לש"ר): תורה יא

שאמרו חייב אדם לטהר עצמו בַּרַגְל – אם נטמא, וכל שכן שלא יטמא עצמו (שם, ראש־השנה טז) (עפ"י רמב"ן, רשב"ם, ועוד): תורה ט
(ט) **סנפיר. אלו אברים הדומים לכנפיים היוצאות משני צדי הדג, ששט בהם על ידי נענועם (חולץ נט): קשקשת. אלו קליפין הקבועים בו –** כמין קליפות קטנות ומעוגלות, הדבוקות על פני כל עור הדג, שאפשר לקלפן ממנו בספין או ביד [והן נקראים 'קבועים' לפי שאין הדג מנענע אותם כסנפיריו] (שם) (רמב"ן

טומאת־מת שהיא חמונה [שטומאָתו שבעה ימים, וטעון הוית אפר פרה לטהרתו], **לא הזהיר בה** שלא להטמאות אלא כהנים, ואילו שאר כל ישראל אינם מוזהרים בכה, **טומאת־נבלה** שהיא קלה, **לא כל־שכן** שאין ישראל מוזהרים עליה! ואלא מה תלמוד לומר **'לא תגעו'** בַּרַגְל – בשלש הרגלים, שבהם חייבים כל ישראל לעלות ולראות לפני ה', ועליהם להיות נכונים וראויים להכנס למקדש ולאכול בקדשים בטהרה כמצות החג (זהו

וְזֶה מוֹרָה, עַל עֲנִיָּיִם בְּלִימּוּד הַתּוֹרָה שְׁאִינִם מִגּוּף הַלִּימּוּד, אָבֵל נִצְרָכִים הֵם לְהַלִּימּוּד: קִשְׁקֶשֶׁת - יְרֵאת שָׁמַיִם שְׁמִשְׁמֶרֶת עַל הַלִּימּוּד, כְּמוֹ קַב חוֹמָטִין הַמְשַׁמְרֶת אֶת הַתְּבִיאָה. וְסִנְפִירִים שֶׁבָּהֶם הִדָּג שֵׁט לְמָקוֹם אַחֵר, מוֹרָה עַל כַּח הַחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה, שְׁאֵף הוּא עֲנִין הַמוֹכֶרֶת. וְזֶה הַרְמָז בְּמָה דְּאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ ז"ל שֶׁלְכַאוֹרָה הַתּוֹרָה לֹא הִיָּתָה צְרִיכָה לְכַתּוּב סִנְפִיר, כִּי כָּל שֵׁשׁ לֹא קִשְׁקֶשֶׁת יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר, אֲלָא "אָמַר קָרָא מִשּׁוּם יִגְדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר", שֶׁהַסִּנְפִיר עֲנִינוּ יִגְדִּיל תּוֹרָה - כַּח הַחִידוּשׁ בַּתּוֹרָה.

וְהִנֵּה עַל-זֶה אָמְרוּ בְּמַסֶּכֶת נִדָּה, דָּג שֵׁשׁ לֹא קִשְׁקֶשֶׁת - תַּלְמִיד־חֶכֶם שֶׁהוּא יָרָא-שָׁמַיִם - יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר, הוּא בּוֹדֵאי יַחֲדָשׁ בַּתּוֹרָה וְהוּא דָּג טְהוֹר - כִּף צָרִיף לְנִהוּג. אָבֵל יֵשׁ לוֹ סִנְפִיר וְאֵין לוֹ קִשְׁקֶשֶׁת - מִי שֶׁמַּחֲדָשׁ בַּתּוֹרָה בְּלֹא יְרֵאת-שָׁמַיִם הוּא דָּג טָמֵא, כְּמֵאֲמַר רַבּוֹתֵינוּ ז"ל "לֹא זָכָה נַעֲשִׂית לוֹ סֵם הַמָּוֶת".

(יא) וְשִׁקֵּץ יִהְיוּ לָכֶם מִבְּשָׂרְךָ לֹא תֹאכְלוּ וְאֵת-נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ:

רש"י: וְשִׁקֵּץ יִהְיוּ • לְאָסֹר אֶת עִירוּבִיָּהּ, אִם יֵשׁ בּוֹ בְּנוֹתָן טַעַם (חולין צט). מִבְּשָׂרְךָ • אֵינוֹ מְזַהֵר עַל הַסִּנְפִירִים וְעַל הַעֲצָמוֹת. וְאֵת נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ • (שם סו) לְרַבּוֹת יִבְחוּשִׁין שֶׁסֶנְגָּן. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁירוֹנָא ש"ב בְּלַע"ז.

(יב) כָּל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם שִׁקֵּץ הוּא לָכֶם:

רש"י: כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ וְגו' • (ת"כ) מַה תִּלְמּוּד לִזְמַר? שֶׁיִּכּוֹל, אֵין לִי שִׁיָּהָא מִתֵּר אֲלָא הַמַּעֲלָה סִימָנִין שֶׁלוֹ לִיבְשָׁה; הַשִּׁירָן בְּמַיִם מִנֵּין? תִּלְמּוּד לִזְמַר "כָּל אֲשֶׁר אֵין-לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם", הֵא אִם הָיוּ לוֹ בְּמַיִם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַשִּׁירָן בַּעֲלִיתוֹ, מִתֵּר.

(יג) וְאֵת-אֵלֶּה תִּשְׁקְצוּ מִן-הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שִׁקֵּץ הֵם אֶת-הַנֶּשֶׁר וְאֶת-הַפֶּרֶס וְאֵת הָעוֹנִיָּה:

רש"י: לֹא יֹאכְלוּ • (שבת קיד) לְחַיֵּב אֶת הַמַּאֲכִילִין לְקַטְנִים, שֶׁכֶּף מִשְׁמַעוֹ: לֹא יִהְיוּ נֹאכְלִים עַל יָדָּה. אוֹ אֵינוֹ אֲלָא לְאָסֹר בַּהֲנָאָה? תִּלְמּוּד לִזְמַר: (דברים יד) "לֹא תֹאכְלוּ", בְּאֲכִילָה אֲסוּרִין בַּהֲנָאָה מִתְרִין. כָּל עוֹף שֶׁנֶּאֱמַר

רש"י כפשוטו - מהדורות לשם

שֶׁהַשִּׁירָן בְּמַיִם בִּשְׁעַת עֲלִיתוֹ [שֵׁשׁ מִמֵּינֵי הַדִּגִּים שֶׁטָּבְעָם כֵּן]. מִנֵּין שְׁאֵף הוּא כִּשְׂר? תִּלְמּוּד לִזְמַר "כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בְּמַיִם", וּמִשְׁמַע: הֵא אִם הָיוּ לוֹ בְּמַיִם, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהַשִּׁירָן בַּעֲלִיתוֹ, מוֹתֵר

(ספרא) (גרא): תורה יג

(יג) לֹא יֹאכְלוּ. אֵילֵּי הָיָה נֶאֱמַר 'לֹא תֹאכְלוּ', הָיָה מִשְׁמַעוֹ: אֲתֵם בַּעֲצָמְכֶם לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם. וְכִיּוֹן שֶׁנֶּאֱמַר 'לֹא יֹאכְלוּ', אָנוּ לְמִדֵּים לְחַיֵּיב גַּם אֵת הַמַּאֲכִילִין לְקַטְנִים, שֶׁכֶּף מִשְׁמַעוֹ, לֹא יִהְיוּ הָעוֹפּוֹת הַלֵּלוֹ נֹאכְלִין עַל יָדָּה. כְּלוֹמַר, עֲלִיף הַדִּבְרִי מוֹשֵׁל שְׁלֵא יֹאכְלוּ. וּמִנֵּין שֶׁכֶּף הֵם הַדִּבְרִים, אוֹ שְׁמָא כְּוֹנֶנֶת הַכְּתוּב אֵינוֹ אֲלָא לְאָסֹר בַּהֲנָאָה, כְּגוֹן לְמַכְרוֹ לְנִכְרִי וְלִיְהוֹנֹת

הַכְּתוּב (לעיל פסוק ט) 'תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר בְּמַיִם'; וְכֹל הָיִיתִי לִזְמַר שֶׁהֵם מוֹתֵרִים גַּם אִם פִּירְשׁוּ וַיִּצְאוּ מִמָּקוֹם גִּידוּלָם, עַל כֵּךְ נֶאֱמַר כֵּן וְאֵת נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ, לְרַבּוֹת יִבְחוּשִׁין [מִן שִׁרָץ הַמִּתְהַוֶּה בְּמַיִם שֶׁבְּכִלִּים] שִׁסִּינָן מִתּוֹךְ הַמַּיִם, שְׁאֲסוּרִים בְּאֲכִילָה. יִבְחוּשִׁין מוֹשִׁירוֹנָא ש"ב בְּלַע"ז (חולין

סו). (קיצור): תורה יב

(יב) כָּל אֲשֶׁר אֵין לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת וְגו'. מַה תִּלְמּוּד לִזְמַר, וְהָרִי כָּל זֶה כִּכְרִי אֲמֹר לְעִיל (בפסוק ט) ? אֲלָא לְפִי שֶׁיִּכּוֹל הָיִיתִי לִזְמַר, אֵין לִי שִׁיָּהָא הִדָּג מוֹתֵר בְּסִימָנֵי הַשִּׁיָּהָא, אֲלָא הַמַּעֲלָה סִימָנִין שֶׁלוֹ לִיבְשָׁה - שֶׁהַסִּנְפִיר וְהַקִּשְׁקֶשֶׁת נִשְׁאָרִים עֲלָיו גַּם לְאַחֵר שְׁמַעֲלִים אוֹתוֹ לִיבְשָׁה, אָבֵל דָּג

(יא) וְשִׁקֵּץ יִהְיוּ. אַחֲרֵי שֶׁכֶּכֶר נֶאֱמַר 'שִׁקֵּץ הֵם לָכֶם' הוֹרָא וְאֵמַר כֵּן וְשִׁקֵּץ יִהְיוּ, כִּדִּי לְרַבּוֹת וְלְאָסֹר גַּם אֵת עִירוּבִיָּהּ, שְׁאֵם נִתְעַרַב דָּג טָמֵא בְּדִגִּים טְהוֹרִים וְהָיוּ כְּבוֹשִׁים יַחֲדָיו, הָרִי אֵף לְאַחֵר שֶׁהוֹצִיאוּ אֶת הַדָּג הַטָּמֵא, אִם יֵשׁ בָּהֶם בְּנוֹתָן טַעַם - אִם טַעְמוֹ שֶׁל הַדָּג הַטָּמֵא מוֹרָגֵשׁ בְּדִגִּים הַטְּהוֹרִים, כּוֹלֵם אֲסוּרִים (ספרא)

(גרא, מפרשים):

מִבְּשָׂרְךָ. אֲזַהֲרֶת 'לֹא-תַעֲשֶׂה' זוֹ לֹא נֶאֱמַרְהָ אֲלָא עַל אֲכִילַת 'בְּשָׂר', אָבֵל אֵינוֹ מוֹזְהֵר עַל הַסִּנְפִירִים וְעַל הַעֲצָמוֹת, שְׁאִינִם בְּכָלל 'בְּשָׂר' (שם): וְאֵת נִבְלָתָם תִּשְׁקְצוּ. שֶׁרָצִים הַמִּתְהַוִּים בְּתוֹךְ הַמַּיִם שֶׁבְּכִלִּים, מוֹתֵר לְשִׁתּוֹתָם עִם הַמַּיִם [שֶׁכֶּף דְּרָשׁוּ מִלְשׁוֹן

בו: "למינה", "למינו", "למינהו", יש באותו המין שאין דומין זה לזה, לא במראיהם ולא בשמותם, וכלן מין אחד.

(יד) וְאֶת־הַדָּאָה וְאֶת־הָאִיָּה לְמִינָהּ: יד וְדִיתָ וְטָרְפִיתָ לְזָנָה:

(טו) אֶת כָּל־עֶרֶב לְמִינֹו: טו ית כל עורבא לזנה:

(טז) וְאֶת בֶּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָם וְאֶת־הַשֶּׁחַף וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינָהּ: טז וית בת נעמיא וציצא וצפר שחפא ונצא לזנהי:

כ"ט הַנֶּץ • אישפרוי"ר.

(יז) וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־הַשֶּׁלֶף וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף: יז ונקרא ושלף ונשא וקפופא:

כ"י הַשֶּׁלֶף • פִּרְשׁוֹ רַבּוּתִינוּ: (חולין סה) זֶה הַשֶּׁלֶף (פי' מַגְבִּיָּה) דְּגִים מִן הַיָּם. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס: וְשִׁלְיִנְנָא. כּוֹס וַיִּנְשׁוּף • הֵם צוּאִיטִי"ש הַצּוֹעֲקִים בְּלִילָה וַיֵּשׁ לָהֶם לְסֻתּוֹת כְּאֵדָם, וְעוֹד אַחֵר דּוֹמָה לוֹ שְׁקוּרִין יִיב"ו.

(יח) וְאֶת־הַתְּנַשְׁמַת וְאֶת־הַקָּאָת וְאֶת־הַרְחָם: יח וכתמא וקאמא וירקרא:

כ"ג תְּנַשְׁמַת • הִיא קִלְב"א שוּרִי"ץ וְדוֹמָה לְעַכְבָּר וּפּוֹרְחַת בְּלִילָה; וְתַנְשְׁמַת הָאֲמוּרָה בְּשָׂרָצִים הִיא דּוֹמָה לָהּ, וְאֵין לָהּ עֵינַיִם וְקוּרִין לָהּ טִלְפ"א.

(יט) וְאֶת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפָּת וְאֶת־הַעֲטָלָף: יט וכתמריא ואפו לזנה ונגר טורא ועטלפא:

כ"ד הַחֲסִידָה • זוּ דִּיהָ לְכִנָּה צִיגוּנִי"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָה חֲסִידָה? שְׁעוֹשֶׂה חֲסִידוֹת עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ בְּמִזְנוֹת.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לָהֶם לְסֻתּוֹת (לְחֵינַיִם) כְּאֵדָם, וְעוֹד יֵשׁ עוֹף אַחֵר הַדּוֹמָה לוֹ לַיִּנְשׁוּף שְׁקוּרִין יִיב"ו וּמִתּוֹךְ שֶׁהוּא דּוֹמָה לוֹ בְּיוֹתֵר, הִרְיָהוּ בְּכָלֵל יִנְשׁוּף, וְלֹא הוֹצִירָהוּ הַכְּתוּב לִזְמַר 'אֶת הַיִּנְשׁוּף לְמִינָהּ' כְּדִי לְכַלְלָו (מִשְׁכ"ל) [ש"ל עפ"י ביאורים, ואוצר לעזי רש"י: תורה יח]

(יח) תְּנַשְׁמַת. הִיא הַנִּקְרָאת בְּלַע"ז קִלְב"א שוּרִי"ץ, וְדוֹמָה לְעַכְבָּר וּפּוֹרְחַת בְּלִילָה [וְהוּא הָעוֹף הַנִּקְרָא כִּיּוֹם: 'עֲטָלָף']. וְ'תַנְשְׁמַת' הָאֲמוּרָה בְּשָׂרָצִים (לְמִנָּהּ פִּסְק ל) הִיא דּוֹמָה לָהּ, וְאֵין לָהּ עֵינַיִם. כְּלוּמָר, הֵגֶם שָׁזָה עוֹף וְזֶה שָׂרָץ, יֵשׁ לָהֶם שֵׁם אֶחָד לְפִי שִׁשְׁנֵיהֶם אֵין לָהֶם עֵינַיִם, וְהַתְּנַשְׁמַת שֶׁבְּשָׂרָצִים קוּרִין לָהּ טִלְפ"א [הִיא הַנִּקְרָאת כִּיּוֹם: 'חֲפִרְפִּרְת' (נח"י, ועפ"י אוצר לעזי רש"י: תורה יט]

(יט) הַחֲסִידָה. זוּ כַּעֲיִן דִּיהָ [רָאָה דְּכָרִים (יד, יא) 'דִּיהָ לְמִינָהּ', וְהִיא

אֶחָד הֵן, הַשְּׂוֹיִכִים לְאוֹתוֹ שֵׁם בְּלָלִי שֶׁל הָעוֹף. לְפִיכָף מְדַגֵּשׁ הַכְּתוּב 'לְמִינָהּ', לִזְמַר כִּי כָּל אוֹתוֹ הַמִּין, עַל סוּגִיו הַשּׁוֹנִיִּים, בְּכָלֵל הָאִיסוּר הוּא [רָאָה לְדוּגְמָא (חולין סג) 'הַנֶּץ - זֶה הַנֶּץ, לְמִינָהּ - לְהַבִּיא אֶת בֵּר חִירָיָא', שֶׁהוּא עוֹף מְסוּיִיִּים מִמְשַׁפַּחַת הַנֶּץ] (כא"י, לשי"ר: תורה יד]

(טז) הַנֶּץ. אִישְׁפְּרוּי"ר בְּלַע"ז: תורה יז (יז) שֶׁלֶף. פִּרְשׁוֹ רַבּוּתִינוּ, זֶה הוּא עוֹף הַשּׁוֹלָה (מִזְשָׁף וּמַעֲלֶה) דְּגִים מִן הַיָּם וְאֹכְלָן. וְזֶהוּ שֶׁתִּרְגַּם אוֹנְקֵלוֹס כֵּן 'אֶת הַשֶּׁלֶף' - 'שְׁלִינְנָא' [צִירִיף שֶׁל שְׁתֵּי תִיבוֹת: 'שׁוֹלָה נִנְאָ' - 'נִנְאָ' בְּאֶרְמִית הוּא 'דָּג' (רָאָה אוֹנְקֵלוֹס שְׁמוֹת ז, יח) (חולין סג)]

כּוֹס וַיִּנְשׁוּף. שְׁנֵי הַמִּינִים הִלְלוּ הַנִּחְלָקִים כֵּן לְשֵׁנֵי שְׁמוֹת, קְרוּיִים הֵם בְּלַע"ז בְּשֵׁם בְּלָלִי אֶחָד: צוּאִיט"ש. וְהֵם אוֹתָם הַצּוֹעֲקִים בְּלִילָה, וַיֵּשׁ

מִדְמִיּוֹ [וְהִיא מְשַׁמְעוֹ 'לֹא נֶאֱכָלוּ' - אֵל תַּעֲשֶׂה בּוֹ דְּבַר הַמְּבִיא לַיָּד אֲכִילָה, וְסֻתָּם הֵנָּה לַיָּד אֲכִילָה הֵן בְּאוֹת, שֶׁהַמּוֹכְרוֹ קוֹנֶה בְּדָמָיו דְּבַר מֶאֱכָל אֶחָד' (עפ"י רש"י פסחים כא), תִּלְמוּד לִזְמַר בְּמָקוֹם אַחֵר (דברים יד, יב) 'וְזֶה אֲשֶׁר לֹא תֹאכְלוּ מֵהֶם' וְגו' - לִזְמַר שֶׁרַק בְּאֲכִילָה הֵן אֲסוּרִין, אֲכָל בְּהִנָּא מוֹתְרִין [הָאִיסוּר לְהַאֲכִיל לְקַטָּן אֵינוֹ מְשׁוּם הִנָּא, אֲלֵא תוֹסַפֵּת חוֹמֵר מַעֲגִנֵּן אִיסוּר הָאֲכִילָה, וְדִין זֶה נוֹהֵג גַּם בְּכָל הָאִיסוּרִים, שֶׁלֹּא לְסִייעַ לְקַטָּנִים לַעֲבוֹר עֲלֵיהֶם (גמרא, רמב"ן לחולין כא, א)]:

רש"י מְקַדֵּם לְבֹאֵר מִהוּ לַשּׁוֹן 'מִין' הַחוּד וְנִשְׁנֶה בְּפִסְטוּקִים הַבְּאִים, בְּהֵם מוֹנֶה הַכְּתוּב אֵת הָעוֹפּוֹת הַטְּמֵאִים: כָּל עוֹף שֶׁנֶּאֱמַר בּוֹ 'לְמִינָהּ' אוּ 'לְמִינוּ' אוּ 'לְמִינָהּ', יֵשׁ בְּאוֹתוֹ הַמִּין סוּגִים שׁוֹנִים שֶׁאֵין דּוֹמִין זֶה לָזֶה לְגַמְרִי, לֹא בְּמִרְאֵיהֶם וְלֹא בְּשְׁמוֹתָם, וּבְכָל זֹאת כּוֹלֵן מִין

הַאֲנָפָה • היא דִּיהַ רִגְזָנִית. וְנִרְאָה לִי שֶׁהִיא שְׁקוּרִין לָהּ הִיירוּ"ן. הַדּוּכִיפֶת • תַּרְנֻגוּל הֶבֶר וְכַרְבֵּלָתוֹ כְּפוּלָה, וּבִלְעִי הַרופ־א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ דּוּכִיפֶת? שֶׁהוּדוֹ כְּפוּת, וְזוֹ הִיא כְּרַבְּלָתוֹ. "וְנִגְרַ טוּרָא", נִקְרָא עַל שֵׁם מַעֲשֵׂיו, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּפֶרֶק "מִי שֶׁאֲחָזוּ" (דף ס"א).

(ב) כָּל שֶׁרִץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל-אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא כָּל רֶחֶשׂא דְּעוֹפָא דְּמַהֲלָךְ עַל אַרְבַּע שֶׁקֶצָא הוּא לְכוּן:

לָכֶם:

י"ט שֶׁרִץ הָעוֹף • הֵם הַדָּקִים הַנְּמוּכִים הַרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן: זְבוּבִים וְצִרְעִין וְיִתוּשִׁים וְחִגְבִּים.

(כא) אֵךְ אֶת-זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שֶׁרִץ הָעוֹף הַהֵלֶךְ עַל-אַרְבַּע אֲשֶׁר-לוֹ כַּרְעִים מִמַּעַל לָרְגְלָיו לְנֹתַר בֵּהֶן עַל-הָאָרֶץ:

כא בְּרַם יֵת דִּין תִּיכְלוּן מִכָּל רֶחֶשׂא דְּעוֹפָא דְּמַהֲלָךְ עַל אַרְבַּע דִּי לָהּ כְּרַצוּלִין מַעֲלוֹי רִגְלוּהִי לְקַפְצָא כְּהוּן עַל אַרְעָא:

י"ט עַל אַרְבַּע • עַל אַרְבַּע רִגְלִים. מִמַּעַל לָרְגְלָיו • סְמוּךְ לְצוּאָרוֹ יֵשׁ לוֹ כְּמִין שְׁתֵּי רִגְלִים לְבַד אַרְבַּע רִגְלָיו, וְכִשְׂרוּצָה לְעוֹף וְלִקְפֹץ מִן הָאָרֶץ, מִתְחַזֵּק בְּאוֹתָן שְׁתֵּי כַּרְעִים וּפּוֹרֵחַ. וְיֵשׁ מִהֵן הַרְבֵּה, כְּאוֹתָן שְׁקוּרִין לִנְגוּשֵׁט"א, אָבֵל אֵין אֲנוּ בְּקִיאיִן בֵּהֶן, שֶׁאַרְבַּעַה סִימְנֵי טְהֵרָה נֶאֱמָרוּ בֵּהֶם: אַרְבַּע רִגְלִים וְאַרְבַּע כְּנָפִים וְקַרְסוּלִין, אֵלוֹ כַּרְעִים הַכְּתוּבִים כָּאן, וְכִנְפֵּיו חוֹפִין אֶת רִבּוֹ. וְכָל סִימְנֵים הֵלְלוּ מְצוּיִין בְּאוֹתָן שְׁבִינּוּתֵינוּ, אָבֵל יֵשׁ שְׂרָאשֵׁן אַרְף, וְיֵשׁ שָׂאִין לָהֶם זָנָב, וְצִרְיָ שִׂיחָא שְׁמוֹ 'חֲגֹב'; וּבִזָּה אֵין אֲנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הוא מתרומם מעל הארץ ופורח. ויש מהן הרבה מינים המצויים בינינו, כְּאוֹתָן שְׁקוּרִין לִנְגוּשֵׁט"א, אָבֵל אֵין אֲנוּ בְּקִיאיִן בֵּהֶן, לְקַבּוֹעַ אִיזָה מְבִינֵיהֶם כְּשֶׁר לְאֲכִילָהּ, לְפִי שֶׁאַרְבַּעַה סִימְנֵי טְהֵרָה נֶאֱמָרוּ בֵּהֶם [מֵהֶם שֶׁנִּתְפָּרְשׁוּ בַתּוֹרָה, וּמֵהֶם שֶׁנֶּאֱמָרוּ פִּירוּשֵׁם מִדְּבַרֵי סוֹפְרִים' (ר"ף)]: אַרְבַּע רִגְלִים, וְאַרְבַּע כְּנָפִים, וְקַרְסוּלִין - אֵלוֹ 'כַּרְעִים' הַכְּתוּבִים כָּאן, שֶׁבֵּהֶן הוּא מְנַתֵּר עַל הָאָרֶץ, וְכִנְפֵּיו חוֹפִין אֶת רִבּוֹ. וְכָל סִימְנֵין הֵלְלוּ מְצוּיִין בְּאוֹתָן שְׁבִינּוּתֵינוּ, אוֹלָם מְלֻבָּד כָּל אֵלֶּה יֵשְׁנוּ תְּנַאי נוֹסָף, שִׂיחָא זֶה מִין הַקְּרִי 'חֲגֹב' [וְכַמְבּוּאָר בְּגִמְרָא, לְשׁוֹן 'חֲגֹב' הוּא גַם שֵׁם כָּלִיל לְכָל הַמִּינִים הַכְּשִׁירִים], וְאֵילּוֹ הָיוּ כָּל אֵלֶּה שׁוּיִם בְּצוּרָתָם, הֵייוּ יְכוּלִים לְסַמּוֹךְ שֶׁהֶם הַנִּקְרָאִים בַּתּוֹרָה 'חֲגֹב', אָבֵל מֵאַחֵר שֶׁיֵּשׁ בֵּהֶם הַבְּדִילִים, כִּי יֵשׁ שְׂרָאשֵׁן אַרְף וְיֵשׁ שָׂאִין לָהֶם זָנָב, וְיֵשׁ שֶׁשֵּׁל לָהֶם זָנָב, וְהִרִי צִרְיָ שִׂיחָא שְׁמוֹ 'חֲגֹב', וּבִזָּה אֵין אֲנוּ יוֹדְעִים לְהַבְדִּיל בֵּינֵיהֶם אִיזָהוּ הַמִּין שֶׁהִיָּה שְׁמוֹ 'חֲגֹב', שֶׁבֵּן בְּזַמְנֵנוּ נִקְרָאִים כּוּלָם בְּשֻׁמוֹת אֲחֵרִים,

טוּרָא' עַל שֵׁם שֶׁהוּא 'אוֹמֵן בְּבִיקוּעַ הָרִים', לְפִי שֶׁהוּא נוֹהֵג לְפָרוּחַ לְמַרְחֹק, וְהוּא מְגִיעַ לְהָרִים שׁוֹמְמִים שָׂאִין בֵּהֶם צִמְחִים, וּמְבִיא לָשֵׁם אֶת הַשְּׁמִיר, שֶׁהִיא תּוֹלַעַת מִיּוֹחֶדֶת בְּמִינָהּ הַמְבַקְעַת בְּהִילּוּכָהּ כָּל דָּבָר קָשָׁה, וְלֵאחֶר שֶׁהוּא מְנִיחַ אֶת הַשְּׁמִיר עַל פִּסְגַּת הָהָר, וְהַמְקוֹם מִתְבַּקֵּעַ מַעֲט וְנִעֲשֶׂה בּוֹ חֲרִיץ, הִרִי הוּא פּוֹנֶה מִשֵּׁם וְחוֹזֵר וּמְבִיא זֶרְעִים שֶׁל אֵילָנוֹת וְשֶׁאֵר צִמְחִים, וְהוּא מִתְפָּרֵס לְאַחֵר זֶמֶן מְגִידוּלֵיהֶם] (מַפְרָשִׁים): תּוֹרָה כ

(ב) שֶׁרִץ הָעוֹף. הֵם הַדָּקִים הַנְּמוּכִים שֶׁבְּמִין הָעוֹף הַרוֹחֲשִׁין עַל הָאָרֶץ. כְּלוּמֵר, שֶׁמִּחְמַת קִטְנוּתָם אֵין הִילּוּכָם נִיכָר בַּתְּנוּעַת רִגְלֵיהֶם, אֲלָא עַל יְדֵי שֶׁמְבַחֲיָנִים בְּרַחֲיִשְׁתָּם כְּשֶׁהֶם שׁוֹרְצִים עַל הָאָרֶץ, כְּגוֹן זְבוּבִים וְצִרְעִין וְיִתוּשִׁין וְחִגְבִּים (ר"א"ס, וּגְרָא בְּרַאשִׁית א, כ"ב): תּוֹרָה כ

(כא) עַל אַרְבַּע. עַל אַרְבַּע רִגְלִים: מִמַּעַל לָרְגְלָיו לְנֹתַר בֵּהֶן [לְשׁוֹן קְפִיצָה וְדִילּוּג]. סְמוּךְ לְצוּאָרוֹ יֵשׁ לוֹ כְּמִין שְׁתֵּי רִגְלִים, מְלַבֵּד אַרְבַּע רִגְלָיו, וְכִשְׂרוּצָה לְעוֹף וְלִקְפּוֹץ מִן הָאָרֶץ, הוּא מִתְחַזֵּק בְּאוֹתָן שְׁתֵּי כַּרְעִים וְכָר

לְבָנָה, וּבִלְעִי קוּרִין לָהּ צִיגוּנִי"א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמָהּ 'חֲסִידָה'? עַל שֵׁם שְׁעוּשָׁה חֲסִידוֹת - נוֹהֶגֶת בְּחֶסֶד עִם חֲבֵרוֹתֶיהָ, שֶׁמִּתְחַלֶּקֶת עִמָּהֶם בְּמִזְנוֹת (שם):

הַאֲנָפָה. גַּם הִיא כְּעִין דִּיהַ וְהִיא רִגְזָנִית. וְשֵׁם 'אֲנָפָה' הוּא מִלְשׁוֹן כַּעַס וְרוֹגֵז [כְּמוֹ שֶׁמְצִינּוּ (דְּרָסִים ד, כא) 'וְה' הִתְאַנֵּף בִּי' (עֲפִי רִשִּׁי שם)]. וְנִרְאָה לִי שֶׁהוּא הִיא שְׁקוּרִין אוֹתָהּ בִּלְעִי הִיירוּ"ן [עֲגוּר (אֲצִיר לַעֲזֵי רִשִּׁי)]:

הַדּוּכִיפֶת. הוּא תַּרְנֻגוּל הֶבֶר [כַּר' = חִיצוֹנִי; מִין תַּרְנֻגוּל הַגָּדֵל פָּרָא מְחוּץ לְיִשׁוּב], וְכַרְבֵּלָתוֹ כְּפוּלָה - הַכְּרַבּוּלָת שֶׁעַל רֹאשׁוֹ עָבָה, וְדוּמָה כְּאֵילוֹ הִיא נִכְפָּלֶת לְחוּף הָרֹאשׁ וְקִשּׁוּרָה שָׁם, וּבִלְעִי קוּרִין לָהּ הַרופ־א. וְלָמָּה נִקְרָא שְׁמוֹ 'דּוּכִיפֶת'? עַל שֵׁם שֶׁ'הוּדוֹ כְּפוּת' - הַדָּבָר שֶׁהוּא מִתְפָּאֵר בּוֹ 'קִשּׁוּר', וְהוּדוֹ שֶׁל הַתַּרְנֻגוּל זֶה הִיא כְּרַבְּלָתוֹ. וּבַתְּרַגּוּם אוֹנֵקְלוֹס מִתְרַגֵּם 'אֶת הַדּוּכִיפֶת' - 'וְנִגְרַ טוּרָא' [אוֹמֵן הָהָר], וְהוּא נִקְרָא כֵּן כְּכִינוּי עַל שֵׁם מַעֲשֵׂיו, כְּמוֹ שֶׁפָּרְשׁוּ רַבּוֹתֵינוּ בְּמַסֶּכֶת גִּטִּין בְּפֶרֶק 'מִי שֶׁאֲחָזוּ' (דף ס"א) [וְכָר נֶאֱמָר שָׁם: עוֹף זֶה קְרִי 'נִגְרַ

(כב) אֶת־אֵלֶּה מֵהֶם תֹּאכְלוּ אֶת־הָאֲרֵבָה לְמִינֹו
וְאֶת־הַפִּלָּעַם לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲרָגָל לְמִינֵהוּ וְאֶת־
הַחֲגָב לְמִינֵהוּ:

כב ית אליו מנהון תיכלון ית גובא לזנה וית
רשונא לזנהי וית חרזולא לזנהי וית
חגבא לזנהי:

(כג) וְכָל שָׂרֵץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לוֹ אַרְבַּע רַגְלִים שֶׁקֶץ
הוא לָכֶם:

כג וכל רחשא דעופא די לה ארבע רגלין
שקצא הוא לכן:

כג"א וְכָל שָׂרֵץ הָעוֹף וְגו' • (כ"ח) כָּא לְלַמֵּד שָׁאם יֵשׁ לוֹ חֲמֵשׁ – טְהוֹר.

(כד) וְלֹא־אֵלֶּה תִּטְמְאוּ כָּל־הַנֶּגַע בְּנִבְלָתָם וְטֵמֵא עֲד־
הָעֶרֶב:

כד ולאלין תטמאון כל דיקרב בנבלתהון
יהי מסאב עד רמשא:

כג"א וְלֹא־אֵלֶּה • (כ"ח) הַעֲתִידִין לְהֵאמֵר לְמִטָּה בְּעֵנִין. תִּטְמְאוּ • כְּלוֹמֵר, בְּנִינְעֻתָם יֵשׁ טִמְאָה.

(כה) וְכָל־הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם יִכָּבֶם בְּגִדָּיו וְטֵמֵא עֲד־
הָעֶרֶב:

כה וכל דיטול מנבלתהון יצבע לבושהי
יהי מסאב עד רמשא:

כג"א וְכָל־הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָרָה טִמְאָת מִשָּׂא, חֲמוּרָה מִטְמָאָת מַזֶּע, שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּבוֹס
בְּגָדִים.

(כו) לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסַּע
אֵינָנָה שֹׁסַעַת וְגֵרָה אֵינָנָה מַעֲלָה טֵמְאִים הֵם לָכֶם
כָּל־הַנֶּגַע בָּהֶם וְטֵמֵא:

כו לכל בעירא די היא סדיקא פרסתא
וטלפין ליתקא מטלפא ופשא ליתקא
מסקא מסאבין אנון לכוון כל דיקרב בהון
יהי מסאב:

כג"א מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסַּע אֵינָנָה שֹׁסַעַת • כְּגוֹן גַּמֵּל שֶׁפִּרְסָתוֹ סְדוּקָה לְמַעֲלָה, אָבֵל לְמִטָּה הִיא מִחֻבֵּרָת.
כָּאן לְמִדָּד, שֶׁנִּבְלַת בְּהֵמָה טִמְאָה מִטְמָאָה, וּבְעֵנִין שֶׁבְּסוּף הַפִּרְשָׁה פִּרַּשׁ עַל בְּהֵמָה טְהוֹרָה.

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ומחמת הספק אנו נוהגים איסור בכל
(שע"א בשם בא"י): תורה כב

(כג) וְכָל שָׂרֵץ הָעוֹף וְגו'. כָּכֵר נֶאֱמָר
לְעִיל (פסוק ב) 'כָּל שָׂרֵץ הָעוֹף הַזֶּה עַל
אַרְבַּע שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם. אֵלֶּה בָּא
הַכְּתוּב הַזֶּה וְלַמִּד (ס"א: לְלַמֵּד),
שָׁאם יֵשׁ לוֹ חֲמֵשׁ רַגְלִים אוֹ יוֹתֵר -
טְהוֹר הוּא, אִם עַל פִּי שְׂאִין בּוֹ אַרְבַּעַת
הַסִּמָּנִים הָאֲמוּרִים לְמַעֲלָה, וְכִלְכֵּד
שִׁיחָא שְׁמוֹ 'חֲגָב' (ספרא) וְרַבִּי: תורה כד
(כד) וְלֹא־אֵלֶּה תִּטְמְאוּ. תִּטְמְאוּ. אֵין הַכּוּנָה
לֵאמֹר שֶׁכָּכֵר נֶאֱמָר עַד כָּאן, כְּגוֹן:
דְּגִים עוֹפוֹת וְחֲגָבִים, שֶׁבָּהֶם אֵין נוֹהֲגֵת
טוֹמְאָת נִבְלָה זוֹ הָאֲמוּרָה בְּעֵנִין, אֵלֶּה

בבגדי הנושא, אלא משום שגשיאת
הטומאה מטמאה את האדם יותר
מאשר הנגיעה בה, וכשהטומאה
חמורה היא מטמאה אף את הבגדים
(ספרא) (גרא, רמב"ם טומאת מת פ"א ה"ז): תורה כו
(כו) מִפִּרְסַת פִּרְסָה וְשִׁסַּע אֵינָנָה
שֹׁסַעַת. כְּגוֹן גַּמֵּל, שֶׁפִּרְסָתוֹ סְדוּקָה
רַק לְמַעֲלָה, אָבֵל לְמִטָּה בְּסֻמוֹף
לְאָרֶץ הִיא מְחוּבֵּרָת, וְכִשְׁהִסְדֵּק אֵינָנו
מַעֲבֵר אֶל עֵבֶר, אֵין זוֹ 'שֹׁסַעַת שִׁסַּע',
וְהִיא טִמְאָה הֵן לְעֵנִין אִיסוּר אֲכִילָה
וְהֵן לְעֵנִין טוֹמְאָת נִבְלָה הָאֲמוּרָה כָּאן.
וְאִמָּנָם גַּם בְּהֵמָה טְהוֹרָה מִטְמָאָה
בְּנִבְלָתָהּ, אִם כָּאן לְמִדָּד הַכְּתוּב

מוסיב על אלה העתידין להאמר
לְמִטָּה בְּעֵנִין, שֶׁהֵם הַבְּהֵמוֹת וְהַחַיִּוֹת
דְּלִהָלָן (פסוקים כ"ב) (רמב"ן):
תִּטְמְאוּ. כְּלוֹמֵר, בְּנִינְעֻתָם יֵשׁ
טוֹמְאָה. וְכֵאֵלֹו הִיא נֶאֱמָר: 'וְלֹא־אֵלֶּה -
אִם תִּגְעוּ בָּהֶם - תִּטְמְאוּ: תורה כה
(כה) וְכָל הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם. מְלַבֵּד
'טוֹמְאָת מַזֶּע' הָאֲמוּרָה לְעִיל (בפסוק
הַקֶּדֶם), הוֹסִיף הַכְּתוּב כָּאן 'טוֹמְאָת
מִשָּׂא'. וְכָל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמָרָה בּוֹ
טוֹמְאָת־מִשָּׂא (כְּגוֹן כָּאן, וּבְטוֹמְאָת
מֵת), הִרִי הִיא חֲמוּרָה מִטוֹמְאָת־מַזֶּע,
כִּכֵּר שֶׁהִיא טְעוּנָה כְּבוֹס בְּגָדִים, וְלֹא
מִשׁוּם שֶׁעַל יְדֵי הַנִּשְׂיָאָה נִגְעָה הַנִּבְלָה

כז וכל דמהלך על ידוהי בכל חיתא
דמהלך על ארבע מסאבין אנון לכוון כל
דיקרב בנבלתהון יהי מסאב עד רמשא:

(כו) וכל הולך על-פיו בכל-החיה ההלכת על-
ארבע טמאים הם לכם כל-הנגע בנבלתם יטמא
עדר-הערב:

כ"א על-פיו • גגון: כלב ודב וחתול. טמאים הם לכם • למגע.

כח ודיטול ית נבלתהון יצבע לבושהי ויהי
מסאב עד רמשא מסאבין אנון לכוון:

(כח) והנשא את-נבלתם יכבם בגדיו וטמא עד-
הערב טמאים הם להם: ם

כט ודין לכוון מסאבא ברחשא דרחש על
ארעא חלדא ועכברא וצבא לזוהי:

(כט) וזה לכם הטמא בשרץ השרץ על-הארץ החלד
והעכבר והצב למינהו:

כ"א וזה לכם הטמא • כל טמאות הללו אינן לאסור אכילה, אלא לטמאה ממש; להיות טמא במגען
ונאסר לאכל תרומה וקדשים ולפגם למקדש. החלד • מושטיל"ה. והצב • פויי"ט, שדומה לצפרדע.

ל וילא וכחא וחלטייתא וחמטא ואשיתא:

(ל) והאנקה והכח והלטאה והחמט והתנשמת:

כ"א והאנקה • הריצו"ן. והלטאה • לישוד"ה. והחמט • לימצ"א. והתנשמת • טלפ"א.

לא אליו דמסאבין לכוון בכל רחשא כל
דיקרב בהון במותהון יהי מסאב עד
רמשא:

(לא) אלה הטמאים לכם בכל-השרץ כל-הנגע בהם
במתם יטמא עדר-הערב:

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

לצפרדע] מן המושנה בטהרות (פ"ח מ"א)
משמע שהצב דומה לצפרדע, שכן
שנינו: 'השרץ והצפרדע ברשות
הרבים... האהיל על אחד מהם ואין
ידוע על איזה מהן האהיל' - לפי
שצפרדע דומה לצב טועים בהם בני
אדם' (רע"ב) [לש"י: תורה ל
(ל) אנקה. הריצו"ן בלע"ז 'קפוד'
(אוצר לעזי רש"י, ורדצ"ה):

הלטאה. לישוד"ה בלע"ז [הנקראת
גם כהיום 'לטאה' (אוצר לעזי רש"י):
חמט. לימצ"ה בלע"ז 'הגדל בקליפה
ההולכת ומעגלת תמיד כל כמה
שגדל' (רש"י חגיגה יא):

תנשמת. טלפ"א בלע"ז [היא
הנקראת כהיום 'חפרפרת' (אוצר לעזי
רש"י), ואין זו התנשמת' שהוזכרה
למעלה (בפסוק יח. וראה רש"י שם) שהוא מין
עוף הקרוי בלע"ז 'קלבא
שוריי': תורה לא

טמאים הם לכם. למגע, וכמו
שמפרש והולך: 'כל הנגע' וגו', וכן
למשא, כאמור בפסוק הבא [אבל
לענין איסור אכילה כבר נתפרשה
טומאתם למעלה] (כ"א: תורה כח
(כט) וזה לכם הטמא בשרץ השרץ.
כל טמאות הללו אינן לאיסור
אכילה אלא לטומאה ממש -
להיות טמא במגען, וכאמור להלן
(פסוק לא) 'כל הנגע בהם במתם יטמא',
והנטמא בהם נאסר לאכול תרומה
וקדשים ולפגם במקדש, אבל לגבי
איסור אכילה, כל השרצים שווים
ובולם בכלל האיסור (כדלהלן פסוקים מא-
מג), ולא רק שמונה השרצים המנויים
באין (הוכרח):

החלד. מושטיל"ה בלע"ז [והיא
הנקראת במושנה (פסחים פ"א מ"ב) 'חולדה'
(תרי"ט שם):
והצב. פויי"ט בלע"ז, שדומה

שנבלת בהמה טמאה מטמאה,
ואילו להלן בענין שבסוף הפרשה
(פסוקים ל"ט-מ) פירש על בהמה טהורה
שגם היא מטמאה בנבלתה. והטעם
שחלקם הכתוב הוא לפי שיש הבדל
בדיניהם: בהמה טמאה מטמאה בכל
האופנים, בין בשמטה מאליה ובין
בשמטה על ידי שחיטה, אבל בהמה
טהורה מטמאה רק בשמטה מאליה
[או בשנשחטה שלא בדין, כגון בסבין
פגום], אבל אם שחיטתה היתה בדין
אלא שנמצאת 'טריפה' באחד
מאיבריה, אזי אף-על-פי שהיא
אסורה באכילה, אין זו 'נבילה' ואינה
מטמאה במגע ובמשא (גרא
מפרשים: תורה כז

(כו) על פיו. גגון כלב ודב וחתול
שאין להם פרסות (טלפים) כלל, והם
דורכים על כפות רגליהם, במהלכים
יחפים ללא מנעלים (רא"ם):

לב וכל די יפל עלוהי מנהון במותהון זיהי
מסאב מכל מאן דאע או לבוש או משף או
שק כל מאן די תתעבד עבדא בהון במיא
תעל ויהי מסאב עד רמשא וידפי:

(לז) וְכָל אֲשֶׁר-יִפְלֶעְלִי מֵהֶם, בְּמֹתָם יִטְמָא מִכָּל-
בְּלִי-עֵץ או בְּגַד או-עוֹר או שֶׁק בָּל-בְּלִי אֲשֶׁר-יַעֲשֶׂה
מִלֵּאכָה בָּהֶם בַּמִּים יוֹבֵא ויִטְמָא עַד-הָעֶרֶב ויִטְהַר:

רש"י • בַּמִּים יוֹבֵא • (יבמות עה) ואף לאחר טבילתו, טמא הוא לתרומה. עד הערב • ואחר-כך • ויטהר • בהערב
השמש.

♦ שבת קודש כ' אדר ב' ♦

לג וכל מאן דחסף די יפל מנהון לגיה כל
די בגיה יסתאב ויתה תתברין:

(לג) וְכָל-בְּלִי-חֶרֶשׁ אֲשֶׁר-יִפֹּל מֵהֶם אֶל-תּוֹכוֹ כֹּל
אֲשֶׁר בְּתוֹכוֹ יִטְמָא וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ:

רש"י • אֶל-תּוֹכוֹ • אין כלי חרס מטמא אלא מאוירו (חולין כד). כל אשר בתוכו יטמא • הפלי חזר ומטמא
מה שפאורו (ספרים אחרים: צריך לומר: 'בתוכו'). וְאִתּוֹ תִּשְׁבְּרוּ • (ת"כ) למד שאין לו טהרה במקנה.

לד מכל מיכלא דמתאכל די יעלון עלוהי
מיא יהי מסאב וכל משקה די ישתהי בכל
מאן יהי מסאב:

(לד) מִכָּל-הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכַל אֲשֶׁר יִבּוֹא עָלָיו מִים
יִטְמָא וְכָל-מִשְׁקָה אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל-בְּלִי יִטְמָא:

רש"י • מִכָּל-הָאֹכֵל אֲשֶׁר יֹאכַל • מוסב על מקרא העליון: כל אשר בתוכו יטמא.. מכל האכל אשר יאכל,
אשר יבוא עליו מים והוא בתוך כלי חרס השמא - יטמא; וכן כל משקה אשר ישתה בכל כלי והוא
בתוך כלי חרס השמא - יטמא. למדנו מכאן דברים הרבה: למדנו שאין אכל מכשר ומתקן לקבל טמאה

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הכתוב 'ואותו תשברו' - אם באת
לטהרו, אין לו תקנה אלא שבירה
(רא"ם): תורה לד
(לד) מכל האכל אשר יאכל אשר
יבוא עליו מים. מוסב על מקרא
העליון (פסוק לג), העוסק בכלי חרס
המטמא אוכלים, שבו נאמר 'כל אשר
בתוכו יטמא' - שהוא מטמא את הבא
בתוכו. ועתה מבאר הכתוב איזה
מאכל ראוי לקבל טומאה: 'מכל
האוכל אשר יאכל, אשר באו עליו
מים' - כל מאכל שנרטב במים, והוא
נמצא בתוך כלי-חרס השמא, הרי זה
'יטמא'. וכן 'כל משקה אשר ישתה
בכל כלי', והוא נמצא בתוך כלי-
חרס השמא, הרי זה 'יטמא'.
רש"י מרחיב את הענין ומבאר פרטי
הלכותיו: הרי למדנו מכאן דברים
הרבה: למדנו שאין אוכל נעשה
מוכשר ומתקן (כלומר ראוי ומוכן)

בגב הכלי מבחוץ אינו נטמא. ואילו
שאר כלים, כגון של מתכת, דינם
שונה, שאינם נטמאים אלא
כשהטומאה נוגעת בדפנותיהם, אם
מבחוץ ואם מבפנים (חולין כד) (הוכרח):
כל אשר בתוכו יטמא. גם כאשר
הפלי חזר ומטמא אחרים, כגון
אוכלים, הרי הוא מטמא על ידי
'תוכו', כלומר כל מה שנכנס באוירו,
וכאמור, גם ללא נגיעה בדפנות הכלי,
לפי שהאור הוא המטמאו. (מפרשים):
ואותו תשברו. למד הכתוב על כלי
חרס שאין לו טהרה במקוה כשאר
כלים, ולכך לא נאמר בו 'במים יובא'
[אולם אין הכוונה שהוא חייב לשברו,
שכן רשאי אדם להשתמש בכלים
טמאים למאכלי חולין, אף לא
לתרומה וקדשים]. ואמנם אם נשבר
הכלי עד שאינו ראוי לשימוש, הרי
הוא נטהר מטומאתו, וזהו שאמר

(לב) בַּמִּים יוֹבֵא. כלומר: יטבול
במים. ומה שנאמר 'וטמא עד הערב
וטהר', כך פירושו: ואף לאחר
טבילתו, שנעשה טהור לענין נגיעה
בחולין, עדיין טמא הוא לענין
תרומה וקדשים עד הערב, ואחר-כך
'וטהר' בהערב השמש (כשתשקע
החמה). וזהו הקרוי בלשון חכמים
'טבול יום', והוא הזמן שבין הטבילה
להערב שמש, שאין טומאתו אלא
לענין תרומה וקדשים, שהוא מטמא
אותם בנגיעתו ואסור באכילתם
(רא"ם): תורה לג
(לג) אל תוכו. אין כלי-חרס מיטמא
אלא מאוירו - כלומר, אינו נטמא
אלא כשהטומאה נכנסה 'אל תוכו'
של הכלי, כגון האוחז שרץ מת בידו
והכניס ידו לתוך אויר הכלי מבפנים,
הרי נטמא הכלי אף על פי שלא נגע
השרץ בדפנותיו, אבל אם נגע השרץ

עד שיבואו עליו מים פעם אחת, ומשבאו עליו מים פעם אחת, מקבל טמאה לעולם ואפלו נגוב; והיין והשמן וכל הנקרא משקה, מכשיר זרעים לטמאה פמים, שפך יש לדרש המקרא: 'אשר יבוא עליו מים, או כל משקה אשר ישתה בכל-כלי – יטמא האכל'. ועוד למדו רבותינו (פסחים ב) מכאן: שאין ילד הטמאה מטמא כלים, שפך שנינו: יכול יהיו כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס? תלמוד לומר: "כל אשר בתוכו יטמא... מכל-האכל", אכל ומשקה מטמא מאויר כלי חרס, ואין כל הכלים מטמאין מאויר כלי חרס, לפי שהשרץ אבי הטמאה והכלי שנטמא ממנו ילד הטמאה, לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים שבתוכו. ולמדנו עוד שהשרץ שנפל לאויר תנור והפת בתוכו ולא נגע השרץ בפת: התנור – ראשון, והפת – שניה; ולא נאמר רואין את התנור כאלו מלא טמאה ותהא הפת תחלה, שאם אתה אומר כן, לא נתמעטו כל הכלים מלטמא מאויר כלי חרס, שהרי טמאה עצמה נגעה בהן מגבן; ולמדנו עוד על ביאת מים שאינה מכשרת זרעים, אלא-אם-כן נפלו עליהן משנתלשו; שאם אתה אומר מקבלין הכשר במקבר, אין לה שלא באו עליו מים. ומהו אומר: "אשר יבוא עליו מים"? ולמדנו עוד, שאין אכל מטמא אחרים, אלא-אם-כן יש

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

כמי שמתמלא מן הטומאה עצמה, ולפיכך אין הפת נידונית בנטמאה בשרץ, אלא בנטמאה מן התנור על ידי אוירו. ומנן אתה למד שאין רואים את האויר כאילו הוא 'מלא' בטומאה, כדי לדון את הנמצא שם בנוגע בטומאה עצמה? מתוך זו שלמדנו למעלה: 'אוכל ומשקה מיטמאין מאויר כלי חרס, ואין כל הכלים מיטמאין מאויר כלי חרס', שאם אתה אומר כן – לא יתכן שנתמעטו כל הכלים מליטמא מאויר כלי-חרס, שהרי טומאה עצמה הממלאה את אויר כלי החרס נגעה בהן מגבן. ומדוע תהא טומאה זו קלה מטומאת השרץ עצמו? אלא מכאן שהשרץ אינו מטמא את הכלי אל אורו, אלא הוא מטמא את כלי החרס תחילה, וכלי החרס חוזר ומטמא את הכלי אל אורו, ולפיכך טומאה זו השניה קלה היא ומטמאה רק אוכלין ומשקין, ולא כלים (באמ"ח בא"י).

ולמדנו עוד על ביאת מים, שאינה מכשרת את הזרעים לקבלת טומאה אלא-אם-כן נפלו המים עליהן משנתלשו הזרעים ממקום גידולם, וכבר לא היו מחוברים לקרקע, שאם אתה אומר שהם מקבלין הכשר טומאה גם במחובר – אם כן אין לה דבר מן הצמחים שלא באו עליו מים, שהרי הגשם יורד על פני כל הארץ, ומהו אומר 'אשר יבוא עליו מים',

כלי-חרס – תלמוד לומר: כל אשר בתוכו יטמא 'מכל האוכל'... וכל משקה' – אוכל ומשקה מיטמא מאויר כלי-חרס, ואין כל הכלים מיטמאין ממנו. וכן אדם אינו מיטמא מאויר כלי-חרס – לפי שהשרץ שנכנס לתוך הכלי הוא אבי-הטומאה, והכלי שנטמא ממנו אינו אלא ילד-הטומאה, לפיכך אינו חוזר ומטמא כלים אחרים או אדם שבתוכו. ומכאן שכל ילד-טומאה אין פוחו לטמא אלא אוכלין ומשקין (רש"י פסחים ב), ולמדנו עוד, מתוך שלא חילק הכתוב אם השרץ עדיין נמצא בתוך הכלי או לאו, שהשרץ שנפל לאויר התנור של חרס והפת מונח בתוכו ולא נגע השרץ בפת – אין טומאת הפת חמורה בטומאת התנור, אלא התנור הוא ראשון לטומאה ('ילד הטומאה'), שנטמא מן השרץ שהיה באוירו, והפת היא רק שנייה לטומאה [ושני לטומאה טומאתו קלה יותר, שאף אוכלין ומשקין אינו מטמא, כי אם תרומה וקדשים], ולא נאמר הואיל והתנור הוא כלי חרס הנטמא ומטמא מאוירו, אם כן אנו רואין את כל חללו של התנור כאילו מלא טומאה [כמי שנתמלא כולו בשרצים, ויהא דינו כ'אב הטומאה'] ותהא הפת דינה בתחילה לטומאה ('ראשון לטומאה') וכמי שנגעה בשרץ. שאין אנו אומרים כן, אלא האויר של הכלי הרי הוא רק במקבל ומעביר את הטומאה, אך אינו

לקבל טומאה, עד שיבואו עליו מים פעם אחת, ומשבאו עליו מים פעם אחת, מכאן ואילך הרי הוא מקבל טומאה לעולם, ואפילו כשהוא כבר נגוב ויבש מן המים [שהרי לא נאמר 'כל האוכל אשר הוא לח מן המים' (נריא)], ולא רק מים, אלא גם היין והשמן וכל הנקרא משקה [משבעת המשקים שמונו חכמים: מים, טל, שמן, יין, חלב, דם, דבש], הרי הוא מכשיר את הזרעים וכל המאכלים לטומאה פמים, ולמדוהו מהאמור כאן, שפך יש לדרוש המקרא: 'אשר יבא עליו מים' או 'כל משקה אשר ישתה בכל כלי' – אם יבא על האוכל – 'יטמא' האוכל. כלומר, הגם שלפי פשוטו מדבר הכתוב במשקין שבאו לתוך כלי חרס הטמא, וללמד שגם הם נטמאו כדיון האוכל הבא לתוכו, הרי שעל פי מדרשו, הדבר מוסב גם על 'המים' שבאו על האוכל והכשירוהו לקבל טומאה, וללמדנו שאף שאר מיני המשקין דינם כמים להכשירו לטומאה (נריא).

ועוד למדו רבותינו מכאן, שאין ילד-הטומאה מטמא כלים [מקור הטומאה עצמה (כגון השרץ) נקרא 'אב הטומאה', והנטמא מאב הטומאה (כגון הכלי) נקרא 'ילד הטומאה']. שפך שנינו (פסחים ב), מאחר שנאמר 'כל אשר בתוכו יטמא, יכול הייתי לומר, כי כדיון אוכלים ומשקים, כך יהו גם כל הכלים מיטמאין מאויר

בו כביצה (ת"כ. יומא פ), שְׁנָאֹמֶר: "אֲשֶׁר יֹאכַל", אֶכֶל הַנֶּאֱכָל בְּכַת אַחַת, וְשָׁעֲרוּ חֲכָמִים: 'אֵין בֵּית הַכְּלִיעָה מִחֲזִיק יוֹתֵר מִבִּיצַת תְּרַנְגֻלָּת'.¹

(לה) וְכָל אֲשֶׁר יִפֹּל מִנִּבְלָתָם | עָלָיו יִטְמָא תַּנּוּר וְכִירִים יִתֵּן טִמְאִים הֵם וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם:
לה וְכָל דֵּי יִפֹּל מִנִּבְלָתָהוֹן עֲלוּהִי יְהִי מִסָּאב תַּנּוּר וְכִירִים יִתְרַעֲוּ מִסָּאבִין אֲנּוּן וּמִסָּאבִין יִהְיוּ לָכוּן:

רש"י תַּנּוּר וְכִירִים • (כלים יא) כִּלִּים הַמְּטַלְטְלִים הֵם, וְהֵם שֶׁל חֶרֶס וְיֵשׁ לָהֶן תּוֹךְ, וְשׁוֹפֵת אֶת הַקְּדֻרָה עַל גֶּבֶה הַחֲלָל, וְשִׁנְיָהֶם פִּיהֶם לְמַעַלָּה. יִתֵּן • שְׁאֵין לְכָלִי חֶרֶס טְהוֹרָה בְּטָבִילָה. וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם • שְׁלֹא תֹאמְרוּ: 'מִצּוֹה אֲנִי לְנִתְצָם', תִּלְמוּד לומר: "וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם"; אִם רָצָה לְקַיֵּן בְּטִמְאָתָן – רִשְׁאִי.

(לו) אַךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר מְקוֹה־מִּים יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:
לו אַךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר מְקוֹה־מִּים יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:
לו אַךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר מְקוֹה־מִּים יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא:

רש"י אַךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר מְקוֹה־מִּים • הַמְּחַבְרִים לְקַרְקַע, אֵין מְקַבְּלִין טִמְאָה; וְעוֹד יֵשׁ לָהּ לְלַמֵּד. יִהְיֶה טָהוֹר • הַטּוֹבֵל בָּהֶם – מִטְמָאָתוֹ. וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא • (ת"כ) אֶפְלוּ הוּא בְּתוֹךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם, יִטְמָא. שְׁלֹא תֹאמְרוּ קַל־וְחֹמֶר: אִם מִטְהַר אֶת הַטְּמֵאִים מִטְמָאָתָם, קַל־וְחֹמֶר שִׁיִּצִּיל אֶת הַטְּהוֹר מִלְטִמְאָה, לָכֵן נֹאמַר: "וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

יכניס לתוכם תרומה או קדשים: תורה לו
(לו) אַךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר מְקוֹה מִּים. לפי פשוטו, בֹּא הַכְּתוּב לומר שֶׁאִם נֹגַע דָּבָר טָמֵא בְּמִים הַמְּחַבְרִים לְקַרְקַע, אֵין הַמִּים מְקַבְּלִין טִמְאָה [וְדִינָם שׁוֹנֵה מִהַמִּים שֶׁבְּכִלִּים שֶׁעֲלִיָּהֶם נֹאמַר (לעיל פסוק לו) 'וְכָל מִשְׁקָה... יִטְמָא']; וְאִלֵּים מְלָבֵד מִשְׁמַעוֹתוֹ הַפְּשׁוּטָה, עוֹד יֵשׁ לָהּ לְלַמֵּד: יִהְיֶה טָהוֹר – שֶׁהַמַּעֲיֵן וְהַבּוֹר וְהַמְּקוֹה, מְטַהֲרִים אֶת הַטּוֹבֵל בָּהֶם מִטְּמֵאָתוֹ (קיצרנו):

וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא. כָּכָה נֹאמַר (לעיל פסוק לא) 'כָּל הַנֹּגַע בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא', וְחֹזֵר עָלָיו הַכְּתוּב כֵּאֵן בְּדִי לְדָרוֹשׁ, שֶׁאִפְלוּ כֹּאֲשֶׁר הָאָדָם הוּא בְּתוֹךְ מַעֲיֵן וּבּוֹר וְכֹלֵל מִכּוּסָה מִים, וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם שֶׁל אַחַד הַשְּׂרָצִים הַלָּלוּ הַמוֹנָח שֶׁם בְּקַרְקַע תַּחַת הַמִּים [טוֹבֵל וְשָׂרֵץ בִּידֹו], יִטְמָא מִן הַשְּׂרָץ, וְלָכֵן אִם בִּידֹו הַשְּׂנִיָּה הוּא נֹגַע בְּפָרִי הַמוֹנָח שֶׁם, הָרִי הוּא מְטַמָּא אֶת הַפָּרִי. וְהוֹצֵרָה הַכְּתוּב לְהַשְׁמִיעֵנוּ זֹאת, בְּדִי שְׁלֹא תֹאמְרוּ 'קַל־וְחֹמֶר'; אִם הַמְּקוֹה מְטַהֵר אֶת הַטְּמֵאִים מִטְּמֵאָתָם, אִף לְאַחַר שֶׁהוֹמָאָה כָּכָה שְׂרָתָה עֲלֵיהֶם, קַל־וְחֹמֶר שִׁיִּצִּיל אֶת הַטְּהוֹר וְיִמְנַע אוֹתוֹ מִלְּטִמְאָה בְּעוֹדוֹ טּוֹבֵל בְּמִים –

בְּקַרְקַע וְאֵינָם מְקַבְּלִים טִמְאָה. וְהַתַּנּוּר וְהַכִּירִים שֶׁבָּהֶם הַכְּתוּב מְדַבֵּר כֵּאֵן הֵן שֶׁל חֶרֶס, לָכֵן נֹאמַר בָּהֶם 'וְיִתֵּן', כִּי אֵלּוּ הָעֲשׂוּיִים מִמַּתְּכַת מוֹעִילָה בָּהֶם טְבִילָה, וְכֵן מְדוּבָר כֵּאֵן שִׁישׁ לָהֶן תּוֹךְ, שֶׁהָרִי כָּלִי חֶרֶס אֵינוֹ נִטְמָא אֶלָּא מֵאִוִּיר [כִּמוֹ שֶׁנֹּאמַר (לעיל פסוק לא) 'אֶל תּוֹכּוֹ'], וּבְתוֹךְ אוֹתוֹ חֲלָל הוּא מְבַעֵר אֶת הַחֲלָלִים, וְשׁוֹפֵת עַל גֶּבֶה הַחֲלָל אֶת הַקְּדֻרָה [שְׁפִיתָהּ] = הַנְּחַת הַקְּדֻרָה לְבִישׁוֹל. כְּלִשׁוֹן הַכְּתוּב (מַלְכִּים־ב' ה' לח) 'שִׁפְתָהּ הַסִּיר הַגְּדוּלָּה וּבִשְׁלָ בִידֹו'. וְשִׁנְיָהֶם – הֵן הַתַּנּוּר וְהֵן הַכִּירִים – פִּיהֶם לְמַעַלָּה (רא"ח):
יִתֵּן. לְפִי שְׁאֵין לְכָלִי־חֶרֶס טְהוֹרָה בְּטָבִילָה, וְכַשֵּׁנִתֵּן אוֹתוֹ וְאֵינוֹ רָאוּי עוֹד לְשִׁמּוּשׁ שֶׁל תַּנּוּר וְכִירִיִּים, הָרִי הוּא טָהוֹר, וְאִפְלוּ כֹּאֲשֶׁר־דִּין רָאוּי הוּא לְתַשְׁמִישׁ אַחֵר (בִּאמְרוֹ):

וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם. כָּכָה נֹאמַר קוֹדֶם לָכֵן 'טִמְאִים הֵם', וְלָקְחָה נֹאמַר שׁוֹב 'וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם'; שְׁלֹא תֹאמְרוּ שֶׁכֵּיּוֹן שֶׁנִּטְמָאוּ מִצּוֹהָ אֲנִי לְנִתְצָם, שֶׁהָרִי נֹאמַר 'יִתֵּן טִמְאִים הֵם', תִּלְמוּד לומר 'וְטִמְאִים יִהְיוּ לָכֶם', שֶׁאִם רָצָה לְקַיֵּן בְּטִמְאָתָהּ, רִשְׁאִי. כְּלוּמֹר, רִשְׁאִים אֲתֵם לְהַשְׁאִיר הַטְּמֵאִים לְהִיּוֹת לָכֶם, לְצָרִיכָם [וּבְלִבְדִּי שִׁנְיָהּ שְׁלֹא

שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁפְּעָמִים יֵשׁ שְׁלֹא בָּאוּ עָלָיו מִים] וְהַכְּתוּב מְדַבֵּר בְּזָרְעִים כֵּאֵמֹור לְהִלָּן (בַּפְּסוּקִים לִדְלִח) [ס"א: וּמִכָּאֵן שְׁבִיאת הַמִּים מְכַשִּׁירָתָם רַק מִשְׁנַת־לָשׁוֹ] (מַלְכִּים־ב' בִּאמְרוֹ).

וְלַמְדֵּנוּ עוֹד, שְׁאֵין אוֹכֵל נִטְמָא בְּטִימְאָה גְּמוּרָה, בָּאוּפֹן שֶׁיִּהְיֶה מִטְמָא אַחֲרֵיהֶם, אֶלָּא אִם־כֵּן יֵשׁ בּוֹ כְּבִיצָה, אֶבֶל בְּפָחוֹת מִשִּׁיעוֹר זֶה – אִף עַל פִּי שֶׁהוּא מְקַבֵּל טִמְאָה – אֵינוֹ מְטַמָּא דְּבָרִים אַחֲרֵיהֶם, שְׁנֹאמַר 'מִכָּל הָאֶכֶל אֲשֶׁר יֹאכַל' – וְכִי יֵשׁ 'אוֹכֵל שְׁלֹא יֹאכַל? אֶלָּא מִהוּ 'אֲשֶׁר יֹאכַל' – אוֹכֵל הַנֶּאֱכָל בְּכַת־אַחַת, וְשִׁיעוֹר חֲכָמִים, אֵין בֵּית־הַכְּלִיעָה שֶׁל אָדָם מִחֲזִיק יוֹתֵר מִבִּיצַת תְּרַנְגֻלָּת. וּמִשִּׁיעוֹר זֶה וְלַמַּעַלָּה, הַמֶּאֱכָל 'יִטְמָא' גַּם בְּדִי לְטִמְאָה אַחֲרֵיהֶם [אוֹלָם לְעִנּוֹן קִבְּלַת טִימְאָה, אֲנִי לְמִדִּים מִכָּל הָאֶכֶל] – אִפְלוּ כָּל שֶׁהוּא (רַמְבַּ"ם טוֹמָאט אוֹכֵלִין פ"ד) (סְפָרָא, יוֹמָא פ) (גִּי'א, לִשְׁר'): תּוֹרָה לֵה

(לה) תַּנּוּר וְכִירִים יִתֵּן טִמְאִים הֵם. הַתַּנּוּר וְהַכִּירִים הַלָּלוּ, כִּלִּים הַמְּטַלְטְלִין הֵם, שֶׁמַּעֲבִירִם מִמְּקוֹם לְמְקוֹם, וְאֵינָם מְחַבְרִים לְקַרְקַע [אוּ אִפְלוּ כִּשְׁהֵם מְחַבְרִים בְּטִיט וְעֲשׂוּיִים לְנִתְקָם לְפַעֲמִים (שם עוֹלָם)], אֶבֶל הַבְּנוּיִים בְּקַרְקַע בְּבִנְיָן גְּמוּרָה דִּינָם

(לו) וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כַּלְיָרַע זָרוּעַ אֲשֶׁר יִזְרַע
מִהוֹר הוּא:

כ"א זרע זרוע. זריעה של מיני זרעונים. "זרוע" שם דבר הוא, כמו: (דניאל א) "ויתנו לנו מן הזרעונים". טהור הוא. למדך הכתוב, שלא הכשר ונתקן לקרות אכל לקבל טמאה עד שיבואו עליו מים.

(לח) וְכִי יִתֵּן מִים עַל־זָרַע וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טָמֵא
הוּא לָכֵם: ׀

כ"א וְכִי יִתֵּן מִים עַל־זָרַע. לאחר שנתלש. שאם תאמר: "יש הכשר במחבר", אין לך זרע שלא הכשר! מים על זרע. בין מים בין שאר משקין, בין הם על הזרע בין הזרע נפל לתוכו; הכל נדרש בתורת כהנים. ונפל מנבלתם עליו. אף משנגב מן המים, שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אכל, ומשייר עליו הכשר קבלת טמאה פעם אחת, שוב אינו נעקר הימנו.

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כו עמ' 74)

וכי יתן מים על זרע. . טמא הוא לכם. (יא, לח) מאכל יבש - רומז לעבודת ה' 'יבשה'. מאכל רטב - רומז לעבודה מתוך חיות ולחלוחית. ומאכל אינו מקבל טמאה עד שיבואו עליו מים, שכן הטמאה נמשכת דוקא למקום שיש בו קדושה יתרה, כדי לקבל משם תוספת חיות. וכפי שמצינו לגבי נגיעה במאכל לפני נטילת ידים: "לנגיעת הנזרים אין לחוש, כי רוח טמאה זו אינה מתאנה לשרות אלא . . במקום קדושה שנסתלק".

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

מים על זרע. נקט הכתוב 'מים', אף הכוונה היא בין מים בין שאר משקין, וכן נקט הכתוב 'על זרע', אף אין הכוונה דווקא שיהיו המים נוזלים על הזרע, אלא בין נפלו הם (המים) על הזרע, ובין זרע הנופל לתוכו. בכל האופנים הוכשרו הזרעים לקבל טומאה. והכל נדרש בתורת כהנים מתוך לשונות הכתובים האמורים כאן:
ונפל מנבלתם עליו. אף משנגב המאכל מן המים ונתייבש, כבר הוכשר מעתה לקבל טומאה לעולם. שלא הקפידה תורה אלא להיות עליו שם אוכל, ומשייר לו וכל עליו הכשר קבלת טומאה פעם אחת, שוב אינו נעקר הימנו שם אוכל המוכשר לקבל טומאה [שאילו הקפידה תורה שיהיה האוכל לח בשעת קבלת הטומאה, היה הכתוב אומר 'ואם יש מים על זרע', ועתה שנאמר 'וכי יתן' הרי 'נתינת' המים גורמת ולא רטיבות האוכל (גרא): תורה לט

דניאל מאת המלצר' (מגיש האוכל) שיתנו לו ולחבריו לאכול מן הקטניות במקום התבשילים שהוכנו עבורם מטעם נבוכדנצר מלך בבל] (עפי' הד):
טהור הוא. לפי שעדיין לא באו עליו מים. ולמדך הכתוב, שלא הוכשר ונתקן הדבר העומד לאכילה לקרות אוכל לקבל טומאה עד שיבואו עליו מים [ואף שכבר נאמר (לעיל פסוק לד) 'מפל האכל... אשר יבוא עליו מים יטמא', הרי שם דיבר הכתוב שהאוכל שלא הוכשר אינו נטמא מאוירו של כלי חרס הטמא מן השרץ, וכאן הוסיף ללמד שאפילו מן השרץ עצמו לא יטמא כל עוד לא הוכשר (רמב"ן): תורה לח

(לח) וְכִי יִתֵּן מִים עַל זָרַע. נתינת המים מועילה להכשירו לטומאה רק לאחר שנתלש הזרע ממקום גידולו.
שאם תאמר יש הכשר אף במחובר לקרקע - אם כן אין לך זרע שלא הוכשר ממנו הגשמים שירדו על התבואה בעודה צומחת (חולין קדח) (באמ"ח):

לכך נאמר 'ונוגע בנבלתם יטמא' - אפילו בעודו שם (רא"ם, ע"ם): תורה לו
(לו) זרע זרוע. לשון זרע, או זרעים, הוא שם כולל לכל סוגי הגרעינים בצמחי המאכל, גם אותם המינים שהזרעים עצמם אינם ראויים לאכילה [כגרעיני רוב הפירות]. אבל לשון 'זרוע' (או 'זרעונים' בלשון המשנה) יש במשמעו רק אלו הראויים למאכל, כגון זרעי חיטה ושיעור, וכן כל הקטניות שהזרע והמאכל אחד הוא. ובא הכתוב לפרש שהמים אשר יבואו על הזרעים, לא יכשירם לטומאה אלא אם כן הם זרע זרוע, דהיינו סוג זריעה של מיני זרעונים (הנאכלין). אבל זרע שאינו 'זרוע', כמרבית גרעיני הפירות, אינם מקבלים טומאה כלל, לפי שאינם בכלל 'אוכל'. ותיבת 'זרוע' (בציר"י) אינה כמו 'זרוע' (בקמ"ץ), שיהא פירושו שהזרעים הללו כבר זרועים באדמה, אלא שם דבר הוא, שפך נקרא סוג הזרע הנאכל, כמו 'ויתנו לנו מן הזרעים' (דניאל א, יב) [בקשת

(לט) וְכִי יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֶאֱכֹלָהּ
הִנֵּגַע בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
רמב"ם: רמב"ם:

רש"י: בְּנִבְלָתָהּ • (חולין ק"ח. ת"כ) ולא בפעצמות וגידים, ולא בקרנים וטלפים, ולא בעור.

(מ) וְהָאֵכֶל מִנִּבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב
וְהִנָּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד־הָעֶרֶב:
רמב"ם: רמב"ם:

רש"י: וְהִנָּשָׂא אֶת־נִבְלָתָהּ • חמורה טמאת משא מטמאת מגע, שהנזשא מטמא בגדים, והנוגע אין בגדיו טמאין, שלא נאמר בו: "יכבס בגדיו". והאכל מנבלתה • יכול תטמאנו אכילתו? כשהוא אומר בנבלת עוף טהור: (לקמן כב) "נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה-בה", אותה מטמאה בגדים באכילתה ואין נבלת בהמה מטמאה בגדים באכילתה בלא משא, כגון: אם תחבה לו חבירו בבית הכליפה; אם-כן מה תלמוד לומר "האכל"? לתן שיעור לנזשא ולנוגע כדי אכילה, והוא כזית (נדה מב). וטמא עד-הערב • אף-על-פי ששבל, צריך הערב שמש.

(מא) וְכָל־הַשְּׂרִיץ הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֵץ הוּא לֹא יֵאָכֵל:
רמב"ם: רמב"ם:

רש"י: הַשֹּׁרֵץ עַל־הָאָרֶץ • (חולין סו) להוציא את היתושין שבפולין ואת הזיזים שבעדשים, שהרי

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שהוא שיעור הנקבע לענין אכילה בכל מקום [ואמנם כל זה הוא לפי מדרשו, שכן לפי פשוטו נקט הכתוב 'והאוכל' כי דרך האוכלים שהם נוגעים בפרש וגם נושאים אותו, והשמיענו הכתוב שאין באכילת הנבילה יותר טומאה מאשר במגע ומשא (גרא, רמב"ן) (ספרא, נדה מב) (רא"ם, באמ"ח):

וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב. קצר הכתוב ולא הנזכר טבילת עצמו, והדבר מוכן מתוך הענין שטובל את גופו וכן את בגדיו. ואף-על-פי ששבל וכבר אינו מטמא חולין, צריך להמתין עד הערב שמש כדי שיהיה טהור לגמרי, ויוכל גם להתעסק ולאכול בתרומה ובקדשים (לשיר, מפרשים): תורה מא

(מא) הַשֹּׁרֵץ עַל הָאָרֶץ. הדגיש הכתוב 'השורץ על הארץ' לומר שהשרץ נאסר בשריצתו על הארץ, להוציא מן הכלל את היתושין שבפולין ואת הזיזין שבעדשים [מיני שרצים שנולדו בתוך הקטניות לאחר שתלשום ממקום גידולם], שיותר לאכלן עם

שכן משמע לשון הכתוב, שהאכילה לבדה יש בה כדי לטמאות - אבל כשהוא אומר בנבלת עוף טהור (לקמן כב, ח) 'נבלה וטרפה לא יאכל לטמאה-בה', הוסיף הכתוב תיבת 'בה' כדי למעט - רק אותה הטומאה, של נבלת עוף טהור, היא המטמאה את האדם ואת הבגדים באכילתה, ואין נבלת בהמה מטמאה לא את האדם ולא את הבגדים באכילתה בלא משא, ולכן באופן זה שאכל ממנה בלא נשיאה, כגון אם תחבה לו חבירו בבית-הכליפה, ולא נגע בה כדי שיטמא גופו, וגם לא נשא אותה כדי שיטמאו גופו ובגדיו, הרי זה טהור לגמרי [ונגיעת הנבילה בתוך פיו הרי היא כמגע 'בית הסתרים', שאיננה נחשבת כנגיעה לענין טומאה]. ומאחר שאכילת נבילה בהמה איננה מטמאה, אם-כן מה תלמוד לומר 'האכל מנבלתה'... וטמא עד הערב? כדי ליתן שיעור לנזשא ולנוגע 'כדי אכילה' והוא כזית - כלומר, הנזשא את הנבילה וכן הנוגע בה אינו נטמא אלא אם כן חתיכת הבשר היא 'כזית'.

(לט) בְּנִבְלָתָהּ. דווקא הנוגע בבשרה יטמא ולא הנוגע בפעצמות וגידים, ולא בקרנים וטלפים (פרסות רגליה), ולא בעור. לפי שכל אלו אינם משתנים במיתת הבהמה להיות נקראים 'נבילה' [שכן לשון 'נבילה' הוא על שם כמיותה האברים וניבולם לאחר מיתה, וכמו שמצינו לשון זה גם על הצמחים הנכמשים בהפסק חייתם: 'בש חציר נבל ציר' (שעיה מ, ז) ועלהו לא יבול' (תהלים א, ג) (ע"כ, מלבי"ם)]

(ספרא): תורה מ

(מ) וְהִנָּשָׂא אֶת נִבְלָתָהּ... יכבס בגדיו. חמורה טומאת-משא מטמאת-מגע, שהנזשא את הנבילה מטמא בגדים, והנוגע בה אין בגדיו טמאין, ורק גופו טמא, שלא נאמר בו 'יכבס בגדיו' (וכמבאר לעיל פסוק כה):

וְהָאֵכֶל מִנִּבְלָתָהּ יִכְבֵּס בְּגָדָיו וְיִטְמָא עַד הָעֶרֶב. מתוך לשון הכתוב יכול הייתי לומר, שהאכל מן הנבילה, אף אם לא נשא אותה ולא נגע בה [ונכון שתחב לו חבירו חתיכת בשר לתוך בית הכליפה, באופן שאינו נטמא במגע או במשא], תטמאנו אכילתו,

לא שרצו על הארץ אלא בתוך האכל, אבל משיצאו לאויר ושרצו, הרי נאסרו. לא יאכל. לחיב על המאכל פאוכל. ואין קרוי "שרץ" אלא דבר נמוך קצר רגלים שאינו נראה אלא פרוחש ונדר.

מב כל דמהלף על מעוהי וכל דמהלף על ארבע עד כל סגיאיות רגלאין לכל רחשא דרחש על ארעא לא תיכלנון ארי שקצא אנון:

(מב) כל הולף על גחון וכל הולף על ארבע עד כל מרבה רגלים לכל השרץ השרץ על הארץ לא תאכלום פישקן הם:

ש"ה הולף על גחון. זה נחש. ולשון "גחון", שחיה, שהולף שח ונופל על מעיו. כל הולף. להביא השלשולין ואת הדומה לדומה. הולף על ארבע. זה עקרב. כל. להביא את החפושית אשרבוט בלע"ז ואת הדומה לדומה. מרבה רגלים. זה נדל, שרץ שיש לו רגלים מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן וקורין צינטפיד"ש.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקוטר שחיות חלק י, עמוד 122 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

העצה שלא להיות "נופל על מעיו"

כל הולף על גחון

זה נחש. ולשון גחון שחיה, שהולף שח, ונופל על מעיו (יא, מב. ובפירוש רש"י) יש לפירוש הטעם שנקט הכתוב מכל תכונות הנחש דוקא "לשון גחון שחיה, שהולף שח" - בדרך הדרוש: אמרו חכמינו ז"ל (זהר חלק א לה, ב) "נחש דא יצירה רע". ומשמיענו הכתוב, שאין היצירה רע בא לאדם לפתותו שיהיה

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

הולף על ארבע. זה עקרב שהוא ניכר במיוחד בארבע רגליו שהם 'ארוכים וחקים' (ח"ח): כל הולף על ארבע. לשון 'כל' האמור כאן בא להביא את השרץ הנקרא 'חפושית', אשרבוט בלע"ז, אשר גם לה רגלים דווגמת העקרב, אף יש לה גם רגלים נוספות למעלה מהם, שאין משמשות כל כך להליכה. ונתרבה מלשון 'כל' לפי שעיקר הילוכה הוא בארבע רגליה הגדולות והניכרות, וכן להביא את הדומה לדומה, שהם שאר סוגי שרצים בעלי ארבע רגלים (הדומים לחיפושית, הדומה לעקרב), שאין ארבע רגליהם העיקריות שונות כל כך משאר רגליהם כפי שניכרות רגלי החיפושית משאר רגליה. עם זאת, כולם בכלל 'כל הולף על ארבע', שעיקר הילוכם כהן (ח"ח):

מרבה רגלים. זה הנקרא בלשון המשנה 'נדל', והוא שרץ שיש לו רגלים הרבה לכל אורך גופו מראשו ועד זנבו לכאן ולכאן, וקורין לו בלע"ז 'צינטפיד' (רש"י [שמשמעו 'מאה רגלים'] (ספרא) (רש"י

חולין סו: תורה מג

לרשות הרבים' - שהוא נטוי ועומד ליפול], מקורו מלשון 'גחון' האמור כאן אצל הנחש, שהולף שח - נטוי לארץ ונופל על מעיו ונראה לשון רש"י על הפסוק (מכה ד, י) 'חולי וגחית בת ציון פיולדה' - 'שחי על גחונה, וכן בלשון המשנה בותל הגוחה' (יבסא הלל, עפ"י גירסת דפוס):

כל הולף על גחון. 'כל' הוא לשון ריבוי, ונאמר כאן כדי להביא גם אותם 'תולעי האדמה' הנקראים שלשולין, שהם חסרי רגלים ודומים לנחשים, ואף שאין הילוכם דווקא על גחונם, שבהם משתלשלין באדמה ונכנסין ויוצאין משם, הם מתגלגלים והולכים גם בשאר צדי גופם, עם זאת נתרבו מלשון 'כל', כיון שאין להם רגלים כלל והם מתהלכים על גופם בלבד, ובכך הם דומים לנחשים. וכן להביא את הדומה לדומה, שהם סוגי תולעים הדומים לשלשולין (שהם דומים לנחש), ויש לגופם בליטות קטנות כעין סימני רגלים, אף הם אינם משמשים להם כאיברי תנועה, אלא הולכים על גופם, לפיכך כולם בכלל הלשון 'כל הולף על גחון' (ראב"ד, ועפ"י

מפרשים):

הקטניות, שהרי השרצים שנולדו בתוכם לא שרצו מעולם על הארץ אלא בתוך האוכל. אבל משיצאו לאויר ושרצו, הרי נאסרו, אף על פי שחזרו ונכנסו לתוך האוכל (ספרא, חולין סו). (משכ"ל, וראה פרטי הדיון בשו"ע יו"ד סי' פ"ד ס"ז): לא יאכל. שינה הכתוב ולא נקט 'לא תאכלוהו', אלא 'לא יאכל', כדי לחייב וליתן אזהרה גם על המאכל לאחרים פאוכל בעצמו. וכדומה, עליהם גם מוטלת הזהירות שהשרץ לא יאכל על ירך. ומוסיף רש"י: ואין קרוי 'שרץ' אלא דבר נמוך, קצר רגלים, שמתוך שאינו גבוה מן הארץ אינו נראה בהילוכו בשאר חיות אלא פרוחש ונדר על הארץ ומוטעם זה, גם הנחש שהוא גדול וארוך נמנה בין השרצים (ולחן בפסוק הבא) כי הוא נמוך וחסר רגלים והוא רוחש ונגרר על הארץ] (ראה לעיל פסוק י): תורה מב

(מב) הולף על גחון. זה הנחש שהולף על בטנו, כמו שנאמר בקללתו (בראשית ג, יד) 'על גחנה תלך'. ובכלל זה כל שאר תולעים ההולכים על גחונם, בדוגמת הנחש. ומוסיף רש"י: ולשון 'גחניה' שמצינו בלשון המשנה כגון זו ששנינו (מועד קטן ז, א) 'בותל הגוחה

"הולך על מעיו", שיהיה שקוע בתאות האכילה ובענינים ארציים, אלא בראשונה אומר היצירה-הרע לאדם שיהיה "הולך שח".

כלומר: בנגוד להוראת התורה "שאו מרום עיניכם וראו מי ברא אלה" (ישעיה מ, כו), שהאדם צריך להעלות ראשו, ולהתבונן בגדלות האל, אומר היצירה-הרע לאדם להוריד ראשו ולהיות "הולך שח". ועל-ידי-זה יכול היצירה-הרע להוריד את האדם, רחמנא-ליצלן, עד שלא זו בלבד שיהיה "הולך" על מעיו, אלא שיהיה "נופל על מעיו", דהינו שיהיה שקוע לגמרי בתאוות רחמנא-ליצלן.

וכמאמר חכמינו ז"ל (שבת קה, ב) "כף אומנותו של יצירה-הרע, היום אומר לו עשה כף וכו' עד שאומר לו עבוד עבודה-זרה". והעצה להנצל מזה היא להיות שקוע בעניני "מרום" ו"שמים" שהוא העסק בתורה בכלל ובפנימיות התורה בפרט (ראה 'תורה אור' לבעל התניא בתחילתו. לקוטי-שיחות חלק ד' עמוד 9-1038), דכש"מרים" ראשו ועוסק בתורה, הרי הוא נצול מ"הנחש דא יצירה-הרע".

(מג) אל-תשקצו את-נפשתיכם בכל-השרץ השרץ ולא תטמאו בהם ונטמאתם בהם:

ה"י אל-תשקצו • באכילתו, שהרי כתיב: "נפשתיכם". ואין שקוץ נפש במגע. וכן ולא תטמאו, באכילתם. ונטמאתם בהם • אם אתם מטמאין בהם בארץ, אף אני מטמא אתכם בעולם הבא ובישיבת מעלה.

(מר) כי אני יהוה אלהיכם והתקדשתם והייתם קדשים כי קדוש אני ולא תטמאו את-נפשתיכם בכל-השרץ הרמש על-הארץ:

ה"י כי אני ה' אלהיכם • כשם שאני קדוש, שאני ה' אלהיכם, כך: "והתקדשתם", קדשו את עצמכם למטה. והייתם קדשים • לפי שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם הבא. ולא תטמאו וגו' • לעבר עליהם בלאוין הרבה; וכל לאו – מלקות. וזהו שאמרו בגמרא: אכל פוטימא – לוקה ארבע, נמלה – לוקה חמש, צרעה – לוקה שש.

רש"י כפשוטו – מהדורת לשם

בפסוקים הקודמים, הוסיף להזהיר עליהם עוד בכמה אזהרות, כדי לעבור עליהם בלאוין הרבה, בכל שרץ כפי דרגת חומרתו. וכל לאו נוסף יש עליו מלקות נוספת, וזהו שאמרו בתלמוד (מכות טז) אכל פוטימא (שרץ המים) לוקה ארבע; אכל נמלה (שרץ הארץ) לוקה חמש; אכל צרעה (שרץ העוף, וגם שרץ הארץ) לוקה שש – כל אחד לפי מספר האזהרות שנאמרו בו [שלושה 'לאוים' בשרץ הארץ (בפסוקים: מא, מב, מד); עוד שני לאוין בשרץ סתם, בלשון הכולל כל סוג שרץ (בפסוק מג) – 'אל תשקצו... ולא תטמאו'; ושני לאוין נאמרו בשרץ המים – האחד בפרשה זו (פסוק ט), והשני בספר דברים (יד, יא) ולא אחד בשרץ העוף (שם פסוק טז)]; תורה מה

שאף אני מטמא אתכם (ארחיק ואבדיל אתכם) בעולם-הבא ובישיבה של מעלה, ותהיו נדחים שם ממחיצת הקדושה (וימא לט) (כ"ב, בא"י, לשר: תורה מד
(מר) כי אני ה' אלהיכם. נתינת טעם הוא – מודיע הנני אוסר עליכם את אכילת השקצים ושאר דברים הטמאים – כי בכך הנכם מתקדשים. ובשם שאני קדוש, שאני ה' אלהיכם, כך 'והתקדשתם' – קדשו עצמכם למטה בעולם הזה; וכנגד זאת – והייתם קדושים לפני – שאני אקדש אתכם למעלה ובעולם-הבא, לרומם אתכם בקדושה עליונה ונשגבה (ג"א מפרשים):
ולא תטמאו וגו'. אף שכבר הוזכר איסורם של כל סוגי השרצים

(מג) אל תשקצו. את נפשתיכם באכילתו, כלומר לא תאכלום כי באכילתם אתם משקצים את נפשתיכם. ואין כוונת הכתוב שלא תגעו בהם, שהרי כתיב 'נפשתיכם', ואין שקוץ נפש במגע בשרץ, כי אם באכילתו. וכן יש לפרש את המשך הכתוב 'ולא תטמאו' – באכילתם [אבל לענין טומאה, כבר פירש הכתוב כי אין נטמאים אלא במגע שמונה השרצים המנויים למעלה (פסוקים כט-לא), ורק במוותם] (רא"ם):
ונטמאתם בהם. אחר שאמר הכתוב 'ולא תטמאו בהם' מהו שהוסיף 'ונטמאתם בהם'? אלא הראשון הוא החטא, והשני הוא העונש. וכלומר: אם אתם מטמאין בהם בארץ – באכילת השרצים בעולם הזה, העונש הוא

~ נקודות משיחות קודש ~ (על פי לקושי שיחות חלק לב, עמוד 66 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

הזהירות בבל תשקצו וטהרת הנפש

אל-תשקצו את-נפשתיכם גו' והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני (יא, מוג'מד)

כתב הרמב"ם בסוף הלכות מאכלות אסורות, לאחר שמונה את הדברים שאסרו חכמים מפני שהם "בכלל אל תשקצו את נפשתיכם", "כל הנזהר בדברים אלו מביא קדושה וטהרה יתרה לנפשו, וממקד נפשו לשם הקב"ה שנאמר והתקדשתם והייתם קדושים כי קדוש אני".

ויש לעין מדוע כתב הרמב"ם ש"הנזהר בדברים אלו" דוקא שהם הדברים שאסרו חכמים מפני בל תשקצו, מביא קדושה וטהרה יתרה לנפשו, ולא כתב פן לגבי דברים המפורשים בקרא שהם ב"בל תשקצו"? ויש לומר, דבזה השמיענו גדר הזהירות מהדברים שהם בכל תשקצו מדבריהם.

דהנה הדברים שאסרו חכמים משום בל תשקצו, הם דברים "שנפש רוב בני אדם קהה מהן כו' מתאוננת מהם" (לשון הרמב"ם כאן הלכה כט), ואם כן יש מקום לתמוה, מה ראוי חכמים להזהיר שצריך להמנע מדברים אלו, כאשר בלא-הכי טבע רוב בני אדם להתרחק מהם?

וזה משמיענו הרמב"ם, שפונת האדם בהזהירותו בדברים אלו צריכה להיות לא רק מצד טבע גופו, אלא מפני ש"הנזהר מדברים אלו מביא קדושה וטהרה יתרה לנפשו וממקד נפשו לשם הקב"ה היינו נוהג לקדושת וטהרת הנפש.

(מה) כי אני יהוה המעלה אתכם מארץ מצרים להיות לכם לאלהים והייתם קדושים כי קדוש אני:

כ"י **פי אני ה' המעלה אתכם** • על מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם. [דבר אחר: "כי אני ה' המעלה אתכם", בכלל פתיב: "הוצאתי", וכאן פתיב: "המעלה". תנא דבי רבי ישמעאל: אלמלא לא העליתי את ישראל ממצרים אלא בשביל שאין משמאין בשרצים כשאר אמות - דים, ומעליותא היא גביהו, והוא לשון "מעלה"].

(מו) זאת תורת הבהמה והעוף וכל נפש החיה הרמשת במים ולכל נפש השרצת על-הארץ:

(מז) להבדיל בין הטמא ובין הטהור ובין החיה הנאכלת ובין החיה אשר לא תאכל: פפ

כ"י **להבדיל** • לא בלבד השונה, אלא שתהא יודע ומפיר ובקי בהן. **בין הטמא ובין הטהור** • צריך לומר בין חמור לפרה? והלא כבר מפורשים הם? ! אלא בין טמא לך לטהורה לך, בין נשחט חציו של

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

ראוי לאדם שיפירם במציאות. כלומר, לא בלבד השונה - לא זו בלבד שתהא לומד ושונה 'תורת' הטמא והטהור, אלא גם שתהא יודע להבדיל ומפיר ובקי בהן - בפרטיהם של הדברים במציאות, אינהו הטמא ואינהו הטהור (ספרא) (כ"י): **בין הטמא ובין הטהור**. מה תלמוד לומר 'להבדיל', וכי צריך לומר שיש להבדיל בין חמור לפרה, והלא כבר מפורשים הם וחילוקם ברור לכל [כי זה אינו מפרס פרסה, וזו מפרסת פרסה]? אלא לשון 'להבדיל' משמע

אלמלי לא העליתי את ישראל ממצרים - להעלותם משפלותם - אלא בשביל שאין משמאין בשרצים כשאר אמות - דים, ופרישות זו מן השרצים 'מעליותא' היא גביהו [מעלה גדולה ורוממות היא להם], וזהו הטעם שנקט כאן הכתוב יציאת מצרים בלשון 'מעלה': תורה זו

(מז) להבדיל. אחר שקבר סיים הכתוב ואמר 'זאת תורת' וגו', הוסיף ואמר עוד: 'להבדיל' וגו', שכל ההבדלים הללו האמורים בפרשה,

(מה) כי אני ה' המעלה אתכם. 'כי' האמור כאן, הוא נתינת טעם על האמור למעלה. וכלומר: כי על-מנת שתקבלו מצותי העליתי אתכם ממצרים. לפיכך עליכם להזהר בקיומן (ע"ם). **דבר אחר** - ענין נוסף יש לדרוש כאן: **'פי אני ה' המעלה אתכם'** - הרי בכלל - בכל המקומות שהזכיר הכתוב גאולת מצרים פתיב 'הוצאתי', ואילו כאן נשתנה הלשון ופתיב 'המעלה'? תנא דבי רבי ישמעאל [שנה התנא מבית מדרשו של רבי ישמעאל]: שך הקב"ה אומר:

קנה לנשחט רבו. ובין החיה הנאכלת • צריך לומר בין צבי לערוד? והלא כבר מפרשים הם?! אלא בין שגולדו בה סימני טרפה כשרה, לגולדו בה סימני טרפה פסולה:

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן. חסלת פרשת שמיני

הפטרה לפרשת שמיני לשמו"ת בשמואל ב פרק ו

ו איסוף עוד דוד את כל בחר בישראל שלשים אלה: ב ויקם וילך דוד וכל העם אשר אתו מבצלי יהודה להעלות משם את ארון האלהים אשר נקרא שם שם יהוה צבאות ישב הכרבים עליו: ג וירכבו את ארון האלהים אלעגלה חדשה וישאיהו מבית אבינדב אשר בגבעה ועזא ואחיו בני אבינדב נהגים את העגלה חדשה: ד וישאיהו מבית אבינדב אשר בגבעה עם ארון האלהים ואחיו הלך לפני הארון: ה וידוד וכל בית ישראל משחקים לפני יהוה בכל עצי ברושים ובכנרות ובנבלים ובתפלים ובמנענעים ובצלצלים: ו ויבאו עד גרן נבון וישלח עזא אל ארון האלהים ויאחו בו כי שמטו הבקר: ז ויחראף יהוה בעזה ויבהו שם האלהים על-

עליו. (ח) בכל עצי ברושים, בכל כלי שיר העשויים מעצי ברושים. (ו) וישלח עזא, הושיט את ידו. כי שמטו הבקר, כי שמטוהו הבקר ונענעוהו. (ז) ויחר אף ה' בעזה, על שהושיט ידו לארון הקדש, ולא נתנה רשות כי אם ללזים. ועזא,

ביאור על הפטרה מתוך החומשים
ע"פ שי למורא

(א) ויסוף עוד דוד את כל בחר בישראל, לפי שהיו רבים נאספים אליו מעת המלכו, אמר פאן שהוסיף עוד לאסף אליו את הנבחרים בישראל להעלות את ארון הקדש. ובירושלמי (סנהדרין פרק י' הלכה ב') למדו מכאן שדוד המלך סמך ביום אחד שלשים אלה מישראל שהיו ראויים לסנהדרין. וראה רמב"ם הלכות סנהדרין פרק ד' הלכה ז'. (ב) מבצלי יהודה, היא "קרית יערים", שלשם העלה ארון הקדש מבית שמש. אשר נקרא שם שם ה' וגו', אשר נקרא לו לארון שם, ומהו השם, שהיה ה' צבאות יושב הכרבים עליו. (ג) אל עגלה חדשה, לכבוד ארון הקדש עשו עגלה חדשה שלא השתמשו בה לצורך הדינו. אבל טעו בדבר, כי לא זהו הכבוד שצריך לעשות לו, אלא כמו שכתוב בתורה "בכתף ישאו" (במדבר טו). על ידי הלזים. נהגים את העגלה, העגלה היתה ותומה לבקר, והם נהגו בה. (ד) וישאיהו וגו', הבקר נשא את העגלה עם הארון אשר עליו. (ה) בכל עצי ברושים, בכל כלי שיר העשויים מעצי ברושים. (ו) וישלח עזא, הושיט את ידו. כי שמטו הבקר, כי שמטוהו הבקר ונענעוהו. (ז) ויחר אף ה' בעזה, על שהושיט ידו לארון הקדש, ולא נתנה רשות כי אם ללזים. ועזא,

רש"י כפשוטו - מהדורת לשם

שנתהווי באיברי הבהמה, אשר אינם אוסרים אותה לאכילה והיא כשרה, לבין אופנים שגולדו בה סימני טריפה אחרים, שבהם היא נעשית פסולה ואסורה באכילה. וזהו שרמז פאן הכתוב, כי גם כשהחיה היא ממין הטהור, ונשחטה כראוי, הרי שלא בכל האופנים היא כשרה לאכילה, כי יש חיה הנאכלת ויש חיה אשר לא תאכל, ועליך לדקדק ולהבין בדבר היטב, עד שתדע להבדיל כראוי בין האסור והמוותר באכילה (ספרא) (רא"ם):

חסלת פרשת שמיני

לאכילה [ופעמים שההבדל ביניהם אינו אלא 'כחוט השערה' (רא"ם)]:
ובין החיה הנאכלת. וכי צריך לומר לשון 'הבדלה' בין שני מיני חיות שונות, אחת כשרה ואחת אסורה, כגון בין צבי לערוד, והלא כבר מפורשים הם, ונקל להבחין ביניהם [הצבי נמנה בין החיות הכשרות 'איל צבי ויחמור' (דברים יד, ה) שהוא מפרסי פרסה ומעלה גרה, ואילו הערוד הוא 'חמור הבר' שאין לו כל סימן טהרה]? אלא גם לאחר שהחיה הכשרה נשחטה כדיון, עדיין צריך אתה לידע ולהבחין בין שגולדו בה סימני טרפה [פגמים ולקויים שונים

שמלבד ההבדלים הגלויים והנראים לעין, ישנם עוד הבדלים דקים שצריכים הבחנה מיוחדת להבדיל ביניהם, כי גם במין הטהור פעמים שאתה זקוק להבחין בין טמאה לה לטהורה לה, שכאשר נשחטה הבהמה, ולא נחתכו לגמרי 'שני הסימנים' [שהם הקנה והושט שביצואר הבהמה, המשמשים למעבר האויר והמוזן]. אזי עליך להבדיל בין נשחט כל הושט וחיצו של קנה כי אז הבהמה 'טמאה לה' ואסורה באכילה, לפי שלא נשחטו 'רובם' של שני הסימנים, לבין נשחט כל הושט ורובו של קנה, שאז היא 'טהורה לה' וכשרה

שְׁהִיָּה לוֹ לְדַרְשׁ קִלְיָהֶם, אִם הָאָרֶן נוֹשֵׂא אֶת
נוֹשְׂאָיו כִּפִּי שְׁהִיָּה בְּעֶבְרֶם בִּיְרֵדָה בְּזֶמֶן יְהוֹשֻׁעַ,
הוּא עֲצָמוֹ לֹא כָּל שָׁבוֹן. עַל הַשֵּׁל, עַל הַשְׂכָּחָה
וְהַשְׁנָנָה. עִם אֲרֹן, כְּמוֹד לְאָרֶן הַקֶּדֶשׁ.
(ח) וַיַּחֲרֹךְ לְדֹד, עַל עֲצָמוֹ הָרָה לוֹ, בְּדֶרֶךְ
הַמִּצְרֵי וְנִכְחַל. (ט) אִיֹּךְ יָבֹא אֵלַי וְגו', כִּי
חָשַׁב שְׂאֵי אֶפְשָׁר לִהְיוֹת נֹזֵחַ בְּקֶדְשָׁתוֹ.
(י) וַיִּטְהֹר דָּוִד, הִטָּה אוֹתוֹ מִדֶּרֶךְ עֵיר דָּוִד אֶל
בֵּית עֹבֵד אָדָם. הַגִּתִּי, שְׁהִיָּה מִתְנַזֵּר בְּנֶת.
וְהִיָּה מִשְׁכָּב לֹוי מִן הַשְּׂעִירִים, בְּכָתוּב בְּסֵפֶר
"דְּבָרֵי הַנְּיָמִים". (יא) וַיִּכְרֹךְ ה' אֶת עֹבֵד
אָדָם, אֲשֶׁתוֹ וְשִׁמּוֹנָה בְּלוֹתֶיהָ יָלְדוּ שֵׁשׁ בָּנִים
בְּכָרָם אַחֶת, וּבְכָתוּב בְּ"דְבָרֵי הַנְּיָמִים" רַבּוּי הַבָּנִים
שְׁהִיָּה לָהֶם. (יב) עֵיר דָּוִד, לְעֵיר דָּוִד.
(יד) מִכְרַבְר, מִרְקָר מִתּוֹךְ שְׁמֻחָה. אֶפְסֹד בָּד,
מַעֲלֵל עֲשׂוֹי מִפְּשָׁתוֹ. (טז) מִפְּזֹז, גַּם הוּא עֲנִין
רְקוֹד (בְּפִזְיוֹת וּמַהֲרִיּוֹת). וְתָבֹז לוֹ בְּלִבָּהּ, כִּי
חֲשָׁבָה שְׂאֵין זֶה מִדֶּרֶךְ הַמֶּלֶךְ לַעֲשׂוֹת כְּכָה אֶפְסֹד
לִפְנֵי אֲרֹן הַקֶּדֶשׁ. (יז) לְאִישׁ, בְּלוֹמֶר, לְכָל
אֶחָד, בֵּין אִישׁ וּבֵין אִשָּׁה. וְאַשְׁפָּר, מִנָּה יָפָה
שֶׁל בִּשְׂרָה.

הַשֵּׁל וַיָּמָת שֵׁם עִם אֲרֹן הָאֱלֹהִים: ה וַיַּחֲרֹךְ לְדֹד עַל אֲשֶׁר
פָּרִץ יְהוָה פָּרִץ בְּעִזָּה וַיִּקְרָא לְמָקוֹם הַהוּא פָּרִץ עִזָּה עַד
הַיּוֹם הַזֶּה: ט וַיֵּרָא דָּוִד אֶת־יְהוָה בַּיּוֹם הַהוּא וַיֹּאמֶר אִיֹּךְ
יָבֹא אֵלַי אֲרֹן יְהוָה: י וְלֹא־אָבָה דָּוִד לְהִסִּיר אֵלָיו
אֶת־אֲרֹן יְהוָה עַל־עֵיר דָּוִד וַיִּטְהֹר דָּוִד בֵּית עֹבֵד־אָדָם
הַגִּתִּי: יא וַיִּשְׁכֹּב אֲרֹן יְהוָה בֵּית עֹבֵד אָדָם הַגִּתִּי שְׁלֹשָׁה
חֳדָשִׁים וַיִּכְרֹךְ יְהוָה אֶת־עֹבֵד אָדָם וְאֶת־כָּל־בֵּיתוֹ: יב וַיִּגְדֹּר
לְמַלְךְ דָּוִד לֵאמֹר בְּרַךְ יְהוָה אֶת־בֵּית עֹבֵד אָדָם וְאֶת־כָּל־
אֲשֶׁר־לוֹ בְּעַבְדוֹ אֲרֹן הָאֱלֹהִים וַיִּלְךְ דָּוִד וַיַּעַל אֶת־אֲרֹן
הָאֱלֹהִים מִבֵּית עֹבֵד אָדָם עֵיר דָּוִד בְּשִׁמְחָה: יג וַיְהִי כִּי
צָעְדוּ נָשָׂאֵי אֲרֹן יְהוָה שִׁשָּׁה צָעֲדִים וַיִּזְבַּח שׁוֹר וּמְרִיא:
יד וְדָוִד מִכְרַבְר בָּכַל עָז לִפְנֵי יְהוָה וְדָוִד חָגַר אֶפְסֹד בָּד:
טו וְדָוִד וְכָל־בֵּית יִשְׂרָאֵל מַעֲלִים אֶת־אֲרֹן יְהוָה בְּתִירוּעָה
וּבְקוֹל שׁוֹפָר: טז וַתִּהְיֶה אֲרֹן יְהוָה בָּא עֵיר דָּוִד וּמִיכָל

בְּתִשְׁאוֹל נִשְׁקָפָה | בְּעַד הַחֲלוֹן וַתֵּרָא אֶת־הַמֶּלֶךְ דָּוִד מִפְּזֹז וּמִכְרַבְר לִפְנֵי יְהוָה וַתָּבֹז לוֹ בְּלִבָּהּ:
י וַיָּבֹאוּ אֶת־אֲרֹן יְהוָה וַיִּצְיָגוּ אוֹתוֹ בְּמָקוֹמוֹ בְּתוֹךְ הָאֹהֶל אֲשֶׁר נָטָה־לוֹ דָּוִד וַיַּעַל דָּוִד עֲלוֹת לִפְנֵי
יְהוָה וּשְׁלָמִים: יא וַיִּבָּל דָּוִד מִהַעֲלוֹת הָעוֹלָה וְהַשְּׁלָמִים וַיִּכְרֹךְ אֶת־הָעָם בְּשֵׁם יְהוָה צְבָאוֹת:
יט וַיַּחֲלֵק לְכָל־הָעָם לְכָל־הַקָּמוֹן יִשְׂרָאֵל לְמֵאִישׁ וְעַד־אִשָּׁה לְאִישׁ חֶלֶת לֶחֶם אַחַת וְאַשְׁפָּר אֶחָד
וְאַשִּׁישָׁה אַחַת וַיִּלְךְ כָּל־הָעָם אִישׁ לְבֵיתוֹ:

הַפְטָרָה לַפְּרָשָׁת פָּרָה לַקְּרִיאָה בְּצִיבוֹר וּלְשִׁמוֹ"ת נִדְפְּסָה בַּעַמ' קֶפֶז

אגרות קודש

ב"ה, ח' אדר"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

...בטח למותר לעוררו בקשר עם האפשרויות שנתנה לכי מההשגחה העליונה
להדפיס דבריו - שמהנכון ביותר וביותר לנצלה ככל האפשרי להפצת מעינות החסידות
(עד שיגיעו גם) חוצה. והרי - על נושאים אחרים גם אחר יכול לכתוב, משא"כ בהנוגע
לחסידות שנוקטים לזה שראה מאורות תורה זו ועסק בה, והענין בגדר מצוה שא"א
לעשותה ע"י אחרים שדוחה אפילו ת"ת שכל חפצים ואפילו חפצי שמים, לא ישוו בה.

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אני"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי הי' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ד אדר ב' פרק כ, מפרק עב עד סוף פרק עו	יום רביעי - י"ז אדר ב' מפרק פג עד סוף פרק פז
יום שני - ט"ו אדר ב' פרק כ, מפרק עז עד סוף פרק עח	יום חמישי - י"ח אדר ב' מפרק פח עד סוף פרק פט
יום שלישי - ט"ז אדר ב' מפרק עט עד סוף פרק פב	יום שישי - י"ט אדר ב' מפרק צ עד סוף פרק צו
שבת קודש - כ' אדר ב' פרק כ, מפרק צז עד סוף פרק קג	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהילים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפני שנות בניו ובנותיו באמרם שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ד אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מז, זאת ועוד... עד עמ' 94, הגשמי והחומרי.

- 1 עד כאן למדנו, כיצד כוח הנפש החיונית – הבהמית שמקליפת
- 2 נוגה, כשמקיימים על ידו מצוות של תורה ותפילה – נכלל
- 3 בקדושה. להלן נלמד, שלא רק כוח הנפש החיונית עצמו נכלל
- 4 בקדושה על ידי מצוה; כי אם גם כל המאכלים שמהם ניזונים
- 5 הנפש החיונית ומקבלת
- 6 חיותה מהם – גם מאכלים
- 7 אלה היו תחת ממשלת
- 8 קליפת נוגה וקיבלו חיות¹
- 9 ממנה – הרי כשהנפש²
- 10 החיונית מקיימת מצוה³
- 11 באמצעות הכוח שקיבלה⁴
- 12 ממאכלים אלה, נכללת⁵
- 13 אז בקדושת המצוה גם⁶
- 14 החיות של אותם מאכלים.⁷
- 15 בכך גם יסביר רבנו הזקן,⁸
- 16 איך שהחיות של כל⁹
- 17 העולם הזה, השייכת עתה¹⁰
- 18 לקליפת נוגה, תיהפך¹¹
- 19 לקדושה לעתיד לבוא: על¹²
- 20 ידי שכל נשמה תקיים

ליקוטי אמרים

- זאת ועוד אחרת שכח נפש החיונית המתלבשת
- באותיות הדבור בת"ת או תפלה וכיוצא בהן
- או מצות מעשיות הרי כל גידולו וחיותו מהדם שהוא
- מקליפת נוגה ממש שהן כל אוכלין ומשקין שאכל
- ושתה ונעשו דם שהיו תחת ממשלתה וינקו חיותם
- ממנה ועתה היא מתהפכת מרע לטוב ונכללת בקדוש'
- ע"י כח נפש החיונית הגדל ממנה שנתלבש באותיות
- אלו או בעשיה זו אשר הן הן פנימיות רצונו ית' בלי
- שום הסתר פנים וחיותן נכלל ג"כ באור א"ס ב"ה שהוא
- רצונו ית' ובחיותן נכלל ועולה ג"כ כח נפש החיונית
- וע"י זה תעלה ג"כ כללות קליפת נוגה שהיא כללות
- החיות של עו"ה הגשמי והחומרי
- מציאה מעשית, היא – קליפת נוגה, מתהפכת מרע לטוב
- ונכללת בקדושה, על ידי כח נפש החיונית הגדל ממנה,
- שנתלבש – באמצעות העובדה שכוח זה מתלבש, באותיות
- אלו – של תורה ותפילה, או בעשיה זו, – של אותה מצוה,
- אשר הן הן – אותיות התורה ותפילה ומעשה המצוה, פנימיות
- רצונו יתברך, בלי שום הסתר פנים, וחיותן נכלל גם בן
- באור אינסוף ברוך-הוא שהוא רצונו יתברך, ובחיותן
- נכלל ועולה גם בן כח נפש החיונית. – הנה על ידי כך עולה
- לקדושה גם החיות של כל הדברים שאכל ושתה, ושעל ידם
- קיבל את הכוח לקיים את המצוה או ללמוד את התורה, ועל
- ידי זה תעלה גם בן כללות קליפת נגה, שהיא – קליפת נוגה,
- כללות החיות של עולם הזה הגשמי והחומרי.

- 21 תרי"ג מצוות – להישמר מלעבור על שס"ה (365) מצוות
- 22 לא-תעשה, שהן כנגד שס"ה (365) גידי האדם, וכשם שתפקידם
- 23 של גידי הדם באדם הוא לשמור שהדם לא יזרום למקום שאין
- 24 הוא שייך אליו – כך גם שומרים שס"ה מצוות הלא-תעשה
- 25 שהחיות (של קדושה) לא תימשך למקום שאינו מתאים; ועל ידי
- 26 שכל נשמה תקיים רמ"ח (248) מצוות העשה, שהן כנגד רמ"ח
- 27 (248) אברי האדם, שכשם שכל אבר הוא כלי לכוח מסוים של
- 28 הנפש והוא ממשיך חיות מן הנפש, כך כל מצוה היא כלי לרצון
- 29 העליון ומביאה התגלות אלקות. וכשכל נשמות ישראל ישמרו
- 30 שהקליפות לא תשאבנה חיות מהקדושה ויעלו לקדושה את
- 31 הנפש החיונית של כלל ישראל – הרי שיחד עם זה יעלו בכך
- 32 גם את החיות הכללית של העולם הזה – כל נשמה את חלקה

יום שני ט"ו אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 94, כאשר כל הנשמה... עד עמ' 94, כמו האבות.

- 65 – ומתי נכללת כל החיות של העולם הזה הגשמי – בקדושה;
- 66 כאשר כל הנשמה ונפש
- 67 האלהית⁴ שבכל
- 68 ישראל, המתהלקת¹³
- 69 בפרטות לששים רבוא,¹⁴ ונפש האלהית שבכל ישראל המתחלקת בפרטות
- 70 – שש מאות אלף הוא¹⁵ לששים רבוא תקיים כל נפש פרטית כל תרי"ג מצות
- 71 המספר הכללי של נשמות
- 72 כלל ישראל. הנשמות שמעל מספר זה, הן פרטים וניצוצות
- 73 ממש מאות האלף –
- 74 בדלקמן, ובאשר כל שש
- 75 מאות אלף, "ששים
- 76 רבוא", הנשמות תנן¹⁶
- 77 כל נפש פרטית כל
- 78 תנן¹⁷ ג מצות התורה:

ליקוטי אמרים

כאשר כל הנשמה

והנפש האלהית שבכל ישראל המתחלקת בפרטות

לששים רבוא תקיים כל נפש פרטית כל תרי"ג מצות

4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "צ"ע, הרי רק בנפש החיונית עסקינן ע"ע, ואולי מפני שבתרי"ג כמה מצות שבמחשבה ישנן, וצ"ע".
כ"ק אדמו"ר שליט"א עומד בהערתו זו על מה שלמדנו שהרי כאן מדובר אודות הנפש החיונית, כפי שרבנו הזקן מתחיל את הענין,
שכוח הנפש החיונית המתלבש באותיות הלימוד, התפילה ומצוות מעשיות, שגידולה וחיותה (של הנפש החיונית) הם מאכילה ושתיה

הטמאות לגמרי, אין באפשרותם להתעלות לקדושה, ואם
יעבור אדם על אחת משס"ה מצוות הלא-תעשה או "ענפיהן"
— לא יכול להתעלות לקדושה אותו פרט של הנפש החיונית
שהשתמש בו באותה עבירה; הרי מובן שעל ידי הישמרותו

מלעבור על כל שס"ה

מצוות הלא-תעשה, הוא

מבטיח שכל נפשו

החיונית תוכל להתעלות

לקדושה, ורמ"ח מצוות

עשה — את מצוות

העשה תקיים כל נפש

פרטית של יהודי, כדי

להשיג אור אינסוף

ברוך-הוא למטה,

להעלות לו — להקב"ה,

ולקשר ולתקן בו

כללות הנפש החיונית

שברמ"ח אברי הגוף,

ביחוד גמור — שעל ידי

קיום מצוות, מתעלה הנפש ומתקשרת ומתאחדת עם הקב"ה,

להיות לאחדים ממש, — עם הקב"ה, כמו שעלה ברצונו

ותקשר להיות לו דירה בתחתונים, והם — אברי האדם

והחיות של הנפש החיונית שבהם, נעשים לו — להקב"ה,

למרכבה כמו האבות. — שהיו "מרכבה" להקב"ה, שכל

אבריהם היו בטלים ומאוחדים עם הרצון העליון — כפי

שלמדנו בפרק כ"ג — כך יהיו כל אבריו של כל יהודי "מרכבה"

להקב"ה, על ידי ענין המצוות.

47

48

49

50

51

52

53

54

1 שס"ה לא-תעשה — להישמר שלא לעבור עליהן, כדי להפריד

2 שס"ה גידים של דם נפש החיונית שבגוף, שלא יינקו

3 ויקבלו חיות בעברה זו מאחת משלש קליפות הטמאות,

4 לגמרי, שמהן — משלש הקליפות הטמאות לגמרי, נשפעים

5 שס"ה לא-תעשה

6 דאורייתא — ולא רק

7 הלא-תעשה שבתורה

8 אלא גם וענפיהן שהן

9 מדרבנן, — וכפי שלמדנו

10 בפרק ז' שגם "ענפים"

11 אלה שמדרבנן, מקבלים

12 חיותם משלש קליפות

13 הטמאות לגמרי. כל

14 הדברים המקבלים

15 השפעתם משלש

16 הקליפות הטמאות לגמרי,

17 אינם יכולים להתעלות

18 לקדושה; וכשאדם עובר

19 חלילה על דברים אלה,

20 מקבל אז גיד הדם של האדם (אותו גיד שיש לו שייכות לאותה

21 עבירה) את חיותו משלש הקליפות הטמאות לגמרי, ושוב לא

22 תוכל נפש החיונית לעלות אל ה', אם נטמאה בטמאות

23 השלש קליפות הטמאות, שאין להן עליה לעולם כראם

24 בפיול והעברה לגמרי, — שלש הקליפות הטמאות, בניגוד

25 לקליפת נוגה, אין אפשרות להעלות לקדושה כי אם לבטלן

26 לגמרי. כמו שכתוב: "ואת רוח הטמאה אעביר מן

27 הארץ"; — ומאחר שהדברים הנשפעים משלש הקליפות

יום שלישי ט"ז אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 94, ומאחר שכללות... עד עמ' מח, הממוצעת ביניהן.

55 ומאחר שכללות נפש החיונית שכללות ישראל תהיה

56 מרכבה קדושה לה' — אזי

57 גם כללות החיות של

58 עולם הזה, שהיא קליפת

59 נגה עכשו, — לפני ביאת

60 המשיח, החיות של העולם

61 הזה היא מקליפת נוגה,

62 תצא אז — החיות כולה

63 של העולם הזה,

64 מטמאתה וחלאתה, —

ליקוטי אמרים

ומאחר

שכללות נפש החיונית שכללות ישראל תהיה מרכבה

קדושה לה' אזי גם כללות החיות של עו"הו שהיא

קליפת נוגה עכשו תצא אז מטמאת וחלאתה ותעלה

לקדושה לחיות מרכבה לה' בהתגלות כבודו וראו כל

בשר יחדיו ויפיע עליהם בהדר גאון עוזו וימלא כבוד

עליהם בחדר גאון עוזו,

הבאים מקליפת נוגה - ועל ידי הנפש החיונית נהפכת ונכללת החיות של קליפת נוגה - בקדושה וכו' - ורבנו הזקן מסביר את הענין באופן מפורט בעבודה של שני סוגי המצוות, לא-תעשה ועשה, איך שהנפש החיונית (ובמילא גם החיות של העולם הזה) מתאחדת על ידן ברצונו יתברך ובאור אין סוף ברוך הוא - מדוע, איפוא, משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "כאשר כל הנשמה ונפש האלקית", כשהיה יותר מתאים להזכיר את הנפש החיונית? ומתוך הרבי שליט"א ש"אולי" הטעם הוא מפני שבין תרי"ג המצוות ישנן מספר מצוות הנעשות במחשבה - ובכן, פעולתה של הנפש החיונית מתבטאת בעיקר בדיבור ובמעשה, מכיוון שהנפש החיונית קשורה באברים גשמיים שבהן ועל ידן נעשות כל המצוות שבדיבור ובמעשה; ואילו המצוות שבמחשבה מתבטאות בעיקר על ידי הנשמה והנפש האלקית, בלי תיווכה הממשי של הנפש החיונית. לכן משתמש כאן רבנו הזקן בלשון "נפש האלקית", כי הכוח המקורי לכל המצוות הוא הרי הנפש האלקית. 5. זכר' יג, ב.

גמורה. העובדה שקליפת נוגה תעלה לקדושה, כתוצאה מקיום
המצוות תביא ממילא לידי כך ששלש הקליפות הטמאות
תתבטלנה, פי יניקתן וחיותן מהקדושה עכשיו היא על ידי
קליפת נגה המצצעת ביניהן. - קליפת נוגה היא ממוצעת בין
שלש הקליפות הטמאות
לבין, להבדיל, קדושה -
שכן, שלש הקליפות
הטמאות בהיותן טומאה
ורע בלבד, בלי קורטוב של
טוב, אין להם שום שייכות
לקדושה שתוכלנה לקבל
חיותן מקדושה; ורק על ידי
קליפת נוגה, שהיא
"ממוצעת", בהיותה מורכבת מטוב ורע - בגלל הטוב שבה יש לה
שייכות לקדושה ובגלל הרע שבה יש לה שייכות לקליפות
הטמאות - הרי על ידי "תיווך" קליפת נוגה, אפשר לשלש
הקליפות הטמאות לינוק חיות מקדושה. ואילו, כשקליפת נוגה
תתעלה לקדושה, לא יוכלו, ממילא, שאר הקליפות לינוק יותר
את חיותן ותתבטלנה לגמרי.

1 "וַיִּמְלֵא כְבוֹד ה' אֶת כָּל הָאָרֶץ", וְיִשְׂרָאֵל יֵרָאוּ עֵין בְּעֵין
2 כְּבִמְתָּן תוֹרָה, - ה"עין שלמטה", העין האנושית, תראה את
3 האמת של אלקות, כמו שרואה זאת ה"עין שלמעלה" - כפי
4 שהיה הדבר בשעת מתן תורה, דְּכַתִּיב: - במתן תורה: "אָתָּה
5 הָרֹאֶת לְדַעַת בִּי ה' הוּא
6 הָאֱלֹהִים אֲנִי עוֹד
7 מְלַבְּדוֹ". - שהסתרה
8 ששם אלקים מסתיר על
9 ההתגלות האלקית של שם
10 הוי' - אינה הסתרה כלל,
11 אלא, שבשעת מתן תורה,
12 היה זה לזמן קצר בלבד,
13 ואילו לעתיד לבוא זה
14 יהיה באופן תמידי. וְעַל יְדֵי זֶה - שקליפת נוגה תעלה לקדושה,
15 יִתְבַּלְעוּ וְיִתְבַּטְּלוּ לְנִמְרֵי כָּל הַשְּׁלֹשׁ קְלִיפֹת הַטְּמָאוֹת, -
16 "יתבלעו מל' בלע המות" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. כלומר:
17 הפירוש הפשוט של "יתבלעו" הוא - בליעה, ולפי זה היה מקום
18 לומר שהדבר שנבלע נמצא באיזה מקום שהוא, אך כאן הפירוש
19 של "יתבלעו" הוא מלשון "בלע המות", כלומר - כליין והכחדה

ליקוטי אמרים

ה' את כל הארץ וישראל יראו עין בעין כבמתן תורה
דכתיב אתה הראת לדעת כי ה' הוא האלהים אין עוד
מלבדו ועל ידי זה יתבלעו ויתבטלו לגמרי כל השלש
קליפות הטמאות כי יניקתן וחיותן מהקדושה עכשיו
היא ע"י קליפת נוגה הממוצעת ביניהן

יום רביעי י"ז אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מח, ונמצא כי כל... עד עמ' מח, שם"ה גידיה.

המשכת האלקות לנפש החיונית, נמשכת אלקות גם בכל
העולם כולו; וְלַהֲעֵבִיר רוּחַ הַטְּמָאָה מִמֶּנָּה, - מהנפש
החיונית של כל אחד
מכלל ישראל, בְּשִׁמְרָתָהּ
כָּל שָׁם"ה מִצּוֹת לֹא-
תַעֲשֶׂה, - הישמרות זו
מלעבור על שם"ה מצוות
לא-תעשה, מביאה שְׁלֹא
יִינָקוּ מִמֶּנָּה - מהנפש
החיונית, ועל ידה
מקדושה, שָׁם"ה גִּידִיָּה. -
של טומאה.

39 וְנִמְצָא, בִּי כָּל תְּכֵלִית שֶׁל יְמוֹת הַמְּשִׁיחַ וְתַחֲתֵית הַמַּתִּים,
40 שְׁהוּא גִלּוּי כְבוֹדוֹ וְאַלְהוּתוֹ יִתְבַּרַךְ, וְלַהֲעֵבִיר רוּחַ הַטְּמָאָה
41 מִן הָאָרֶץ - תְּלוּי
42 בְּהַמְשָׁכַת אֱלֹהוּתוֹ וְאוֹר
43 אֵיךְ-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא
44 לְנֶפֶשׁ הַחַיּוֹנִית
45 שֶׁבְּכָלִלוֹת יִשְׂרָאֵל כָּבֵל
46 רַמ"ח אֲבָרֶיהָ, - של
47 הַנֶּפֶשׁ. ועל ידי מה באה
48 לְנֶפֶשׁ הַמְשַׁכָּה זֶה? - עַל
49 יְדֵי קִיּוּמָה כָּל רַמ"ח
50 מִצְוֹת עֲשֵׂה, - ועל ידי
גִּידִיָּה

ליקוטי אמרים

ונמצא כי כל
תכלית של ימות המשיח ותחיית המתים שהוא גילוי
כבודו ואלהותו ית' ולהעביר רוח הטומאה מן הארץ
תלוי בהמשכת אלהותו ואור א"ס ב"ה לנפש החיונית
שבכללות ישראל בכל רמ"ח אבריה ע"י קיומה כל
רמ"ח מצות עשה ולהעביר רוח הטומאה ממנה
בשמירת' כל שם"ה מצות ל"ת שלא יינקו ממנה שם"ה
גידיה

יום חמישי י"ח אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מח, כי כללות ישראל... עד עמ' מח, יצירה עשיה.

בשכילם - בשביל נשמות ישראל, נברא, - ומאחר שהעולם
כולו חי ומתקיים בשביל
נשמות ישראל, יוצא
אשר, וְכָל פֶּרֶט מֵהֶם -
בנשמות ישראל, הוּא
כּוֹלֵל וְשׂוֹדֵף לֹא תַחֲתוּת שֶׁל
חֵלֶק אֶחָד מִשְׁשִׁים רַבּוֹא
מְכַלְלֹת הָעוֹלָם -

63 כיצד מושגת הכחדתה של רוח הטומאה בכל העולם, על ידי
64 קיום ושמירת תרי"ג
65 המצוות על ידי בני
66 ישראל? - בִּי כָּלִלוֹת
67 יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם שְׁשִׁים
68 רַבּוֹא נִשְׁמוֹת פְּרָטוּיֹת,
69 הֵם כָּלִלוֹת תַּחֲתוּת שֶׁל
70 כָּלִלוֹת הָעוֹלָם, בִּי

ליקוטי אמרים

כי כללות ישראל שהם ששים רבוא נשמות
פרטיות הם כללות החיות של כללות העולם כי
בשבילם נברא וכל פרט מהם הוא כולל ושייך לו
החיות של חלק אחד מששים רבוא מכללות העולם

ידם את חלקו בעולם להקב"ה. ברם, ישנן הרי יותר משש מאות
אלף, "ששים רבוא", נשמות, ונוסף לכך בלתי אפשרי הדבר
שיהודי אחד ישתמש בחלק מששים רבוא של כל העולם? אלא
שששים רבוא נשמות פרטיות אלו – שהן פרטים מהנשמה
הכללית של כללות
ישראל, הן שרשים, –
ובשם שכל שורש מתחלק
ומתפשט להרבה ענפים
ופרטים – כך גם ביחס
לנשמות שהן "שרשים" –
ובל שרש מתחלק
לששים רבוא ניצוצות,
שכל ניצוץ הוא נשמה
אחת, וכן כנפש ורוח,
ככל עולם מארבעה
עולמות: אצילות, בריאה, יצירה, עשיה. – ישנה בחינת נפש,
או בחינת רוח או נשמה מעולם האצילות ואותו דבר מעולם
הבריאה וכו',

כלומר, העולם מתחלק כאילו לשש מאות אלף חלקים, שכל
אחד מהם שייך לאחת משש מאות אלף הנשמות, ומשום כך יש
לכל נשמה החלק התלוי – חלק זה של העולם, תלוי בנפשו
החיונית, להעלותו לה' בעלייתה, – על ידי עליית הנפש
החיונית הפרטית של
יהודי. דהיינו – כלומר:
כיצד הוא מעלה את
החלק מהעולם? – כמה –
על ידי, שמשותמש –
בדברים מעולם הזה
לצורך גופו ונפשו
החיונית – במטרה לנצל
אותם לעבודת ה', – על
ידי השתמשותו בעניני
העולם הנצרכים לגופו
ולנפשו החיונית, לשם עבודת ה' – הוא מעלה את חלקו בעולם.
כגון אכילה ושתיה ודומיהם, וירדה וכל בלי תשמישיו. –
כשהוא משתמש בכל הדברים הללו לעבודת ה', הוא מעלה על

ליקוטי אמרים

התלוי בנפשו החיונית להעלותו לה' בעלייתה דהיינו
כמה שמשותמש מעו"הו לצורך גופו ונפשו החיונית
לעבודת ה' כגון אכילה ושתיה ודומיהם ודירה וכל בלי
תשמישיו אלא שששים רבוא נשמות פרטיות אלו הן
שרשי' וכל שרש מתחלק לששים רבוא ניצוצות שכל
ניצוץ הוא נשמה אחת וכן בנפש ורוח בכל עולם
מארבע עולמות אצילו' בריאה יצירה עשיה

יום שישי י"ט אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' מח, וכל ניצוץ... עד עמ' 96, ניצוץ וכו'.

בהיותה למטה בגוף, כלל, כנודע לכל משכיל, שהגוף אינו
יכול לסבל בו, – יראה ואהבה גדולות כאלו שיש לנשמה
למעלה, הרי שהירידה הגדולה של הנשמה, היא לא עבור
עצמה – אלא וירדתו לעולם הזה להתלבש בגוף ונפש
החיונית, הוא כרי
לתקנם – את הגוף ונפש
הבהמית, בלבד,
ולתפרידם מהרע של
שלוש קליפות הטמאות,
על ידי שמירת שם"ה
לא-תעשה וענפיהן, –
להישמר מאיסורים
דאורייתא ודרבנן,
והעלות נפשו החיונית
עם חלקה השני לה
מכללות עולם הזה,
ולקשרם וליחדם באור
אין-סוף ברוך-הוא,
אשר ימשיך בהם –
זאת, על ידי קיומו כל
רמ"ח מצות עשה
בנפשו החיונית, שהיא
היא – הנפש החיונית, תמקיימת כל מצות מעשיות בנזכר
לעיל. – בפרק זה, שאין הנפש האלקית יכולה לקיים את
המצוות הנעשות עם הגוף הגשמי, אלא על ידי הנפש החיונית.
שכן, בלעדיה אין הנפש האלקית יכולה לפעול בגוף. וכמו
שכתוב [בעין חיים שער כ"ו]: כי הנשמה עצמה אינה

ובל ניצוץ – של נשמה, לא ירד לעולם הזה, – כדי לתקן
ולהעלות את עצמו, כי אם לתקן את הגוף והנפש החיונית – כפי
שרבנו הזקן מסביר להלן. כיוון שרבנו הזקן מזכיר כאן את ירידת
הנשמה, הוא מפקס (כמאמר המוסגר) כדי להדגיש גודל
הירידה לגבי הנשמה,
שגם אם ניצוץ הנשמה
יגיע כאן למטה לדרגה
העליונה ביותר של אהבה
ויראה של צדיק גמור –
אין זה שווה לאהבה
וליראה של הנשמה
למעלה, לפני ירידתה
למטה – אף שהיא –
ירידת הנשמה לעולם
הזה, וירדה גדולה
ובחינת גלות ממש, –
לנשמה, כי גם שיהיה –
בירידתו למטה בגוף,
צדיק גמור עובד ה'
ביראה ואהבה רבה
בתענוגים – המהדרגה
העליונה ביותר באהבה
ויראה, לא יגיע – ניצוץ הנשמה של הצדיק, למעלות דבקותו
בה' בדחילו ורחימו ביראה ואהבה שהיו לניצוץ הנשמה,
במדרג ירידתו לעולם הזה החמרי, לא מינה ולא מקצתה,
– לא ממנה ואף לא ממוצת ממנה, ואין ערך ודמיון ביניהם –
בין היראה והאהבה של הנשמה למעלה, לבין יראתה ואהבתה

- 1 צריכה תקון כלל כו', ולא הצרכה להתלבש פעולם הזה
2 וכו', - ובגוף ונפש
3 הבהמית, רק להמשיך
4 אור - אלקי, כדי לתקנם
5 כו', - את הגוף ונפש
6 הבהמית, והוא ממש
7 דגמת סוד גלות
8 השכינה, לברר ניצוצין וכו'. - כשם שהשכינה ירדה לגלות
9 כדי לברר ולהעלות את ניצוצי הקדושה שנפלו בקליפה - כך
10 גם יורדת הנשמה בגוף, דבר המהווה גלות לגבה, כדי לתקן
- את הגוף ונפש הבהמית ולברר את ניצוצות הקדושה שבהם.
על כל פנים, מוסברת
עתה היטב מעלת המצוות
המעשיות: כיוון שכל
תכלית בריאת העולמות
וירידת הנשמה למטה,
הוא כדי להעלות את
הגוף ונפש הבהמית, ועל ידי כך גם את כל העולם - הרי הדבר
מתבצע בעיקר על ידי מצוות מעשיות, הנעשות עם הגוף
והנפש הבהמית.

ליקוטי אמרים

הנשמה עצמה אינה צריכה תיקון כלל כו' ולא הוצרכה להתלבש בעו"ה וכו' רק להמשיך אור לתקנם כו' והוא ממש דוגמת סוד גלות השכינה לברר ניצוצין וכו'.

יום שבת קודש כ' אדר ב'

מורה שיעור לשנה מעוברת: מעמ' 96, ובוה' יוב'... עד עמ' 98, [פ' כ"ג].

- 21 וכו' - במה שהוסבר, שמעלת המצוות המעשיות מתבטאת
22 בכך שעל ידן מתעלית הנפש החיונית, יובן מה שהפליגו
23 רבותינו וברונם לברכה: במאד מאד במעלת הצדקה,
24 ואמרו ש"שקולה כנגד כל המצוות", ובכל תלמוד ירושלמי
25 היא - מצות הצדקה,
26 נקראת בשם "מצוה"
27 סתם, - כשאומרים
28 שאדם עומד לעשות
29 מצוה (סתם), הכוונה היא
30 למצות הצדקה, כי כך
31 היה הרגל תלשון לקרא
32 צדקה בשם "מצוה"
33 סתם, - וכל כך למה?
34 מפני שהיא - מצות
35 הצדקה, עקר המצוות
36 מעשיות, ועולה על
37 כללן, שכלן - כל
38 המצוות המעשיות, הן רק
39 - כדי להעלות נפש
40 חיונית לה', שהיא - הנפש החיונית, היא המקנת אותה,
41 ומתלבשת בהן - במצוות המעשיות, ליכלל באור אינסוף
- ברוך-הוא המלכש בהן, - במצוות המעשיות. ומכיוון שכל
כוונתה ומטרתה של מצוה היא בזה שהנפש החיונית מתלבשת
באותה מצוה ומוקפת באור אין סוף ברוך הוא שבמצוה - ואין
לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך בכמות
הצדקה, - שהרי בצדקה
מתלבשת הנפש החיונית
במדה גדולה בהרבה
מאשר בכל שאר המצוות
המעשיות: שכל המצוות
אין מתלבש בהן רק כח
אחד מנפש החיונית -
כגון: כוח המעשה שביד
המניחה תפילין, או
המחזיקה באתרוג
וכדומה, וגם זה רק בשעת
מעשה המצוה לבה,
אבל בצדקה שאדם
נותן מיגיע כפיו - שנותן
צדקה מהכסף שהרוויח
מיגיעת כפיו, הרי כל כך נפשו חיונית מלכש פעשית
מלאכתו או עסק אחר - שהשקיע בו כל כוח נפשו החיונית,

ליקוטי אמרים

ובזה יובן מה שהפליגו רז"ל במאד מאד במעלת הצדקה ואמרו ששקולה כנגד כל המצוות ובכל תלמוד ירושלמי היא נק' בשם מצוה סתם כי כך היה הרגל הלשון לקרוא צדקה בשם מצוה סתם מפני שהיא עיקר המצוות מעשיות ועולה על כולנה שכולן הן רק להעלות נפש החיונית לה' שהיא היא המקיימת אותן ומתלבשת בהן ליכלל באור א"ס ב"ה המלוכש בהן ואין לך מצוה שנפש החיונית מתלבשת בה כל כך כבמצות הצדקה שבכל המצוות אין מתלבש בהן רק כח א' מנפש החיונית בשעת מעשה המצוה לבד אבל בצדקה שאדם נותן מיגיע כפיו הרי כל כח נפשו החיונית מלוכש בעשיית מלאכתו או עסק אחר שנשתכר

7. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "יל"פ השייכות כאן: דלכאורה אינו מובן כלל ירידת וסבל נפח"א (שהיא חלק א' ממעל ממש וכמשנ"ת בארוכה פ"ב גדול מעלתה שהוא אחד וכו') בשביל לתקן - נפש החיונית והגוף (ק"נ וכו', ועד שאפי' לאחר שלמות התיקון ע"י נפח"א, הרי נת' זה עתה שאפי' צדיק גמור תכלית הבירור כו' אינו סובל כו'). והתירוץ שזהו ממש כו' [כי השכינה - היא מקור נפח"א - לקמן ס"פ. והניצוצין - ה"ה המהוים כל עניני העולם, גוף נפח"ח וכו'] וזה נק' סוד (מן השכל וההבנה) גלות השכינה כו'". הרבי שליט"א מסביר בהערתו זו, שייכות ענין סוד גלות השכינה למה שמדובר כאן - שכן, לכאורה לא מובנת בכלל ירידתה וסבלה של הנפש האלקית (שהיא חלק אלקה ממעל ממש, כפי שלמדנו במפורט בפרק השני על גדלות ומעלת הנשמה. שהיא באה מ"חכמה עילאה", ו"הוא וחכמתו אחד" - וממדריגה גבוהה כזו יורדת הנשמה ירידה גדולה כל כך וסובלת סבל רב כזה) - הרי זה רק כדי לתקן את הנפש החיונית והגוף (שהם קליפת נוגה, עד שגם לאחר שלימות תיקון הגוף ונפש החיונית על ידי הנפש האלקית, כפי שהדבר בצדיק גמור - הרי למדנו זה עתה, שגם בצדיק, שהגיע כבר לתכלית הבירור (האופן הנעלה ביותר בבירור הגוף וכו'). אין גופו יכול להכיל אהבה כזו להקב"ה כמו שהיה לנשמה בהיותה למעלה. ולכאורה לא מובן כלל, לשם מה היתה, בכל זאת, ירידת הנפש האלקית? - והתירוץ הוא, שזהו ממש אותו ענין של סוד גלות השכינה לברר את הניצוצין, שכן, השכינה היא מקורה של הנפש האלקית (כפי שנלמד בסוף פרק זה) - והניצוצין הם הם שמהווים את כל עניני העולם, כולל הגוף והנפש החיונית - הרי זה ממש אותו ענין: הנפש האלקית הבאה מן השכינה, מתקנת ומבררת את הנפש החיונית והגוף הבאים מהניצוצין. וזה נקרא סוד, "סוד גלות השכינה", כי זה נסתר ולמעלה מהשכל וההבנה: כך גם בירידתה וגלותה של הנפש האלקית, לברר את הגוף והנפש החיונית, יש משום ענין שלמעלה מהשכל וההבנה. 8. בבא בתרא ט, א.

47 כְּשֶׁעוֹסֵק בְּתוֹרָה בְּעֵינָיו וְשֹׁכֵל. - כשלומדים תורה בעמקות
48 השכל, נתון אז השכל של הנפש החיונית בענין הנלמד, ועל ידי
49 כך נהפכות בחינות חכמה-בינה-דעת של קליפת נוגה (שבנפש
50 החיונית), מהותן ועצמותן, לקדושה. שכן, כוח השכל המבין את

51 הענין הנלמד, נעשה חלק

52 מהמצוה של לימוד

53 התורה. אף שבפרק י"ב

54 למדנו, שה"בינוני" יכול

55 להפוך לקדושה רק את

56 הלבושים של הנפש

57 הבהמית, ולא את עצמיות

58 הנפש שהיא הכוחות,

59 כיצד, איפוא, אנו אומרים

60 כאן שגם מהותן ועצמותן

61 של הכוחות נהפכות

62 לקדושה? - ברם, אין בכך

63 משום סתירה, שכן, בפרק

64 י"ב מדובר אודות מדותיה

65 של הנפש הבהמית, ואותן

66 אין בידו של ה"בינוני"

67 להפוך לקדושה. ואילו

68 כאן מדובר אודות השכל,

69 ואותו ביכולתו של

70 ה"בינוני" להפוך לקדושה

71 על ידי לימוד תורה. להלן יסיביר רבנו הזקן את הסיבה להבדל זה

72 שבין המדות לשכל: וְאֵף שֶׁמִּהוּתָן וְעֲצֻמּוּתָן שֶׁל הַמִּדּוֹת:

73 הַסְדֵּי-נִבְרָה-תַּפְאֶרֶת כו' - לֹא יָכוֹל לָהֶם הַבִּינּוֹנִים לְהַפְכָם

74 לְקִדְשָׁה, - כיצד, איפוא, אנו אומרים כאן, שמהות ועצמות שכל

75 נפש הבהמית נכלל בקדושה? הִינוּ מְשׁוּם שֶׁהָרַע - של הקליפה,

76 חֲזָק יוֹתֵר בַּמִּדּוֹת מִכְּחֻמְהָ-בִּינַת-דַּעַת, מִפְּנֵי יִיקָתֵן - של

77 המדות, שֶׁם מִתְקַדְּשָׁה יוֹתֵר, - מאשר המוחין, בְּדִוְעַ לְיֹדְעֵי

78 ח"ן: - לומדי תורת הקבלה (ח"ן - חכמה נסתרת). (כי עיקר ענין

79 "שבירת הכלים" היה במדות. ולכן קשה יותר לברר ולהפוך

80 לקדושה את הרע שבמדות). ואילו את הרע של המוחין והשכל,

81 יכול ה"בינוני" להפוך לקדושה, על ידי לימוד תורה מתוך עיון

82 ושכל. ולכן, "תלמוד תורה כנגד כולם" - מפני שעל ידי תורה

83 מהפכים את השכל של הנפש הבהמית לקדושה. זאת - נוסף על

84 המעלה האמורה, וְעוֹד אַחֲרָה, - יש מעלה נוספת, וְהִיא

85 הַעוֹלָה עַל בְּלִיָּה, בְּמַעֲלַת עֶסֶק תִּלְמוּד תּוֹרָה עַל כָּל

86 הַמִּצְוֹת, עַל פִּי מַה שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעֵיל - בפרק כ"ג, בְּשֵׁם

87 הַתִּקּוּנִים, - "תיקוני זוהר", דְּרַמ"ח פְּקוּדֵינָן הֵן רַמ"ח אֲכָרִין

88 דְּמִלְכָּא, - רמ"ח (248) מצוות העשה הן רמ"ח "אברי המלך".

89 וכשם שכל אבר הוא כלי לכוח של הנפש, כך כל מצוה היא כלי

90 להמשכת הרצון העליון. ברם, ביחס לתורה, כתוב ב'תיקוני

91 זוהר", ש'אורייתא וקודשא-בריך-הוא כולא חד', תורה והקב"ה

92 הם דבר אחד ממש (ולא כמו "אברים"), וכפי שיתבאר להלן

1 שְׁנִשְׁתַּכֵּר בּוֹ מַעוֹת אֵלּוּ, וּכְשִׁנוֹתָנָן לְצַדִּיקָה - אותם כספים

2 שהשקיע בהשגתם את כל כוח נפשו החיונית, תָּרִי כָּל נַפְשׁוֹ

3 הַחַיּוֹנִית עוֹלָה לָהּ. - שהרי בעבודתו וביגיעתו בא לידי ביטוי

4 כל כוח-הפועל של נפשו החיונית - שלא כמו במצוה אחרת,

5 כאמור, הקשורה בבוח

6 יחיד של הנפש החיונית.

7 ולכן ישנה מעלה גדולה

8 כל כך בצדקה, יותר

9 מאשר בכל שאר המצוות.

10 ברם, נשאלת השאלה: מה

11 הדין בצדקה שאדם נותן

12 מכסף שלא עבד ולא יגע

13 להשגתו, האם אין בה

14 אותה מעלה? - מסביר

15 רבנו הזקן: וְגַם מִי שֶׁאִינוֹ

16 נִתְּנָה מִיָּגִיעוֹ, מִכָּל-

17 מְקוֹם, הוּאִיל וּבְמַעוֹת

18 אֵלּוּ - שהוא נותן

19 לצדקה, הִיא יָכוֹל לְקַנּוֹת

20 - אמצעים לסיפוק ח"י

21 נַפְשׁוֹ הַחַיּוֹנִית - תָּרִי -

22 שבנתינתו כסף זה

23 לצדקה, הוּא נֹתֵן ח"י

24 נַפְשׁוֹ לָהּ. - כך,

25 שבמצות הצדקה מתלבשת הנפש החיונית הרבה יותר מאשר

26 בכל שאר המצוות המעשיות. וְלָכֵן אָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנִם-

27 לְבִרְבָּה? - על צדקה ש'מְקַרְבֵּת אֶת הָאֱלֹהִים', לָפִי שֶׁבְּצַדִּיקָה

28 אַחֶת - במתן צדקה פעם אחת, מַעֲלָה הִרְבֵּה מִנַּפְשׁ הַחַיּוֹנִית,

29 מַה שֶׁלֹּא הִיא יָכוֹל לְהַעֲלוֹת מִמֶּנָּה כָּל כֹּחַ בָּחוּת וּבְחִינּוֹת

30 בְּכֻמָּה מִצְוֹת מַעֲשִׂיּוֹת אַחֲרוֹת. - בקיום הרבה מצוות

31 מעשיות אחרות לא היה מעלה כל כך הרבה כוחות ובחינות של

32 הנפש החיונית, כמו בקיום מצות הצדקה פעם אחת. וככל

33 שמבררים ומעלים יותר את הנפש החיונית - מקרבים יותר את

34 הגאולה, כפי שכבר למדנו, שתכלית ימות המשיח קשורה

35 בהעלאת הנפש החיונית להקב"ה. על כל פנים מבואר,

36 שבצדקה יש מעלה לגבי כל שאר המצוות, כולל גם מצות

37 לימוד תורה. וְמֵה שֶׁאָמְרוּ רַבּוֹתֵינוּ וְזָרָנִם לְבִרְבָּה¹⁰

38 ש'תִּלְמוּד תּוֹרָה כְּנֶגֶד כָּלֵם', - גם כנגד מצות צדקה. כיצד,

39 איפוא, הדבר תואם למה שלמדנו זה עתה, שצדקה היא למעלה

40 משאר כל המצוות? - הִינוּ מִפְּנֵי שֶׁתִּלְמוּד תּוֹרָה הִיא בְּרִבּוּר

41 וּמְחַשְׁבָּה, שֶׁהֵם - דיבור ומחשבה, לְבוֹשִׁים הַפְּנִימִיִּים שֶׁל נַפְשׁוֹ

42 הַחַיּוֹנִית. - שלא כ"מעשה" שהוא לבוש חיצוני - ורק על ידי

43 לימוד התורה, מאיר אור התורה בלבושים הפנימיים, דבר שאינו

44 יכול להיעשות על ידי מצוות אחרות: וְגַם - מעלה נוספת במצות

45 לימוד התורה: מַהוּתָן וְעֲצֻמּוּתָן שֶׁל בְּחִינּוֹת חֻמְהָ-בִּינַת-דַּעַת

46 מְקַלְפֶּת נִתְּנָה שֶׁבְּנַפְשׁ הַחַיּוֹנִית - נִכְלָלוֹת בְּקִדְשָׁה מִמַּשׁ

47 אלא המעשה, - קיומן של המצוות המעשיות, ו"היום - בחיי
48 העולם הזה, לעשותם" בתיב¹², - שהעיקר הוא קיום המצוות
49 בפועל, ומבטלין תלמוד תורה לקיום מצוה מעשית בשאר
50 אפשר לעשותה על ידי אחרים, משום כי זה - קיום מצוות

מעשיות, כל - תכליתו

51 של האדם ותכלית

52 בריאתו וירידתו - של

53 הנשמה, לעולם הזה, להיות לו ותפארת דירה

54 בתחתונים דוקא, -

55 בעולמות ובנבראים

56 התחתונים, לאהפכא

57 השוכא לנהורא, -

58 להפוך את חושך העולם

59 הזה לאור הקדושה,

60 "וימלא" - על ידי כך,

61 כבוד ה' את כל הארץ

62 הגשמית דוקא, - דוקא,

63 "וראו כל בשר יחדיו", -

64 את האור האלקי,

65 בנזכר לעיל. - בפרק לו.

66 כלומר, התכלית של

67 "דירה בתחתונים"

68 מתבצעת בעיקר על ידי

69 מצוות מעשיות. ולכן,

70 כשמדובר אודות מצוה

71 מעשית שאיננה יכולה

72 להיעשות על ידי אחר - צריכים גם לבטל לימוד תורה, כדי

73 שעל ידי קיום המצוה תתבצע כוונת הקב"ה להיות לו דירה

74 בתחתונים. ברם, כשאותה מצוה יכולה להיעשות על ידי אחר,

75 הרי תתבצע כוונת הקב"ה "דירה בתחתונים", וכל ההבדל נוגע

76 רק לשאלה אם הוא יקיים את המצוה ובנפשו הוא תאיר

77 ההמשכה הנמשכת על ידי אותה מצוה - הרי בקשר לכך,

78 גוברת מעלת לימוד התורה. שכן, על ידי לימוד התורה מגיע

79 האדם הלומד לדרגת המשכה נעלית יותר ולהתאחדות הנפש

80 גדולה יותר עם אלקות. ולכן עליו אז לא לבטל מלימוד תורה

81 בגלל קיום המצוה. ובלשון ה"תניא": מה שאין בן בשאפשר

82 לעשותה - את המצוה, על ידי אחרים - שאין מביטלין

83 תלמוד תורה, - לשם קיום מצוה, אף שכל התורה אינה

84 אלא פרוש המצוות מעשיות, - ובכל זאת, אסור לבטל לימוד

85 תורה כדי לקיים מצוה שיכולה להיעשות על ידי אחר, והיננו,

86 משום שהיא - תורה, בחינת חכמה בינה דעת של אינסוף

87 ברוך הוא, ובעסקו בה - בתורה, הוא ממשיך עליו אור

88 אינסוף ברוך הוא ביתר שאת והארה גדולה לאין קץ

89 מהארה והמשכה על ידי פקודין - שהוא ממשיך על נפשו

90 על ידי מצוות, שהן אברין דמלכא. - אברי המלך. הערת כ"ק

91

92

1 ההבדל שבין מצוות לתורה. וכמו באדם התחתון, דרך משל,

2 אין ערוך ודמיון כלל בין החיות שברמ"ח אבריו לגבי

3 החיות שבמחין, שהוא השכל המתחלק לשלש בחינות:

4 חכמה בינה דעת - שכן, אבר, שהוא חלק מגוף האדם, אמנם

5 מאוחד עם הנפש המחיה

6 את הגוף - אך עם זאת הם

7 שני דברים שונים ונפרדים.

8 שונה הדבר ביחס לשכל

9 ונפש, כי השכל הוא

10 התפשטות וחלק מן הנפש,

11 והתאחדותו עם הנפש הוא

12 (שלא כמו שני דברים

13 נפרדים המתאחדים, אלא)

14 התאחדות של חלקים של

15 דבר אחד. הבדל זה שבין

16 האברים לשכל אצל

17 האדם, משמש כמשל על

18 ההבדל שבין מצוות

19 לתורה. בכה ממש דרך

20 משל, להבדיל ברבבות

21 הבדלות לאין קץ, - בין

22 הדברים כפי שהם באדם

23 לבין כמו שזה למעלה,

24 ההבדל שישנו בהארה

25 אור אינסוף ברוך הוא

26 המתלבשת במצוות

27 מעשיות לגבי הארה

28 אור אינסוף שבבחינת חכמה בינה דעת שבהכמת

29 התורה, איש איש כפי שכלו והשגתו. - עד כמה שהוא משיג

30 ומבין בתורה - באותה מדה מתאחד שכלו עם הקב"ה, באופן

31 היחוד של התאחדות השכל עם הנפש. בכך נעלה תורה משאר

32 כל המצוות המעשיות, כולל מצוות הצדקה, שהיחוד עם הקב"ה

33 על ידי לימוד תורה, הוא התאחדות נעלה בהרבה מאשר

34 היחוד שעל ידי מצוות מעשיות. ואף שאינו משיג - את

35 התורה, אלא בגשמיות - הוא משיג את התורה רק כפי

36 שהיא מלובשת בענינים גשמיים, כמו "שנים אוחזין בטלית"

37 או "המחליף פרה בחמור", הרי התורה נמשלה למים,

38 שיוורדים ממקום גבוה כו', - למקום נמוך. שגם בירידתם

39 למטה הם נשארים אותם מים כמו שהיו במקום הגבוה; כך

40 גם ביחס לתורה, שגם אחרי שירדה ונתלבשה בענינים

41 גשמיים - מלובשת עצמיות חכמתו ורצונו של הקב"ה,

42 באותם ענינים גשמיים בהם ירדה התורה, כמו שנתבאר

43 לעיל. - בפרק ד'. ואף על פירבן - למרות מעלת לימוד

44 התורה לגבי המצוות, שעל ידי לימוד תורה ההתאחדות עם

45 הקב"ה היא למעלה בהרבה מאשר על ידי מצוות מעשיות, בכל

46 זאת, אמרו רבותינו זכרונם לברכה¹¹: "לא המדרש עקר

46 ההבדל, שעל ידי קריאה סתם (תפלה) ההמשכה היא בעינים
47 גשמיים: רפואה לחולים, ברכת השנים, וכדומה, ואילו על ידי
48 קריאה באמת (תורה) ההמשכה היא רוחנית ובפנימיות
49 הנשמה. ובלשון רבנו הזקן: וְהִנֵּה, הַמְשִׁכָּה וְהַאֲרָה זו,

50 שֶׁהָאָדָם מְמַשֵּׁךְ וּמְאִיר

51 מִהָאֲרֵת אֹרֵךְ אֵינִסוּף

52 בְּרוּךְ־הוּא עַל נַפְשׁוֹ,

53 וְעַל נַפְשׁוֹת כָּל יִשְׂרָאֵל,

54 הִיא הַשְׂכִּינָה, כְּנֶסֶת

55 יִשְׂרָאֵל, מְקוֹר כָּל

56 נִשְׁמוֹת יִשְׂרָאֵל כְּמוֹ

57 שִׁתְּבָאָר לְקַמּוֹ, - בפרק

58 מ', שעל ידי תורה ממשיך

59 אדם הארת אור אינסוף

60 ברוך־הוא, לא רק על

61 נפשו הוא, אלא גם על

62 נפשות כל ישראל, מכיוון

63 שההמשכה היא במקור

64 נשמות ישראל שהיא

65 השכינה - והמשכה זו

66 הנמשכת על ידי עֶסֶק

67 הַתּוֹרָה - נִקְרָאת בְּלִשׁוֹן "קְרִיאָה", - ככתוב: "קוֹרֵא

68 בַּתּוֹרָה", - אדם הלומד תורה נקרא "קורא בתורה", שמשמעו,

69 קריאת והמשכת ה"עצם" של הנקרא, פְּרוּשׁ שֶׁעַל יְדֵי עֶסֶק

70 הַתּוֹרָה קוֹרֵא לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא לְבּוֹא אֵלָיו, כְּבִיבּוּל,

71 כְּאֵדָם הַקּוֹרֵא לְחִבְרוֹ שִׁיבָא אֵלָיו, וְכֵן קָמַן הַקּוֹרֵא לְאֵבִיו

72 לְבֹא אֵלָיו לְהִיּוֹת עִמּוֹ בְּצִוְתָא תְּדָא, - ביחד אתו, וְלֹא

73 לְפָרֵד מִמֶּנּוּ וּלְשַׂאֵר יְחִידֵי חַסְדֵּי־שְׁלוֹם. - כך גם על ידי תורה;

74 ישנם יהודים המוכתרים כ"אחים ורעים" להקב"ה - וביחס

75 אליהם מובא כאן המשל מאדם הקורא לחברו, וישנם יהודים

76 שהם בדרגת "בן" לגבי הקב"ה - וביחס אליהם ה"קריאה

77 בתורה" היא כבן הקורא לאביו. וְהוּא שֶׁכְּתוּב¹⁵: "קְרוּב ה'

78 לְכָל קוֹרְאֵיו לְכָל אֲשֶׁר יִקְרְאוּהוּ בְּאֵמֶת", - הקב"ה קרוב

79 (א) לכל אלה שקוראים אליו - (ב) לכל אלה שקוראים אליו

80 באמת¹⁶, "וְאֵין אֵמֶת אֱלֹא תוֹרָה"¹⁷, - כלומר: ישנה קריאה

81 סתם: "לכל קוראיו", וישנה קריאה "באמת" - על ידי תורה;

82 דְּהֵינּוּ שְׁקוֹרָא - וממשיך לְהַקְדוּשׁ־בְּרוּךְ־הוּא עַל יְדֵי הַתּוֹרָה

83 דִּיקָא, לְאִפְּוֹקֵי - לשלול את המשמעות של "יקראוהו באמת"

84 שְׁהִיא הַכוּוּנָה מִי שְׁקוֹרָא אוֹתוֹ שְׁלֹא עַל יְדֵי עֶסֶק הַתּוֹרָה,

85 אֱלֹא צוּעֵק בְּדִ: אָבָא! אָבָא! - כלומר בעבודת התפילה

86 שיהודי צועק וקורא בתפילתו "אבא אבא", מצד אהבתו

87 להקב"ה - הנה ההמשכה שהוא ממשיך, אינה דומה להמשכה

88 הבאה על ידי הקריאה של תורה. וְכֵמוֹ שֶׁקְּבִיל עָלָיו

89 הַנְּבִיא¹⁸: "וְאֵין קוֹרֵא בְּשִׁמְךָ כו', - והערת כ"ק אדמו"ר

90 שליט"א: "דהול"ל 'ואין קוראך' או 'קורא אותך' ומהו הדיוק

1 אדמו"ר שליט"א: "ע"פ ה"ל במצוות - עיקר התועלת בירור
2 הגוף והעולם, בת"ת יחוד הנפש, ועפ"ז יובן ז"ש". כלומר: לפי
3 האמור, שעיקר התועלת במצוות הוא בירור הגוף והעולם,
4 ועיקר התועלת בתלמוד תורה הוא יחוד הנפש - יובן מאמרו

5 של רב ששת, כדלהלן:

6 וְהוּא שֶׁאֵמַר רַב שִׁשְׁתִּי¹³:

7 "קְרִיאָה נִפְשָׁא, לָךְ קְרִיאָה

8 לָךְ תְּנָא", - שמדוי נפשי,

9 בשבילך אני לומד מקרא,

10 בשבילך אני לומד משנה.

11 שכן, בשביל הנפש, היחוד

12 שעל ידי תורה - מקרא

13 ומשנה - הוא למעלה

14 מהיחוד שעל ידי מצוות,

15 ולכן הוא אומר לנפשו,

16 שבשבילה הוא לומד

17 מקרא ומשנה, כְּמוֹ

18 שִׁתְּבָאָר בְּמָקוֹם אַחֵר

19 בְּאִרְבֵּי¹⁴: - מעלת

20 יחוד הנפש הבאה על ידי

21 תורה. עד כאן הסביר

22 רבנו הזקן שהמשכת אור אין סוף ברוך הוא על נפש האדם

23 עצמה, הבאה על ידי לימוד תורה, היא למעלה בהרבה מאשר

24 על ידי קיום מצוות. להלן יסביר רבנו הזקן (כלשון כ"ק אדמו"ר

25 שליט"א בהערה) "ענין נעלה בהרבה יותר - שבת"ת לגבי

26 מצות שבהמשכת האוא"ס שעי"ת דוקא מצינו חידוש שנק'

27 קריאה (משא"כ - במצות) - פי' שקורא כו' (שלמעלה מאור).

28 ולא עוד - אלא שאפילו לגבי קריאה סתם - יש מעלה בת"ת,

29 וז"ש לכל קוראיו גו' באמת כו' - היינו בנוגע לפעולת

30 ההמשכות". כלומר: רבנו הזקן מסביר עתה ענין הרבה יותר

31 נעלה שיש בלימוד תורה לגבי מצוות, והוא - שבהמשכה

32 מאור אינסוף הנמשכת על ידי תורה דוקא, מוצאים אנו

33 חידוש, שהיא נקראת בשם "קריאה" (מה שאין כן במצוות),

34 כמו שאדם קורא לחברו שיבוא אליו עם ה"עצם" שלו - כך גם

35 על ידי תורה קוראים וממשיכים עצמות אור אינסוף ברוך־הוא

36 (שלמעלה מהאור שממשיכים על ידי מצוות); ולא זו בלבד,

37 אלא שבקריאה עצמה ישנה "קריאה" סתם - והיא נגרמת על

38 ידי תפילה; ולעומת זה, הקריאה שעל ידי תורה היא נעלה

39 יותר, בכך שהיא נקראת קריאה באמת. זוהי כוונת הפסוק:

40 "קרוב ה' לכל קוראיו" המוסב על קריאה סתם, ואילו המשך

41 הפסוק: "לכל אשר יקראוהו באמת" מוסב על קריאה נעלה

42 יותר, באמת, וזה בא על ידי תורה - ומעלת הקריאה באמת

43 (שעל ידי תורה) לגבי קריאה סתם, היא בנוגע לפעולה -

44 להמשכות הנמשכות על ידי כך. וכפי שהרבי שליט"א מציין

45 למאמרו של רבנו הזקן על הפסוק ב"סידור", שם מוסבר

13. פסחים סח, ב. 14. "אולי הכוונה להדרוש שבתו"א ריש פ' משפטים" - הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א. 15. תהלים קמה, יח. 16. הסימון א) וב) משל כ"ק אדמו"ר שליט"א, שהעיר על כך שזהו: "עפ"שנ"ת סנהדרין לט, רע"ב. ובסידור על פסוק זה". 17. תנא דבי אלי' זוטא, כא. 18. ישעי' סד, ו.

- 1 'בשמך'. כלומר: היה עליו לומר "ואין קוראך" או "קורא אותך"
 - 2 – שאין מי שקורא אותך; מהו, איפוא, הדיוק של "בשמך" (שזה
 - 3 מורה שכאילו אכן קוראים להקב"ה, אלא שאין קוראים אליו
 - 4 בשמו, "בשמך"). אלא
 - 5 הכוונה, שהנביא קובל
 - 6 שאין מי שיקרא אותך
 - 7 בשמך, היינו על ידי
 - 8 תורה. שכן, כל התורה
 - 9 היא הרי שמונתו של
 - 10 הקב"ה, וכמו שנתבאר במקום אחר. ומזה יתבונן
- לומד תורה, כמו שנתבאר לעיל [פרק כג]:¹⁹

ליקוטי אמרים

המשכיל להמשיך עליו יראה גדולה בשעת עסק התורה כמש"ל [פ' כ"ג]:

19. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לכאורה אינו מובן כלל - כי אדרבה - עיקר היראה גדולה באה מהתבוננות דכאן - סיום פ' זה - שבא חברו וכו' ממש, משא"כ בפכ"ג - שהוא רק מהמשכת רצה"ע ואור (נעלה). ועכצ"ל דפי' 'כמש"ל פכ"ג' - הוא להוכיח (1) שצ"ל יראה (גדולה) בשעת עסק התורה [אף שלכאורה השכלה ויראה (וכיוון) - הפכים]. ועוד (2) ש'מזה (מת"ת) יתבונן - שת"ת טפל ומשמש בכדי להמשיך כו' - וכמ"ש בספכ"ג: (1) ויצונו ה' את וכו' ליראה. (2) שהתורה תרעא לדרתא". כלומר: לכאורה לא מובן כלל מה שרבונו הזקן מציין כאן למה שדובר בפרק כ"ג, שהרי, אדרבה - עיקרה של היראה הגדולה בא מההתבוננות המבוארת כאן, בסוף פרק זה, שעל ידי לימוד תורה ממשיך ומביא אדם כביכול, את הקב"ה ממש אליו למטה, כמו החבר הבא אליו על ידי שהוא קורא לו; ואילו בפרק כ"ג מדובר רק על המשכת הרצון העליון ואור נעלה על ידי תורה, מדוע, איפוא, מציין רבונו הזקן ומקשר את הענין המדובר כאן למה שנתבאר בפרק כ"ג? - מסביר הרבי שליט"א, שמן ההכרח לומר שפירוש ההוספה "כמ"ש לעיל פרק כ"ג" הוא: (א) להוכיח ולהדגיש שצריכה להיות יראה (גדולה) בשעת לימוד התורה (שכן, לכאורה אפשר הרי לחשוב שבשעת הלימוד עצמו אין משום מעלה ביראה, כי יראה מביאה לכיוון, דבר הנוגד להשכלה ולהבנה כשלומדים ענין בתורה. - לכן מביא רבונו הזקן מפרק כ"ג, שם מוסבר שמן ההכרח שתהיה יראה גדולה בשעת לימוד התורה. (ב) מה שמדובר כאן שמלימוד התורה יתבונן האדם להמשיך יראה גדולה, הכוונה להתבונן שתלמוד-תורה הוא "טפל" (ליראה) ומשמש כמכשיר להמשכת היראה, וכפי שמוסבר בסוף פרק כ"ג מהפסוק "ויצונו ה' את כל החוקים ליראה את ה'": (א) שהתכלית של "ויצונו" של כל חוקי התורה, היא - "ליראה"; (ב) שהתורה נקראת "תרעא לדרתא" ליראה, כלומר: התורה היא כשער לגבי היראה, שהוא דבר טפל לבית - ועל כך מדובר בסוף פרק כ"ג.

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אדר"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

בעתו קבלתי מכתבו אשר מצב בריאותו הולך וטוב, ולפלא שמאז ועד עתה אין ממנו ידיעות נוספות, וכנראה זהו סימן שנסתדרו כל הענינים (וכמנהג אנ"ש שמכמה דורות התאוננו בזה עליהם נשיאינו הק' אשר אין כותבים כשהכל שלום וטוב), ותקותי שעכ"פ מכאן ולהבא יקח חלק פעיל בפעולות אנ"ש בלונדון ובכלל במדינת אנגליא, וכל המרבה בזה ה"ז משובח גם בעניניו הפרטים. ומובן ג"כ שאין כל הנ"ל פוטרו מקביעות עתים בלימוד תורת הנגלה ותורת החסידות, וביום השבת ולפעמים גם בימות החול עבודת התפלה, והרי כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע השקיע בו כחות נפשיים שמזכותו הוא להוציאם אל הפועל בשלשת הקוים דתורה עבודה וגמילות חסדים ופשוט, ויהי רצון אשר גם העכובים המדומים ואפילו האמיתים וכן העלמות והסתרים יהפכו לטוב ולא רק שלא יפריעו אלא שעוד יסייעו, וכסגולת חדש הפורים אשר תוה"ק אומרת עליו, והחדש - ז. א. כל ימי החדש - אשר נהפך להם וגו' לשמחה וגו' ליום טוב.

וענין נהפך הרי תוכנו, אשר גם הענינים שאינם בטוב הנראה והנגלה, מסוגל הוא חדש זה להפכם לשמחה וליום טוב נראים לעיני בשר.

בברכה,

יום ראשון

יום ראשון

יד אדר שני, פורים

ה'תש"ג

בְּקִרְיַת הַמִּגְלָה קוראים: (ח, יא) לְהַרְג וּלְאַבֵּד, וּלְהַרְג וּלְאַבֵּד. (ט, ב) וְאִישׁ לֹא עָמַד בִּפְנֵיהֶם, וְאִישׁ לֹא עָמַד לִפְנֵיהֶם.

בְּאֻמִּירַת "הָאֲנָרַת הַזֹּאת", "הָאֲנָרַת הַפִּוּרִים הַזֹּאת הַשְּׁנִית", מְנַעֲנָעִים אֶת הַמִּגְלָה. גּוֹסֵחַ שׁוֹשְׁנַת יַעֲקֹב: בְּרוּכִים כָּל הַצַּדִּיקִים. שְׁהַחֲיֵנוּ – גַּם בַּיּוֹם. .

שיעורים. חומש: צו, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עב"עו.

תניא: זאת ועוד . . . 94 והחומרי.

בְּמִגְלָה שֶׁכָּתַב אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מִהַר"ש] לֹא נִכְתְּבוּ עֲשֶׂרֶת בְּנֵי הָמָן בְּעֶמּוּד בִּפְנֵי עֶצְמוֹ. וְכֵן לֹא כָּל הָעֲמוּדִים מִתְחִילִים בְּתַבַּת "הַמֶּלֶךְ".

בְּ"תוֹרַת אוֹר" בְּאוֹר דְּבוֹר הַמִּתְחִיל "יְבִיאוּ לְבוֹשׁ" סְעִיף הַמִּתְחִיל "וְהִנֵּה בְּחִינַת לְבוֹשׁ", צָרִיךְ לְהִיּוֹת: "וְהִיא בְּחִינַת פָּנִי, וְזוֹ הִיא הַמִּסְתַּתֶּרֶת... שֶׁהִיא בְּחִינַת עֵתִיק בְּחִינַת סִדְכָּ"ס" = סְתִימָא דְכָל סְתִימִין]. וְיֵשׁ גַּסָּח אַחֵר: "וְהִנֵּה בְּחִינַת 'בֵּיוֹם הַהוּא' הוּא בְּחִינַת בִּינָה אִמָּא עֲלָאָה הַמְקַנְנַת בְּבְרִיָּאָה בְּכוֹרֶסְיָא, אָכֵן מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת נַעֲשֶׂה עֵתִיק לְבְרִיָּאָה, שְׁנַעֲתָק וּגְבַהּ מְבְרִיָּאָה, וְאִינָה בְּאָה בְּהַתְּגַלוֹת בְּעוֹלָם הַבְּרִיָּאָה, שְׁאִפְלוּ מִבְּחִינַת 'בֵּיוֹם הַהוּא' הוּא בְּבְחִינַת הָעֵלֶם וְהַסֵּתֶר. וְמָה שֶׁנֶּאֱמַר 'אֶסְתִּיר פָּנַי', שֶׁכֵּן נִקְרָא 'מַלְכוּת דְּאֲצִילוֹת', לְפִי שֶׁמְקַבֵּלֶת מִכָּל הַי"ס [= סְפִירוֹת], מַמְלָכוֹת דְּקִתְרָא דְּאֲצִילוֹת נַעֲשֶׂה כְּתָר מַלְכוּת, וּמַמְלָכוֹת שֶׁבְּחֻכְמָה נַעֲשֶׂה חֻכְמָה שֶׁבְּמַלְכוּת כו'".

יום שני

יום שני

טו אדר שני, שושן פורים

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שני עם פירש"י.

תהלים: עז"עח.

תניא: כאשר כל . . . 94 האבות.

אֲדֹנִי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מִהַר"ש] אָמַר, אֲשֶׁר אֲדַמּוּ"ר הָאֲמָצְעִי כָּתַב בְּשִׁבְלִי כָּל סוּג וְסוּג מִהַמְשָׁכִילִים וְהַעוֹכְבִּים אֲשֶׁר בְּעֵדַת הַחֲסִידִים מְאֻמְרִים וְסִפְר מִיחָד, לְבַד שֶׁעַר הַיְחוד וְשֶׁעַר אוֹרָה שֶׁהֵם כָּלִילִים, וְנִכְתְּבוּ עָבוֹר כָּל הַחֲסִידִים: שֶׁעַר הַיְחוד הוּא הַמַּפְתָּח דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת, וְשֶׁעַר אוֹרָה – אֵלֶּף בֵּית דְּתוֹרַת הַחֲסִידוֹת.

יום שלישי

יום שלישי

טז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, שלישי עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: ומאחר . . . מח הממוצעת ביניהן.

מַעֲבֹדֶת בְּעַל עֶסֶק: לְעוֹרֵר בְּעֶצְמוֹ הָאֻמוּנָה וּבְטָחוֹן גָּמוּר בְּהֵזֵן וּמִפְרָנֵס לְכָל בֶּשֶׂר, כִּי הוּא יְחַבְּרֵךְ יִתֵּן לוֹ פְּרִנְסָתוֹ בְּרוּחַ, וְצָרִיךְ לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה וְטוֹב לֵבָב בְּאִמָּת כְּאֵלּוּ פְּרִנְסָתוֹ כְּכֹר מְזֻמָּנַת לְפָנָיו.

יום רביעי

יום רביעי

יז אדר שני

ה'תש"ג

שיעורים. חומש: צו, רביעי עם פירש"י.

תהלים: פג"פו.

תניא: ונמצא כי . . . מח גדיה.

בְּאֻמִּירַת תְּהִלִּים (פז, ז) אוֹמְרִים "כָּל מַעֲיָנִי" – הַכֹּף בְּקֻמָּץ. בְּסִדְר בְּרִפְת הַמְזוֹן – הַכֹּף בְּחוֹלָם.

יום חמישי	יום חמישי	יח אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: צו, חמישי עם פירש"י. תהלים: פח"פט. תניא: כי כללות . . . מח יצירה עשיה. אֲדַנִּי אָבִי זְקֵנִי מוֹרֵי וְרַבִּי [מִהֶר"ש] כּוֹתֵב בְּאֶחָד מִמֶּאמְרָיו: צְרִיכִים לְלַמֵּד בְּכָל יוֹם תּוֹרָה שֶׁבִּכְתָּב עִם פְּרוּשׁ רַש"י, שֶׁזֶּהוּ תְרוּמוֹת מִדְרָשֵׁי רַז"ל... וּלְכָל הַפְּחוֹת צָרִיךְ כָּל אֶחָד לְלַמֵּד מִסֵּכַת גִּמְרָא בְּשָׁנָה.			

יום שישי	יום שישי	יט אדר שני	ה'תש"ג
שיעורים. חומש: צו, ששי עם פירש"י. תהלים: צ"צו. תניא: וכל ניצוצין כו'. 96 ניצוצין כו'. ר' משה מייזליש סיפר: דער רבי (רבינו הזקן) האָט אונז געלערענט, אז דער אלף פון חסידות איז, אויסצוניצען די טבעיות אין עבודה. און ראשית העבודה זאל זיין אויסצוניצען די טבע הכחות, ווי למשל די טבע פון מוח שליט על הלב. ר' משה מייזליש ספר: הרבי (רבינו הזקן) למד אותנו, שְׁה'אֵלֶף' שֶׁל חֲסִידוֹת הוּא, לְנִצֹּל אֶת הַטְּבָעִיּוֹת בְּעִבּוּדָה; וְרֹאשִׁית הָעִבּוּדָה תִּהְיֶה לְנִצֹּל אֶת טִבֵּעַ הַכּחוֹת, כְּמוֹ לְמַשֵּׁל אֶת הַטְּבֵעַ שֶׁל מִחַ שְׁלִיט עַל הַלֵּב.			

שבת קודש	שבת	כ אדר שני, פרשת פרה	ה'תש"ג
הפטורה: ויהי דבר ה' גו' – דברתי וצשיתי. אומרים אב הרחמים. שיעורים. חומש: צו, שביעי עם פירש"י. תהלים: צו"קג. תניא: ובוז יובן . . . (פרק כג). רבינו הזקן ספר: מהתורות שאמר מורי (הרב המגיד) לפני ביחידות, היתה תורה על הפסוק "אש תמיד תוקד על המזבח, לא תכבה", דהגם שהאש יורד מלמעלה באתערותא דלעלא, מצוה להביא [=להדליק האש] מן ההדיוט, כי באתערותא דלתתא אתערותא דלעלא, כי רוח אייתי רוח ואמשיך רוח, רוח מלמטה אייתי רוח מלעלא, ואמשיך רוח מלעלא ולעלא. ומצנות עשה להבעיר אש על המזבח, מזבח הוא "אדם כי יקריב מכס", וההקרה עצמה אינה מספקת, וצריכים להבעיר אש על הקרבן אשר מכס, ואש זה לא תכבה, שהיא מכבה את ה"לא". את התורה הזאת אמר מורי לפני עשר פעמים – כדי לחקקה בעשר כחות נפשי – ויאמר לי: אתה, תלמידי, הנך נצרך להאש תמיד, לפי שעליך הטל לכבות "לא" (של המנגדים) גדול. אתה תכבה את ה"לא", והשם יתברך יתפך את ה"לא" להן.			

ינוסח המברק לקראת חג הפורים ה'תשכ"ז

שבת זכור דמחיית עמלק ופורים שמח והתועדויות פעילות.

לכא אד"ו ראש' - מתי?

יום ראשון י"ד אדר ב' ה'תשע"ד

שהקריבו בשבת "אין קרבין בלילי יום הכיפורים (שחל במוצ"ש)" - והרי לדעת חכמים, גם כשקידשו את החודש על פי הראיה לא יכול היה יום הכיפורים לחול במוצאי שבת! ומוקשים גם דבריו בהלכות שבת (פ"ה הכ"א) "יום הכיפורים שחל להיות בערב שבת לא היו תוקעין. חל להיות במוצאי שבת לא תוקעין..." והרי, כאמור לעיל, לדעת חכמים לעולם אין יום הכיפורים חל בערב שבת או במוצאי שבת?

והגרי"ז סולובייצ'יק מבאר את שיטת הרמב"ם לפי דבריו כאן:

גם לדעת חכמים, שמעבירים את חודש אלול כדי שיום הכיפורים לא יחול בערב שבת או במוצאי שבת, הרי זה רק כאשר הירח לא נראה בזמנו וקידוש החודש נעשה על פי כללי המולד, אבל "בעת שיראה הירח בזמנו" גם חכמים יודו שאין מעברין את החודש. ולכן: אמנם גם בזמן שהיו מקדשים על פי הראיה לא היו קובעים את ראש חודש תשרי בימי אד"ו, אבל באותו הזמן יום הכיפורים כן היה יכול לחול בערב שבת או במוצאי שבת, אם הירח נראה בזמנו (חידושי הגרי"ז, קדח"ת יומא וסוכה ז, א).

הלכות קדוש החודש פרק יח, הלכה יא: זה שאמרו חכמים, שמעברין את החודש לצורך - הוא בחדשים אלו, שמעברין אותן לפי חשבון... מפני שלא נראה הירח בזמנו; אלא בעת שיראה הירח בזמנו, שהוא תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש - מקדשין לעולם.

אחת הסיבות לכך שאין קובעים ראש חודש תשרי בימי אד"ו אלא דוחים אותו למחרת, היא כדי שלא יחול יום הכיפורים בערב שבת או במוצאי שבת, שלא יסריח מת שימות ביום הראשון ואי אפשר יהיה לקברו בשני הימים (ראש השנה כ, ב). ולדעת חכמים (סוכה נד, ב), גם כאשר קידשו את החודש על פי הראיה לא קבעו את ראש חודש תשרי בימים אד"ו. ומה שמצינו במשנה (שבת קג, א) שמקטירים ביום הכיפורים שחל במוצאי שבת את חלבי הקרבנות שהקריבו בשבת - זו היא דעת 'אחרים' שאין 'מעברין' את החודש אפילו לצורך, ולכן יכול יום הכיפורים לחול ביום א', אבל לדעת חכמים 'מעברין' את חודש אלול כדי שלא יחול יום הכיפורים ביום א' ('מפרש' לעיל פ"ח ה"ז).

ולפי זה הקשה ה'לחם משנה' (הלי' תמידין ומוספין פ"א ה"ז) על הרמב"ם (שם) שהביא את ההלכה שחלבי הקרבנות

אכילה לאחר סעודה מפסקת

יום שני ט"ו אדר ב' ה'תשע"ד

הרי בנוגע ליחיד המקבל על עצמו תענית, נפסק, שהתענית חלה אפילו במחשבה. מדוע אפוא ישתנה הדין כאשר מקבל על עצמו הוספה על תענית קיימת?

נראה ליישב: בכל מצוה - קבלה בלב אינה מחייבת את המקבל, אלא אם כן קיבלה בפה. יוצאים מכלל זה הקרבנות - שדי במחשבה בלבד כדי לחייב הבאת קרבן.

והנה, חז"ל השוו את דין התענית לקרבן, כי מיעוט חלבו ודמו של האדם המתענה נחשב לפני הקב"ה כהקרבת קרבן. אך דין מיוחד זה נאמר רק בתענית של יום שלם, ולא בתענית של שעות בודדות. לכן, כאשר אדם מקבל על עצמו תענית שלימה - חלה הקבלה אפילו במחשבה. אך כאשר מקבל על עצמו רק תוספת תענית - אין זה גדר קרבן אלא מצוה כשאר המצוות, ולכן אינו חל במחשבה.

(מועדים ומזנים ה' שדך)

הלכות תעניות פרק ג, הלכה ג: וְכָל תַּעֲנִית שְׂאוּבָלִין בָּהּ מִפְּעוּד יוֹם, אִם אָכַל וּפָסַק וְנִמְרָ שְׁלֹא לְאָכַל, אֵינוֹ חוֹזֵר וְאוֹכֵל אֶף עַל פִּי שֵׁשׁ שָׁהוּת בְּיוֹם.

האם מותר לאכול אחר הסעודה המפסקת בערב יום כיפור או תשעה באב?

בדעת הרמב"ם, שאין לאכול אחר שהחליט להפסיק את האכילה, יש אומרים שדי בהחלטה זו כדי לאסור, אף שאינה לשם קבלת תענית (אלא מפאת שובע וכדומה). אך יש הסוברים כי רק אם התכוון לקבל על עצמו את התענית חל האיסור.

כמו כן נחלקו הפוסקים, האם מספיק לקבל תענית במחשבה או שמה צריכה להיות אמירה בפה דוקא (אר"ח סי' תקנ"ג ס"א, ומשנ"ב שם).

לדעת הסוברים שרק קבלה בפה אוסרת, יש להקשות:

זמני קריאת המגילה

יום שלישי ט"ז אדר ב' ה'תשע"ד

וי"ג, כפי שנפסק ב'שולחן ערוך' (אר"ח סי' תרפ"ח סע' ז) "המפרש בים והיוצא בשיירה ואינו מוצא מגילה להוליק עמו יקראנה בשלשה עשר או בשנים עשר או באחד עשר בלא ברכה".

ואף שקריאת המגילה בי"א בי"ב ובי"ג היא תקנה שתיקנו חכמים לאנשים מסוימים בזמנים מסוימים, כדברי חז"ל (מגילה שם) "חכמים הקילו על הכפרים להיות מקדימין

הלכות מגילה פרק א, הלכה ד: אֵיזוֹהוּ זְמַן קְרִיאָתָהּ? זְמַנִּים הֻרְבְּהוּ תַּקְנוּ לָהּ חֲכָמִים, שְׁנֵאמַר: בְּזִמְנֵיהֶם.

להלן מפרט הרמב"ם את זמני קריאת המגילה, ומקור ההלכה הוא במשנה (ריש מס' מגילה) "מגילה נקראת בי"א בי"ב בי"ג בי"ד בט"ו". ואף שכתב הרמב"ם (להלן הלי' ט') ש"בזמן הזה אין קוראין אותה אלא בזמנה, שהוא יום י"ד ויום ט"ו", גם בזמן הזה יש משמעות לתאריכים י"א י"ב

הלכה יומית לעיון ברמב"ם – בנוסף לשיעורים היומיים ג"פ ליום, פ"א ליום, וסהמ"צ פט

ליום הכניסה כדי שיספקו מים ומזון לאחיהם שבכרכים", מכך שהמשנה מתחילה בתאריכים י"א ו"ב וכו' ולא בתאריכים העיקריים ו"ד ו"ו, יש ללמוד שגם התאריכים המוקדמים הם בגדרי זמן קריאת המגילה. ולכן לשון המשנה היא "מגילה נקראת" ולא "קורין את המגילה", ללמדנו שקריאת המגילה בימים אלו אינה רק לצורך קיום המצווה על ידי הגברא' אלא "המגילה נקראת", היינו שקריאת המגילה כ'חפצא' - בימים אלו היא בזמנה.

והדבר נוגע גם הלכה למעשה: כאשר אדם מוכרח לקרוא את המגילה בתאריכים המוקדמים (ובזמן הזה: המפרש בים או יוצא בשירה כנ"ל) ובנוסף לכך חלה עליו מצווה אחרת, לפי האמור, עליו להקדים את קריאת המגילה, כי קיום המצווה האחרת הוא רק חובת גברא', ואילו קריאת המגילה גם בזמנים המוקדמים אינה רק חובת הגברא' אלא הזמן עצמו נקבע לזמן קריאת המגילה.

(לקוטי שיחות כ"א עמ' 197)

נר ישועות

יום רביעי י"ז אדר ב' ה'תשע"ד

חנוכה, ואילו ההמשך, "הנסים שעשה לנו" בלשון רבים, מכון כלפי העובדה שבהדלקת נר חנוכה יש גם שבח והודיה על כל הנסים שאירעו בימים ההם, כולל נס התשועה וההצלה מיד היוונים.

ויתרה מזו:

הזכר לניצחון המלחמה כטעם לקביעות נר חנוכה הוא עניין עיקרי, כי אם כל תקנת ההודאה על נס הישועה אינה אלא בי'ועל הנסים', קשה: הרי הדין הוא שאם לא אמר 'ועל הנסים' אין מחזירין אותו (טור"ע א"ח סתרפ"ב ס"א) ונמצא שהתקנה היא באופן שאין הכרח שיודה על נס זה! ועוד: כיון שתפילת ערבית רשות, נמצא שאין חיוב להודות בלילה – ומה שונה מישועת ישראל בפורים שחיוב קריאת המגילה הוא ביום ובלילה?

אלא וודאי שגם בנרות שמדליקים בלילה יש זכר ל'ישועות', והרי חיוב הדלקת הנרות הוא חיוב גמור, ומכאן שהזכרת הישועות בנרות אינו פרט צדדי בזכר הישועות בחנוכה, אלא הוא יסוד ועיקר.

(לקוטי שיחות ס"ו, עמ' 366)

הלכות חנוכה פרק ד, הלכה יב: מצות נר חנוכה – מצוה חביבה היא עד מאד, וצריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים.

לפי פשוטו נתקנה הדלקת נרות חנוכה לזכר נס פך השמן, אך יש לומר שיש בה גם משום זכר להצלת וישועת ישראל בימי החנוכה, כמפורש בנוסח "הנרות הללו" שאומרים לאחר ההדלקה: "אנו מדליקין על התשועות". וראיה לכך מדברי הגמרא (שבת כג, א) "נשים חייבות בנר חנוכה שאף הן היו באותו הנס", פירש רש"י שאין הכוונה לנס פך השמן אלא לנס הצלת ישראל מיד היוונים, ומחמת שהנשים היו באותו הנס, שאף הן זכו להצלה, חייבות גם הן בנר חנוכה.

וכך מוכח גם מלשון הרמב"ם, שכתב: "מצוות נר חנוכה... צריך אדם להזהר בה כדי להודיע הנס ולהוסיף בשבח האל והודיה לו על הנסים שעשה".

ודקדוק הלשון ברור: "להודיע הנס" בלשון יחיד מתייחס לנס פך השמן, שהוא עיקר הטעם של הדלקת נר

חצר השותפים - לענין קידושין

יום חמישי י"ח אדר ב' ה'תשע"ד

- ספק האם רצונה להתקדש או לדחותו, ולכן בהגיע הדינר לידה (לא כשהניח על הסלע) הרי זה ספק קידושין.

[והוסיפו ה'חלקת מחוקק' (אהע"ז סי' ל סק"ד) וה'בית שמואל' (שם סקט"ז), שבאמרה 'הנח על הסלע' והסלע שלח, מקודשת גם אם הניח על הסלע מדין קנין חצר]

אבל דעת רש"י (קדושין שם ד"ה ואם) והרמב"ם היא שגם אם הניח את הדינר על גבי הסלע והסלע של שניהם - "הרי זה מקודשת בספק". ואף שבמקח וממכר, חצר השותפים אינה קונה להם זה מזה, מבארים האחרונים (מגיד משנה להלן הכ"א, אבני מלואים סי' ל סק"ג) שלענין קידושין יש להסתפק: היות שיש לאשה חלק בסלע יתכן והוא מקנה לה את זכותו באותו סלע, שהרי מעונין לקדשה, ואם כך נעשה הסלע כחצר שכולה שלה או כיון שאמרה 'הנח על הסלע' והסלע אינו כולו שלה התכוונה לדחותו, ולכן ספק מקודשת.

הלכות אישות פרק ד, הלכה ד: אִמְרָה: הַנִּיחָהּ עַל הַסֵּלַע – אֵינָה מְקַדֶּשֶׁת. וְאִם הָיָה סֵלַע שְׁלֵחַ – מְקַדֶּשֶׁת. הָיָה סֵלַע שֶׁל שְׁנֵיהֶם – הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת בְּסֶפֶק.

על דברי הגמרא (קדושין ח, ב) שאם אמרה 'הניחתי על הסלע' והיה סלע של שניהם הרי זה ספק מקודשת, הקשו התוספות (שם ד"ה אם) והרא"ש (שם פ"א סי' יב): הרי בחצר של שותפים אף שכל אחד מהשותפים יכול לקנות על ידה מכל אדם, אין שותף אחד יכול להקנות על ידה חפץ לשותפו (כבא בתרא פד, ב), ואם כן, כאשר הניח המקדש את הדינר על הסלע המשותף בודאי אינה מקודשת, ומה הספק?

ופירשו שהגמרא דנה במקרה שהניח את הדינר לתוך חזיקה וקיבלה אותו, ולכן אם אמרה 'הניחם על הסלע' והסלע שלה - גילתה דעתה שרצונה להתקדש, ואם הסלע אינו שלה - אינה רוצה להתקדש, וכאשר הסלע של שניהם

יום שישי י"ט אדר ב' ה'תשע"ד

איסורים מדרבנן ביחס לדיני תורה

מחמת העבירה שנעשתה בשחיטה, ובוה נפסק שהאיסור מדרבנן אינו משליך על ההתייחסות לחפץ מהתורה, ומהתורה הרי זו שחיטה ראויה.

אך לגבי חמץ בערב פסח משעה שישית האיסור מדרבנן הוא 'איסור חפצא' ולא רק איסור על האדם, כפי שעולה מדברי הרמב"ם (הל' חמץ ומצה פ"א ה"ט), המחלק באיסור אכילת חמץ בין שעה חמישית לשעה שישית: בשעה חמישית, אף שאסור לאכול חמץ מדרבנן, אסור לשרוף חמץ של תרומה שהרי אסור להפסיד תרומה הראויה לאכילה ומדין תורה היא עדיין ראויה, אך משעה שישית שורפים תרומה למרות שגם אז האיסור הוא רק מדרבנן (ומהתורה האיסור חל רק בתחילת שעה שביעית), כי בשעה חמישית יש רק איסור מדרבנן על האדם לאכול את החמץ, אך החמץ עצמו נחשב ראוי לאכילה ואין לשורפו, אך משעה שישית הטילו על החמץ 'איסור חפצא' ולכן כבר אפשר לשורפו.

ולכן התכוין הרמב"ם בדוגמא של "חמץ בשעה שישית מיום י"ד" - מאחר וחל איסור על עצם החפץ, רואים אותו כדבר שאינו שווה ממון גם ביחס לדיני תורה.

(נתיב חיים פסחים סי' טא)

הלכות אישות פרק ה, הלכה א: הַמִּקְדָּשׁ בְּדָבָר שֶׁהוּא אִסּוּר בְּהִנָּאָה... וְאִפְלוּ הָיָה אִסּוּר בְּהִנָּאָה מִדְּבָרֵיהֶם, כְּגוֹן חֶמֶץ בְּשָׂעָה שִׁשִּׁית מִיּוֹם אַרְבַּעָה עָשָׂר – אֵינָהּ מִקְדָּשֶׁת.

מכאן שאף איסור מדרבנן משפיע על דיני התורה, ולכן המקדש בדבר האסור בהנאה מדרבנן אין הקידושין תופסים מהתורה, למרות שמן התורה הדבר מותר בהנאה.

ולכאורה יש להקשות על כך: בגמרא (כתובות לד, א) מבואר שהגונב שור או שה ושחטו מתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה רק אם השחיטה כשרה ומתירה באכילה, ואם שחט בשבת, הדבר תלוי במחלוקת האם 'מעשה שבת' אסור בהנאה מהתורה או מדרבנן - אם הוא אסור מהתורה נמצא שלא הועילה שחיטתו ופטור מתשלומי ארבעה וחמשה, אך אם אסור רק מדרבנן הרי שמהתורה השחיטה ראויה ולכן מתחייב בתשלומי ארבעה וחמשה.

ולכאורה, מהלכה זו עולה שאיסור מדרבנן משליך גם על דינים מהתורה!

אלא הביאור נרמז בכך שהרמב"ם נקט כדוגמא לאיסור הנאה מדרבנן חמץ ביום י"ד משעה שישית, כי באיסורים דרבנן יש 'איסורי גברא' ו'איסורי חפצא'. השוחט בשבת, אין על הכשר 'איסור חפצא' אלא שלאדם אסור לאכול

שבת קודש כ' אדר ב' ה'תשע"ד

כתובה מן התורה או מדברי חכמים?

חובת כתיבת כתובה עם התחייבות ממונית כל-שהיא, אך גם הוא יסבור שהסכום המדויק שלה הוא רק מדרבנן.

ויש לעיין בשיטת הרמב"ם בשאלה זו: מצד אחד, כאן הוא מכריע בבירור שכתובה היא מדרבנן, "וחכמים הם שתיקנו כתובה לאשה" (וכן להלן פט"ז, הלכות גי').

מצד שני, בכותרת להלכות אישות, כותב הרמב"ם: "מצוות עשה – לישא אשה בכתובה וקידושין... מצוות לא תעשה – שלא תבעל אשה בלא כתובה ובלא קידושין". וגם ב'נוסח הכתובה' (הל' יבום וחליצה פ"ד הל"ג) כתב: "[ו]יהיבנא ליכי כסף זוזי מאתן דחזי ליכי מדאורייתא".

ויש להעיר: ב'נוסח הכתובה' שברמב"ם מהדורת פרנקל לא מופיעה התיבה 'מדאורייתא', וצויין שם (בילקוט שני נוסחאות) שכך הוא בכתבי יד ובדפוס וונציא. וזה בהתאם לדבריו כאן.

הלכות אישות פרק י, הלכה ז: וְחַכְמִים הֵם שֶׁתִּקְּנוּ בְּתוּבָה לְאִשָּׁה, כִּי שְׁלֹא תִהְיֶה קֶלֶה בְּעֵינָיו לְהוֹצִיאָהּ.

בגמרא (כתובות י, א) הובאה מחלוקת תנאים: הואיל ותקנת חכמים היא (כתובה), לא תגבה אלא מן הזיבורית. רבן שמעון בן גמליאל אומר – כתובת אשה מן התורה". ונחלקו הגאונים והראשונים כמי לפסוק הלכה (ראה: אוצר הגאונים, סימן קכ"א).

ושיטת התוספות (סוטה כז, א ד"ה איש איש) היא, שאין כאן כלל מחלוקת בין התנאים: "אפילו רבן שמעון בן גמליאל דאמר בפרק בתרא דכתובות 'כתובת אשה דאורייתא', לאו ממש דאורייתא, אלא אית ליה סמך מדאורייתא".

דעת ביניים בשאלת מעמד הכתובה, ניתן למצוא במכילתא דרשב"י: "רבן שמעון בן גמליאל אומר – כתובת אשה אין לה קיצבה מן התורה" (שמות כ"ב, טו). כלומר, גם לפי רשב"ג שכתובה מדאורייתא, הכוונה היא רק לעצם

שיעורי רמב"ם שלשה פרקים ליום - י"ד ב' אדר ב' ה'תשע"ד

יום ראשון י"ד אדר ב' ה'תשע"ד

הלכות קידוש החדש

פרק יח

א. דבר ידוע וברור, שאם יוציא [יראה] לך החשבון
שהינך יראה בלילה - אפשר שיראה, ואפשר שלא יראה
מפני העבים שמכסין אותו, או מפני שהוא גיא [עמק],
או שהיה הר גבוה כנגד רוח מערב לאנשי אותו המקום,
שנמצאו כאלו הם יושבין בגיא; שהינך לא יראה למי
שהוא במקום נמוך, אפלו היה גדול, ויראה למי שהוא
עומד בראש הר גבוה ותלול, אף על פי שהינך קטן
ביותר; וכן יראה למי ששוכן על שפת הים, או למי
שמהלך בספינה בים הגדול, אף על פי שהוא קטן ביותר.
ב. וכן בימות הגשמים, אם יהיה יום צח, יראה הינך
יותר ממה שיראה בימות החמה; לפי שבימות הגשמים,
אם יהיה צח, יהיה האויר וף הרבה ויראה הקיע בטהר
יותר, מפני שאין שם אבק שיתערב באויר. אבל בימות
החמה, יהיה האויר כאלו הוא מעשן מפני האבק, ויראה
הינך קטן.
ג. וכל זמן שתמצא קשת הראיה והארץ הראשון שתערוך
לה עם שני הקצין שלהם בצמצום - יהיה הינך קטן
ביותר, ולא יראה אלא במקום גבוה ביותר. ואם תמצא
קשת הראיה והארץ הראשון ארפין הרבה, והוסיפו על
סוף הקצים שלהם מעלות - יראה הינך גדול; ולפי ארץ
הקשת והארץ הראשון יהיה גדלו וגליתו לכל.
ד. לפיכך, ראוי לבית דין לשום שני דברים אלו בלבדם
- שהם: זמן הראיה, ומקומה; ושואלין את העדים:
'באיזה מקום ראיתם?' שאם היתה קשת הראיה קצרה,
ויתן החשבון שיראה בצמצום, כגון שהיתה קשת הראיה
תשע מעלות וחמשה חלקים, והיה הארץ הראשון שלש
עשרה מעלות בשנה, ובאו עדים שראוהו - אם היה בימות
החמה, או שהיה במקום נמוך - חוששין להם, ובודקין
אותם הרבה; ואם היה בימות הגשמים, או במקום גבוה
ביותר - ודאי יראה, אם לא יהיו שם עדים [עננים]
המכדיילין.
ה. עדים שראו החדש בזמנו ובאו והעידו, וקבלום בית
דין וקדשו את החדש הזה הראשון, ומנו תשעה ועשרים
יום מן היום המקדש, וליל שלשים לא נראה הינך - מפני
שאי אפשר לו להראות, או מפני שפסוהו עבים; והרי בית
דין מצפין לו כל יום שלשים כמו שבארנו, ולא באו עדים,
ועברו את החדש, ונמצא יום ראש החדש השני יום אחד
ושלשים כמו שבארנו.

ו. והתחילו למנות תשעה ועשרים יום מן יום ראש החדש
השני, וליל שלשים לא נראה הינך - אם תאמר שכן
מעברין ראש חדש זה ועושין אותו שלשים, וקובעין ראש
החדש השלישי יום אחד ושלשים - כך אפשר שלא יראה
הינך בליל שלשים גם מחדש זה, ונמצאו מעברין והולכין
ועושין חדשים שלשים אחר שלשים כל השנה בלה,
ונמצא בחדש אחרון, אפשר שיראה הינך בליל חמשה
ועשרים בו, או בליל ששה ועשרים - ואין לך דבר שחוק
והפסד יותר מזה.
ז. ואל תאמר שהדבר הזה, דבר שאינו מצוי הוא שלא
יראה הינך בכל השנה; אלא דבר קרוב הוא הרבה,
ופעמים רבות יאירע זה וכיצא בו, במדינות שזמן
הגשמים שם ארוך והעבים רבים; שאין אנו אומרים שלא
יראה הינך בכל השנה, אלא שלא יראה בתחלת החדשים,
ויראה אחר כך. ופעמים לא יראה מפני שאי אפשר לו
שיראה, וחדשים שאפשר שיראה בהם - לא יראה מפני
העבים, או מפני שהיה קטן ביותר, ולא נתפנו אדם
לראותו.
ח. אלא הקבלה שביד החכמים, איש מפי איש מפי משה
רבנו, כך היא: שבזמן שלא יראה הינך בתחלת החדשים
חדש אחר חדש, בית דין קובעין חדש מעבר משלשים
יום, וחדש חסר מתשעה ועשרים יום. וכן מחשבין,
וקובעין חדש מעבר וחדש חסר - בקביעה לא בקדוש,
שאין מקדשין אלא על הראיה. ופעמים עושין מלא אחר
מלא, או חסר אחר חסר, כמו שיראה להם מן החשבון.
ט. ומתכונני לעולם בחשבונם, שאם יראה הינך בחדש
הבא, יראה בזמנו או בליל עבירו, לא שיראה קדם זמנו,
שהוא ליל שמונה ועשרים. ובחשבונות הראיה האלו
שבארנו, יתבאר לך ותדע מתי אפשר שיראה ומתי אפשר
שלא יראה; ועל זה סומכין ומעברין חדש אחר חדש, או
עושין חדש חסר אחר חדש חסר. ולעולם אין פוחתין
מארבעה חדשים המעברין בשנה, ולא מוסיפין על שמונה
חדשים המעברין. וגם לעבור חדשים אלו שמעברין לפי
חשבון זה, עושין סעודת עבור החדש שאמרנו בפרק
שלישי.
י. וכל שתמצא בתלמוד מדברים שמראין שבית דין
סומכין על החשבון, ומפי משה מסיני שהדבר מסור להם,
והרשות בידם לחסר או לעבר, וכן זה שחסר רבי תשעה
חדשים בשנה, וכל כיצא בזה - הכל על עקר זה הוא
בנוי, בזמן שלא נראה החדש בזמנו.
יא. וכן זה שאמר חכמים שמעברין את החדש לצרך,
הוא בחדשים אלו שמעברין אותם לפי חשבון, ועושין
אחד מלא ואחד חסר; ויש להם לעבר חדש אחר חדש,
או לחסר - בזה הוא שמעברין לצרך, מפני שלא נראה

המסבב באמצע העולם - הנקדה האחת ראש מזל טלה, 47
הנקדה השניה שבנקדה ראש מזל מאזנים. ונמצאו ששה 48
מזלות נוטות לצפון, מתחלת טלה עד סוף בתולה; וששה 49
נוטות לדרום, מתחלת מזל מאזנים עד סוף מזל דגים. 50
ד. ומראש מזל טלה יתחילו המזלות לנטות מעט מעט, 51
ולהתרחק מעל הקו השנה כנגד הצפון עד ראש סרטן; 52
ויהיה ראש סרטן רחוק מעל הקו השנה לרוח צפון, שלש 53
ועשרים מעלות וחצי מעלה בקרוב. ויחזרו המזלות 54
להתקרב לקו השנה מעט מעט, עד ראש מאזנים שהוא 55
על קו השנה. ומראש מאזנים יתחילו לנטות ולהתרחק 56
כנגד רוח דרום, עד ראש גדי; ויהיה ראש גדי רחוק מעל 57
הקו השנה לרוח דרום, שלש ועשרים מעלות וחצי מעלה. 58
ויחזרו המזלות להתקרב מעט מעט כנגד הקו השנה, עד 59
ראש טלה. 60
ה. נמצא ראש טלה וראש מאזנים, מסבב על הקו השנה; 61
ולפיכך, כשתהיה השמש בשני ראשים אלו, לא תהיה 62
נוטה לא לצפון ולא לדרום, ותזרח מחצי מזרח ותשקע 63
בחצי מערב, ויהיה היום והלילה שוין בכל הישוב. 64
ו. הרי נתברר לך, שכל מעלה ומעלה ממעלות המזלות 65
נוטה לצפון או לדרום, ויש לנטיה שש; ורחב הנטיה, 66
לא תהיה יותר על שלש ועשרים מעלות וחצי בקרוב. 67
ז. ואלו הם השעורים של נטיות, לפי מנין המעלות של 68
מזלות; וההתחלה, מתחלת מזל טלה; עשר מעלות, 69
נטיתם ארבע מעלות; עשרים מעלות, נטיתם שמונה 70
מעלות; שלשים מעלות, נטיתם אחת עשרה מעלות 71
ומחצה; וארבעים מעלות, נטיתם חמש עשרה מעלות; 72
חמשים מעלות, נטיתם שמונה עשרה מעלות; ששים 73
מעלות, נטיתם עשרים מעלות; שבעים מעלות, נטיתם 74
ששים ועשרים מעלות; שמונים מעלות, נטיתם שלש 75
ועשרים מעלות; תשעים מעלות, נטיתם שלש ועשרים 76
מעלות וחצי מעלה. 77
ח. ואם יהיו אחרים במנין, תשק להם מנתם מבין שתי 78
הנטיות, כמו שבארנו בשמש ובכרס. כיצד? חמש מעלות, 79
נטיתם שתי מעלות; ואם היה מנין המעלות שלש 80
ועשרים, נטיתם תשע מעלות. ועל דרך זו, בכל האחרים 81
שעם העשרות. 82
ט. ומאחר שתדע הנטיה של מעלות מאחת עד תשעים, 83
תדע נטית כלן בדרך שהודענום ברחב הירח: שאם היה 84
המנין יותר על תשעים עד מאה ושמונים, תגרע אותו 85
ממאה ושמונים; ואם היה יותר על מאה ושמונים עד 86
מאתים ושבעים, תגרע ממנו מאה ושמונים; ואם היה 87
יותר על מאתים ושבעים עד שלש מאות וששים, תגרע 88
אותו משלש מאות וששים. והנשאר, תדע נטיתו, והוא 89
נטית אותו המנין שבדרך, בלא גרעון ולא תוספת. 90
י. אם תרצה לידע כמה מעלות הוא הירח נוטה מעל הקו 91
השנה כנגד צפון העולם, או כנגד דרום העולם - תדע 92
תחלה כמה נטית המעלה שהיא מקום הירח האמתי, 93

הירח בזמנו; אלא [אבל] בעת שיצאה הירח בזמנו, שהוא 1
תחלת היותו נראה אחר שנתקבץ עם השמש - מקדשין 2
לעולם, ואי אפשר לא לדחות ולא לעבר. 3
יב. וכל הדברים האלו, בזמן שיש שם בית דין, וסומכין 4
על הראיה; אבל בזמנים אלו, אין סומכין אלא על 5
הקביעה בזה החשבון האמצעי, הפשוט בפי כל ישראל, 6
כמו שבארנו בהלכות אלו. 7
יג. יתבאר בספרי חשבון התקופות והגימטריות, שאם 8
נראה הירח בארץ ישראל, נראה בכל מדינות העולם שהן 9
למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה [באותן קווי רוחב]; 10
ואם יתן החשבון שלא נראה בארץ ישראל, אפשר שיצאה 11
במדינות אחרות שהן למערב ארץ ישראל ומכונות כנגדה. 12
לפיכך, אם נראה הירח במדינה שהיא למערב ארץ 13
ישראל, אין בזה ראיה שנראה הירח בארץ ישראל. 14
יד. אבל אם לא נראה הירח בראש ההרים במדינה 15
המערבית המכונת כנגד ארץ ישראל, בידוע שלא נראה 16
בארץ ישראל. 17
טו. וכן אם לא נראה הירח בארץ ישראל, בידוע שלא 18
נראה בכל מדינות העולם שהן למזרח ארץ ישראל 19
ומכונות כנגדה; ואם נראה בארץ ישראל, אפשר שיצאה 20
במדינות מזרחיות, ואפשר שלא יצאה. לפיכך, אם נראה 21
במדינה שהיא למזרח ארץ ישראל ומכונות כנגדה, בידוע 22
שנראה בארץ ישראל; ואם לא נראה במדינה המזרחית, 23
אין בזה ראיה, אלא אפשר שיצאה בארץ ישראל. 24
טז. וכל אלו הדברים - בשהיו המדינות שבמערב 25
ושבמזרח מכונות, כגון שהיו נוטות לצפון העולם 26
משלשים מעלות עד חמש ושלשים מעלות; אבל אם היו 27
נוטות לצפון יותר מזה או פחות, משפטים אחרים יש להן 28
- שהרי אינן מכונות כנגד ארץ ישראל. ודברים אלו 29
שבארנו בענין מזרח ומערב, אינם אלא להגיד כל משפטי 30
הראיה להגדיל תורה ולהאדירה - לא שיהיו בני מזרח או 31
בני מערב סומכין על ראית הירח, או תועיל להם כלום; 32
אלא לעולם אין סומכין אלא על קדוש בית דין שבארץ 33
ישראל, כמו שבארנו כמה פעמים. 34

פרק יט

א. לפי שאמרו חכמים, שבכלל דברים שהיו בודקין בהם 36
את העדים, אומרים להן: 'להיכן היה הירח נוטה' - כשר 37
בעיני להודיע דרך חשבון זה; ואין אני מדקדק בו, לפי 38
שאינו מועיל בראיה כלל. ותחלת חשבון זה, לידע נטית 39
המזלות תחלה. 40
ב. העגולה [ראה ערכו בעמוד קכח] שהיא עוברת במחצית 41
המזלות שבה מהלך השמש, אינה עוברת באמצע העולם 42
מחצי המזרח לחצי המערב, אלא נוטה היא מעל הקו 43
השנה המסבב באמצע העולם, כנגד צפון ודרום - חצייה 44
נוטה לצפון, וחצייה נוטה לדרום. 45
ג. ושתי נקודות יש בה שפוגעת בהן בעגולת הקו השנה 46

פרק א

44

א. מצות עשה מן התורה, לזעק [להתפלל בקול] ולהריע
במצוצרות [מכסף כבכלי המקדש] על כל צרה שתבוא על
העבור, שנאמר: "על הצר העצר אתכם - והרעתם
במצוצרות"; כלומר, כל דבר שיצר לכם, כגון בצרת ודבר
וארבה וכיוצא בהן, זעקו עליהן והריעו.

ב. ודבר זה, מדרבנן התשובה הוא: שבזמן שתבוא צרה
ויוצקו לה ויריעו, ידעו הכל שבגלל מעשיהם הרעים
הורע להן - ככתוב: "עונותיכם הטו אלה לכם", וזה הוא
שיגרם להם להסיר הצרה מעליהם.

ג. אבל אם לא יזעקו, ולא יריעו, אלא יאמרו: 'דבר זה
ממנהג העולם ארע לנו, וצרה זו נקרה נקרי' - הרי זו
דרך אכזריות, וגורמת להם להדבק במעשיהם הרעים,
ותוסיף הצרה וצרות אחרות. הוא שכתוב בתורה:
"והלכתם עמי בקרי - והלכתי עמכם בחמת קרי"; כלומר,
כשאביא עליכם צרה כדי שתשובו - אם תאמרו שהיא
קרי [מקרה], אוסיף לכם חמת אותו קרי.

ד. ומדברי סופרים [חכמים], להתענות על כל צרה
שתבוא על העבור, עד שירחמו מן השמים. ובימי
התעניות האלו, זועקין בתפלות ומתחננים ומריעין
במצוצרות בלבד; ואם היו במקדש, מריעין במצוצרות
ובשופר; השופר מקצר [קול קצר], והמצוצרות מאריכות
- שמצות היום במצוצרות. ואין תוקעין במצוצרות ושופר
באחד אלא במקדש, שנאמר: "במצוצרות וקול שופר -
הריעו לפני המלך ה'".

ה. תעניות אלו שגזרין על העבור מפני הצרות, אינן יום
אחר יום; שאין רב העבור יכולים לעמוד בדבר זה. ואין
גזרין בתחלה תענית, אלא בשני בשבת ובחמישי
שלאחריו ובשני שלאחריו; וכן על סדר זה, שני וחמישי
ושני, עד שירחמו.

ו. אין גזרין תענית על העבור, לא בשבתות ולא בימים
טובים. וכן אין תוקעין בהם, לא בשופר ולא במצוצרות;
ולא זועקים ומתחננים בהם בתפלה, אלא אם בן היתה
עיר שהקיפוה גוים, או נהר, או ספינה המטרפת בים.
אפלו יחיד הנודד מפני גוים, ומפני לסטים, ומפני רוח
רעה - מתעניין עליהם בשבת, וזועקין ומתחננים בתפלות.
אבל אין תוקעין, אלא אם בן תקעו לקבץ את העם לעזר
אותם ולהצילם.

ז. וכן אין גזרין תענית בתחלה בראשי חודשים, או
בחגגה ופורים, או בחלו של מועד; ואם התחילו
להתענות על הצרה אפלו יום אחד, ופגע בהן יום מאלו
- מתעניין, ומשלימין היום בתענית.

ח. תעניות אלו שמתעניין על הצרות - אין מתעניין בהן
לא עברות, ולא מניקות, ולא קטנים; ומתירין לאכל
בלילה, אף על פי שמתעניין למחר - חוץ מתענית המסטר,

1 ולא יזו רוח היא נוטה לצפון או לדרום; ותחזור ותחשב
2 ותציא רחב הירח הראשון, ותראה אם הוא צפוני או
3 דרומי. אם נמצאו רחב הירח ונטית מעלתו ברוח אחת,
4 כגון שהיו שניהם צפוניים או דרומיים - תקבץ שניהם;
5 ואם נמצאו בשתי רוחות, כגון שהיה האחד דרומי והאחד
6 צפוני - תגרע המעט משניהם מן הרב, והנשאר הוא
7 מרחק הירח מעל הקו השווה באותה הרוח שהיה בה הרב
8 משניהם.

9 יא. כיצד? באנו לידע כמה הירח נוטה מעל הקו השווה
10 בליל הראיה שהוא שני לחודש איר משנה זו - וכבר ידעת,
11 שמעלת הירח היתה תשע עשרה ממזל שור, ונטיתה
12 בצפון כמו שמונה עשרה מעלות, ורחב הירח היה בדרום
13 כמו ארבע מעלות; תגרע המעט מן הרב, ישאר ארבע
14 עשרה מעלות. ונמצא הירח רחוק מעל הקו השווה ארבע
15 עשרה מעלות לרוח צפון, שהרי המגן הרב שהוא שמונה
16 עשרה מעלות היה צפוני; וכל חשבון זה בקרוב בלא
17 דקדוק, לפי שאינו מועיל בראיה.

18 יב. אם תראה לידע לאיזו רוח מרוחות העולם יראה
19 הירח נוטה, תחשב ותדע מרחקו מעל הקו השווה; אם
20 יהיה על הקו השווה או קרוב ממנו בשמים שלש מעלות,
21 בצפון או בדרום - יראה מבין כנגד אמצע מערב, ותראה
22 פגיתו מכונת כנגד מזרח העולם בשנה.
23 יג. ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לצפון העולם - יראה
24 בין מערב העולם ובין צפון, ותהיה פגיתו נוטה מכנגד
25 מזרח העולם כנגד דרום העולם;

26 יד. ואם יהיה רחוק מעל הקו השווה לדרום העולם -
27 יראה בין מערב העולם ובין דרומו, ותראה פגיתו נוטה
28 מכנגד מזרח העולם כנגד צפון העולם; ולפי רב המרחק,
29 ולפי רב הנטיה.

30 טו. ומחקירת העדים, שאומרים להם: 'כמה היה גבוה?'
31 ודבר זה ידוע מקשת הראיה - שבזמן שתהיה קשת
32 הראיה קצרה, יראה הירח כאלו הוא קרוב מן הארץ;
33 ובזמן שתהיה ארוכה, יראה גבוה מעל הארץ, ולפי ארך
34 קשת הראיה, לפי גובה מעל הארץ בראית העינים.
35 טז. הרי בארנו חשבונות כל הדרכים שצריכין להם
36 בידיעת הראיה, ובחקירת העדים, כדי שיהיה הכל ידוע
37 למבינים, ולא יחסרו דרך מדרבנן התורה, ולא ישוטטו
38 לבקש אחריה בספרים אחרים - 'דרשו מעל ספר ה',
39 וקראו - אחת מהנה לא נעדרה".

40 בריך רחמנא דסייען

הלכות תעניות

41 מצות עשה אחת, והיא לזעק לפני ה' בכל עת צרה גדולה
42 שתבוא על העבור. ובאור מצוה זו - בפרקים אלו.

מתוך מהדורת חזק

48 - אם קדם חצות - לא ישלימו, אלא אוכלים ושותים,
49 ומתכנסים, וקוראים הלל הגדול; שאין אומרים הלל
50 הגדול, אלא בנפש שבעה וכרש מלאה. ואם אחר חצות
51 - הואיל ועבר רב היום בקדושה, ישלימו תעניתם. וכן אם
52 היו מתענים על צרה ועברה, או על שמד ובטל - אם קדם
53 חצות, לא ישלימו; ואם אחר חצות, ישלימו.
54 יז. בכל יום תענית שגוזרים על הצבור מפני הצרות, בית
55 דין והזקנים יושבים בבית הפנסות, ובודקים על מעשה
56 אנשי העיר, מאחר תפלת שחרית עד חצות היום;
57 ומסירים המכשולות של עברות, ומזהירים ודורשים
58 וחוקרים על בעלי חמס ועברות ומפרישים אותם, ועל
59 בעלי זרוע ומשפילים אותם, וכיוצא בדברים אלו. ומחזי
60 היום ולערב - רביע היום קוראים בכרכות וקללות
61 שבתורה, שנאמר: "מוסר ה', בני, אל תמאס; ואל תקץ
62 בתוכחתו", ומפטירים בבאי בתוכחות מענין הצרה;
63 ורביע היום האחרון - מתפללים מנחה, ומתחננים
64 וזועקים ומתורדים כפי כחן.

יום שני ט"ו אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ב

66 א. אלו הן הצרות של צבור שמתעניין ומתריעין עליהן:
67 על הצרת שונאי ישראל לישראל, ועל החרב, ועל הדבר,
68 ועל חיה רעה, ועל הארבה, ועל החסיל, ועל השדפון,
69 ועל היקרון, ועל המפלת, ועל החללים, ועל המזונות
70 [שהחלו הסחורות], ועל המטר.
71 ב. כל עיר שיש בה צרה מכל אלו - אותה העיר מתענה
72 ומתענת, עד שתעבר הצרה; וכל סביבותיה - מתענות
73 ולא מתריעות, אבל מבקשים עליהם רחמים. ובכל מקום,
74 אין צועקים ולא מתריעים בשבת, כמו שאמרנו - חוץ
75 מצרת המזונות, שצועקים עליה אפילו בשבת; אבל אין
76 מתריעים עליה בחצוצרות בשבת.
77 ג. על הצרת שונאי ישראל לישראל כיצד? גוים שבאו
78 לערף מלחמה עם ישראל, או לטל מהן מס, או לקח מידם
79 ארץ, או לגזר עליהם שמד אפילו במצוה קלה - הרי אלו
80 מתענים ומתריעים, עד שירחמו. וכל הערים
81 שסביבותיהם, מתענים; אבל אין מתריעים, אלא אם בן
82 תקוה להתקבץ לעזרתו.
83 ד. על החרב כיצד? אפילו חרב של שלום, כגון שערכו
84 מלחמה גוים עם גוים ועברו במקום ישראל, אף על פי
85 שאין ביניהם ובין ישראל מלחמה - הרי זו צרה, ומתענים
86 ומתריעין עליה, שנאמר: "וחרב לא תעבר בארצכם",
87 מפלל שראית המלחמה - צרה.
88 ח. אינה הוא דבר? עיר שיש בה חמש מאות רגלי, ויצאו
89 ממנה שלשה מתים בשלשה ימים זה אחר זה; יצאו ביום
90 אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר. היו בה אלף, ויצאו
91 ממנה ששה מתים בשלשה ימים זה אחר זה - הרי זה

1 כמו שיתבאר. וכל תענית שאוכלין בה בלילה, בין צבור
2 בין יחיד - הרי זה אוכל ושותה, עד שיצלה צמוד השחר;
3 והוא, שלא ישן; אבל אם ישן, אינו חוזר ואוכל.
4 ט. כשם שהצבור מתענים על צרתו, כך היחיד מתענה
5 על צרתו. כיצד? הרי שהיה לו חולה, או תועה במדבר,
6 או אסור בבית האסורין - יש לו להתענות עליו, ולבקש
7 רחמים בתפלתו; ואומר 'עננו' בכל תפלה שמתפלל. ולא
8 יתענה בשבתות, ולא במועדות, ולא בראשי חדשים, ולא
9 בחגגה ופורים.
10 י. כל תענית שלא קבלה עליו היחיד מבעוד יום, אינה
11 תענית. כיצד מקבלה? כשיתפלל תפלת מנחה, אומר
12 בתפלה 'עננו', וגומר בלבד להתענות למחר. אף על פי
13 שהוא אוכל בלילה, לא הפסיד כלום; וכן אם גמר וקבל
14 עליו להתענות שלשה או ארבעה ימים זה אחר זה - אף
15 על פי שהוא אוכל בכל לילה ולילה, לא הפסיד תעניתו,
16 ואינו צריך פונה לכל יום ויום מבעודו.
17 יא. קבל עליו מבעוד יום להתענות למחר בלבד,
18 והתענה, וללילה נמלך להתענות [גם] ביום שני - אף על
19 פי שלן בתעניתו, אינה תענית, מפני שלא קבלה עליו
20 מבעוד יום; ואין צריך לומר, שהיה אוכל ושותה בלילה,
21 והשכים בבקר ונמלך להתענות - שאין זו תענית כלל.
22 יב. הרוצה חלום רע - צריך להתענות למחר, כדי שישכח
23 ויעור למעשיו, ויחפש בהם, ויחזור בתשובה; ומתענה,
24 ואפילו בשבת. ומתפלל 'עננו' בכל תפלה, אף על פי שלא
25 קבלה מבעוד יום. והמתענה בשבת - מתענה יום אחר,
26 מפני שבטל ענג שבת.
27 יג. מתענה אדם שעות [חלק מהיום], והוא שלא יאכל
28 כלום שאר היום. כיצד? הרי שהיה טרוד בחפציו
29 ומתעסק בצרכיו ולא אכל עד חצות, או עד תשע שעות,
30 ונמלך להתענות בשעות שנסארו מן היום - הרי זה
31 מתענה אותן שעות, ומתפלל בהן 'עננו', שהרי קבל עליו
32 התענית קדם שעות התענית; וכן אם אכל ושתה, ואחר
33 כך התחיל להתענות שאר היום - הרי זה תענית שעות.
34 יד. כל השרוי בתענית - בין שהיה מתענה על צרתו, או
35 על חלומו, בין שהיה מתענה עם הצבור על צרתם - הרי
36 זה לא ינהג עדונין בעצמו, ולא יקל ראשו, ולא יהיה שמח
37 וטוב לב, אלא דואג ואונן, כענין שנאמר: "מה יתאוון
38 אדם חי, גבר על חטאיו". ומתיר לו לטעם את התבשיל,
39 ואפילו בכדי רביעית - והוא שלא יבלע, אלא טועם ופולט.
40 שכח ואכל, משלים תעניתו.
41 טו. יחיד שהיה מתענה על החולה, ונתרפא, על צרה,
42 ועברה - הרי זה משלים תעניתו. ההולך ממקום שמתענים
43 למקום שאין מתענים, הרי זה מתענה ומשלים; הלך
44 ממקום שאין מתענים למקום שמתענים, הרי זה מתענה
45 עמה. שכח ואכל ושתה, אל יתראה בפניהם; ואל ינהג
46 עדונין בעצמו.
47 טז. צבור שהיו מתענים על הגשמים, ונדרו להם גשמים

48 ויין ושמן בארץ ישראל, ונתמעט המשא והמתן, עד
49 שיצטרף התגר למכר שנה עשרה בששה ואחר כך ימצא
50 לוקח - הרי זו צרת צבור, ומתריעין עליה [בתפילה]
51 ויוצקין עליה בשבת.

52 טו. על המטר כיצד? הרי שרבו עליהם גשמים עד שיצרו
53 להם - הרי אלו מתפללים עליהם; שאין לה צרה גדולה
54 מזו, שהביתם נופלין ונמצאו בתיהם קבריהם. ובארץ
55 ישראל אין מתפללין על רב הגשמים, מפני שהיא ארץ
56 הרים, ובתיהם בנזירות באבנים; ורב הגשמים טובה להם,
57 ואין מתענים להעביר את הטובה.

58 טז. תבואה שצמחה ונמנע המטר, והתחילו צמחין ליבש
59 - הרי אלו מתענים ויוצקים עד שירדו גשמים, או עד
60 שייבשו הצמחים. וכן אם הגיע זמן הפסח או קרוב לו
61 בארץ ישראל, שהוא זמן פריחת האילנות שם, ולא ירדו
62 גשמים - הרי אלו מתענים ויוצקים עד שירדו גשמים
63 הראויין לאילנות, או עד שייעבר זמנם.

64 יז. וכן אם הגיע זמן חג הסוכות, ולא ירדו גשמים הרבה
65 כדי למלאות מהם הבורות והשיחין והמערות - הרי אלו
66 מתענים עד שירד גשם הראוי לבורות; ואם אין להם מים
67 לשותות - מתענים על הגשמים בכל צת שלא יהיה להם
68 מים לשתות, ואפלו בימות החמה.

69 יח. פסקו הגשמים בין גשם לגשם ארבעים יום בימות
70 הגשמים - הרי זו מפת בצרת, ומתענים ויוצקים עד
71 שירדו הגשמים, או עד שייעבר זמנם.

פרק ג

72 א. הרי שלא ירדו להם גשמים כל עקר מתחלת ימות
73 הגשמים - אם הגיע שבעה עשר במרחשון, ולא ירדו
74 גשמים, מתחילים תלמידי חכמים בלבד להתענות, שני
75 ותמישי ושני; וכל התלמידים [- ת"ח] ראויים לכך.

76 ב. הגיע ראש חדש כסלו, ולא ירדו גשמים - בית דין
77 גוזרין שלש תעניות על הצבור, שני ותמישי ושני; ומתריין
78 בהן לאכל ולשתות בלילה. ואנשי משמר [כהנים העובדים
79 במקדש אותו שבוע] אין מתענים עמהם, מפני שהם
80 עוסקים בעבודה. וכל העם נכנסים לבתי כנסיות,
81 ומתפללין ויוצקים ומתחננים, כדרך שעושין בכל
82 התעניות.
83

84 ג. עברו אלו ולא נענו - בית דין גוזרין שלש תעניות
85 אחרות על הצבור, תמישי ושני ותמישי; ובשלש אלו
86 אוכלין ושותין מבעוד יום, כמו שעושין בצום פבור.
87 ואנשי משמר מתענים מקצת היום, ולא משלימין; ואנשי
88 בית אב, והם העוסקין בעבודה באותו היום, לא יהיו
89 מתענים כל עקר. וכל תענית שאוכלין בה מבעוד יום -
90 אם אכל ופסק, וגמר שלא לאכל - אינו חוזר ואוכל, אף
91 על פי שיש שהות ביום.

92 ד. בשלש תעניות אלו, כל העם אסורין בפשיט מלאכה
93 ביום, ומתריין בלילה. ואסורין ברחיצת כל הגוף בתמין,

1 דבר; יצאו ביום אחד, או בארבעה ימים - אין זה דבר.
2 וכן לפי חשבון זה. ואין הנשים והקטנים והזקנים ששבתו
3 ממלאכה, בכלל מנין אנשי המדינה לענין זה.

4 ו. היה דבר בארץ ישראל, מתענים שאר גליות ישראל
5 עליהם. היה דבר במדינה, ושירות הולכות ובאות ממנה
6 למדינה אחרת - שתייהן מתענות, אף על פי שהן רחוקות
7 זו מזו.

8 ז. אין מתענין על חיה רעה, אלא בזמן שהיא משלחת
9 [מהשמים, תופעה לא טבעית]. כיצד? נראתה בעיר ביום,
10 הרי זו משלחת. נראתה בשדה ביום - אם נראתה שני בני
11 אדם, ולא ברחם מפניהם - הרי זו משלחת. ואם היתה
12 השדה הסמוכה לאדם, ונראתה שני בני אדם ורדפה
13 אחריהן - הרי זו משלחת; לא רדפה אחריהן, אינה
14 משלחת. ואם היתה באגם - אפלו רדפה אחריהן - אינה
15 משלחת, אלא אם בן טרפה שניהן ואכלה אחד מהן. אבל
16 אם אכלה שניהן באגם - אינה משלחת, מפני שזה הוא
17 מקומה; ומפני הרעבון טרפה, לא מפני שהיא משלחת.
18 ח. בתים הבנויים במדברות ובארצות הנשמות [שוממות]
19 - הואיל והם מקום גודדי חיה, אם עלתה לגג ונטלה
20 תינוק מעריסה - הרי זו משלחת; ואם לא הגיעה למדה
21 זו, אינה משלחת, שאלו בני אדם, הם שסכנו בעצמם
22 וכאו למקום החיות.

23 ט. שאר מיני רמש הארץ ורמש העוף ששלחו והזיקו -
24 כגון שלוח נחשים ועקרבים, ואין צריך לומר צרעין
25 ויתושין והדומין להן - אין מתענים עליהם, ולא
26 מתריעים; אבל יוצקים בלא תרועה.

27 י. על הארבה ועל החסיל - אפלו לא נראה מהם אלא
28 כנף אחד בכל ארץ ישראל, מתענים ומתריעין עליהם;
29 ועל הגובאי [מין ארבה], בכל שהוא. אבל החגב - אין
30 מתענין עליו, ולא מתריעין, אלא יוצקין בלבד.
31 יא. על השדפון ועל הירקון - משיתחיל בתבואה; ואפלו
32 לא התחיל אלא במקום קטן כמלא פי תנור [שניתן לאפות
33 ממנה לחם הממלא פי התנור], גוזרין עליו תענית
34 ומתריעין.

35 יב. על המפלת כיצד? הרי שרבתה בעיר מפלת כתלים
36 בריאים [- חזקים] שאינם עומדים בצד הנחר - הרי זו
37 צרה, ומתענים ומתריעים עליה. וכן על הרעש [- רעידת
38 אדמה] ועל הרוחות שהם מפילין את הבגן והורגין,
39 מתענין ומתריעין עליהן.

40 יג. על החללים כיצד? הרי שירד חלי אחד לאנשים הרבה
41 באותה העיר, כגון אספריה [מחלת גרון] או חרחור [חום]
42 וכיוצא בהן, והיו מתים באותו החלי - הרי זו צרת צבור,
43 וגוזרין לה תענית ומתריעין. וכן חפוף לח, הרי הוא
44 כשחין פורח, ואם פשט ברב הצבור, מתענין ומתריעין
45 עליו; אבל חפוף יבש, יוצקים עליו בלבד.

46 יד. על המזונות כיצד? הרי שהוזלו דברים של סחורה
47 שרב חיי אנשי אותה העיר מהם, כגון כלי פשתן בכבד

מתוך מהדורת חזק

48 בראשי חדשים, וחנכה ופורים. ושוהין אחרי כן כמו
49 שבועה ימים; אם לא ירדו גשמים - בית דין גוזרין על
50 הצבור שלש עשרה תעניות, על הסדר שאמרנו.
51 יא. כל תענית שגזרין הצבור בחוצה לארץ - אוכלין בה
52 בלילה, ורנה כדן שאר התעניות; שאין גוזרין על הצבור
53 תענית כגון צום כפור, אלא בארץ ישראל בלבד, ובגלל
54 המטר, ובאותן עשר תעניות, שהן שלש אמצעיות ושבע
55 אחרונות.

פרק ד

56 א. בכל יום ויום משבע תעניות האחרונות של מטר,
57 מתפללים על סדר זה: מוציאים את התבה לרחובת של
58 עיר, וכל העם מתקבצים ומתפסים בשקים; ונותנין אפר
59 מקלה [- שריפה] על גבי התבה ועל גבי ספר תורה, כדי
60 להרגיל את הבכיה, ולהכניע לבם. ואחד מן העם נוטל
61 מן האפר, ונותן בראש הנשיא ובראש אב בית דין במקום
62 הנחת תפלין, כדי שיכלמו וישוכו; וכל אחד ואחד נוטל
63 ונותן בראשו.

64 ב. ואחר כך מעמידין ביניהן, והן יושבין, וזמן חכם. לא
65 היה שם זמן חכם, מעמידין חכם; לא היה שם לא זמן
66 ולא חכם, מעמידים אדם של צורה [- חסוב]. והוא אומר
67 לפניהם דברי פבושין: 'אחינו, לא שק ולא תענית גורמין,
68 אלא תשובה ומעשים טובים - שכן מצינו באנשי יינה,
69 שלא נאמר בהם "וירא האלהים את שקם ואת תעניתם",
70 אלא "וירא האלהים את מעשיהם". ובקבלה [שקובלנו
71 מהנביאים] הוא אומר: "וקרעו לבבכם ואל בגדיכם".
72 ומוסיף בענינות אלו כפי כחו, עד שיכניע לבם, וישוכו
73 תשובה גמורה.

74 ג. ואחר שגומר זה דברי פבושין, עומדין בתפלה;
75 ומעמידין שליח צבור הראוי להתפלל בענינות אלו. ואם
76 היה אותו שאמר דברי הפבושין ראוי להתפלל, מתפלל;
77 ואם לאו, מורידין אחר.

78 ד. ואיזה הוא הראוי להתפלל בענינות אלו? איש שהוא
79 רגיל בתפלה, ורגיל לקרות בתורה בנביאים ובכתובים,
80 ומטפל [בילדים] ואין לו [די פרנסתו], ויש לו יגיעה
81 בשדה. ולא יהיה בבניו ובבני ביתו וכל קרוביו והנלוים
82 עליו בעל עברה - אלא יהיה ביתו ריקן מן העברות. ולא
83 יצא עליו שם רע בילדותו, שפל ברוך, ומרצה לעם; ויש
84 לו נעימה, וקולו ערב. ואם היה זקן עם כל המדות האלו,
85 הרי זה מפור; ואם אינו זקן, הואיל ויש בו כל המדות
86 האלו, יתפלל.

87 ה. ושלח צבור מתחיל, ומתפלל עד ברכת ג'ואל
88 ושאול; ואומר זכרונות ושופרות מעין הצרה, ואומר:
89 "אל ה' בצרתה לי קראתי ויעניני", "אשא עיני אל
90 ההרים", "ממעמקים קראתיך, ה'", "תפלה לעני כי יעטף
91 וגו'".

92 ו. ואומר דברי תחנונים כפי כחו; ואומר: 'ראה בענינו,

1 אכל פניו ידיו ורגליו מתר; לפיכך נוצלים את
2 המרחצאות. ואסורין בסיכה; ואם להעביר את ההמה,
3 מתר. ואסורין בתשמיש המטה, ובנעילת הסנדל בעיר;
4 אכל בדרך, מתר לנעל. ומתפללין בבתי כנסיות, ויוצקים
5 ומתחננים בשאר התעניות.

6 ה. עברו אלו ולא נענו - בית דין גוזרין שבע תעניות
7 אחרות על הצבור, שני וחמישי ושני וחמישי ושני
8 וחמישי ושני. ובאלו השבע בלבד, עברות ומניקות
9 מתענות, אכל בשאר התעניות, אין עברות ומניקות
10 מתענות; ואף על פי שאינן מתענות, אין מענינן עצמן
11 בפנוקין, אלא אוכלות ושותות כדי קיום הגלד.

12 ו. ובשבע תעניות אלו, אנשי משמר מתענין ומשלימין;
13 ואנשי בית אב מתענין מקצת היום, ולא משלימין. וכל
14 דבר שהוא אסור בשלש אמצעיות, אסור באלו השבע
15 האחרונות.

16 ז. ויתרות אלו, שבהן בלבד מתריעין ומתפללין ברחוב
17 העיר, ומורידין זקן להוכיח לעם כדי שישוכו וימרחם,
18 ומוסיפין שש ברכות בתפלת שחרית ובתפלת מנחה -
19 ונמצאו מתפללין ארבע ועשרים ברכות. ונוצלין את
20 התעניות, ובשני מטיין [- פותחין מעט] לעת ערב ופותחין
21 את התעניות; אכל בתמישי, פותחין כל היום, מפני כבוד
22 השבת. ואם יש לתנות שני פתחים, פותח אחת ונוצל
23 אחת; ואם יש לתנות אצטבה [ספט להנחת הסחורה]
24 לפניה - פותח בדרך בתמישי, ואינו חושש.

25 ח. עברו אלו ולא נענו - ממעטין במשא ומתן, ובבנין
26 של שמחה כגון כיור וציור [- קישוט הקירות], ובנטיעה
27 של שמחה כגון מיני הדס וזאילים [בשמים]. וממעטין
28 בארוסין ונשואין, אלא אם כן לא קיים מצות פריה ורביה;
29 וכל מי שקיים מצות פריה ורביה, אסור לו לשמש משהו
30 בשני רעבון. וממעטין בשאילת שלום בין אדם לחברו;
31 ותלמידי חכמים לא ישאלו שלום, כנוזפין וכמגדין
32 למקום, ועם הארץ שנתן להם שלום, מחזירין לו בשפה
33 רפה וכבוד ראש.

34 ט. תלמידי חכמים חוזרין לבדם, ומתענים חמישי ושני
35 וחמישי ושני, עד שיצא ניסן של תקופה; אכל לא הצבור
36 - שאין גוזרין על הצבור בשביל גשמים שלא ירדו יתר
37 משלש עשרה תעניות אלו. וכשמתענים היחידים עד
38 שיצא ניסן, מתרין לאכל בלילה; ומתרין בעשיית מלאכה,
39 ובחריצה, וסיכה, ותשמיש, ונעילת הסנדל, בשאר כל
40 התעניות. ומפסיקין לראשי חדשים ולפורים. יצא ניסן של
41 תקופה, והוא כשתגיע השמש לתחלת מזל שור - אין
42 מתענים; שאין הגשמים בזמן הזה, אלא סימן קללה,
43 הואיל ולא ירדו כל עקר מתחלת השנה.

44 י. במה דברים אמורים? בארץ ישראל, וכל הדומה לה.
45 אכל מקומות שעונת הגשמים שלהן קדם שבועה עשר
46 במרחשון, או לאחר זמן זה - כשיגיע זמנם ולא ירדו
47 גשמים, יחידים מתענים שני וחמישי ושני; ומפסיקין

48 על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום
49 הנה; ואחר כך מריעין, ותוקעין ומריעין.
50 יז. וכן על כל ברכה וברכה, באחת אמר 'תקעו', ובאחת
51 אומר 'הריעו' - עד שיגמר כל שבע הברכות; ונמצאו
52 הכהנים פעם תוקעין ומריעין ותוקעין, ופעם מריעין
53 ותוקעין ומריעין - שבע פעמים. ואין עושין סדר זה, אלא
54 בהר הבית בלבד. וכשהן תוקעין ומריעין שם, תוקעין
55 בהצבורות ובשופר, כמו שאמרנו.
56 יח. שבע תעניות האלו - כל מקום שגזרין אותם שם -
57 אחר שמתפללין, יוצאים כל העם לבית הקברות, ובוכין
58 ומתחננים שם; כלומר: 'הרי אתם מתים כאלו, אם לא
59 תשובו מדרכיכם'. ובכל תענית מתעניתי הצרות שגזרין
60 על הצבור, מתפללין תפלת געילה בכל מקום.
61 יט. ירדו להם גשמים - עד מתי יהיו יורדים, ויפסקו
62 הצבור התענית? משיירדו בעמק הארץ החרבה [שאינה
63 מעובדת] טפח, ויבחינו טפחים, ויבצבצוה - [מעובדת] -
64 עד שיירדו בעמקה שלשה טפחים.

יום שלישי ט"ז אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ה

66 א. יש שם [במציאות] ימים, שכל ישראל מתענים בהן
67 מפני הצרות שארעו בהם - כדי לעורר הלבבות ולפתח
68 דרכי התשובה. ויהיה זה זכרון למעשינו הרעים, ומעשה
69 אבותינו שהיה פמעישינו עתה - עד שאגרם להם ולנו אותן
70 הצרות; שזכרון דברים אלו, נשוב להיטיב, שנאמר:
71 "והתודו את עונם ואת עון אבותם".
72 ב. ואלו הן: יום שלשה בתשרי - שבו נהרג גדליה בן
73 אחיקם, ונכתב גזלת ישראל הנשארת, וסבב להתם
74 גלותם [גלו כשנהרג]; ויעשירי בטבת - שבו סמך מלך
75 בכל נבוכדנאצר הרשע על ירושלים, והביאה במצור
76 ובמזיק; ושבעה עשר בתמוז, חמשה דברים ארעו בו -
77 נשתברו הלוחות, ויבטל התמיד מבית ראשון, והבקעה
78 ירושלים בחורבן שני, ושרף אפוסטומוס הרשע ספר תורה,
79 והעמיד צלם בהיכל.
80 ג. ותשעה באב, חמשה דברים ארעו בו - נגזר על ישראל
81 במדבר שלא יבסו לארץ; וחרב הבית בראשונה,
82 ובשניה; ונלכדה עיר גדולה ובית תור [ביתר] היה שמה,
83 והיו בה אלפים ורבות מישראל, והיה להם מלך גדול
84 [בן כוזיבא], ודמו כל ישראל וגדולי החכמים שהוא המלך
85 המשיח, ונפל בידי גוים ונהרגו כלם, והיתה צרה גדולה
86 כמו חרבן המקדש; ובו ביום המוכן לפרענות, חרש
87 טורגסרופוס הרשע ממלכי אדום את ההיכל ואת סביביו,
88 לקיים "ציון - שדה תחרש".
89 ד. וארבעת ימי הצומות האלו - הרי הן מפרשין בקבלה:
90 "צום הרביעי וצום החמישי וצום השביעי וצום העשירי".
91 צום הרביעי - זה שבעה עשר בתמוז, שהוא בחדש
92

1 וריבה ריבנו, ומהר לגאלנו, ומתחנן; ואומר בסוף
2 תחנוניו: 'מי ששנה את אברהם בהר המוריה, הוא יענה
3 אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הנה; ברוך אתה ה',
4 גואל ישראל'.
5 ז. ומתחיל להוסיף שש ברכות שהוא מוסיף, זו אחר זו;
6 מתחנן בכל אחת מהן בדברי תחנונים, ופסוקים מדברי
7 קבלה ומפתחי הקדש כפי שהוא רגיל, וחותר בכל אחת
8 מהן בתעניות אלו:
9 ח. בראשונה הוא חותר - 'מי ששנה את משה ואבותינו
10 על ים סוף, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום
11 הנה; ברוך אתה ה', זוכר הנשפחות'.
12 ט. בשניה הוא חותר - 'מי ששנה את יהושע בגלגל, הוא
13 יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הנה; ברוך אתה
14 ה', שומע תרועה'.
15 י. בשלישית הוא חותר - 'מי ששנה את שמואל במצפה,
16 הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הנה; ברוך
17 אתה ה', שומע צעקה'.
18 יא. ברביעית הוא חותר - 'מי ששנה את אליהו בהר
19 הפרמל, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הנה;
20 ברוך אתה ה', שומע תפלה'.
21 יב. בחמישית הוא חותר - 'מי ששנה את יונה ממעי
22 הדגה, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום הנה;
23 ברוך אתה ה', העונה בעת צרה'.
24 יג. בששית הוא חותר - 'מי ששנה את דוד ושלמה בנו
25 בירושלים, הוא יענה אתכם וישמע קול צעקתכם ביום
26 הנה; ברוך אתה ה', המרחם על הארץ'. וכל העם עוזין
27 'אמן' אחר כל ברכה וברכה, בדרך שעוזין אחר כל
28 הברכות.
29 יד. ואומר 'רפאנו ה' ונרפא וכו', וגומר התפלה על
30 הסדר; ותוקעין בהצוצרות. ובסדר הזה עושין בכל מקום.
31 טו. כשהיו מתפללין על הסדר הזה בירושלים, היו
32 מתפנסין בהר הבית כנגד שער המזרח, ומתפללין בסדר
33 הזה, וכשמגיע שלית צבור לומר 'מי ששנה את אברהם',
34 אומר: 'ברוך אתה ה' אלהים אלהינו, אלהי ישראל מן
35 העולם ועד העולם; ברוך אתה ה', גואל ישראל'. והן
36 עוזין אחריו: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד'; וחזן
37 הקנט [שמש בית הכנסת] אומר לתוקעים: 'תקעו
38 הכהנים, תקעו! וחזר המתפלל ואומר: 'מי ששנה את
39 אברהם בהר המוריה, הוא יענה אתכם וישמע קול
40 צעקתכם ביום הנה; ואחר כך תוקעין הכהנים, ומריעין
41 ותוקעין.
42 טז. וכן בברכה השניה לזו, שהיא ראשונה מן השש
43 שמוסיף אותן, חותר בה: 'ברוך אתה ה' אלהים, אלהי
44 ישראל מן העולם ועד העולם; ברוך אתה ה', זוכר
45 הנשפחות'. והן עוזין: 'ברוך שם כבוד מלכותו לעולם
46 ועד'; וחזן הקנט אומר להם: 'הריעו בני אהרן, הריעו'.
47 וחזר שלית צבור ואומר: 'מי ששנה את משה ואבותינו

מתוך מהדורת חזק

46 אינן עושין. ובכל מקום, תלמידי חכמים בטלין בו. ואמרו
47 חכמים, שכל העושה בו מלאכה, אינו רואה סימן ברכה.
48 יא. תלמידי חכמים אין נותנין זה לזה שלום בתשעה
49 באב, אלא יושבין דוים [מצטערים] נאנחים, פאבלים; ואם
50 נתן להם עם הארץ שלום, מחזירים לו בשפה רפה וכבד
51 ראש. ואסור לקרות בתשעה באב בתורה או בנביאים או
52 בכתובים, ובמשנה ובהלכות ובתלמוד ובהגדות; ואינו
53 קורא אלא באיוב, ובקינות, ובדברים הרעים שבירמיה.
54 ותינוקות של בית רבן בטלין בו. ומקצת חכמים נוהגין
55 שלא להניח בו תפלין בראש.

56 יב. משחבר בית המקדש, תקנו חכמים שהיו באותו הדור,
57 שאין בונין לעולם בגין מסיד ומכיר [מצויר ציורים] כבגין
58 המלכים, אלא טח ביתו בטיט, וסד בסיד, ומשיר מקום
59 אמה על אמה כנגד הפתח בלא סיד. והלוקח חצר מסידת
60 ומכירתה, הרי היא כחוקתה [שעשאה גו], ואין מחיבים
61 אותו לקלף הפתלים.

62 יג. וכן התקינו, שהעורף שלחן לעשות סעודה לאורחים,
63 מחסר ממנו מצט, ומניח מקום פנוי בלא קערה מן
64 הקערות הראויות לתת שם. וכשהאשה עושה תכשיטה
65 הכסף והזהב, משייר מין ממיני התכשיט שנוהגת בהן,
66 כדי שלא יהיה תכשיט שלם. וכשהחתן נושא, לוקח אפר
67 מקלה ונותן בראשו מקום הנחת התפלין. וכל אלו
68 הדברים, כדי לזכר ירושלים, שנאמר: "אם אשפחה,
69 ירושלים, תשפח ימיני. תדבק לשוני לחכי, אם לא אפרכי,
70 אם לא אעלה את ירושלים על ראש שמחתה".

71 יד. וכן גזרו שלא לגנו בכלי שיר, כלם; וכל מיני זמר,
72 וכל משמיעי קול של שיר - אסור לשמח בהן, ואסור
73 לשמען, מפני התרבן. ואפלו שירה בפה על היין - אסורה,
74 שנאמר: "בשיר, לא ישתו יין"; ובכר נהגו כל ישראל,
75 לומר דברי תשובות או שיר של הודאות לאל וכיוצא בהן
76 על היין.

77 טו. ואחר כך גזרו על עטרות [- מין כתר] חתנים כלל -
78 חוק ותקנה: שלא יניח חתן בראשו שום כליל [- כתר],
79 שנאמר: "הסיר המצנפת, והרים העטרה". וכן גזרו על
80 עטרות פלות, אם היו כסף או זהב; אבל של גדיל [-
81 נחושת], מתרת לכלה.

82 טז. מי שראו ערי יהודה בחרבן - אומר: "ערי קדשך
83 היו מדבר", וקורע. ראו ירושלים בחרבנה - אומר: "בית
84 קדשנו ותפארתנו וגו'", וקורע. ומהיכן חייב לקרע? מן
85 הצופים; וכשיגיע למקדש, קורע קרע אחר. ואם פגע
86 במקדש תחלה, כשיבוא מדרך המקדש - קורע על המקדש,
87 ומסיף על ירושלים.

88 יז. כל הקרעים האלו פלן, קורע בידו מעמד; וקורע כל
89 כסות שעליו, עד שיגלה את לבו. ואינו מאחה [תופר]
90 קרעים אלו לעולם, אבל רשאי הוא לשללן למללן ללקטן

1 הרביעי; וצום החמישי - זה תשעה באב, שהוא בחדש
2 החמישי; וצום השביעי - זה שלשה בתשרי, שהוא בחדש
3 השביעי; וצום העשירי - זה עשרה בטבת, שהוא בחדש
4 העשירי.

5 ה. ונהגו כל ישראל בזמנים אלו, להתענות בשלשה עשר
6 באדר, וזכר לתענית שנתענו בימי המן, שנאמר: "דברי
7 הצמות וזעקתם". ואם חל שלשה עשר באדר להיות
8 בשבת, מקדימין ומתעניין בחמישי, שהוא אחד עשר. אבל
9 אחד מארבעה ימי הצומות שחל להיות בשבת, דוחין
10 אותו לאחר השבת; חל להיות בערב שבת, מתעניין בערב
11 שבת. ובכל הצומות האלו, אין מתריעין ולא מתפללין
12 תפלת נעילה; אבל קורין בתורה שחרית ומנחה ב"ניחול
13 משה". ובכללן אוכלים ושותין בלילה, חוץ מתשעה באב.
14 ו. משיקנס אב, ממעטין בשמחה. ושבת [שבוע] שחל
15 תשעה באב להיות בתוכה, אסור לספור ולכבס וללבוש כלי
16 מגהץ, אפלו כלי פשתן, עד שיעבר התענית; ואפלו לכבס
17 ולהניח לאחר התענית, אסור. ובכר נהגו ישראל, שלא
18 לאכל בשר בשבת זו, ולא פנסו למרחץ, עד שיעבר
19 התענית; ויש מקומות שנהגו לבטל השחיטה מראש
20 החדש עד התענית.

21 ז. תשעה באב - לילו כיומו לכל דבר, ואין אוכלין אלא
22 מבעוד יום; ובין השמשות שלו, אסור כיום הכפורים.
23 ולא יאכל בשר ולא ישתה יין [ישן] בסעודה המפסיק בה;
24 אבל שותה הוא יין מגתו שיש לו שלשה ימים או פחות,
25 ואוכל בשר מליח שיש לו שלשה ימים או יתר. ולא יאכל
26 שני תבשילין.

27 ח. במה דברים אמורים? שאכל ערב תשעה באב אחר
28 הצות; אבל אם סעד קדם הצות - אף על פי שהוא מפסיק
29 בה, אוכל כל מה שירצה. וערב תשעה באב שחל להיות
30 בשבת - אוכל ושותה כל צרכו, ומעלה על שלחנו אפלו
31 כסעודת שלמה; וכן תשעה באב עצמו שחל להיות
32 בשבת, אינו מחסר כלום.

33 ט. זו היא מדת כל העם, שאינן יכולין לסבל יותר מדי.
34 אבל חסידים הראשונים, כף היתה מדתן - ערב תשעה
35 באב היו מביאים לו לאדם לבדו פת חרבה במלח, ושורה
36 במים, ויושב בין תנור לכירים ואוכלה; ושותה עליה
37 קיתון של מים בדאגה ובשממון ובכיה, כמי שמתו מטל
38 לפניו. וכזה ראוי לחכמים לעשות, או קרוב מזה; ומימינו
39 לא אכלנו ערב תשעה באב תבשיל, אפלו של עדשים,
40 אלא אם כן היה בשבת.

41 י. עברות ומניקות, מתענות ומשלימות [- עד סיום הצום]
42 בתשעה באב. ואסור ברחיצה בין בחמין בין בצונן, ואפלו
43 להושיט אצבעו במים; ואסור בסיכה של תענוג, ובנעילת
44 הסנדל, ובתשמיש המטה - כיום הכפורים. ומקום שנהגו
45 לעשות בו מלאכה, עושין; ומקום שנהגו שלא לעשות,

46 בחמשה עשר לאדר; ומדינה זו, היא הנקראת 'כרף'. וכל
47 מדינה שלא היתה מקפת חומה בימות יהושע, אף על פי
48 שהיא מקפת חומה עתה - קוראין בארבעה עשר; ומדינה
49 זו, היא הנקראת 'עיר'.
50 ה. שושן הבירה - אף על פי שלא היתה מקפת חומה
51 בימי יהושע בן נון, קוראין בחמשה עשר; שבה היתה הגס,
52 שנאמר: "ונחם בחמשה עשר בו". ולמה תלו הדבר בימי
53 יהושע? כדי לחלק כבוד לארץ ישראל שהיתה חרבה
54 באותו הזמן, כדי שיהיו קוראין כבני שושן, ויחשבו כאלו
55 הם כרפין מקפין, אף על פי שהם עתה חרבין, הואיל והיו
56 מקפין בימי יהושע; ויהיה זכרון לארץ ישראל בגס זה.
57 ו. בני הכפרים שאינם מתקבצים בכתי כנסיות אלא בשני
58 ובחמישי, תקנו להם שיהיו מקדימין וקוראים ביום
59 הכניסה [- יום שמחת כנסים בן]. כיצד? אם חל ארבעה עשר
60 להיות בשני או בחמישי, קוראין בו ביום; ואם חל להיות
61 ביום אחר חוץ משני וחמישי, מקדימין וקוראין בשני או
62 בחמישי הסמוך לארבעה עשר.
63 ז. כיצד? חל ארבעה עשר להיות באחד בשבת - מקדימין
64 וקוראין בחמישי, שהוא יום אחד עשר; חל להיות
65 בשלישי - קוראין בשני, שהוא יום שלשה עשר; חל
66 להיות ברביעי - קוראין בשני, שהוא יום שנים עשר. וכל
67 אלו שמקדימין וקוראין קדם ארבעה עשר, אין קוראין
68 אותה בפחות מעשרה.
69 ח. כפר שאין נכנסין [מתכנסים] בו בשני ובחמישי, אין
70 קוראין אותה אלא בארבעה עשר. וכל עיר שאין בה
71 עשרה בטלנין קבועין בבית הכנסת לצרכי צבור - הרי
72 היא ככפר, ומקדימין וקוראין ביום הכניסה; ואם אין
73 בעיר עשרה בני אדם, תקנתו קלקלתו [- כמות האנשים
74 המצומצמת היא הגורמת לקרוא ב"ד], והרי הם כאנשי
75 עיר גדולה, ואין קוראין אלא בארבעה עשר.
76 ט. במה דברים אמורים, שמקדימין וקוראין ביום
77 הכניסה? בזמן שיש להם לישראל מלכות. אבל בזמן הזה
78 - אין קוראין אותה אלא בזמנה, שהוא יום ארבעה עשר
79 ויום חמשה עשר: בני כפרים ובני עירות, קוראין
80 בארבעה עשר; ובני כרפין, קוראין בחמשה עשר.
81 י. בן עיר שהלך לכרף [עיר המוקפת], וכן כרף שהלך
82 לעיר - אם היתה דעתו לחזור למקומו בזמן קריאה
83 ונתעכב ולא חזר, קורא כמקומו; ואם לא היה בדעתו
84 לחזור אלא לאחר זמן הקריאה, קורא עם אנשי המקום
85 שהוא שם. וכרף, וכל הסמוך לו, וכל הנראה עמו - אם
86 אין ביניהם יתר על אלפים אמה - הרי זה ככרף, וקוראין
87 בחמשה עשר.
88 יא. עיר שהיא ספק, ואין ידוע אם היתה מקפת חומה
89 בימות יהושע בן נון, או אחר בן הקפה - קוראין בשני
90 הימים, שהם ארבעה עשר וחמשה עשר, ובבליהון;
91 ומברכין על קריאתה בארבעה עשר בלבד, הואיל והוא
92 זמן קריאתה לרב העולם.

1 [- תפירות חלשות] ולתפין קמין סלמות [- תפירה שאינה
2 ישרה].
3 יח. היה הולך ובא לירושלים, הולך ובא - אם תוף
4 שלשים יום, אינו קורע קרע אחר; ואם לאחר שלשים יום,
5 חוזר וקורע.
6 יט. כל הצומות האלו, צתידיים לבטל לימות המשיח; ולא
7 עוד, אלא שהם צתידיים להיות ימים טובים ומי ששון
8 ושמחה, שנאמר: "זה אמר ה' צבאות, צום הרביעי וצום
9 החמישי וצום השביעי וצום העשירי יהיה לבית יהודה
10 לששון ולשמחה, ולמצדים טובים; והאמת והשלום
11 אהבו".
12 בריף רחמנא דסינן

הלכות מגלה וחנפה

14 יש בכללן שתי מצוות עשה מדברי סופרים, ואין מן
15 המנען. ובאור שתי מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

17 א. קריאת המגלה בזמנה, מצות עשה מדברי סופרים;
18 והדברים ידועים, שהיא תקנת נביאים. והכל חייבים
19 בקריאתה - אנשים, ונשים, וגרים, ועבדים משחרירין;
20 ומחנכין את הקטנים לקרותה. ואפלו כהנים בעבודתם,
21 מבטלין עבודתם ובאין לשמע מקרא מגלה; וכן מבטלים
22 תלמוד תורה למקרא מגלה - קל וחמר לשאר מצוות של
23 תורה, שפלו נדחין מפני מקרא מגלה. ואין לה דבר
24 שנדחה מקרא מגלה מפניו, חוץ ממת שאין לו קורבן;
25 שהפוגע בו - קוברו תחלה, ואחר כך קורא.
26 ב. אחד הקורא, ואחד השומע מן הקורא - יצא ידי
27 חובתו; והוא, שישמע ממי שהוא חייב בקריאתה. לפיכך,
28 אם היה הקורא קטן או שוטה - השומע ממנו לא יצא.
29 ג. מצוה לקרות את בלה. ומצוה לקרותה בלילה, וביום;
30 וכל הלילה כשר לקריאת הלילה, וכל היום כשר לקריאת
31 היום. ומברך קדם קריאתה בלילה: 'ברוך אתה ה'
32 אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על
33 מקרא מגלה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שעשה
34 נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה'; 'ברוך אתה ה'
35 אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה'.
36 וביום, אינו חוזר ומברך 'שהחנינו'. ומקום שנהגו לכרף
37 אחריה, מברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, האל
38 הרב את ריבנו והדן את דיננו, והנוקם את נקמתנו
39 והנפער לנו מצרינו, והמשלם גמול לכל אויבי נפשנו;
40 ברוך אתה ה', האל הנפער לעמו ישראל מפל צריהם,
41 האל המושיע'.

42 ד. איזה הוא זמן קריאתה? זמנים הרבה תקנו לה,
43 שנאמר: "בזמניהם"; ואלו הם זמני קריאתה: כל מדינה
44 שהיתה מקפת חומה מימי יהושע בן נון, בין בארץ בין
45 בחוצה לארץ - אף על פי שאין לה עכשו חומה, קורין

46 חובתו אלא בקריאתה מספר שכלה כתובה בו בשעת
47 קריאה.
48 ז. הקורא את המגלה וטעה בקריאתה, וקרא קריאה
49 משפשת [אך הענין לא שובש] - יצא, לפי שאין מדקדקין
50 בקריאתה. קרא עומד, או יושב - יצא, ואפלו בצבור;
51 אבל לא יקרא בצבור יושב לכתחלה, מפני כבוד צבור.
52 קראה שנים, אפלו עשרה, באחד - יצאו הקוראים,
53 והשומעים מן הקוראים; וקורא אותה גדול עם הקטן,
54 ואפלו בצבור.
55 ח. אין קוראין בצבור, במגלה הכתובה [בצדף] בין [שאר
56 ספרי] הכתובים; ואם קרא, לא יצא - אלא אם כן היתה
57 יתרה על שאר היריעות או חסרה, כדי שיהיה לה הבר.
58 אבל יחיד קורא בה, ואפלו אינה חסרה ולא יתרה, ויוצא
59 בה ידי חובתו.
60 ט. אין כותבין את המגלה אלא בדיו, על הגויל [עור
61 מעובד] או על הקלף כספר תורה. ואם כתבה במי עפצא
62 וקלקלתוס [מיני דיו], כשרה; כתבה בשאר מיני צבעונין,
63 פסולה. וצריכה שרטוט, בתורה עצמה; ואין העור שלה
64 צריך עבודה לשמה. היתה כתובה על הנר, או על עור
65 שאינו מעבד, או שכתבה גוי, או מין - פסולה.
66 י. היו בה אותיות מטשטשות או מקרעות - אם רשומן
67 נפר - אפלו היו רבה, כשרה. ואם אין רשומן נפר - אם
68 היה רבה שלם, כשרה; ואם לאו, פסולה. השמיט בה
69 הסופר אותיות או פסוקים, וקראן הקורא על פה - יצא.
70 יא. המגלה צריכה תפירה, עד שיהיו כל עורותיה מגלה
71 אחת. ואינה נתפרת אלא בגידין, כספר תורה; ואם תפרה
72 שלא בגידין, פסולה. ואינו צריך לתפר את כל היריעה,
73 כספר; אלא אפלו תפר בגידין שלש תפירות בקצה
74 היריעה, ושלש באמצעה, ושלש בקצה השנית - כשרה,
75 מפני שנקראת 'אגרת'.
76 יב. וצריך הקורא לקרות עשרת בני המן ו'עשרת'
77 בנשימה אחת, כדי להודיע לעם שכלם נתלו ונהרגו
78 באחד. ומנהג כל ישראל, שהקורא את המגלה, קורא
79 ופושט באגרת; וכשיגמר, חוזר וכוונה בלה, ומברך.
80 יג. שני הימים האלו, שהן ארבעה עשר וחמשה עשר,
81 אסורין בספד ותענית, לכל אדם בכל מקום - בין לבני
82 כפרים, שהן עושין חמשה עשר בלבד, בין לבני עירות,
83 שהם עושים ארבעה עשר בלבד. ושני הימים אסורים
84 בספד ותענית באדר הראשון, באדר השני. אנשי כפרים
85 שהקדימו וקראו בשני או בחמישי הסמוך לפורים, מתרים
86 בספד ותענית ביום קריאתה, ואסורין בשני הימים האלו,
87 אף על פי שאין קוראין בהם.
88 יד. מצות יום ארבעה עשר לבני כפרים ועירות, ויום
89 חמשה עשר לבני כפרים - להיותם ימי משתה ושמחה,
90 ומשלוח מנות לרעים ומתנות לאביונים. ומתיר בעשית
91 מלאכה; ואף על פי כן, אין ראוי לעשות בו מלאכה.

1 יב. קראו את המגלה באדר, ואחר כך עברו בית דין את
2 השנה - חזרין וקוראין אותה באדר השני, בזמנה.
3 יג. אין קוראין את המגלה בשבת - גזרה, שמא ישלנה
4 בידו, וילך אצל מי שהוא בקי לקרותה, ויעבירה ארבע
5 אמות ברשות הרבים; שהכל חייבים בקריאתה, ואין הכל
6 בקיאין בקריאתה. לפיכך, אם חל זמן קריאתה בשבת,
7 מקדימין וקוראין אותה קדם השבת; ושואלין ודורשין
8 בהלכות פורים באותה שבת, כדי להזכיר שהוא פורים.
9 יד. כיצד? יום ארבעה עשר שחל להיות בשבת - בני
10 עירות מקדימין וקוראין בערב שבת, ובני כפרים קוראים
11 בזמנם באחד בשבת. חל יום חמשה עשר להיות בשבת
12 - בני כפרים מקדימין וקוראין בערב שבת, שהוא יום
13 ארבעה עשר; ובני עירות קוראין בו ביום, שהוא זמנם,
14 ונמצאו הכל קוראין בארבעה עשר.

פרק ב

15
16 א. הקורא את המגלה למפרע [הקדים פסוקים אחרונים
17 לראשונים], לא יצא. קרא ושכח פסוק אחד, וקרא פסוק
18 שני לו, וחזר וקרא פסוק ששכח, וחזר וקרא פסוק שלישי
19 - לא יצא, מפני שקרא פסוק אחד למפרע; אלא כיצד
20 עושה? מתחיל מפסוק שני ששכח, וקורא על הסדר.
21 ב. מצא צבור שקראו חציה - לא יאמר: 'אקרא חציה
22 האחרון עם הצבור, ואחזר ואקרא חציה ראשון'; שזה
23 קורא למפרע. אלא קורא מתחלה ועד סוף על הסדר. קרא
24 ושהה מעט, וחזר וקרא - אף על פי ששהה כדי לגמר
25 את פלה - הואיל וקרא על הסדר, יצא.
26 ג. הקורא את המגלה על פה, לא יצא ידי חובתו. הלועז
27 [- מדבר בשפה זרה] ששמע את המגלה הכתובה בלשון
28 הקדש, ובכתב הקדש - אף על פי שאינו יודע מה הן
29 אותיות, יצא ידי חובתו. וכן אם היתה כתובה ויגית
30 ושמעה - יצא, אף על פי שאינו מכיר, ואפלו היה השומע
31 עברי.
32 ד. היתה כתובה תרגום [אדומית], או בלשון אחרת
33 מלשונות הגוים - לא יצא ידי חובתו בקריאתה, אלא
34 המכיר אותה לשון בלבד; והוא, שהיה כתובה בכתב
35 אותה לשון. אבל אם היתה כתובה בכתב עברי, וקראה
36 ארמית לארמי - לא יצא; שנמצא זה קורא על פה, וזכין
37 שלא יצא הקורא ידי חובה, לא יצא השומע ממנו.
38 ה. הקורא את המגלה בלא בונה, לא יצא. כיצד? היה
39 כותבה, או דורשה [קורא ודורש], או מגיהה [בודקה] -
40 אם כן לבד לצאת בקריאה זו, יצא; ואם לא כן לבד, לא
41 יצא. קרא, והוא מתנמנם - הואיל ולא נרדם בשנה, יצא.
42 ו. כמה דברים אמורים, שהמכון לבד בכתבתה יצא?
43 בשמתפנו לצאת בקריאתה שקרא בספר שמעתיק ממנו,
44 בשעה שהוא כותב; אבל אם נתפנו לצאת בקריאת זו
45 [שקורא מתוך הספר] שכותב - לא יצא, שאינו יוצא ידי

ט"ה אלא פ"ה א"ה; ולא היה בו להדליק אלא יום אחד
בלבד, והדליקו ממנו גרות המערכה שמונה ימים - עד
שפכתו זיתים, והוציאו שמן טהור.
ג. ומפני זה התקינו החכמים שבאותו הדור, שיהיו
שמונת הימים האלו שתחלתם מליל חמשה ועשרים
בכסלו, ימי שמחה והלל; ומדליקין בהם הגרות בערב על
פתחי הבתים, בכל לילה ולילה משמונת הלילות (להראות
ולגלות הנס). וימים אלו, הן הנקראין 'חנכה'. והן אסורין
בספד ותענית כימי הפורים, והדלקת הגרות בהם מצוה
מדברי סופרים בקריאת המגלה.
ד. כל שחייב בקריאת המגלה, חייב בהדלקת גר חנכה.
והמדליק אותה בלילה הראשון, מברך שלש ברכות:
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו
וצונו להדליק גר של חנכה'; 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך
העולם, שעשה נסים לאבותינו בימים ההם בזמן הזה';
'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהחנינו וקיימנו
והגיענו לזמן הזה'. וכל הרוצה אותה, מברך שתיים -
'שעשה נסים לאבותינו', ו'שהחנינו'. ובשאר הלילות,
המדליק מברך שתיים, והרואה מברך אחת - שאין מברכין
'שהחנינו', אלא בלילה הראשון.
ה. בכל יום ויום משמונת הימים האלו, גומרין את
ההלל; ומברך לפניו: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם,
אשר קדשנו במצוותיו וצונו לגמור את ההלל' - בין יחיד,
בין צבור. אף על פי שקריאת ההלל מצוה מדברי סופרים,
מברך עליה, אשר קדשנו במצוותיו וצונו, בדרך שמברך
על המגלה ועל הערוב - שכל ודאי של דבריהם, מברכין
עליו. אבל דבר שהוא מדבריהם ועקר עשייתם לו מפני
הספק, כגון מעשר דמאי [פירות עם הארץ שספק אם
עשרם] - אין מברכים עליו; ולמה מברכים על יום טוב
שני, והם לא תקנוהו אלא מפני הספק? כדי שלא יזלזלו
בו.
ו. ולא הלל של חנכה בלבד הוא שמדברי סופרים, אלא
קריאת ההלל לעולם מדברי סופרים, בכל הימים שגומרין
בהם את ההלל. ושמונה עשר יום בשנה, מצוה לגמור
בהם את ההלל; ואלו הם: שמונת ימי החג [הסוכות],
ושמונת ימי חנכה, וראשון של פסח, ויום עצרת
[שבועות]. אבל ראש השנה ויום הכיפורים, אין בהם הלל,
לפי שהם ימי תשובה ויראה ופחד, לא ימי שמחה ותרנה;
ולא תקנו הלל בפורים, שקריאת המגלה היא ההלל.
ז. מקומות שעושים ימים טובים שני ימים - גומרים את
ההלל באחד ועשרים יום: בתשעת ימי החג, ושמונת ימי
חנכה, ושני ימים של פסח, ושני ימים של עצרת. אבל
בראשי חודשים - קריאת ההלל מנהג, ואינו מצוה; ומנהג
זה, בצבור. לפיכך קוראים בדלוג, ואין מברכים עליו,
שאין מברכים על המנהג. ויחיד לא יקרא כלל; ואם
התחיל, ישלים [יסיים] בדלוג בדרך שקוראים בצבור. וכן
בשאר ימי הפסח, קוראים בדלוג בראשי חודשים.

אמרו חכמים: 'כל העושה מלאכה ביום פורים, אינו רואה
סימן ברכה'. בני כפרים שקדמו וקראו בשני או בחמישי
- אם חלקו מעות לאביונים ביום קריאתם, יצאו; אבל
המשתה והשמחה, אין עושין אותה אלא ביום ארבעה
עשר, ואם הקדימו - לא יצאו. וסעודת פורים שעשאה
בלילה, לא יצא ידי חובתו.
טו. כיצד חובת סעודה זו? שיאכל בשר ויתקן סעודה
נאה, כפי אשר תמצא ידו; ושותה יין, עד שישתכר וירדם
בשכרות. וכן חייב אדם לשלש שתי מנות של בשר, או של
מיני תבשיל, או שני מיני אכלין - לחברו, שגאמר:
"ומשלוח מנות איש לרעהו" - שתי מנות, לאיש אחד.
וכל המרבה לשלש לרעים, משבח. ואם אין לו [מנות],
מחליף עם חברו - זה שולח לזה סעודתו, וזה שולח לזה
סעודתו, כדי לקיים: "ומשלוח מנות איש לרעהו".
טז. וחיוב לחלק לעניים ביום הפורים; אין פוחתין משני
עניים; נותן לכל אחד מתנה אחת, או מעות או מיני
תבשיל או מיני אכלין, שגאמר: "ומתנות לאביונים" -
שתי מתנות, לשני עניים. ואין מדקדקין במעות פורים,
אלא כל הפושט ידו לטל, נותנין לו; ואין משנין מעות
פורים לצדקה אחרת.
יז. מוטב לאדם להרבות במתנות אביונים, מלהרבות
בסעודתו ובשלוח לרעיו - שאין שם שמחה גדולה
ומפארה, אלא לשמח לב עניים ויתומים ואלמנות וגרים,
שהמשמח לב האמללים האלו מדמה בשכינה, שגאמר:
"להחיות רוח שפלים, ולהחיות לב נדפאים".
יח. כל ספרי הנביאים וכל הכתובים, צתידין לבטל
לימות המשיח, חוץ ממגלת אסתר - והרי היא קנינת
בחמשה חמשי תורה, וכתובות של תורה שבעל פה,
שאין בטלין לעולם. ואף על פי שכל זכרון הצרות יבטל,
שגאמר: "פי נשפחו הצרות הראשונות וכו'" - ימי
הפורים לא יבטלו, שגאמר: "וימי הפורים האלה לא
יעברו מתוך היהודים, וזכרם לא יסוף מזרעם".

יום רביעי י"ז אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ג

א. בבית שני, כשמלכו יין - גזרו גזרות על ישראל,
ובטלו דתם, ולא הניחו אותם לעסק בתורה ובמצוות,
ופשטו ידם במקומם ובכנותיהם; ונכנסו להיכל, ופרצו בו
פרצות, וטמאו הטהרות. וצר להם לישראל מאד מפניהם,
ולחצום לחץ גדול, עד שרחם עליהם אלהי אבותינו,
והושיעם מידם. וגברו בני חשמונאי הכהנים הגדולים
והרגום, והושיעו ישראל מידם, והעמידו מלך מן הכהנים,
והורה מלכות לישראל יתר על מאתים שנים - עד החורבן
השני.
ב. וכשגברו ישראל על אויביהם ואבדום, בחמשה
ועשרים בחדש כסלו היה. ונכנסו להיכל, ולא מצאו שמן

אלו, ראיתי בכל המקומות, מנהגות משנות בקריאתו
ובעניית העם, ואין אחד מהם דומה לאחר.

פרק ד

א. כמה גרות הוא מדליק בחנכה? מצותה שיהיה כל בית
ובית מדליק גר אחד, בין שהיו אנשי הבית מרבין, בין
שלא היה בו אלא אדם אחד. והמהדר את המצוה, מדליק
גרות כמנן אנשי הבית, גר לכל אחד ואחד, בין אנשים
בין נשים. והמהדר יותר על זה ועושה מצוה מן המבחר,
מדליק גר לכל אחד ואחד בלילה הראשון, ומוסיף והולך
בכל לילה ולילה גר אחד.

ב. כיצד? הרי שהיו אנשי הבית עשרה - בלילה הראשון,
מדליק עשרה גרות; ובליל שני, עשרים; ובליל שלישי,
שלושים; עד שנמצא מדליק כליל שמיני, שמונים.

ג. מנהג פשוט בכל צרינו בספרד, שהיו כל אנשי הבית
מדליקין [יחד] גר אחד בלילה הראשון, ומוסיפין והולכין
גר בכל לילה ולילה, עד שנמצא מדליק כליל שמיני
שמונה גרות - בין שהיו אנשי הבית מרבין, בין שהיה
אדם אחד.

ד. גר שיש לו שני פיות, עולה לשני בני אדם. מלא קערה
שמן והקיפה פתילות - אם כפה עליה כלי [כדי למנוע
חיבור בין הפתילות], כל פתילה ופתילה נחשבת כגר אחד;
לא כפה עליה כלי - נעשית כמדרה, ואפלו כגר אחד אינה
נחשבת.

ה. אין מדליקין גרות חנכה קדם שתשקע החמה, אלא
עם שקיעתה - לא מאחרין, ולא מקדימין. שכב או הזיד
ולא הדליק עם שקיעת החמה, מדליק והולך עד שתכלה
רגל מן השוק. וכמה הוא זמן זה? כמו חצי שעה או יתר.
עבר זמן זה, אינו מדליק. וצריך לתן שמן בנר, כדי
שתהיה דולקת והולכת עד שתכלה רגל מן השוק.
הדליקה וכבתה, אינו זקוק להדליק פעם אחרת. נשארה
דולקת אחר שכלתה רגל מן השוק - אם רצה לכבותה או
לסלקה, עושה.

ו. כל השמנים וכל הפתילות, כשרות לגר חנכה, ואף על
פי שאין השמנים נמשכים אחר הפתילה, ואין האור
נתלית יפה באותן הפתילות. ואפלו כלילי שבת שבתוך
ימי חנכה, מותר להדליק השמנים והפתילות שאסור
להדליק בהן גר שבת; לפי שאסור להשתמש לאור חנכה,
בין בשבת בין בחול, ואפלו לבדק מעות או למנותן לאורה
- אסור.

ז. גר חנכה, מצוה להניחו על פתח ביתו מבחוץ, בטפח
הסמוך לפתח, על שמאל הנכנס לבית - כדי שתהיה
מוזזה מימין, וגר חנכה משמאל; ואם היה דר בעליה,
מניחו בחלון הסמוכה לרשות הרבים. וגר חנכה שהניחו
למעלה מעשרים אמה - לא עשה כלום, מפני שאינו נכר.
ח. בימי הספנה [מהגויים], מניח גר חנכה בתוך ביתו
מבפנים; ואפלו הניחו על שלחנו, דיו. וצריך להיות בתוך

ח. כיצד מדליגין? מתחילין מתחלת ההלל, עד "חלמיש
למענינו מים"; ומדלג ואומר: "ה' זכרנו וכו'", עד
"הללויה"; ומדלג ואומר: "מה אשיב לה'", עד
"הללויה"; ומדלג ואומר: "מן המצר קראתי יי'", עד סוף
ההלל. וזה הוא המנהג הפשוט; וגם מדליגים דלוג אחר.
ט. כל היום כשר לקריאת ההלל. והקורא את ההלל
למפרע [שלא כסדר הכתובים], לא יצא. קרא ושהה, וחזר
וקרא - אף על פי ששהה כדי לגמר את כלו, יצא. ימים
שגומרים בהם את ההלל, יש [מותר] לו להפסיק בין
פרק לפרק; אבל באמצע הפרק, לא יפסיק. וימים שקורא
בהם בדלוג, אפלו באמצע הפרק, פוסק.

י. כל יום שגומרים בו את ההלל, מברך לפניו; ומקום
שנהגו לברך אחריו, מברך. כיצד מברך? 'הללוה' כל
מצוה, וחסידך וצדיקים עושי רצונך, וכל עמך בית
ישראל, ברנה יודו לשמך - כי אתה ה', לך טוב להודות
ולשמך נעים לומר, ומעולם ועד עולם אתה הוא האל.
ברוך אתה ה', המלך המשבח המפאך, חי וקיים, תמיד
ימלך לעולם ועד.

יא. יש מקומות שנהגו לכפל מ"אודך כי עניתי" עד סוף
ההלל, כופלין כל דבר ודבר שתי פעמים. ומקום שנהגו
לכפל, יכפל; ומקום שנהגו שלא לכפל, אין כופלין.

יב. מנהג קריאת ההלל בימי חמשים הראשונים, כך היה:
אחר שמברך הגדול שמקרא את ההלל, מתחיל ואומר:
"הללויה", וכל העם עוזין: "הללויה"; וחוזר ואומר:
"הללו עבדי ה'", וכל העם עוזין: "הללויה"; וחוזר
ואומר: "הללו את שם ה'", וכל העם עוזין: "הללויה";
וחוזר ואומר: "הי שם ה' מברך מעתה ועד עולם", וכל
העם עוזין: "הללויה". וכן על כל דבר ודבר, עד שנמצאו
עוזין בכל ההלל "הללויה" מאה ושלש ועשרים פעמים;
סימן להם - שנותיו של אהרן.

יג. וכן כשהקורא מגיע לראש כל פרק ופרק, הם חוזרין
ואומרין מה שאמר. כיצד? כשהוא אומר: "בצאת ישראל
ממצרים", כל העם חוזרין ואומרין: "בצאת ישראל
ממצרים"; והקורא אומר: "בית יעקב מעם לועז", וכל
העם עוזין: "הללויה"; עד שיאמר: "אהבתי כי ישמע ה'
את קולי תחנוני", וכל העם חוזרין ואומרין: "אהבתי כי
ישמע ה' את קולי תחנוני". וכן כשיאמר הקורא: "הללו
את ה' כל גוים", כל העם חוזרין ואומרין: "הללו את ה'
כל גוים".

יד. הקורא אומר: "אנא ה' הושיעה נא", והם עוזים
אחריו: "אנא ה' הושיעה נא" - אף על פי שאינו ראש
פרק. הוא אומר: "אנא ה' הצליחה נא", והם עוזים: "אנא
ה' הצליחה נא"; הוא אומר: "ברוך הבא", וכל העם
אומרים: "בשם ה'". ואם היה המקרא את ההלל קטן, או
עבד, או אשה - עונה אחריהם מה שהם אומרין, מלה
מלה בכל ההלל.

טו. זה הוא המנהג הראשון, ובו ראוי לילך; אבל בזמנים

44 בשם ה' אל עולם.
45 תורת חכם מקור חיים, לסור ממקושי מות.

46 ספר רביעי והוא ספר נשים

47 הלכותיו חמש, וזה הוא סודן: הלכות אישות, הלכות
48 גרושין, הלכות יבום וחליצה, הלכות נערה בתולה,
49 הלכות שוטה.

50 הלכות אישות

51 יש בכללן ארבע מצוות - שתי מצוות עשה ושתי
52 מצוות לא תעשה, וזה הוא פרטן: (א) לשא אשה
53 בכתבה וקדושין; (ב) שלא תבצל אשה בלא כתבה
54 וקדושין; (ג) שלא ימנע שאר כסות ועונה; (ד) לפרות
55 ולרבות ממנה. ובאור מצוות אלו בפרקים אלו.

56 פרק א

57 א. קדם מתן תורה היה אדם פוגע [פוגע] אשה בשוק,
58 אם רצה הוא והיא לשא אותה - מכניסה לביתו ובוצלה
59 בינו לבין עצמו, ותהיה לו לאשה. כיון שנתנה תורה,
60 נצטוו ישראל שאם ירצה האיש לשא אשה - יקנה אותה
61 תחלה בפני עדים, ואחר כך תהיה לו לאשה, שנאמר: "כי
62 יקח איש אשה, ויבא אליה".

63 ב. ולקוחין אלו מצות עשה של תורה הם. ובאחד
64 משלושה דברים האשה נקנית - בכסף, או בשטר, או
65 בכיאה; ושלשון מן התורה (במהדור"ק: בביאה ובשטר
66 מן התורה ובכסף מדברי סופרים). ולקוחין אלו הן
67 הנקראין קדושין או ארוסין בכל מקום. ואשה שנקנית
68 באחד משלושה דברים אלו, היא הנקראת מקדשת או
69 מארסת.

70 ג. וכיון שנקנית האשה ונעשית מקדשת, אף על פי שלא
71 נבצלה ולא נכנסה לבית בעלה, הרי היא אשת איש;
72 והבא עליה חוץ מבצלה, חייב מיתת בית דין; ואם רצה
73 לגרש, צריכה גט.

74 ד. קדם מתן תורה היה אדם פוגע אשה בשוק, אם רצה
75 הוא והיא - נותן לה שכרה, ובוצל אותה על אם הדרך
76 והולך לו; וזו היא הנקראת קדשה [מזומנת לכל].
77 משנתנה התורה נאסרה הקדשה, שנאמר: "לא תהיה
78 קדשה מבנות ישראל"; לפיכך כל הבוצל אשה לשם זנות
79 בלא קדושין - לוקה מן התורה, מפני שבוצל קדשה.

80 ה. כל שאסר ביאתו בתורה וחייב על ביאתו פרת, והן
81 האמורות בפרשת אחרי מות, הן הנקראין עריות; וכל
82 אחת מהן נקראת ערוה, כגון אם ואחות וכת וכיוצא בהן.

1 הבית גר אחר להשתמש לאורו. ואם היה שם מדורה,
2 אינו צריך גר אחר. ואם אדם חשוב הוא שאין דרכו
3 להשתמש למדורה, צריך גר אחר.

4 ט. גר חנפה שהדליק חרש, שוטה, וקטן, או גוי - לא
5 עשה כלום; עד שידליקנו מי שהוא חייב בהדלקה. הדליקו
6 מבפנים, והוציאו דלוק והניחו על פתח ביתו - לא עשה
7 כלום; עד שידליקנו במקומו. אחז הנר ועמד, לא עשה
8 כלום; שהרואה אומר: 'לצרכו הוא עומד'. עששית [פנס
9 מנר] שהיתה דולקת כל היום כלו - למוצאי שבת מכבה,
10 ומקרב, ומדליקה; שהדלקה היא המצוה, ולא ההנחה.
11 ומתר להדליק גר חנפה מנר חנפה אחר.

12 י. חצר שיש לה שני פתחים בשתי רוחות [צדדים], צריכה
13 שני גרות, שלא יאמרו העובדים ברוח זו: 'לא הניחו גר
14 חנפה'; אבל אם היו ברוח אחת, מדליק באחד מהם.

15 יא. אורח שמדליקים עליו בתוך ביתו, אינו צריך
16 להדליק עליו במקום שנתארח בו; אין לו בית להדליק
17 עליו בו - צריך להדליק במקום שנתארח בו, ומשתתף
18 עמהם בשמן. ואם היה לו בית בפני עצמו - אף על פי
19 שמדליקים עליו בתוך ביתו - צריך להדליק בבית שהוא
20 בו, מפני העובדים.

21 יב. מצות גר חנפה, מצוה חביבה היא עד מאד; וצריך
22 אדם להזהר בה - כדי להודיע הנס, ולהוסיף בשבח האל
23 והודיה לו על הנסים שעשה. אפלו אין לו מה יאכל
24 אלא מן הצדקה - שואל, או מוכר כסותו; ולוקח שמן
25 ונרות, ומדליק.

26 יג. הרי שאין לו אלא פרוטה אחת, ולפניו קדוש היום
27 והדלקת גר חנפה - מקדים שמן להדליק גר חנפה, על
28 הדין לקדוש היום; הואיל ושניהם מדברי סופרים, מוטב
29 להקדים גר חנפה שיש בו זכרון הנס.

30 יד. היה לפניו גר ביתו וגר חנפה, או גר ביתו וקדוש
31 היום - גר ביתו קודם, משום שלום ביתו; שהרי השם
32 נמחק לעשות שלום בין איש לאשתו. גדול השלום, שכל
33 התורה נתנה לעשות שלום בעולם, שנאמר: "דרכיה
34 דרכי נעם, וכל נתיבותיה שלום".

35 בריך רחמנא דסייע. נגמר ספר שלישי, בעזרת שדי. ומגין
36 פרקים של ספר זה, שבועה ותשעים: הלכות שבועה,
37 שלשים פרקים; הלכות עירובין, שמונה פרקים; הלכות
38 שביתת עשור, שלשה פרקים; הלכות שביתת יום טוב,
39 שמונה פרקים; הלכות חמץ ומצה, שמונה פרקים; הלכות
40 שופר וסכה ולולב, שמונה פרקים; הלכות שקלים,
41 ארבעה פרקים; הלכות קדוש החדש, תשעה עשר פרקים;
42 הלכות תעניות, חמשה פרקים; הלכות מגלה וחנפה,
43 ארבעה פרקים.

יום חמישי י"ח אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ב

44 **א.** הבת, מיום לדתה עד שתהיה בת שתיים עשרה שנה
45 **ב.** והבאת שתי שערות בזמן הזה נקרא סימן התפתון.
46 ומאחר שתביא סימן התפתון, תקרא נערה עד ששה
47 חדשים גמורים. ומתחלת יום תשלום [סיום] הששה
48 חדשים ומעלה תקרא בוגרת; ואין בין נערות לבגרות
49 אלא ששה חדשים בלבד.
50 **ג.** הגיעה לשתיים עשרה שנה יום אחד ולא הביאה שתי
51 שערות - אף על פי שנראו בה [הסימנים המפורטים בה"ו,
52 שהם] סימני אילונית [עקרה כאילו] - עדין קטנה היא עד
53 עשרים שנה. וכשתביא שתי שערות, אפלו בשנת עשרים
54 - תהיה נערה ששה חדשים, ואחר כך תקרא בוגרת.
55 **ד.** היתה בת עשרים שנה פחות שלשים יום ולא הביאה
56 שתי שערות ונראה בה סימני אילונית - הרי היא אילונית;
57 ואם לא נראה בה כל סימני אילונית, עדין קטנה היא, עד
58 שתביא שתי שערות ותהיה נערה, או עד שתהיה בת חמש
59 ושלשים שנה יום אחד.
60 **ה.** הגיעה לזמן זה [למעל גיל 35 שהוא רוב שנות אדם -
61] ולא הביאה שתי שערות - הרי זו נקראת אילונית, אף
62 על פי שלא נראה בה סימן מסימני אילונית. נמצאת למד
63 שהאילונית אין לה ימי נערות, אלא מקטנותה תצא
64 לבגרות.
65 **ו.** ואלו הן סימני אילונית: כל שאין לה דדין ומתקשה
66 [כואבת] בשעת תשמיש, ואין לה שפולי מעים פנשים,
67 וקולה עבה, ואינה נפרת בין איש לאשה. והנערה,
68 והבוגרת, והאילונית - כל אחת משלשתן, נקראת גדולה.
69 **ז.** ויש בבת סימנין מלמעלה, והן הנקראין סימן העליון,
70 ואלו הן: משתחזיר ידה לאחוריה ויעשה קמט במקום
71 הדד; ומשישחיר ראש הדד; ומשייתן אדם ידו על עקץ
72 הדד והוא שוקע ושוהה לחזר; ומשיפצל ראש חטם הדד
73 ויעשה בראשו כדור קטן. ורובתי פרושו, ומשיפצל החטם
74 עצמו. וכן משיטו הדדין; ומשייתקשקשו [יתנועעו]
75 הדדין; ומשתקף העטרה, והוא מקום הבשר התפוח
76 שלמעלה מן הערוה לעמת הבטן; ומשייתמעץ בשר זה
77 ולא יהיה קשה.
78 **ח.** כל אלו הסימנין, שמונה. נראה בבת סימן מכל אלו

1 **ו.** ויש נשים אחרות שאסורות מפי הקבלה [במסורת],
2 ואסורן מדברי סופרים; והן נקראות שניות, מפני שהן
3 שניות לעריות. וכל אחת מהן נקראת שניה. ועשרים אשה
4 הן, ואלו הן: (א) אם אמו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו
5 אם אם אם אמו עד מעלה מעלה, אסורה; (ב) ואם אבי
6 אמו בלבד; (ג) ואם אביו, וזו אין לה הפסק, אלא אפלו
7 אם אם אם אביו עד למעלה, אסורה; (ד) ואם אבי אביו
8 בלבד; (ה) ואשת אבי אביו, וזו אין לה הפסק, אפלו
9 אשת יעקב אבינו אסורה על אחד ממנו; (ו) ואשת אבי
10 אמו בלבד; (ז) ואשת אחי האב, מן האם; (ח) ואשת
11 אחי האם, בין מן האם בין מן האב; (ט) וכלת בנו, וזו
12 אין לה הפסק, אלא אפלו פלת בן בן בנו עד סוף העולם
13 אסורה, עד שתהיה אשת אחד ממנו שניה על יעקב
14 אבינו; (י) וכלת בתו בלבד; (יא) ובת בת בנו בלבד;
15 (יב) ובת בן בנו בלבד; (יג) ובת בתו בלבד;
16 (יד) ובת בן בתו בלבד; (טו) ובת בן בן אשתו בלבד;
17 (טז) ובת בת בת אשתו בלבד; (יז) ואם אם אבי אשתו
18 בלבד; (יח) ואם אב אם אשתו בלבד; (יט) ואם אם אם
19 אשתו בלבד; (כ) ואם אב אבי אשתו בלבד. נמצאו
20 השניות שאין להן הפסק ארבע - אם האם עד למעלה,
21 ואם האב עד למעלה, ואשת אבי האב עד למעלה, ואשת
22 בן בנו עד למטה.
23 **ז.** כל שאסור ביאתו בתורה ולא חיב עליו כרת, הן
24 הנקראים אסורי לאוין; ועוד נקראין אסורי קדשה.
25 ותשעה הן, ואלו הן: אלמנה לכהן גדול; גרושה, או זונה,
26 או חלה [שנולדה מנישואי כהונה אסורים] - בין לכהן
27 גדול, בין לכהן הדיוט; וממזרת לכהן ישראל, ובת ישראל
28 לממזר; ובת ישראל לעמוני ומואבי; ובת ישראל לפצוע
29 דבא [נפצעו אשכיו] וכרות שפכה [נכרת גידו]; וגרושתו
30 אחר שנשאת לאחר; ויבמה שנשאת לזר ועדין רשות
31 היבם עליה [שלא חלץ לה]. והלוצה הרי היא כגרושה,
32 והיא אסורה לכהן מדברי סופרים. והנתינים [הגבעונים]
33 הרי הם כממזרים, אחד זכרים ואחד נקבות; ואסורין
34 מדברי סופרים. ובהלכות אסורי ביאה יתבאר לך מה הם
35 הנתינים.
36 **ח.** ויש שאסור ביאתן בעשה, ואינן מחיבי לאוין. ושלשה
37 הם: מצרי ואדומי [שנתגיירו] דור ראשון ודור שני, אחד
38 זכרים ואחד נקבות; ובעולה לכהן גדול; לפי שלא נאמר
39 באלו "לא יבוא" או "לא יקח", אלא מכלל שנאמר: "דור
40 שלישי יבוא להם", אתה למד שדור ראשון ושני לא
41 יבוא; ומכלל שנאמר: "והוא אשה בבתוליה יקח", אתה
42 למד שאינה בתולה לא יקח. ולא היה מכלל עשה, הרי
43 הוא כעשה.

שעורן [גודלן] כדי לכף ראשן לעקרן [שרשן]. ומשיצמחו
 ויהיו יכולות להנטל בפי הזוג [מספריים], עד שיעצו לכף
 ראשן לעקרן - דנין בהן להחמיר בכל מקום. לפיכך בבן
 ובבת נחשב אותם גדולים להחמיר, הואיל וצמחו כדי
 להנטל בפי הזוג; ונחשב אותם קטנים להחמיר, הואיל
 ולא הגיעו לכף ראשן לעקרן.
יז. שתי שערות אלו צריכות שיהיו במקום הערוה. ובית
 הערוה כלו מקום סימני, בין למעלה בין למטה, בין על
 איברי הערע עצמן. וצריכות להיות במקום אחד [שניהם]
 למעלה או למטה, ושיהיה בעקרן [שרשן] גמות. ואפלו
 שתיהן בגמה אחת, הרי אלו סימן. נמצאו שתי גמות זו
 בצד זו ואין בהן שער - הרי אלו סימן. תזקה אין גמה
 בלא שער, ושערות היו בהן ונפשו.
יח. הבת שהביאה שתי שערות בתוך שנת שתיים עשרה,
 והבן שהביא בתוך שלש עשרה, שהן שומא כמו שבארנו
 - אף על פי שהשערות במקומן עומדות אחר שלש עשרה
 לזכר ואחר שתיים עשרה לנקבה - אינן סימן.
יט. במה דברים אמורים? בשנבדקו בתוך הזמן ונודע
 שהן שומא. אבל אם לא נבדקו אלא אחר זמן ונמצאו
 שם שתי שערות - הרי הן בחזקת סימני, ואין אומרים
 שומא קדם זמן צמחו כדי שיהיו שומא.
כ. כשבודקין הבת, בין בתוך הזמן שהוא כל שנת שתיים
 עשרה, בין קדם זמן זה, בין לאחריו - בודקין על פי נשים
 כשרות ונאמנות. ואפלו אשה אחת בודקת, ושומעין
 ממנה אם הביאה אם לא הביאה.
כא. כל השנים האמורות בבן ובבת ובערכין [ערך פלוני
 עלי] - הערך משתנה לפי הגיל ובכל מקום, אינן לא שני
 הלכנה, ולא שני חממה - אלא שנים של סדר העבור,
 שהן פשוטות [של י"ב חודש] ומעברות [י"ג חודש], כמו
 שבית דין קובעין אותן, כמו שבארנו בהלכות קדוש
 החודש; ובאותן השנים מונין לכל דברי הדת.
כב. אין סומכין על הנשים במנין השנים [גיל הבן או
 הבת], ולא על הקרובים, אלא על פי שני עדים כשרים
 להעיד.
כג. האב שאמר בני זה בן תשע שנים ויום אחד, בתי זו
 בת שלש שנים ויום אחד - נאמן לקרן [שביתאן ביאה
 וחלים בזה דיני קרבן בשוגג], אבל לא למכות [מלקות
 מדרבנן] ולא לענשין [מלקות ומיתת ביי"ד]. בני זה בן
 שלש עשרה שנה ויום אחד, בתי זו בת שתיים עשרה שנה
 ויום אחד - נאמן לנדרים [שנודיהם קיימין] ולערכין
 ולחתרמים [אם החרים הבן נכסיו לבדק הבית] ולהקדשות,
 אבל לא למכות ולא לענשין.
כד. מי שיש לו אביר וקרית, ואביר נקבות - הוא הנקרא
 אנדרוגינוס; והוא ספק אם זכר אם נקבה, ואין לו סימן
 שיודע בו אם הוא זכר ודאי או נקבה ודאית לעולם.
כה. ומי שאין לו לא זכרות ולא נקבות אלא אטום
 [סתום] - הוא הנקרא טמטום, וגם הוא ספק. ואם נקרע

או בלן, והיא בת שתיים עשרה שנה או פחות - אין
 משיחין בו, והרי היא בקטנותה. נעשית בת שתיים עשרה
 שנה ויום אחד, ונראה בה סימן התחתון - אין משיחין
 באחד מכל אלו. ואם לא נראה התחתון, ונראה בה אחד
 מכל אלו - הרי היא ספק בין קטנה לנערה, ודנים בה
 להחמיר. ואם נראו בלן - הרי זו גדולה ודאית, שאי
 אפשר שיבואו בלן, אלא וכבר בא סימן התחתון ונשר.
ט. הבת שילדה אחר שתיים עשרה שנה - אף על פי שלא
 הביאה סימן, לא עליון ולא תחתון - הרי זו גדולה. בנים,
 הרי הן כסימני.
י. הבן - משילד עד שיהיה בן שלש עשרה שנה נקרא
 קטן, ונקרא תינוק; ואפלו הביא כמה שערות בתוך זמן
 זה, אינו סימן אלא שומא. הביא שתי שערות למטה
 במקומות הידועים להבאת שער, והוא מבן שלש עשרה
 שנה ויום אחד ומעלה - נקרא גדול, ונקרא איש.
יא. הגיע לזמן הזה ולא הביא שתי שערות - אף על פי
 שנראו בו סימני סריס [עקור] הרי הוא קטן, עד שיהיה בן
 עשרים שנה פחות שלשים יום. הגיע לזמן הזה ולא הביא
 שתי שערות למטה, ולא הביא שתי שערות בזקן - אם
 נראה בו אחד מסימני סריס הרי זה סריס, ודינו דין הגדול
 לכל דבר. ואם לא נראה בו סימן מסימני סריס, עדן קטן
 הוא, עד שיביא שתי שערות למטה במקום הראוי להן.
 או עד שיהיה בן חמש ושלשים שנה ויום אחד.
יב. הגיע לזמן הזה ולא הביא - הרי זה סריס, אף על
 פי שלא נראה בו אחד מסימני סריס. | הגיע לשנת
 עשרים פחות שלשים יום, ולא הביא שתי שערות למטה,
 והביא שתי שערות בזקן - אף על פי שנולד לו אחד
 מסימני סריס, אינו סריס אלא הרי הוא בקטנותו, עד
 שילדו לו כל סימני סריס, או עד שיהיה בן חמש
 ושלשים שנה ויום אחד.
יג. ואילו הם סימני סריס: כל שאין לו זקן, ושער לקוי
 [רך], ובשרו מחליק [ללא שיער], ואין מימי רגליו מעלים
 רתיחה [קצף], וכשמטיל מים אינו עושה כפה [קשת],
 ושכבת זרעו דקה [צלול כמים], ואין מימי רגליו
 מתמיצין [מסריחים בשחייה בכלי], ורוחץ בימות
 הגשמים ואין בשרו מעלה הבל [אדים], וקולו לקוי [דק]
 ואינו נכר בין איש לאשה.
יד. וסריס זה הוא הנקרא סריס חמה [מלידה, מהרגע
 שראה שמש] בכל מקום. אבל הבן שחתכו [בכלי] או
 נתקו [ביד] או מצכו גידו או ביציו, כמו שהגויים עושין
 - הוא הנקרא סריס אדם; וכשיהיה בן שלש עשרה שנה
 ויום אחד נקרא גדול, שאין זה מביא סימן לעולם.
טו. בן שלש עשרה שנה ויום אחד שלא הביא סימן
 למטה, ונראה בו כל הסימנין שלמעלה - הרי זה ספק בין
 קטן לגדול; ואם לא נבדק מלמטה - בין שנראו בו סימני
 בגרות מלמעלה, הרי זה בחזקת גדול.
טז. שתי שערות האמורות בבן ובבת ובכל מקום -

מתוך מהדורת חזק

בַּעֲלָהּ, 'הַרְיֵנִי אֲרוּסָה', 'הַרְיֵנִי אִשָּׁה', וְכָל פְּיוּצָא בְּזָה -
 אֵין שָׁם קְדוּשִׁין כָּלֵל. אָמַר לָהּ אוֹ כֶּתֶב לָהּ: 'הָרִי אֶת
 אִשְׁתִּי, אוֹ 'אֲרוּסָתִי', 'הָרִי אֶת כְּנוּיָהּ לִי', 'הָרִי אֶת שְׁלִי',
 'הָרִי אֶת בְּרִשׁוּתִי, אוֹ 'הָרִי אֶת זְקוּקָהּ לִי, אוֹ 'הָרִי אֶת
 לְקוּחָתִי, אוֹ 'הָרִי אֶת הָרוּפְתִי' [מלשון הכתוב "נחורפת
 לאיש" וְכָל פְּיוּצָא בְּזָה - הָרִי זֶה מְקַדְּשָׁתָהּ.
 ז. אָמַר לָהּ אוֹ כֶּתֶב לָהּ: 'הָרִי אֶת מִיחַדָּת לִי', 'הָרִי אֶת
 מִיחַדָּת לִי, 'הָרִי אֶת עֲזָרָתִי, 'הָרִי אֶת נִגְדִי' [מלשון "עזר
 כנגדו"], 'הָרִי אֶת צִלְעָתִי, 'הָרִי אֶת סְגוּרָתִי, 'הָרִי אֶת
 תַּחְתִּית' [מלשון "ויסגור בשדר תחתנה"], 'הָרִי אֶת אֲסוּרָתִי,
 'הָרִי אֶת תְּפוסָתִי - הָרִי זֶה מְקַדְּשָׁתָהּ בְּסִפָּק. וְהוּא שִׁיחָהּ
 מְדַבֵּר עִמָּה עַל עֶסְקִי קְדוּשִׁין, אָבָל אִם אֵינוֹ מְדַבֵּר עִמָּה
 תַּחֲלָה עַל עֶסְקִי קְדוּשִׁין [על כוונתם להינשא], אֵין
 חוֹשֵׁשִׁין לְמִלּוֹת אֵלּוּ.
 ח. וְגַם לְאִישׁ לְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּכָל לְשׁוֹן שֶׁהִיא מְכַרֶּת
 בָּהּ, וְיִהְיֶה מִשְׁמַע הַדְּבָרִים בְּאוֹתָהּ הַלְשׁוֹן שֶׁקִּנְיָהּ, כְּמוֹ
 שֶׁבִּאֲרָנוּ. הִיא מְדַבֵּר עִם הָאִשָּׁה עַל עֶסְקִי הַקְדוּשִׁין וְרָצָתָהּ,
 וְעַמֵּד וְקַדֵּשׁ וְלֹא פָרַשׁ וְלֹא אָמַר לָהּ כְּלוּם אֵלָּא נִתֵּן בְּיָדָהּ
 אוֹ בְּעַל - הוּאִיל וְהֵם עֹסְקִין בְּעִנְיָנָהּ, דִּי, וְאֵינוֹ צָרִיף לְפָרַשׁ.
 וְכֵן עֲדֵי הַקְדוּשִׁין וְהַגְרוּשִׁין, אֵינוֹ צָרִיף לִזְמַר לָהֶם 'אַתָּם
 עֲדִי', אֵלָּא בִּינֵן שֶׁקֻּדֵּשׁ בְּפִנְיָהֶם אוֹ גֵּרַשׁ, הָרִי זֶה מְקַדְּשָׁתָהּ
 אוֹ מְגַרְשָׁתָהּ.
 ט. הָאוֹמֵר לְאִשָּׁה: 'הַתְּקַדְּשִׁי לְחֻצְיִי', הָרִי זֶה מְקַדְּשָׁתָהּ. הֵא
 לָמָּה זֶה דּוּמָה? לְאוֹמֵר לָהּ 'תְּהִי אִשְׁתִּי אֶת וְאַחֲרָתִי',
 שֶׁנִּמְצָא שָׁאִין לָהּ אֵלָּא חֻצִּי אִישׁ. אָבָל אִם אָמַר לָהּ: 'חֻצְיִךְ
 מְקַדֵּשׁ לִי, אֵינָה מְקַדְּשָׁתָהּ, שָׁאִין אִשָּׁה אַחַת רְאוּיָה לְשִׁנּוּם.
 וְכֵן הָאוֹמֵר: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשָׁתָהּ לִי וְלָזָה', אֵינָה מְקַדְּשָׁתָהּ.
 י. אָמַר לָהּ: 'הָרִי חֻצְיִךְ מְקַדֵּשׁ לִי בִּפְרוּטָה וְחֻצְיִךְ מְקַדֵּשׁ
 לִי בִּפְרוּטָה', אוֹ שֶׁאָמַר לָהּ 'הָרִי חֻצְיִךְ מְקַדֵּשׁ לִי בְּחֻצִּי
 פְּרוּטָה וְחֻצְיִךְ הָאֲחֵר בְּחֻצִּי פְּרוּטָה' - הָרִי זֶה מְקַדְּשָׁתָהּ. אָמַר
 לָהּ: 'חֻצְיִךְ מְקַדֵּשׁ לִי בִּפְרוּטָה הַיּוֹם וְחֻצְיִךְ בִּפְרוּטָה
 לְמָחָר', שְׁנֵי חֻצְיִיךְ בִּפְרוּטָה, 'שְׁתֵּי בְּנוֹתֶיךָ לְשִׁנּוּי בְּנֵי
 בִּפְרוּטָה', בְּתֵךְ מְקַדְּשָׁתָהּ לִי וּפְתֵךְ מְקַדֵּשׁ לִי בִּפְרוּטָה,
 אוֹ 'בְּתֵךְ וְקִרְקַעְךָ לִי בִּפְרוּטָה' - בְּכָל אֵלּוּ מְקַדְּשָׁתָהּ בְּסִפָּק.
 יא. הָאֵב מְקַדֵּשׁ אֶת בִּתּוֹ שֶׁלֹּא לְדַעְתָּהּ כָּל זְמַן שֶׁהִיא
 קְטַנָּה, וְכִשְׁהִיא נַעֲרָה רְשׁוּתָהּ בְּיָדוֹ, שֶׁנֶּאֱמַר: "אֶת בִּתִּי
 נָתַתִּי לְאִישׁ הַזֶּה", וְקְדוּשָׁתָהּ [כִּסְף הַקִּדּוּשִׁין] לְאֵבִיהָ. וְכֵן
 הוּא זֹכָאֵי בְּמִצְוַתָּהּ, וּבְמִצְוַת גִּדּוּלָהּ, וּבְכִתְבָתָּהּ. וְאִם
 נִתְגַּרְשָׁה אוֹ נִתְאַלְמְנָה מִן הָאֲרוּסִין, הוּא זֹכָאֵי בְּכָל, עַד
 שֶׁתִּבְגֵּר. לְפִיכָךְ מְקַבֵּל הָאֵב קְדוּשִׁי בִּתּוֹ מִיּוֹם שֶׁתּוֹלַד עַד
 שֶׁתִּבְגֵּר. וְאִפְלוּ הִיחָה תְּרֻשָּׁתָהּ אוֹ שׁוּטָה וְקִדְּשָׁהּ הָאֵב - הָרִי
 הִיא אִשָּׁת אִישׁ גְּמוּרָה. וְאִם הִיחָה בֵּת שְׁלֹשׁ שָׁנִים וְיָוִם
 אַחֵר, מִתְּקַדְּשָׁתָהּ בְּבִיאַה מְדַעַת אֲבִיהָ; פָּחוֹת מִכָּאֵן - אִם
 קִדְּשָׁהּ אֲבִיהָ בְּבִיאַה, אֵינָה מְקַדְּשָׁתָהּ.
 יב. בְּגֵרָה חֲבֵת - אֵין לְאֵבִיהָ בָּהּ רְשׁוּת, וְהָרִי הִיא כְּשֶׁאָר
 כָּל הַנָּשִׁים, שָׁאִין מִתְּקַדְּשׁוֹת אֵלָּא לְדַעְתָּהּ. וְכֵן אִם הִשְׁיִיחָהּ
 אֲבִיהָ וְנִתְאַלְמְנָה אוֹ נִתְגַּרְשָׁה בְּחַיֵּי אֲבִיהָ - הָרִי הִיא

הַטְּמֻטּוֹם וְנִמְצָא זָכָר, הָרִי הוּא כְּזָכָר וְדָאִי; וְאִם נִמְצָא
 נְקֵבָה, הָרִי הוּא נְקֵבָה. וְטְמֻטּוֹם וְאַנְדְּרוֹגִינוֹס שֶׁהִיוּ בֵּן
 שְׁתֵּים עָשָׂרָה שָׁנָה וְיָוִם אַחֵר, הָרִי הֵן בְּחֻזְקַת גְּדוּלָּה; וְהֵן
 שְׁנֵדְבָר בָּהֶן בְּכָל מְקוֹם.
 כו. חֵרֶשׁ וְחִרְשֵׁת הָאֲמוּרִים בְּכָל מְקוֹם - הֵן הָאֱלָמִים
 שָׁאִין שׁוֹמְעִין וְלֹא מְדַבְּרִין, אָבָל מִי שֶׁמְדַבֵּר וְאֵינוֹ שׁוֹמֵעַ,
 אוֹ שׁוֹמֵעַ וְאֵינוֹ מְדַבֵּר - הָרִי הוּא בְּכָל אָדָם. וְאִישׁ וְאִשָּׁה
 שֶׁהֵם שְׁלָמִים בְּדַעְתָּהּ, וְאֵינָן לֹא תְּרֻשִׁין וְלֹא שׁוֹטֵין -
 נִקְרָאִין פְּקֻחִים וּפְקֻחָתָהּ.
 כז. נִמְצָאוּ כָּל הַשְּׁמוֹת [מוֹשְׁגִים] שֶׁבִּאֲרָנוּ עֲנִינִם בְּשִׁנּוּי
 פְּרָקִים אֵלּוּ, עֲשָׂרִים שְׁמוֹת, וְאֵלּוּ הֵן: קְדוּשִׁין, עֲרֻהָ,
 שְׁנִיָּה, אֲסוּרִי לְאוּיִן, אֲסוּרִי עֲשָׂה, קְטָנָה, נַעֲרָה, בּוֹגֶרֶת,
 אֵילּוּנִית, גְּדוּלָּה, סִימֵן הַתַּחֲתוֹן, סִימֵן הַעֲלִיּוֹן, קָטָן, סָרִיס
 חֲמָה, סָרִיס אָדָם, גְּדוּל, אַנְדְּרוֹגִינוֹס, טְמֻטּוֹם, חִרְשִׁין,
 פְּקֻחִין.
 כח. שִׁים כָּל הַשְּׁמוֹת הָאֵלּוּ לְעַמֻּתָּהּ תְּמִיד, וְאֵל לִילוּ
 מַעֲנִיף כָּל עֲנִינֵיהֶם, כְּדִי שֶׁלֹּא נִהְיֶה צְרִיכִין לְבָאֵר עֲנִין כָּל
 שֵׁם מִהֵן בְּכָל מְקוֹם שֶׁנִּזְכָּר אוֹתָן.

פֶּרֶק ג

א. בִּיצֵד הָאִשָּׁה מִתְּקַדְּשָׁתָהּ? אִם בְּכֶסֶף הוּא מְקַדֵּשׁ - אֵין
 פָּחוֹת מִפְּרוּטָה כֶּסֶף, אוֹ שֹׁה פְּרוּטָה; אוֹמֵר לָהּ: 'הָרִי אֶת
 מְקַדְּשָׁתָהּ לִי, אוֹ 'הָרִי אֶת מֵאֲרֶסֶת לִי, אוֹ 'הָרִי אֶת לִי
 לְאִשָּׁה, 'בְּזָה', וְנוֹתְנָהּ לָהּ בְּפִנְי עֲדִים. וְהָאִישׁ הוּא שֶׁאֹמֵר
 דְּבָרִים שֶׁמִּשְׁמַעְמֵן שֶׁקִּנְיָה אוֹתָהּ לוֹ לְאִשָּׁה, וְהוּא שִׁיתָן לָהּ
 הַכֶּסֶף.
 ב. נִתְּנָה הִיא וְאִמְרָה לוֹ: 'הָרִי אֲנִי מְקַדְּשָׁתָהּ לָךְ', 'הָרִי אֲנִי
 לָךְ לְאִשָּׁה', וּבְכָל לְשׁוֹן הַקִּנְיָה - אֵינָה מְקַדְּשָׁתָהּ; וְכֵן אִם
 נִתְּנָה הִיא לוֹ וְאָמַר הוּא - אֵינָה מְקַדְּשָׁתָהּ. נִתֵּן הוּא וְאִמְרָה
 הִיא - הָרִי זֶה מְקַדְּשָׁתָהּ בְּסִפָּק.
 ג. וְאִם קִדֵּשׁ בְּשֹׁטֶר - כּוֹתֵב עַל הַנֵּזֶר אוֹ עַל הַחֶרֶס אוֹ עַל
 הַעֲלָה וְעַל כָּל דְּבַר שִׁירְצָה: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשָׁתָהּ לִי, אוֹ 'הָרִי
 אֶת מֵאֲרֶסֶת לִי, וְכָל פְּיוּצָא בְּדְבָרִים אֵלּוּ, וְנוֹתְנָהּ לָהּ בְּפִנְי
 עֲדִים.
 ד. וְצָרִיף שִׁיכְתָּב אוֹתוֹ לְשֵׁם הָאִשָּׁה הַמִּתְּקַדְּשָׁתָהּ, כְּגַט;
 וְאֵינוֹ כּוֹתְבוֹ אֵלָּא מְדַעְתָּהּ. כְּתוּב שֶׁלֹּא לְשִׁמָּה, אוֹ לְשִׁמָּה
 שֶׁלֹּא מְדַעְתָּהּ - אֵף עַל פִּי שֶׁנִּתְּנָה לָהּ מְדַעְתָּהּ בְּפִנְי עֲדִים,
 אֵינָה מְקַדְּשָׁתָהּ.
 ה. וְאִם קִדֵּשׁ בְּבִיאַה - אוֹמֵר לָהּ: 'הָרִי אֶת מְקַדְּשָׁתָהּ לִי',
 אוֹ 'הָרִי אֶת מֵאֲרֶסֶת לִי, וְכָל פְּיוּצָא בְּזָה, אוֹ 'הָרִי אֶת לִי
 לְאִשָּׁה, 'בְּכַעֲלָהּ זֶה, וּמִתְחַדֵּד עִמָּה בְּפִנְי עֲדִים וּבּוֹעֲלָהּ.
 וְהַמְקַדֵּשׁ בְּבִיאַה דַּעְתּוֹ עַל גְּמֻר בִּיאַה, וְכִשְׁיִגְמֹר בִּיאַתּוֹ
 תַּהְיֶה מְקַדְּשָׁתָהּ. וּבֵין שֶׁבֵּא עָלֶיהָ כְּדִרְכָּהּ, וּבֵין שֶׁבֵּא עָלֶיהָ
 שֶׁלֹּא כְּדִרְכָּהּ - הָרִי זֶה מְקַדְּשָׁתָהּ.
 ו. הַדְּבָרִים שֶׁאִמְרָה הָאִישׁ כְּשֶׁנִּקְדֵּשׁ, צָרִיף שִׁיחָהּ עֲנִינִם
 שֶׁהוּא קוֹנֶה אִשָּׁה, לֹא שִׁיחָהּ עֲנִינִם שֶׁהִקְנֶה עֲצָמוֹ לָהּ.
 בִּיצֵד? הָרִי שֶׁאָמַר לָהּ אוֹ כֶּתֶב בְּשֹׁטֶר שֶׁנִּתְּנָהּ לָהּ: 'הָרִינִי

שלוחו; וכן מצוה על האשה שתקדש עצמה בידה יותר
מזל ידי שליח. ואף על פי שיש רשות לאב לקדש בתו
כשהיא קטנה וכשהיא נערה לכל מי שיצאה, אין ראוי
לעשות כן; אלא מצוות חכמים שלא לקדש אדם את בתו
כשהיא קטנה, עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני וצוה. וכן
האיש אין ראוי לו שיקדש קטנה; ולא יקדש אשה עד
שיצאנה ותהיה כשרה בעיניו, שמא לא תמצא חן בעיניו,
ונמצא מגרשה, או שוכב עמה והוא שונאה.
כ. המקדש בביאה, הרי אלו קדושי תורה. וכן בשטר,
מתקדשת בו מן התורה; כשם שגומר ומגנש, שנאמר:
"וכתב לה ספר בריתות", כך גומר ומכניס. וכן הפסוק מן
התורה, ופרושו מדברי סופרים [נחמיה למדו זאת
מהתורה], שנאמר: "כי יקח איש אשה", ואמרו חכמים:
לקוחים יהיו בכסף, שנאמר: "נתתי כסף השדה, קח
ממני".
כא. אף על פי שעקר הדברים כך הוא, נהגו כל ישראל
לקדש בכסף או בשוה כסף; וכן אם רצה לקדש בשטר,
מקדש. אבל אין מקדשין בביאה לכתחלה; והמקדש
בביאה, מכין אותו מכת מרדות [מלקות מדברנן], כדי שלא
יהיו ישראל פרוצין בדבר זה, אף על פי שקדושי קדושין
גמורין.
כב. וכן המקדש בלא שדוק, או המקדש בשוק - אף על
פי שקדושי קדושין גמורין, מכין אותו מכת מרדות, כדי
שלא יהא דבר זה הרגל לזנות, וידמה לקדשה [מופקרת]
שהיתה קדם מתן תורה.
כג. כל המקדש אשה - בין על ידי עצמו, בין על ידי
שליח - צריך לברך קדם הקדושין, הוא או שלוחו, ואחר
כך מקדש, בדרך שמברכין קדם כל המצוות. ואם קדש
ולא ברוך - לא יברך אחר הקדושין, שזו ברכה לבטלה,
מה שצוה שברך נעשה.
כד. ביצד מברך? ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם,
אשר קדשנו במצוותיו, והבדילנו מן העריות, ואסר לנו
את הארוסות, והתיר לנו את הנשואות על ידי חפה
וקדושין, ברוך אתה ה', מקדש ישראל. זו היא ברפת
ארוסין. ונהגו העם להסדיר ברכה זו על כוס של יין או
של שכר. אם יש שם יין - מברך על היין תחלה, ואחר
כך מברך ברפת ארוסין, ואחר כך מקדש. ואם אין שם לא
יין ולא שכר - מברך אותה בפני עצמה.

פרק ד

א. אין האשה מתקדשת אלא לרצונה, והמקדש אשה
בעל כרחה - אינה מקדשת; אבל האיש שאנסוהו עד
שיקדש על כרחה - הרי זו מקדשת. ויש לאיש לקדש נשים
רבות פאחת, והוא שיהיה בכסף - אם קדש בכסף -
פירושה לכל אחת ואחת; ויש לאחת מהן או לאחר לקבל
הקדושין על ידי בלן מדעתה.
ב. המקדש את האשה, ונתן קדושיה מדעתה ביד חברתה,

ברשות עצמה, ואף על פי שצדין היא קטנה. בין
שנשאת, אין לאביה בה רשות.
ג. נתקדשה קדם שתבגר שלא לדעת אביה - אינה
מקדשת, אפלו נתרצה האב אחר שנתקדשה; ואפלו
נתאלמנה או נתגרשה מאותם הקדושין, אינה אסורה על
הכהן. ובין היא, ובין אביה יכולין לעכב. בין שנתקדשה
בפניו, בין שנתקדשה שלא בפניו - אינה מקדשת.
יד. היתה הבת ספק בוגרת - בין שקדשה אביה שלא
לדעתה, בין שקדשה היא עצמה שלא לדעת אביה - הרי
זו מקדשת בספק; לפיכך צריכה גט מספק. יש לאיש
לעשות שליח לקדש לו אשה, בין אשה פלונית [מסוימת],
בין אשה משאר הנשים [אינו שוהיא]; וכן האשה הגדולה
[הבוגרת] עושה שליח לקבל קדושיה, בין מאיש פלוני,
בין מאיש משאר האנשים; וכן האב עושה שליח לקבל
קדושי בתו, כשהיא ברשותו; ואומר אדם לבתו הקטנה,
'צאי וקבלי קדושיך'.
טו. כל העושה שליח לקבל הקדושין, צריך לעשותו בפני
שני עדים. אבל האיש שעשה שליח לקדש לו אשה, אינו
צריך לעשותו בעדים, שאין מקום לעדים בשליחות האיש
אלא להודיע אמתת הדבר; לפיכך אם הודו השליח
והמשלח, אינן צריכין עדים, כמו שליח הגט, וכמו שליח
שהרשוהו [בעל התבואה] להפריש לו תרומה וכיצא בהן
- בכל שלוחו של אדם כמותו, ואינו צריך עדים.
טז. השליח נעשה עד; לפיכך אם עשה שנים שלוחין
לקדש לו אשה, והכלו וקדשו אותה - הן הן שלוחיו, והן
הן עדי הקדושין, ואינן צריכין לקדשה לו בפני שנים
אחרים.
יז. הכל כשרין לשליחות, חוץ מחרש שוטה וקטן - לפי
שאינן בני דעת, ונהגו - לפי שאינו בן ברית, ונאמר: "בן
תרימו גם אתם", לרבות השליח - ומה אתם בני ברית אף
שלוחכם בן ברית, להוציא את הגוי. אבל העבד [הכנעני]
- אף על פי שהוא נעשה שליח לברך שבממון - הרי הוא
פסול בשליחות הקדושין והגטין, לפי שאינו בתורת גטין
וקדושין [אינן חלים עליו].
יח. שליח האיש שקדש - אומר לה: 'הרי את מקדשת
לפלוגי בכסף זה', או 'בשטר זה'. ואם שליח האשה הוא
שמקבל הקדושין - אומר לו: 'הרי פלונית ששלחה אותך
מקדשת לי', והוא אומר לו: 'קדשתיך לך', או 'ארסתיך
לך', או 'נתתיך לך לאשה', וכל פיוצא כזה. וכן המקדש
על ידי האב - אומר לו: 'הרי בתך פלונית מקדשת לי',
והוא אומר לו: 'קדשתיך לך'. אם אמר האב או השליח
'הן' - דיו. ואם היו עסקין בענין ונתן לאב או לשליח ולא
פרש ולא אמר דבר - דיו. ואם קדש בשטר - אינו כותבו
אלא מדעת האב או מדעת השליח. וכן בכל הדברים בלן
של קדושין, כדין האיש עם האשה, כן דיין שליח עם
שליח או עם האב.
יט. מצוה שיקדש אדם אשתו בעצמו יותר מעל ידי

מתוך מהדורת חזק

למאן [די לה במיאון בבעלה לבטל הנישואין]. | היתה 47
מבת שש עד סוף עשר, בודקין את פי דעתה - אם 48
מבכנת ומכרת עסקי הנשואין והקדושין, צריכה למאן; 49
ואם לאו, אינה מתקדשת למאן ואינה צריכה למאן. 50
ח. כיצד מתקדשת למאן? שאם נתקדשה ולא רצת לישב 51
עם בעלה, צריכה למאן בפני שנים, ולומר: 'איני רוצה 52
בפלוני בעלי', ויוצאה בלא גט, כמו שיתבאר בהלכות 53
גרשין; וזו היא הנקראת ממאנת. ולמה יוצאה בלא גט? 54
מפני שאין קדושה קדושין מן התורה, אלא קדושי קטנה 55
זו מדברי סופרים, והן תלוין: שאם ישוב עם בעלה עד 56
שגדלה - גמרו קדושה, ונעשית אשת איש גמורה, ואינו 57
צריך לחזר ולקדשה אחר שגדלה; ואם לא רצת לישב - 58
צריכה למאן, ויחצא בלא גט. 59
ט. חרש שנשא פקחת, וכן חרשת שנשאת לפקח - אין 60
קדושה קדושין גמורין מן התורה, אלא מדברי סופרים. 61
לפיכך אם בא פקח וקדש אשת חרש הפקחת - הרי זו 62
מתקדשת לשני קדושין גמורין, ונותן גט, והיא מתרת 63
לבעלה החרש. אבל השוטה שקדש פקחת, או פקח 64
שקדש שוטה - אין כאן קדושין כלל, לא מדברי תורה 65
ולא מדברי סופרים. 66
י. סרים [עקר] שקדש, בין סרים חמה [מלידה] בין סרים 67
[בידי] אדם, וכן אילנות [עקרה] שנתקדשה - הרי אלו 68
קדושין גמורין. 69
יא. טמטום ואנדרויגנוס [ספקי זכר או נקבה] שקדשו 70
אשה, או שקדשן איש - הרי אלו קדושי ספק, וצריכין 71
גט מספק. 72
יב. המקדש אחת מן העריות [שחייב עליהן כרת] - לא 73
עשה כלום, שאין קדושין תופסין בערוה, חוץ מן הנדה, 74
שהמקדש את הנדה, הרי זו מקדשת קדושין גמורין. ואין 75
ראוי לעשות כן. 76
יג. אשת איש שפשטה ידה וקבלה קדושין מאחר בפני 77
בעלה, הרי זו מקדשת לשני, שהאשה שאמרה לבעלה 78
בפניו 'גרשתני', נאמנת, חזקה שאינה מעזה פניה בפני 79
בעלה. אבל אם קדשה אחר שלא בפני בעלה, אין קדושין 80
תופסין בה עד שתביא ראיה שנתגרשה קדם שתקבל 81
הקדושין; כל [- במצב שהוא -] שלא בפניו, מעזה. 82
יד. המקדש אחת מן השניות [ערוות מדברנות], או מאסורי 83
לאוין, או מאסורי עשה, וכן היבם שקדש צרת יבמה 84
[אשתו השניה של אחיו] - הרי זו מקדשת קדושין גמורין; 85
חוץ מיבמה שנתקדשה לזר [לפני שנחלצה], שהיא 86
מקדשת בספק - נסתפק לחכמים אם הקדושין תופסין 87
ביבמה, כשאר חבי לאוין, או אין קדושין תופסין בה, 88
בערוה. ואף על פי שאסור לו לכנס אחת מכל אלו, הרי 89
זה מגרש בגט. 90
טו. המקדש גויה או שפחה - אינן קדושין, אלא הרי 91
היא אחר קדושין כמה שהיתה קדם הקדושין; וכן גוי 92

ואמר לחברתה כשנתן קדושין בידה: 'את נמי' [ואת 1
גם], או 'וכן גם את', וכיוצא בזה - הרי שתיקן מקדשות. 2
אבל אם נתן בידה ואמר לה: 'את' - הרי זו שקבלה 3
הקדושין ספק מקדשת, שמה לא נתפון אלא לראות מה 4
בלבה, וכאלו אמר לה: 'את מה תאמרי בדבר זה?' 5
ולפיכך קבלה היא הקדושין, שהרי זה עדין שאלה 6
לראות מה בלבה, ומפני זה היא ספק מקדשת. 7
ג. 'המתקדש לי בדינר זה', ונטלתו וזרקתו לפניו, או לים, 8
או לאור [אש], או לדבר האבד - אינה מקדשת. אמרה 9
לו: 'תנהו לאבא', או 'לאביד', או 'לאיש פלוני', ונתן - 10
אינה מקדשת; ואם אמרה: 'תנהו לו שיקבלנו לי', ונתן 11
- הרי זו מקדשת. 12
ד. אמרה: 'הניחיה על הסלע' - אינה מקדשת; ואם היה 13
סלע שלה - מקדשת. היה הסלע של שניהם - הרי זו 14
מקדשת בספק. אמר לה: 'התקדשי לי בכפר זה', אמרה 15
לו: 'תנהו לעני', אפלו היה עני הסמוך עליה - אינה 16
מקדשת. 'תנהו לכלב' - אינה מקדשת; ואם היה כלב 17
שלה - מקדשת; היה רץ אחריה לנשכה, ואמרה לו: 18
'תנהו לכלב זה' - הרי זו ספק מקדשת. 19
ה. היה מוכר פרות או בלים וכיוצא בהן, באת אשה 20
ועמדה ואמרה לו: 'תן לי מעט מאלי', ואמר לה: 'אם 21
אתן לך, תהי מקדשת לי'? אמרה 'כן', ונתן לה - הרי 22
זו מקדשת; אבל אם אמרה לו: 'תן לי מהן', או 'השלף 23
לי', או דברים שענינם: 'לא תשחק עמי בדברים אלו אלא 24
תן בלבד', ונתן - אינה מקדשת. וכן אם היה שותה בדין, 25
ואמרה לו: 'תן לי כוס אחד', ואמר לה: 'אם אתן לך, 26
הרי את מקדשת לי בו', ואמרה לו: 'השקני השקות', או 27
'תן', 'השקה', 'השלף' - אינה מקדשת, שאין הדברים 28
מראין אלא 'השקני בלבד ולא תשחק עמי בדבר אחר'. 29
ו. המקדש בעד אחד - אין חוששין לקדושיו [אין כאן 30
אפילו ספק קידושין], ואף על פי ששניהן מודים; קל וחמר 31
למקדש בלא עדים. המקדש בפסולי עדות של תורה, אינה 32
מקדשת. בפסולי עדות של דברי סופרים, או בעדים שהם 33
ספק פסולי תורה - אם רצה לכנס, חוזר ומקדש בכשרים; 34
ואם לא רצה לכנס, צריכה ממנו גט מדברי סופרים. ואפלו 35
כפרה האשה והכחישה את העדים, ואמרה 'לא קדשתני' 36
- כופין אותה לקח גט. וכן דין כל קדושי ספק - אם רצה 37
לכנס, חוזר ומקדש ודאי; ואם לא רצה, צריכה ממנו גט 38
מספק. 39
ז. קטן שקדש, אין קדושיו קדושין. אבל גדול שקדש את 40
הקטנה היתומה, או קטנה שיצאה מרשות אב [שנישאת 41
ונתגרשה או נחלמה] - אם היתה פחותה מבת שש, אף 42
על פי שהיא גבוהה לחש [גבוהה ושומרת טוד] ביותר 43
ומכרת ומבכנת, אין כאן שם קדושין, ואינה צריכה 44
למאן; ואם היתה מבת עשר ומעלה, אף על פי שהיא 45
סכלה ביותר, הואיל ונתקדשה לדעתה, הרי זו מקדשת 46

48 יכול לשמר אותן והיא אינה יכולה לשמר אותן - זה הוא
49 קרוב לו; היא יכולה לשמר אותן והוא אינו יכול לשמר
50 - זה הוא קרוב לה. שניהם יכולין לשמר אותו, או שניהם
51 אינן יכולין לשמר אותו - זה הוא מחצה למחצה.

יום שישי י"ט אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ה

54 א. המקדש בדבר שהוא אסור בהנאה - כגון חמץ בפסח
55 או בשר בחלב, וכיוצא בהן משאר אסורי הנאה - אינה
56 מקדשת; ואפלו היה אסור בהנאה מדבריהם [מדורבנן],
57 כגון חמץ בשעה ששית מיום ארבעה עשר [בניסן] - אינה
58 מקדשת.

59 ב. עבר ומכר דבר האסור בהנאה, וקדש בדמיו - הרי זה
60 מקדשת; חוץ מעבודה זרה - שאם קדש בדמיה, אינה
61 מקדשת, מפני שדמי עבודה זרה אסורין בהנאה כמותה.
62 המקדש בפרש [צואת] עגל עבודה זרה, אינה מקדשת,
63 שהכל מעבודה זרה אסור בהנאה, שנאמר: "ולא ידבק
64 בידך מאומה מן החנם". אבל המקדש בפרש שור הנסקל
65 [שור שהרג אדם], הרי זה מקדשת - אף על פי ששור
66 הנסקל אסור בהנאה, פרשו אינו אסור בהנאה, שאינו דבר
67 חשוב לגבי השור.

68 ג. המקדש בפרות שביעית, או באפר פרה אדמה, או
69 במים שמלאן לצשותן מי נדה - הרי זה מקדשת. המקדש
70 בהקדש של בדיק הבית [ביהמ"ק] בשוגג - הרי זה מקדשת,
71 והוא ישלם קרן וחמש להקדש ויביא אשמו, כדין כל
72 מועל בשגגה; ואם קדש בו במזיד, אינה מקדשת.

73 ד. קדשה במעשר שני, בין בשוגג בין במזיד - אינה
74 מקדשת, לפי שאין לו לעשות בו שאר חפציו עד שיתחלל
75 [יפסד], שנאמר במעשר: "לה' הוא".

76 ה. המקדש בחלקו מקדשי קדשים, או מקדשים קלים -
77 אינה מקדשת, מפני שלא התרו אלא לאכילה בלבד. אבל
78 בהן שקדש בתרומה גדולה, ובתרומת מעשר, ובכפורים,
79 וכן לוי שקדש במעשר ראשון, וישראל שקדש במעשר
80 עני - הרי זה מקדשת.

81 ו. מתנות [תרומות ומעשרות] שלא הוקמו, הרי הן כמו
82 שהוקמו. לפיכך ישראל שנפלו לו [בירושה] טבלים
83 [תבואה שלא הופרשה] מבית אבי אמו כהן, והפריש מהם
84 תרומה ומעשרות - הרי הן בתרומות ומעשרות שנפלו לו
85 בירשה מאבי אמו, ואם קדש בהן אשה, הרי זה מקדשת,
86 שאף על פי שאינם ראויין לו לאכילה, יש לו למכרן למי
87 שהן ראויין לו. אבל ישראל שקדש בתרומה שהפריש
88 מגורו [תבואת], אינה מקדשת, שהרי אין לו [אינו יכול]
89 למכרה, ואין לו בה אלא טובת הנאה, לפי שנותנה לכל
90 כהן שירצה; וטובת הנאה אינה ממון.

91 ז. המקדש את האשה בגזל, או בגנבה, או בחמס [קנין]
92 בעל כרחו] - אם נתקצו העצלים ונודע [לעדי הקידושין]

1 וְעָבַד שְׁקָדְשׁוֹ בֵּית יִשְׂרָאֵל, אֵין קְדוּשָׁתָהּ קְדוּשִׁין. יִשְׂרָאֵל
2 מְשַׁמֵּר שְׁקָדְשׁ בֵּית יִשְׂרָאֵל - אֵף עַל פִּי שֶׁהוּא עוֹבֵד עֲבוּדָה
3 זָרָה בְּרִצּוֹנוֹ, הָרִי אֵלֹו קְדוּשִׁין גְּמוּרִין, וְצָרִיכָה מִמֶּנּוּ גֵט.
4 טז. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה שֶׁחֲצִיָּה שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בֵּית חוּרִין - אִינָּה
5 מְקַדֶּשֶׁת קְדוּשִׁין גְּמוּרִין עַד שֶׁתִּשְׁתַּחֲרַר; וְכִינִן
6 שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָה, גְּמָרוּ קְדוּשָׁתָהּ בְּקְדוּשִׁי קִטְנָה שֶׁגָּדְלָה, וְאִינוּ
7 צָרִיף לְקַדֵּשׁ קְדוּשִׁין אֲחֵרִים. כֹּא אַחֵר וְקַדֵּשׁ אַחֵר
8 שֶׁנִּשְׁתַּחֲרָה, הָרִי זֶה סֶפֶק קְדוּשִׁין לְשִׁנְיָהֶם.

9 יז. וְאִיזֹו הִיא שִׁפְחָה חֲרוּפָה [חצי שפחה] הָאֻמְרָה
10 בַּתּוֹרָה? [שהבא עליה מתחייב באשם - ב] מִי שֶׁחֲצִיָּה
11 שִׁפְחָה וְחֲצִיָּה בֵּית חוּרִין שֶׁקַּדֵּשָׁה עָבַד עֲבָרִי [שאו חלים
12 הקידושין]. וְמִי שֶׁחֲצִי עָבַד וְחֲצִי בֵּן חוּרִין שֶׁקַּדֵּשׁ בֵּית
13 חוּרִין - הָרִי זֶה סֶפֶק קְדוּשִׁין.

14 יח. שְׂכוֹר שֶׁקַּדֵּשׁ - קְדוּשִׁיו קְדוּשִׁין, וְאֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁתַּמֵּר
15 הַרְבֵּה. וְאִם הִגִּיעַ לְשִׁכְרוּתוֹ [לדוגת שכרות] שֶׁל לוֹט
16 [שאינו יודע מה עושה -], אֵין קְדוּשִׁיו קְדוּשִׁין; וּמִתְיַשְׁבֵּין
17 בְּדָבָר זֶה [ויש לבדוק היטב את מצבו].

18 יט. הַמְקַדֵּשׁ בַּפְּחוֹת מְפֻרָּטָה, אִינָּה מְקַדֶּשֶׁת. קְדֻשָּׁה בְּאֵכָל
19 אוּ בְּכָלִי וְכִיּוֹצֵא בּוֹ שֶׁשְׁנֵה פְּחוֹת מְפֻרָּטָה - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת
20 בְּסֶפֶק, וְצָרִיכָה גֵט מִסֶּפֶק; שֶׁמָּא דָּבָר זֶה שְׁנֵה פְּחוֹתָה
21 בְּמָקוֹם אַחֵר. הֵא לְמַדָּת, שֶׁכָּל הַמְקַדֵּשׁ בְּשְׁנֵה כֶּסֶף - אִם
22 הָיָה שְׁנֵה פְּחוֹתָה בְּאוֹתָהּ הַמִּדְּיָנָה, הָרִי אֵלֹו קְדוּשִׁי וְדָאִי;
23 וְאִם אִינוּ שְׁנֵה פְּחוֹתָה, הָרִי אֵלֹו קְדוּשִׁי סֶפֶק. יִרְאֶה לִי,
24 שֶׁאִם קָדַשׁ בְּתַבְשִׁיל אוּ בִּנְרִק שֶׁאִינוּ מְתַקִּים [לזמן רב]
25 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן - אִם לֹא הָיוּ שְׁנֵה פְּחוֹתָה בְּאוֹתוֹ הַמָּקוֹם, אִינָּה
26 מְקַדֶּשֶׁת כָּלִל; שֶׁהָרִי דָּבָר זֶה אִינוּ מִגִּיעַ לְמָקוֹם אַחֵר עַד
27 שִׁיפְסֹד וְיֵאבֵד, וְלֹא יִהְיֶה שְׁנֵה כְּלוּם. וְדָבָר שֶׁל טַעַם הוּא
28 זֶה, וְרָאִי לְסִמּוֹף עָלָיו.

29 כ. הַמְקַדֵּשׁ אִשָּׁה בַּפְּחוֹת מְפֻרָּטָה, אוּ שֶׁקַּדֵּשׁ שְׁתֵּי נָשִׁים
30 בְּפְּחוֹתָה - אֵף עַל פִּי שֶׁשְׁלַח סְבִלּוֹנוֹת [מתנות] לְאַחֵר
31 מִכָּאן, אִינָּה מְקַדֶּשֶׁת; וְכֵן קֵטֵן שֶׁקַּדֵּשׁ - אֵף עַל פִּי שֶׁשְׁלַח
32 סְבִלּוֹנוֹת אַחֵר שֶׁהִגְדִּיל, אִינָּה מְקַדֶּשֶׁת; שֶׁמִּחְמַת קְדוּשִׁיו
33 הִרְאֻשׁוֹנִים שִׁלְחָם, שֶׁהָיוּ קְדוּשִׁין פְּסוּלִין.

34 כא. הַמְקַדֵּשׁ אֶת הָאִשָּׁה בְּכֶסֶף אוּ בְּשֹׁטֵר, אִינוּ צָרִיף שִׁיתֵן
35 הַקְדוּשִׁין לְחוּף יָדָה, אֲלֹא בֵּינוֹן שֶׁרִצָּת לִזְרֹק לָהּ קְדוּשָׁתָהּ,
36 וְיִרְקָם - בֵּין לְחוּף יָדָה, בֵּין לְחוּף חִיקָה, אוּ לְחוּף חֲצָרָה,
37 אוּ לְחוּף שְׁדָה שְׁלֵה - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת. הִיתָה עוֹמֶדֶת
38 בְּרִשׁוֹת הַבַּעַל - צָרִיף שִׁיתֵן לְחוּף יָדָה אוּ לְחוּף חִיקָה.
39 הִיתָה עוֹמֶדֶת בְּרִשׁוֹת שֶׁהָיָה שֶׁל שְׁנֵיהֶם, וְזָרַק לָהּ קְדוּשָׁתָהּ
40 מִדַּעְתָּהּ, וְלֹא הִגִּיעוּ לְיָדָה אוּ לְחִיקָה - הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת
41 קְדוּשִׁי סֶפֶק. וְאִפְלוּ אִמְרָה לוֹ: 'נִחַם קְדוּשִׁי עַל מָקוֹם זֶה',
42 וְאוֹתוֹ הַמָּקוֹם שֶׁל שְׁנֵיהֶם - הָרִי אֵלֹו קְדוּשִׁי סֶפֶק.

43 כב. הָיוּ עוֹמְדִין בְּרִשׁוֹת הַרְבִּים, אוּ בְּרִשׁוֹת שֶׁאִינָּה שֶׁל
44 שְׁנֵיהֶן, וְזָרַק לָהּ קְדוּשָׁתָהּ - קְרֹוב לוֹ, אִינָּה מְקַדֶּשֶׁת; קְרֹוב
45 לָהּ, הָרִי זֶה מְקַדֶּשֶׁת. מִחְצָה לְמִחְצָה, אוּ שֶׁהָיוּ סֶפֶק קְרֹוב
46 לָהּ סֶפֶק קְרֹוב לוֹ, וְאִבְדוּ קִדְּם שִׁגִּיעוּ לְיָדָה - הָרִי זֶה
47 מְקַדֶּשֶׁת בְּסֶפֶק. בִּיצֵד הוּא קְרֹוב לָהּ וְקְרֹוב לוֹ? כָּל שֶׁהוּא

מתוך מהדורת חזק

במלנה זו, שתהיה בידך בך וכן יום, ואיני תובעה ממך
 עד זמן פלוני - הרי זו מקדשת, שהרי יש לה הנזה מעתה
 להשתמש במלנה זו עד סוף זמן שקבע; ואסור לעשות
 כן, מפני שהיא כרבית [דומה לריבית]. ופרשו רבותי
 בהנחת מלנה דברים שאין ראוי לשמען [לסבור כמותם].
 טז. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בפרוטה זו ובחוב
 שיש לי אצלך' - הרי זו מקדשת; וכן אם אמר לה:
 'במלנה שיש לי אצלך ובפרוטה זו' - הרי זו מקדשת.
 יז. הנה לו חוב ביד אחרים, ואמר לה: 'הרי את מקדשת
 לי בחוב שיש לי ביד זה' במעמד שלשמן [הלווה, המקדש
 והמתקדשת] - הרי זו מקדשת.
 יח. קדשה בפקדון שיש לו בידה, או בשאלה שהשאלה
 [כגון שהשאל לה כלים] - אם הנה הפקדון והשאלה או
 שניה פרוטה מהן קנים ברישונה, הרי זו מקדשת.
 יט. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בשכר שאדבר עליך
 לשלשון' [למושל], ודבר עליה, והניחה השלשון ולא
 תבעה [למשפט] - אינה מקדשת אלא אם נתן לה פרוטה
 משלו; שהננייה הבאה לה מדבריו הרי היא במלנה,
 והמקדש במלנה אינה מקדשת.
 כ. 'הרי את מקדשת לי במלאכה זו שאעשה עמך', ועשה
 עמה - אינה מקדשת אלא אם כן נתן לה פרוטה משלו;
 לפי שהשכירות יזכה בה הפועל מתחלה ועד סוף - כל
 זמן שיעשה מקצת מן המלאכה, וזכה במקצת מן השכר
 - ונמצא השכר בלו מלנה אצלה, והמקדש במלנה אינה
 מקדשת.
 כא. האשה שאמרה: 'תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש אני
 לך', ונתן ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאת מתנה
 זו שנתתי על פיך' - הרי זו מקדשת; אף על פי שלא הגיע
 לה כלום, הרי נהנית בריצונה שנועשה, ונהנה פלוני
 בגללה. וכן אם אמרה לו: 'תן דינר לפלוני מתנה ואתקדש
 לו', ונתן לו, וקדשה אותו פלוני ואמר לה: 'הרי את
 מקדשת לי בהנאת מתנה זו שקבלתי בריצונך' - הרי זו
 מקדשת.
 כב. אמר לה: 'הא לך דינר זה מתנה והתקדשי לפלוני',
 וקדשה אותו פלוני ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי בהנאה
 זו הבאה לך בגללי' - הרי זו מקדשת, אף על פי שלא
 נתן לה המקדש כלום. אמרה לו: 'הא לך דינר זה מתנה
 ואתקדש לך', ולקחו ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי
 בהנאה זו שקבלתי ממך' - אם אדם חשוב הוא, הרי זו
 מקדשת, שהנאה יש לה בהיותו נהנה ממנה, ובהנאה זו
 תקנה עצמה לו.
 כג. האומר לאשה: 'התקדשי לי בדינר, והרי זה המשכון
 בידך עד שאמתן הדינר' - אינה מקדשת; לא הדינר הגיע
 לידה, ולא המשכון נתן להיותו שלה. הנה בידו משכון
 על חוב שיש לו אצל אחרים, וקדש בו אשה - אף על פי
 שאינו שלו, הרי זו מקדשת, לפי שבעל חוב יש לו מקצת
 קנן בגופו של משכון.

שקנה אותו דבר ביאוש, הרי זו מקדשת; ואם לאו, אינה
 מקדשת.
 ח. הנכנס לבית חבירו, ולקח לו כלי או אכל וכיוצא בהן
 וקדש בו אשה, ובא בעל הבית - אף על פי שאמר לו:
 'למה לא נתת לה דבר זה, שהוא טוב ממה שנתת לה'?
 - אינה מקדשת; שלא אמר לו דבר זה אלא כדי שלא
 להתביש עמו, והואיל וקדש במקומו חבירו שלא מדעת
 חבירו, הרי זה גזל ואינה מקדשת. ואם קדשה בדבר שאין
 בעל הבית מקפיד עליו, כגון חמרה או אגוז - הרי זו
 מקדשת מספק.
 ט. היתה סחורה בינו ובין חבירו [בשותפות], וחלקה שלא
 מדעת חבירו, וקדש בחלקו - הואיל וצריכה שומת בית
 דין [של שלושה], אינה מקדשת; שאין זה נוטל לעצמו
 מה שירצה, וינניח [לשותפו] מה שירצה.
 י. גזל את האשה או גנב ממנה או חמסה, וחזר וקדשה
 בגזל ובגנבה וחמס שלה, ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי
 בו' - אם קדם ביניהן שדוכין [הסכמה להינשא], ונטלה
 ושתקה - הרי זו מקדשת; ואם לא שדך אותה מעולם -
 אף על פי ששתקה כשנתן לה דברים אלו בתורת קדושין,
 אינה מקדשת; ואם אמרה 'הן', הרי זו מקדשת.
 יא. וכן אם נתן לה פקדון ואמר לה: 'כנסי [קבלי] פקדון
 זה', וחזר ואמר: 'הרי את מקדשת לי בו' - אם אמר לה
 קדם שתטלנו, ונטלתה ושתקה - הרי זו מקדשת; ואם
 אחר שנטלתה בתורת פקדון אמר לה: 'הרי את מקדשת בו'
 ושתקה - אין זה כלום, שכל שתקה שלאחר מתן מעות
 אינה מועלת; אבל אם אמרה 'הן' אחר שנטלה, הרי זו
 מקדשת.
 יב. החזיר לה חוב שהיה לה אצלו, ואמר לה: 'הרי את
 מקדשת בו' קדם שתטלנו, ונטלתה ושתקה - אם הנה
 ביניהן שדוכין, הרי זו מקדשת; ואם לא שדך - אינה
 מקדשת, עד שתאמר 'הן'. ואם אמר לה אחר שנטלה
 החוב שלה 'הרי את מקדשת בו', אפלו אמרה 'הן', אינה
 מקדשת; שהרי לא הגיע לידה ממנו כלום, אלא שלה
 נטלה, וכבר נפרע חובו משעה שנטלה, ואינה יכולה לחזר
 ולתבעו בחוב פעם אחרת.
 יג. המקדש במלנה - אפלו היתה בשטר, אינה מקדשת.
 כיצד? כגון שהיה לו אצלה חוב דינר, ואמר לה: 'הרי
 את מקדשת לי בדינר שיש לי בידך' - אינה מקדשת, מפני
 שהמלנה להוצאה [לשימוש] נתנה, ואין כאן דבר קנים
 להנות בו מעתה, שפקדו הוציאה [- כאילו הוציאה] אותו
 הדינר ועברה הנאתו.
 יד. הנה לו אצלה מלנה על המשכון, וקדשה באותה
 המלנה והחזיר לה את המשכון - הרי זו מקדשת, שהרי
 היא נהנית במשכון מעתה, והרי הגיעה הנזה לידה.
 טו. המקדש בהנחת מלנה, הרי זו מקדשת. כיצד? כגון
 שהלנה אותה עתה מאתים זוז, ואמר לה: 'הרי את
 מקדשת לי בהנחת זמן שארויח לך [שאדחה הפרעון]

את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תתני לי לא תהי
מקדשת, ואחר שהתנה תנאי זה נתן לה הדינך - הרי
התנאי קיים, והרי זו מקדשת על תנאי; ואם נתנה לו
מאתים זוז, תהיה מקדשת, ואם לא נתנה לו, אינה
מקדשת.
ד. אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בדינך זה',
ונתן הדינך בידה, והשלים התנאי ואמר: 'אם תתני לי
מאתים זוז תהי מקדשת, ואם לא תתני לי לא תהי
מקדשת' - הרי התנאי בטל, מפני שהקדים המעשה ונתן
בידה ואחר כך התנה, ואף על פי שהכל בתוך כדי דבור;
והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן לו כלום.
ה. וכן אם אמר לה: 'אם תתני לי מאתים זוז, הרי את
מקדשת לי בדינך זה', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי
התנאי בטל, מפני שלא כפל תנאו, שהרי לא אמר לה:
'ואם לא תתני, לא תהי מקדשת'; והרי זו מקדשת מיד,
ואינה צריכה לתן לו כלום.
ו. וכן אם אמר לה: 'אם לא תתני לי מאתים זוז לא תהי
מקדשת לי, ואם תתני לי מאתים זוז הרי את מקדשת לי
בדינך זה', ואחר כך נתן הדינך לידה - הרי התנאי בטל,
מפני שהקדים לאו ["אם לא תתני"] להן ["אם תתני"];
והרי זו מקדשת מיד, ואינה צריכה לתן.
ז. וכן אם אמר לה: 'אם תעלי לרקיע או תרדי לתהום
הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תעלי לרקיע ולא
תרדי לתהום לא תהי מקדשת', ואחר כך נתן הדינך לידה
- הרי התנאי בטל, והרי היא מקדשת מיד; שהדבר ידוע
שאי אפשר לה לקיים תנאי זה, ואין זה אלא כמפליגה
[מגזימה] בדברים דרך שחוק והתול.
ח. הרי שהתנה בדבר שאפשר לעשותו, אלא שהתורה
אסרה אותו - כגון שאמר לאשה: 'אם תאכלי חלב ודם
הרי את מקדשת לי בדינך זה, ואם לא תאכלי לא תהי
מקדשת', 'אם תאכלי בשר חזיר הרי זה גטף, ואם לא
תאכלי לא יהא גט', ואחר שהתנה נתן הדינך או הגט
בידה - הרי התנאי קיים; ואם עברה ואכלה, תהיה
מקדשת או מגרשת, ואם לא אכלה, אינה מקדשת ואינה
מגרשת. ואין אומרים בזה 'הרי התנה על מה שכתוב
בתורה', שהרי בידה שלא תאכל, ולא תתקדש ולא
תתגרש.
ט. ובמה אמרו 'כל המתנה על מה שכתוב בתורה תנאו
בטל חוץ מדבר שבממון'? כגון שקדש או גרש או נתן
או מכר על תנאי שהוא רוצה בתנאו שיוצא עצמו בדבר
שלא זכתה לו תורה ומנעה ממנו, או יפטר עצמו בתנאו
מדבר שחיבה אותו בו תורה, שאומרים לו: 'תנאך בטל,
ויכרך נתקיימו מעשיך, אין אתה נפטר מדבר שחיבה אותך
בו התורה, ולא תזכה בדבר שמנעה אותך ממנו'.
י. כיצד? כגון שקדש אשה על תנאי שאין לה עליו שאר
[מזונות] כסות ועונה [תשמיש] - שאומרים לו: 'כסות
ושאר - תנאך קיים בהן, מפני שהוא תנאי שבממון. אבל

כד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בדינך זה על
מנת שתחזיריה לי' - אינה מקדשת, בין החזירה בין לא
החזירה; שאם לא החזירנה לא נתקיים התנאי; ואם
החזירנה, הרי לא נהנית ולא הגיע לידה כלום.
כה. נתן לה אגדה של הדס וכיוצא בה ואמר לה: 'הרי
את מקדשת לי בזה', וקבלה אותה, ואמר: 'והלא אין בה
שנה פרוטה', ואמר: 'תתקדש בארבעה זוזים המהבאים
בתוך האגדה' - אם אמרה 'כן', הרי זו מקדשת. ואם
שתקה - אינה מקדשת במעות אלו, שהשתקה שלאחר
מתן מעות לידה אינה מועלת; ותהיה מקדשת בספק מפני
האגדה, שמא תשנה פרוטה במקום אחר.
כו. האומר לאשה: 'התקדשי לי בתמורה זו, התקדשי לי
בזה, התקדשי לי בזה' - אם יש באחת מהן שנה פרוטה,
הרי זו מקדשת; ואם לאו - אינה מקדשת אלא מספק,
שמא תשנה תמורה אחת פרוטה במדינה אחרת.
כז. אמר לה: 'התקדשי לי בזה ובזה ובזה' - אם יש בכלם
שנה פרוטה, מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת אלא
מספק. היתה אוכלת ראשונה ראשונה [אכלה הראשונה
קודם שתיים דיבור] - אם יש באחרונה שנה פרוטה,
מקדשת; ואם לאו, אינה מקדשת אלא מספק; שאותן
תמרים שאכלה, הרי הן כמלוח, והתקדש במלוח אינה
מקדשת, ונמצא שאין הקדושין אלא בתמרה אחרונה.
כח. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי באלו' - אם יש בכלן
שנה פרוטה, מקדשת; אף על פי שהיא אוכלת ראשונה
ראשונה, שלה היא אוכלת.
כט. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בכוס זה' - אם
היה מלא מים, הרי זו מקדשת בו ובמה שבתוכו; ואם
היה מלא יין - הרי זו מקדשת בו, ולא במה שבתוכו.
ואם היה מלא שמן - הרי זו מקדשת במה שבתוכו, ולא
בו; לפיכך אם לא היה בשמן שנה פרוטה, הרי זו מקדשת
בספק, ואם היה בשמן שנה פרוטה, הרי זו מקדשת ודאי,
ואין משגיחין [בדוקים] על כוס [אם שווה פרוטה].

פרק ו

א. המקדש על תנאי - אם נתקיים התנאי, מקדשת; ואם
לאו, אינה מקדשת; בין שהיה התנאי מן האיש, בין
שהיה מן האשה. וכל תנאי שבעולם - בין בקדושין, בין
בגרשין, בין במקח וממכר, בין בשאר דיני ממון - צריך
להיות בתנאי ארבעה דברים.
ב. ואלו הם הארבעה דברים של כל תנאי - שיהיה התנאי
כפול, ושיהיה הן שלו קודם ללאו, ושיהיה התנאי קודם
למעשה, ושיהיה התנאי דבר שאפשר לקיימו [כדלהלן].
ואם חסר התנאי אחד מהן - הרי התנאי בטל, וכאלו אין
שם תנאי כלל, אלא תהיה זו מקדשת או מגרשת ויתקיים
המקח או המתנה מיד, וכאלו לא התנה כלל, הואיל וחסר
התנאי אחד מן הארבעה.
ג. כיצד? האומר לאשה: 'אם תתני לי מאתים זוז הרי

מתוך מהדורת חזק

48 להקדים התנאי למעשה, אלא אף על פי שהקדים המעשה
49 תנאו קים; אבל צריך להתנות בדבר שאפשר לקימו, ואם
50 התנה בדבר שאי אפשר לקימו - הרי זה כמפליג בדברים
51 [ואינו מתכוון ברצינות], ואין שם תנאי. וכל האומר 'על
52 מנת' - הרי זה כאומר 'מעכשיו', ואינו צריך לכפל התנאי
53 ולא להקדימו למעשה.
54 יח. ביצר? האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי על מנת
55 שתתני לי מאתים זוז', 'הרי זה גטש' על מנת שתתני לי
56 מאתים זוז', 'הרי חצר זו נתונה לך במתנה על מנת שתתן
57 לי מאתים זוז' - הרי תנאו קים, ונתקדשה האשה, או
58 נתגרשה, וזכה זה בחצר, והם יתנו מאתים זוז, ואם לא
59 יתנו - לא תהיה זו מקדשת, ולא תתגרש זו, ולא יזכה זה
60 בחצר, ואף על פי שלא כפל תנאו, ואף על פי שהקדים
61 המעשה לתנאי ונתן הקדושין או הגט לידה והחזיק זה
62 בחצר ואחר כך השלים תנאו; שהרי כשיתקיים התנאי -
63 יזכה זה בחצר, ונתקדש זה ונתגרש זה, משעה ראשונה
64 שבה נעשה המעשה, כאלו לא היה שם תנאי כלל.

פרק ז

65
66 א. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שיגרש
67 אבי' [שיאמר "הו"] - רצה האב [אמר "הו"], מקדשת; לא
68 רצה, או ששחק, או שמת קדם ששמע הדבר - אינה
69 מקדשת. 'על מנת שלא ימחה אבי' - שמע ומחה, אינה
70 מקדשת; לא מחה, או שמת - הרי זו מקדשת. מת הבן
71 ואחר כך שמע האב - מלמדין את האב שיאמר 'איני
72 רוצה', כדי שלא יהא שם קדושין, ולא תפל לפני יבם.
73 ב. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש
74 לי מאתים זוז', או 'בית כור עפר' [שטח שניתן לזרוע בו
75 כור] - אם יש שם עדים שיש לו, הרי זו מקדשת; ואם
76 אין לו, הרי זו מקדשת מספק; שמא יש לו, והוא אומר
77 'אין לי' - כדי לקלקלה [להכשילה באיסור אשת איש].
78 ג. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שיש לי מאתים זוז',
79 או 'בית כור עפר במקום פלוני' - אם יש לו באתו
80 המקום, הרי זו מקדשת; ואם אין לו באתו המקום
81 שאמר, הרי זו מקדשת מספק - שמא יש לו שם, והוא
82 מתכונן לקלקלה.
83 ד. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאראך מאתים זוז',
84 או 'בית כור עפר' - הרי זו מקדשת, וייראנה; הראה
85 הזוים ביד אחרים, או שהראה בית כור עפר בשדה
86 אחרים - אינה מקדשת, עד שייראנה משלו. לקח המעות
87 במלנה או בשתפות, או ששכר השדה או לקחה בארסות
88 [לעבוד בה תמורת חלק מהיבול] - אינה מקדשת, עד
89 שייראנה משלו; שמשמע 'שארך', שאראך שעמי לעצמי
90 דבר זה שאמרתי לך.
91 ה. היה לו בית כור עפר, והיה בו נקעים [חפירות] עמקים
92 עשרה טפחים, או סלעים גבוהים עשרה טפחים - אם היו
93 הנקעים מלאים מים - הרי הן פסולים ואין נמדין עמו,

1 בעונה - תנאך בטל, שהתורה חיבה אותך בעונה. והרי
2 זו מקדשת, ואמה חיב בעונתה, ואין בידך לפטר עצמך
3 בתנאך. וכן כל פיוצא בזה. וכן המקדש יפת תאר [גויה
4 שבוית מלחמה] על תנאי שיתעמר בה [שתהא שפוחת] -
5 הרי זו מקדשת, ואין לו להתעמר בה, שהרי התורה מנעה
6 אותו מלהשתעבד בה אחר שנבעלה, ולא מפני תנאו יזכה
7 בדבר שמנעה תורה, אלא תנאו בטל. וכן כל פיוצא בזה.
8 יא. התנה על האשה בשעת קדושין, או בשעת גרושין,
9 שתבעל לאביה ולאחיה או לבנה וכיוצא בזה - הרי זה
10 כמי שהתנה עליה שתעלה לרקיע או שתטרד לתהום,
11 ותנאו בטל; שאין בידה שיעברו אחרים ויבואו על
12 הערוה, ונמצא שהתנה בדבר שאינו בידה לקימו. וכן כל
13 פיוצא בזה.
14 יב. אבל אם התנה עליה 'שיתן לי פלוני חצרו', או 'שישיא
15 בתו לבני' וכיוצא בזה - תנאו קים; שהרי אפשר בידה
16 לקימו, ותתן לפלוני ממון הרבה עד שיתן לו חצרו ועד
17 שישיא בתו לבנו, שהרי אין כאן עברה. וכן כל פיוצא בזה.
18 יג. שים אלו הדברים של תנאים לנגד עיניך תמיד, וכל
19 מקום שאמה שומע 'המקדש על תנאי כך וכך', או 'הנותן
20 גט על תנאי כך וכך', או המוכר, או הנותן על תנאי - תדע
21 שהתנאי יש בו ארבעה דברים אלו שבארנו, כדי שלא נהיה
22 צריכין לפרש אותן בכל מקום ומקום; ואם חסר אחד מהן,
23 אין כאן תנאי.
24 יד. יש מקצת גאונים אחרונים שאמרו: 'אין אדם צריך
25 לכפל תנאו אלא בגטין וקדושין בלבד, אבל בדיני ממון
26 אינו צריך לכפל'. ואין ראוי לסמוך על דבר זה, ששפילת
27 התנאי עם שאר הארבעה דברים, מתנאי בני גד ובני ראובן
28 למדו אותן חכמים, "אם יעברו בני גד וגו'", ואם לא
29 יעברו, ותנאי זה לא היה בגטין ולא בקדושין. וכזה הורו
30 גדולי הגאונים הראשונים, וכן ראוי לעשות.
31 טו. המקדש על תנאי - כשיתקיים התנאי תהיה מקדשת
32 משעה שנתקיים התנאי, לא משעה שנתקדשה. ביצר?
33 האומר לאשה: 'אם אתן לך מאתים זוז בשנה זו הרי את
34 מקדשת לי בדינך זה, ואם לא אתן לך לא תהי מקדשת',
35 ונתן הדינר לידה בניסן, ונתן לה המאתים זוז שהתנה עמה
36 בתשרי - הרי זו מקדשת מתשרי; לפיכך אם קדשה שני
37 קדם שיתקיים התנאי של ראשון - הרי זו מקדשת לשני.
38 וכן הדין בגטין ובממונות, בשעה שיתקיים התנאי הוא
39 שיהיה גט, או יתקיים המקח או המתנה.
40 טז. כמה דברים אמורים? בשהיה שם תנאי, ולא אמר
41 מעכשיו; אבל אם אמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו'
42 בדינך זה אם אתן לך מאתים זוז, ולאחר זמן נתן לה
43 המאתים זוז - הרי זו מקדשת למפרע משעת הקדושין,
44 אף על פי שלא נעשה התנאי אלא לאחר זמן מרבה;
45 לפיכך אם קדשה אחר קדם שיעשה התנאי - אינה
46 מקדשת. וכן הדין בגטין ובממונות.
47 יז. כל האומר 'מעכשיו', אינו צריך לכפל תנאו ולא

מקדשת, ותפסו בה קדושי שני ונעשית אשת איש, ולאחר
השלישים יום, כשיבואו קדושי ראשון, ימצאו אותה אשת
איש, ונמצא הראשון כמי שקדש אשת איש שאין
הקדושין תופסין בה.
יב. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר
שלישים יום בדינר זה', ובא אחר וקדשה בתוך השלישים
- הרי זו מקדשת מספק לשניהם; לפיכך שניהם נותנין
גט, בין בתוך השלישים יום בין לאחר השלישים יום. 'הרי
את מקדשת לי מעכשיו לאחר שלישים יום', ובא אחר
ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר עשרים יום',
ובא אחר ואמר לה: 'הרי את מקדשת לי מעכשיו לאחר
עשרה ימים', אפלו הן מאה על הסדר הזה - קדושי כלן
תופסין בה; וצריכה גט מכל אחד ואחד, מפני שהיא
מקדשת לכלן בספק.
יג. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי חוץ מפלוני',
כלומר שלא תאסר עליו, אלא תהיה אשת איש על כל
העולם ולפלוני כפנויה - הרי זו ספק מקדשת. אבל אם
אמר לה: 'הרי את מקדשת לי על מנת שתהי מתרת
לפלוני' - הרי זו מקדשת, ותהיה אסורה על אותו פלוני
כשאר העם, מפני שהתנה בדבר שאי אפשר לקימו.
יד. הנותן שתי פרוטות לאשה ואמר לה: 'הרי את
מקדשת לי היום באחת, ובאחת לאחר שאגרשך' - הרי זו
מקדשת, וכשיגרש אותה תהיה מקדשת עד שיגרש אותה
פעם שניה מן קדושי פרוטה שניה. אבל האומר לאשה:
'הרי את מקדשת לי בזה לאחר שאתגרש', 'לאחר
שתתגרש', 'לאחר שאשתחרר' [מהיותו עבד כנעני],
'לאחר שתשתחרר' [מהיותה שפחה כנענית], 'לאחר
שימות בעלך', 'לאחר שתמות אחותך' [שכעת היא אשתו]
- אינה מקדשת, לפי שאינו יכול עתה לקדשה.
טו. האומר ליכמה: 'הרי את מקדשת לי בזה לאחר
שיחליץ לך יבמי' - הרי זו מקדשת מספק, הואיל ואלו
קדשה עתה, היו קדושין תופסין בה מספק.
טז. האומר לחברו: 'אם ילדה אשתך נקבה הרי היא
מקדשת לי בזה' - לא אמר כלום. ואם היתה אשת חברו
מעברת והפר העבר - הרי זו מקדשת. ויראה לי, שצריך
לחזר ולקדש אותה מאביה אחר שתלד, כדי שיכניס אותה
בקדושין שאין בהן דפי [פגם].
יז. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי במאה דינר, ונתן
לה אפלו דינר אחד - הרי זו מקדשת משלקחה הדינר,
והוא ישלים לה את השאר; שעה כמי שאמר לה: 'הרי
את מקדשת לי בדינר זה על מנת שאשלים לך מאה
דינר', שהיא מקדשת לו מעכשיו. במה דברים אמורים?
בשאמר לה במאה דינר סתם. אבל אם פרש ואמר לה:
'הרי את מקדשת לי במאה דינר אלו', והתחיל למנות
לתוך ידה - אינה מקדשת עד שישלים; ואפלו בדינר
האחרון שניהן יכולים לחזר זה בזה. וכן אם נמצא מנה
חסר דינר, או נמצא מהם דינר נחשת [ולא מכסף] - אינה

מפני שאין ראויין לזריעה; ואם אינן מלאין מים - נמדדין
עמו, מפני שהן ראויין לזריעה.
ו. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין
עליך גדרים', ונמצאו עליה אחד משלשה גדרים אלו -
שלא תאכל בשר, או שלא תשתה יין, או שלא תתקטט
במיני [בגדי] צבעונין - אינה מקדשת; נמצא עליה גדר
חוץ מאלו - אף על פי שהוא אומר: 'מקפיד אני אפלו
על זה', הרי זו מקדשת. ואם אמר לה: 'על מנת שאין
עליך כל גדר' - אפלו נמצאת שגדרה שלא תאכל חרובין,
אינה מקדשת.
ז. 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאין בך מומין',
ונמצא בה אחד מן המומין הפוסלין בנשים - אינה
מקדשת; נמצא בה מום אחר חוץ מאותם המומין - אף
על פי שאמר: 'מקפיד אני אפלו על זה', הרי זו מקדשת.
ומה הן המומין הפוסלין בנשים? כל המומין הפוסלין
בכהנים [לעבודה במקדש], פוסלין בנשים; ובהלכות
ביאת מקדש, יתבאר כל מומי הכהנים. ויותר עליהן
בנשים - ריח רע [מהגוף], וזעה, וריח הפה, וקול עבה,
וודין גסין מחברותיה טפח, וטפח בין דד לדר, ונשיכת
כלב ונעשה המקום צלקת, ושומא [יבלת] שעל הפדחת
[מצח], אפלו היתה קטנה ביותר, ואפלו קרובה משער
ראשה ואף על פי שאין בה שער, וזו היא השומא שיתרה
באשה על הכהנים. אבל אם היתה שומא שיש בה שער
בשאר הפנים, או שומא גדולה באסר [מטבע איטלקי קטן]
אף על פי שאין בה שער - הרי זה מום בין בכהנים בין
בנשים.
ח. המקדש אשה סתם ונמצא בה אחד מן המומין
הפוסלין בנשים, או נמצא עליה אחד משלשה גדרים -
הרי זו מקדשת מספק. קדשה על מנת שאין עליה גדרים
והיו עליה גדרים, והלכה אצל חכם והתיר לה - הרי זו
מקדשת.
ט. קדשה על מנת שאין בה מומין והיו בה מומין, והלכה
אצל רופא ורפא אותה - אינה מקדשת. אבל אם התנה
האיש שאין עליו גדרים, ושאין בו מומין, והיו עליו
גדרים, והיו בו מומין, והלך אצל חכם והתירו, אצל רופא
ורפא - הרי זו מקדשת; שאין לאיש גנאי במומין שכתב
נרפא, ואין האשה מקדשת על זאת.
י. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאתן
ליך מאתים וזו מכאן ועד שלשים יום' - אם נתן לה בתוך
שלישים יום, מקדשת; ואם עברו שלשים יום ולא נתן,
אינה מקדשת. 'הרי את מקדשת לי בזה' אלו לאחר
שלישים יום - אף על פי שנתאבלו המעות [השתמשה
בהם] בתוך שלשים יום, הרי זו מקדשת לאחר השלישים
יום; ואם חזר בו בתוך השלישים, או חזרה היא - אינה
מקדשת.
יא. בא שני וקדשה בתוך השלישים יום, הרי זו מקדשת
לשני לעולם, לפי שבשעה שקדשה השני לא היתה

44 יום שבת קודש כ' אדר ב' ה'תשע"ד

45 פֶּרֶק ח

46 א. האומר לאשה: 'התקדשי לי בכוס זה של יין' ונמצא
47 של דבש, 'של דבש' ונמצא של יין, 'בדינר זה של כסף'
48 ונמצא של זהב, 'של זהב' ונמצא של כסף, 'על מנת שאני
49 כהן' ונמצא לוי, 'לוי' ונמצא כהן, 'נתיין' [גבעוני] ונמצא
50 ממזר, 'ממזר' ונמצא נתיין, 'בן עיר' ונמצא בן כרך [עיר
51 גדולה], 'בן כרך' ונמצא בן עיר, 'על מנת שאני עשיר'
52 ונמצא עני, 'עני' ונמצא עשיר, 'על מנת שביתי קרוב
53 למרחץ' ונמצא רחוק, 'רחוק' ונמצא קרוב, 'על מנת שיש
54 לי בת' או 'שפחה גודלת' [קולעת שיער] או 'אופה' ואין
55 לו, על מנת שאין לו ויש לו, 'על מנת שיש לי אשה
56 ובנים' ואין לו, על מנת שאין לו ויש לו - בכל אלו
57 והדומין להן, אינה מקדשת; וכן היא שהטעתה.
58 ב. ובכלם - אף על פי שאמרה: 'בלבי היה להתקדש לו
59 אף על פי שהטעני ואין הדבר כמו שאמר', וכן אם אמר
60 הוא: 'בלבי היה לקדשה אף על פי שהטעני' - אינה
61 מקדשת; דברים שבלב אינן דברים.
62 ג. 'הרי את מקדשת לי על מנת שאני בסם' [מוכר בשמים]
63 ונמצא בסם וברסי [מעבד עורות], 'על מנת שאני בן עיר'
64 ונמצא בן עיר וכן כרך, 'על מנת ששמי יוסף' ונמצא שמו
65 יוסף ושמעון - הרי זו מקדשת; אבל אם אמר לה: 'על
66 מנת שאין שמי אלא יוסף' ונמצא שמו יוסף ושמעון,
67 'שאיני אלא בסם' ונמצא בסם וברסי, 'שאיני אלא בן עיר'
68 ונמצא בן עיר וכן כרך - אין זו מקדשת.
69 ד. האומר לאשה: 'הרי את מקדשת לי בזה על מנת שאני
70 יודע לקרות' - צריך שיקרא התורה ויתרגם אותה תרגום
71 אוניקלוס הגר; ואם אמר לה 'על מנת שאני קראה' - צריך
72 להיות יודע לקרות תורה נביאים וכתובים בדקדוק יפה.
73 'על מנת שאני יודע לשנות' - צריך להיות יודע לקרות
74 המשנה; 'על מנת שאני תנא' - צריך להיות יודע לקרות
75 המשנה וספרא וספרי ותוספתא של רבי חייא.
76 ה. 'על מנת שאני תלמיד' - אין אומרים בן עזאי וכן
77 זמא [כגדולי תורה], אלא כל ששואלין אותו דבר אחד
78 בתלמודו ואומר, ואפלו בהלכות החג שמלמדין אותו
79 ברבים מדברים הקלים סמוך לחג כדי שיהיו כל העם
80 בקיאים בהן. 'על מנת שאני חכם' - אין אומרים ברבי
81 עקיבה ורבנן, אלא כל ששואלין אותו דבר חכמה
82 [סברה] בכל מקום [בתורה] ואומר. 'על מנת שאני גבור'
83 - אין אומרים כאבנר בן נר וכיוצא, אלא כל שחבריו
84 מתיראים ממנו מפני גבורתו. 'על מנת שאני עשיר' - אין
85 אומרים ברבי אלעזר בן עזריה, אלא כל שבגו עירו מכבדין

1 מקדשת. נמצא בהם דינר רע [חסר במשקלו] - אם יכולה
2 להוציאו על ידי הדחק, יחליפנו; ואם לאו, אינה מקדשת.
3 יח. אמר לה: 'הרי את מקדשת לי בבגדים אלו שהן שוין
4 חמשים דינר', והיו של משי וכיוצא בהן שהאשה מתאנה
5 להן - אם היו שוין חמשים, הרי זו מקדשת משעת
6 לקיחה; ואינן צריכין שומא בשוק ואחר כך תהיה
7 מקדשת, כדי שתסמך דעתה, אלא הואיל והם שוין
8 כשאמר לה, הרי זו מקדשת משעה ראשונה. ואם אינם
9 שוין, אינה מקדשת.
10 יט. איש ואשה שהיו עסקין בדברי ארוסין, הוא אומר:
11 'במאה דינר אקדש אותך', והיא אומרת: 'איני מתקדשת
12 לך אלא במאתים וזו', והלך זה לביתו וזו לביתה [מבלי
13 להסכים], ואחר כך תבעו זה את זה [הסכימו לחדש את
14 הקשר] וקדשו סתם [בלי להזכיר סכום] - אם האיש תבע
15 את האשה, יעשו דברי האשה; ואם האשה תבעה את
16 האיש, יעשו דברי האיש.
17 כ. העושה שליח לקדש לו אשה, והלך השליח וקדשה
18 על תנאי - אינה מקדשת; וכן אם אמר לו לקדשה על
19 תנאי, והלך וקדשה סתם, או על תנאי אחר, או ששנה את
20 התנאי - אינה מקדשת.
21 כא. אמר לו: 'קדשה לי במקום פלוני', והלך וקדשה
22 במקום אחר - אינה מקדשת; 'קדשה לי והרי היא במקום
23 פלוני', והלך וקדשה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני
24 שמראה מקום הוא לו [ציון לו היכן היא נמצאת]. וכן היא
25 שאמרה לשלוחה: 'קבל לי קדושי במקום פלוני', וקבל
26 לה במקום אחר - אינה מקדשת; 'הרי הפעל במקום
27 פלוני', וקבל לה במקום אחר - הרי זו מקדשת, מפני
28 שמראה מקום היא לו.
29 כב. המקדש את האשה וחרז בו מיד הוא או היא, אף על
30 פי שחרזו בתוך כדי דבור [בטווח מידי של זמן אמירת
31 משפט] - אין חזרתם כלום, והרי היא מקדשת.
32 כג. המקדש על תנאי וחרז אחר כמה ימים ובטל התנאי,
33 אף על פי שבטלו בינו לביתה שלא בפני עדים - בטל
34 התנאי, והרי היא מקדשת סתם. וכן אם היה התנאי מן
35 האשה, ובטלה אותו אחר בן בינה לבינו - בטל התנאי.
36 לפיכך המקדש על תנאי וכןס סתם [נשאה ללא הזכרת
37 התנאי] או בעל סתם - הרי זו צריכה גט אף על פי שלא
38 נתקנס התנאי, שמא בטל התנאי כשבטל או כשפנס. וכן
39 המקדש בפחות מפרוטה, או במלוה [שחייבת לו], וחרז
40 ובעל סתם בפני עדים - צריכה גט, שעל בעילה זו סמוך
41 [לקדשה בה], ולא על אותו הקדושין הפסולין; חזקה היא
42 שאין אדם מישאל הכשרים עושה בעילתו בעילת זנות,
43 והרי בידו עתה לעשותה בעילת מצוה.

1 ואינו יודע אם קדש לו אשה או לא קדש - הרי זה בחזקת
2 שקדש, שחזקת השליח לעשות שליחותו, והואיל ואין
3 ידוע איזו אשה קדש לו, הרי זה אסור בכל אשה שיש
4 לה קרובות שהן צרוה עליה, כגון אשה שיש לה בת או
5 אם או אחות וכיוצא בהן; שאם תאמר ישא זו - שמא
6 אמה קדש לו שליחו, או אחותה, או בתה. ומתר באשה
7 שאין לה קרובות כגון אלו. היתה לה קרובה, אחות או
8 אם וכיוצא בהן, והיתה הקרובה אשת איש בשעה
9 שעשהו שליח, אף על פי שנתגדרה קדם שימות השליח
10 - הרי זה מותר בה; ואין אומרים שמא קדש השליח את
11 קרובתה אחר שנתגדרה, מפני שלא היתה ראויה בשעה
12 שעשה השליח, ואין אדם עושה לו שליח לקדש לו אלא
13 אשה שיכול הוא לקדשה בשעת השליחות.
14 ז. מי שהיה לו חמשה בנים, ועשו כלן את אביהם שליח
15 לקדש להם נשים, ואמר אבי הבנים לאיש שהיה לו חמש
16 בנות: 'אחת מבנותיך מקדשת לאחד מבני', וקבל האב
17 הקדושין - כל אחת מהן צריכה חמשה גטין מכל האחין,
18 והואיל וכלן נתנו רשות לאב לקדש להם; מת אחד מהן,
19 כל אחת מהן צריכה ארבעה גטין, וחליצה מאחד מהם.
20 ח. האב שהיתה לו בת קטנה, או נערה שהיא ברשותו,
21 ובת בוגרת, ונתנה לו הבוגרת רשות לקדשה, וקדש בתו
22 סתם לאחד - אין הבוגרת בכלל עד שיפרש ויאמר 'בתי
23 הבוגרת שעשית אותי שליח'; לפיכך אין הבוגרת מקדשת,
24 ובאחותה מקדשת.
25 ט. מי שיש לו שתי בתי (קבוצות) בנות משתי נשים, וכלן
26 ברשותו [שלא בגורן], וקדש אחת מהן, ובשעת הקדושין
27 אמר לבצל: 'קדשתי לך את בתי הגדולה' - אף על פי
28 שיש לו מר, שמא גדולה שבגדולות [מאשתו הראשונה]
29 קדש לו, או גדולה שבקטנות [מאשתו השנייה], או קטנה
30 שבגדולות שהיא גדולה מן הגדולה שבקטנות - הרי כלן
31 מתרות, חוץ מן הגדולה שבגדולות, והיא לבדה
32 המקדשת. וכן אם קדש בתו הקטנה - אף על פי שיש
33 לו מר, שמא קטנה שבקטנות, או קטנה שבגדולות, או
34 גדולה שבקטנות שהיא קטנה מן הקטנה שבגדולות - הרי
35 כלן מתרות, חוץ מן הקטנה שבקטנות, והיא לבדה
36 המקדשת; שמשמע 'בתי הגדולה', שאין בבנותיו גדולה
37 ממנה; ומשמע 'הקטנה', שאין בהן קטנה ממנה.
38 י. נאמן האב לומר על בתו קדם שתבגר שהיא מקדשת,
39 ואוסרה על הכל.
40 יא. האב שאמר: 'קדשתי את בתי ואיני יודע למי
41 קדשתי' - הרי זו אסורה לעולם על כל אדם, עד
42 שיאמר: 'נודע לי שלפלוני קדשתי'; ונתניה צריכה ממנו
43 גט בלבד, ואף על פי שנודע לו אחר שבגרה.
44 יב. אמר האב: 'איני יודע למי קדשתי', ובא אחד
45 ואמר: 'אני הוא שקדשתי' - נאמן אף לכנס, ואינו צריך
46 קדושין אחרים.
47 יג. באו שנים, זה אומר 'אני קדשתי', וזה אומר 'אני

1 אותו מפני עשרו. 'על מנת שאני צדיק' - אפלו רשע
2 גמור, הרי זו מקדשת מספק, שמא הרהר בתשובה
3 בדעתו. על מנת שהוא רשע - אפלו צדיק גמור, הרי זו
4 מקדשת מספק, שמא הרהר בעבודה זרה בדעתו; שעון
5 עבודה זרה גדול הוא, ומשיהרהר לעבד בלבו נעשה
6 רשע, שנאמר: 'פן יפתה לבבכם', וכתוב: 'למען תפוש
7 את בית ישראל בלבם'.
8 ו. המקדש את האשה ואמר: 'הייתי סבור שהיא כהנת
9 והרי היא לויה', 'לויה והרי היא כהנת', 'עניה והרי היא
10 עשירה', 'עשירה והרי היא עניה' - הרי זו מקדשת, מפני
11 שלא הטעתו; וכן היא שאמרה: 'סבורה הייתי שהוא כהן
12 והרי הוא לוי', 'לוי והרי הוא כהן', 'עשיר והרי הוא עני',
13 'עני והרי הוא עשיר' - הרי זו מקדשת, מפני שלא הטעה
14 אותה.
15 פקט ט
16 א. המקדש שתי נשים שאסור לשא שתייהן משום צרוה
17 [וקידשן] - כאחת - אינן מקדשות. כיצד? כגון שקדש
18 אשה ובתה, או שתי אחיות כאחת - אין אחת מהן
19 מקדשת.
20 ב. קדש נשים רבות כאחת ואמר: 'הרי כלן מקדשות
21 לי', והיו בהן שתי אחיות, או אשה ובתה, וכיוצא בהן -
22 אין אחת מהן מקדשת; אם אמר להן: 'הראויה מן
23 לביאה מקדשת לי' - הרי כלן מקדשות, חוץ מאחיות, או
24 אשה ובתה, וכיוצא בהן. וכן אם אמר להן: 'הרי כלן
25 מקדשות לי', והיתה בהן שפחה, או גויה, או אשה אחת
26 צרוה, כגון אשת איש או בתו או אחותו וכיוצא בהן -
27 אין אחת מהן מקדשת; ואם אמר: 'הראויה מן לביאה
28 מקדשת' - הרי כלן מקדשות לו, חוץ מאשה שאין
29 הקדושין תופסין בה.
30 ג. אמר לשתי אחיות: 'הרי אחת מהן מקדשת לי בזה',
31 ונתן להן פרוטה, או שקבלתה אחת על ידי [בשביל]
32 חבירתה, וכן האומר לאב: 'אחת מבנותיך מקדשת לי',
33 וקבל האב קדושה - כלן צריכות גט ממנו, ואסור לו
34 לבוא על אחת מהן; מפני שהקדושין תופסין בהן ואף על
35 פי שאי אפשר לבוא על אחת מהן.
36 ד. העושה שליח לקדש לו אשה פלונית, והלך לקדשה
37 לו, וקדש המשלח בעצמו לאמה [את אמה] או לבתה או
38 לאחותה, ואין ידוע איזו מהן נתקדשה ראשונה - שתייהן
39 צריכות גט ואסורות עליה. וכן אשה שעשתה שליח
40 לקדשה, והלכה וקדשה היא עצמה לאחר, ואין ידוע איזה
41 מהם קדם - שניהן נותנין לה גט; ואם רצו, אחד נותן גט
42 ואחד פונס.
43 ה. כמה דברים אמורים? ברחוקין; אבל אם קדשה
44 השליח לאב וקדשה היא עצמה לבן, או לאחיו, וכיוצא
45 בהן - שניהן נותנין גט, והיא אסורה לשניהן.
46 ו. האומר לשליחו: 'צא וקדש לי אשה', ומת השליח,

48 בקרובות בלן; ונותן גט לכל אחת ואחת, ומניח כתובה
49 אחת ביניהן ומספלק. ואם קדש בביאה, קנסו אותו
50 חכמים שיתן כתובה לכל אחת ואחת. והדבר ידוע
51 שהכתובה שכתב לאחת מהן אברה, וכל אחת ואחת
52 אומרת 'אני היא שקדשתי וכתבתה לי כתובה ואברה
53 כתבתה'.
54 **כב.** האשה שיצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני - הרי
55 זו בחזקת מקדשת, אף על פי שאין שם ראיה ברורה; וכל
56 קול שלא החזק בבית דין, אין חוששין לו. וכיצד הוא
57 הקול שתחזק זו בו שהיא מקדשת? כגון שבאו שנים
58 והעידו שראו הנרות דולקים ומטות מצעות, ובגוי אדם
59 נכנסין ויוצאין, ונשים שמחות לה ואומרות: 'נתקדשה
60 פלונית היום, נתקדשה פלונית היום'. שמעו אותן
61 אומרות: 'פלונית נתקדשה היום' - אין חוששין לה, שמה
62 נודמנו לקדש ולא נתקדשה; עד שישמעו שנתקדשה. וכן
63 אם באו שנים ואמרו: 'ראינו כמו שמחת ארוסין ושמענו
64 הקברה [המולה], ושמענו מפלוני ששמע מפלוני
65 שנתקדשה פלונית בפני פלוני ופלוני, והלכו להם העדים
66 למדינה אחרת, או מתו' - הרי זה קול שמחזיק אותה
67 מקדשת.
68 **כג.** במה דברים אמורים? שלא היתה שם אמתלה [טעם
69 השובר את הקול]; אבל אם היתה שם אמתלה, ושמעו
70 האמתלה ושמעו שנתקדשה - לא החזקה מקדשת. כיצד
71 היא האמתלה? פלונית נתקדשה על תנאי, או קדושי ספק
72 - לא החזקה; אלא שואלין אותה, וסומכין על דבריה,
73 הואיל ואין שם ראיה ברורה ולא קול חזק.
74 **כד.** יצא עליה קול שנתקדשה לפלוני, ולאחר ימים אמרו
75 אמתלה - אם מאין הדברים לבית דין שהוא כן - סומכין
76 על האמתלה, ולא תחזק מקדשת; ואם לאו - הואיל ולא
77 נשמעה האמתלה בעת שנשמעו הקדושין, אין חוששין
78 לאמתלה.
79 **כה.** מעשה באחת שיצא עליה קול שנתקדשה לבנו של
80 פלוני, ולאחר זמן שאלו את אביו ואמר: 'על תנאי כף
81 נתקדשה לו, ולא נתקנים התנאי'; ולא סמכו חכמים על
82 דבריו, אלא אמרו: 'הרי זו ספק מקדשת, וכאלו אין שם
83 אמתלה'.
84 **כו.** יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ובא שני
85 וקדשה בפנינו - בודקין על קדושי ראשון, שהם בקול:
86 אם באו עדים בראיה ברורה שהיא מקדשת לראשון, אין
87 קדושי שני בלום; ואם לאו - מגרש ראשון שקדושו
88 בקול, ונושא השני שקדושו ודאי. ואם גרש השני, לא
89 יכנס הראשון, שמה יאמרו החזיר גרושתו מן הארוסין
90 אחר שנתארסה לאחר.
91 **כז.** יצא עליה קול שהיא מקדשת לפלוני, ויצא קול אחר
92 כמותו שהיא מקדשת לאחר - אחד כותב גט ואחד כונס,
93 בין ראשון בין אחרון.
94 **כח.** מקום שנהגו לשלח סבלונות [מתנות] לארוסה אחר

1 קדשתיה' - שניהם נותנין גט; ואם רצו, אחד נותן גט
2 ואחד כונס. כנסה, ואחר כך בא אחר ואמר: 'אני הוא
3 שקדשתיה' - אינו נאמן, ואינו אוסרה על בעלה.
4 **יד.** האשה שאמרה: 'נתקדשתי ואני יודעת למי
5 נתקדשתי', ובא אחד ואמר: 'אני הוא שקדשתי' - נאמן
6 לתן גט, ומהנה מתרת לכל אדם חוץ ממנו; אבל אינו
7 נאמן לכנס, שמה יצרו תקפו והיא תרגיל לו [תחפה עליו]
8 כדי להתירה.
9 **טו.** האומר לאשה 'קדשתיך', והיא אומרת 'לא קדשתי'
10 - הוא אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו. היא
11 אומרת 'קדשתי', והוא אומר 'לא קדשתיך' - הוא מתר
12 בקרובותיה, והיא אסורה בקרוביו. 'קדשתיך', והיא
13 אומרת 'לא קדשתי אלא בתי' - הוא אסור בקרובות גדולה
14 [האם], וגדולה מתרת בקרוביו; ומתר בקרובות הבת,
15 והבת מתרת בקרוביו. 'קדשתי את בתך', והיא אומרת 'לא
16 קדשתי אלא אותי' - הוא אסור בקרובות הבת, והבת
17 מתרת בקרוביו; ומתר בקרובות האם, והאם אסורה
18 בקרוביו.
19 **טז.** וכל אלו שטוענין [לתקפות] הקדושין [בין הוא בין
20 היא], בשטען הטוען שהיו שם קדושין בפני עדים והלכו
21 למדינה אחרת או מתו; אבל אם הודו שהיו הקדושין
22 בלא עדים - אין כאן קדושין, כמו שבארנו. וכל מקום
23 שתאמר אשה לאיש 'קדשתי', והוא אומר 'לא קדשתי' -
24 מבקשים ממנו שיכתב לה גט כדי להתירה לשאר העם,
25 שאין לו בזה הפסד; ואם נתן לה גט מעצמו, כופין אותו
26 לתן כתובה.
27 **יז.** העושה לו שליח לקדש לו אשה, והלך וקדשה, השליח
28 וקדשה לעצמו - הרי זו מקדשת לשליח; ואסור לעשות
29 כן. וכל העושה דבר זה וכיוצא בו בשאר דברי מקח
30 וממכר, נקרא רשע.
31 **יח.** העושה שליח לקדש לו אשה, והלך וקדשה, השליח
32 אומר 'לעצמי קדשתיך', והאשה אומרת 'לאיש ששלחו
33 נתקדשתי' - אם לא עשה [מינה] השליח בעדים, הרי
34 השליח אסור בקרובותיה, והיא מתרת בקרוביו; והאשה
35 אסורה בקרובי המשלח, והמשלח מתר בקרובותיה. ואם
36 החזק השליח בעדים [מינה אותו בפני עדים], הרי זו
37 מקדשת לראשון.
38 **יט.** אמרה: 'אני יודעת למי נתקדשתי, אם לשולח או
39 לשלוחו' - אם לא החזק השליח בעדים, הרי זו מקדשת
40 לשני; ואם החזק שהוא שלוחו, שניהם כותבין גט. ואם
41 רצו, אחד נותן גט ואחד כונס.
42 **כ.** האשה שעשת שליח לקדשה, והלך וקדשה, ובעת
43 הליכתו בשלה השליחות וחזרה בה, ואין ידוע אם קדם
44 שקבל לה הקדושין חזרה או אחר הקדושין - הרי זו
45 מקדשת מספק; וכן האיש שעשה שליח וחזר בו.
46 **כא.** המקדש אחת מחמש נשים ואינו יודע איזו מהן
47 קדש, וכל אחת ואחת אומרת 'אותי קדש' - אסור

העולם, ויצר האדם. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר יצר את האדם בצלמו, בצלם דמות תבניתו, והתקין לו ממנו בנים עדי עד, ברוך אתה ה' יוצר האדם. שוש תשיש ותגל עקרה, בקבוץ בניה לתוכה בשמחה, ברוך אתה ה' משמח ציון בבניה. שמח תשמח רעים אהובים, כשמחך יצירך מקדם בגן עדן, ברוך אתה ה' משמח עמו ובונה ירושלים. ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר ברא ששון ושמחה, חתן וכלה, גלה ורנה אהבה אהבה שלום ורעות, מהרה ה' אלהינו ישמע מערי יהודה ומחוצות ירושלים קול ששון וקול שמחה קול חתן וקול כלה, קול מצהלות חתנים ממשחה ונערים מגנינתם, ברוך אתה ה' משמח חתן עם הכלה.

ד. ואם יהיה שם יין - מביא כוס של יין, ומברך על היין תחלה, ומסדר את כלן על הכוס, ונמצא מברך שבע ברכות. ויש מקומות שנהגו להביא הדס עם היין, ומברך על הדס (ברכת הבשמים) אחר היין, ואחר כך מברך השש.

ה. ואין מברכין ברפת חתנים אלא בפעירה גדולים ובני חורין; וחתן מן המניין.

ו. המארג את האשה, וברך ברפת חתנים, ולא נתיחד עמה בביתו - עדין ארוסה היא; שאין ברפת חתנים עושה הנשואין, אלא כניסה לחפה. ארס וכןס לחפה ולא ברוך ברפת חתנים - הרי זו נשואה גמורה, וחוזר ומברך אפלו אחר כמה ימים. ולא תנשא נדה עד שתטהר, ואין מברכין לה ברפת חתנים עד שתטהר. ואם עבר ונשא וברך, אינו חוזר ומברך.

ז. וצריך לכתב כתובה קדם כניסה לחפה, ואחר כך יהיה מתר באשתו; והחתן נותן שכר הסופר. וכמה הוא כותב לה? אם היתה בתולה, אין כותבין לה פחות ממאתים דינר; ואם היתה בעולה, אין כותבין לה פחות ממאה דינר. וזה הוא הנקרא 'עקר כתובה'. ואם רצה להוסיף לה, אפלו כפר וזה - מוסיף. ודין התוספת ודין העקר אחד הוא לרב הדברים; לפיכך כל מקום שנאמר בו כתובה סתם, הוא העקר והתוספת כאחד. וחכמים הם שתקנו כתובה לאשה, כדי שלא תהא קלה בעיניו להוציאה.

ח. דינרים אלו - לא תקנו אותם מן הכסף הטהור אלא ממטבע שהיה באותן הימים, שהיה שבעה חלקים נחשת וחלק אחד כסף, עד שהיה בסלע [שהוא ד' דינרים] חצי וזו כסף; ונמצאו מאתים דינרים של בתולה, חמשה ועשרים דינר של כסף, ומאה של בעולה, שנים עשר דינר ומחצה. ומשקל כל דינר - שש ותשעים שעורות, כמו שבארנו בתחלת עירובין. והדינר - הוא הנקרא 'זוז' בכל מקום, בין שהיה מן הכסף הטהור, בין שהיה ממטבע אותן הימים.

ט. אין פוחתין לכתולה ממאתים, ולבעולה ממאה; וכל הפוחת, בעילתו בעילת זנות. אחד הפוחת את הכתובה בשטר, ואחד שהעידו עליו עדים [שהתחייב דמי כתובה]

שתתארג, ובאו עדים שראו סבלונות הובלו לה - חוששין לה שמה נתקדשה וצריכה גט מספק, אף על פי שרב אנשי העיר אין משלחין אלא קדם הארוסין. ומקום שנהגו כלם לשלח הסבלונות תחלה ואחר כך מקדשין, וראו סבלונות - אין חוששין לה.

כט. החזק שטר כתובה [על ידי שראו אותו] - אם דרך מקצת אנשי המקום שמקדשין ואחר כך כותבין, חוששין לה; ואף על פי שאין שם סופר, אין אומרים שמה מפני הסופר שמצא הקדים וכתב. ואם דרך כל אנשי המקום שכותבין הכתובה קדם הקדשין, אין חוששין לה.

ל. שנים אומרים ראיה שנתקדשה ביום פלוני, ושנים אומרים לא ראיה - אף על פי שכלם שוכנים בחצר אחת, הרי זו מקדשת; שאין 'לא ראיה' ראיה, שדרך העם לקדש בצנעה.

לא. אמר עד אחד 'מקדשת היא', והיא אומרת לא נתקדשתי - הרי זו מתרת. אחד אומר 'מקדשת', ואחד אומר 'אינה מקדשת' - לא תנשא, ואם נשאת לא תצא, שהרי היא אומרת: 'לא נתקדשתי'. אמרה 'מקדשת אני', ולאחר זמן עמדה וקדשה עצמה - אם נתנה אמתלה לדבריה [הסבר למה שאמרה "מקודשת אני"] ואמרה: 'מפני כך וכך אמרתי בתחלה שאני מקדשת', וראינו בדבריה ממש - הרי זו מתרת לשני. ואם לא נתנה אמתלה לדבריה, או שנתנה ואין בה ממש - הרי זו אסורה, וקדושי שני קדושי ספק, לפיכך נותן לה גט, ותהיה אסורה עליו ועל הכל עד שיבוא ארוסה. וכן האשה שבאת ואמרה 'אשת איש אני', וחזרה ואמרה 'פנויה אני' - אם נתנה אמתלה לדבריה ויש בדבריה ממש - הרי זו נאמנת.

פרק י

א. הארוסה אסורה לבעלה מדברי סופרים כל זמן שהיא בבית אביה; והבא על ארוסתו בבית חמיו, מפין אותו מפת מרדות [מלקות מדברבב]. ואפלו קדשה בביאה, אסור לו לבוא עליה ביאה שניה בבית אביה, עד שיביא אותה לתוך ביתו וינתיחד עמה ויפרישנה לו; ויחוד זה הוא הנקרא כניסה לחפה, והוא הנקרא 'נשואין' בכל מקום. והבא על ארוסתו לשם נשואין אחר שקדשה - משערה בה קנאה, ונעשית נשואה, והרי היא אשתו לכל דבר.

ב. כיון שנקנסה הארוסה לחפה - הרי זה מתר לבוא עליה בכל עת שירצה, והרי היא אשתו גמורה לכל דבר. ומשתכנס לחפה - נקראת נשואה, אף על פי שלא נבעלה, והוא שתהיה ראויה לבעילה; אבל אם היתה נדה, אף על פי שנקנסה לחפה ונתיחד עמה - לא גמרו הנשואין, והרי היא בארוסה עדין.

ג. וצריך לברך ברפת חתנים בבית החתן קדם הנשואין, וכן שש ברכות, ואלו הן: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, שהכל ברא לכבודו'. 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך

38 שְׁאֵסוּר לִשָּׂא בַשָּׁבַת. וְאֶפְלוּ בְּחֵלוֹ שֶׁל מוֹעֵד אֵין נוֹשְׂאִין
39 נָשִׁים, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ - לִפִּי שְׂאִין מְעַרְבִין שְׂמֻחָה בְּשֻׁמְחָה,
40 שְׂנֹאֲמֵר: "מֵלֵא שְׂבַע זֹאת, וְנִתְּנָה לָךְ גַּם אֶת זֹאת". וְשֹׁאֵר
41 הַיָּמִים, מִתֵּר לִשָּׂא בְּכָל יוֹם שִׁירָצָה - וְהוּא שִׁיטְרַח
42 בְּסֻעוֹת נְשׂוּאִין שְׁלֹשָׁה יָמִים קֹדֶם יוֹם הַנְּשׂוּאִין.
43 טו. מְקוֹם שְׂאִין בֵּית דִּין יוֹשְׁבֵין בּוֹ אֵלָּא בְּשָׁנִי וּבְחֻמִּישִׁי
44 בְּלֵבָד, בְּתוֹלָה נִשְׂאָת בְּיוֹם רַבִּיעִי, שָׂאֵם הֵיחָה לוֹ טַעֲנַת
45 בְּתוּלִים [שְׁלֹא מִצָּאָה בְּתוּלָה], יִשְׁפִּים לְבֵית דִּין; וּמִנְהַג
46 חֻמִּים הוּא, שֶׁהַנּוֹשֵׂא אֶת הַבְּעוּלָה יִשְׁאַנָּה בְּחֻמִּישִׁי, כְּדִי
47 שִׁיחִיָּה שְׂמִיחָה עִמָּה חֻמִּישִׁי וְעָרַב שָׁבַת וּבִשְׁבַת, וְיִוצֵא
48 לְמַלְאכָתוֹ בְּיוֹם הָרִאשׁוֹן.
49 טז. הַמֶּאֱרָס בְּתוֹ קִטְנָה וְתִבְעָה הַבֶּעַל לְנְשׂוּאִין - בֵּין הִיא
50 בֵּין אֲבִיהָ יְכוּלִין לַעֲכָב שְׂלֵא תִנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּגְדִּיל וְתַעֲשֶׂה
51 נַעֲרָה. וְאֵם רָצוּ וּבְנִסָּה, כּוֹנֵס; וְאֵין רְאוּי לַעֲשׂוֹת כֵּן.
52 יז. אֲרִסָּה וְשִׁקָּה כְּמָה שְׁנִים וְתִבְעָה לְנְשׂוּאִין וְהִיא
53 נַעֲרָה - נוֹתֵנִין לָהּ שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַתִּבְעָה לִפְרֹגֶס
54 אֶת עֲצָמָה [בְּבִגְדִים וּתְכֵשִׁיטִים] וְלִתְּקֵן מַה שֶׁהִיא צָרִיכָה
55 לוֹ, וְאַחֵר כֶּף תִּנָּשֵׂא. תִּבְעָה אַחֵר שְׁבַעֲנָה, נוֹתֵנִין לָהּ שְׁנִים
56 עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַבְּגָר; וְכֵן אִם קִדְּשָׁה בְּיוֹם הַבְּגָר, נוֹתֵנִין
57 לָהּ שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ מִיּוֹם הַקְּדוּשָׁין, שֶׁהוּא יוֹם הַבְּגָר.
58 קִדְּשָׁה אַחֵר שְׁבַעֲנָה - אִם עָבְרוּ עָלֶיהָ שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ
59 בְּבִגְדוֹתָהּ וְאַחֵר כֶּף נִתְקַדְּשָׁה, אֵין נוֹתֵנִין לָהּ אֵלָּא שְׁלֹשִׁים
60 יוֹם מִיּוֹם שִׁתְּבַעָה; וְכֵן הַמֶּאֱרָס אֶת הַבְּעוּלָה, נוֹתֵנִין לָהּ
61 שְׁלֹשִׁים יוֹם מִיּוֹם הַתִּבְעָה.
62 יח. כִּשְׁם שְׁנוֹתֵינִי זְמַן לֹאֲשָׁה מִשְׁתַּבְּעָה הַבֶּעַל לִפְרֹגֶס אֶת
63 עֲצָמָה וְאַחֵר כֶּף תִּנָּשֵׂא, כֶּף נוֹתֵנִין זְמַן לֹאֲשֵׁי לִפְרֹגֶס אֶת
64 עֲצָמוֹ [לְהַכִּין צֹרֵכֵי הַסְּעוּדָה וְהַחֻפָּה] מִשְׁתַּבְּעָה אוֹתוֹ
65 הָאִשָּׁה. וְכִמָּה נוֹתֵנִין לוֹ? כְּמוֹ שְׁנוֹתֵינִי לָהּ: אִם שְׁנִים עֶשֶׂר
66 חֹדֶשׁ, שְׁנִים עֶשֶׂר חֹדֶשׁ; וְאִם שְׁלֹשִׁים יוֹם, שְׁלֹשִׁים יוֹם.
67 יט. הַגִּיעַ זְמַן שְׁנִיתָהּ לֹאֲשֵׁי וְלֹא נִשְׂאָה - נִתְחַיֵּב
68 בְּמִזְוֹנוּתֶיהָ אֶף עַל פִּי שְׂלֵא כֹנֵס; וְאִם הַגִּיעַ הַזְּמַן בְּאֶחָד
69 בְּשָׁבַת אוֹ בְּעָרַב שָׁבַת - אֵינוֹ מַעֲלָה לָהּ מִזְוֹנוּת לְאוֹתוֹ
70 הַיּוֹם, מִפְּנֵי שֶׁאֵינוֹ יְכוּל לִכְנֹס. וְכֵן אִם חָלָה הוּא אוֹ הִיא,
71 אוֹ שֶׁפָּרְשָׁה נִדָּה כְּשֶׁהִגִּיעַ הַזְּמַן - אֵינוֹ מַעֲלָה לָהּ מִזְוֹנוּת,
72 שֶׁהִיא אֵינָה רְאוּיָה לְהִנָּשֵׂא עַד שֶׁתִּטְהַר אוֹ עַד שֶׁתִּכְרִיא,
73 וְכֵן הוּא אֵינוֹ יְכוּל לִשָּׂא אִשָּׁה עַד שִׁיכְרִיא.

1 וְכֵן מִיָּדוּ [הַתְּחִיב בַּקִּינִי סוּדָר] שֶׁהוּא חַיֵּב לָהּ מִמָּה אוֹ
2 מֵאֲתִים - הִרִי זֶה מִתֵּר; וְכֵן אִם נָתַן לָהּ מִשְׁלָטִין כְּגֹדֶר
3 כְּתֻבָּה - הִרִי זֶה מִתֵּר לְבַעַל, עַד שִׁיחִיָּה לוֹ פְּנֵאִי לְכַתֵּב.
4 י. הַכּוֹנֵס אֶת הָאִשָּׁה וְלֹא כָּתַב לָהּ כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁכָּתַב וְאָבִד
5 שִׁטְר כְּתֻבָּה, אוֹ שֶׁמָּחַלָה כְּתֻבָּתָה לְבַעַלָּהּ, אוֹ שֶׁמָּכַרָה לוֹ
6 כְּתֻבָּתָה - חוֹזֵר וְכוֹתֵב לָהּ כְּתֻבָּה עֶקֶר, אִם רָצָה לְקַיְּמָה;
7 לִפִּי שְׁאֵסוּר לוֹ לֹאֲדָם לִשְׁהוֹת עִם אִשְׁתּוֹ אֶפְלוּ שְׂעָה אַחַת
8 בְּלֵא כְּתֻבָּה. אֲכָל הַמוֹכֵר כְּתֻבָּתָה לְאַחֵרִים בְּטוֹבַת הַנִּיָּה
9 [בְּמַחֲמֵר זוּל], אֵינוֹ צָרִיף לְכַתֵּב לָהּ כְּתֻבָּה אַחֵרָת; שְׂלֵא
10 תִּקְנוּ כְּתֻבָּה אֵלָּא כְּדִי שְׂלֵא תִּהְיֶה קֶלָה בְּעֵינֵי הַוָּצִיָּאָה,
11 וְאִם הוֹצִיָּאָה זֶה מִשְׁלֵם כְּתֻבָּה לְלוֹקָח, כְּדִרְךָ שִׁיחִיָּה מִשְׁלֵם
12 לָהּ אִם לֹא מְכָרָה.
13 יא. הַמֶּאֱרָס אֶת הָאִשָּׁה וְכָתַב לָהּ כְּתֻבָּה וְלֹא נִכְנָסָה לְחֻפָּה
14 - עֲדִין אֲרִסָּה הִיא, וְאֵינָה נְשׂוּאָה; שְׂאִין הַכְּתֻבָּה עוֹשֶׂה
15 הַנְּשׂוּאִין. וְאִם מָת אוֹ גִּרְשָׁה, גּוֹבָה עֶקֶר כְּתֻבָּתָה מִבְּנֵי
16 חוּרִין [מִנְכֻסִּים שְׁבִרְשׁוֹתוֹ, שְׁלֵא מִנְכְּרוּ]; וְאֵינָה גּוֹבָה
17 תּוֹסֶפֶת כָּלֵל, הוֹאִיל וְלֹא נִכְנָסָה. אֲכָל אִם אֲרִסָּה וְלֹא כָּתַב
18 כְּתֻבָּה, וּמָת אוֹ גִּרְשָׁה וְהִיא אֲרִסָּה - אֵין לָהּ כְּלוּם, וְאֶפְלוּ
19 הָעֶקֶר; שְׂלֵא תִקְנוּ לָהּ עֶקֶר כְּתֻבָּתָה עַד שֶׁתִּנָּשֵׂא אוֹ עַד
20 שִׁיכְתֵּב. וְהַמֶּאֱרָס אֶת בְּתוֹ וְכָתַב לָהּ הַמֶּאֱרָס כְּתֻבָּה, וּמָת
21 אוֹ גִּרְשָׁה כְּשֶׁהִיא נַעֲרָה - כְּתֻבָּתָה לְאֲבִיהָ, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ.
22 יב. וְכֵן תִּקְנוּ חֻמִּים, שֶׁכָּל הַנּוֹשֵׂא בְּתוּלָה, יְחִיָּה שְׂמִיחָה
23 עִמָּה שְׂבַעֲתָ יָמִים - אֵינוֹ עוֹסֵק בְּמַלְאכָתוֹ, וְלֹא נוֹשֵׂא וְנוֹתֵן
24 בְּשׂוּק, אֵלָּא אוֹכֵל וְשׂוֹתֵה וְשִׂמְחָה, בֵּין שִׁיחִיָּה בְּחוּר [ר״ק]
25 בֵּין שִׁיחִיָּה אֶלְמוֹן; וְאִם הֵיחָה בְּעוּלָה, אֵין פָּחוֹת מִשְׁלֹשָׁה
26 יָמִים; שֶׁתִּקְנֵת חֻמִּים הִיא לְכָנוּת יִשְׂרָאֵל, שִׁיחִיָּה שְׂמִיחָה
27 עִם הַבְּתוּלָה שְׂבַעֲתָ יָמִים, וְעִם הַבְּעוּלָה שְׁלֹשָׁה יָמִים, בֵּין
28 בְּחוּר בֵּין אֶלְמוֹן.
29 יג. יֵשׁ לוֹ [מוֹתֵר] לֹאֲדָם לִשָּׂא נָשִׁים רַבּוֹת כְּאַחַת בְּיוֹם
30 אֶחָד, וּמִכְרָךְ בְּרַפְּת חֲתָנִים לְכָל כְּאֶחָד. אֲכָל לְשֻׁמְחָה, צָרִיף
31 לְשִׂמְחָה עִם כָּל אַחַת שְׂמֻחָה הָרְאוּיָה לָהּ - אִם בְּתוּלָה,
32 שְׂבַעֲתָ, וְאִם בְּעוּלָה, שְׁלֹשָׁה; וְאֵין מְעַרְבִין שְׂמֻחָה
33 בְּשֻׁמְחָה.
34 יד. מִתֵּר לֹאֲדָם לִשָּׂא בְּכָל יוֹם חוּל, אֶפְלוּ בְּתַשְׁעָה בָּאֵב,
35 בֵּין בְּיוֹם, בֵּין בְּלִילָה. אֲכָל אֵין נוֹשְׂאִין לֹא בְּעָרַב שָׁבַת
36 וְלֹא בְּאֶחָד בְּשָׁבַת - גְּזֵרָה שְׂמָא יְבוֹא לִידֵי חֲלוּל שָׁבַת
37 בְּתַקְנוֹן הַסְּעוּדָה, שֶׁהִתְקַן טְרוּד בְּסֻעוֹתָיו; וְאֵין צָרִיף לוֹמַר,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ד כ' אדר ב' ה'תשע"ד

מדינה, כגון מוכין שמכרין הסורק במקום שנהגו שיהיו
של בעל הבית - אסור לקח ממנו, מפני שהן בתוקף
גנבה. אבל לוקחין ממנו פר מלא מוכין. ואם מכר האמן
דברים שהן שלו בהלכת מדינה, לוקחין ממנו; ואם אמר
'הטמן', אסור.

יום שני ט"ו אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ז

א. השוקל להכריז במשקלות חסרות מן המשקל
שהסכימו עליו בני אותה המדינה, או המודד במדה חסרה
מן המדה שהסכימו עליה - הרי זה עובר בלא תעשה,
שנאמר: "לא תעשו עול במשפט, במדה במשקל
ובמשורה".

ב. אף על פי שהמודד או השוקל חסר גונב - אינו משלם
תשלומי כפל, אלא משלם לו המדה או המשקל. ואין
לוקין על לאו זה, מפני שהוא חייב בתשלומין.

ג. כל מי שמשקה בביתו או בתנותו מדה חסרה, או
משקל חסר - עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא יהיה לך
ככיסף וגו'". ואפילו לעשות המדה עביט [כלי] של מימי
רגלים, אסור; שאף על פי שאין זה לוקח ומוכר בה, שמה
יבוא מי שאינו יודע שהיא חסרה, וימדד בה. ואין לוקין
על לאו זה, שהרי אין בו מעשה.

ד. היו המדות והמשקלות של בני העיר חתומות בחותם
ידוע, וזו המדה או המשקל החסרים בלא חותם - הרי זה
מתר לשהותן לשאר תשמישי הבית. כיוצא בזה, סלע
שנפגמה מן הצד - לא יעשה אותה משקל בין משקליתיו,
ולא יורקנה בין גרוטותיו, ולא יקבנה [יחזור] ויתלנה
בצואר בנו, שמה יבוא אחר ויעשנה משקל; אלא או
ישחק, או יחתך, או יקץ, או ישליף לים המלח.

ה. חסרה ועמדה על מחצה, יקנים. עמדה על פחות
מחצה, יקץ; על יתר ממחצה, יקץ עד שיעמידנה על
מחצה. ואם לא חסרה אלא פחות משותות - יקנים לשאת
ולתת בה, אבל לא למשקל; שכל פחות משותות, רב בני
אדם מוחלין בו במשא ובמתן.

ו. סלע שנפגמה באמצע - אסור למכר אותה להרג
[רוצח] או להחרם [גזול], מפני שמרמין בה את אחרים;
אבל נוקבה, ותולה אותה בצואר הקטן.

ז. עושה אדם מדותיו סאה, וחצי סאה, ורביע סאה, וקב,
וחצי קב, ורביע קב, וחצי הרבע, ושמיני הרבע; אבל לא
יעשה קבים, שלא תתחלף ברבע הסאה שהוא קב ומחצה.
וכן במדות הלח עושה הין, וחצי הין, ורביעית ההין, ולג,
וחצי לג, ורביעית, ושמינית, ואחד משמונה בשמינית.
ולא אסרו לעשות שלישיית הין ורביעית הין, אף על פי

יום ראשון י"ד אדר ב' ה'תשע"ד

הלכות גנבה

פרק ו

א. כל דבר שחזקתו הוא גנוב, אסור לקח [לקנות] אותו;
וכן אם רב אותו הדבר שהוא גנוב, אין לוקחין אותו.
לפיכך, אין לוקחים מן הרועים צמר או חלב או גדיים;
אבל לוקחין מהן חלב וגבינה במדבר, אבל לא בישוב.
ומתר לקח מן הרועים ארבע צאן, או ארבע גזות של צמר
מעדר קטן, או חמש מעדר גדול - שאין חזקתו שהוא
גונב בדבר רב.

ב. כללו של דבר: כל שהרועה מוכרו - אם היה בעל
הבית מרגיש בו, מתר לקח אותו מן הרועה; ואם אין בעל
הבית מרגיש בו, אסור לקח אותו.

ג. אין לוקחין משומרי פרות עצים או פרות, אלא בזמן
שהן יושבין ומוכרין והסלים לפניהן והפלים [מאזניים]
לפניהן; שהרי הדבר גלוי ויש לו קול, ואין זה גנבה.
ולוקחין מפתח הגנה, אבל לא מאחורי הגנה. וכל
שאמרו 'הטמן' [החבא], אסור לקח מהן. ומתר לקח מן
הארים [עובד תמורת חלק ביבול], שהרי יש לו חלק
בפרות ובעצים.

ד. אין לוקחין מן הנשים ומן העבדים ומן הקטנים, אלא
דברים שחזקתן שהן שלהן מדעת הבעלים, כגון נשים
שמכרו כלי פשתן בגליל, או עגלים בשרון; וכל שאמרו
'הטמן' - אסור לקח מהן, מפני שהן בתוקף גנבה.
ולוקחין ביצים ותרגולין בכל מקום מפל אדם; ואם אמר
'הטמן', אסור.

ה. לוקחין מן הבדדן [בעלי בית בד] זיתים במדה, ושמן
במדה; אבל לא זיתים מועטין, ולא שמן מועט - שחזקתן
גנבה הן. וכן כל כיוצא בהן.

ו. מוכין [שאריות צמר] שהכובס מוציא, הרי אלו שלו;
ושסורק מוציא, הרי אלו של בעל הבית. הכובס נוטל
שלשה חוטין, והן שלו; יתר מכאן, של בעל הבית. אם
היה שחר על גבי לבן - נוטל את הכל, והן שלו.

ז. החיט ששיר מן החוט כדי משיכת מחט, ושיר מן
הבגד מטלית [פיסת בד] שהיא שלש אצבעות על שלש
אצבעות - חייב להחזירן לבעלים; פחות מכן, שלו.

ח. נסרת [פסולת עץ] שהחרש מוציא במעצד [כלי
נסירה], שלו; וכבשיל [גרוח], של בעל הבית. ואם היה
עושה אצל בעל הבית, אף הנסרת של בעל הבית. וכל
הדברים האלו וכיוצא בהן, הולכין בהן אחר מנהג
המדינה.

ט. כל אמן שמכר דבר מן הדברים שאינן שלו בהלכת

מתוך מהדורת חזק

מודדין] מתקצצר בימות החמה [מהחום]; לפיכך, אם מִדָּד
 בקנה או בשלשלת של ברזל וכיוצא בזה, אין בכך כלום.
 ד. אין עושין משקלות, לא של בדיל, ולא של עופרת,
 ולא של שָׁאֵר מיני מתכות כאלו, מפני שהן מעלין חֲלָדָה
 ומתחסרין; אֲבָל עושין של צִחִית סֵלַע [אבן קשה], וְשֵׁל
 זכוכית, וְשֵׁל אֶבֶן שֶׁהֵם, וכיוצא בָּהֶן.
 ה. אין עושין את המחק [בו מיישרים מדה גדושה] לא
 של דלעת, מפני שהוא מקל, ולא של מתכת, מפני שהוא
 מכביד; אֲבָל עושהו של זֵית, וְשֵׁל אֶגְזִיזִים, וְשֵׁל שֶׁקֶמָה,
 וְשֵׁל אֶשְׁכְּרוֹעַ [מין אילן], וכיוצא בָּהֶן.
 ו. אין עושין את המחק, צדו אחד קצר וצדו אחד עבה.
 ולא ימחק מעט מעט, מפני שמפחיתו למוכר; ולא ימחק
 בבת אחת, מפני שמפחיתו ללוקח.
 ז. אין טומנין את המשקלות במלח כדי שייפחתו, ולא
 ברתים [יקציף ע"י מציגה מגובה] במדת הלח בעת שמודד,
 ואפלו היתה המדה קטנה ביותר; שְׁחֲרִי התורה הקפידה
 על המדות בכל שהוא - שְׁנֹאמַר: "ובמשורה", והיא מדה
 קטנה אחד משלשה ושלשים בלג.
 ח. מוכרי עשיות [חתיכות] של ברזל וכיוצא בָּהֶן -
 צריך להיות חוט המאזנים שאוחז השוקל בידו תלוי
 באויר שלשה טפחים, וגבוהין מן הארץ שלשה טפחים,
 וארץ קנה המאזנים וארץ החוטים שנים עשר טפח.
 ט. מאזנים של מוכרי צמר ושל מוכרי זכוכית - יהיה
 ארץ החוט שהן תלויין בו שני טפחים, וגבוהין מן הארץ
 שני טפחים, והקנה והחוטין ארץ תשעה טפחים.
 י. מאזנים של חנוני ושל בעל הבית - יהיה ארץ החוט
 שהן תלויין בו טפח, וגבוהין מן הארץ טפח, וארץ הקנה
 וארץ החוטין ששה טפחים.
 יא. החוט שתולין בו הפלס [בו תלויין המאזניים], וכן
 חוט מאזנים של זהב ושל מוכרי ארגמן טוב - אֶרְכּוּ שֵׁלֶשׁ
 אַצְבָּעוֹת, וגבוהין מן הארץ שלש אַצְבָּעוֹת, וארץ הפלס
 וארץ השלשלאות שלו כפי מה שהוא רוצה.
 יב. מנין שחיב המוכר להכריע [להוסיף] ללוקח בעת
 ששוקל לו? שְׁנֹאמַר: "אֶבֶן שֶׁלֹמָה וְצֹדֵק יִהְיֶה לָּךְ", אִמְרָה
 תורה: צדק משלך ותן לו.
 יג. וכמה? בלח, אחד למאה; ובגבש, אחד לארבע מאות.
 ביצד? מכר לו עשר ליטרין לח, נותן לו גרומין [תוספות]
 אחד מצדדה בליטרה; ואם מכר לו עשרים ליטרין גבש,
 נותן לו גרומין אחד מצדדים בליטרה. וכן לפי חשבון
 זה, בין רב בין מועט.
 יד. כמה דברים אמורים? במקום שנהגו למכר עין בעין;
 אבל במקום שנהגו להכריע, חיב להכריע לו טפח.
 טו. הנה שוקל לו עשר ליטרין - לא יאמר לו: 'שקל
 אחת אחת והכרע'; אלא שוקל לו עשרה בבת אחת,
 והכרע אחד לכלן.
 טז. מקום שנהגו למד בדקה [מדה קטנה], לא ימד בגסה;
 בגסה, לא ימד בדקה; למחק [ליישר המדה], לא יגדש

שמתחלפין זה בזה, הואיל והיו במקדש מימות משה
 רבנו.
 ח. אחד הנושא ונותן עם ישראל, או עם הגוי עובד
 עבודה זרה - אם מִדָּד או שקל בחסר, עובר על לא
 תעשה, וחיב להחזיר. וכן אסור להטעות את הגוי
 בחשבון, אלא ידקדק עמו, שְׁנֹאמַר: "וחשב עם קנהו" -
 אף על פי שהוא כבוש תחת ידך, קל וחמר לגוי שאינו
 כבוש תחת ידך; וְחֲרִי הוא אומר: "כי תועבת ה' אלהיך
 כל עשה אלה, כל עשה עול", מכל מקום.
 ט. וכן במדת הקרקע, אם הטעה את חברו במשיחת
 [מדידת] הקרקע - עובר בלא תעשה, שְׁנֹאמַר: "לא תעשו
 עול במשפט, במדה" - "במדה", זו מדת הקרקע. וכן
 הוא ענין פסוק זה: לא תעשו עול במשפט מדת הקרקע,
 ולא במשפט המשקל, ולא במשפט המדה, אפלו מדה
 קטנה כמשורה [מדה קטנה].
 י. בני חבורה המקפידין זה על זה שיהחליפו חלק בחלק,
 או לזה ממנו מאכל והחזיר לו - עוברין משום מדה,
 ומשום משקל, ומשום מנין, ומשום לווין ופורעין ביום
 טוב.
 יא. המסיג גבול רעהו, והכניס מתחום חברו בתוך תחום
 שלו, אפלו מלא אצבע - אם בחזקה עשה, חרי זה גזלן;
 ואם הסיג בסתר, חרי זה גנב. ואם בארץ ישראל הסיג
 הגבול, חרי זה עובר בשני לאוין: בלאו של גנבה או של
 גזלה, ובלאו של "לא תסיג גבול רעך". ואין חיבין בלאו
 זה אלא בארץ ישראל, שְׁנֹאמַר: "בנחלתך אשר נתחל
 בארץ".
 יב. קשה עונשן של מדות, יתר מעונשן של ערייות; שזה
 בינו לבין המקום, וזה בינו לבין חברו. וכל הכופר במצות
 מדות - ככופר ביציאת מצרים, שהיא תחלת הצווי
 [תחילת עשרת הדברות]; וכל המקבל עליו מצות מדות -
 חרי זה מודה ביציאת מצרים, שהיא גרמה לכל הצווין.
 יום שלישי ט"ז אדר ב' ה'תשע"ד
 פֶּרֶק ח
 א. מצות עשה לצדק המאזנים והמשקלות והמדות יפה
 יפה, וילדקדק בחשבוןן בשעת עשייתן, שְׁנֹאמַר: "מאזני
 צדק, אבני צדק . . והיו צדק יהיה לכם". וכן במדת
 הקרקע, צריך לדקדק בחשבון משיחת [מדידת] הקרקע
 על פי העקרים המתבארים בכתבי הגימטריות [ההנדסה],
 שְׁאִפְלו מלא אצבע מן הקרקע, רואין אותה כאלו היא
 מלאה כרפס [פרח יקר].
 ב. ארבע אמות הסמוכין לחריץ - מְזוֹלְזִין [לא מדייקים]
 במשיחתן; והסמוכין לשפת הנָּהָר - אין מושחין אותן
 כלל, מפני שהן של בני רשות הרבים.
 ג. והמודד את הקרקע - לא ימד לאחד [משני שותפים]
 בימות החמה ולאחד בימות הגשמים, מפני שהחבל [שבו

ד. וכן אם גנב אשה, ומכרה לעבדיה בלכד, כגון שהתנה
על הלוקח: 'שזה השפחה לי, ואין לה אלא הולדות' - הרי
זה פטור.
ה. הגונב את בנו או את אחיו הקטן, וכן האפטרופין
שגנבו את התומים שהן סמוכין אצלו, ובעל הבית שגנב
אחד מבני ביתו הסמוכין על שלחנו, ומלמד תינוקות
שגנב אחד מן הקטנים הלומדים אצלו - אף על פי
שנשתמש בו ומכרו, פטור, שנאמר: 'ונמצא בידו', פירט
לאלו שהן מצויין בידו.
ו. אחד הגונב את הגדול, או הגונב את הקטן בן יומו
שכלו לו חדשיו [תמו ימי הריונו], בין זכר בין נקבה, בין
שהיה הגנב איש או אשה - הרי אלו נהרגין, שנאמר:
"גנב נפש", מפל מקום. ואחד הגונב את הישראלי, או
שגנב גר או עבד משחרר - שנאמר: 'נפש מאחיו', ואלו
בכלל אחינו בתורה ובמצוות הן. אבל הגונב את העבד,
או מי שחציו עבד וחציו בן חורין - פטור.
ז. הבא במחתרת, בין ביום בין בלילה - אין לו דמים;
אלא אם הרגו בעל הבית או שאר האדם, פטורין. ורשות
יש לכל להרגו בין בחל בין בשבת, בכל מיתה שיכולין
להמיתו - שנאמר: "אין לו דמים".
ח. ואחד הבא במחתרת, או גנב שנמצא בתוך גגו של
אדם, או בתוך חצרו, או בתוך קרפפו [מגרשו] - בין ביום
בין בלילה. ולמה נאמר "במחתרת"? לפי שדרך רב
הגנבים לבוא במחתרת בלילה.
ט. ומפני מה התייר תורה דמו של גנב, אף על פי שבא
על עסקי קמון? לפי שחזקתו, שאם עמד בעל הבית בפניו
ומנעו - יתרגנו; ונמצא זה הנכנס לבית חבירו לגנב,
כדרך אחר חבירו להרגו, ולפיכך יתרג - בין שהיה גדול,
בין שהיה קטן, בין זכר בין נקבה.
י. היה הדבר ברור לבעל הבית שזה הגנב הבא עליו אינו
הורגו, ואינו בא אלא על עסקי קמון - אסור להרגו; ואם
הרגו, הרי זה הורג נפש, שנאמר: "אם זרחה השמש
עליו" - אם ברור לה הדבר ששמש שיש לו שלום עמו,
אל תהרגהו. לפיכך, אם הבא במחתרת על בנו - אינו
נהרג, שודאי שאינו הורגו; אבל הבא על אביו, נהרג.
יא. וכן הגנב שגנב ויצא, או שלא גנב ומצאו יוצא מן
המחתרת - הואיל ופנה ערף ואינו רודף, יש לו דמים.
וכן אם הקיפוהו עדים או בני אדם - אף על פי שצדין
הוא ברשות זה שבא עליו, אינו נהרג. ואין צריך לומר
אם בא לבית דין, שאינו נהרג.
יב. וכן הבא במחתרת לתוך גנתו, או לתוך שדהו, או
לתוך הדיר והסתר [מקום מגורו] - יש לו דמים; שחזקתו
שבא על הקמון בלכד, לפי שאין רב הפעלים מצויין
במקומות אלו.
יג. כל גנב שיש לו דמים [שאסור להורגו] - אם נפל עליו

1 ויוסיף בדמים; וכן אם נהגו לגדש, לא ימחק ויפחות מן
2 הדמים, אלא מודד כמנהג המדינה.
3 יז. בני מדינה שרצו להוסיף על המדות או על
4 המשקלות, לא יוסיפו יתר על שתות; שאם היה הקב
5 מכיל חמשה, ועשאוהו מכיל ששה - הרשות בידם; יתר
6 על ששה, לא יעשו.
7 יח. הסיטון [סיטונאי] מקנח [מנחה] את מדותיו אחת
8 לשלשים יום. ובעל הבית - אחת לשנים עשר חדש.
9 והחנני מקנח מדותיו פעמים בשבת [בשבוע], וממחה
10 [רוחץ] משקלותיו פעם אחת בשבת, ומקנח מאזנים על
11 כל משקל ומשקל, כדי שלא יחלידו.
12 יט. המבקש לשקל שלשה רביעי ליטרה - נותן ליטרה
13 בכף מאזנים, והבשר ורביע ליטרה בכף שניה; שאם אתה
14 אומר 'נותן חצי ליטרה ורביע ליטרה בכף אחת' - שמא
15 יפל רביע הליטרה, ואין הלוקח רואה.
16 כ. חזבין בית דין להעמיד שוטרים בכל מדינה ומדינה
17 ובכל פלג ופלג, שיהיו מחזירין על החגיות, ומצדקין את
18 המאזנים ואת המדות, ופוסקין את השערים. וכל מי
19 שנמצא עמו משקל חסר, או מדה חסרה, או מאזנים
20 מקלקלין - יש להם רשות להכותו כפי כחו, ולקנסו כפי
21 שיראה בית דין לחזק הדבר. וכל מי שמפקיע את השער
22 ומוכר ביקר - מפין אותו, וכופין אותו ומוכר בשער השוק.

יום רביעי י"ז אדר ב' ה'תשע"ד

פרק ט

א. כל הגונב נפש מישראל, עובר בלא תעשה, שנאמר:
"לא תגנב" - פסוק זה האמור בעשרת הדברים, הוא אזהרה
לגונב נפשות. וכן המוכרו עובר בלא תעשה, שזה בכלל
"לא ימכרו ממכרת עבד". ואין לוקין על שגג לאוין אלו,
מפני שהוא לאו שנתן לאזהרת מיתת בית דין, שנאמר: "כי
ימצא איש גנב נפש מאחיו וגו'"; ומיתתו בחנק.
ב. אין הגנב חייב מיתת חנק, עד שגנב את הישראלי,
ויכניסנו לרשותו, וישתמש בו, וימכרנו לאחרים -
שנאמר: "והתעמר בו, ומכרו". ואפילו לא נשתמש בו
אלא בפחות משנה פרוטה, כגון שנשען עליו או נסמך
בו, אף על פי שהגנב ישן - הרי זה נשתמש בו.
ג. גנבו ונשתמש בו ומכרו, ועדין הגנב ברשות עצמו,
ולא הכניסו הגנב לרשותו - פטור. גנבו והוציאו לרשותו,
ונשתמש בו ולא מכרו, או מכרו קדם שישתמש בו, או
נשתמש בו ומכרו לאחד מקרוביו של גנב, כגון שמכרו
לאביו או לאחיו - הרי זה פטור, שנאמר: "גנב נפש
מאחיו", עד שיבדילנו מאחיו ומקרוביו במכירה. וכן אם
גנבו והוא ישן, ונשתמש בו כשהוא ישן, ומכרו ועדין
הוא ישן - הרי זה פטור.

1. הגזול פחות משנה פרוטה - אף על פי שעבר, אינו
בתורת השב גזלה. גזל שלש אגדות שוות שלש פרוטות,
והגזלו והרי שלשתן שוות שתי פרוטות, והחזיר לו שמים
- חייב להחזיר השלישית, הואיל ובתחלה היתה שנה
פרוטה. גזל שמים שוות פרוטה, והחזיר אחת - גזלה יש
כאן, מצינו השב גזלה אין כאן.
2. הגזול את חברו בישוב, והחזיר לו גזלתו במדבר -
הרשות ביד הגזול: אם רצה, נוטל; ואם לאו - אומר לו:
'איני נוטל אלא בישוב, שמא תאנס ממני כאן'; והרי היא
ברשות הגזול ובאחריותו, עד שיחזירנה לו בישוב. וכן
בדמי הגזלה.
3. הגזול את חברו, והכליע לו [דמי הגזילה] בחשבון
[של דבר שקנה ממנו] - יצא. ואם החזיר לכיסו שיש בו
מעות - יצא, שאדם עשוי למשמש בכיסו בכל שעה, והרי
מנה המעות שהחזיר לו בכלל מעותיו, ומגן שלא מדעת
פוטרו. ואם החזיר לכיס שאין בו כלום - לא יצא, וחייב
באחריות הגזלה עד שידריעו שהחזיר לכיס פלוני.
4. כל החומד עבדו או אמתו או ביתו וכליו של חברו,
או דבר שאפשר לו שיקנהו ממנו, והכביד עליו ברעים
והפציר בו עד שלקחו ממנו - אף על פי שנתן לו דמים
רבים - הרי זה עובר בלא תעשה, שנאמר: "לא תחמד".
ואין לוקין על לאו זה, שאין בו מעשה. ואינו עובר על
לאו זה, עד שייקח החפץ שחמד, כענין שנאמר: "לא
תחמד כסף וזהב עליהם, ולקחת לך", חמוד שיש בו
מעשה.
5. כל המתאנה ביתו או אשתו וכליו של חברו, וכן כל
פיוצא בהן משאר דברים שאפשר לו לקנותן ממנו - בין
שחשב בלבו היאך יקנה דבר זה, ונפתח לבו בדבר - עבר
בלא תעשה, שנאמר: "לא תתאנה"; ואין תאנה אלא בלב
בלבד.
6. התאנה מביאה לידי חמוד, והחמוד מביא לידי גזל;
שאם לא רצו הבעלים למכר, אף על פי שהרבה להם
בדמים והפציר ברעים - יבוא לידי גזל, שנאמר: "והחמדו
בתים וגזלו". ואם עמדו הבעלים בפניו להציל ממנו או
מנעוהו לגזל, יבוא לידי שפיכות דמים. צא ולמד ממעשה
אחאב ונבות.
7. הא למדת, שהמתאנה - עובר בלאו אחד; והקונה
דבר שהתאנה בהפציר שהפציר בבעלים או בבקשה מהם
- עובר בשני לאוין; לכך נאמר "לא תחמד" ו"לא
תתאנה". ואם גזל, עבר בשלושה לאוין.
8. כל הגזול את חברו שנה פרוטה - כאלו נוטל נשמתו
ממנו, שנאמר: "בן ארחות כל בצע בצע, את נפש וגו'".
ואף על פי כן, אם לא היתה הגזלה קימת, ורצה הגזול
לעשות תשובה, ובא מאליה והחזיר דמי הגזלה - תקנת
חכמים היא שאין מקבלין ממנו, אלא עוזרין אותו
ומתחילין לו כדי לקרב הדרך הישרה על השבים. וכל
המקבל ממנו דמי הגזלה, אין רוח חכמים נוחה ממנו.

1. גל בשבת, מפקחין עליו. ואם שבר בלים בביאתו, חייב
2. בתשלומין; אבל מי שאין לו דמים ששבר בלים בביאתו
3. - פטור, כמו שבארנו.
4. בריף רחמנא דסייען

יום חמישי י"ח אדר ב' ה'תשע"ד

הלכות גזלה ואבידה

1. יש בכללן שבע מצוות - שתי מצוות עשה, וחמש מצוות
2. לא תעשה; וזה הוא פרטן: (א) שלא לגזל; (ב) שלא
3. לעשוק; (ג) שלא לחמד; (ד) שלא להתאנות; (ה) להשיב
4. את הגזלה; (ו) שלא יתעלם מן האבדה; (ז) להשיב
5. האבדה. ובאור מצוות אלו - בפרקים אלו.

פרק א

1. כל הגזול את חברו שנה פרוטה - עובר בלא תעשה,
2. שנאמר: "לא תגזל". ואין לוקין על לאו זה, שהרי הכתוב
3. נתקן לעשה, שאם גזל - חייב להחזיר, שנאמר: "והשיב
4. את הגזלה אשר גזל", זו מצוות עשה. ואפלו שרף את
5. הגזלה - אינו לוקה, שהרי הוא חייב לשלם דמיה, וכל
6. לאו שנתן לתשלומין, אין לוקין עליו.
7. ואסור לגזל כל שהוא, דין תורה. אפלו גוי עובד
8. עבודה זרה, אסור לגזלו או לעשוקו; ואם גזלו או עשקו,
9. חזיר.
10. איזה הוא גזול? זה הלוקח את ממונו האדם בחזקה,
11. כגון שחטף מטלטלין מידו, או שגנב לרשותו שלא
12. ברצון הבעלים ונטל בלים משם, או שחטף בעבדיו
13. ובבהמתו ונשתמש בהן, או שירד לתוך שדהו ואכל
14. פרותיה, וכל פיוצא בזה - הוא הגזול, כענין שנאמר:
15. "ויגזל את התנית מיד המצרי".
16. איזה הוא עושק? זה שגבא ממון חברו לתוך ידו ברצון
17. הבעלים, וכיון שתבעוהו - כבש [עכב] הממון אצלו בחזקה
18. ולא החזירו; כגון שהיה לו ביד חברו הלואה או פקדון או
19. שכירות, והוא תובעו ואינו יכול להוציא ממנו מפני שהוא
20. אלם וקשה; על זה נאמר: "לא תעשוק את רעך".
21. כל הגזול - חייב להחזיר את הגזלה עצמה, שנאמר:
22. "והשיב את הגזלה אשר גזל"; ואם אבדה או נשתנת -
23. משלם דמיה. בין שהודה מפי עצמו, בין שבאו עליו עדים
24. שגזל - הרי זה חייב לשלם הקרן בלבד. אפלו גזל קורה
25. וקנה אותה בבירה [בניין] - הואיל ולא נשתנת, דין תורה
26. הוא שיהרס את הבנין ויחזיר קורה לבעליה; אבל תקנו
27. חכמים מפני תקנת השבים [שלא ימנעו מלשוב בתשובה],
28. שיהיה נותן את דמיה ולא יפסיד הבנין. וכן כל פיוצא
29. בזה. אפלו גזל קורה, ועשה אותה בספת הקג, ובא בעל
30. הקורה לתבע בתוך ימי הקג - נותן לו את דמיה. אבל
31. אחר הקג, הואיל ולא נשתנת ולא נגאה בטיט, מחזיר את
32. הקורה עצמה.

פרק ב

א. הגזלה שלא נשתנת, אלא הרי היא כמות שהיתה -
אף על פי שנתאשו הבצלים ממנה, ואף על פי שמת
הגזלן והרי היא כיד בנז - הרי זו חזרת לבצליה
בעצמה; ואם נשתנת כיד הגזלן - אף על פי שעדין לא
נתאשו הבצלים ממנה - קנה אותה בשנוי, ומשלם דמיה
כשעת הגזלה.
ב. ודין זה דין תורה הוא, שנאמר: "והשיב את הגזלה
אשר גזל". מפי השמועה למדו - אם היא כשגזלה, משלם
אותה; ואם נשתנת כידו, משלם דמיה. נתאשו הבצלים
ממנה, ולא נשתנת - קנה הגזלן כל השבח שהשביחה
אחר יאוש, ואינו משלם אלא כשעת הגזלה; ודבר זה
מדבריהם, מפני תקנת השבים [שלא ימונו מלשבו
בתשובה]. וכשמחזיר את הגזלה - שמין לו השבח, ונוטל
מן הנגזל.
ג. מכרה הגזלן או נתנה במתנה - אף על פי שלא נשתנת
הגזלה, אינה חוזרת בעצמה מיד הלוקח. הואיל ונתאשו
הבצלים, בין לפני מכירה ונתניה בין לאחר מכירה ונתניה
- קנה אותה הלוקח ביאוש ושנוי רשות.
ד. הגזלן והשביח, ומכר או הוריש לפני יאוש - מה
שהשביח הוריש ומה שהשביח מכר, וקנה לוקח או יורש
את השבח, ונוטל דמי השבח מנגזל ומחזיר הגזלה, וחוזר
הנגזל ונוטל דמי השבח מן הגזלן, שהרי לא נתאש. וכן
אם השביח הלוקח או הוריש, נוטל השבח מן הנגזל.
ה. מכר הגזלן לגוי - אף על פי שהשביח הגוי, חוזרת
לבצליה. מכרה הגוי לישראל אחר שהשביחה - הואיל
והגזלן ישראל וזה שהיא כידו ישראל, קנה השבח; ואם
תפש הנגזל, אין מוציאין מידו.
ו. כבר בארנו, שהגזלה שהשביחה אחר יאוש או אחר
שנשתנת - השבח של גזלן מפני תקנת השבים, אף על
פי שהשביחה מאליה. כיצד? גזל פרה ונתעברה אצלו,
בין שילדה קדם שתבעו בדין בין שעדין לא ילדה, גזל
רחל [כבשה] ונטענה אצלו [בצמר], בין שגזזה קדם
שתבעו בדין בין שעדין לא גזזה - הואיל ונתאשו
הבצלים, משלם כשעת הגזלה. ואם ילדה וגזזה, הגזות
והולדות של גזלן; ואם עדין לא ילדה ולא גזזה - שמין
לו, ונוטל השבח מן הנגזל, ומחזיר בהמה עצמה.
ז. גזל פרה מעברה, ונתאשו הבצלים ואחר כך ילדה,
רחל טעונה, ונתאשו הבצלים ואחר כך גזזה - משלם
דמי פרה העומדת לילד, ודמי רחל העומדת לגזו. ואם
לפני יאוש או קדם שנשתנת ילדה או גזזה - הרי הגזות
והולדות של בצלים; ואף על פי שנתעברה או נטענה כיד

הגזלן, הואיל ולא נתאשו הבצלים ולא נשתנת הגזלה,
ברשות בצליה היא עדין, אף על פי שהגזלן חיב באנסיה.
ח. גנב או גזל, והקדיש וטבח אחר שנתאשו הבצלים -
הרי היא ברשות הגזלן משעה שהקדישה בלבד, כדי שלא
יהא חוטא נשכר; וכל ולדותיה וגזותיה משעת גנבה עד
שעת הקדש, לבצלים.
ט. במה דברים אמורים? בשבח הבא מאליו, כגון גזות
וולדות. אבל אם היתה כחוששה ופסומה - אפלו לפני
יאוש, נוטל מן הנגזל שבח הפסום. וכן כל פיוצא בזה
משבח שיש בו הוצאה.
י. שנוי החזר לבריתו [לקדמותו], אינו שנוי. כיצד?
הגזל עצים ודבק אותם במסמרים, ועשה מהן תבה -
אינו שנוי; שהרי אפשר לפרק אותן, וחוזרים לוחות
כשהיו.
יא. גזל עפר ועשהו לבנה - לא קנה; שאם ידק [יכתוש]
הלבנה, תחזר עפר כשהיתה. גזל לשון של מתכת ועשהו
מטבע - לא קנה; שאם יתיר המטבע, יחזר לשון כשהיה.
וכן כל פיוצא בזה.
יב. אבל הגזל עצים וישפן [שייפן] וקצצן, או חפר ביהן
ועשין פלים, או שגזל צמר וצבעו, או נפצו ולבנו, או
שגזל טוי [חוטי צמר] ועשהו בגדים, או שגזל לבנה
ועשאה עפר, או אבנים וסתמן, או מעות והתיכן - הרי
זה שנוי כידו; שאם יעשה אותו מעות אחרות, פנים
חדשות הן. וכן כל פיוצא ביהן.
יג. הגזל מעות ישנות, וישפן וחדשן - לא קנה; שהרי
מתישנין, וחוזרין כשהיו. גזל מעות חדשות וישפן - קנה;
שאם יחדש אותן, פנים חדשות הן. גזל דקל מחבר וקצצו
- לא קנה; פרתו חליות חליות [טבעות טבעות] ועשהו
קורות - קנה.
יד. גזל קורות גדולות ועשין קטנות - לא קנה; קצצן
לוחות [קדשים] עד שנשתפה שמים - קנה. גזל לולב
והפריד עליו - קנה העלים. גזל עלים ועשין הופיה
[מטאטא] - קנה. גזל טלה ונעשה איל, עגל ונעשה שור
- הרי זה שנוי כידו, וקנהו; ומשלם כשעת הגזלה, ואף
על פי שלא נתאשו הבצלים.
טו. גזל כלי ושבכו - אין שמין [מעריכים] לו הפחת
[ערכו של הנזק בלבד], אלא משלם דמיו; והפלי השבור
של גזלן. ואם רצו הבצלים לטל את הפלי השבור -
נוטלין, ומשלם הפחת; שזו תקנה היא לבצלים; ואם לא
רצו בה, הרישות כידו. וכן כל פיוצא בזה.
טז. גזלה שלא נשתנת, והוקרה - אף על פי שנתאשו
ממנה הבצלים - הרי זו חוזרת לבצליה, ואין לגזלן בה
פלוס; שלא תקנו לגזלן את השבח אחר יאוש, אלא כגון
גזות וולדות; אבל שבח היקר - אם היתה הגזלה קימת,
חוזרת בעיניה ואינו זוכה בו.

פרק ג

וישלים. ואם עשויה היא לשכר - אם ירד לה בתורת
שכירות, הואיל וירד שלא ברשות - אם רצה הבעל לטל
שכרה, נוטל; רצה לטל פחתה, נוטל. ואם ירד לה בתורת
גזל, נותן הפחת. וכן כל פיוצא בזה.
ט. הדר בחצר חבירו שלא מדעתו - אם אותה חצר אינה
עשויה לשכר - אינו צריך להעלות לו שכר, אף על פי
שדרך זה הדר לשכר מקום לעצמו; שזה נהנה, וזה לא
חסר. ואם החצר עשויה לשכר - אף על פי שאין דרך זה
לשכר, צריך להעלות לו שכר, שהרי חסרו ממון.
י. מי שהיה לו צמר וסמנין [צבעים] שרויין, ובא אחד
וצבע הצמר בסמנין שלא מדעת חבירו - משלם לו דמי
מה שהפסיד בצמר, ואינו מחשב לו שבח סמנין שעל גבי
הצמר. ואם תפש הנזק דמי מה שחסרו מן הסמנין, אין
מוציאין מידו.
יא. השולח יד [להשתמש] בפקדון - בין ששלח יד
בעצמו, או על יד בנו ועבדו ושלוחו - הרי זה גזלן,
ונתחייב באגסיו, ונעשית הגזלה ברשותו, כדין כל הגזלנין.
חשב לשלח יד בפקדון - אינו חייב באחריותו, עד שישלח
יד. ומשישלח יד, נתחייב בו; אף על פי שלא חסר ממנו
כלום, אלא נטל הפקדון ממקום למקום ברשותו כדי
לשלח בו יד - הרי זה חייב; ששליחות יד אינה צריכה
חסרון.
יב. הגביה את החבית לטל ממנה רביעית - נתחייב
באגסיה, אף על פי שלא נטל. אבל אם הגביה את הכיס
לטל ממנו דינר, וכיוצא בכיס מדברים שאינן גוף [גוש]
אחד - הרי זה ספק אם נתחייב בכל הכיס, או לא נתחייב
אלא בדינר בלבד.
יג. היו פרות מפקדין אצלו, ונטל מקצתן - אינו חייב אלא
באחריות הפרות שנטל; ושאר הפקדון המנח במקומו,
הרי הוא ברשות בעליו. ואם נפסד השאר מחמת זה שנטל,
חייב בכל. כיצד? הטה את החבית במקומה, ונטל ממנה
רביעית או יתר - אם נשברה אחר שנטל, והיא במקומה -
אינו חייב אלא במה שנטל, שהרי לא הגביה את החבית;
ואם התמיצה, משלם את דמי זלה כשעת הגזלה. וכן כל
פיוצא בזה.
יד. הכופר בפקדון בבית דין - אם היה ברשותו בשעת
שכופר - נעשה עליו גזלן, ונתחייב באגסיו.
טו. השואל שלא מדעת הבעלים, הרי זה גזלן. היה כלי
ביד בנו של בעל הבית, או ביד עבדו, ולקחו אחד מהן
ונשפתם בו - הרי זה שואל שלא מדעת, ונעשה ברשותו,
ונתחייב באגסיו, עד שיחזירנו לבעלים; לפיכך, אם החזירו
לקטן שהיה בידו, או לעבד, ואבד מהן או נשבר - חייב
לשלם. וכן כל פיוצא בזה.
טז. החושף משכון מיד הלזה שלא ברשות בית דין - הרי
זה גזלן, אף על פי שהוא חייב לו. ואין צריך לומר אם
נכנס לתוך בית חבירו ומשכנו - שהוא גזלן, שנאמר:
"בחוץ תעמד".

א. הגזל חבית של יין מחבירו, והרי היא שוה דינר
בשעת הגזלה, והוקרה אצלו ועמדה בארבעה - אם שבר
את החבית או שתה אותה או מכרה או נתנה במתנה אחר
שהוקרה - משלם ארבעה, כשעת הוצאה מן העולם;
שאלו הניחה, היתה חוזרת בעצמה. נשברה מאליה או
אבדה - משלם דינר, כשעת הגזלה.
ב. היתה שוה בשעת הגזלה ארבעה, ובשעת הוצאה מן
העולם דינר - משלם ארבעה, כשעת הגזלה, בין ששבר
אותה או ששתיה, בין שנשברה או אבדה מאליה. וכן כל
פיוצא בזה.
ג. הגזל חותל [סוג כל] שלש בו חמשים תמרים,
וכשימכר החותל בלו באחת ימכר בתשעה, וכשימכר
אחת אחת ימכר בעשרה - אינו משלם אלא תשעה, ואין
הנגזל יכול לומר לו: 'אני אחת אחת הייתי מוכר'. וכן
הדין במזיק, וכן כל פיוצא בזה בנכסי הדיוט; אבל
בהקדש אינו כן, אלא משלם עשרה.
ד. גזל בהמה והזקינה, או כחשה כחש שאינו יכול לחזר,
גזל עבדים והזקנים, או כחשו כחש שאינו יכול לחזר,
גנון חלאים שאין להם רפואת תעלה, או שגזל מטבע
ונסדק או פסלו המלך, או שגזל פרות והרקיבו בלן, או
שגזל יין והחמיץ - הרי זה כמי שגזל כלי ושברו, ומשלם
כשעת הגזלה. אבל אם גזל בהמה ועבדים, וכחשו כחש
שאפשר לחזר, או שגזל מטבע ונפסל במדינה זו, והרי
הוא יוצא במדינה אחרת, או שגזל פרות והרקיבו מקצתן,
או תרומה ונטמאת, או שגזל חמץ ועבר עליו הפסח, או
בהמה ונעברה בה עברה, או שנפסלה מלקרב, או שהיתה
יוצאה להסקל - אומר לו: 'הרי שלך לפניך', ומחזיר
אותה בעצמה.
ה. במה דברים אמורים? בשהחזיר את הגזלה. אבל אם
נשרפה הגזלה, או אבדה אחר שנאסרה בהגנה - חייב
להחזיר לו דמיה כשעת הגזלה. לפיכך, אם כפר בו אחר
שנאסרה בהגנה, ונשבע - חייב לשלם קרן וחמש ואשם.
ו. הגזל בהמה ונשא עליה משא, או רכב עליה, או חרש
בה או דש בה וכיוצא בזה, והחזירה לבעליה - אף על
פי שעבר בלא תעשה, אינו חייב לשלם כלום; שהרי לא
הפסידה, ולא הכחישו. ואם החזיק אדם זה לגזל או
לעשות מעשים אלו פעם אחר פעם - קונסין אותו, ואפלו
בחוצה לארץ, ושמין השכר או השבח שהשביח בבהמה,
ומשלם לנגזל.
ז. התוקף עבדו של חבירו, ועשה בו מלאכה, ולא בטלו
ממלאכה אחרת - פטור, שנוח לו לאדם שלא יבטל
עבדו; ואם בטלו ממלאכה אחרת, משלם לו כפועל.
ח. התוקף ספינתו של חבירו, ועשה בה מלאכה - אם
אינה עשויה לשכר [להשכרה] - שמין לו כמה פחתה,

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ד ב' אדר ב' ה'תשע"ד

יום ראשון י"ד אדר ב' ה'תשע"ד

1

מצות עשה קנג. נט.

2

3 המצוה הקנ"ג — הצווי שצונו יתעלה לקדש חֲדָשִׁים
4 ולחשב חֲדָשִׁים וְשָׁנִים, וְזוֹ הִיא מִצְוַת קְדוּשַׁת הַחֹדֶשׁ
5 (קביעת יום ראש־חדש נקרא "קידוש"), והוא אָמְרוּ יִתְעַלֶּה:
6 "הַחֹדֶשׁ הַזֶּה לָכֶם רֹאשׁ חֲדָשִׁים" (שמות יב, ב), ובפֿרושׁ
7 נֶאֱמַר (ראש השנה כב): "עֲדוּת זֹאת תִּהְיֶה מְסוּרָה לָכֶם",
8 כְּלוּמָר: מִצְוָה זֹאת אֵינָה מְסוּרָה לְכָל־אֶחָד וְאֶחָד כְּשֶׁבִּת
9 בְּרֹאשִׁית (השבת. על־שם שבה שבת הקדוש ברוך הוא
10 ממעשה בראשית) — שְׁכָל־אֶחָד מוֹנֶה שָׁשָׁה יָמִים וְשׁוֹבֵת
11 בְּשַׁבְּעֵי — כִּף שָׁגַם כָּל־אָדָם הָרֹאֶה אֶת־הַלְכָּנָה יַעֲשֶׂנוּ
12 רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ יִחָשֵׁב בַּחֲשׁבוֹן הַתּוֹרָנִי (חשובי הלוח כפי
13 שקבעו חכמי התורה) וַיַּעֲשֶׂה רֹאשׁ חֹדֶשׁ, אוֹ יִרְאֶה
14 שֶׁהָאֵיב אַחֵר (אחת הסיבות לעיבור השנה) וְזוּלָתוֹ (או
15 סיבה אחרת) מִמָּה שָׂרְאוּ לְהִתְחַשֵּׁב בוֹ וְיוֹסִיף חֹדֶשׁ —
16 אֵלָּא מִצְוָה זֹאת לֹא יַעֲשֶׂנָה לְעוֹלָם אֵלָּא בֵּית דִּין הַגָּדוֹל
17 דּוֹקָא וּבְאַרְץ יִשְׂרָאֵל דּוֹקָא. לְפִיכָף בְּטִלָּה אֲצִילֵינוּ הַיּוֹם
18 הָרִאשִׁי מִתְּחַת הַעֵדֶר בֵּית דִּין הַגָּדוֹל, כְּמוֹ שֶׁבְּטִלָּה
19 הַקֶּרֶבֶת הַקֶּרֶבָנוֹת מִתְּחַת הַעֵדֶר הַמִּקְדָּשׁ. וּבְזֶה טַעַם
20 הַמִּינִים הַנִּקְרָאִים כָּאֵן בַּמּוֹרָח 'קְרָאִים', וְזֶה הַיּוֹם הַיּוֹדֵם
21 לֹא כָל־הַרְבֵּנִים עֲמָדוֹ עָלָיו, וְהַחֲלוּ מִגִּשְׁשִׁים עִמָּהֶם
22 בַּחֲשֻׁכַת הָאֶפֶלָה. דַּע, שֶׁהַחֲשָׁבוֹן הַזֶּה שָׂאֵנוּ מִחֲשָׁבִים
23 הַיּוֹם וְיוֹדְעִים בוֹ רֹאשֵׁי הַחֲדָשִׁים וְהַמּוֹעֲדִים, אֵין מִתֵּר
24 לַעֲשׂוֹתוֹ אֵלָּא בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל בְּלִבָּד; אֲבָל בַּשַּׁעַת הַדְּחָק
25 וּבַהֲעֵדֶר חֲכָמִים מְאַרְץ יִשְׂרָאֵל, אֲזִי מִתֵּר לְבֵית דִּין הַסֵּמוּךְ
26 (הסמוך לכר) בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל לַעֲבֹר שָׁנִים וּלְקַבֹּעַ חֲדָשִׁים
27 בַּחוּצָה לְאַרְץ, כְּדִרְךְ שַׁעֲשֶׂה רַבִּי עֲקִיבָא, כְּמוֹ שֶׁנִּתְבָּאֵר
28 בַּתְּלִמּוּד (ברכות סג.) — וּבְזֶה יֵשׁ קוֹשִׁי גָדוֹל, וְהִירֹעַ
29 (שכִּמְעַט תָּמִיד בֵּית דִּין הַגָּדוֹל אֵמָנָם הִיָּה בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל,
30 וְהֵם שִׁיקְבֻּעוּ חֲדָשִׁים וַיַּעֲבֹרוּ שָׁנִים בְּדִרְכֵים הַמִּקְבָּלוֹת
31 אֲצֵלָם וּבַהֲתַקְבָּצָם יַחַד.

32 וַיֵּשׁ כָּאֵן יוֹדֵם גָּדוֹל מְאֹד מִיּוֹדוֹת הָאֵמוּנָה, שֶׁלֹּא יִדְעוּהוּ
33 וְלֹא יִרְגִּישׁוּ בוֹ אֵלָּא הַמַּעֲמִיקִים חֲקֵר. הֵינּוּ: זֶה שָׂאֵנוּ
34 מִחֲשָׁבִים הַיּוֹם בַּחוּצָה לְאַרְץ בְּסֵדֶר הַעֲבֹר שֶׁבִּידֵינוּ
35 וְאוֹמְרִים שִׁיּוֹם זֶה רֹאשׁ חֹדֶשׁ וְיוֹם זֶה חַג — לֹא בְּגָלָל
36 חֲשָׁבוֹנָנוּ אָנוּ עוֹשִׂים אוֹתוֹ חַג בְּשׂוֹם אִפְן, אֵלָּא מִפְּנֵי
37 שֶׁבֵּית דִּין הַגָּדוֹל שֶׁבְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל כָּבֹר קָבַעוּ יוֹם זֶה חַג
38 אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, וּמִפְּנֵי שֶׁהֵם אָמְרוּ שֶׁהַיּוֹם רֹאשׁ חֹדֶשׁ אוֹ
39 הַיּוֹם חַג, הוּא נַעֲשֶׂה חַג אוֹ רֹאשׁ חֹדֶשׁ, בֵּין שֶׁהִיָּתָה
40 פְּעֻלָּתָם זֹאת עַל פִּי חֲשָׁבוֹן אוֹ עַל פִּי רִאִיָּה, כְּמוֹ שֶׁנִּמְסַר
41 לָנוּ בַּקֶּבֶלָה (ראש השנה כה.): "אֲשֶׁר־תִּקְרָאוּ אֹתָם (ויקרא
42 כג, ב) — אֵין לִי מוֹעֲדוֹת אֵלָּא אֵלּוּ", כְּלוּמָר: אֲשֶׁר

43 יֹאמְרוּ הֵם שֶׁהֵם מוֹעֲדוֹת, אֲפֹלוּ שׁוֹגְגִין אֲפֹלוּ אֲנוּסִין
44 אֲפֹלוּ מְטָעִין, כְּמוֹ שֶׁבָּא לָנוּ בַּקֶּבֶלָה. וְאֵין אָנוּ עוֹשִׂים
45 הַיּוֹם חֲשָׁבוֹן אֵלָּא כְּדִי שֶׁנִּדַּע אֶת־הַיּוֹם שֶׁקָּבַעוּ בוֹ בְּנֵי
46 אֶרֶץ־יִשְׂרָאֵל, בֵּינוֹן שֶׁבְּסֵדֶר זֶה עֲצָמוּ מִחֲשָׁבִים וְקוֹבְעִים
47 הַיּוֹם — לֹא בְּרִאִיָּה; וְעַל קְבִיעָתָם אָנוּ סוֹמְכִים — לֹא
48 עַל חֲשָׁבוֹנָנוּ. וְאֵין חֲשָׁבוֹנָנוּ אֵלָּא לְגִלּוּי מִלְּתָא (לגלות
49 דבר שכבר נקבע בזמנו), וְהִכֵּן זֶה הֵיטֵב.
50 וְהֵנִי מוֹסִיף לָךְ בְּאוֹר: אֵלּוּ הַנַּחֲנוּ, לְמַשָּׁל, שֶׁבְּנֵי אֶרֶץ
51 יִשְׂרָאֵל יַעֲדוּ מְאַרְץ יִשְׂרָאֵל — חֲלִילָה לֵאל מַלְעֲשׁוֹת
52 זֹאת, לְפִי שֶׁכָּבֹר הַבִּטִּיחַ שֶׁלֹּא יִמָּחֶה וְלֹא יִשָּׁרֵשׁ אֶת־
53 שְׂאֵרֵית הָאֵמָה לְגַמְרִי — וְלֹא יִהְיֶה שֵׁם בֵּית דִּין בְּנִמְצָא,
54 וְלֹא יִהְיֶה בַּחוּצָה לְאַרְץ בֵּית דִּין שֶׁנִּסְמָךְ בְּאַרְץ יִשְׂרָאֵל
55 — הָרִי אֲזִי לֹא הִיָּה חֲשָׁבוֹנָנוּ זֶה מוֹעִיל לָנוּ כָּלֵל בְּשׂוֹם
56 אִפְן, לְפִי שֶׁאֵין לָנוּ לְחָשֵׁב בַּחוּצָה לְאַרְץ וּלְעַבֵּר שָׁנִים
57 וּלְקַבֹּעַ חֲדָשִׁים אֵלָּא בְּאוֹתָם הַתָּנָאִים הַנִּזְכָּרִים, כְּמוֹ
58 שֶׁבְּאַרְנוּ "כִּי מִצִּיּוֹן תֵּצֵא תוֹרָה וּדְבַר־ה' מִירוּשָׁלַם" (ישעיה ב, ג). וְאֵם יִתְבּוֹנֵן מִי שִׁישׁ לוֹ דַּעַת שֶׁלֹּמָה בְּדַבְּרֵי
59 הַתְּלִמּוּד שֶׁבְּעִנְיָן זֶה, יִתְבָּאֵר לוֹ כָּל־מַה־שֶּׁאֲמַרְנוּ בְּדִירוֹ
60 שֶׁאֵין בוֹ שׂוֹם סִפֵּק. וְהֵנָּה יֵשׁ רְמִזִּים בְּלִשׁוֹן הַתּוֹרָה,
61 הַמּוֹרֹת עַל יְסוּדוֹת הַסֵּדֶר שֶׁאָנוּ סוֹמְכִים עָלָיו בִּידְיעַת
62 רֹאשֵׁי חֲדָשִׁים וְעַבְדֵי שָׁנִים, מֵאֵלָּה אָמְרוּ: "וַיִּשְׁמְרָתָּ
63 אֶת־הַחֻקָּה הַזֹּאת לְמוֹעֲדָה מִיָּמִים יְמִימָה" (שמות יג, י).
64 אָמְרוּ (מכילתא דרבי שמעון בן יוחאי): "מִלְּמַד שֶׁאֵין
65 מַעֲבֵרִין אֶת־הַשָּׁנָה אֵלָּא בְּפִרְקָה הַסֵּמוּךְ לְמוֹעֵד" (בחדש
66 אדר — הַסֵּמוּךְ לְמוֹעֵד פֶּסַח) וְאָמְרוּ (שם): "מִנֵּין שֶׁאֵין
67 מַעֲבֵרִין אֶת־הַחֹדֶשׁ אֵלָּא בַיּוֹם וְאֵין מִקְדָּשִׁין אֶת־הַחֹדֶשׁ
68 אֵלָּא בַיּוֹם? תְּלִמּוּד לּוֹמֵר: מִיָּמִים יְמִימָה". וְאָמַר יִתְעַלֶּה:
69 "לְחֻדְשֵׁי הַשָּׁנָה" (שם יב, ב), אָמְרוּ (מגילה ה:). "חֲדָשִׁים
70 אֶתָּה מִחֲשָׁב לְשָׁנָה, וְאֵי אֶתָּה מִחֲשָׁב יָמִים" — מִשְׁמַע
71 שֶׁהוֹסֵפָה בָּהּ לֹא תִּהְיֶה אֵלָּא חֹדֶשׁ שָׁלֵם. וְאָמַר: "חֹדֶשׁ
72 יָמִים" (במדבר יא, כא) — אָמְרוּ: "יָמִים אֶתָּה מִחֲשָׁב
73 לְחֹדֶשׁ וְאֵין אֶתָּה מִחֲשָׁב שָׁעוֹת". וְאָמְרוּ: "שְׁמוֹר אֶת־
74 חֹדֶשׁ הָאֵיבִיב" (דברים טז, א) — מִשְׁמַע שֶׁבְּשָׁנִים שֶׁלָּנוּ
75 חוּבָה שֶׁנִּשְׁמָר בֵּהֶן תְּקוּפוֹת הַשָּׁנָה, וּלְפִיכָף יִהְיֶה שָׁנוֹת
76 חֲמָה (למרות שחישוב החדשים מבוסס על מהלך הירח).
77 וּכְבֹר נִתְבָּאֵרוּ כָּל־דֵּינֵי מִצְוָה זֹאת בְּשִׁלְמוֹת בְּפִרְקָה א'
78 מִסִּנְהֵדְרִין (יא.) וּבְמִסְכַּת רֹאשׁ הַשָּׁנָה (ב.) וְגַם בְּבִרְכּוֹת
79 (סג.).

80
81 הַמִּצְוָה הַנ"ט — הַצּוֹוִי שֶׁנִּצְטוּנוּ לְתַקַּע בַּחֲצוֹצְרוֹת
82 בַּמִּקְדָּשׁ בַּעַת הַקֶּרֶבֶת כָּל־קֶרֶבֶן מִקְרָבָנוֹת הַמּוֹעֲדוֹת, וְהוּא
83 אָמְרוּ יִתְעַלֶּה: "וּבַיּוֹם שֶׁמִּתְחַתֵּם וּבְמוֹעֲדֵיכֶם וּבְרֹאשֵׁי
84 חֲדָשֵׁיכֶם וּתְקַעְתֶּם בַּחֲצוֹצְרוֹת" (במדבר י, י). וּבְפִרְוֹשׁ אָמְרוּ
85 (ראש השנה כו), שֶׁמִּצְוַת הַיּוֹם בַּחֲצוֹצְרוֹת. וּכְבֹר נִתְבָּאֵרוּ

מתוך מהדורת חזק

דאורייתא הם בביאה, כמו שנתבאר בכמה מקומות
בכתבות (ג) וקדושין (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה
ד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכתא
המיוחדת לכך, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש אפרו על
קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה נתבאר שמצות
קדושין דאורייתא.

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג-ד. נדפס לעיל
עמ' קא בשיעור לג' פרקים.

יום חמישי י"ח אדר ב' ה'תשע"ד

מצות עשה ריג.
המצוה הרי"ג — הצווי שצטוינו לבעול בקדושין
ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה — וזהו
מצות קדושין. והרמז על כך אפרו: "כי יקח איש אשה
ובעלה" (דברים כד, א), — משמע שקונה בביאה. ואמר
"ויצאה והיתה" (שם, ב) — כשם שציאתה בשטר (גט)
כך הנהיה (הנשואין) בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף
ממה שצאמר באמה עברה: "אין כסף" (שמות כא, יא),
אפרו: אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר, ומנו?
(מיהו?) אב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אבל קדושין
דאורייתא הם בביאה, כמו שנתבאר בכמה מקומות
בכתבות (ג) וקדושין (פרק א משנה א) ונדה (פרק ה משנה
ד). וכבר נתבאר דיני מצוה זו בשלמות במסכתא
המיוחדת לכך, כלומר: מסכת קדושין. ובפרוש אפרו על
קדושין בביאה שהם דאורייתא הנה נתבאר שמצות
קדושין דאורייתא.

יום שישי י"ט אדר ב' ה'תשע"ד

יום שבת קודש כ' אדר ב' ה'תשע"ד
מצות לא תעשה שנה.

המצוה השנ"ה — האזהרה שהזהרנו מלבעול בלא
כתבה וקדושין, והוא אפרו יתעלה: "לא תהיה קדשה
מבנות ישראל" (דברים כג, יח), וכבר כפל האזהרה בענין
זה בלשון אחר והוא אפרו יתעלה: "אל תחלל את-
בתך להזנותה" (ויקרא יט, כט). ולשון ספרא (פרשת
קדשים): "אל תחלל את-בתך" — זה המוסר בתו פנויה
שלא לשם אישות, וכן המוסרת עצמה שלא לשם
אישות. ושמע ממני למה כפל לאו זה בלשון זה ואיזה
ענין נוסף יש בו, והוא: שכבר קדם במשפטיו יתעלה,
שהבועל בתולה בין שהיה מפתה או אוגס — אינו חייב
שום ענש מן הענשים אלא תשלום ממון בלבד ושישא
אותה אשה שפגע, כמו שנתבאר בכתוב. והיה עולה
בדעתנו, בינן שאין בדבר זה אלא קנס ממון הרי הוא
נהג ככל-דבר שבממון, וישם שרשאי אדם למסור

דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו):
ותעניות (טו). וכן אנו מצוים לתקע בחצוצרות בזמן
הצרות והרעות כשנצטק אליו יתעלה כמו שאמר:
"וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

יום שני ט"ו אדר ב' ה'תשע"ד

מצות עשה נט.
המצוה הנ"ט — הצווי שצטוינו לתקע בחצוצרות
במקדש בעת הקרבת כל-קרבת מקרבנות המועדות, והוא
אפרו יתעלה: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
חדשיכם ותקעתם בחצוצרות" (במדבר י, י). ובפרוש אפרו
(ראש השנה כו): שמצות היום בחצוצרות. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו):
ותעניות (טו). וכן אנו מצוים לתקע בחצוצרות בזמן
הצרות והרעות כשנצטק אליו יתעלה כמו שאמר:
"וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

יום שלישי ט"ז אדר ב' ה'תשע"ד

מצות עשה נט.
הלכות מגילה וחנוכה פרק א-ב.
המצוה הנ"ט — הצווי שצטוינו לתקע בחצוצרות
במקדש בעת הקרבת כל-קרבת מקרבנות המועדות, והוא
אפרו יתעלה: "וביום שמחתכם ובמועדיכם ובראשי
חדשיכם ותקעתם בחצוצרות" (במדבר י, י). ובפרוש אפרו
(ראש השנה כו): שמצות היום בחצוצרות. וכבר נתבאר
דיני מצוה זו בספרי (פרשת בהעלותך) וראש השנה (כו):
ותעניות (טו). וכן אנו מצוים לתקע בחצוצרות בזמן
הצרות והרעות כשנצטק אליו יתעלה כמו שאמר:
"וכי-תבאו מלחמה בארצכם וגו'" (שם, ט).

הלכות מגילה וחנוכה פרק א-ב. נדפס לעיל
עמ' צט בשיעור לג' פרקים.

יום רביעי י"ז אדר ב' ה'תשע"ד

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג-ד.
מצות עשה ריג.

הלכות מגילה וחנוכה פרק ג-ד.
המצוה הרי"ג — הצווי שצטוינו לבעול בקדושין
ובמתן דבר ביד האשה, או בשטר, או בביאה — וזהו
מצות קדושין. והרמז על כך אפרו: "כי יקח איש אשה
ובעלה" (דברים כד, א), — משמע שקונה בביאה. ואמר
"ויצאה והיתה" (שם, ב) — כשם שציאתה בשטר (גט)
כך הנהיה (הנשואין) בשטר. וכן למדנו שהיא נקנית בכסף
ממה שצאמר באמה עברה: "אין כסף" (שמות כא, יא),
אפרו: אין כסף לאדון זה אבל יש כסף לאדון אחר, ומנו?
(מיהו?) אב. (וזהו כאשר קידשו בתו בכסף) אבל קדושין

- 1 לַחֲבֵרוֹ מִמָּמוֹנוּ כָּל-מֶה-שִּׁירָצָה אוּלְמַחֹל לוֹ בְּמֶה-שֶּׁהָיָה
2 חֵיב לוֹ, כִּי גַם יִהְיֶה רִשְׁאֵי לְקַחַת בְּתוֹ הַנֶּעֱרָה וּלְמִסְרָהּ
3 לְאִיזָה אָדָם לְבֹא עָלֶיהָ וּלְמַחֹל לוֹ בְּכֶף בִּינֹן שָׁזָה זְכוּת
4 מִזְכִּיּוֹתָיו, כְּלוּמָר: הַמְשִׁימִים כֶּסֶף (שִׁנְקִנְס הָאוֹנֵס אוֹ
5 הַמַּפְתָּה) שָׁהֵם לְאִבֵּי הַנֶּעֱרָה; אוֹ שִׁימְסִרְנָה לוֹ עַל מְנַת
6 שְׂמִיתָן לוֹ כֶּף וְכֶף דִּינָרִים. לְפִיכֶף הִזְהָר עַל זֶה וְנֶאֱמָר לוֹ:
7 "אַל-תַּחֲלִל אֶת-בִּתְּךָ לְהַזְנוֹתָהּ" (ויקרא שם), לְפִי שָׁזָה
8 שְׁדִנְתִּי בּוֹ בְּתִשְׁלוּמֵי מָמוֹן בְּלִבְדִּי אֵינִי אֶלָּא אִם קָרָה
- 9 שִׁפְתָּהּ אוֹ אָנֹס; אֲכַל שִׁיעֲשֶׂה הַדָּבָר בְּרִצּוֹן שְׁנֵיהֶם וּבְהִתָּר
10 — אֵין דְּרִיף לְכָף. וְגַלְהָ אֶת-הַטַּעַם לְכָף וְאָמַר: "וְלֹא-
11 תִּזְנֶה הָאָרֶץ וּמִלְאָהּ הָאָרֶץ זִמָּה" (שם). לְפִי שֶׁהָאֹנֵס
12 וְהַפְתִּי קוֹרָה מַעֲט, וְאִם יִהְיֶה הַדָּבָר בְּרִצּוֹן וּבְהִתָּר —
13 יִתְרַבֶּה וְיִתְפַּשֵּׁט בְּאָרֶץ. וְזֶה טַעַם יָפָה וְנֶאֱמָר לְפִסּוֹק זֶה,
14 וְהוּא מִתְאִים לְכָל-מֶה-שֶּׁהִזְכִּירוּ חֻקִּים וּלְמָה שִׁיחִיבוּ
15 מִשְׁפָּטֵי הַתּוֹרָה. וְלֹא זֶה, כְּלוּמָר: לֹא דְפְנוּיָה — לוֹקִין
16 עָלֶי. וּכְבֶּר נִתְבָּאֲרוּ דִּינֵי מַצְוָה זוֹ בְּכַתְּבוֹת וְקִדּוּשֵׁין.

אגרות קודש

ב"ה, י"ב אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

לאחרי הפסק ארוך נתקבל מכתבו מיי"ט אדי"ר עם הפ"י המוסגר בו, שיקרא בעת רצון על הציון הק' של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, ונעם לי לקרות בו אשר עלה בידו להפיץ ספרי התניא, ובודאי ממשיך בזה בצירוף הסברה לכל אלו שנותן הספר להם אודות ענין החסידות וההכרח בה בפרט במיוחד בתקופתנו דטשטוש ערכין וחוסר בהירות עד כדי להחליף טוב ברע ורע בטוב וחשך לאור ואור לחשך, והרי דבר הוא שנקראת תורת החסידות בשם מאור שבתורה נשמאת דאורייתא ואור התורה.

במה ששואל לפרטים נוספים בהדרכות שנגעתי בהן במכתבי הקודם, - מובן שאין לקבוע בזה מסמרות, כיון שלא רק אין דיעותיהם שוות אלא שאין אחד דומה לחבירו.

ובמה שכותב אודות היסח הדעת, כמדומה גם העירותי במכתבי הקודם שהיסח הדעת הוא היפך המלחמה בדעת בלתי רצוי, כי הענין כפשוטו וכמשמעו, היסח לענין אחר.

מה שכותב אודות עצות לעורר השמחה, מבואר הענין בכמה מקומות ומהם בספר התניא וכמצוין במפתח שם.

ויהי רצון אשר מתאים לפתגם הידוע של כ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שלמרות גודל הענין דחשבון הנפש, צריך הוא להעשות בזמנים מיוחדים דוקא וכדרך הסוחרים, שאיזה פעמים בשנה עושים חשבון זה, כי באם יתעסקו בזה על כל צעד ושעל, לא לבד שלא יועיל אלא שיוזק. גם הוא יאחז בהנהגה זו, וידחה החשבון לחדש אלול ולערב ראש חדש וכיו"ב, ומתוך שמחה ירבה בפעולות להאיר חלקו בעולם וגם זה ישפיע בדרך אור חוזר על הגדלת האור בנפשו פנימה.

וימים אלו מסוגלים להתחלה טובה בזה, עד שגם העלמות והסתרים דעד עתה לא רק שלא יפריעו אלא עוד יתפכו למסייעים, שהרי על חדש הפורים אומרת תוה"ק, והחדש - ז. א. כל ימי החדש - אשר נהפך להם וגוי לשמחה וגוי ליום טוב.

וענין נהפך, תוכנו הוא, אשר גם הענינים שאינם בטוב הנראה והנגלה מסוגל הוא חדש זה להפכם לשמחה וליום טוב נראים לעיני בשר.

בברכה לבשו"ט.

לקסיקון מושגים המוזכרים בהלכות קידוש החודש

סדר הערכים הוא לפי א-ב, בהשמטת קידומות דקדוקיות (ה, ב, ל, ש, ו).
על גליון הרמב"ם שולבו הפניות ללקסיקון זה

אורך השלישי

אורך ראשון

אורך שני

אלף ושמנים חלקים

אמצע הירח

אמצע המחלף

אמצע המסלול

אמצע הישוב

אמצע השמש

גובה השמש

גלגל

גלגל המזלות

גלגל השמש

גלגל, מוחלק בשלוש מאות

ושישים מעלות

הילוכם האמצעי

זנב

חודש חסר

חודשי הלבנה

חלקים

חצות היום

יום ו(ח)לילה

מהלך האמיתי

מהלך /מהלכם/ האמצעי

מולד

מזל

מחזור

מנת גובה המדינה

מנת המסלול

מנת מסלול הרוחב

מסלול הנכון

מסלול הרוחב

מסלול השמש

מעגל הירח

מעלה

מקום הירח האמיתי

מקום השמש האמיתי

מקומה האמצעי

מקומם האמיתי

מרחק הכפול

נלוז

סוד העיבור

עגולה

קוביץ האמיתי

קצי הראייה

קשת הראייה

ראש

רוחב הירח

רוחב ראשון

רוחב שני

שנת (ח)מה

שנת /שנה של/ לבנה

תקופה

תקופת ניסן

- לאחר הוספה או גריעה של מעגל הירח מאורך שני, מקבלים את האורך השלישי.

- ההפרש בין מקום השמש האמיתי למקום הירח האמיתי.

- ההפרש בין מקום השמש למקום הירח כפי שנראה לעין.

- השעה מתחלקת ל- 1080 חלקים (יחידות זמן)..

- מיקום הירח בגלגל הגדול, כאילו אין גלגל הקפה.

- מהלך הכוכב ביחס לגלגל שלו.

- מיקום הירח בגלגל ההקפה.

- בזמנם לא ידעו על חצי הכדור המערבי, וירושלים היתה באמצע חצי הכדור המזרחי, נוטה למערב..

- מהלך הממוצע של השמש.

- מקום שבו השמש נמצאת בנקודה הרחוקה מכדור הארץ.

- כדור 'שקוף' המקיף את כדור הארץ מכל צדדיו (כמו גלדי בצל), בכל גלגל קבוע.

- גלגל רוחני בשמים שבו קבועים קבוצות כוכבים שכל קבוצה מסמלת מזל.

- כדור 'שקוף' המקיף את כדור הארץ שבו קבועה השמש.

- כל כדור או חישוק מחולק ל- 360 חלקים, שכל חלק נקרא מעלה.

- חשבון ממוצע ולא מדויק.

- נקודת החיבור של גלגל הירח עם גלגל השמש.

- חודש בן 29 יום.

- משך זמן שבין מפגש אחד של הירח והשמש, לבין מפגש שני.

- השעה מתחלקת ל- 1080 חלקים.

- הזמן שבו השמש נמצאת בדיוק מעל ראשו של אדם.

- הרמב"ם חילק באופן קבוע את היום והלילה, ל- 12 שעות יום, ו- 12 שעות לילה, בין בקיץ ובין בחורף,

- כשהלילה מתחיל בשעה 6 אחה"צ.

- מהלך הכוכב ביחס לגלגל המזלות.

- חשבון ממוצע ולא מדויק.

- הזמן שבו הירח נמצא בקו ישר עם השמש וכדור הארץ.

- קבוצה של כוכבים בצורות שונות הפרוסים בגלגל השמיני.

- יחידה של 19 שנים שחוזרת על עצמה בקביעת השנים הפשוטות והמעוברות.

- מרחק ירושלים מקו המשווה, ויש שינויים בשקיעת הירח אם הוא צפונית לגלגל המזלות או דרומית לו.

- הסטייה שבין מקום האמצעי לבין מיקומה האמיתי.

- המרחק ברוחב שבין הירח לגלגל המזלות.

- מרחק הירח מגובה גלגל ההקפה.

- מרחק הירח ממקום הראש.

- ההפרש שבין מיקום השמש לבין הנקודה שבה היא מרוחקת מכדור הארץ.

- השינוי שבין מקום הירח בגלגל המזלות, לבין הנקודה בגלגל המזלות שביחד איתה שוקעת הירח.

- חלק אחד מתוך 360 חלקים שמקיפים כל כדור.

- חשבון שעל פיו יודעים את מיקומו המדויק של הירח.

- חשבון שעל פיו יודעים את מיקומו המדויק של השמש.

- מקום לא מדויק אלא ממוצע של אותו כוכב בשמים.

- מקום האמיתי של הכוכב בשמים, (ולא הממוצע).

- המרחק שבין מקום הירח לבין מקום גובה הירח.

- השינוי שבין מקום הירח בגלגל המזלות לבין הנקודה בגלגל המזלות שביחד איתה שוקע הירח.

- חשבונות שעל פיהם בנוי הלוח העיברי - שהיו במשך שנים בסוד.

- העיגול - המסלול.

- מולד האמיתי, כשהשמש והירח נמצאים באותו קו לרואה מכדור הארץ.

- גבולות הראיה, וזה תלוי בשני גורמים א. זמן שהירח גלוי לעין ב. המרחק שבין השמש לירח.

- מרחק האמיתי בין השמש והירח לרואה אותם מכדור הארץ.

- נקודת החיבור של גלגל הירח עם גלגל השמש.

- נטיית הירח לצפון השמש או לדרומה.

- מסלול הירח ביחס למסלול השמש, צפוני או דרומי.

- מחשב את ההבדל בין מרכז הארץ לבין האדם הרואה את הרוחב הראשון.

- זמן שבו השמש מקיפה סיבוב שלם סביב כדור הארץ.

- זמן שבו הירח מקיף 12 פעם את כדור הארץ.

- משך זמן שבו השמש מקיפה רבע סיבוב סביב כדור הארץ.

- הזמן שבו השמש עומדת בתחילת מזל טלה.

מלכים ב ט ח-כ

ח ואֶבֶד כָּל־בֵּית אֲחָאָב וְהַכְרַתִּי לְאֲחָאָב מִשְׁתֵּינִן בְּקִיר וְעֶצֶר וְעֻזּוֹב בְּיִשְׂרָאֵל: ט וְנָתַתִּי אֶת־בֵּית אֲחָאָב בְּבֵית יִרְבֵּעַם בְּזִנְבָט וּבְכֵבִית בַּעֲשָׂא בֶן־אֲחִיָּה: י וְאֶת־אֵיזָבֵל יֹאכְלוּ הַכְּלָבִים בַּחֲלֶק יִזְרְעָאֵל וְאִין קִבְרָ וַיִּפְתַּח הַדֶּלֶת וַיָּנֹס: יא וַיְהִי וַיָּצֵא אֶל־עַבְדֵי אֲדֹנָיו וַיֹּאמְרוּ לוֹ הַשְׁלוֹם מִדּוּעַ בְּאֶת־הַמְּשָׁנָע הַזֶּה אַלִּיךְ וַיֹּאמְרוּ אֲלֵיהֶם אַתֶּם יֹדְעֵתֶם אֶת־הָאִישׁ וְאֶת־שִׁיחוֹ: יב וַיֹּאמְרוּ שְׁקֵר הַגִּדְנָא לָנוּ וַיֹּאמְרוּ כִּזְזָת וְכִזְזָת אָמַר אֵלַי לֹאֲמֹר כֹּה אָמַר יְהוָה מִשְׁחַתִּיךָ לְמֶלֶךְ אֶל־יִשְׂרָאֵל: יג וַיִּמְהָרוּ וַיִּקְחוּ אִישׁ בְּגָדוֹ וַיִּשְׁימוּ תַּחְתּוֹ וַיִּלְגְּרוּ הַמַּעֲלֹת וַיִּתְּקְעוּ בְּשׁוּפָר וַיֹּאמְרוּ מֶלֶךְ יְהוּא: יד וַיִּתְּקֹשֶׁר יְהוּא בֶן־יְהוֹשָׁפָט בֶּן־נִמְשִׁי אֶל־יֹרֶם וַיֹּרֶם הָיָה שֹׁמֵר בְּרִמָּת גִּלְעָד הוּא וְכָל־יִשְׂרָאֵל מִפְּנֵי חֲזָאֵל מֶלֶךְ־אַרָם: טו וַיִּשָּׁב יְהוֹרָם הַמֶּלֶךְ לְהַתְרַפָּא בִּיזְרְעָאֵל מִן־הַמַּפִּיז אֲשֶׁר יָפְחוּ אַרְמִים בְּהַלְחָמוֹ אֶת־חֲזָאֵל מֶלֶךְ אַרָם וַיֹּאמְרוּ יְהוּא אִם־יֵישׁ נַפְשְׁכֶם אֶל־יֵצֵא פְּלִיט מִן־הָעִיר לָלֶכֶת לַגִּיד (לַהֲגִיד קרי) בִּיזְרְעָאֵל: טז וַיִּרְפָּב יְהוּא וַיִּלְךְ יִזְרְעָאֵלָה כִּי יֹרֶם שֹׁכֵב שָׁמָּה וְאֲחֻזָּיָה מֶלֶךְ יְהוּדָה יָרַד לִרְאוֹת אֶת־יֹרֶם: יז וְהַצֹּפֶה עֹמֵד עַל־הַמִּגְדָּל בִּיזְרְעָאֵל וַיֵּרָא אֶת־שַׁפְעַת יְהוּא בָּבֹא וַיֹּאמְרוּ שַׁפְעַת אֲנִי רָאָה וַיֹּאמְרוּ יְהוֹרָם קַח רֶכֶב וַיִּשְׁלַח לִקְרָאתָם וַיֹּאמְרוּ הַשְׁלוֹם: יח וַיִּלְךְ רֶכֶב הַסּוּם לִקְרָאתוֹ וַיֹּאמְרוּ כֹה־אָמַר הַמֶּלֶךְ הַשְׁלוֹם וַיֹּאמְרוּ יְהוּא מַה־לָּךְ וּלְשָׁלוֹם כָּב אֶל־אֲחֵרֵי וַיִּגֵּד הַצֹּפֶה לֹאֲמֹר בְּאֶת־הַמֶּלֶךְ עַד־הֵם וְלֹא־שָׁב: יט וַיִּשְׁלַח רֶכֶב סוּם שְׁנִי וַיָּבֹא אֲלֵיהֶם וַיֹּאמְרוּ כֹה־אָמַר הַמֶּלֶךְ שָׁלוֹם וַיֹּאמְרוּ יְהוּא מַה־לָּךְ וּלְשָׁלוֹם כָּב אֶל־אֲחֵרֵי: כ וַיִּגֵּד הַצֹּפֶה לֹאֲמֹר בָּא עַד־אֲלֵיהֶם וְלֹא־שָׁב וְהַמְנַהֵג כְּמִנְהַג יְהוּא בֶן־נִמְשִׁי כִּי בִשְׁנָעוֹן יִנְהַג:

רש"י

גרם, אורלי"ז בלע"ז, לשון פגם, וה'גרמה' שבהלכות שחיטה, מן הלשון הזה הוא, ששורט והולך ויורד, ונראה כמין גבשושית למעלה: (טו) אם יש נפשכם. שאמלך: מן העיר. מן רמות גלעד: לגיד. כמו להגיד: (יז) שפעת. גדוד:

מצודות ציון

(י) בחלק. הנחלה יקרא כן, כי נחלק לו: (יא) שיחו. דברו, כמו (מלכים א יח כז): כי שיח וכי שיג לו: (יג) גרם. עצם וגרם, אחד הוא, כמו (משלי כה טו): תשבר גרם, וכמו שעצמות הדבר נקרא בלשון עצם, כמו שכתוב (בראשית ז ג): בעצם היום, כמו כן נקרא בלשון גרם: המעלות. המדרגות: (יד) ויתקשר. כן נקרא המרד, כי רבים יתקשרו באגודה אחת: (טו) נפשכם. רצונכם, כמו (דברים כג כה): ואכלת ענבים כנפשך: פליט. שום שארית, וכן (ירמיהו מב וז): שריד ופליט: (יז) והצופה. הוא העומד במקום גבוה, להביט למרחוק: שפעת. מלשון שפע וריבוי וכמו (ישעיהו ס ו) שפעת גמלים תכסך: רכב. רוכב סוס: (יח) סוב. מלשון סבוב: עד הם. עד אליהם:

מצודות דוד

(יא) אתם ידעתם את האיש. אתם מכירים את האיש, שהוא משוגע: (יב) ויאמרו שקר. אתה אומר, מעלים אתה מה שאמר לך: (יג) אל גרם המעלות. (תרגום): על דרג שעיא, כמין מעלות עשויות למול שעות היום, לדעת על כל שעה ושעה, כשהצל יורד שעה אחת.

(ח) משתינ בקיר. זה הזכר, עשושה קלוח: עצור. העושר הכנוס בבית: ועוזב. המקנה העוזב על פני השדה: בישראל. רצה לומר: בפירסום, למען יקחו מוסר: (יא) יצא. מן החדר: ויאמר. אחד מהם שאלו השלום, רצה לומר: אם הנביא ניבא טוב ושלום, מדוע אם כן בא אליך לבד, ולא אמר לכולנו: המשוגע. כן קראו את הנביא, לפי שבעת שהיה מתבודד בנבואה, היה נדמה להם כמשתגע, על כי לא פנה אז בעניני העולם: אתם ידעתם. כאומר הלא אתם מכירים אותו ואת דבריו, שהמה של מה בכך, לא שלום ולא למלחמה, והיה חפץ להעלים הדבר, עד עת יראה כי יש לאל ידו: (יב) שקר. אתה מדבר שקר, כי לא דברי רוח היו, ולזאת הגד לנו: כזאת וכזאת. וחזר ומפרש: כה אמר ה' וכו': (יג) תחתיו. תחת

יהוא, לשבת למעלה מכולם, כדרך המלך: אל גרם המעלות. על המעלות עצמן: (יד) ויתקשר. עשה קשר עם השרים שהיו עמו: ויורם היה שומר. אז היתה ישיבת קביעתו ברמות גלעד, לשמור העיר מחיל חזאל: (טו) וישב. לפי שעה שב מרמות גלעד, להתרפא ביזרעאל: אם יש נפשכם. אם יש רצונכם שאמלך אני, שמרו לבל יצא מי מן העיר, כי פן ילך ויגיד ביזרעאל, ויהיה המלך נשמר: (יז) בבואו. בעת בוא רבוי העם אשר עם יהוא, ראה אותם הצופה, אבל עדיין לא הכיר אם של יהוא המה: ויאמר השלום. הרכב אמר להם השלום, רצה לומר: אם בואם בעבור השלום, או למלחמה: (יח) מה לך ולשלום. מה לך שתשאל השלום, האם נוגע בך הדבר: סוב אל אחרי. ללכת עם אנשי, ולא תשוב אל המלך: (כ) והמנהג. הנני רואה הנהגת העם הבא, הוא כמנהג יהוא, אשר הנהגתו בשגעון, מבלי סדר וישוב הדעת: בן נמשי. בן בנו של נמשי:

קמו. ייח

י בֵּית אֶהְרֹן בָּטְחוּ בַיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יא יִרְאֵי יְהוָה בָּטְחוּ בַיהוָה עֲזָרָם וּמִגֹּגֶם הוּא: יב יְהוָה
זָכְרָנוּ יִכְרֹד יִכְרֹד אֶת־בֵּית יִשְׂרָאֵל יִכְרֹד אֶת־בֵּית אֶהְרֹן: יג יִכְרֹד יִרְאֵי יְהוָה הַקְטָנִים עִם־הַגְּדֹלִים:
יד יִסֹּף יְהוָה עֲלֵיכֶם וְעַל־בְּנֵיכֶם: טו בְּרוּכִים אַתֶּם לַיהוָה עֲשֵׂה שְׁמִים וָאָרֶץ: טז הַשָּׁמַיִם שְׁמִים
לַיהוָה וְהָאָרֶץ נָתַן לַבְּנֵי־אָדָם: יז לֹא הִמָּתִים יְהִלְלוּיָהּ וְלֹא פִלְי־יָרְדֵי דוֹמָה: יח וְאַנְחֵנוּ | נִכְרֹד יְהִי מַעֲרָתָה
וְעַד־עוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קמו. אי

א אֶהְבֹּתִי בִי־יִשְׁמַע | יְהוָה אֶת־קוֹלִי תַחֲנוּנִי: ב בִּי־חַטָּה אֲזַנֹּן לִי וּבִימִי אֶקְרָא: ג אֶפְפוּנִי | חֲבַל־מָוֶת
וּמִצָּרִי שְׁאוֹל מִצָּאוֹנִי צָרָה וַיִּגְוֶן אִמָּצָא: ד וּבִשְׁמִי־יְהוָה אֶקְרָא אֲנִה יְהוָה מַלְטָה נַפְשִׁי: ה חָנוּן יְהוָה
וְצַדִּיק וְאַלְהֵינוּ מֵרַחֵם: ו שֹׁמֵר פְּתָאִים יְהוָה דְּלוֹתַי וְלִי יְהוֹשִׁיעַ: ז שׁוֹבִי נַפְשִׁי לְמִנוּחֶיךָ בִּי־יְהוָה גָּמַל
עֲלֵיכִי: ח כִּי חֲלַצְתָּ נַפְשִׁי מִמָּוֶת אֶת־עֵינַי מִן־דְּמָעָה אֶת־רַגְלִי מִדָּחִי: ט אֶתְהַלֵּךְ לִפְנֵי יְהוָה בְּאַרְצוֹת
הַחַיִּים: י הָאֲמַנְתִּי כִּי אֲדַבֵּר אֲנִי עֲנִיתִי מְאֹד:

רש"י

חבלי שאול כולם לי חבורות הם כמו (ש"א י') חבל
נביאים: ומצרי שאול. גבולי שאול: (ט) בארצות
החיים. ארץ ישראל שגרשוני אויבי ורודפי ממנה בימי
שאול ועל כרחם חזרתי: (י) האמנתי כי אדבר.
האמנתי את דברי ציבא שאמר על מפיכוש כשאדבר
(שם ב' ט"ז) הנה לך כל אשר למפיכוש אז אני עניתי
מאד דברתי קשה ונעניתי לך:

(יא) יראי ה'. אלו הגרים: (א) אהבתי כי ישמע ה'
את קולי. כך אמר דוד לאחר שנפטר שאול והוא מלך,
שובי נפשי למנוחיי כי ה' גמל עליי חסד ולך קוני
אני מתאוה כי חלצת נפשי ממות. אהבתי כי ישמע ה'.
תאבתי שישמע ה' את קולי (סא"א): (ב) ובימי אקרא.
בימי צרתי אקראנו ובימי גאולתי אשבחנו: (ג) חבלי
מות. חבורות אויבינו המבקשים להמיתני: חבלי מות.

מצודת ציון

(יז) דומה. הוא הקבר שהוא מקום דממה ושתיקה ונשמת
הרשע כאלו תרד אל הקבר עם הגוף ותאבד עם הגוף ונקרא
יורד דומה בעבור זה: (ג) אפפוני. ענין סבוב כמו אפפו עלי
רעות (לעיל מ): חבלי. ענין מכאוב כמו צירים וחבלים (ישעיה
י"א): (א) ומצרי. מלשון צרה: (ד) אנה. ענין בקשה והודאה כמו
אנא חטא העם (שמות לב) והה"א הוא במקום האל"ף:
(ו) פתאים. מלשון פתי וסכל: (ז) למנוחיי. הי"ד יתירה
וכן עליי: (ח) חלצת. ענין הוצאה ושליפה כמו בצרה קראת
ואחלצך (לעיל פ"א):

מצודת דוד

(יא) יראי ה'. המה חסידי אר"ה: (יב) ה' זכרנו. ה' אשר
זכרנו מעולם הוא יברך וחזור ומפרש את מי יברך ואמר יברך
את בית ישראל וגו': (יד) יוסף. בכל עת יוסף עליכם ברכה:
(טו) ברוכים אתם. תהיו ברוכים לה' העושה שמים וארץ
ור"ל יברך אתכם ויחזור ויברך: (טז) השמים. עם כי השמים
המה שמים לה' מיוחד למכון שבתו מ"מ ישגיה בארץ ונתנה
לבני אדם למי שישיר בעיניו ותהיו אתם לברכה בקרב הארץ:
(יז) לא המתים. הכופרים בה' העומדים למות מיתת עולם
לא יהללו את יה על הטובה הבאה כי לא עליהם תהיה: ולא
וגו'. כפל הדבר במלות שונות: (יח) ואנחנו. אבל המאמינים

בה' העומדים לחיים ולקבל טובה נברך את יה מעתה ועד עולם על הברכות והטובות הנוספות בכל עת ולזה הללו את יה
בכל זמן: (א) אהבתי. סרס המקרא אהבתי ה' כי ישמע את קולי ואת תחנוני וא"כ מהדין עלי לאהבו: (ב) ובימי אקרא. בכל
ימי אשר אקרא אליו יטה אוזן לשמוע: (ג) אפפוני. כאשר סבכו אותי מכאובי מות ומצאו אותי צרות השאול ומצאתי צרה
ויגון וכפל הדבר במ"ש לרוב הצרות והתקרבם: (ד) ובשם ה'. וכאשר קראתי אז בשם ה' ואמרתי אנה ה' מלטה נפשי:
(ה) חנון ה'. כי אתה ה' חנון וצדיק ואתה אלהינו מרחם: (ו) שומר. הלא אתה ה' שומר פתאים עם שאין בהם דעת לשמור
את עצמם: דלותי. כשהייתי דל ועני הוא יושיע לי: (ז) שובי. ר"ל כאשר קראתי לה' בהדברים האלה אמרתי לנפשי בהבטחה
אתה נפשי שובי למנוחה שלך כי ה' גמל טוב עליך מאז וכן גם עתה נתקבלה התפלה: (ח) כי חלצת. כי מעולם הוצאת נפשי
מן המות ומנעת את עיני מן דמעה ואת רגלי חשכת שלא יהיו דחיים ממקום אל מקום להיות נעים ונדים: (ט) אתהלך. ומעתה
אתהלך לפני ה' וגו', ר"ל בא"י ובין החיים לא כמו לשעבר שהייתי מגורש מא"י מפני שאול וקרוב הייתי לשכון בין המתים:
(י) האמנתי. אמנה גדולה היתה בלבי כי הייתי מדבר כאשר הייתי מעונה מאוד בתכלית הסכנה:

ג רבה שמנה, וחסר שמנה, חסר לבנתה – פסולה. הקומץ את המנחה לאכול שיריה בחוץ, או פזית משיריה בחוץ, להקטיר קמצה בחוץ, או פזית מקמצה בחוץ, או להקטיר לבנתה בחוץ – פסול ואין בו פרת. לאכול שיריה למחר, או פזית משיריה למחר, להקטיר קמצה למחר, או פזית מקמצה למחר, או להקטיר לבנתה למחר – פגול וחיבין עליו פרת. זה הפלל: כל הקומץ, והנותן בפלי, והמהלך והמקטיר: לאכול דבר שדרפו לאכול, ולהקטיר דבר שדרפו להקטיר, חוץ למקומו – פסול ואין בו פרת; חוץ לזמנו – פגול וחיבין עליו פרת, ובלבד שיקרב המתיר במצותו. ביצד קרב המתיר במצותו? קמץ בשתיקה, ונתן בפלי והלך והקטיר חוץ לזמנו; או שקמץ חוץ לזמנו, ונתן בפלי והלך והקטיר בשתיקה; או שקמץ ונתן בפלי והלך והקטיר חוץ לזמנו – זה הוא שקרב המתיר במצותו.

ד ביצד לא קרב המתיר במצותו? קמץ חוץ למקומו, ונתן בפלי והלך והקטיר חוץ לזמנו; או שקמץ חוץ לזמנו, ונתן בפלי והלך והקטיר חוץ למקומו; או שקמץ, ונתן בפלי, והלך, והקטיר חוץ למקומו. מנחת חוטא ומנחת

פירוש ברטנורא

ג' ריבה שמנה. ששיעור השמן לוג לכל עשרון. ואם ריבה, שנתן שני לוגין או יותר לעשרון דהוו לשתי מנחות, פסל: **חיסר שמנה.** פחות מלוג שמן לעשרון סולת: **חיסר לבנותה.** שלא נתן בה אלא קורט אחד של לבונה. אבל אם יש בה שני קרטין כשרה, דכתיב (ויקרא ו') את כל הלבונה אשר על המנחה, כל משמע אפילו קורט אחד, דכל משמע כל הדוא כדכתיב (מלכים ב' ד') אין לשפחתך כל בבית. את, לרבות עוד קורט אחד, הרי שנים. ואילו ריבה לבונה לא קתני, דלא פסל אלא כשריבה יותר על שני קומצים דאו ריבה יותר מדאי: **לאכול שיידיה בתוין.** חוץ לעורה: **או להקטיר קומצה בתוין.** רמחשבה פוסלת בין שחשב על אכילת מובה, דכתיב (ויקרא ז') ואת האכל יאכל, בשתי אכילות הכותב מדבר אחת לאכילת אדם ואחת לאכילת מובה, והוא קרא במחשבה מיירי דכתיב (שם) המקריב אותו לו חישב, בשעת הקרבה הוא נפגל ואינו נפגל ביום השלישי, אלמא במחשבה מחשבה שחשב עליו לאכול ביום השלישי: **פסלת.** רמחשבת פוסלת למקומן פוסלת בקמיצה המנחה כמו שפוסלת בשחיטת חובת. ומה שפוסל ביום בשחיטת בקבלת הדם בהולכה בוריקת הדם, פוסל המנחה בקמיצה בנתינה בכלי שרת בהולכה בהקטרת הקומץ ולבונה, ארבעה כנגד ארבעה. והקומץ והלבונה עצמן חשובים גבי מנחה כמו הדם והאימורים אצל חובת. ושיירי מנחה הנאכלים, כבשר חובת הנאכל. ובפרק ב' דזבחים מפורשים כל היה פסולי והתם ילפינן להו כולהו מקראי: **לאכול דבר שדרבו לאכול.** כגון שריים: **דבר שדרבו להקטיר.** כגון הקומץ. אבל אם חשב לאכול הקומץ או להקטיר השירים חוץ למנוה, אלא פסל, בדמלה דעתו אצל כל אדם: **ובלד שיקרב המתיר.** הקומץ בהלכתו. כאילו היה כשר, שלא ידא שם שום פסול אלא הפגול בלבד. אבל אם יש בו פסול אלא אינו חשוב יותר פגול ואין בו כרת: **קמין בשתתקנה.** שלא חשב שום מחשבת פסול בשעת קמיצה: **ונתן בכלי והלך להקטיר חוץ למנוה.** כלומר, שבשלושת עבודות הללו חשב על השירים אצל כל המנוה:

ד קמץ חוץ למקומו. חשב בשעת קמצה לאכול השירים חוץ לעודה: **תן ככלי חלד והקטיר חוץ לזמנו**. ובאותה משלשת עבודות הללו חשב על השירים לאכל חוץ לזמנו: **מנחת חוטא וקנאות**. יש כהן עוד פסול אחר המוציאין מידי פגול, כגון שלא לשמן, דאמרין בריש פרקין דפסולות אם קמצין שלא לשמן,

משניות מבוארות – קהתי

את השיירים או על מנת להקטיר את הקומץ חוץ לזמנו — לאחר הזמן הקבוע לאכילה ולהקטרה, דהיינו למחר, פגול וחיבין עליו פרת — המנחה היא פיגול, והאוכל ממנה חייב כרת, ובכלד שיקרב המתיר כמצינו — שיקרב הקומץ המתיר את המנחה כהלכתה, כאילו היה כשר, כלומר שמלבד מחשבת הפיגול לא יהא במנחה פסול אחר. אבל אם יש בה פסול אחר, יוצאת המנחה מידי פיגול, כמבואר מיד במשנתנו. **פיצד קרב המתיר כמצינו** — וחלה על המנחה מחשבת פיגול? **קמץ בשתיקה** — שלא חשב שום מחשבת פסול בשעת הקמיצה, ונתן בכלי והלף והקטיר — נתן את הקומץ בכלי והוליכו והקטירו על מנת לאכול השיירים חוץ לזמנו — כלומר שעשה כל שלוש העבודות הללו במחשבת "חוץ לזמנו"; או שקמץ חוץ לזמנו — על מנת לאכול או להקטיר חוץ לזמנו, ונתן בכלי והלף והקטיר בשתיקה — בלי מחשבת פסול, או שקמץ ונתן בכלי והלף והקטיר חוץ לזמנו — שעשה כל ארבע העבודות על מנת לאכול את השיירים חוץ לזמנם, זה הוא שקרב המתיר כמצינו — שמלבד מחשבת "חוץ לזמנו" לא הייתה בעבודת המנחה כל מחשבה אחרת הפוסלת את המנחה, ולפיכך המנחה היא פיגול.

באור משנה ד

פִּיצוּד לֹא קָרֵב הַמֵּתִיר כְּמִצְוֹתָו — והמנחה יוצאת מידי פיצול?
קָמֵץ חוּץ לְמִקְוָמוֹ — על מנת לאכול השיירים חוץ לעזרה, וְנִתֵּן?
בְּכָלִי וְהֵלֵךְ וְהִקְטִיר חוּץ לְזִמְנוֹ — שאחת משלוש העבודות
הללו עשה על מנת לאכול את השיירים חוץ לזמנו; או שְׂקִמְצָן חוּץ
לְזִמְנוֹ — במחשבת "חוץ לזמנו", וְנִתֵּן בְּכָלִי וְהֵלֵךְ וְהִקְטִיר
חוּץ לְמִקְוָמוֹ — במחשבת "חוץ למקומו"; או שְׂקִמְצָן וְנִתֵּן

באור משנה ג

רֶבֶּה שְׁמֻנָּה — ששיעור השמן למנחה הוא לוג לכל עשרון סולת, ואם הוסיף על השיעור הזה, כגון שנתן שני לוגים לעשרון, וְחֶסֶר שְׁמֻנָּה — או שנתן פחות מלוג שמן לעשרון סולת, וכן חֶסֶר לִבְנֵתָהּ — שצריך לתת על המנחה לפחות שני קרטים לבונה, ולא נתן אלא קורט אחד, פְּסוּלָה — המנחה. בָּרַם, אם ריבה לבונתה, אינה פסולה, אלא אם כן נתן עליה יותר משני קמצים לבונה. הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה לֵאכּוֹל שְׂרִירָהּ בַּחוּץ — על מנת לאכול שיירי המנחה חוץ לעזרה, או פְּזִית מְשִׁירָהּ בַּחוּץ — או על מנת לאכול כזית מהשיירים חוץ לעזרה, או על מנת לְהִקְטִיר קִמְצָהּ בַּחוּץ, או פְּזִית מִקְמָצָהּ בַּחוּץ — לעזרה, או על מנת לְהִקְטִיר לִבְנֵתָהּ בַּחוּץ — לעזרה, פְּסוּל — קרבן המנחה, וְאֵין בּוֹ פֶּרֶת — האוכל מן המנחה אינו חייב כרת. אבל על מנת לֵאכּוֹל שְׂרִירָהּ לְמִחָר — לאחר זמן אכילתה, שמנחה נאכלת ליום ולילה בלבד או על מנת לאכול פְּזִית מְשִׁירָהּ לְמִחָר, או על מנת לְהִקְטִיר קִמְצָהּ לְמִחָר, או פְּזִית מִקְמָצָהּ לְמִחָר, או על מנת לְהִקְטִיר לִבְנֵתָהּ לְמִחָר — לאחר זמן ההקטרה, פְּגוּל — קרבן המנחה הוא פגול, וְהִצִּיב עָלָיו פֶּרֶת — האוכל מן המנחה אפילו בזמנה חייב כרת. וְהֵ הִפְלֵל — בדיני "חוץ למקומו" ו"חוץ לזמנו": פֵּל הַקּוֹמֵץ — את המנחה, וְהִנּוּחַ בְּפִלִי — או הנותן את הקומץ בכלי שרת, וְהִמְחִלָּךְ — או המוליך את הקומץ למזבח, וְהִמְקַטְרֵךְ — או המקטיר את הקומץ על גבי המזבח, על מנת לֵאכּוֹל דָּבָר שְׂדֵרָבוֹ לֵאכּוֹל — שיירי המנחה, וּלְהִקְטִיר דָּבָר שְׂדֵרָבוֹ לְהִקְטִיר — או על מנת להקטיר את הקומץ, חוץ לְמִקּוֹמוֹ — חוץ לעזרה, פְּסוּל וְאֵין בּוֹ פֶּרֶת — המנחה אסורה באכילה, והאוכל אינו חייב כרת. אבל העושה אחת מעבודות המנחה על מנת לאכול

קנאות שקמץן שלא לשמן, ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו; או שקמץן חוץ לזמנו, ונתן בכלי והלך והקטיר שלא לשמן; או שקמץן, ונתן בכלי, והלך, והקטיר שלא לשמן — זה הוא שלא קרב המתיר כמצותו. לאכול בנית בחוץ ובנית למחר; בנית למחר בחוץ; פחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר; פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ — פסול ואין בו פרת. אמר רבי יהודה: זה הפלל; אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום — פגול ותיבין עליו פרת; ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן — פסול ואין בו פרת. וחכמים אומרים: זה וזה פסול ואין בו פרת. לאכול פחצי זית ולהקטיר פחצי זית — פשר; שאין אכילה והקטרה מצטרפין.

פ ר ק ש נ י

א הקומץ את המנחה לאכול שְׁיִירָה או להקטיר קמצה למחר — מודה רבי יוסי בזה שהוא פגול ותיבין עליו פרת. להקטיר לבונה למחר — רבי יוסי אומר: פסול ואין בו פרת. וחכמים אומרים: פגול ותיבין עליו פרת. אמרו לו: מה שנתן זו מן הזבח? אמר להם: שהזבח דמו ובשרו ואמוריו — אחד; ולבונה אינה מן המנחה.

פירוש ברטנורה

ושלש שאר העבודות חשב עליהן חוץ לזמנו, או אפילו הראשונה חוץ לזמנה והשאר שלא לשמן, הוציאו מיד פגול: או שקמץן או נתן בכלי או הולך או הקטיר שלא לשמן. כלומר אי זו מאלו שעשה שלא לשמן והשאר על מנת לאכול לשיריים חוץ לזמנו לא קרב המתיר כמצותו ואין בשיריים כרת: כזית בחוץ כזית למחר. חשב באחת מן העבודות שתי מחשבות חוץ לזמנו וחזין למקומו. ועד השתא איירין בשתי עבודות שחשב באחת חוץ לזמנו ובאחרת חוץ למקומו, ועכשו מיירי שחשב בשתיהן בעבודה אחת. ולרבי יהודה איצטריך, דלא תימא בשתי עבודות הוא דפלגי רבי יהודה דבתר קמייתא אולין, אבל בחדא עבודה מודה, קמשמע לן: בנית למחר וכזית בחוץ. אע"פ שחשב תחלה לחוץ לזמנו הוציאתו שניה מיד כרת: אמר רבי יהודה זה הפלל כו'. ר' יהודה פליג אתנא קמא בין בעבודה אחת בין בשתי עבודות. ואין הלכה כר' יהודה:

ב א הקומץ את המנחה. מודה ר' יוסי שהוא פגול. משום דבעי למתני סיפא להקטיר לבונה למחר ר' יוסי אומר פסול ואין בו פרת, מהו דתימא מעמא דר' יוסי משום דסבר אין מפגלין בחצי מתיר, כלומר שאם חשב לעבוד למחר עבודת חצי מתיר לא פגול, והך לבונה חצי מתיר הוא, דבין הקטרת קומץ ולבונה מתירים השיריים, ואפילו רישא כי חשב בהקטרת קומץ עבודת חצי מתיר היא ופלגי רבי יוסי, קא משמע לן דבהא מודה. דטעמא לאו משום הכי הוא, אלא משום דאין מתיר מפגל את המתיר: מה שנתן זו מן הזבח. שהשוחטו על מנת להקטיר אימורים למחר פגול: אינה מן המנחה. אינה ממין המנחה כמו הקומץ, ואע"פ שהוא ממתירי המנחה. דקסבר רבי יוסי שאין מתיר מפגל את המתיר, שאין עבודת מתיר זה שהוא קומץ מועלת לפגל מתיר האחר שהוא הלבונה במחשבה שהוא מחשב על הלבונה בעבודת הקומץ. ורבנן אמרי ליה, כי אמרינן דאין מתיר מפגל את המתיר, היכא דלא אקבע בחד מנא, כגון שני כבשי עצרת דשניהם מתירים את הלחם, ואם שחט אחד מהם על מנת לאכול את חבירו למחר שניהם כשרים. אבל היכא דאקבעו בחד מנא, כגון קומץ ולבונה ששניהם בכלי אחד, מועלת מחשבת מתיר זה לפגל מתיר אחר. והלכה כחכמים:

משניות מבוארות — קה"י

ראשון. וחכמים אומרים: זה וזה פסול ואין בו פרת — בין אם קדמה מחשבת הזמן בין אם קדמה מחשבת המקום, אין מחשבת פיגול חלה על קרבן המנחה, אלא הקרבן פסול והאוכל ממנו אינו חייב כרת. ואם עשה אחת העבודות על מנת לאכול פחצי זית ולהקטיר פחצי זית — ושניהם חוץ לזמנו או חוץ למקומם, פשר — קרבן המנחה, שאין אכילה והקטרה מצטרפין — לשיעור כזית, כדי לפסול את המנחה במחשבת פסול.

באור משנה א

הקומץ את המנחה לאכול שְׁיִירָה או להקטיר קמצה למחר — חוץ לזמנו, מודה רבי יוסי בזה שהוא פגול ותיבין עליו פרת — כמו ששנינו בפרק הקודם משנה ג; אבל הקומץ את המנחה על מנת להקטיר לבונה למחר — חוץ לזמנו, רבי יוסי אומר: פסול ואין בו פרת — שהקומץ והלבונה שניהם מתירים את שירי המנחה, ואין מתיר מפגל את המתיר, כלומר שמחשבת פיגול בעבודת המתיר האחד אינה מועילה כשהשבה על המתיר האחר. וחכמים אומרים: פגול ותיבין עליו פרת — ששוכרים הם, שהקומץ והלבונה כמתיר אחד הם הואיל ושניהם מונחים בכלי אחד, ולפיכך הקומץ את המנחה על מנת להקטיר לבונה למחר, מחשבתו מועילה לעשותה פיגול. אמרו לו — חכמים לרבי יוסי: מה שנתן זו מן הזבח — מה נשתנית המנחה מן הזבח, שהשוחט את הזבח על מנת להקטיר את האימורים חוץ לזמנו הקרבן פיגול? אמר להם — רבי יוסי: שהזבח דמו ובשרו ואמוריו אחד — הם מין אחד, ולבונה אינה מן המנחה — אינה ממין המנחה כמו הקומץ, ולפיכך מחשבתו של הקומץ להקטיר לבונה של המנחה למחר אינה מועילה לפגל את המנחה. והלכה כחכמים.

בכלי, והלך, והקטיר חוץ למקומו — שעשה אחת מעבודות אלו במחשבת "חוץ למקומו", ושאר העבודות במחשבת "חוץ לזמנו". מנחת חוטא ומנחת קנאות — שנפסלות כשעשה אחת מעבודות המנחה שלא לשמן, שקמץן שלא לשמן, ונתן בכלי והלך והקטיר חוץ לזמנו — שחזין מן הקמיצה שעשה שלא לשמה עשה שאר העבודות במחשבת חוץ לזמנו; או שקמץן חוץ לזמנו — במחשבת חוץ לזמנו, ונתן בכלי והלך והקטיר שלא לשמן — שלא לשם מנחת חוטא או מנחת קנאות אלא לשם מנחת נדבה; או שקמץן, ונתן בכלי, והלך, והקטיר שלא לשמן — שעשה אחת העבודות הללו שלא לשמן, ושאר העבודות במחשבת "חוץ לזמנו", זה הוא שלא קרב המתיר כמצותו — שיש פסול אחר במנחה מלבד מחשבת "חוץ לזמנו", הלכך יוצאת המנחה מיד פיגול, ודינה שפסולה ואין בה כרת. העושה אחת מארבע העבודות של המנחה על מנת לאכול בנית בחוץ — לעזרה ובנית למחר — חוץ לזמנו; או על מנת לאכול בנית למחר וכזית בחוץ — שקדמה מחשבת הזמן למחשבת המקום, או על מנת לאכול פחצי זית בחוץ וכחצי זית למחר; או פחצי זית למחר וכחצי זית בחוץ — אין מחשבת פיגול חלה על המנחה, לפי שיש בה פסול אחר משום מחשבת "חוץ למקומו", ולפיכך פסול ואין בו פרת — קרבן המנחה פסול, והאוכל ממנה אינו חייב כרת. אמר רבי יהודה: זה הפלל — רבי יהודה חולק על תנא קמא, והוא קובע כלל: אם מחשבת הזמן קדמה למחשבת המקום — פגול ואם מחשבת "חוץ לזמנו" קדמה למחשבת "חוץ למקומו", פגול ותיבין עליו פרת — שמחשבת "חוץ למקומו" אינה מוציאה בכגון זה את המנחה מיד פיגול; ואם מחשבת המקום קדמה למחשבת הזמן — שוב אין מחשבת פיגול חלה על המנחה, ולכן הקרבן פסול ואין בו פרת — ששוכר רבי יהודה: תפוס לשון

ב שחט שני כבשים לאכול אחת מן החלות למחר; הקטיר שני בזבין לאכול אחד מן הסדרים למחר – רבי יוסי אומר: אותה החלה ואותו הסדר שחשב עליו – פגול וחיבין עליו ברת; והשני – פסול ואין בו ברת. והכמים אומרים: זה וזה פגול וחיבין עליו ברת. נטמאת אחת מן החלות, או אחד מן הסדרים – רבי יהודה אומר: שניהם יצאו לבית השרפה, שאין קרבן צבור חלוק. והכמים אומרים: הטמא בטמאתו, והטהור יאכל.

ג התורה מפגלת את הלחם, והלחם אינו מפגל את התורה. פיצד? השוחט את התורה לאכול ממנה למחר – היא והלחם מפגלין. לאכול מן הלחם למחר – הלחם מפגל, והתורה אינה מפגלת. הכבשים מפגלין את הלחם, והלחם אינו מפגל את הכבשים. פיצד? השוחט את הכבשים לאכול מהן למחר – הם והלחם מפגלין. לאכול מן הלחם למחר – הלחם מפגל, והכבשים אינן מפגלין.

פירוש ברטנורא

ב שחט שני כבשים. של עצרת, דכתיב בהו שני כבשים בני שנה לזבח שלמים, ואותן כבשים מתירין ומקדשין לשתי הלחם, שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת שני כבשים, הואיל והזקקו עמו בתנופה. ושאר כבשים של עצרת, דמוספים ניהו: לאכול אחת מן החלות למחר. וזמן אכילת החלות אינו אלא ליום ולילה, כדון מנחה, שנאמר בה כחמאת וכאשם: הקטיר שתי בזיבין. לשתי מערכות של לחם הפנים כדכתיב (ויקרא כ"ד) ושמת אותם שתי מערכות, היתה על כל מערכת כף אחת שיש בו לבונה כדכתיב (שם) ונתת על המערכת לבונה זכה. ושתי הכפות הללו שבהם הללו חלבונו נקראים שני בזיבין. והלבונה נקמרת כדכתיב (שם) והיתה ללחם לאוכרה. והלחם נאכל, וזמן אכילתו כל אותו שבת שמסירים אותו מן השלחן בלבד. ואם בשעה שהקטיר שני בזיבין של לבונה חשב על אחת מן המערכות של לחם לאכול למחר, כלומר שלא בזמנו: אותה חלה. של שתי הלחם של עצרת: ואותו הסדר. של לחם הפנים: זה וזה פגול. שכולן נחשבים גוף אחד: נטמאת אחת מן החלות. דוקא כשנטמאת אחת משתי הלחם קודם וריקת דם הכבשים, או אחד מן הסדרים קודם הקטרת הבזיבין, הוא דאפילו רבי יהודה ורבנן. אבל אם נטמא לאחר וריקת הדם או לאחר הקטרת הבזיבין, דברי הכל הטמא בטמאתו והטהור יאכל: שאין קרבן צבור חלוק. בגמרא מסיק דלא מקרא ולא מסברא אמרה רבי יהודה למלתיה, אלא תלמוד ערוך בידו. וכך היה מקובל מרבתי שאין קרבן צבור חלוק ואם נפסל חציו נפסל כולו:

ג התורה מפגלת את הלחם. שהלחם בא כשביל התורה והוא טפל לה, ואין התורה טפילה ללחם. וכן שני כבשים של עצרת, שתי הלחם הבאים עמהם הם טפלים לכבשים ואין הכבשים טפלים ללחם, והעיקר מפגל הטפילה ואין הטפילה מפגל העיקר. ואי אשמועינן תנא האי דינא בתורה ולא אשמועינן בכבשים של עצרת הוה אמינא התם הוא דכי מפגל לחם לא מפגל תורה משום דלא הזקקו בתנופה עם החלות, אבל כבשים דהזקקו בתנופה עם החלות דכתיב (ויקרא כ"ד) והניף הכהן אותם על לחם, אימא כי מפגל לחם לפגלו נמי כבשים. ואי תנא כבשים, הוה אמינא התם כי מפגלי כבשים מפגל לחם משום דהזקקו זה עם זה בתנופה, אבל תורה דלא הזקקו אימא כי מפגל תורה לא מפגלי בחלות, צריכא:

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ג

כתוב בתורה (ויקרא ז, יב-יג): "אם על תודה יקריבנו (אם על דבר תודהה על נס שנעשה לו, כגון יורדי הים והולכי מדבריות וחבושי בית האסורים וחולה שנתרפא, שהם צריכין להודות... אם על אחת מאלה נדר שלמים, שלמי תודה הן, ושעונים לחם האמור בענין, ואינן נאכלין אלא ליום ולילה כמו שמפורש כאן. — רש"י) והקריב על זבח התודה חלות מצות בלילות בשמן ורקיקי מצות משוחים בשמן, וסולת מורבת חלות בלילות בשמן: על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו, על זבח תודת שלמים". פסוק זה בא ללמדנו, שעם קרבן התודה באים ארבעים לחמים, הנקראים "לחמי תודה", עשרה מהם חלות לחם חמץ, ושלושים מצות שהן של שלושה מינים: עשר חלות מצות, עשרה רקיקי מצות, ועשר חלות מורבכות (חלותות ברותחיות). והכמים דרשו: "יקריב קרבנו על זבח" — מלמד שאין הקדש קדוש אלא בשחיטת הזבח (גמרא מנחות עח, ב). ומכאן שהלחם הוא טפל לגבי זבח התודה, וכן שתי הלחם שמביאים עם כבשי עצרת, הלחם טפל לגבי הכבשים. משנתנו באה ללמד בענין מחשבת פיגול, שהעיקר מפגל את הטפל ואין הטפל מפגל את העיקר.

התורה מפגלת את הלחם — הבא עם זבח התודה, כמו שבארנו לעיל, והלחם אינו מפגל את התודה — כפי שמשנתנו מפרשת מיד. פיצד? השוחט את התודה — את זבח התודה, על מנת לאכול ממנה למחר — דהיינו חוץ לזמנה, שהתורה אינה נאכלת אלא ליום ולילה (חביתס ה, ו). היא והלחם מפגלין — התורה וגם לחמה נעשים פיגול, והאוכל מהם חייב כרת. אבל אם שחט את זבח התודה על מנת לאכול מן הלחם למחר — אין מחשבה זו מפגלת את הזבח, אלא הלחם מפגל — לחמי התודה בלבד הם פיגול, והתורה אינה מפגלת — שהואיל והתורה עיקר והלחם טפל לה, כמו שבארנו בהקדמה למשנתנו, אין הטפל מפגל את העיקר. וכן הכבשים — שני הכבשים של עצרת, מפגלין את הלחם — את שתי הלחם שמביאים עמהם, והן מתקדשות בשחיטת הכבשים, והלחם אינו מפגל את הכבשים — כפי שמתפרש מיד. פיצד? השוחט את הכבשים על מנת לאכול מהן למחר — לאחר

באור משנה ב

שחט שני כבשים — של עצרת, שמביא עמהם שתי הלחם, והן מתקדשות בשחיטת הכבשים, ובשעת השחיטה חשב לאכול אחת מן החלות למחר — שלא בזמנו, וזמן אכילת שתי הלחם אינו אלא ליום ולילה; או הקטיר שני בזבין — של לבונה, שנותנים בכל שבת על שני סדרי לחם הפנים, ולאחר הקטרת הלבונה בשבת הבאה נאכל הלחם לכהנים ביום השבת בלבד, ובשעה שהקטיר את בזיכי הלבונה חשב לאכול אחד מן הסדרים למחר — למחרת השבת, כלומר שלא בזמנו, רבי יוסי אומר: אותה החלה — משתי הלחם, ואותו הסדר — מלחם הפנים, שחשב עליו — מחשבת חוץ לזמנו, פגול וחיבין עליו ברת — שחלה עליו מחשבת הפיגול, והשני — החלה השניה משתי הלחם והמערכת השניה של לחם הפנים, פסול ואין בו ברת — שמחשבת פיגול של אחד אינה מפגלת את השני. והכמים אומרים: זה וזה פגול וחיבין עליו ברת — ששתי הלחם וכן שני הסדרים של לחם הפנים נחשבים כגוף אחד, וכשנפגל האחד אף השני פיגול. נטמאת אחת מן החלות — של שתי הלחם, או אחד מן הסדרים — של לחם הפנים, רבי יהודה אומר: שניהם יצאו לבית השרפה — שניהם דינם בשריפה, שאין קרבן צבור חלוק — ואם נפסל חציו נפסל כולו; בגמרא מבואר שכך מקובל היה מרבתי. והכמים אומרים: הטמא בטמאתו — והוא יוצא לבית השרפה והטהור יאכל — שמותר לאכול את החלה שלא נטמאה או את הסדר שלא נטמא. בגמרא מבואר, שלא נחלקו רבי יהודה והכמים אלא כשנטמאה אחת מן החלות קודם וריקת דם הכבשים, או שנטמא אחד מן הסדרים קודם הקטרת הבזיבין. אבל אם נטמאה אחת החלות לאחר וריקת הדם, או שנטמא אחד מן הסדרים לאחר הקטרת הבזיבין, אף רבי יהודה מודה שהטמא בטמאתו והטהור יאכל.

ד הִזְבַּח מִפֶּגֶל אֶת הַנֶּסֶכִּין, מִשְׁקָדָשׁוֹ בְּכָלִי; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר. וְהִנְסְכִין אֵינָן מִפֶּגֶלִין אֶת הִזְבַּח. פִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הִזְבַּח לֵאכּוֹל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר — הוּא וְנִסְכּוֹ מִפֶּגֶלִין. לְהַקְרִיב מִן הַנֶּסֶכִּין לְמַחֵר — הַנֶּסֶכִּין מִפֶּגֶלִין, וְהִזְבַּח אֵינוֹ מִפֶּגֶל. ה פֶּגֶל בְּקִמְצָן וְלֹא בְּלִבּוֹנָה, בְּלִבּוֹנָה וְלֹא בְּקִמְצָן — רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: פֶּגֶל וְחִיבִים עָלָיו כֶּרֶת. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵין בּוֹ כֶּרֶת, עַד שִׁיפְגֹּל אֶת כָּל הַמִּתִּיר. מוֹדִים חֻכָּמִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּמִנְחַת חוּטֹא, וּבְמִנְחַת קִנְאוֹת, שֶׁאִם פֶּגֶל בְּקִמְצָן, שֶׁהוּא פֶּגֶל וְחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת; שֶׁהַקִּמְצָן הוּא הַמִּתִּיר. שָׁחַט אֶחָד מִן הַכֹּהֲנִים לֵאכּוֹל שְׁתֵּי חֲלוֹת לְמַחֵר, הַקְטִיר אֶחָד מִן הַזֹּזִים לֵאכּוֹל שְׁנֵי סְדָרִים לְמַחֵר — רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: פֶּגֶל וְחִיבִים עָלָיו כֶּרֶת. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵין פֶּגֶל, עַד שִׁיפְגֹּל אֶת כָּל הַמִּתִּיר. שָׁחַט אֶחָד מִן הַכֹּהֲנִים לֵאכּוֹל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר — הוּא פֶּגֶל, וְחִבְרוּ בְּשֵׁר. לֵאכּוֹל מִחִבְרוֹ לְמַחֵר — שְׁנֵיהֶם בְּשָׂרִים.

פירוש ברטנורא

ד הִזְבַּח מִפֶּגֶל אֶת הַנֶּסֶכִּים. והשוחט מהן ענוש כרת: משקדשו בכלי. לאחר ששמו אותם בכלי שרת, שהכלי מקדשן קדושת עולם דשבו אין להם פדיון: דברי ר' מאיר. דרבי מאיר סבר שנסכים מתפגלים, לפי שהם של הזבח הוא שמכשיר ומתיר אותן למזבח, והואיל ויש להן מתיר, מתפגלים במחשבת חוץ לזמנו. וחכמים פליגי עליה בפרק בית שמאי במסכת זבחים [דף מ"ד] ואמרי שהנסכים אין להם מתיר, לפיכך אין מתפגלין. ואין הלכה כר"מ: **ה** פִּיצֵד בְּקִמְצָן. בהקטרת הקומץ חשב על השירים לאכול שלא בזמנו: עד שיפגל בכל המתיר. והקטרת אחד מהן חצי מתיר הוא, דאיכא נמי הקטרת חבירו, שאין שיירי המנחה מותרים באכילה לכהן עד שיקטירו הקומץ והלבונה: במנחת חוטא ובמנחת קנאות. שאין בהן לבונה, והקומץ לבדו הוא המתיר: שחט אחד מן הכהנים. של כבש עצרת. ואין הלחם מותר אלא אחר שישחטו שניהן: הקטיר אחד מן הבזיכים. והרי אין מתיר הלחם אלא הקטרת שניהם: ר' מאיר אומר פגול. דסבר חצי מתיר נמי מפגל. ואין הלכה כר"מ:

משניות מבוארות – קהתי

הלבונה, וְלֹא בְּקִמְצָן — אבל לא חשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת הקומץ, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: פֶּגֶל — קרבן המנחה נעשה פיגול, וְחִיבִים עָלָיו כֶּרֶת — האוכל מן המנחה חייב כרת; שלדעת רבי מאיר מפגלים בחצי מתיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵין בּוֹ כֶּרֶת, עַד שִׁיפְגֹּל אֶת כָּל הַמִּתִּיר — שיחשוב מחשבת פיגול גם בשעת הקטרת הקומץ וגם בשעת הקטרת הלבונה, שהואיל והקטרת שניהם מתירה את המנחה, לפיכך מחשבת פיגול באחד מהם, דהיינו בחצי מתיר, אינה מפגלת את המנחה. מוֹדִים חֻכָּמִים לְרַבִּי מֵאִיר בְּמִנְחַת חוּטֹא, וּבְמִנְחַת קִנְאוֹת, שֶׁאִם פֶּגֶל בְּקִמְצָן — שחשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת הקומץ, שֶׁהוּא פֶּגֶל וְחִיבִין עָלָיו כֶּרֶת — לפי שבמנחת חוטא ובמנחת קנאות אין לבונה כלל, שֶׁהַקִּמְצָן הוּא הַמִּתִּיר — הקומץ לבדו הוא המתיר בהן. בגמרא מבואר שפיסקא זו לא באה אלא להשמיענו, שחכמים הסוברים ברישא, בפיגול בקומץ ולא בלבונה: "אין בו כרת עד שיפגל את כל המתיר", מודים הם מכל מקום שהמנחה פסולה, גזירה משום מנחת חוטא, שהמפגל בקומצה, הואיל ואין בה לבונה, הרי היא פיגול. והוא הדין בפיגול בלבונה ולא בקומץ, שהמנחה פסולה אף לדעת חכמים, גזרה משום לחם הפנים, שהמפגל בבזיכי הלבונה שעל הלחם, הלחם נעשה פיגול (מנחות יד, ב). שָׁחַט אֶחָד מִן הַכֹּהֲנִים — של עצרת, על מנת לֵאכּוֹל שְׁתֵּי חֲלוֹת — דהיינו שתי הלחם, לְמַחֵר — חוץ לזמנו; וכן הַקְטִיר אֶחָד מִן הַזֹּזִים — של לבונה הניתנת על שני הסדרים של לחם הפנים, על מנת לֵאכּוֹל שְׁנֵי סְדָרִים — של לחם הפנים, לְמַחֵר — למחרת השבת, דהיינו לאחר הזמן, רַבִּי מֵאִיר אוֹמֵר: פֶּגֶל וְחִיבִים עָלָיו כֶּרֶת — רבי מאיר הולך לשיטתו, שמפגלים בחצי מתיר. וְחֻכָּמִים אוֹמְרִים: אֵין פֶּגֶל, עַד שִׁיפְגֹּל אֶת כָּל הַמִּתִּיר — הואיל ושתי הלחם אינן מותרות באכילה אלא לאחר שנשחטו שני הכהנים, וכן לחם הפנים אינו מותר באכילה אלא לאחר שהוקטרו שני הבזיכים, לפיכך אם פיגל באחד מן הכהנים או באחד מן הבזיכים אין זה פיגול, אלא אם כן פיגל בשני הכהנים או בשני הבזיכים. והלכה כחכמים. שָׁחַט אֶחָד מִן הַכֹּהֲנִים — של עצרת, על מנת לֵאכּוֹל מִמֶּנּוּ — מאותו כבש, לְמַחֵר — דהיינו חוץ לזמנו, הוּא פֶּגֶל — הכבש ששחטו במחשבת פיגול, וְחִבְרוּ בְּשֵׁר — הכבש השני כשר, שאינו מתפגל על ידי הראשון. ואם שחט אחד מן הכהנים, לֵאכּוֹל מִחִבְרוֹ לְמַחֵר — על מנת לאכול את הכבש השני חוץ לזמנו, שְׁנֵיהֶם בְּשָׂרִים — שהואיל ושני הכהנים

זמנם, שכבשי עצרת אינם נאכלים אלא ליום ולילה, הֵם וְהַלֶּחֶם מִפֶּגֶלִין — גם שתי הלחם נעשות פיגול. אבל אם שחט את הכבשים על מנת לֵאכּוֹל מִן הַלֶּחֶם לְמַחֵר — לאחר העצרת, הַלֶּחֶם מִפֶּגֶל — שתי הלחם נעשות פיגול, וְהַכֹּהֲנִים אֵינָן מִפֶּגֶלִין — שהלחם טפל לכבשים ואינו מפגל אותם.

באור משנה ד

כבר בארנו בפתיחה למסכתנו, שעם כל עולת הבמה וכל קרבן שלמים באה מנחת נסכים (סולת ויין) ובאה משנתנו ללמד, שמנחת הנסכים אינה מפגלת את הזבח, והואיל והיא טפלה לו.

הִזְבַּח מִפֶּגֶל אֶת הַנֶּסֶכִּין — את מנחת הנסכים הבאה עם הקרבן, מִשְׁקָדָשׁוֹ בְּכָלִי — אם בשעת מחשבת הפיגול כבר היו הנסכים (הסולת והיין) בכלי שרת ונתקדשו; דְּבָרֵי רַבִּי מֵאִיר — שרבי מאיר סובר, שזריקת דם הקרבן מתירה את הנסכים למזבח, והואיל ויש להם מתיר, מתפגלים במחשבת "חוץ לזמנו". ברם, חכמים חולקים על רבי מאיר (תנחומים ד, א), וסוברים שהנסכים אין להם מתיר, שכן יכול אדם להקריב את קרבנו היום ואת נסכיו למחר, ומכאן שאין הקרבן מתירם, אלא מתירים הם את עצמם; לפיכך אין מתפגלים. וְהִנְסְכִין אֵינָן מִפֶּגֶלִין אֶת הִזְבַּח — כפי שמשנתנו מפרשת מיד. פִּיצֵד? הַשּׁוֹחֵט אֶת הִזְבַּח — כגון שלמים, על מנת לֵאכּוֹל מִמֶּנּוּ לְמַחֵר — כלומר לאחר הזמן הראוי לאכילתו, הוּא וְנִסְכּוֹ מִפֶּגֶלִין — אף הנסכים נעשים פיגול, והשוחט מהיין, או האוכל מהסולת, חייב כרת. אבל אם שחט את הזבח על מנת לְהַקְרִיב מִן הַנֶּסֶכִּין לְמַחֵר — ובשעת השחיטה כבר קדשו הנסכים בכלי שרת, כמבואר לעיל, הַנֶּסֶכִּין מִפֶּגֶלִין — על ידי מחשבה זו, וְהִזְבַּח אֵינוֹ מִפֶּגֶל — שהנסכים טפלים לזבח, ואין הטפל מפגל את העיקר, כמבואר במשנה הקודמת.

באור משנה ה

הלכה היא, שאין שיירי המנחה מותרים באכילה לכהנים עד שיקטירו את הקומץ ואת הלבונה. משנתנו דנה במי שחשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת אחד מהם, אם פיגל את המנחה אם לאו, ונחלקו בזה רבי מאיר וחכמים במשנתנו.

פֶּגֶל בְּקִמְצָן — חשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת הקומץ, דהיינו שהקטיר את הקומץ על מנת לאכול את שיירי המנחה שלא בזמנם, וְלֹא בְּלִבּוֹנָה — אבל לא חשב מחשבת פיגול בשעת הקטרת הלבונה; או שחשב מחשבת פיגול בְּלִבּוֹנָה — בשעת הקטרת

פ ר ק ש ל י ש י

א הקומץ את המנחה, לאכול דבר שאין דרכו לאכול, להקטיר דבר שאין דרכו להקטיר — פֶּשֶׁר. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל לֵאכּוֹל דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לֵאכּוֹל, לֵהֻקֵּט דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לֵהֻקֵּט, פָּחוֹת מִכּוֹזִית — פֶּשֶׁר. לֵאכּוֹל פָּחָצִי זֵית, וְלֵהֻקֵּט פָּחָצִי זֵית — פֶּשֶׁר, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהֻקְטָרָה מִצֻּרְפִּין.
ב לא יֵצֵק, לא בָּלַל, לא פָּתַת, לא מָלַח, לא הִנִּיף, לא הִגִּישׁ, או שֶׁפָּתַתָּן פָּתִים מְרֻבּוֹת, וְלֹא מִשְׁחֵן — בִּישׁוּת.

פירוש ברטנורה

א הקומץ את המנחה לאכול. חוץ לזמנו: דבר שאין דרכו לאכול. כגון הקומץ והלבונה: ולהקטיר. חוץ לזמנו: דבר שאין דרכו להקטיר. השריים שדרכן לאכול ואין דרכן להקטיר: פֶּשֶׁר. דאין זו חשובה מחשבה, דבמלה דעתו אצל כל אדם: רבי אליעזר פוסל. דכתיב (ויקרא ז') ואם האכול יאכל מבשר זבח שלמיו, בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחת אכילת אדם ואחת אכילת מונח, לומר לך כשם שפוסלת אכילת אדם לאדם כגון שריים אם חשב עליהם לאדם לאכלם חוץ לזמנו, ואכילת מונח למונח כגון קומץ אם חשב עליו להקטירו שלא בזמנו, כך פוסלת מחשבת אכילת אדם כגון שריים אם חשב עליהם למונח להקטירן חוץ לזמנו, מדאפקניה רחמנא לתרווייהו בלשון אכילה שמע מינה כי הדדי נינהו, ומוחשבים מזו לזו. ורבנן סברי, להביא אפקת רחמנא להקטרה בלשון אכילה, לומר לך מה אכילה בכזית אף מחשבת הקטרה בכזית. ולעולם אכילה כאורחיה משמע, קומץ למונח ושריים לאדם. והלכה כחכמים:

ב לא יֵצֵק. סדר המנחה, בתחלה נותן שמן בכלי, ואח"כ נותן את הסולת, ואח"כ חוזר ויוצק שמן ובוכל והכי מפרש בפרק אלו המנחות נקמצות [דף ע"ה]: לא יֵצֵק ולא בָּלַל פֶּשֶׁר. כגון שנתן כל השמן שבלו במתן ראשון שהוא קודם לעשייתה. דאי חיסר שמנה אמרין בפרק קמא [דף י"א] שהיא פסולה. ובגמרא בפרקין מוכח דיציקה מעכבת, ומפרש לא יֵצֵק, לא יֵצֵק כהן אלא זר, דמקמיצה וואלך מצות כהונה אבל יציקה ובלילה כשרים בור. ולא בָּלַל דקתני, על

משניות מבוארות — קה"י

חול והסולת עליו, וחוזר ויוצק מעט מן השמן על הסולת ובוכל הכל יחד; אחר הבלילה נותנה בכלי שרת (ויש סוברים שהבלילה צריכה להיות בכלי שרת), ויוצק עליה השמן שנשא עוד מהלוג. ונותן עליה קומץ לבונה, ומביאה לבתן; הכהן נוטלה ומביאה לזוית דרומית מערבית של המזבח, ומגיש הכלי עם המנחה לחודה של אותה זוית, אחר כך מלקט הכהן כל גרגרי הלבונה שבמנחה לצד אחד, כדי שלא יתערב גרגיר ממנה במנחה, וקומץ את המנחה, ונותן את הקומץ לכלי שרת אחר, ומלקט כל הלבונה מהשריים ונותנה על הקומץ, ומעלהו למזבח, ומולחו.

ומקטיר; והשריים נאכלים. במנחת מחבת או מרחשת: אחר הבלילה כמבואר לעיל לש הוא את המנחה במים פושרים ואופה במחבת (כלי שטוח) או במרחשת (כלי עמוק) כפי שנדר — עשר חלות מצות. אחר שנאפו, פותת את המצות לפתחים בגודל של זיתים, ויוצק על הפתחים שאר השמן הנשאר מהלוג, ונותן הכל לכלי שרת, ושם קומץ לבונה עליה, ומביאה אל הכהן, והכהן עושה בה כמו במנחת סולת.

במנחת מאפה תנור: אם נדר חלות אין בהן מתן שמן בכלי תחילה כבשאר מנחות, אלא בולל את הסולת מיד עם כל השמן, ולש בפורשים. אחר כך אופה אותה בתנור שבמקדש בלא כלי — עשר חלות, ופותתן, ונותן את הפתחים לכלי שרת, ונותן עליהם לבונה ומביא אל הכהן, והכהן עושה בה כמו בשאר המנחות. ואם נדר ורקיקים. הריהו לש מיד את הסולת בפורשים, בלא שמן כלל, ועושה עשרה רקיקים, ואופה אותם בתנור שבמקדש. אחר האפייה נוטל את לוג השמן ומושח ממנו על הרקיקים. לפי הרמב"ם מושח וחוזר ומושח עד שיבלע בהן כל לוג השמן, ולפי דעות אחרות אינו מושחם אלא פעם אחת, כצורת אות ויחיות "כי" (X), ושאר השמן נאכל לכהנים. את הרקיקים המשוחים בשמן פותת לפתחים ונותנם לכלי שרת, ושם עליהם קומץ לבונה, והכהן מגישה למונח, וקומצה, ומקטיר על המזבח ("תפארת ישראלי").

משנתנו באה למנות שינויים במעשה המנחה, שאינם פוסלים את המנחה.

לא יֵצֵק — השמן על המנחה, אלא נתן את כל לוג השמן בכלי קודם שנתן בתוכו את הסולת, ולא חזר ויצק שמן על הסולת; ברם, בגמרא מוכח, שיציקה מעכבת, כלומר שאם לא יֵצֵק השמן על סולת המנחה, המנחה פסולה, ולפיכך מפרשים בגמרא: לא יֵצֵק — לא יֵצֵק כהן אלא זר; לא בָּלַל — את סולת המנחה בשמן, כלומר שלא בלל כלל, לא זר ולא כהן; לא פָּתַת — במנחות שצריכות פתיחה, כגון במנחת מחבת או מרחשת, כמו שבארנו לעיל; ויש מפרשים, שלא פתת את המנחה כולה אלא כדי קמיצה (רש"י; ברטנורה); לא מָלַח — את המנחה כולה אלא הקומץ בלבד, שכן מליחת הקומץ מעכבת (ברטנורה; "תוספות יום טוב"; ועיין תוספות רבי עקיבא איגר, שמשגיח על פירוש זה); ובעל "תפארת ישראל" מפרש: לא מלח כהן אלא זר (עיין שם; וכן מפרש הרמב"ם בפירושו למשנתנו); לא הִנִּיף — את המנחה הטעונה תנופה, כגון מנחת סוטה או מנחת העומר; לא הִגִּישׁ — אותה למונח; או שֶׁפָּתַתָּן פָּתִים מְרֻבּוֹת — שהפתחים צריכות להיות כזיתים, והוא עשאן מרובות. דהיינו גדולות מכזיתים, או מרובות במנין דהיינו קטנות מכזיתים; וְלֹא מִשְׁחֵן — או שלא

כאחד מתירים את הלחם, אין מתיר מפגל את המתיר, כלומר שאין מחשבת פיגול באחד מן המתירים פוסלת כשחשבה על המתיר האחר. ברם, בקומץ ולבונה, אף על פי ששניהם כאחד מתירים את המנחה, מכל מקום סוברים חכמים, שהקומץ את המנחה על מנת להקטיר לבונתה למחר, עושה את המנחה פיגול, כמו ששנינו במשנה א בפרקנו; וטעמם הוא, שהואיל והוקבעו בכלי אחד, הרי הם כמתיר אחד, ולפיכך מועילה מחשבת פיגול בקומץ לגבי הלבונה (כמו שבארנו שם).

באור משנה א

ההלכה שבמשנתנו נשנתה כולה במסכת זבחים (ג, א) לגבי השוחט את הזבח; שכן קמיצת המנחה היא לגבי המנחה כמו שחיתת הזבחים לגבי זבחים. כן גם נתינת הקומץ בכלי שרת היא כמו קבלת הדם, והולכת הקומץ כהולכת הדם, והקטרת הקומץ כזריקת הדם; ומכאן שכל מה שפוסל באחת העבודות של הזבח פוסל בעבודה המתאימה לה במנחה, כמו שכבר הזכרנו בפתיחה למסכתנו.

הַקּוֹמֵץ אֶת הַמִּנְחָה, על מנת לֵאכּוֹל — חוץ לזמנו או חוץ למקומו, דָּבָר שֶׁאֵין דָּרְכּוֹ לֵאכּוֹל — כגון הקומץ והלבונה, שדרכם להקטיר ולא לאכול, או על מנת לֵהֻקֵּט — חוץ לזמנו או חוץ למקומו, דָּבָר שֶׁאֵין דָּרְכּוֹ לֵהֻקֵּט — שריי המנחה, שדרכם לאכול ואין דרכם להקטיר, פֶּשֶׁר — קרבן המנחה, שאין מחשבה זו פוסלת אותו. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר פּוֹסֵל — חוץ למקומו" הקרבן פסול.

"חוץ לזמנו" הקרבן פיגול, ובמחשבת "חוץ למקומו" הקרבן פסול. בגמרא מבואר טעמו של רבי אליעזר, שאף הקטרה נאמרה בתורה בלשון אכילה, שנאמר (ויקרא ז, יח): "ואם האכל יאכל מבשר זבח שלמיו", ודרשו: בשתי אכילות הכתוב מדבר, אחת אכילת אדם ואחת אכילת מונח, ומכאן שלשון אכילה ולשון הקטרה לשון אחד הוא.

ואין הלכה כרבי אליעזר. הקומץ את המנחה במחשבה לֵאכּוֹל דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לֵאכּוֹל, או לֵהֻקֵּט דָּבָר שֶׁדָּרְכּוֹ לֵהֻקֵּט, פָּחוֹת מִכּוֹזִית מִכּוֹזִית — כגון על מנת לאכול משיירי המנחה פחות מכזית, או על מנת להקטיר מן הקומץ פחות מכזית, חוץ לזמנו או חוץ למקומו, פֶּשֶׁר — קרבן המנחה, שמחשבת אכילה או הקטרה בפחות מכזית אינה פוסלת. וכן הקומץ את המנחה על מנת לֵאכּוֹל פָּחָצִי זֵית, וְלֵהֻקֵּט פָּחָצִי זֵית — חוץ לזמנו או חוץ למקומו, פֶּשֶׁר — קרבן המנחה, שֶׁאֵין אֲכִילָה וְהֻקְטָרָה מִצֻּרְפִּין — לשיעור כזית, כדי לפסול את המנחה (עיין באורנו בזבחים ג, א).

באור משנה ב

סדר הבאת המנחה: מביא עשרון סולת ולוג שמן, ונותן תחילה מעט מן השמן בכלי

נתערב קמצה בקמץ חֲבֵרְתָּהּ, בְּמִנְחַת פְּהִינִים, בְּמִנְחַת פֶּהֶן הַמְּשִׁיחַ, בְּמִנְחַת נֶסְכִּין – בְּשֶׁרָה. רַבִּי יְהוּדָה אומר: בְּמִנְחַת פֶּהֶן הַמְּשִׁיחַ, וּבְמִנְחַת נֶסְכִּין – פְּסוּלָה, שֶׁזוֹ בְּלִילְתָּה עֵבֶה, וְזוֹ בְּלִילְתָּה רֶבֶה, וְהֵן בּוֹלְעוֹת זוֹ מִזֵּה. ג' שְׁתֵּי מִנְחוֹת שֶׁלֹּא נִקְמְצוּ, וְנִתְעָרְבוּ זוֹ בְּזוֹ, אִם יָכוֹל לִקְמוֹץ מִזֵּה בְּפָנֶי עֲצָמָה וּמִזֵּה בְּפָנֶי עֲצָמָה – בְּשֵׁרוֹת; וְאִם לֹא – פְּסוּלוֹת. הַקֶּמֶץ שֶׁנִּתְעָרַב בְּמִנְחָה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה – לֹא יִקְטִיר. וְאִם הַקֶּטֶר, זֶה שֶׁנִּקְמְצָה – עָלֶיהָ לִבְעָלִים, וְזֶה שֶׁלֹּא נִקְמְצָה – לֹא עָלֶיהָ לִבְעָלִים. נִתְעָרַב קְמִצָּה בְּשִׁירִיָּה, אוֹ בְּשִׁירִיָּה שֶׁל חֲבֵרְתָּהּ – לֹא יִקְטִיר. וְאִם הַקֶּטֶר – עָלֶיהָ לִבְעָלִים. נִטְמָא הַקֶּמֶץ וְהַקְרִיבוֹ – הֵצִיץ מִרְצָה. יֵצֵא וְהַקְרִיבוֹ – אִין הֵצִיץ מִרְצָה, שֶׁהֵצִיץ מִרְצָה עַל הַטֶּמֶא וְאִינוֹ מִרְצָה עַל הַיּוֹצֵא.

פירוש ברטנורה

כרח לא בלל כלל, דבליה ודאי אינה מעכבת ומתניתין הכי קאמר, לא יצק כהן אלא זר, או לא בלל כלל, כשר: לא פתח. (כרתיב) (ויקרא ב') פחות אותה פתים. אע"ג דבמנחת מחבת בלבד כתיב, הוא הדין לכל המנחות הנאפות תחלה, כגון מחבת ומרחשת ומאפה, מצוה לפותתן כולן ואח"כ קומץ. וזה אם לא פתח אלא כדי קמיצה, כשר: לא מלה. כל המנחה כולה, אלא הקומץ. דאילו מליחת הקומץ מעכבת היא: לא הניף. במנחת חוטא ומנחת קנאות דמעונות תנופה: לא הניש. כרתיב (שם) והנישה אל המזבח. שהכהן מוליכה אצל המזבח ומנישה בקרן דרומית מערבית כנגד חודה של קרן: פתיתים מרובות. גדולות יותר מהדין המפורש בהן מנחת ישראל כופל אחת לשנים ושנים לארבע ומבדיל. ואיצטרך לאשמועינן פתיתים גדולות ואע"ג דאשמועינן דאי לא פתח כשרה. דסלקא דעתך אמינא דהתם הוא דאיכא תורת חלות עליה, אבל הכא דלאו תורת חלות איכא ולא פתיתים איכא אימא לא, קמ"ל: ולא משהו. הרקיקים הטעונים משיחה, כרתיב (שם) ורקיקי מצות משוחים בשמן, אחר אפיתן מושחן וחזור ומושחן עד שיכלה כל השמן שבלוג: במנחת כהנים כשרה. שכולן כליה כמותו: במנחת כהן המשיח ובמנחת נסכים פסולה. לפי שהקומץ דמנחת ישראל בלילתו עבה. לוג אחד שמן לעשרון סלח, ומנחת נסכים ושל כהן משיח בלילתו רכה, שלשה לוגים לעשרון, כרתיב במנחת נסכים (במדבר ט"ז) עשרון בלול ברביעית ההין שמן, ובמנחת כהן המשיח הוא אומר (ויקרא ו') סולת מנחה תמיד. הרי היא לך כמנחת התמיד שהיא עשרון סולת בלול ברביעית ההין: והן בולעות זו מזו. הקומץ בולע ממנחת נסכים וממנחת כהן משיח, ורבה שמנון של מנחות הללו על הקומץ ומבטלות ליה, והוי מנחה שלא הוקטר קומצה ופסולה הנקמצת. אבל מנחת נסכים כשרה ולא הוי כריכה שמנה, כיון שלא מדעת עירבו השמן שבו לעתו בטל לגבה וכמאן דליתיה. ואין הלכה כר' יהודה:

ג' אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה. שנפלה זו בצד זה של כלי וזו בצד זה ונשאר מהן כדי קומץ שלא נתערב, כשרות, ואם לאו, פסולות. דאמר בתורת כהנים מסלחה ולא מסולת חבתה: לא יקטיר. ואפילו כל המעורבת, דאין הקטרה מצוה אלא בקומץ, ומקמץ נמי לא קמץ שני קומצים דילמא בכל קומץ יש מזה שנתערב וליכא קומץ שלם מחד מנחה: ואם הקטיר. כל המעורבת, היא לא עלתה לבעלים, דהא לא נקמצה ואין מנחת נדבה ניתרת בלא קמיצה: נתערב קומצה בשיריה. לא יקטיר את כולה משום דהשיריים אסורים להקטיר דכתיב (ויקרא ב') לא תקטירו ממנו אשה לה', כל שממנו לאישים הרי הוא בכל תקטירו: נטמא הקומץ והקריבו, הציץ מרצה. דכתיב (שמות כ"ח) ונשא אהרן את עון הקדשים, אינו נושא אלא עון

משניות מבוארות – קהתי

לא נקמצו, ונתערבו זו בזו — שנפלו שתייהן לתוך כלי אחד זו בצד זו, אם יכול לקמץ מזו בפני עצמה ומזו בפני עצמה — שמכל מנחה אפשר להוציא קומץ בלי תערובת, בשרות — המנחות; ואם לאו — שאינו יכול לקמץ מכל אחת בפני עצמה, פסולות — שכתוב (ויקרא ב, ב): "וקמץ משם מלא קומצו מוסלתה", ודרשו: מוסלתה ולא מסולת חבתה, שאם נתערב בקומץ מסולת מנחה אחרת, אין המנחה כשרה. הקמץ שנתערב במנחה שלא נקמצה — עדיין, לא יקטיר — את התערובת, שאין מצוות הקטרה אלא לגבי הקומץ בלבד; ולקמץ שני קמצים אי אפשר, שמה בכל קומץ תהא סולת ממנחה אחרת. ואם הקטיר — את כל התערובת, זו שנקמצה, עלתה לבעלים — שהרי הוקטר קומצה על המזבח, וזו שלא נקמצה, לא עלתה לבעלים — שהרי לא נקמצה, ואין מנחת נדבה ניתרת בלי קמיצה; הלכך חייבים הבעלים להביא מנחה אחרת תחתיה. נתערב קמצה — של מנחה, בשיריה — של אותה המנחה, או בשיריה של חבתה — של מנחה אחרת שנקמצה כבר, לא יקטיר — את התערובת, שאסור להקטיר את השיריים העומדים לאכילה, שנאמר (ויקרא ב, יא): "לא תקטירו ממנו אשה לה", ודרשו: כל שממנו לאשים (כל דבר שורה ממנו אשה לה), הרי הוא בכל תקטירו, והרי שירי המנחה היה מהם הקומץ לאשים. ואם הקטיר — אם עבר והקטיר את התערובת, עלתה לבעלים — ואינם חייבים להביא מנחה אחרת, שהרי הוקטר קומצה של מנחתם שהביאו. נטמא הקמץ והקריבו — על המזבח, הציץ מרצה — שכתוב בו (שמות כח, לח): "והיה על מצח אהרן ונשא אהרן את עון הקדשים", ודרשו מכאן שהציץ מרצה על עון טומאה, דהיינו שאם נטמאו האימורים של זבחים או הקומץ של המנחה והקטירם, הציץ מרצה שיהא הקרבן כשר. אבל יצא — הקומץ מחוץ לעזרה ונפסל ביוצא, אף שחזר והכניס, והקריבו — על המזבח, אין הציץ מרצה — והקרבן פסול, שהציץ מרצה על הטמא

משח בשמן את הרקיקים הטעונים משיחה, כמו שבארנו לעיל; כל המנחות הללו, שנעשו בשיריים שנימנו למעלה, בשרות — הן. נתערב קמצה — של מנחה הקומץ של מנחת נדבה, בקמץ חבתה — בקומץ של מנחה שניה, או במנחת כהנים — שנתערב הקומץ במנחת כהנים, או במנחת כהן המשיח — במנחת חביתין, שהיה הכהן הגדול מקריב בכל יום, או במנחת נסכים — הבאה עם קרבן בהמה; שכל המנחות הללו נשרפות על המזבח כמו הקומץ שנתערב הן, בשרה — התערובת להקטירה על המזבח, שאין עולין (מינים העולים על גבי המזבח) מבטלין זה את זה. רבי יהודה אומר: במנחת כהן המשיח, ובמנחת נסכים — אם נתערב הקומץ במנחת הכהן הגדול או במנחת נסכים, פסולה — התערובת, שזו בלילתה עבה, מנחת נדבה של ישראל בלילתה עבה, שנותן לוג אחד שמן לעשרון סולת, וזו בלילתה רכה — מנחת כהן המשיח וכן מנחת נסכים בלילתה רכה, שבמנחת כהן משיח נותן שלושה לוגים שמן לעשרון סולת, וכן במנחת נסכים הבאה עם קרבן של כבש נותן שלושה לוגים שמן לעשרון סולת, והן בולעות זו מזו — כלומר הקומץ שנתערב באחת מהן בולע משמנה המרובה, והריהו מתבטל בו וכאילו לא הקטיר הקומץ כלל; הלכך פסולה המנחה הנקמצת. וכן גם פסולה מנחת כהן המשיח או מנחת נסכים, משום שנחסר שמנה (תפארת ישראל; ועיין ברטנורה; תוספות יום טוב; תוספות ר' עקיבא איגור). ברם, אם נתערב קמצה בקומץ חבתה, אף לדעת רבי יהודה כשרה, שכן לדעתו מין במינו לא בטל. מה שאין כן בנתערב במנחת כהן המשיח ובמנחת נסכים, שלדעת רבי יהודה אנו אומרים: סלק את מינו כמי שאינו, ושאינו מינו רבה עליו ומבטלו, שכן רבי יהודה סובר: מין בשאינו מינו בטל.

באור משנה ג

שתי מנחות שלא נקמצו — כלומר שטעונות הן קמיצה ועדיין

ד נטמאו שְׁיָרֵיהֶּ, נִשְׂרְפוּ שְׁיָרֵיהֶּ, אָבְדוּ שְׁיָרֵיהֶּ — כְּמִדַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: כְּשֶׁרָה, וְכִמְדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ: פְּסוּלָה. שְׁלֹא בְּכָלִי שֶׁרֶת — פְּסוּלָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשִּׁיר. הַקְטִיר קִמְצָה פְּעָמִים — כְּשֶׁרָה.
ה הַקִּמֶץ — מַעוּטוֹ מַעֲבֵב אֶת רָבוֹ. הָעֵשָׂרוֹן — מַעוּטוֹ מַעֲבֵב אֶת רָבוֹ. הֵינֵן — מַעוּטוֹ מַעֲבֵב אֶת רָבוֹ. הַשְּׁמֶן — מַעוּטוֹ מַעֲבֵב אֶת רָבוֹ. הַפֶּלֶת וְהַשְּׁמֶן מַעֲבֵבִין זֶה אֶת זֶה. הַקִּמֶץ וְהַלְבוּנָה מַעֲבֵבִין זֶה אֶת זֶה. וְשְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים מַעֲבֵבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁנֵי חֲלוֹת מַעֲבָבוֹת זֶה פִּירוּשׁ בִּרְטוּרָא

טומאה, שיש בה צד קל שהותרה מכללה בצבור, דכתיב בתמיד במעודו, ואפילו בטומאה: ואינו מרצה על היוצא. ואע"ג דיש בו נמי צד קל שהותר מכללו בבמה, שנאסר יוצא במשכן והותר בבמה, ובמעון שלא היה שם קלעים, אע"כ אין הציץ מרצה ביוצא, דכתיב (שם) לרצון להם לפני ה', עון דלפני ה' אין, עון יוצא לא:

ד כמדת ר' אליעזר כשרה. על דעתו של ר' אליעזר דאמר בפרק כיצד צולין, דם אע"פ שאין בשר, הכי נמי קומץ אע"פ שאין שירים כשר להקטיר קומץ: כמדת ר' יהושע. דאמר אם אין בשר אין דם, הכי נמי פסול להקריב הקומץ. והוא שלא נשתיר דבר מן השירים שלא נטמא. והלכה כרבי יהושע: שלא בכלי שרת. שלא קידש הקומץ בכלי שרת. אבל בתחלת המנחה כולי עלמא לא פליגי דבעי כלי, כדאמרין בפרק שתי הלחם: ורבי שמעון מכשיר. מעמא דר"ש מפרש בגמרא, משום דאמר קרא (ויקרא ו') קודש קדשים היא כחמאת וכאשם, ומדאקיש רחמנא מנחה להטאת דעבודתו במתנה באצבע ממש, שמע מינה דקומץ המנחה נמי אם רצה עובדה בידו בלא כלי. ובלבד שיעבוד בידו הימנית, דומיא דחמאת שנאמר בו אצבע דכתיב ביה (שם ו') ולקח חכהו מדם החמאת באצבעו, וכל מקום שנאמר אצבע וכהונה אינו אלא ימין. ואין הלכה כר"ש: **ה הקטיר קומצה פעמים.** חצי קומץ בפעם אחת וחצי קומץ בפעם אחרת. ודוקא נקט פעמים ותו לא, דאין קומץ פחות משני זיתים וכי פליגי ליה לשתי פעמים נמצא שאין הקטרה בפחות מכזית ולפיכך כשרה, אבל אם חילקה לשלש או לארבע פעמים, דעביד להו הקטרה פחותה מכזית, פסולה:

ה מיעוטו מעבב את רובו. שאם חסר כל שהוא פסול, דאמר רחמנא מלא קומצו: העשרון. מנחה שהיא פחותה מעשרון אפילו כל שהוא פסולה: היין. חצי ההין לפר, ושלישית ההין לאיל, ורביעית ההין לכבש. וכן השמן בין למנחת נסכים שהוא כשיעור היין, בין למנחת נדבה שהוא לוג אחד שמן: הפסולת והשמן. של מנחה: **מעבבים זה את זה.** דכתיב (שם ב') מגרשה ומשמנה: הקומץ והלבונה מעבבים זה את זה. דכתיב (שם ו') והרים ממנו בקומצו וגו' על כל לבנותה:

ו שני שעירי יום הכיפורים. השעיר אשר עלה עליו הגורל לה' ושעיר המשתלח לעזאזל: שני כבשי עצרת. שני כבשי שלמים שבאים חובה על שתי

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ה

הַקִּמֶץ, מַעוּטוֹ מַעֲבֵב אֶת רָבוֹ — שאם חסר כל שהוא פסול, שכתוב פעמיים בתורה: "מלא קומצו" (ויקרא ב, ב; שם ה, יב), ודרשו: אחד למצוה ואחד לעכב. **הָעֵשָׂרוֹן** — סולת, **מַעוּטוֹ מַעֲבֵב אֶת רָבוֹ** — שכל מנחה שהיא פחותה מעשרון סולת אפילו בכל שהוא, פסולה, שכתוב (ויקרא ב, ב): "מסלתה". ודרשו מאן, שאם המנחה חסרה כל שהוא מסולתה פסולה. **הֵינֵן** — לנסכים הבאים עם הקרבן, חצי ההין לפר, ושלישית לאיל, ורביעית ההין לכבש, **מַעוּטוֹ מַעֲבֵב אֶת רָבוֹ** — אם חסר כל שהוא לשיעורו, פסול לנסכים, שכתוב בפרשת נסכים (במדבר טו, יא): "ככה יעשה לשור האחד או לאיל האחד או לשה", ומשמעו "ככה" — כשיעור האמור לעיל ולא פחות ממנו. **הַשְּׁמֶן** — למנחת נסכים שהוא כשיעור היין, חצי ההין לפר ושלישית ההין לאיל ורביעית ההין לכבש, וכן השמן למנחת נדבה, ששיעורו לוג אחד לעשרון, **מַעוּטוֹ מַעֲבֵב אֶת רָבוֹ** — אם חסר כל שהוא לשיעורו פסול, שכן במנחת נסכים כתוב: "ככה", כמו שבארנו ביין, ובמנחת נדבה כתוב (ויקרא ב, ב): "ומשמנה" — מהשמן שלה בשיעור הראוי. **הַפֶּלֶת וְהַשְּׁמֶן** — של מנחה, **מַעֲבֵבִין זֶה אֶת זֶה** — שאם חסר אחד מהם, המנחה פסולה, שכתוב במנחת נדבה (שם): "מסלתה ומשמנה". וכן גם במנחת העומר (שם שם, טז): "מגרשה ומשמנה" (סולת וגרש ענין אחד הם), וכיון שכתוב פעמיים, הרי זה בא ללמד, שמעכבים זה את זה. **הַקִּמֶץ וְהַלְבוּנָה מַעֲבֵבִין זֶה אֶת זֶה** — שאין המנחה כשרה עד שמקטירים את שניהם, שכתוב (ויקרא ב, ב): "על כל לבנותה". וכתוב עוד (שם ו, ח): "זאת כל הלבונה". שנה עליו הכתוב לעכב (ד"ס).

באור משנה ו

אגב המשנה הקודמת מונה משנתו דברים נוספים המעכבים זה את זה. **שְׁנֵי שְׁעִירֵי יוֹם הַכִּפּוּרִים** — כמו שכתוב (ויקרא טז, ח-ה): "ומאת עדת בני ישראל יקח שני שעירי עזים לחטאת... ולקח את שני השעירים, והעמיד אותם לפני ה'... ונתן אהרן על שני השעירים גורלות, גורל אחד לה' וגורל אחד לעזאזל", שני שעירים אלו **מַעֲבֵבִין זֶה אֶת זֶה** — שאין יכולים להביא זה בלא זה. **שְׁנֵי כְּבָשִׁי עֶצְרָת** —

— כמו שבארנו לעיל, **וְאֵינוֹ מֵרִצָּה עַל הַיּוֹצֵא** — בגמרא מבואר הטעם, לפי שבטומאה יש צד קל, שהותרה מכללה (מכלל איסורה) בציבור, כלומר שקרבן ציבור דוחה את הטומאה, לפי שכתוב בקרבן תמיד (במדבר כח, ב): "להקריב לי במועדו", ודרושים: "במועדו" ואפילו בטומאה; ובציץ כתוב (שמות כח, לח): "והיה על מצחו תמיד לרצון להם לפני ה'", ומשמעו, שאין הציץ מרצה אלא בדבר שהוא לרצון לפני ה' במקום אחר (תוספות): מכאן למדו, שהציץ מרצה על הטמא ואינו מרצה על היוצא.

באור משנה ד

בברייתא בגמרא (פסחים עז, א) נחלקו רבי יהושע ורבי אליעזר בזבח שבשור נטמא או אבד לפני זריקת הדם, שרבי יהושע סובר: אם אין בשר אין דם (אין הדם נזרק), ורבי אליעזר סובר: דם (וזרקים את הדם) אף על פי שאין בשר. משנתנו באה להשמיע, שכשם שחולקים בזבח כך חולקים הם במנחה, שכן שיירי המנחה הם כבשר הזבח, והקומץ הוא כמו הדם.

נְטִמָּאוּ שְׁיָרֵיהֶּ — של המנחה, או **נִשְׂרְפוּ שְׁיָרֵיהֶּ**, או **אָבְדוּ שְׁיָרֵיהֶּ** — לפני הקטרת הקומץ, **כְּמִדַּת רַבִּי אֱלִיעֶזֶר** — כשיטתו בקרבן בהמה, שאומר: דם אף על פי שאין בשר, אף כאן **כְּשֶׁרָה** — המנחה להקטיר קומצה, אף על פי שאין שיירים. ו**כְּמִדַּת רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ** — וכפי שיטת רבי יהושע, האומר בקרבן בהמה: אם אין בשר אין דם, אף כאן **פְּסוּלָה** — המנחה להקריב קומצה, שהואיל ואין שיירים, אין מקטירים את הקומץ. והלכה כרבי יהושע. ברם, אם לא נטמאו או שלא נשרפו או שלא אבדו אלא מקצת שייריה אף רבי יהושע מודה שכשרה המנחה להקטיר קומצה (דעת רב בגמרא). **שְׁלֹא בְּכָלִי שֶׁרֶת** — אם לא נתן את הקומץ בכלי שרת קודם הקטרתו, **פְּסוּלָה** — המנחה. **רַבִּי שְׁמַעוֹן מְכַשִּׁיר** — את המנחה, שלדעתו אין קידוש הקומץ בכלי שרת מעכב. ברם, אם לא קידש את המנחה כולה בכלי שרת קודם שקמצה, לדברי הכל פסולה. **הַקְטִיר קִמְצָה פְּעָמִים** — דהיינו לחצאים, חציו בפעם אחת וחציו בפעם אחרת, **כְּשֶׁרָה** — המנחה. ודווקא שהקטירו לחצאים, שהואיל ואין קומץ פחות משני כזיתים, נמצא כזית בכל הקטרה, אבל אם הקטירו בשלוש או ארבע פעמים, שנמצא פחות מכזית בכל הקטרה, פסולה המנחה, שאין הקטרה בפחות מכזית.

אֶת זֶה. שְׁנֵי סְדָרִים מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁנֵי כֹזְבִין מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. הַסְּדָרִים וְהַכֹּזְבִין מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁנֵי מִינִים שְׁבֻנָּזִיר, שְׁלֹשָׁה שְׁבֻפָּרָה, אַרְבָּעָה שְׁבֻתוּדָה, אַרְבָּעָה שְׁבֻלּוּלָב, אַרְבָּעָה שְׁבֻמְצָרַע – מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. שִׁבְעָה הַזֵּיוֹת שְׁבֻפָּרָה מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה. שִׁבְעָה הַזֵּיוֹת שֶׁל בֵּין הַפְּדִים, וְשִׁבְעָה הַפְּרָכָה, וְשִׁבְעָה מִזְבַּח הַזֶּהָב – מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה.

ז שִׁבְעָה קִנֵּי מְנוּחָה מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. שִׁבְעָה גִּרְוֹתֶיהָ מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה. שְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת שְׁבֻמְזוּזָה מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה; וְאֶפְלוֹ כְּתָב אֶחָד מְעַבְּבֵן. אַרְבַּע צִיצִיּוֹת מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה, שְׁאֲרֵבֶתָן מִצוּה אַחַת. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: אַרְבַּעֶתָן אַרְבַּע מִצְוֹת.

פירוש ברטנורה

הלחם: שתי חלות. שתי הלחם של עצרת: ושני סדרים. שתי מערכות של לחם הפנים, שש חלות לכל מערכת: שני בזיכין. שתי כפות שבתן הלבונה, ונתונים על שתי המערכות: הסדרים והבזיכין מעבבין זה את זה. שאם אין מערכות של לחם על השלחן לא יתן בו את הבזיכין של לבונה. ואם אין בזיכין לא יתן את הלחם: שני מינים שבנזיר. חלות מצות ורקיקי מצות: ושלושה שבפרה אדומה. עץ ארו ואזוב ושני תולעת: ארבעה שבתורה. ארבעה מינים של לחם שמביאים על שלמי תודה, חלות מצות, ורקיקי מצות, וסולת מורכבת, וחלות לחם חמין: ארבעה שבלולב. לולב ואתרוג הדם וערכה. אם נטל ארבעתן בכל היום כולו אע"פ שנטל אחד מהן בשחרית ואחד בין הערבים יצא, דקיימא לן לולב אין צריך אגר. אבל אם חסר אחד מן המינים ונטל כל השלושה, לא קיים מצוה כלל: ארבעה שבמצורע. עץ ארו ואזוב ושני תולעת והצפור החיה: שבע חזיות שבפרה. אדומה. דכתיב (במדבר י"ט) והזה אל נוכח פני אוהל מועד מרמה שבע פעמים: שבע חזיות של בין הבדים. דכתיב (ויקרא י"ז) ולפני הכפרות יזה שבע פעמים: ושעל הפרוכת ושעל מזבח הזהב. ביום הכיפורים ובפר כהן משיח ובפר העלם דבר של צבור ושעירי עובדה וזה. שכל אלו טעונים חזיות על הפרוכת ועל מזבח הזהב כמו שמפורש בפרשת ויקרא ובאחרי מות. ושעירי עובדה וזה מריבין להו מקרא דכתיב (שם ד') ועשה לפר כאשר עשה לפר החטאת. לפר, זה פר כהן משיח. החטאת, אלו שעירי עובדה וזה. וארבע מתנות שעל ארבע קרנות שעל מזבח הזהב נמי מעבבות זו את זו, אף על פי שלא הוזכרו במשנה: ז שבעה קני מנורה. דכתיב (שמות כ"ה) וששה קנים יוצאים מצדיה, והקנה האמצעי, הרי שבעה קני מנורה: שתי פרשיות שבמזוזות. שמע והיה אם שמוע: ואפילו כתב אחד מעבבין. אפילו אות אחת שהיא דבוקה לחברתה ואינה מוקפת גויל כהלכתה פסול במזוזה ובתפליין ובספר תורה: ארבע פרשיות שבתפליין. קדש והיה כי יביאך שמע והיה אם שמוע: מעבבות זו את זו. בין בתפלה של ראש שכותבין כל פרשה ופרשה בקלף בפני עצמו, בין בתפלה של יד שכל ארבעתן כתובים בקלף אחד: ארבעתן ארבע מצוות. ואין מעבבות זו את זו ואין הלכה כרבי ישמעאל:

משניות מבוארות – קהתי

מהן, לא כיפר. והוא הדין לארבע מתנות שעל ארבע קרנות מזבח הזהב, שמעבבות זו את זו, כמו ששינונו (שם): "מתנה אחת מהן מעבבת".

באור משנה ז

משנה זו ממשיכה בדברים המעכבים זה את זה.

שִׁבְעָה קִנֵּי מְנוּחָה — של מנורת המקדש, מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה — שאם המנורה חסרה קנה אחד, אינה ראויה למצוותה. שִׁבְעָה גִּרְוֹתֶיהָ מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה — בראש כל קנה וקנה היה נר כעין בוך, ובו היו נותנים השמן והתפילות, ואם חסר היה נר אחד משבעת הנרות, המנורה פסולה. שְׁתֵּי פְרָשִׁיּוֹת שְׁבֻמְזוּזָה — פרשת "שמע" (דברים ו, ד-ז), ופרשת "והיה אם שמוע" (שם יא, יג-כא), מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה — שאם לא היתה בה אלא פרשה אחת, המזוזה פסולה. וְאֶפְלוֹ כְּתָב אֶחָד מְעַבְּבֵן — כתיבת אות אחת שאינה כהלכתה מעבבת ופוסלת את כל המזוזה. אַרְבַּע פְּרָשִׁיּוֹת שְׁבֻתוּדָה — פרשת "קדש לי כל בכור" (שמות יג, א-י), פרשת "והיה כי יביאך" (שם שם, יא-טז), פרשת "שמע", ופרשת "והיה אם שמוע", מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה — שאם חסרה פרשה אחת, התפליין פסולים. וְאֶפְלוֹ כְּתָב אֶחָד מְעַבְּבֵן — אות אחת שאינה כתובה כהלכה מעבבת ופוסלת את התפליין. אַרְבַּע צִיצִיּוֹת — על ארבע כנפות הבגד, מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה, שְׁאֲרֵבֶתָן מִצְוֶה אַחַת — ואם אין ציציות באחת מכנפות הבגד, אינו מקיים מצוות ציצית. רַבִּי יִשְׁמָעֵאל אָמַר: אַרְבַּעֶתָן אַרְבַּע מִצְוֹת — ואין מעבבות זו את זו, שאף אם אין ציציות אלא בשלוש כנפות הבגד, הריהו מקיים בזה מצוות ציצית. ואין הלכה כרבי ישמעאל.

הבאים עם שתי הלחם בחג השבועות, מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה — שאין יכולים להביא כבש אחד. שְׁתֵּי חָלוֹת — שתי הלחם הבאות עם הכבשים, מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה — שאין מביאים חלה אחת. שְׁנֵי סְדָרִים — שתי המערכות של לחם הפנים, שש חלות לכל מערכת, מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה — שאין יכולים לסדר מערכת אחת, שְׁנֵי כֹזְבִין — של לבונה, הנתונים על לחם הפנים, מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה — שבוין אחד בלבד אינו כשר. הַסְּדָרִים וְהַכֹּזְבִין מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה — שאם אין הסדרים של לחם הפנים על השולחן לא יתנו שם את הבזיכים של לבונה, ואם אין בזיכים לא יתנו את הלחם. שְׁנֵי מִינִים שְׁבֻנָּזִיר — שני מיני לחם: חלות מצות ורקיקי מצות, שהנזיר מביא ביום מלאת ימי נזרו (במדבר ו, טו); שְׁלֹשָׁה שְׁבֻפָּרָה — האדומה: עץ ארו ואזוב ושני תולעת; אַרְבָּעָה שְׁבֻתוּדָה — ארבעה מיני לחם: חלות מצות, ורקיקי מצות, וסולת מורכבת, וחלות לחם חמין: אַרְבָּעָה שְׁבֻלּוּלָב — ארבעת המינים: לולב, אתרוג, הדס וערבה, אַרְבָּעָה שְׁבֻמְצָרַע — עץ ארו, אזוב, שני תולעת וצפרים; כל אלו מְעַבְּבִין זֶה אֶת זֶה — שאם חסר בהם אחד המינים, אינם ראויים למצוותם; שִׁבְעָה הַזֵּיוֹת שְׁבֻפָּרָה — האדומה, כמו שכתוב בה (במדבר יט, ד): "והזה אל נוכח פני אוהל מועד מרמה שבע פעמים", מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה — שאם חסר אחת מהן לא עשה כלום. שִׁבְעָה הַזֵּיוֹת שֶׁל בֵּין הַפְּדִים — ביום הכיפורים, כמו שכתוב (ויקרא טז, יד): "ולפני הכפרות יזה שבע פעמים", וְשִׁבְעָה הַפְּרָכָה, וְשִׁבְעָה מִזְבַּח הַזֶּהָב — בפר ושעיר של יום הכיפורים, ובפר כהן המשיח, ובפר העלם דבר של ציבור, ובשעירי שגת עבודה וזה, שכל אלו טעונים שבע חזיות על הפרוכת ועל מזבח הזהב, כמבואר בזבחים (ח, א-ב), מְעַבְּבוֹת זֶה אֶת זֶה — שאם חסר אחת

ביאור עם "שפה ברורה – עזר והדר"

רש"י

דף סב עמוד ב: מסיימת הגמרא: אמנם **מוספין** של **שבת** שנאמר בהם (במדבר כח ט) 'וביום השבת שני כבשים בני שנה, ודא' שתיבת 'שני' באה לרבות שלכתחילה צריכין שיהיו שניהן שוין.

הגמרא דנה בדין השוחט שעירי יום הכיפורים מחוץ לעזרה: **תנו רבנן** בברייתא, **שני שעירי יום הכיפורים** שנקנו מכספי תרומת הלשכה ובזה כבר קדשו בקדושת הגוף, **ששחטן בחוץ** - מחוץ לעזרה, **עד שלא** - כל עוד לא **הגריל עליהן** איזה לשם ואיזה לעזאזל, **חייב על שניהם** כרת משום איסור שחוט חוץ, ואם שחטן **משנהגריל עליהן** וכבר מבוירים כל אחד לשמו, **חייב כרת על** השעיר **של שם** העומד להיקרב בפנים, **ופטור על** השעיר **של עזאזל** שאינו ראוי להיקרב בפנים. שואלת הגמרא: מדוע כששחטן **עד שלא הגריל עליהם חייב על שניהם**, והרי לא חייבים אלא על הראוי להיקרב בפנים, שנאמר (ויקרא יז ד) 'ואל פתח אוהל מועד לא הביאו', ואילו שעירים אלו **למאי חזו** - לאיזה קרבן היו ראויים להיקרב בפנים. משיבה הגמרא: **אמר רב חסדא, הואיל וראוי לשעיר הנעשה בחוץ** - כיון שכל אחד מהשעירים ראוי להיקרב לשם חטאת של מוסף יום הכיפורים המוקרב על מזבח החיצון, לכן מתחייב עליהם בשחיטתן בחוץ.

מקשה הגמרא: **ומאי שנא** - במה שונה הדין **לשעיר הנעשה בפנים דלא** - שאינם ראויים, כיון **דמחוסר הגרלה** הוא, שהרי צריך גורל כדי לקרוא עליו שם, ואם כן הלא **לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזי** - גם עדיין אינם ראויים, כיון **דמחוסרי** את סדר **עבודת היום** הקודם להקרבת המוספין. מתרצת הגמרא: **קסבר רב חסדא, אין מחוסר זמן לכו ביום** - במקום שהחסרון אינו בגוף השעיר, אלא הוא רק חסרון זמן כגון המוספין שעדיין לא הגיע זמנם, אין זה נחשב מחוסר זמן, אם באותו יום הוא יהיה ראוי לכשיגיע זמנו, אמנם כדי להיות ראוי ל'שעיר לשם' חסר גורל, ואף שאין זה חסרון מעשה בגוף השעיר, שהרי אין הנחת הגורל על השעיר מעכבת, מכל מקום ההגדרה היא מצוה האמורה בשעיר עצמו, ולכן היא מעכבת.

על פי דברי רב חסדא מסיק רבינא דין נוסף לגבי שחוט חוץ: **אמר רבינא, השתא** - עכשיו **דאמר רב חסדא שמחוסר הגרלה במחוסר מעשה דמי**, שהרי חייב על שחיטת השעירים מפני שהם ראויים למוספין, ומשמע שאם לא היו ראויים, לא היה רב חסדא מחייב על שחיטתם, ואף שההגדרה אינה מעשה בגוף השעיר אלא מצוה האמורה בו, אם כן **הא דאמר רב יהודה אמר שמואל, שלמים ששחטן קודם שנפתחו דלתות התיכל, פסולין, שנאמר** (ויקרא ג ב) '**ושחטו פתח אוהל מועד**', ודרשו דווקא **בזמן שהוא** [-ההיכל] **פתוח ולא בזמן שהוא נעול**,

דף סב עמוד ב: ומוספין של שבת. שנאמר בהם שני כבשים ודאי שנים שוים לעיכובא מדלא הדר כתב בהו אחד לרבות אע"פ שאינן שוין להכשיר כך שמעתי וקשיא לי עיכובא מנלן ונראה בעיני דהכי גרס מוספין ודאי שנים למצוה מצותן להיות שוין ולא גרסי מדלא כתיב אחד אחד ושיטתא דתלמידי תרביצאי היא: **שני שעירי יום הכפורים.** שמשלקחן הם קדושים שהרי מתרומת הלשכה באו ושחטן בחוץ לעזרה: **חייב על שניהן.** משום שחוט חוץ ולקמן פריך קודם הגרלה למאי חזו בפנים וכיון דלא חזו אמאי חייב הא ראוי לפתח אהל מועד בעינן דכתיב (ויקרא יז) בשחוט חוץ ואל פתח אהל מועד לא הביאו: **ופטור על של עזאזל.** דלא חזו להקריב בפנים: **לשעיר הנעשה בחוץ.** כל אחד היה ראוי להקריבו לחטאת המוסף של יום הכפורים האמורה בפרשת פנחס: **ומאי שנא לשעיר הנעשה בפנים דלא.** חזי משום דמחוסר הגרלה: **לשעיר הנעשה בחוץ נמי לא חזו.** דמחסרי כל מעשה עבודת היום של מתן דמי פר ושעיר וחפינת הקטורת והקטרתה הראוין ליקדם למוספין: **אין מחוסר זמן לכו ביום.** לענין שעיר החיצון אין כאן חסרון מעשה בגופו אלא חסרון זמן שעדיין לא הגיע זמן הראוי לכו ביום אין זה חסרון זמן אבל הגרלה אע"ג דלאו מעשה בגופן היא אמרן עליית גורל מתוך קלפי היא מעכבת אבל הנחה אינה מעכבת אפילו הכי הואיל ומצוה האמורה בהן היא במחוסר מעשה דמי: **השתא דאמר רב חסדא מחוסר הגרלה במחוסר מעשה דמי.** ואע"ג דלאו מעשה בגופן הוא דאי לאו דחזו לשעיר המוסף לא היה מתחייב על שחיטתן בחוץ: **הא דאמר שמואל וכו'.** ומחוסר פתיחה במחוסר מעשה דמי ואע"ג דלאו מעשה בגופן של שלמים הוא הואיל ובהן נאמר הוי כמעשה בגופן:

המקדש כל שבועה ימי הסוכות, כנאמר 'ושמחתם לפני ה' אלקיכם
שבועת ימים, ובמדינה – חוץ למקדש נטל רק יום אחד בלבד,
שנאמר 'ולקחתם לכם ביום הראשון'. אולם משתדל בית המקדש
התקין רבן יוחנן בן זבאי, שהיה לולב נטל גם במדינה חוץ לבית
המקדש שבועה ימים, כדי לעשות זכר למקדש. ועוד תיקן, שהיה יום
הנף של העומר שהוא ביום ט"ז בניסן, כולו אסור באכילת חדש,
שבזמן שבית המקדש היה קיים מיד שקרב העומר היו אוכלין
חדש בו ביום, ולא היו ממתנים עד סוף היום, אולם לאחר החורבן
תיקן רבי יוחנן בן זבאי שכל היום יהיה אסור באכילת חדש.

גמרא

מבארת הגמרא: מנא לו דבר זה דעבידן זכר למקדש שלכך תיקן
רבן יוחנן נטילת לולב כל שבועה במדינה. אמר רבי יוחנן לומדים
כן ממה דאמר קרא 'כי אעלה ארצה לך ומבמותיך ארפאה נאם ה'
כי נחתי קראו לך, ציון היא דרש אין לה, ודורשים 'דרש אין לה',
מכלל דבניא דרישה, ומשום כך צריך לעשות זכר למה שהיה
בבית המקדש.

שנינו במשנה: ושיהא יום הנף כולו אסור. מקשה הגמרא: מנא
שנאמר תיקנו בן שיהא יום הנף כולו אסור, הלא בזמן הזה שאין
הקרבנות העומר מותר מעיקר הדין לאכול חדש מיד כשהאיר
המזרח. מתרצת הגמרא: רבן יוחנן גזר משום שמהרה יבנה בית
המקדש ואם בזמן שאין בית המקדש קיים יאכלו משהאיר המזרח,
יש לחשוש שמא גם לאחר שיבנה בית המקדש יאמרו, אשתקד –
בשנה הקודמת שעדיין היה הבית חרב, מי לא אכלנו כהאיר מזרח,
השתא נמי שנבנה בית המקדש ניכול משהאיר המזרח, ואינהו –
אנשים הללו אינם בקיאים בדין, ולא ידעו דאשתקד דלא הנה בית
המקדש, אכן האיר מזרח התייר, אולם השתא – בשנה זו דאיכא
בית המקדש, השתנה הדין ורק משקרב העומר מותר את החדש,
ולפני הקרבתו אסור לאכול ממנו. מקשה הגמרא: דאיכא אמת –
באיזה זמן חושש רבי יוחנן שמא יבנה בית המקדש ולא יספיקו
להקריב עד הערב, ולכך אסר את כל יום הנף, אילימא דאיכא
בשיתסר – שלא נבנה הבית עד יום ט"ז עצמו שהוא יום הנפת
העומר, אם כן הרי התייר האיר מזרח, שכיון שהאיר מזרח בשבית
המקדש עדיין לא היה בנוי, מיד הותרו באכילת חדש, ואם כן לא
שייך לאסור משום כך את כל יום הנף, שהרי באופן זה מותרים
הם מן הדין ואינם טועים. אלא אמר תאמר שהחשש הוא דאיכא
בשיתסר – שיבנה המקדש בט"ז בניסן או קודם לכן, ואז כשיאיר
המזרח ביום ט"ז אינו מתיר, שהרי בית המקדש בנוי ורק העומר
מתיר, עדיין קשה שמהצות היום ולתקן תשתיר לאכול חדש, שהרי
אף אם יבואו בזמן המקדש לעשות כמנהגם הקודם ולאכול
מחצות והלאה לא יעברו שום אסור, דהא תנן שאפילו בזמן
שבית המקדש קיים, התחזקים מירושלים שלא היו רואין ושומעין
הקרבת העומר, מותרין באכילת חדש מהצות היום ולתקן, לפי
שיודעים אנו שאין בית דין מתעצלים בו מלהקריבו קודם חצות
וכיון שהגיע חצות חזקתו שהקריבוהו, ואם כן מדוע אסר רבי
יוחנן יום הנף כולו.

מתרצת הגמרא: לא צריכא תקנה זו, אלא משום שחשש רבי יוחנן
דילמא איכא פליגא – שמא יבנה בית המקדש בליל ט"ז שהוא
ליל יום הנף, אי נמי שמא יבנה בית המקדש כמנהג לשקיעת החמה
של ט"ו, ובשני מקרים אלו יש לחשוש שלא יהיו פנויים לקצור
העומר עד סמוך לתחילת היום, וכיון שיש טורח רב מאד בהכנת
העומר להקרבנות, לפי שהיו מייבשין אותו באבוב של קלאים
ואחר כך צוברים אותו בערימה כדי שיובו מימיו, וטוחנין אותו
ברייחים של גרסות ואחר כך מנפין אותו בשלש עשרה נפות כדי
שתצא הסולת נקיה וברורה, לא יספיקו להקריבו קודם חצות,
ויהיה החדש אסור עד סוף היום, ולכך אסר רבי יוחנן יום הנף
כולו.

תירוצ נוסף: (אמר) רב נחמן בר יצחק אמר, רבן יוחנן בן זבאי
שאסר יום הנף כולו בשיתסר רבי יהודה דורש אחריו בשיטה זו, דרש רבי
יוחנן בן זבאי גם הוא במימי, דאמר שבזמן שאין בית המקדש קיים,
מן התורה הוא אסור עד הלילה, דכתב

הוא רק בנזירים שאינם יולדים ולדות, ולכך סבר רבי מאיר שאין
לגזור שמא יגדל עדרים, שהרי אינם יולדים, וחכמים סוברים שאף
על פי כן גזרו בהם אטו נקבות, אבל בנזירות דברי הכל דווקא על
שחומין מתחללין, אבל על חוץ אין מתחללין, משום שלדברי הכל
יש לגזור נזרה שפא יגדל מן עדרים.

אמר רב אשי, המחלוקת שנחלקו רבי אלעזר ורבי יוחנן אם פירות
שביעית מעבירים קדושה אף בדרך חילול או רק בדרך מקח, היא
דווקא בפרי ראשון – בפירות שביעית עצמם, אבל בפרי שני –
שהוא הדבר הקנה בפירות שביעית, לדברי רבי, הלא אפשר להעביר
את קדושתם בין דרך מקח בין דרך חילול. והא דקתני בברייתא
המסייעת לשיטת רבי אלעזר, לקח בפירות שביעית וכו' לקח
בבשר דגים וכו', ומלשון זה דייקנו שקדושת הפירות מתחללת
דווקא בדרך מקח, ומשמע לכאורה שאף בפרי שני אין הקדושה
עוברת אלא דרך מקח, שהרי גם לגבי הבשר שהוא פרי שני נאמר
לשון 'לקח', אין זה ראייה, שיש לומר שאידי דתנא רשא לקח –
אגב שברישא לענין הפרי הראשון הוכרח לומר לשון לקח לפי
שבו אינו מועיל דרך חילול, תנא נמי סיפא לשון לקח, אבל באמת
פרי שני מתחלל גם בדרך חילול. איתביה רבינא לרב אשי, שנינו
בברייתא, מי שיש לו סלע – מטבע של שביעית – שמכר פירות
שביעית וקיבל תמורתם סלע, ונמצא שמטבע זה קדושה בקדושת
שביעית, וביקש ליקח בו – בסלע זה חלוק, ובסלע זה עצמו אסור
לעשות כן, שהרי התורה התירה רק 'לאכלה' בתוך הזמן ולא
לסחורה או שאר דברים הנשארים בידי לאחר זמן הביעור, כיצד
יעשה כדי שיוכל לקנות בו חלוק, ילך אצל תנוני העגל – שהוא
רגיל לקנות אצל שבודאי יעשה לו את רצונו, ונותן לו את הסלע
ואומר לו, תן לי בסלע זה פירות, ונותן לו החנוני פירות, ועל ידי
זה עוברת קדושת השביעית מן הסלע לפירות, וחוזר הלוקח ואומר
לו לחנוני, הרי פירות הללו שמכרת לי ונעשו קדושים בקדושת
שביעית, נתונים לך במתנה, ומקבלם החנוני ממנו ואוכל אותם
בקדושת שביעית, והוא – החנוני מחזיר לו את הסלע ואומר לו,
הא לך סלע זו שיצאה לחולין על ידי שקנית בהם פירות במתנה,
ובכין שסלע זו יצאה לחולין, הלא – הלוקח לוקח בהן מה שצדקה.
מדיק רבינא: והא הלא דפרי שני הוא – שסלע זה חלופי שביעית
הוא, ואף על פי כן קתני שאין לחלל את קדושתו אלא דרך מקח
אין, אבל דרך חילול לא, שאם אפשר לחלל את קדושתו אף בדרך
חילול, למה לו ללכת אצל חנוני ולעשות ככל הסדר הזה, יקח
פירות חולין שיש לו בבית בשווי סלע ויחלל את המעות עליהם
ויאכלם בקדושת שביעית, ויוכל לקנות בסלע שברשותו מה
שירצה, אלא מוכח שלדעה זו אף בפרי שני אין קדושתו עוברת
אלא דרך מקח.

חזרת בה הגמרא ואומרת: אלא אמר רב אשי – אם נאמרו דברי
רב אשי כך הם נאמרו, מחלוקת רבי אלעזר ורבי יוחנן אם פירות
שביעית מתחללים אף בדרך חילול בפרי שני היא, ובזה מצאנו מי
שסובר שאף בדרך חילול אפשר לחלל את קדושת הפירות, אבל
בפרי ראשון דברי הכל דרך מקח אין דרך חילול לא. והא דקתני
בברייתא שהביאו ממנה ראייה לר' יוחנן אחר שביעית ואחר מעשר
שני מתחללין על בהמה וכו', ודייקו מזה, שאף בדרך חילול אפשר
להעביר את קדושת הפירות, צריך לפרש שמאי הכוונה שביעית –
דמי שביעית, אבל הפרי הראשון עצמו של שביעית לדברי הכל
מתחלל דווקא בדרך מקח. מוכיחה הגמרא שכוונת הברייתא
לדמי שביעית: דאי לא תימא הרי אלא תרצה לפרש שביעית
הכוונה לפרי הראשון עצמו של שביעית, אם כן צריך לפרש שגם
מעשר המובא בברייתא הכוונה למעשר ממש, והרי אי אפשר
לפרש כן, דהא כתוב לגבי מעשר שני ונתתה בקסף וצרת בקסף
בדך, ולמדו מזה חכמים שאין מעשר שני מתחלל אלא על
המטבע שהוא דבר שיש עליו צורה, ואין אמרו בברייתא שאפשר
לחלל המעשר על בהמה, אלא ודאי שכוונת הברייתא לדמי
מעשר, אם כן הלא נמי בענין שביעית כוונת הברייתא לדמי
שביעית.

משנה

בראשונה – בזמן שבית המקדש היה קיים, היה לולב נטל בבית

סוכה. פרק שלישי - לולב הגזול דף מא עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (טויטנזליץ) קמא רש"י

דאפילו למאן דאמר פרק "זה בורר" (סנהדרין כהא, ושם) "אימתי" דרבי יהודה לפרש רבנא? לחלוק, היינו דיומנן ד'במה' לחלוק ומכל מקום דיומנן נמי היינו לפרש. והא דאמרין ב'הגזול קמא' (בבא קמא צג,ב ושם) בני מעות מעשר שני; מעות של בבל והם בבבל למאי חוז? ומשני: דבין ביה בחמה. ומסיק לה חתם, היינו כרבי מאיר דשרי אפילו לכתחילה, אי נמי אפילו כרבנן, והתם דלא אפשר בענין אחר. ולפי מה שפירשתי דר' מאיר שרי אפילו לכתחילה לא יתכן מה שפירש בקונטרס פרק "הזהב" (בבא מציעא נה,ב) דגבי דמאי מחללין אותו כסף על נחשת, נחשת על הפירות, ויחזור ויפדה את הפירות. דדוקא כן צריך לעשות ולא מעלם לירושלים, והבא אשכחן דשרי ר' מאיר דמאי לחל על הפירות לכתחילה, ובלבד שיעלו ויאכלו במקום, דכתיב עדיף משחזור ויפדה את הפירות. **פירות** הללו נתונים לך במתנה — בהדיא קתני בירושלמי דשביעית בסוף פרק שמיני: והחזוני אמרו לו הרי סלע נתון לך במתנה. ובענין אחר לא סגי, ודייק דרך חילול אינו, מדלא חילל החזוני לכתחילה סלע של בעל הבית על פירותיו, שלא כדרך מקח וממכר. **ושיחא** יום הגפן כולו אסור — הרבה תקנות תיקון רבן יוחנן בן זכאי, אלא הגן תרתי תיקון יחד, דלכתיב תני הבא יום הגפן אגב גרדא. ותימנה דבמנחות פרק "רבי ישמעאל" (סחא,ל) לא תני הגן דלולב אלא דהוא דיום הגפן, ובפרק ברכא דראש השנה (לא) תניא הגן תרתי ועוד תקנות טובא דתקן. **דאשתקד** לא הוה בית המקדש האיר המזרח הוה מתיר — ואפילו לרבי יוחנן, דאמר: שמעתי שמקדישין אף על פי שאין בית, בפרק קמא דמגילה (יא,א) — הני מילי כשיש מזבח בנוי, אבל כלא מזבח — לא, כדמנכח בובאים פרק "קדשי קדשים" (סחא,א ושם) דמזבח שנפגם כל הקדשים שנשחטו שם פסולים, ואין אוכלים בגינו שירי מנחה, ולא קדשי קדשים, ואפילו קדשים קלים. **אי** נמי סמוך לשקיעת החמה דחמיסר — שלא יוכלו להתעסק בעומר בתחילת לילה ולא יספיקו להקריב קודם חצות למחר. ויש מפרשים: דמקדש דרוחא יום טוב סמוך למקדש דהמה, ולא יוכל לבקר ביום טוב מהדין יקצרו את העומר, והיכן מגלות וקופות ושלש עשרה נפה וכלי שרת, דברים הצריכין לעומר, כדתנן במנחות פרק "ר' ישמעאל" (סחא,א). דאי סמוך לשקיעת החמה דחמיסר קאמר שהוא יום טוב — הא אין בנין בית המקדש דרוחא יום טוב, כדאיתא פרק שני דשבועות (טו,ב). ולא פירכא הדין דתיקשן לן את דקאמרין לא צריכא דאיבני בלילא — לא נמי אמרין חתם דאין בנין בית המקדש בלילה, שנאמר "וביום הקים את המשכן" — ביום מקימן אותו, ובלילה אין מקימן אותו. אלא על ברחוק צריך לחלק כמו שפירש בקונטרס, דהני מילי בנין הבנוי בדי אדם אבל מקדש העתיד בנוי ומשוכלל יגלה ויבא מן השמים, שנאמר "מקדש ה' כונו ידך".

ולקחתם

בזכרים — שאין מגדלים מהם ולולדו, ואפילו הכי גזרו רבנן אטו נקבות. **אמר רב אשי מחלוקת** — דרבי אלעזר ורבי יוחנן, **בפרי ראשון** — בפרות שביעית הוא דאמר ר' אלעזר דרך חילול לא, משום דרדיש סמוכין, **פרי שני** — דמי שביעית. והא דתניא — בברייתא דמסיעה ליה, לקח לקח — בכולהו, בין בפרי ראשון בין בדמיו דקתני "לקח בבשר יין", ולא קתני "חילול בשר ביי", **אידי רתני רישא לקח** — דאידי רתני בפרי עצמו, ובקש לו לקח חלוק — ואינו יכול, דהתורה אמרה לאכלה בתוך הזמן ולא לסחורה, וזה מתקיים לשנה הבאה, הריגל אצלו — שמתוך כך יעשה לו חפצו. וחזר ויאמר לו — לחנני, הרי פירות הללו — שמכרת לי, שהיו של חולין ובגבסו לקדושת שביעית — נתונים לך במתנה, ואוכל אותם בשביעית. והחזוני אמרו לו ואני נתון לך סלע חולין זה שיצא לחולין במתנה. ובא ולוקח מאותו סלע כל מה שירצה, והחזוני יאכל הפירות והתיר שביעית. **ואמר ר' יהודה** — דהא סלע פרי שני הוא, דמי שביעית, וקתני דצריך לילך אצל חזוני ולהוציאו לחולין דרך מקח וממכר. אלמא: בפרי שני נמי איכא מאן דפליג, דאי הוה סני בדרך חילול — למה ילך אצל חזוני? יקח פירות חולין שיש לו בביתו שזה סלע, ויחללנו עליהם, ויאכלם בתורת שביעית. **אלא** — אי אחרת דרב אשי, הכי תאמר, מחלוקת בפרי שני — בהא הוה דאיכא למאן דשרי דרך חילול, אבל פרי ראשון כו', והא דקתני — בברייתא, דמסיעה לר' יוחנן: אחת שביעית ואחת מעשרות מתחללין, אלמא שביעית עצמה דרך חילול. **מעשר מעשר** כמש' — בתמיה; וכי יש לומר שהמעשר עצמו יתחלל על בהמה חיה ועוף והבית — ונתנה בסוף וצרת' דאין מתחלל אלא על המטבע, דבר שיש עליו צורה. **משנה** במקדש שבנה — כדרדשינן בתורת כהנים מ'משמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים" (ויקרא כג) ולא בגבולין שבעה ימים. **במדינה** — בירושלם, שאף הוא בגבולים. ושיחא יום הגפן — של עומר, דהיינו ששה עשר בניסן, כולו אסור בחודש, ובעוד המקדש קיים מקריב העומר היו אוכלין חודש ביום, כדכתיב (שם) "עד הביאים" וכשחרב הבית מותר מן התורה משתאיר המזרח, כדאמר במנחות (סחא,א) כתוב אחד אמר, "עד עצם היום" הוה דהיינו האיר המזרח, וכתוב אחד אמר "עד הביאים", הא כיצד? בזמן דאיכא עומר — "עד הביאים", ובזמן דליכא עומר — "עד עצם", ואסר רבן יוחנן בן זכאי עליהם כל היום, כדמפרש טעמא בגמרא. **גמרא** מהרה יבנה בית המקדש — ויחזור דבר לאיסורו, דהשתא קרינא ביה "עד הביאים", ואי הוה נהיגי בחורבנו לאכול בהאיר מזרח כדן תורה — אתיא למיכל נמי בבנינה, אימרה: אשתקד מי לא אכלנו כו'. **דאיבני איבת** — דק חששא, דהיישנין למחרה יבנה, אימת תגמור המלאכה, דאיכא למיחש לאיסור חרש כל היום, דאצטריך לרבן יוחנן בן זכאי למיסר השתא כל היום משום סירכא דהווא יומא? **אי נימא דאיבני בשיתכר** — שלא נבנה עד יום ששה עשר עצמו. הרי התיר האיר המזרח — ושפיר קאבלי, דהואיל דהאיר המזרח ואין מקדש בנוי — אשתרי ליה בחדש. **אלא דאיבני בחמיסר** — או קודם לכן, דכי מטא שיתכר לא התיר האיר המזרח, שהרי המקדש בנוי — הלכך אכלי איסורא, וגזר רבן יוחנן בן זכאי השתא משום הווא יומא. **מחצות היום** ולחלן נשתרי — השתא, דאי נמי אכלי הווא יומא מחצות היום ולחלן כסירכא דמעיקרא נכלי, וליכא איסורא, דודאי קרב העומר. דתנן — במסכת מנחות (שם). **הרחוקים** — מירושלים לא היו רואין ולא היו שומעין שעת הקרבת העומר. **ותירין** — בחדש, מחצות היום ולחלן — לפי שיודעים שאין ב'ד מתעצלים בו מלהקריבו קודם חצות. **לא צריכא דאיבני בלילא** — כלומר, לשמא יבנה בלילא חישי, ולא ידו פנינים לקצור העומר עד סמוך ליום, ויש טורח הרבה בעומר, שהיו מייבשין אותו באבוס של קלאים, וצוברין אותו שיובו מימיו, וטותין אותו ברחיים של גרוסות, ומניפין אותו בשלשה עשר נפה בגסה בדקה, כדאמרין חתם, וזה שלא יוכלו להתעסק בו מתחלת לילה לא יספיקו להקריבו למחר קודם חצות. **אי נמי** — דאיבני בחמיסר סמוך לשקיעת החמה, והיא היא. ואי קשיא דבלילה אינו נבנה דקיימא לן בשבועות (טו,ב) דאין בנין בית המקדש בלילה, דכתיב "וביום הקים" ולא בחמיסר שהוא יום טוב, וקדש לומר שבועות (שם) דאין בנין בית הלל דוחה יום טוב: הני מילי — בנין הבנוי בדי אדם, אבל מקדש העתיד שאנו מצפין בנוי ומשוכלל הוא יגלה ויבא משמים, שנאמר (שמות טו) "מקדש ה' כונו ידך". **בשיבת ר'** יחזרה — אותה שיטה שהיה ר' יחזרה, שהיה מתלמידי תלמידי דורש אחריו, דרש גם הוא במיני.

ולקחתם שתהא לקיחה לכל אחד ואחד — מדלא כתיב "ולקחת" לשון יחיד. וגבי סוכה
לא צריך קרא, דהא כתיב "כל האורח". אלא אם כן נתן לו במתנה —
ובאתרוג השותפין נמי לא נפיק, כדמוכח בשילחי "יש נוחליך" (בבא בתרא קל"ב ושם) גבי
אחין שקנו אתרוג בתפיסת הבית, ולא חשיב שלו כיון דאין מיוחד שלו אלא כשאויל הוי,

ואינו יוצא בו. ומה שנהנו הקהל לקנות אתרוג
בשותפות — מלמדין אותו שיהו כולם נתון כל
אחד ואחד חלקו לחבירו על מנת להחזיר, ויש
לסמוך בדיון דקנאוהו על מנת לצאת בו ואף על
גב שלא פירשו — סתמא דמלתא כאלו פירשו
דמי, כיון דבעינן אתר אין יכולין לצאת בו.

הי"ך אתרוג זה במתנה על מנת שתחזירו לי

— בשום מקום אין מדרקת הלתמוד

בלשוננו להקדים תנאי למעשה, ותנאי כפול, חזן

קודם ללא. אף על גב דבבחי מיירי, אלא שמקצר

לשוננו, לפי שלא על חידוש זה בא להשמיענו. ולא

דמי לתנאי ומעשה בדבר אחד — והיינו

כששניהם סותרים זה את זה, כי הדין דעל מנת

שתחזיר לי את הנייר בפרק "מי שאחזר" (גיטין

ע"ה, א"ש). ואם תאמר: כיון דאמר על מנת

שתחזיר לי — אם כן אם הקדישו אינו מקודש,

כדמוכח בסוף "יש נוחליך" (בבא בתרא קל"ב) גבי

שור זה נתון לך במתנה על מנת שתחזירו לי,

כדיון דקאמר לי — מיד דחוי לי קאמר, ואם כן

היאך יצא? ודא אנו תנן בגדלים פרק "השותפין"

(מ"ה, א) גבי מתנה דבית חורון דכל מתנה שאינה

שאם הקדישה לא תהא מקודשת לא שמה

מתנה ויש לומר: דהכי נמי הוי בידו להקדיש,

להיות קדוש כל זמן שהוא בידו עד שיחזיר. ועוד:

דהתם נמי, לא בהקדש תלוי טעם המתנה,

כדמוכח בגדלים וירשלה דאמר עלה רבי ירמיה:

רבי יהודה בעי, מעתה מתנה אין אדם נתון מתנה

לחבירו על מנת שלא יקדשנה לשמים? ומשני:

מתניתין כל מתנה שהיא כמתנת בית חורון

שהיתה בערמה, שאם הקדישה אינה מקודשת,

אינה מתנה. כלומר, שלא נתנה לו שיהנה המקבל

שום הנאה שבעולם, אלא שיהא מותר לאביו של

נתון — זה ודאי הערמה בעלמא, ולא שמה

מתנה, שהרי לא זכה בה לענין עצמו לשום דבר,

ואם כן מה הקנה לו? אבל הבא, דמוכח ליה

שיהנה בו — שמה מתנה. ולא הוכיח שם הקדש

אלא משום שעל הקדש היה מעשה, ולשון כל

מתנה שאינה וכו' מוכיח כן, דמשמע שאינה

מתנה לשום דבר. גם סעודתו היתה מוכחת עליו,

שלא היה דעתו ליתן כלל לענין שום דבר רק

שיבא אביו ויאלץ, כמו שמפרש שם בגמרא. או

משום דיתיר אסור במודר הנאה, אבל בעלמא

מתנה היא, אף על פי שאין יכול להקדישה, כדתנן

פרק בתרא דנדרים (פ"ה, א): שנותן לבתו מה

שנשאת ונתנת לפיה. ובפרק קמא דקדושין

(כ"ג, ו) שם) שנותן לעבד על מנת שיצא בו

לחירות. ואם — לא לא יצא — ומה שלא החזירו

רבי יהושע לרבן גמליאל אלא נתנו לרבי אלעזר

בן עזריה, ורבי אלעזר בן עזריה לרבי עקיבא —

דעתו של רבן גמליאל היה שיצאו כולם, ואחר כך

יחזירוהו. ואמר שמואל סבין וקערה וכבר

ומעות דרי אלו כיוצא בהן — אצטרך ליה

לשמואל לממנר, דלא תימא דווקא תפילין וספר

תורה דאיכא ביוון כתיב הקודש כנפילתו טריד

בדו טפי, ואין דעתו מתיישבת בתפלתו.

אמר

"עד עצם היום הזה" - עד עיצומו של יום וקסבר:

"ער" - ועד בכלל. ומי סבר ליה פותיה? והא מפליג

פליג עליה, דתניא: משהרב בית המקדש התקין רבן

יוחנן בן זכאי שהיה יום הגף פולו אסור. אמר לו

רבי יהודה: והלא מן התורה הוא אסור, דכתיב:

"עד עצם היום הזה" - עד עיצומו של יום! רבי

יהודה הוא דקא טעי. הוא סבר: מדרבנן קאמר, ולא

היא - מדאורייתא קאמר. והא "התקין" קאמר! - מאי

"התקין" - דרש והתקין. משנה יום טוב הראשון של

חג שחל להיות בשבת, כל העם מוליכין את לולביהן

לבית הכנסת, למחרת משפמינן וזכאי, כל אחד ואחד

מכיר את שלו ונטלו. מפני שאמרו חכמים: אין אדם

יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חבירו,

ושאר ימות החג, אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של

חבירו. רבי יוסי אומר: יום טוב הראשון של חג

שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות

הרבים - פטור, מפני שהוציאו ברשות. גמרא מנא

הני מילי? דתנו רבנן: "ולקחתם" - שתהא לקיחה

ביד כל אחד ואחד. "לכם" - משלכם, להוציא את

השאויל ואת הגזול. מנא אמרו חכמים: אין אדם

יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו

של חבירו, אלא אם כן נתנו לו במתנה. ומעשה

ברבן גמליאל ורבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה

ורבי עקיבא, שהיו באין בספינה, ולא היה לולב

אלא לרבן גמליאל בלבד, שלקחו באלף זה. ונטלו

רבן גמליאל ויצא בו, ונתנו לרבי יהושע במתנה,

ונטלו רבי יהושע ויצא בו, ונתנו לרבי אלעזר בן

עזריה במתנה, ונטלו רבי אלעזר בן עזריה ויצא בו,

ונתנו במתנה לרבי עקיבא, ונטלו רבי עקיבא ויצא בו

והחזירו לרבן גמליאל. למה לי למימר החזירו? מלתא

אגב אורחיה קא משמע לן: מתנה על מנת להחזיר

שמה מתנה. כי הא דאמר רבא: הא לך אתרוג זה

על מנת שתחזירו לי, ונטלו ויצא בו, החזירו - יצא, לא החזירו - לא יצא. למה לי למימר

שלקחו באלף זה? להודיעך פקוה מצות חביבות עליהן. אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי:

אבא צלוי קא מצלי ביה. מתיבי: לא יאחו אדם תפילין בידו וספר תורה בתיקו ויתפלל,

ולא ישתין בהן מים, ולא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי. ואמר שמואל: סבין

וקערה כפר ומעות - הרי אלו פיוצא בהן! התם לאו מצוה ניהו וטריד בהו, הכא - מצוה

ניהו ולא טריד בהו. תניא, רבי אלעזר בר צדוק אומר: כך היה מנהגן של אנשי ירושלים,

אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת לולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל

לולבו בידו, קורא בתורה ונושא את פפיו - מניחו על גבי קרקע. הולך לבקר חולים ולנחם

אבלים - לולבו בידו, נכנס לבית המדרש - משגר לולבו בידו וביד עבדו וביד שלוהו.

מאי קא משמע לן? להודיעך פקוה היו ורזין במצות. "רבי יוסי אומר יום טוב". אמר אביו:

סוכה דף מא עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום ראשון) קמג

ממעשה זה שאין יוצאים ידי חובה בלולב שאול, ולכן לא השאיל להם רבן גמליאל את הלולב אלא נתנו להם במתנה. שואלת הגמרא: למה לי לומר – לשם מה סיפר התנא שרבי עקיבא החזיר לרבן גמליאל, כלומר, מה יש לנו ללמוד מכך. משיבה הגמרא: אף שעיקר מעשה זה בא ללמדנו שאין יוצאים בלולב שאול, מכל מקום מלתא אנא אוהיה קא משמע לן – בדרך אגב השמיענו התנא חידוש נוסף, שמתנה על מנת להחזיר שמה מתנה, שהרי רבן גמליאל כשנתן הלולב לשאר התנאים, נתנו על מנת שיחזירוהו לו לבסוף, שהרי רצה לברך עליו בשאר ימים, והשמיענו התנא שאף באופן זה נקרא הוא 'לכם' ויוצאים בו ידי חובה. בי הא דאמר רבא שאם אמר אחד לחברו הא לך אחרון זה על מנת שתחזירוהו לי, ועשה על כך תנאי כפול, ונמלו חברו ויצא בו, אם החזירו לו, יצא, לפי שמתנה על מנת להחזיר נקראת מתנה, וכיון שהחזירו לו קיים תנאו, ולכן יצא. אבל אם לא החזירו לו, לא קיים תנאו, והוברר הדבר למפרע שהאחרון לא היה שלו, ולא יצא ידי חובתו בנטילה זו. שואלת הגמרא: למה לי לומר ששלקחו פאלף זו – מדוע הדגישה הברייתא כמה שילם רבן גמליאל עבור הלולב. משיבה הגמרא: התנא רצה להודיעך במה מצות חביבות עליהן, שרבן גמליאל היה מוכן לשלם סכום גדול כל כך עבור המצוה. הגמרא מביאה מעשה נוסף בענין חביבות המצוה: אמר ליה מר בר אמימר לרב אשי, אבא ואמימר צלוי קא מצלי ביה – מרוב חיבת המצוה היה מתפלל בשלולבו בידו. מקשה הגמרא: מיתבי, לא יאחו אדם תפילין בידו וספר תורה בתיקו ויתפלל, שאין דעתו מיושבת עליו בתפילתו, מפני שטרוד הוא במחשבתו שלא יפלו מידו ויתבזו, וכן לא ישתין בהן וכשהתפילין או הספר תורה בידו מים, מפני שהוא בזיו לתפילין וספר תורה, וכן לא יישן בהן לא שינת קבע ולא שינת עראי, שמא יפלו מידו. והוסיף ואמר שמואל שאף סבין שהוא מתיירא שמא יפול ויתקע ברגלו, וקצרה מלאה שחושש הוא שמא תשפר, וכבר שאם יפול ימאס, ומעוה שאינו חפץ שיפלו ויתפזרו, הרי כל אלו כיוצא בהן – כתפילין וספר תורה, שאסור לאוחזם בשעת התפילה. וקשה על אמימר שהחזיק את הלולב בידו בשעת התפילה. מתרצת הגמרא: הנהם – כל המנויים בברייתא ובדברי שמואל לאו מצוה ניהו – אינו מקיים מצוה בהחזקתם, ולפיכך כבד עליו משאם ושמירתם ופריד בהו, אבל הנהם – בלולב מצוה ניהו – נטילתה ואחיזתה היא מצוה, וכיון שחביבה המצוה עליו אין משאם ושימורה כבד עליו, ולא פריד בהו. תנאי, רבי אלעזר בר צדוק אומר, כך היה מנהגן של אנשי ירושלים, אדם יוצא מביתו ולולבו בידו, הולך לבית הכנסת ולולבו בידו, קורא קריאת שמע ומתפלל ולולבו בידו, ואין זה מעכב את כוונת התפילה, כמו שנתבאר לעיל. אבל כשהוא קורא בתורה וצריך לגלול את ספר התורה ולפותחו, וכן כשהוא נושא את כפיו בברכת כהנים ואינו יכול להחזיק הלולב בידו, בשני הדברים הללו מניחו על גבי קרקע. וכשהוא הולך לבקר חולים ולנהם אכלים, גם כן לולבו בידו. אבל כשנכנס לבית המדרש ללמוד, משגר לולבו בידו בנז וביד עקבו וביד שלוחו שמא כשיטרד בלימודו יפול הלולב מידו ויפסל. שואלת הגמרא: מאי קא משמע לן רבי אלעזר בר צדוק בדברים אלו. משיבה הגמרא להודיעך במה היו אנשי ירושלים וריון וזהירין במצות. שנינו במשנה: רבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח והוציא את הלולב לרשות הרבים, פטור, מפני שהוציא לרשות: אומר אפי'.

עד עצם היום הזה, ופירושו עד עיצומו של יום, דהיינו כל היום, וקכבר עד ועד בכלל, ולכן אינו מותר בהאיר המזרח, אלא צריך להמתין עד סוף היום ורק אז מותרת התבואה החדשה, ולכן אסר רבן יוחנן יום הנף כולו באכילת חדר. מקשה הגמרא: ופי' סבר ליה פוהיה – וכי יתכן לומר שרבן יוחנן בן זכאי סובר כשיטת רבי יהודה, והא מפליג פליג עליה, (דתנאי) [דתנן], משתדב בית המדרש התקין רבן יוחנן בן זכאי שיהא יום הנף כולו אסור. אמר (לו) רבי יהודה – תמה רבי יהודה בדורו, מדוע תלה רבן יוחנן בן זכאי תקנה זו בעצמו, שמשמע שהוא אסור מדרבנן, והלא מן התורה הוא אסור, דכתיב: עד עצם היום הזה, עד עיצומו של יום. הרי שלדעת רבן יוחנן אין האיסור מן התורה, שאם לא כן מה הקשה עליו רבי יהודה. מתרצת הגמרא: באמת גם לרבן יוחנן האיסור הוא מן התורה, אלא שרבי יהודה הוא דקא טעי בדברי רבן יוחנן בן זכאי, הוא – רבי יהודה סבר שרבן יוחנן בן זכאי מדרבנן קאמר שיום הנף כולו אסור, ומשום מהרה יבנה בית המדרש, ולא היא, אלא רבן יוחנן בן זכאי מדאורייתא קאמר שאסור משום שדרש את הפסוק: עד עצם היום הזה, עד ועד בכלל. מקשה הגמרא: והא התקין רבן יוחנן קאמר התנא, ומשמע שרבן יוחנן בן זכאי חידש את התקנה. מתרצת הגמרא: מאי התקין, דרש המקרא ש'עד' הכוונה 'ועד בכלל', והתקין שלא יאכלו חדר כל היום, שלא כפי שהיו רגילים בזמן הבית לאכול חדר מחצות ואילך.

משנה

יום טוב הראשון של חג הסוכות שחל להיות בשבת, ואסור לטלטל את הלולב ברשות הרבים, מה היו עושים, כל העם מוליכין את לולביהן בערב יום טוב לבית הכנסת, ולמחרת משכימין ובאין, כל אחד ואחד מביר את שלו ונוטלו, ולא יטול לולבו של חברו, מפני שאמרו חכמים אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון בלולבו של חברו, ולכן צריך לקחת דוקא את לולבו. ובשאר ימות החג אדם יוצא ידי חובתו בלולבו של חברו. דין נוסף השייר ליום טוב ראשון שחל בשבת: רבי יוסי אומר יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, ושכח שהוא שבת והוציא את הלולב לרשות הרבים פטור, מפני שהוציא לרשות מצוה, שהרי מתוך שהיה טרוד במצוה ומחשב בה ועסוק וממהר לעשותה טעה ושכח, וסבר רבי יוסי שכל שטעה בדבר מצוה, אף אם שגג בדבר שחייבים על זדונו כרת, פטור הוא מקרבן.

נמרא

מנא הני מילי שאין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב ראשון בלולבו של חברו, דתנן רבנן וליקחם, שתהא לקיחה ביד כל אחד ואחד – שכל אחד מישראל חייב בנטילת לולב. וממה שאמרה תורה 'לכם' דורשים שצריך שיהיה משלכם, להוציא את השאול ואת הנוול שאין יוצאים בהם ידי חובה כיון שאינו שלו, מכאן אמרו חכמים אין אדם יוצא ידי חובתו ביום טוב הראשון של חג בלולבו של חברו, אלא אם בן נתנו לו חברו את הלולב במתנה, והרי הוא שלו. ומעשה ברבן גמליאל רבי יהושע ורבי אלעזר בן עזריה ורבי עקיבא שהיו באין כספינה, ולא היה לולב לא לא לרבן גמליאל בלבד, ששלקחו באלה זוו, וכשהגיע זמן נטילתו נמלו רבן גמליאל ויצא בו, ונתנו לרבי יהושע במתנה, נמלו רבי יהושע ויצא בו ונתנו לרבי אלעזר בן עזריה במתנה, נמלו רבי אלעזר בן עזריה ויצא בו ונתנו במתנה לרבי עקיבא, נמלו רבי עקיבא ויצא בו ונתנו לרבן גמליאל. ולמדים אנו

45 אָמַר רַב שְׁמוּאֵל בְּרַחֲמַי, אָמַר רַב הֲמִנְיָא כְּקָא, אָמַר רַב יִצְחָק בְּרַ
46 אֲשִׁיָּא, אָמַר רַב הוּנָא אָמַר רַב, שֶׁבְרִייתָא מְדוּבֵר כְּגוֹן שְׁהִיבְיָא –
47 לְקֶרְבֵּן הַתְּמִיד מִלְשָׁכָה שְׁבָה נִמְצָאִים הַכִּבְשִׁים שְׂאִינָן מְבֻקְרִין,
48 וְלִכְךָ אֵינוֹ נֶחֱשָׁב כֻּלָּ שְׁטַעָה בְּדַבֵּר מִצְוָה, שֶׁהָרִי כִבְשִׁים אֵלּוֹ אֵינֶם
49 עוֹמְדִים לְהִקְרָבָה.

משנה

50 מִקְבֵּלֶת אִשָּׁה אֶת הַלּוֹלֵב מִיַּד בְּנָה וּמִיַּד בַּעֲלָהּ וּמִחֻזְרֶתָּה לְמִים בְּשֶׁכֶּת
51 כִּדִּי שֶׁלֹּא יִכְמוּשׁ. רַבִּי יְהוּדָה אָמַר בְּשֶׁכֶּת מִחֻזְרִין אֶת הַלּוֹלֵב לְמִים
52 שֶׁהָיוּ בָהֶם, אֲבָל אֵין מוֹסִיפִים לָהֶם מִים. וְאֵילוּ בְּיוֹם טוֹב אֵף מוֹסִיפִין
53 מִים, אֲבָל לֹא מִחֻלִּיפִין אוֹתָם. וּבְמוֹעֵד – בַּחוּל הַמוֹעֵד מִחֻלִּיפִין –
54 מִצְוָה לְהַחֲלִיף אֶת הַמִּים. כִּתְּן הַיּוֹדֵעַ לְנֶעְנֵעַ אֶת הַלּוֹלֵב חַיִּיב בְּלוֹלָב.
55

גמרא

56 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: פְּשִׁטָּא – מִזֶּה הַחִידוּשׁ בְּדִין מִשְׁנֵיתִי שֶׁאִשָּׁה
57 מִקְבֵּלֶת אֶת הַלּוֹלֵב מִיַּד בְּנָה וּמִיַּד בַּעֲלָהּ, וְכִי אִיזָה אִיסוּר יֵשׁ בָּכֶךָ.
58 מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: כְּהוּ דְתִיבָא – הִיָּה מְקוֹם לֹמֵר שֶׁהוּאִיל וְאִשָּׁה לֹאוּ
59 בֵּת חַיִּיבָא הִיא שֶׁהָרִי אֵינָה חַיִּיבֶת בְּנִטְלַת לּוֹלֵב, אִימָא לֹא תִקְבֵּל
60 אֶת הַלּוֹלֵב מִיַּד בְּנָה וּבַעֲלָהּ, כִּיֹּן שֶׁהוּא מוֹקְצָה לַגִּבְהָ, קָא מְשַׁמַּע
61 לָן שְׂכִינָן שֶׁהוּא רָאוּי לְנִטְלַת אֲנָשִׁים יֵשׁ עֲלֵיו תוֹרַת כָּלִי וְאֵינוֹ
62 נֶחֱשָׁב מוֹקְצָה לְכָל.
63 שְׁנִינָן בְּמִשְׁנָה: כִּתְּן הַיּוֹדֵעַ לְנֶעְנֵעַ חַיִּיב בְּלוֹלֵב: תְּנוּ רַבְּנָן, כִּתְּן הַיּוֹדֵעַ
64 לְנֶעְנֵעַ אֶת הַלּוֹלֵב, חַיִּיב בְּלוֹלֵב מִדְּרַבְּנָן, מִדִּין חִינּוּךְ. וְכִן קִטְן הַיּוֹדֵעַ
65 לְהַתְעַמֵּף בְּטָלִית, חַיִּיב בְּצִיצִית. וְכִן קִטְן הַיּוֹדֵעַ לְשִׁמּוֹר תְּפִילִין שֶׁלֹּא
66 לִיכַנֵּס עִמָּם לְבֵית הַכֶּסֶּא, אָבִיו לֹזְקָה לוֹ תְּפִילִין. קִטְן הַיּוֹדֵעַ לְדַבֵּר,
67 אָבִיו לֹמְדוֹ תוֹרָה וְקִרְיָאֵת שְׁמַע. מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא: תוֹרָה מָאִי הִיא –
68 מִזֶּה הַכּוֹנוּנָה מִלְּמַדוֹ תוֹרָה. אָמַר רַב הֲמִנְיָא מִלְּמַדוֹ אֶת הַפֶּסֶק
69 'תוֹרָה צְנוּה לָנוּ מִשָּׁה מוֹרֶשֶׁה קְהֵלֶת נִעְקֵב'. קִרְיָאֵת שְׁמַע מָאִי הִיא –
70 מִזֶּה הַכּוֹנוּנָה מִלְּמַדוֹ קִרְיָאֵת שְׁמַע. מִבְּאֵרֶת הַגִּמְרָא: פְּסוּק רִאשׁוֹן שֶׁל
71 קִרְיָאֵת שְׁמַע.
72 מִמְּשִׁיכָה הַבְּרִייתָא: קִטְן הַיּוֹדֵעַ לְשִׁמּוֹר גּוֹפֵּה שֶׁלֹּא יִטְמֵא בְּטוֹמָאוֹת
73 מִגַּע וּמִשָּׂא וְאֵהֵל, אוֹכְלִין עַל גּוֹפֵּה מְהֵרָה – אֵם נִגַּע גּוֹפֵּה בְּטַהֲרוֹת,
74 אִפְשָׁר לְאוֹכֵלֶם וְאֵין חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא הִיָּה טָמֵא, אֲבָל אֵם נִגַּעוּ יְדֵיו
75 בְּטַהֲרוֹת חוֹשְׁשִׁים שְׁמָא טִימָאִם. וְאֵם הִיָּה גְדוֹל יוֹתֵר וְיודֵעַ לְשִׁמּוֹר
76 אֵף אֵת יְדָיו, שֶׁאֵינוֹ נֹגַע בְּשׁוֹם דָּבָר יֵשֵׁב בּוֹ סִפֵּק טוֹמָאָה, אוֹ בְּדַבֵּר
77 שֶׁמִּטְמֵא אֶת הַיָּדִים, וְאֵם נִגַּע נוֹטֵל יְדָיו לִפְנֵי שְׁנוּעַ בְּטַהֲרוֹת,
78 אוֹכְלִין עַל יְדָיו מְהֵרָה – אֵף אֵם נִגַּעוּ יְדֵיו בְּטַהֲרוֹת אִפְשָׁר לְאוֹכֵלֶם.
79 קִטְן הַיּוֹדֵעַ לְשִׁמּוֹר שֶׁאֵם נִשָּׂאֵל אֵם נִגַּע בְּטוֹמָאָה יוֹדֵעַ לְהַשִּׁיב וּלְוֹמֵר
80 הֵן אוֹ לֹא, אוֹ אֵינִי יוֹדֵעַ, אֵם שֶׁאֵלּוּדוֹ וְאִמְרָ אֵינִי יוֹדֵעַ, אֵם הַסִּפֵּק
81 הוּא בְּרִשׁוֹת הַיָּחִיד, סְפִיקוֹ מָטָא, וְאֵם הַסִּפֵּק הוּא בְּרִשׁוֹת הַרְבֵּי,
82 סְפִיקוֹ מְהֵרָה. כִּהֵן הַיּוֹדֵעַ לְפָרוֹם כְּפִיו וּלְבַרְךָ בְּרַכַּת כְּהֵנִים, וְאֵף פּוֹרֵס
83 הוּא כְּפִיו בְּצִיבּוֹר, חוֹלְקִין לוֹ תְּרוּמָה בְּבֵית הַתְּרֻמָּה, כִּיֹּן שֶׁהִכָּל
84 יוֹדְעִים שֶׁהוּא גְדוֹל וְיודֵעַ לְשׁוֹמֵר אֶת הַתְּרוּמָה בְּטַהֲרָה, שֶׁהָרִי אֵין
85 קִטְן פּוֹרֵס כְּפִיו בְּצִיבּוֹר.
86

1 לֹא שְׁנִינָן בְּמִשְׁנֵיתִי שֶׁרַבִּי יוֹסִי פוֹטֵר מִקְרָבֵן חֲטָאֵת אֵם שֶׁכָּח וְהוֹצִיא
2 אֶת הַלּוֹלֵב לְרִשְׁוֹת הַרְבִּים, אִלָּא בְּאֹפֶן שְׁעָדִין לֹא יֵצֵא בּוֹ יְדִי חוֹבָה
3 לִפְנֵי שֶׁהוֹצִיא לְרִשְׁוֹת הַרְבִּים, וְלִכְךָ הוּא פוֹטֵר מִשּׁוֹם שֶׁהוּא טְרוּד
4 לְקִיָּים אֶת הַמִּצְוָה, אִכָּל אֵם כִּבְר יֵצֵא בּוֹ יְדִי חוֹבָה קוֹדֵם שֶׁהוֹצִיא
5 לְרִשְׁוֹת הַרְבִּים, חַיִּיב חֲטָאֵת עַל שֶׁהוֹצִיא לְרִשְׁוֹת הַרְבִּים, שֶׁהָרִי
6 כִבְר אֵינוֹ טְרוּד לְקִיָּים אֶת הַמִּצְוָה. מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: אֵיךְ יִתְכַּן
7 שֶׁהוֹצִיא לְרִשְׁוֹת הַרְבִּים לִפְנֵי שִׁינָא בּוֹ יְדִי חוֹבָה, הָא מְדַאֲנֵגְהִיה
8 נִפְקָה – הָרִי מִיַּד כִּשְׁהִגְבִּיהָ אֶת הַלּוֹלֵב לְהוֹצִיא לְרִשְׁוֹת הַרְבִּים
9 כִּבְר יֵצֵא בּוֹ יְדִי חוֹבָתוֹ, שֶׁהָרִי הִנְעוּנֵעִים אֵינֶם מַעֲכִבִּים. מִתְרַצָּת
10 הַגִּמְרָא: אָמַר אָבִי, מְדוּבֵר בְּשֶׁהִפְכּוֹ – שֶׁהוֹצִיא אֶת הַלּוֹלֵב כִּשְׁהוּא
11 הַפּוֹךְ וְרָאשׁוֹ כִּלְפֵי מִטָּה, וְאֵין יוֹצֵאִים יְדִי חוֹבַת נִטְלַת לּוֹלֵב אֵלּא
12 אֵם נוֹטֵלוֹ כִּשְׁרָאשׁוֹ כִּלְפֵי מַעֲלָה כְּדֶרֶךְ גְּדִילָתוֹ. רַבָּא אָמַר תִּירוֹן
13 נוֹסֵף, אֲפִילוֹ תִימָא כְּשִׁלָּא תִפְכּוֹ, לֹא יֵצֵא יְדִי חוֹבָה כִּשְׁהִגְבִּיהָ,
14 מִשּׁוֹם שֶׁקָּא כְּמָאִי עֲסָקִין כְּגוֹן שֶׁהוֹצִיא כְּכָלִי – שֶׁהוֹצִיא אֶת
15 הַלּוֹלֵב בְּתוֹךְ כָּלִי, וְלֹא יֵצֵא יְדִי חוֹבָתוֹ כִּיֹּן שֶׁאֵינָה לְקִיחָה תִמָּה.
16 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָא רַבָּא הוּא דְאָמַר לְקִיחָה עַל יְדִי דְכָר אַחֵר שְׁמָה
17 לְקִיחָה, וְאֵם כֵּן גַּם כִּשְׁהוֹצִיא בְּכָלִי יֵצֵא יְדִי חוֹבָתוֹ. מִתְרַצָּת
18 הַגִּמְרָא: הֵנִי מִילִי – מִזֶּה שֶׁאִמְרָ רַבָּא שֶׁלְקִיחָה עַל יְדִי דְבַר אַחֵר
19 שְׁמָה לְקִיחָה, הֵינִי רַק שֶׁלְקָחוֹ בְּדֶרֶךְ כְּבוֹד כְּגוֹן שֶׁלְקָחוֹ עַל יְדִי
20 סוּדָר, אִכָּל אֵם לְקָחוֹ דְרֶךְ בְּיוֹן, כְּגוֹן עַל יְדִי כָלִי, לֹא אִמְרָ רַבָּא
21 שִׁינָא בָכֶךָ יְדִי חוֹבָתוֹ.

22 אָמַר רַב הוּנָא, אָמַר הָרִי רַבִּי יוֹסִי, עוֹלַת הָעוֹף שְׁנִמְצָאֵת בֵּין אֲנָפִים
23 – בֵּין עוֹפוֹת אַחֲרִים שֶׁל חֲטָאֵת הָעוֹף מְלוּקִים, וּמִחֻמָּת כֵּן טַעָה
24 וּבִשְׁבוֹר הוּא שֶׁחֲטָאֵת הָעוֹף הִיא וִישׁ עֲלֵיו מִצְוָה לְאוֹכֵלָהּ, וְאִכָּלָהּ,
25 וְנִמְצָא שֶׁמַּעַל בְּקִדְשֵׁי שְׁמִים בְּשׁוּגָג, שֶׁהָרִי עוֹלַת הָעוֹף כּוֹלָה לַגִּבְהָ.
26 וְאִסוּרָה בְּאִכְלִיהָ, פְּטוֹר מִקְרָבֵן מַעֲלָה, מִשּׁוֹם שְׁטַעָה בְּדַבֵּר מִצְוָה.
27 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מָאִי קָא מְשַׁמַּע לָן – מִזֶּה בֹא רַב הוּנָא לְהַשְׁמִיעֵנוּ,
28 וְכִי בֹא לֹמֵר שֶׁרַבִּי יוֹסִי סוֹבֵר דְּמַעָה בְּדֶרֶךְ מַצְנָה פְּטוֹר, הִלָּא תֵּינִי
29 תָּךְ – זֶה הוּא אוֹתוֹ דִּין שֶׁכִּבְר הַשְׁמִיעֵנוּ רַבִּי יוֹסִי בְּמִשְׁנָה. מִתְרַצָּת
30 הַגִּמְרָא: חִידוּשׁ גְּדוֹל הַשְׁמִיעֵנוּ רַב הוּנָא, כְּהוּ דְתִיבָא – לוֹלָא דְבִרְיוֹ
31 הֵינִי סוֹבְרִים שֶׁרַק תָּהֶם בְּמִשְׁנֵיתִי הוּא דְּמַעָה בְּדֶרֶךְ מַצְנָה פְּטוֹר,
32 תֵּינִי מִשּׁוֹם דְּמַעָה בְּדֶרֶךְ מַצְנָה – שֶׁהָרִי סוֹף סוֹף עֲשֵׂה מִצְוָה כִּשְׁנִטֵּל אֶת
33 הַלּוֹלֵב בְּהוֹצָאָהּ, אִכָּל תִּבָּא דְּמַעָה בְּדֶרֶךְ מַצְנָה וְלֹא עֲבַד מַצְנָה
34 שֶׁהָרִי עוֹלַת הָעוֹף אִסוּרָה בְּאִכְלִיהָ, אִימָא – שְׁמָא נִאֲמַר שְׁבּוּהָ לֹא
35 פְּטוֹר רַבִּי יוֹסִי, לִכְךָ קָא מְשַׁמַּע לָן רַב הוּנָא שֶׁרַבִּי יוֹסִי פְטַר אִפִּילוֹ
36 כִּשְׁלֹא קִיָּים מִצְוָה.

37 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: מִתִּיבִי, רַבִּי יוֹסִי אָמַר תְּשׁוּחַת אֵת קֶרְבֵּן הַתְּמִיד
38 שְׂאִינוֹ מְבֻקֵּר בְּהִלְכָּתוֹ מִן הַמוֹמִין, בְּשֶׁכֶּת, חַיִּיב לְהַבִּיא קֶרְבֵּן חֲטָאֵת
39 עַל שְׁגָגָתוֹ מִשּׁוֹם שֶׁשִּׁחַט שְׁחִטָּה שֶׁאֵינָה שֶׁל מִצְוָה בִּשְׁבָת, וְצִירָף
40 לְהַקְרִיב קֶרְבֵּן תְּמִיד אַחֵר לְחוֹבַת הַיּוֹם. וְלִדְבַרִּי רַב הוּנָא שֶׁרַבִּי יוֹסִי
41 פוֹטֵר מִחֲטָאֵת כִּשְׁטְרוּד בְּדַבֵּר מִצְוָה אֵף אֵם לֹא קִיָּים אֶת הַמִּצְוָה,
42 קִשָּׁה, מְדוּעַ חַיִּיב חֲטָאֵת הָרִי הִיָּה טְרוּד בְּדַבֵּר מִצְוָה, שֶׁהָרִי רָצָה
43 לְשַׁחֲט אֶת קֶרְבֵּן הַתְּמִיד שֶׁל שְׁבָת וְחֻשָּׁב שֶׁהוּא מְבֻקֵּר. אָמַר לִיה
44 בְּרַ מִינָה דְּהִתִּיא – אֵין לְהַקְשׁוֹת מֵאוֹתָה בְּרִייתָא, דְּהָא אִתְּמַר עֲלָהּ

המשך ביאור למס' סוכה ליום שלישי עמ' ב

8 לעשות את ישראל אגודות אגודות שנראה כאילו יש שתי תורות.
9 מִקְשָׁה הַגִּמְרָא: וְהָא מִצְוַת לּוֹלֵב בְּיוֹם טוֹב תִּרְאִשׁוֹן דְּלִדְרִין – בְּנִי
10 בְּבֵל לֹא דְחִי אֶת הַשְּׁבָת וְלִדְרִיָּה – בְּנִי אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דְּחִי, כְּמוֹ
11 שֶׁנִּתְבָּאֵר לְעִיל (ע"א) שֶׁלּוֹלֵב אֵינוֹ דוֹחָה אֶת הַשְּׁבָת בְּבָבֵל מִשּׁוֹם
12 שֶׁאֵינֶם בְּקִיָּאִים בְּקִבְעֵת הַחֲדָשִׁים, וְאֵילוֹ בְּאֶרֶץ יִשְׂרָאֵל דוֹחָה
13 מִשּׁוֹם שֶׁהֶם בְּקִיָּאִים.

1 חוֹזֶרֶת הַגִּמְרָא לְהַקְשׁוֹת: וְאִלָּא כִּיֹּן שֶׁהוֹכַחְנוּ שֶׁמִּצְוַת עֲרֵבָה
2 בְּנִטְלָה, נִדְּחוּ אֶת הַשְּׁבָת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי אֵף בּוֹמֵן הוּא, כִּדִּי לְפָרֶסֶם
3 שֶׁהִיא מִן הַתְּוֹרָה בְּמִקְדָּשׁ. מִתְרַצָּת הַגִּמְרָא: בֵּין דְּאָנֵן – בְּנִי בְּבֵל
4 שְׁבִיגוּלָה, לֹא דְחִינָן אֶת הַשְּׁבָת מִשּׁוֹם שֶׁאֵין אֲנִי בְּקִיָּאִים בְּקִבְעֵי
5 דִּירָחָא כְּנוֹכַר, וְשְׁמָא אֵין יוֹם זֶה יוֹם שְׁבִיעִי שֶׁל חֹג, אִינְהוּ – בְּנִי
6 אֶרֶץ יִשְׂרָאֵל נִמִּי לֹא דְחִי אֶת הַשְּׁבָת לְנִטְלַת הָעֲרֵבָה כִּשְׁחָל הַיּוֹם
7 הַשְּׁבִיעִי בִּשְׁבָת, אֵף שֶׁהֶם בְּקִיָּאִים בְּקִבְעֵת הַחֲדָשִׁים, כִּדִּי שֶׁלֹּא

סוכה. פרק שלישי – לולב הגזול דף מב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קמה רש"י

1 **אמר** אביי כשהפכו — מדאיצטריך לשנוי הכי משמע דסבירא ליה דמצות אינן צריכות
2 כוונה. דהא קאי אמוצאי לרשות הרבים, והתם אין שייך מתכוין לצאת כל כמה
3 דלא בירך. ועוד: דאיירי בהולך אצל בקי ללמוד. ותימה: דבסוף "ראוהו בית דין" (ראש
4 השנה כתב) דאמר רבא מצות אינן צריכות כוונה קא מויתב ליה אביי טובאי ושמא אביי
5 קיבלה מיניה.

6 **עולת** העוף שנמצאת בין אנפיים — למאי
7 דאמרין בשילוי "אלו דברים" (פסחים
8 עב,ג) דלא פטר רבי יוסי בלולב אלא משום דומנו
9 בהול, צריך לומר דהאי נמי זמני בהול, כדי שלא
10 תבא חטאת לידי נותר.

11 **מהו** דתימא התם הוא דטעה בדבר מצוה ועבר
12 מצוה אבל הכא טעה בדבר מצוה ולא
13 עשה מצוה אימא לא קא משמע לן — פלוגתא
14 היא בפסחים פרק "אלו דברים" (שם) דמחייב
15 התם בנחלקו על שפור של נותר בשפור של צלי
16 ואכלו. ואית ספרים דגרסי: מהו דתימא הני מילי
17 מצוה דרמי עליה, אבל מצוה דלא רמי עליה —
18 אימא לא. כלומר, לולב דלא סיג ליה דלא שקיל,
19 דאי אפשר על ידי אחרים. אבל חטאת — אפשר
20 שיאכלנה אחר.

21 **שאינו** מבוקר כהלכתו — ואפילו נמצא תם,
22 משום דטעון ביקור ארבעה ימים קודם
23 שחיטה. דברפך "מי שודא טמא" (פסחים צ"א)
24 יליף לה מפסח בגורה שותה.
25 **היודע** לישאל ברשות היחיד ספקו טמא —
26 אבל אינו יודע לישאל — אפילו ברשות
27 היחיד ספקו טהור. כדרשנין בטוטה פרק "כשם"
28 (כתב).

29 **היודע** לפרוס כפיו חולקין לו תרומה בבית
30 הגרנות — מקמי דהא אין חולקין
31 לו בגרן, אבל משגרין לו לביתו אם יודע
32 לשומרה בטהרה. וחכי תניא בגמרא ד"נשאן
33 על האנוסה" ביבמות (צ"ט,ב ושם): עשרה אין
34 חולקין להן תרומה בבית הגרנות, וקא חשיב
35 חרש שוטה וקטן, וקתני סיפא: משגרין להן
36 בבתיקן. ובבית הגרנות אין חולקין לו, שבויין
37 תרומה היא, שאין כל רואי בקיאין בו שיועד
38 לשומרה בטהרה, אבל לביתו משגרין לו הבקיאן
39 בו, ומי שיועד לפרוס כפיו ופורס בצבור הכל
40 יודעין שהביא שתי שערות, שאין קטן פורס
41 את כפיו כדנתן במגילה (כד,א), כך פירש
42 בקונטרס. ולא משמע הכי, אלא בקטן ממש איירי,
43 דומיא דהיודע לדבר אביו מלמדו תורה והיודע
44 לשחוט, וכן כולוהו ארריני. והא דאמר ב"נשאן
45 על האנוסה" (יבמות צ"ט,ב ושם) דאין חולקין
תרומה

1 **לא** שנו — דפטור אלא שלא יצא ידי חובת נטילה קודם שהוציאו, דהשתא טרוד במצוה
2 וטעה בדבר מצוה. אבל יצא בו קודם שהוציאו — תו לא טעה בדבר מצוה הוא, ולא
3 טרוד מהשתא במצוה לעשותה. הכי גרסינן: **הא** מדאנבהיה נפיק ביה **אמר** אביי כשהפכו
4 — הכי קשיא ליה: הדיק דמי לא יצא בו? הא לא הוציאו אלא אם כן הגביהו, ומדאנבהיה

5 נפק ביה ידי חובת לקיחה וקתני פטור! אמר
6 אביי כשהפכו, כשהגביהו הפך העליין למטה
7 והאגד למעלה, ואמרין לקמן: אין יוצאין בהן
8 אלא דרך גדילתן, דרך כבוד — כגון בסודר,
9 שבוךר ידיו בסודר, כדאמרין לעיל (לז,א). ודרך
10 בזיון — כגון כערה. **אמר** רבי יוסי עולת
11 העוף שנמצאת בין אנפיים — נראה בעיני דהאי
12 בין אנפיים אינו אלא לשון עופות; עולת העוף
13 שנמצאת בין עופות המלוקים לחטאת,
14 המפרכסין אצל המזבח, שעממים שהן נעשין
15 על קרן אחת. כדנתן בשחיטת קדשים (ובחים
16 ט"א), חטאת העוף היתה נעשית על קרן
17 מערבית דרומית, ושלשה דברים היתה אוהה
18 הקרן משמשת מלמטה, ושלשה מלמעלה.
19 מלמטה — חטאת העוף והגשות, ושירי הדם.
20 ומלמעלה — ניסוך המים, והדין, ועולת העוף
21 כשהיא רבה במזרח. שעיקר מקום עולת העוף
22 בקרן דרומית מזרחית, וכשהיו כהנים רבים
23 עומדים ומולקים עולת העוף במזרח באים
24 למערב, ונעשית שם בקרן חטאת העוף. אלא
25 שהעולה למעלה מחוט הסקרא, והחטאת
26 למטה. ובכסבור — הכהן חטאת העוף היא.
27 ואיכלה — ונמצא שמועל בקדשי שמים בשוגג.
28 **פטור** — מקרבן מעילה, והאיל דעם החטאת
29 נמצאת, ואכילתה מצוה, דכתיב (שמות כט)
30 "ואכלו אותם אשר כפר בהם" — הוה ליה טועה
31 בדבר מצוה, ופטור. חיינו דך — למה ליה לרב
32 הוה למימר? פשיטא, דממתניתין שמענין ליה.
33 מהו דתימא — במתניתין הוא דפטור משום
34 דטעה בדבר מצוה, וסוף סוף עשה מצוה, שנשל
35 הלולב בהוצאה זו. אבל הכא — לא עשה מצוה
36 באכילתה אם עולת העוף היא. קא משמע לן —
37 רב הוה דרשמינן ליה מרביה, דלא שני לרבי יוסי
38 בין טעה בדבר מצוה ועשה מצוה לטעה בדבר
39 מצוה ולא עשה מצוה: הכי גרסינן: רבי יוסי
40 אומר השוחט את התמיד שאינו מבוקר כהלכתו
41 מן המזמין בשבת חייב חטאת משום שחיטה
42 בשבת שאינה של מצוה, ואינה דוחה. אלמא:
43 טעה בדבר מצוה ולא עשה מצוה — חייב.
44 שהרי טרוד זה במצוה, שהיה רוצה לשחוט
45 תמיד של שבת, וכסבור שהוא מבוקר. להכשיר
46 לא גרסינן. מלשכה שאינו מבוקרין — דאין זה
47 טועה בדבר מצוה. שבטלאים שבלשכה זו אינו

48 טרוד, שאינו עומדין להקריבה להיות חדר עליהם מתי יקרב. ואף חדרת זמן התמיד לא שייכא הכא, שקרוב למזיד הוא, ולא דק בלשכות להבחין מאיזו יביא. **משנה** מקבלת אשה
49 מיד בנה ובעלה — את לולביהן, ולא אמרינן: קמטלטלא מידי דלא חזי. מחזירין לפים — שלא יכמוש. בשבת מחזירין — שהרי מכאן נטלוהו היום. אבל לא מוסיפין מים, כל שכן שאין
50 מחליפין המים לשופך את אלו ולתת אחרים צונן מהני, דטרח לתקוני מנא. במועד מחליפין — בחולו של מועד מצוה להחליף. **גמרא** אימא לא — דלגבה איכא איסור טלטול. קא
51 משמע לן — כיון דראוי לנטילת אנשים — תורת כלי עליה, ומותר בטלטול לכל. חייב בלולב — לחנכו מדבריהם. לשמור תפילין — שלא יכנס בהן לבית הכסא. היודע לשמור גופו
52 — בטומאת גזע ומשנה ואהל. **אובלין** על גופו מחרות — אם נגע גופו בטהרות אין חוששין להם. אבל לא על ידיה, אם נגע בידיה בטהרות חוששין להם, שיש יודע לשמור גופו ואין
53 יודע לשמור ידיו מתורת סתם ידים, שגור עליהם להיות שניות, אלא אם כן יודע לשומרם. אבל היודע לשמור את ידיו, משנטלם אינו נוגע בשום דבר ספק, או בספק המטמא את
54 הידים ואם לא נודר ובא ליגע בטהרות — נוטל ידיו. **אובלין** על ידיו מחרות — שנגעו ידיו בהם. והיודע לישאל — שאם שואלין אותו: נגעת בטומאה זו? יודע להשיב: הן או לאו, או
55 איני יודע. ברשות הרבים ספקין מהור — אם שאלוהו ואמר: איני יודע. ברשות היחיד ספקין טמא — הכי גמירי לה הלכתא מסוטה, כדאמרין במסכת סוטה (כת"א): ומכאן אתה דן
56 לשרץ בו. היודע לפרוס כפיו — כשהוא כהן. חולקין לו תרומה בבית הגרנות — ומקמי הכי אין חולקין לו בגרן, אבל משגרין לו לביתו אם יודע לשומרה בטהרה. דהכי תניא בגמרא
57 ד"נשאן על האנוסה" ביבמות (צ"ט,ב) עשרה אין חולקין להם תרומה בבית הגרנות: חרש שוטה וקטן, כו' וכולן משגרין להם לבתיהם. בבית הגרנות אין חולקין להם — שבויין תרומה
58 הוא, שאין כל רואי יודעים בו שהוא בקי לשומרה. אבל לביתו משגרין להם הבקאים ומכירין בהם. ומשיודע לפרוס כפיו ופורס בצבור — הכל יודעים שהביא שתי שערות, שאין
59 קטן פורס כפיו, כדאמרין במגילה (כד,א), הלכך חולקין לו.

תרומה לקטן בבית הגרנות, היינו כשאניו יודע לישא את כפיו. והא דתנן בפרק "הקרא את המגילה עומד" (מגילה כד, א ושם) דקטן אינו נושא את כפיו, היינו בפני עצמו, אבל עם הגדולים נושא. כדאשכחן גבי שיר של מקדש פרק "אין ערבי" (ערבין יג, ב) דתנן: בין גלילי והלויים היו עומדים וצעריז הלויים היו נקראים. והא דאמרין בשילהי פרק קמא דחולין (כד, ב ושם): נתמלא זקנו ראו ליעשות שליח צבור

ולירד לפני התיבה ולישא את כפיו עד שיתמלא זקנו, איכא לאוקומה ביחדי שאין עמו אחר. אי נמי לישא את כפיו בקביעות ובשעה שמרבים ברחמים כגון ביום הכפורים ובתענית ובמעמדות. וכן צריך לחלק נמי משום לירד לפני התיבה, דב"הקרא את המגילה עומד" (מגילה כד, א) תנן: קטן קורא בתורה אבל לא פורס על שמע ולא יורד לפני התיבה ולא נושא את כפיו, משמע: הא גדול — יורד לפני התיבה ואף על פי שלא נתמלא זקנו, אלא על כרחך צריך לאוקומה ההיא דחולין כגון ליעשות שליח צבור קבוע ולירד לפני התיבה ביום הכפורים ובתעניות ובמעמדות.

והיודע לשחוט — לאמנן דידו לשחיטה אף על פי שאינו בקי בדלכות שחיטה מותר לאכול משחיטתו, כדמפרש רב הונא הוא שגדול עומד על גביו וראה שלא שהה ולא דרס. כך פירש בקונטרס. משמע דאם אין יודע לאמנן דידו לשחיטה, אף על פי שראהו גדול מתחילה ועד סוף שלא שהה ולא דרס — אסור לאכול משחיטתו.

יכול לאכול כוית צלי — ש שיכול לאכול כוית מבושל ואינו יכול לאכול כוית צלי, ומשערין בצלי, לפי שדינו של פסח צלי.

הדרן עלך לולב הגזול

לולב וערבה. והשמחה. לאכול בשר שלמים דקאמר בע"פ (פסחים דף קט, ב) בומן שבהמ"ק קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ואע"ג דהאי קרא לאו ברגלים כתיב אלא בהר גרוזים ובהר עיבל מיהו ברגלים שמוחה כתיב דכתיב ושמחת בחגך כך פירש בקונטרס וא"ת ויזמנך דאינם נאכלין כל כ' כגון שחל י"ט ראשון ודסוכות באחד בשבת ויום שמיני בא' בשבת דאי אפשר לומר כל ח' שלמים דליל מוצאי שביעי לא ישחוט דבעינן יום הקרבה ויום השביעי נמי לא דאין חגיגת שמחה דדחה שבת וע"כ מהניד נשחטו ביום (ושני) אבל בשביעי ואין שלמים נאכלין לשני ימים ושני לילות נמצא דבביל מוצאי שהוא ליל שמיני עצרת לא יאכל שלמים ויש לומר כדאמר רב פפא פרק אלו דברים (שם דף עא, ע) על קושיא אחרת משמחו בכסות נקיה וביין ישן הי"נ נימא הכי:

טלטול בעלמא הוא. אע"ג דחזי למצוה שייך ביה איסור מוקצה טלטול מאחר דאין עשוי כלי כדאשכחן גבי קנים דלחם הפנים דכתיבי כדתניא במנחות פרק שתי הלחם (דף צו, ב) ומנקיותיו אלו קנים ותנן הוה לא סידור הקנים ולא נטילת דוחה את השבת אלא נכנס מע"ש אלמא חשיב ליה מוקצה אע"ג דחזו ללחם ובפ' ארבעה אחין (יבמות דף לג, ב) גבי זר ששימש דקאמר אי בקבלה והולכה טלטול בעלמא הוא ומיהו הוה נחיא טפי כיון דדור הוא:

ויעבירו

לולבו לידו חבירו הרי הוא שלו במתנה כדי שלא יהא אצלו לא גזול ולא שואל: נפ' טלטול בעלמא. אין בו צד איסור אלא במטלטל עצים וכיון דמן התורה הוא במקדש כל שבעה למה אסדרוה מה סייג לתורה ומצאו בו: ללמוד. נענונו או ברכתה.

היודע לשחוט - אוכלין משחיטתו. **אמר רב הונא:** והוא שגדול עומד על גביו. יכול לאכול כוית דגן - מרחיקין מצואתו וממימי רגליו ארבע אמות. **אמר רב חסדא:** והוא שיכול לאוכלו בכדי אכילת פרס. **אמר רב חייא בריה דרב יבא:** ובגדול, אף על פי שאינו יכול לאכול בכדי אכילת פרס, דכתיב: "ויסוף העת יוסף מכאוב". יכול לאכול כוית צלי - שוחטין עליו את הפסח, שנאמר: "איש לפי אכלו". **רבי יהודה אומר:** עד שיכול לברר אכילה, ביצד? נותנין לו צרור חורקין, אגוז ונוטלי.

הדרן עלך לולב הגזול

לולב וערבה - ששה ושבעה, החלל והשמחה - שמונה. סוכה וניסוף המים - שבעה. החליל - המישה וששה. לולב שבעה ביצד? יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת - לולב שבעה, ושאר כל הימים ששה. ערבה שבעה ביצד? יום השביעי של ערבה שחל להיות בשבת - ערבה שבעה, ושאר כל הימים - ששה. מצות לולב ביצד בשבת? יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת מוליכין את לולביהו להר הבית, והחזינין מקבלין מהן וסודרין אותן על גבי איצטבא, והוקנים מניחין את שלחן בלשכה. ומלמדן אותם לומר: כל מי שמגיע לולבי לידו - הרי הוא לו במתנה. למחר משפמיין ובאין, והחזינין זורקין אותם לפניהם והן מחטפין ומפנין איש את חבירו. וכשראו בית דין שפאו ליד ספנה - התקינו שיהא כל אחד ואחד נוטל בביתו. **גמרא אמאי? טלטול בעלמא הוא, ולירדו שבת! אמר רבה:** גזרה שפא וטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד. ויעבירו

מועד פשו לחו חמשה ופעמים שהוא ששה כגון שחל יום טוב ראשון בשבת דפשו ליה ששה של חול המועד דבומן מקדש אין עושין יום טוב שני: לולב שבעה. דיום טוב ראשון דחזי שבת ושאר כל הימים. שחל בהן יום טוב ראשון ונמצאת שבת בחולו של מועד לא דחי ואע"ג דכל שבעה הוא מן התורה במקדש לא דחי כדאמרין טעמא בגמרא. וכן ערבה בשביעי ובגמרא מפרש מאי שנא שביעי: מצות לולב. ביום טוב הראשון שחל להיות בשבת כיצד? ח"י י"ט הראשון של גושלל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לחד הבית מערב שבת: החזינין. שמשין שהיו שם לצורכי צבור: קיל גב האיציטבא. רחבה של חר הבית היתה מוקפת איציטבאות לישיב שם ומסוכנת למעלה מפני הגשמים. על גב האיציטבא גר' במתני' דהיינו על גבי הספסלים: והוקנים. שדואגין שלא ירחפון למחר ויתמעכו בהקהל הכל לקחת איש לולבו: ופלמדין. ב"ד את כולם לומר אם יבא

הדרן עלך לולב הגזול

היודע לשחוט — לאמנן דידו לשחיטה אף על פי שאינו בקי בהלכות שחיטה. **מותר לאכול משחיטתו** — כדאמר רב הונא והוא שגדול עומד על גביו — וראה שלא שהה ולא דרס. **כוית דגן** — כל חמשת המינין קרי דגן: חטין, ושעורים, ובוטמין, ושבלת שועל, ושיפון. **מרחיקין מצואתו** — משאכל כוית מאלו — בכל ענין אכילה, שצואת מינים הללו מסרחת. **ארבע אמות** — לענין קריאת שמע ותפלה. והוא שיכול לאכול כוית זה בכדי אכילת פרס — לבנינו. אבל אם צריך זה הקטן לשחוט יותר ממכאן, הרי הוא כאוכל עכשיו חצי זית והמחר חצי זית. שכן הלכה למשה מסיני שאין אכילה מצטרפת לשחייה ארוכה מזו. **פרס** — חצי ככר, ששיערו בו חכמים מזון שתי סעודות לעירוב. ולשון פרס — פלגא. כדתנן בעירובין (פב, ב): הציה לבית המנוגע — לבא בבית המנוגע ליטעון כיבוס בגדים, שתלאן הכתוב בשדיית שיעור אכילה, דכתיב (ויקרא יז) "והאכל בבית יכבס בגדיו". **מכאן** — מסרית. שוחטין עליו את הפסח — ממנין אותו על בני החבורה, ואי לא — לא, דכתיב (שמות יב) "איש לפי אכלו תכסו" — הראוי לאכילה.

לולב וערבה. שחן במקדש כל שבעה לולב לנטילה וערבה להקוף מזבח כדלקמן בפירקמן (דף מה, ב): ששה ושבעה. פעמים שדוחין שבת וזקן כל שבעה ופעמים שאין דוחין וזקן לחו ששה ימים ולקמיה מפרש ואזיל לה. החלל. לגמור כל שמונה כן תקנו בנביאים הראשונים ובערכין (ד, י) מפרש מאי שנא מפסח מפני שימי החג חלוקים יבקבנותיהן: והשמחה. לאכול בשר שלמים דקיימא לן בפסחים (דף קט, ב) בומן שבית המקדש קיים אין שמחה אלא בבשר שנאמר וזבחת שלמים ואכלת שם ושמחת ואף על גב דהאי קרא לאו ברגלים כתיב דהאי קרא בהר גרוזים ובהר עיבל כתיב מיהו ברגלים שמוחה כתיבא ושמחת בחגך. סוכה. לישב בסוכה: ניסוך המים. בתמדיה החג שחרית ולא ערבית כדאמרין בסדר יומא בפרק שני (דף כו, ב): החליל. שמחת בית השואבה היו שמוחים בחג לכבוד שאיבת ניסוך המים ומחללים בחלילים ובבכורות ואותו חליל אינו דוחה יום טוב הלכך פעמים שהוא חמשה ימים בחג כגון שלא חל יום טוב הראשון בשבת דכיון דלא דחי יום טוב וכל שכן שבת בחולו של

מועד פשו לחו חמשה ופעמים שהוא ששה כגון שחל יום טוב ראשון בשבת דפשו ליה ששה של חול המועד דבומן מקדש אין עושין יום טוב שני: לולב שבעה. דיום טוב ראשון דחזי שבת ושאר כל הימים. שחל בהן יום טוב ראשון ונמצאת שבת בחולו של מועד לא דחי ואע"ג דכל שבעה הוא מן התורה במקדש לא דחי כדאמרין טעמא בגמרא. וכן ערבה בשביעי ובגמרא מפרש מאי שנא שביעי: מצות לולב. ביום טוב הראשון שחל להיות בשבת כיצד? ח"י י"ט הראשון של גושלל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולביהן לחד הבית מערב שבת: החזינין. שמשין שהיו שם לצורכי צבור: קיל גב האיציטבא. רחבה של חר הבית היתה מוקפת איציטבאות לישיב שם ומסוכנת למעלה מפני הגשמים. על גב האיציטבא גר' במתני' דהיינו על גבי הספסלים: והוקנים. שדואגין שלא ירחפון למחר ויתמעכו בהקהל הכל לקחת איש לולבו: ופלמדין. ב"ד את כולם לומר אם יבא

ויעבירו

סוכה דף מב עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שני) קמז

ביום טוב הראשון דוחה את השבת, וְכֵּן יום טוב הראשון חל
בשאר כל הימים, ונמצא שאחד מימי חול המועד חל בשבת, אין
מצות לולב נוהגת אלא בשנה ימים, שנטילת לולב בשאר ימי החג
אינה דוחה שבת. ולהלן בגמרא יבואר טעם הדבר. עֲרֵכָה שְׂבִיעָה
בַּיּוֹם, יום השביעי של חג שהוא גם היום הַשְּׁבִיעִי שֶׁל נְטִילַת
הָעֵרֶכָה במקדש שָׁחַל לְהִיּוֹת בַּשָּׁבֶת, נוהגת מצות הָעֵרֶכָה שְׂבִיעָה
ימים, שביום זה דוחה מצות הערבה את השבת. וְכֵּן יום
שביעי של חג חל בשאר כל הימים, שנמצא שהשבת היתה באחד
משאר ימי החג, אינה נוהגת אלא בשנה ימים, משום שאין מצות
הערבה בשאר הימים דוחה את השבת. ובגמרא (לקמן מג) יתבאר
טעם הדבר.
מפרטת המשנה: מִצְוַת לֹלֵב בַּיּוֹם, יום טוב הראשון שֶׁל
חַג שָׁחַל לְהִיּוֹת בַּשָּׁבֶת, שנטילת לולב דוחה את השבת בשנה זו,
כל העם מוֹלִיכִין אֶת לֹלְבֵיהֶן לַיּוֹם הַזֶּה מערב שבת ושהרי בשבת
אין יכולים להביא את לולביהם מביתם מחמת איסור טלטול
והוצאה מרשות לרשות, וְהַחֲזִינוּ – שמשום של הציבור מְקַבְּלִין
מִתֵּן את הלולבים, וְסוֹדְרִין אוֹתָן עַל גְּבִי אֶצְטָמָה – מדרגות שבהר
הבית שהיה מוקף איצטבאות לשיבה, ולמחרת באים כולם לקחת
איש לולבו. וְהַחֲזִינוּ מִנִּיחֵן אֶת הַלֹּלִבִּים שֶׁלָּהֶן בַּלִּשְׁבָּה המיוחדת
לכר, ולא הניחווה עם כל הציבור, כדי שלא ידחפום למחרת
כשיבואו לקחת לולביהם. וְבֵית דִּין מְלַמְּדִין אוֹתָם – את כולם
לומר, כֹּל מִי שֶׁמֵּנִיעַ לֹלְבֵי יָדָיו הֲרִי הוּא לוֹ בְּמַתְנֶה, משום שביום
טוב הראשון אין אדם יוצא אלא בלולב שלו ולא בשאול ובגזול
(לעיל כט), וחששו שמא מתוך הבלבול הרב ישירור למחרת
ומחמת כמות הלולבים הגדולה, יקחו אנשים את לולבי זולתם.
לְמַחֲרָה כל העם מְשַׁבְּמִין וְכֵּן יָבִיאוּ לַהֲרֵי הַבֵּית לְקִיּוֹם מצות לולב,
וְהַחֲזִינוּ וּזְרָקִין אוֹתָם – את הלולבים לְפָנֵיהֶם וְהֵן חֲתֻמִּין וּמְכִין אִישׁ
אֶת חֲבֵירוֹ כדי לזכות כל אחד בלולבו. וְכִשְׁרָאוּ בֵּית דִּין שֶׁכָּאוּ לִידֵי
סִכְנָה מחמת החטיפות וההכאות, הִתְקִינוּ שְׂוִיתָר לֹא יִטְלוּ את
הלולבים בציבור בהר הבית ביום טוב שחל להיות בשבת אלא
יָהֵא כָּל אֶחָד וְאֶחָד נוֹטֵל בְּבֵיתוֹ:

גמרא

שואלת הגמרא: אֵמָּה – מדוע אין נטילת לולב בשאר ימי
החג דוחה את השבת, הרי מן התורה מצות לולב נוהגת במקדש
כל שבעה, ונטילת לולב והנענועים מְלַמְּלִים בְּעֶלְמָה הוּא ואין בו
איסור מהתורה, אלא איסור טלטול מוקצה מדרבנן, ואם כן לִדְחִי
שָׂבֶת. אֲמַר רַבָּה, אף שבעצם נטילת הלולב בשבת אין איסור,
אסרו חכמים את נטילתו בשבת נִזְרָה שָׂמָּה לֹא יִהְיֶה בָּקִי בַּהֲלָכוֹת
נטילת הלולב וּמִלְּגוֹ בְּיָדוֹ וְלֹא אֶצֶל תלמיד חכם בְּקִי לְלַמּוֹד
הלכות נענועו או ברכתו,

קִטְן הַיּוֹדֵעַ לְשָׁחוּט – שידיו מאומנות לשחיטה, אף שאינו בקי
בהלכות שחיטה, אוֹכְלִין מְשַׁחֲסִתוֹ, אֲמַר רַב הוּנָא וְהוּא – היתר זה
הוא רק באופן שְׂגוֹל עוֹמֵד עַל גְּבִי וְרוֹאֵה שְׁשׁוּט בְּדִין. קִטְן שִׁיבּוֹל
לְאֹכּוֹל בְּיָד מֵאֶחָד מִחֻמְשַׁת מִינֵי דָגָן, – שהם חיטה, שעורה,
כוסמת, שובלת שועל ושיפון. אם אכל בזית מאלו, מְרַחֲקִין
מִצִּיאָתוֹ וּמִמִּינֵי רִגְלָיו אֲרֵבֶּעַ אַמּוֹת כדי להתפלל או לקרוא קריאת
שמע. אֲמַר רַב תַּרְדֵּי, וְהוּא – דִּין זה הוא רק באופן שִׁיבּוֹל לְאֹכּוֹלוֹ
– לכזית דגן בְּשִׁיעוֹר זֶמֶן של כְּרִי אֲכִילַת פֶּרֶס – חצי כיכר לאדם
בינוני. אֲמַר רַב הִיאִי בְּרִיה דְּרַב יִיבָא וְכֵּן אֲבָדָם גְּדוֹל, מרחיקים
מִצִּיאָתוֹ וּמִמִּינֵי רִגְלָיו אַרְבַּע אַמּוֹת כדי להתפלל או לקרוא
קריאת שמע, אֵף עַל פִּי שְׂאִינֵי כֹּבֹל לְאֹכּוֹל בְּיָד דָּגָן בְּשִׁיעוֹר זֶמֶן
של כְּרִי אֲכִילַת פֶּרֶס, דְּכִתְבִּי 'וְיֹסִיף דַּעַת יוֹסִיף מְכַאֲוִי', והיינו
שגדול כיון שהוסיף דעת, הוסיף מכאוב ולכן צואתו מסרחת יותר.
קִטְן שִׁיבּוֹל לְאֹכּוֹל בְּיָד צִלִי, שוֹחֲטִין עָלָיו אֶת הַפֶּסַח – אפשר
למנותו על הפסח עם בני החבורה, שֶׁנֶּאֱמָר 'אִישׁ לְפִי אֹכְלוֹ תִּכְסּוּ
עַל הַשֶּׁה', ודורשים מכך שרק מי שראוי לאכול, יכול להימנות על
השה. רַבִּי יְהוּדָה אֲמַר אין שוחטים את הפסח על הקטן עַד שִׁיֵּהָא
גְּדוֹל כָּל כָּךְ שֶׁהוּא יָכוֹל לְכַרֵּר וליתן לתוך פיו רק דבר הראוי
לְאֹכְלָהּ, ומבאר רבי יהודה בַּיּוֹם יוֹדֵעִים אֵנּוּ הָאֵם הַקֵּטָן יוֹדֵעַ
לברר אכילה או לא, אם נוֹתֵנִן לוֹ צִרּוֹר וּזְרָקוֹ, וְנוֹתֵנִים לוֹ אֲגוּזָה
וְנוֹמְלִין, סימן שמבחין הוא בין דבר הראוי לאכילה לשאינו ראוי:

הדרן עלך לולב הגזול

פרק רביעי – לולב וערבה

משנה

מצות לולב – נטילת לולב ומיניו, ומצות עֲרֵכָה – הנחת מורביות
של ערבה בצידי המזבח, נוהגות שָׁשָׁה וְשִׁבְעָה – פעמים ששה
ופעמים שבעה ימים, כמו שמפרש והולך, שאף שעיקר חיובם
בבית המקדש כל שבעה, מִ"מ לא בכל שנה דוחים את השבת.
מצות הַחֲלָל – לגמור את ההלל, וְהַשְׁמָחָה – אכילת בשר שלמים,
נוהגות בכל שְׁמוֹנֶה הימים של החג דהיינו אף בשבת וביום שמיני
עצרת, שאין בעשייתם חשש איסור של מלאכת שבת. מצות
הַיְשִׁיבָה בַּסּוּכָה, וְמִצְוַת גִּסּוּף הַיּוֹם על גבי המזבח, נוהגות בַּשָּׁבֶת
הַיּוֹמִים של החג, ואף בשבת. הַחֲלָל הַמִּנְחָה בשמחת בית השואבה
כששאבו מים לנסך על גבי המזבח, הַמִּשְׁכָּה וְשִׁשָּׁה – פעמים נוהג
חמשה ימים ופעמים ששה ימים, משום שאינו דוחה שבת ויום
טוב. וכל מצוות אלו יתבארו במשניות להלן במקומן.
מפרטת המשנה: לֹלֵב שְׂבִיעָה בַּיּוֹם, יום טוב הראשון שֶׁל חַג שָׁחַל
לְהִיּוֹת בַּשָּׁבֶת, נוהגת מצות לולב שְׂבִיעָה ימים, משום שנטילת לולב

המשך ביאור למס' סוכה ליום שלישי עמ' א

ממילואים שאף בהם יש מצוה שלא לצאת מאוהל מועד כל היום,
וְאֵל יוֹכִיחַ דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ שָׁעָה אַחַת – לולב שיוצא ידי חובתו
בנטילתו פעם אחת ביום. דוחה הברייתא: אוּלָּן בְּלֹא לְהִרְדֵּךְ זוֹ יֵשׁ גַּם
סברא הפוכה לומר שְׂדִינֵן דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ לְדוֹרוֹת – סוכה, מְדַבֵּר
שֶׁמִּצְוָתוֹ לְדוֹרוֹת – לולב, וְאֵל יוֹכִיחוּ מִלּוּאִים שֶׁלֹּא נִהְגוּ אֵלָּא
בהקמת המשכן ואֵין נוֹתֵנִין לְדוֹרוֹת. ואם כן עדיין עומדים אנו
בספק אם ללמוד סוכה מלולב שנוהג רק ביום או ממילואים
שנוהגו אף בלילה. פושטת הברייתא: תִּלְמוּד לזִמְרָה

וְלִילָה, אֵף כָּאֵן בסוכה נפרש 'יָמִים' וְאִפְּלִי לִילָה. ואם כן יש ספק
כיצד לפרש את הימים' שנאמרו במצות סוכה, אם ללמוד מלולב
שנוהג רק ביום או ממילואים שנוהגו אף בלילה. ממשיכה
הברייתא: לכאורה יש להכריע את הספק על ידי שְׁנִירָאָה לְמִי דִּמְהָה
מצות סוכה, אם ללולב או למילואים, ויש לומר שסוכה דומה
למילואים משום ששניהם משך זמן מצוותם הוא כל היום, ולכך
דָּנִין דָּבָר שֶׁמִּצְוָתוֹ כָּל הַיּוֹם – סוכה שבכל זמן שאוכל או ישן צריך
להכנס לתוכה, ואף כמה פעמים ביום, מְדַבֵּר שֶׁמִּצְוָתוֹ כָּל הַיּוֹם –

60 להוציא את השאול ואת הנול שאין יוצא בהם ידי חובתו משום
 61 שאינם שלו. 'ביום' ואפילו בשבת, כלומר שנטילת לולב דוחה
 62 שבת. 'ראשון' אפילו בגבולין, שלא פירש הפסוק שיקחו דווקא
 63 במקדש, ומשמע שביום הראשון של חג אין חילוק בין בית
 64 המקדש לגבולין. 'הראשון' מלמד שאינו דוחה אלא יום טוב הראשון
 65 בלבד, הה"א של 'הראשון' מיתרת ובהא ללמד שהדרשה
 66 שנטילת לולב דוחה את השבת היא רק על יום טוב הראשון ולא
 67 על שאר הימים ואפילו במקדש.
 68 אמר ר' למונזו בברייתא 'ביום' ואפילו בשבת, להורות שנטילת
 69 לולב דוחה שבת ביום טוב הראשון. מקשה הגמרא: מ'ב' מל'טול
 70 ב'מל'טול הוא - הרי אין במעשה נטילת הלולב שום איסור שבת
 71 אלא רק טלטול מוקצה שאסרוהו חכמים, ואם כן מדוע הוצרכה
 72 התורה להתיר נטילת לולב בשבת, וכי איצטרך קרא למישרי
 73 מל'טול - להתיר איסור טלטול מוקצה, הרי אין זה איסור מן
 74 התורה כלל. אמר ר'בא לא נצרכא דרשה זו המתירה נטילת לולב
 75 בשבת להתיר את עצם קיום המצוה, אלא להתיר מ'ב'ש' לולב -
 76 הכשרת והכנת הלולב כגון קצירתו מהדקל שאף הם מותרים
 77 בשבת, ודרשה זו היא אליבא דהא תנא, דתנא לולב וכל מ'ב'ש'ריו
 78 דוחין את השבת, דברי ר'בא אלא. אבל לחכמים החולקים עליו,
 79 רק עצם קיום מצות נטילת לולב דוחה את השבת ולא הכשרת
 80 והכנת הלולב.
 81 מבארת הגמרא: מאי מ'מ'טול דרי' אליעזר המתיר לעשות מלאכות
 82 האסורות בשבת לצורך הכנת הלולב למצוה, דאמר קרא 'ביום'
 83 ואפילו בשבת ולקיום נטילת לולב אין צריך פסוק שהרי אין בו
 84 איסור תורה כנזכר, ועל כרחך שבא הכתוב להתיר מלאכה
 85 להכשרת הלולב. שואלת הגמרא: ור'באן שאסרים הכנת מ'ב'ש'ריו
 86 לולב בשבת, הא 'ביום' מאי ע'ב'ר ליה - מה הם דורשים מתיבה
 87 זו. עונה הגמרא: מ'ב'ע'י ליה לדרוש 'ביום' ולא ב'ל'ל, שזמן מצות
 88 נטילת לולב הוא רק ביום ולא בלילה. שואלת הגמרא: ור'בא
 89 אליעזר שדורש מ'ב'יום' דרשה אחרת, ביום ולא ב'ל'ל, מ'מ'טול ליה,
 90 מהיכן ילמד דרשה זו. עונה הגמרא: נ'פ'קא ליה מ'ס'פ'א דקרא
 91 'ש'מ'ח'תם ל'פ'ני ה' א'ל'ה'י'כ'ם ש'ב'ע'ת י'מ'ים, ודורש ימים ולא לילות.
 92 שואלת הגמרא: ור'באן, מדוע הם צריכים לדרוש שאין נטילת לולב
 93 בלילה מתיבת 'ביום', הרי יש ללמוד כן ממה שנאמר 'שבעת
 94 ימים'. עונה הגמרא: אי מ'ה'תם - ממה שנאמר שבעת ימים לא
 95 הייתי ממעט לילות, ואדרבה ה'נה א'מ'נ'א ל'ל'ח גזירה שוה 'ימים'
 96 'ימים' מ'ס'פ'א, שבלולב נאמר 'ש'מ'ח'תם ל'פ'ני ה' א'ל'ה'י'כ'ם ש'ב'ע'ת
 97 י'מ'ים' וכן בסוכה נאמר 'ב'פ'ס'ת ת'ש'בו ש'ב'ע'ת י'מ'ים', מה ל'ח'ל'ן
 98 במצות ישיבה בסוכה ימים ואפילו לילות במשמע, שהלילות בכלל
 99 הימים לחיוב ישיבה בסוכה וכמו שיבואר בהמשך, אף כ'אן נ'מ'י
 100 בחיוב נטילת לולב נאמר ימים ואפילו לילות, ולכן צריך ללמוד
 101 מ'ב'יום הראשון' שאין מצות לולב נהוגת בלילות.
 102 שואלת הגמרא: וס'פ'א ג'פ'א - ומצות ישיבת סוכה עצמה, מ'נ'ל'ן
 103 שנוהגת ביום ובלילה. עונה הגמרא: דתנא ר'באן, נאמר בפסוק
 104 'ב'פ'ס'ת ת'ש'בו ש'ב'ע'ת י'מ'ים', מפרשת הברייתא 'ימים' ואפילו לילות
 105 - משמעות 'ימים' שנאמר כאן היא לימים שלמים מעת לעת,
 106 הכוללים אף את הלילות. שואלת הברייתא: א'ת'ה א'מ'ר 'ימים'
 107 ואפילו לילות, או אינו - שמא לא נפרש כך אלא 'ימים' ולא לילות
 108 ונפרש שכונת התורה ב'ימים' למעט את הלילות ממצות סוכה,
 109 וזו היא - ויש סברא לומר כן שחיוב סוכה הוא רק בימים, שהרי
 110 נאמר כ'אן - בסוכה 'ימים' ונאמר ב'ל'ל 'ימים', מה ל'ח'ל'ן - בלולב
 111 הכונה ימים ולא לילות, שהרי חזו ממה שנאמר בו 'ימים' נאמר
 112 בו 'ולקחתם לכם ביום' שממעט את הלילה מזמן המצוה וכמו
 113 שדרשו חכמים לעיל, אף כ'אן ימים ולא לילות, או שמא ב'ל'ל ור'ן
 114 ל'ר'ד' זו, ותדרוש להפך, נאמר כ'אן - בסוכה 'ימים' ונאמר
 115 במעשה המלוואים 'ימים' - ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה
 116 ש'ב'ע'ת י'מ'ים' (ויקרא ח לז), מה ל'ח'ל'ן במילואים 'ימים' ואפילו לילות
 117 במשמע, שאהרן ובניו נצטוו לשבת בפתח אוהל מועד בשבעת ימי
 118 המילואים ולא לצאת ממנו אף בלילות, שהרי נאמר 'תשבו יומם'

1 ו'על ידי כך יעבידנו את הלולב ארבע אמות ברשות הרבים, ויעבור
 2 על איסור דאורייתא של העברת ארבע אמות ברשות הרבים.
 3 ותינו מ'מ'טול ד'שופר - חשש זה הוא גם הטעם שתקיעת שופר
 4 אינה דוחה את השבת בכל מקום חוץ מבית המקדש (ר"ה בט), שמא
 5 יטול את השופר ללכת ללמוד אצל בקי את דיניו ויעבידנו ארבע
 6 אמות ברשות הרבים. וכן תינו מ'מ'טול ד'מנילה' שאין קריאתה דוחה
 7 את השבת כפי ששינו (מגילה ב), שואלת הגמרא: אי ה'ב'י, שגזרו
 8 חכמים על נטילת לולב בשבת מחשש איסור העברה, ביום טוב
 9 ראשון שחל בשבת נ'מ'י היה להם לאסור מאותו טעם, ומדוע נאמר
 10 במשנה שבשחל יו"ט הראשון בשבת נטילת לולב דוחה את
 11 השבת, מתרצת הגמרא: יום טוב ראשון אין מקום לגזירה זו שכן
 12 הא תקינו ליה ר'באן ליטול את הלולב ב'בית' כמבואר במשנה,
 13 ומתוך שלא התרת לו ליטול לולב אלא בביתו, זכור הוא ולא יבוא
 14 להוציא לרשות הרבים.
 15 מקשה הגמרא: התינו שנטילת לולב ביום הראשון דוחה את
 16 השבת אחר אותה ת'קנ'ה שתיקנו חכמים שכל אחד יהא נוטל
 17 בביתו ואין חשש שיעביר ברשות הרבים, קודם ת'קנ'ה מאי איבא
 18 ל'מ'מ'ר - מה הטעם שלפני תקנה זו נטלו לולב בשבת ולא חששו
 19 להעברה ברשות הרבים. אלא הטעם שנטילת לולב ביום טוב
 20 הראשון דוחה שבת, משום שביום הראשון דאיתיה מן התורה
 21 ב'גבולין' - שאף בגבולין מחוץ לבית המקדש יש מצוה מן התורה
 22 ליטול לולב (וכפי שיבואר להלן), חשובה הנטילה ביום זה ולא גזרו
 23 כ'הו ר'באן - לא רצו חכמים למנוע מצוה זו מחשש גזירת העברה,
 24 שאין זה ברור שיבוא לידי כך, אבל ה'ב'י - שאר ימי חג ד'ל'ית'נהו
 25 מן התורה ב'גבולין' - שאין בהם מצוה מן התורה ליטול לולב
 26 בגבולין אלא מדרבנן בעלמא, אין נטילתם חשובה כל כך, וגזרו
 27 כ'הו ר'באן' שלא ליטול בו לולב אף בבית המקדש, מחמת חומרת
 28 איסור שבת שמא יעבידנו ארבע אמות ברשות הרבים.
 29 מקשה הגמרא: אי ה'ב'י שחכמים לא גזרו על נטילת לולב ביום טוב
 30 ראשון, כיון שישנו בגבולין, ה'א'ד'נ'א נ'מ'י - אף בזמן הזה נטיל
 31 לולב ביום טוב ראשון שחל להיות בשבת, והרי אין נוהגים כן.
 32 מתרצת הגמרא: א'נן ובני בבלי לא י'ע'י'נן ב'ק'י'פ'נ'א ד'ה'ר'ח'א - אין אנו
 33 בקיאים בקביעות החדשים משום שאיננו מקדשים את החודש על
 34 פי ר'באיה וולכן נוהגים לעשות יו"ט שני, ויש לחשוש שמא היה
 35 לנו לעבר את אלול ויו"ט ראשון של סוכות הוא רק למחרת, ולכן
 36 אי אפשר שיו"ט הראשון ידחה את השבת. מקשה הגמרא: אי'נהו
 37 - בני ארץ ישראל י'ע'י'נן ב'ק'י'פ'נ'א ד'ה'ר'ח'א - שעדיין מקדשים את
 38 החודש על פי ראיית הלבנה, ל'ד'חו את השבת ביום טוב ראשון.
 39 מתרצת הגמרא: אין ה'ב'י נ'מ'י - אכן בארץ ישראל דוחה נטילת
 40 לולב ביו"ט ראשון את השבת, והראיה לזה היא מהסתירה שיש
 41 לכאורה בין שני משניות, (דתני) [ד'תנן] קרא במשנתנו (מב), ביום
 42 טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכין את לולב'הו
 43 ל'ה'ר ה'פ'ת, (ותניא) [ותנן] א'י'ד'ך בפרק הקודם (אב), יום טוב
 44 הראשון של חג שחל להיות בשבת כל העם מוליכים את לולביהם
 45 ל'בית ה'ב'נ'ת, ומדוע כאן נקטו הר הבית ושם נקטו בית הכנסת.
 46 אלא ש'מ'ע' מ'י'נ'ה כ'אן - שנקט מוליכים לולביהם להר הבית הוא
 47 ב'מ'ן ש'ב'ית ה'מ'ק'ד'ש ק'י'ם, וכ'אן - שמוליכים לבית הכנסת הוא ב'מ'ן
 48 ש'אין בית ה'מ'ק'ד'ש ק'י'ם, ש'מ'ע מ'י'נ'ה. נמצא, שבארץ ישראל דוחה
 49 נטילת לולב ביום טוב ראשון את השבת, אף בזמן שאין בית
 50 המקדש קיים. ורק בגולה שאינם בקיאים בקביעות החדשים, אין
 51 נטילת לולב דוחה שבת לעולם.
 52 מבררת הגמרא: דאיתיה מן התורה ב'גבולין' מ'מ'טול לן - מהיכן אנו
 53 לומדים שיש בגבולין חיוב מדאורייתא של נטילת לולב, שמא אין
 54 מצוותה מן התורה אלא במקדש, ד'תנא על הפסוק (ויקרא כג ז)
 55 'ולקחתם לכם ביום הראשון פרי עץ הדר כפת תמר' וענף עץ
 56 עבת וערבי נחל, וש'מ'ח'תם ל'פ'ני ה' א'ל'ה'י'כ'ם ש'ב'ע'ת י'מ'ים, דרשו
 57 'ולקחתם' לשון רבים, ללמד ש'ת'הא ל'ק'י'ח'ה כ'י'ד כל א'ח'ר וא'ח'ר -
 58 שכל אדם צריך ליטול לולב בעצמו ואינו יוצא בנטילת חבירו.
 59 ל'כ'ם' מ'ש'ל'כ'ם, שארבעת המינים צריכים להיות ממונו של הנוטל,

סוכה. פרק רביעי - לולב וערבה דף מג עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קמט רש"י

1	ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים — הוא הדין דמצי למימר: ויציא מרשות היחיד	1	ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים — הוא הדין דמצי למימר: ויציא מרשות היחיד
2	לרשות הרבים. אלא שברוב מקומות וענינים אמרינן יש לחוש להעברת ארבע אמות.	2	לרשות הרבים. אלא שברוב מקומות וענינים אמרינן יש לחוש להעברת ארבע אמות.
3	ואין לחוש להוצאה. כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה, דאין	3	ואין לחוש להוצאה. כגון אם היה מונח בכרמלית או בקרפף או בגינה, דאין
4	הוצאה דאורייתא, ויש כאן איסור העברה ברשות הרבים. או הגביהו על מנת לטלו ולא	4	הוצאה דאורייתא, ויש כאן איסור העברה ברשות הרבים. או הגביהו על מנת לטלו ולא
5	להוציאו, ונמלך להוציאו — פטור משום	5	להוציאו, ונמלך להוציאו — פטור משום
6	הוצאה אם לא עמד לפוש בניתים, כדאמרינן	6	הוצאה אם לא עמד לפוש בניתים, כדאמרינן
7	במסכת שבת (הב). הא תקינו ליה רבנן ליטלו	7	במסכת שבת (הב). הא תקינו ליה רבנן ליטלו
8	בביתו — כדקתני מתניתין: התקינו שיהא כל	8	בביתו — כדקתני מתניתין: התקינו שיהא כל
9	אחד ואחד נוטל בביתו, ומתוך שלא התרת לו	9	אחד ואחד נוטל בביתו, ומתוך שלא התרת לו
10	אלא בביתו — זכור הוא. ולא אתי לאפקו. אלא	10	אלא בביתו — זכור הוא. ולא אתי לאפקו. אלא
11	ראשון — דחשובה נטילתו, דאפילו בגבולין	11	ראשון — דחשובה נטילתו, דאפילו בגבולין
12	חייב — לא גזרו ביה רבנן לא בגבולין ולא	12	חייב — לא גזרו ביה רבנן לא בגבולין ולא
13	במקדש, אבל שאר הימים שאינו מן התורה	13	במקדש, אבל שאר הימים שאינו מן התורה
14	אלא במקדש — לא חשיבא נטילה דידהו, וגזרו	14	אלא במקדש — לא חשיבא נטילה דידהו, וגזרו
15	ביה רבנן משום חומרא דשבת אף במקדש. ואם	15	ביה רבנן משום חומרא דשבת אף במקדש. ואם
16	תאמר: נמצא בית דין מתנין לעקור דבר מן	16	תאמר: נמצא בית דין מתנין לעקור דבר מן
17	התורה! הא אותבינה ביבמות (גכ). ושנינו: שב	17	התורה! הא אותבינה ביבמות (גכ). ושנינו: שב
18	ואל תעשה שאני, אי הכי — משום דאיתיה	18	ואל תעשה שאני, אי הכי — משום דאיתיה
19	בגבולין לא גזרו ביה. האידנא נמי — לדידיה ביום	19	בגבולין לא גזרו ביה. האידנא נמי — לדידיה ביום
20	טוב ראשון את השבת, לא ידעין בקביעא	20	טוב ראשון את השבת, לא ידעין בקביעא
21	דירחא — שמוא אין יום טוב עד למחר, דהוה לן	21	דירחא — שמוא אין יום טוב עד למחר, דהוה לן
22	למעבר אלול מעובר. אינהו — בני ארץ ישראל,	22	למעבר אלול מעובר. אינהו — בני ארץ ישראל,
23	שעריין מקדשין על הראיה. לידהו — להו, אף	23	שעריין מקדשין על הראיה. לידהו — להו, אף
24	בזמן הזה. ותינאי אידך — מתניתין היא. בסוף	24	בזמן הזה. ותינאי אידך — מתניתין היא. בסוף
25	פירקין דלעיל (מאב). ביום אפילו בשבת —	25	פירקין דלעיל (מאב). ביום אפילו בשבת —
26	דמשמע כל דהו יום. וקרא יחידא הוא. דמצי	26	דמשמע כל דהו יום. וקרא יחידא הוא. דמצי
27	למכתב בראשון. ראשון אף בגבולין — לאו	27	למכתב בראשון. ראשון אף בגבולין — לאו
28	מבויא דריש, אלא "ולקחתם ביום ראשון" ולא	28	מבויא דריש, אלא "ולקחתם ביום ראשון" ולא
29	פירש מקדש — משמע אפילו בגבולין. הראשון	29	פירש מקדש — משמע אפילו בגבולין. הראשון
30	— ה"א מיעוטא הוא. כלומר: בראשון לחודיה	30	— ה"א מיעוטא הוא. כלומר: בראשון לחודיה
31	הוא דאמינא לך וקא בשבת. אצטריך קרא	31	הוא דאמינא לך וקא בשבת. אצטריך קרא
32	למישרא מלפול — דרבנן, עדיין לא נאסר	32	למישרא מלפול — דרבנן, עדיין לא נאסר
33	טלטול בעולם, ובא הכתוב להתירו כאן	33	טלטול בעולם, ובא הכתוב להתירו כאן
34	למכשירי לולב — בא הכתוב ללמדך שמכשירי	34	למכשירי לולב — בא הכתוב ללמדך שמכשירי
35	לולב דוחין את השבת. כלומר: תיקוניה, ואפילו	35	לולב דוחין את השבת. כלומר: תיקוניה, ואפילו
36	לקרצו מן המחומר ולאגורו. ונאמר להלן ימים	36	לקרצו מן המחומר ולאגורו. ונאמר להלן ימים
37	— בלולב, מה להלן ימים ולא לילות, כדכתיב	37	— בלולב, מה להלן ימים ולא לילות, כדכתיב
38	"ביום הראשון". במלואים — כדכתיב (ויקרא ח)	38	"ביום הראשון". במלואים — כדכתיב (ויקרא ח)
39	"ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה". וכו'. סוכה	39	"ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה". וכו'. סוכה
40	מצותה כל היום, ומלואים מצותם כל היום,	40	מצותה כל היום, ומלואים מצותם כל היום,
41	לישב בעודה ושלא לצאת, כדכתיב "ומפתח	41	לישב בעודה ושלא לצאת, כדכתיב "ומפתח
42	אהל מועד לא תצאו שבעת ימים" ונאמר	42	אהל מועד לא תצאו שבעת ימים" ונאמר
43	"תשבו יומם ולילה שבעת ימים".	43	"תשבו יומם ולילה שבעת ימים".
44	תשבו	44	תשבו
45	ואפילו לילות. אתה אומר ימים ואפילו לילות, או אינו אלא ימים ולא לילות? ודין הוא:	45	ואפילו לילות. אתה אומר ימים ואפילו לילות, או אינו אלא ימים ולא לילות? ודין הוא:
46	נאמר כאן "ימים" ונאמר בלולב "ימים", מה להלן ימים ולא לילות — אף כאן ימים ולא	46	נאמר כאן "ימים" ונאמר בלולב "ימים", מה להלן ימים ולא לילות — אף כאן ימים ולא
47	לילות. או כלך לדרך זו: נאמר כאן "ימים" ונאמר במלואים "ימים", מה להלן ימים ואפילו	47	לילות. או כלך לדרך זו: נאמר כאן "ימים" ונאמר במלואים "ימים", מה להלן ימים ואפילו
48	לילות — אף כאן ימים ואפילו לילות. נראה למי דומה: דנין דבר שמצותו כל היום מדבר	48	לילות — אף כאן ימים ואפילו לילות. נראה למי דומה: דנין דבר שמצותו כל היום מדבר
49	שמצותו כל היום, ואל יוכיח דבר שמצותו שעה אחת. או כלך לדרך זו: דנין דבר שמצותו	49	שמצותו כל היום, ואל יוכיח דבר שמצותו שעה אחת. או כלך לדרך זו: דנין דבר שמצותו
50	לדורות מדבר שמצותו לדורות, ואל יוכיחו מלואים שאין נוהגין לדורות. תלמוד לומר:	50	לדורות מדבר שמצותו לדורות, ואל יוכיחו מלואים שאין נוהגין לדורות. תלמוד לומר:
51	"תשבו"	51	"תשבו"
52	דלולב היא דוחה בגבולין יותר משופר, דבראש השנה דלא ידעי קביעת החדש אלא בירושלים, אבל יום טוב ראשון דלולב היה ידוע אף בגבולין. הראשון מלמד שאינו דוחה אלא יום	52	דלולב היא דוחה בגבולין יותר משופר, דבראש השנה דלא ידעי קביעת החדש אלא בירושלים, אבל יום טוב ראשון דלולב היה ידוע אף בגבולין. הראשון מלמד שאינו דוחה אלא יום
53	טוב ראשון — מיתורא דה"א קא דריש. דה"א מיעוטא הוא. כלומר: בראשון לחודיה הוא דבו ביום. ובפרק "גיד הנשה" (חולין צאא), דרש: היך — התימנות שביך, למעטוי שמאל. וכן	53	טוב ראשון — מיתורא דה"א קא דריש. דה"א מיעוטא הוא. כלומר: בראשון לחודיה הוא דבו ביום. ובפרק "גיד הנשה" (חולין צאא), דרש: היך — התימנות שביך, למעטוי שמאל. וכן
54	העולה — עולה ראשונה (פסחים נהב). חיימין דאתיא היא לרבות, כדאמרינן לעיל בסוף פרק "חישק" (כהב). גבי תוספת עניני דיום הכפורים "האזרח" — לרבות את הנשים, וגבי סוכה	54	העולה — עולה ראשונה (פסחים נהב). חיימין דאתיא היא לרבות, כדאמרינן לעיל בסוף פרק "חישק" (כהב). גבי תוספת עניני דיום הכפורים "האזרח" — לרבות את הנשים, וגבי סוכה
55	"האזרח" — לרבות את הגרים, כל אחד לפי ענינו. וסוכה גופה מנלן — דאי משום תשבו כעין תדורו — מה דירה בין ביום בין בלילה, דמהאי טעמא הוה מרבינן נשים: מה דירה איש	55	"האזרח" — לרבות את הגרים, כל אחד לפי ענינו. וסוכה גופה מנלן — דאי משום תשבו כעין תדורו — מה דירה בין ביום בין בלילה, דמהאי טעמא הוה מרבינן נשים: מה דירה איש
56	ואשתו, אי לאו משום הלכתא. שאני הכא דמעטיה קרא בהדיא לילות. דשבעת ימים משמע ימים ולא לילות דשבעת ימים. מידהו, למאי דקאמרינן נראה למי דומה — קשה.	56	ואשתו, אי לאו משום הלכתא. שאני הכא דמעטיה קרא בהדיא לילות. דשבעת ימים משמע ימים ולא לילות דשבעת ימים. מידהו, למאי דקאמרינן נראה למי דומה — קשה.
57	תשבו	57	תשבו
58	תשבו	58	תשבו

תשבו תשבו לגורה שזה - לא לגמרי יליף ממלואים, דהתם אי אפשר לישן בעורה כמו בחצר שוהה במקום עורה, דגמרי (סוטה מא.ב): אין ישיבה בעורה אלא למלכי בית דוד בלבד, ואילו כאן אסור לישן חוץ לסוכה. **שלוחי** בית דין מיייתי לה - מערב שבת, ולמחרת אינה מצוה לכל אדם, אלא הכהנים מקיפין בה את המזבח, כדפירש בקונטרס

דירשאל אין יבולין להקין, כדתנן פרק קמא דכלים (משנה ח): דאין ישראל נכנס בין האולם ולמזבח, ולכן הוצרך בקונטרס לטעם זה שהכהנים מקיפין ואין ישראל, שכן מוכח הלשון, דקאמר: לולב לכל מסור, ועוד: הבאת שלוחו בית דין מה יש לו להעלות? תעוד: דאם כן ליתקן נמי בלולב שביאום שלוחו בית דין ולידחו. אלא ודאי הדבר תלוי בזה שהכהנים זריזין הן, ולא אתו ליד חילול שבת. אבל לולב, דלכל מסור, כיון דלא דחי בישראל - בכהנים נמי לא דחי. ומוהו, קשה: דפרקי האידנא נמי לידחי והאידיגא ערבה לכל מסורה ובקונטרס דחק לפרש: לידחי ויטלה ויחבטה שלוחו בית דין.

לא איקלע - שהיו מעברין אלול, או אחד מן החדשים, כשהיו רואים שאירע בשבת שביעי של ערבה, והבי אמר בירושלמי ר' סימון מפקד לאלין דמחשבין: הבן דעתכן דלא אתי תקעתא בשבתא, ודלא אתא ערבתא בשבתא, ואי דחיקתן - עבדון תקעתא, ולא תעבדון ערבתא. משמע דחיישי טפי יום ערבה מתקיעת שופר ולולב, וגם כעשו אנו מחשבין דלא מיקלע יום ערבה בשבת, ואשופר ואלולב לא חיישינן, אף על פי שיום ראשון דאורייתא, ותימה: דאיום ערבה שהוא זכר למקדש בעלמא - חיישינן, ואהני דאורייתא לא חיישינן? ויש לומר: דאין הכי נמי, דהני דבתיבי בהדיא - לא אתי לפקפוקי בזה בשאר שנים, אבל ערבה דרבנן - אתי לפקפוקי בה. ועוד: דמספק עבדינן תרי יומי, וכי מיקלע יום ראשון בשבת - אין שופר בטל לגמרי, דתוקעין בשני. אף על גב דכי באו עדים קודם המנחה לא עבדי בארץ ישראל אלא חד יומא - מכל מקום בחוצה לארץ עבדינן תרי יומי, אבל שביעי של ערבה, דליתא אלא חד יומא, דלא אפשר למעבד השמיני על הספק לפי שהוא יום טוב, אם היה בטל לגמרי - משתבח תורת ערבה.

והביאו מרביות של ערבה מערב שבת - כאן לא היו מתנין כל מי שגיע בערבה של חבירו הרי הוא במתנה, כדתנן גבי לולב, למאן דאמר בפירקין דלעיל (לד.א.) ערבה הלכה למשה מסיני - לא נגזר משלכם. ולאבא שאול נמי, דדרש מדכתיב "ערבי" - אחת ללולב ואחת למקדש, אלמא בעי משלכם גבי מקדש כמו לולב, מכל מקום גבי לולב, שכל אחד מביא לולבו לחד הבית והחוננים מקבלין מידם - הוי צריכין להתנות, אבל ערבה - שלוחו בית דין מיייתי לה, ואין אחד מהן זוכה בה עד למחרת בשבת, ועוד: דהכהנים מקיפין את המזבח, ולא היו כל כך מרובים, ועוד: דזריזין הן.

אמרי

"תשבו" "תשבו" לגורה שוה. נאמר כאן "תשבו" ונאמר במלואים "תשבו", מה להלן ימים ואפילו לילות - אף כאן ימים ואפילו לילות. "ערבה שבעה פיצד". ערבה בשביעי מאי טעמא דהיא שפתי? אמר רבי יוחנן: כדי לפרסמה שהיא מן התורה. אי הכי, לולב נמי לידחי כדי לפרסמו שהוא מן התורה! לולב גורה משום דרבה. אי הכי, ערבה נמי נגזר! ערבה שלוחי בית דין מיייתי לה, לולב לכל מסור. אי הכי, כל יומא נמי לידחי! אתי לפקפוקי בלולב. ולידחי ביום טוב ראשון! לא מוכחא מלתא, אמרי: לולב הוא דקא דחי. ולידחי בחד מהגד! כיון דקא מפקת לה מראשון - אוקמה אשביעי. אי הכי, האידנא נמי לידחי! אגן לא ידעינן בקיפועא דירחא. אינהו דידעי בקיפועא דירחא, לידחי! כי אתא בר הדיא אמר: לא איקלע, כי אתא רבין וכל נחותי אמרי: איקלע, ולא דחי. ואלא קשיא! אמר רב יוסף: מאן לימא לן דערבה בנטיילה, דלמא בוקיפה? איתיביה אבין: לולב וערבה ששה ושבעה. מאי לאו - בלולב, מה לולב בנטיילה, אף ערבה בנטיילה! מידי איריא? הא - בדיאיתיה, והא - בדיאיתיה. איתיביה אבין: בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואותו היום שבע פעמים. מאי לאו - בערבה! לא, בלולב. והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: בערבה! אמר ליה: הוא אמר לך בערבה, ואנא אמינא בלולב. אתמר, רבי אלעזר אומר: בלולב, רב שמואל (בר נתן) אמר רבי חנינא: בערבה. וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבהו: בערבה. אמר ליה רבא לרב יצחק בריה דרבה בר בר חנה: בר אוריא, תא ואימא לך מלתא מעליה דהוה אמר אבון. הא דתנן כל היום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים - הכי אמר אבון משמיה דרבי אלעזר: בלולב. איתיביה: לולב דוחה את השבת בתחלתה, וערבה בסופה. פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת, והביאו מרביות של ערבה מערב שבת, והניחום פעורה, והפירו בהן בייתוסין ונטלום וכבשום תחת אבנים. למחר הפירו בהן עפי הארץ, ושמשום מתחת האבנים, והביאום הכהנים וזקפים בצדי המזבח. לפי שאין בייתוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת. אלמא בנטיילה היא! תיובתא. ואלא נדחו! כיון דאגן לא

אמרי:

תשבו - יומם ולילה, ולולב מצותו שעה אחת, שלא נאמר בו אלא לקחה. **מאי טעמא** דוחה - ולא גזר בה כי היכי דגזר בלולב? דהא חכא נמי ליתא מן התורה בגבולין כשאר ימי החג לגבי לולב, ואמאי לא גזר בה במקדש? **לפרסמה שהיא מן התורה** - לפי שאינה מפורשת מן התורה בהדיא - שבקו לה רווחא למידחי שבת חד יומא, כדי לפרסמה שמן התורה היא. **לולב נמי נידחו** - בשאר ימים במקדש, כדי לפרסמו שהוא מן התורה כל שבעה. דהא לא מפרשא בהדיא, דאיכא למיטעי ולמימר דהאי "ושמחתם לפני ה' שבעת ימים" - לאו שמחת לולב קאמר. **שלוחי בית דין מיייתי לה** - מערב שבת, ולמחרת אינה מצוה לכל אדם אלא כהנים המקיפין בה את המזבח. **אי הכי** - דליכא למיגזר בה מידי, והוא כל שבעה במקדש מן התורה. **כל יומא נמי** - דאיקלע בשבת נידחי, מאי שנא חד יומא ותו לא? **אתי לפקפוקי בלולב** - לזלזולי בלולב, משום דלא דחי בלולב אלא בחד יומא, והא דחי כל יומא, אתי למימר: לולב לאו מצוה חשובה היא. ולידחי - ערבה ביום טוב ראשון כלולב. **לאו מוכחא מלתא** - דמשום ערבה הוא דמיפרסם שהיא מן התורה, דאמרי: משום דנתנה לדחות אצל לולב נדחית אף אצל ערבה, ועיקר משום לולב הוא. **בחד מהגן** - באחד משאר הימים. **אוקמה אשביעי** - יום שביעי, ולאחר ראשון או אחרון. **האידיגא נמי** - לאחר חורבן, דעבדינן ערבה חד יומא, כדאמרין לקמן (מא.א): מנהג נביאים הוא בגבולין, כיון דליכא למיחש מידי - לידחי בשביעי, ויטלה ויחבטה שלוחי בית דין לפרסמה שהיא במקדש מן התורה שהרי לא גזר עליה בשביעי, ולאחר חורבן נמי גזר עליה: **לא ידעינן בקיפועא דירחא** - ושמא אין שביעי שלנו שביעי. **לא איקלע** - הם מעברים את אלול או אחד מן החדשים, כשרואין שאירע שביעי בשבת, וכל נחותי - כל הסיעה שירדו מארץ ישראל לבלב, ושעלו מבבל לארץ ישראל וחזרו. **מאן לימא לן** - דערבה במקדש בנטיילה, דלידחי בשביעי, ערבה איסורא מדרבנן זכר למקדש, שידחי שבת. **דלמא בוקיפה** - לא היו נוטלין אותה ביד, אלא זוקפין אותן בצדי המזבח לחור, כדתנן במתניתין. **והשתא ליכא מזבח**, היכא נזקפה? **ואותו היום** - בשביעי, מדקתני פעם אחת ושבע פעמים - שמע מינה דקפה ברגל סביב המזבח הוא, ובמה מקיפין - לאו בערבה! **לא בלולב** - מקיפין, לאחר שזקפו הערבה סביב המזבח. בתחילתו - ביום טוב ראשון, וערבה בסופו - בשביעי. **מרביות** - נסיעות, וחבירו בתן בייתוסין - הרגישו תלמידי בייתוס חזן צדוקים, ואינם מודים בערבה, שאינה מפורשת מן התורה. **וכבשום** - טמנום. **כמו** בהדי כבשי דרחמנא למא לך, במסכת ברכות (א.י.) **יש מפרשים**: כמו "כבשו ענותיני" (מכה 1) **יכסה**, "כסית כל חטאתי סלה" (תהלים פה). **תחת האבנים** - וידועים הם בחכמים שלא יטלטלו למחר האבנים. **עפי הארץ** - שלא היו בקאים באיסור טלטול, והם היתה ידם עם הפרושים. **והביאום הכהנים וזקפים כו'** - אבל ישראל לא היה נכנס בין האולם ולמזבח ומדקתני חיוב ערבה מכלל דביד נוטלין אותה ומנענעים, ומקיפין בה הכהנים את המזבח ברגליהם, ואחר כך זוקפין אותה. **ואלא לידחי** - כיון דבנטיילה הוה - יש לו לעשות זכר למקדש, ולידחי שביעי דילה שבת. **כיון דאגן** - בגולה לא דחינן, משום דלא קים לן בקביעא דירחא.

סוכה דף מג עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום שלישי) קנא

מקשה הגמרא: אינהו – בני ארץ ישראל ידעו בקיבוץ אירחא, ומקדשים את החודש על פי הראייה, לידחי את השבת ביום שביעי. כי אתא בר הדיא אמר, לא איקלע – לעולם אין יום שביעי של חג חל בשבת, ואם רואים שעתיד לחול בשבת, מוסיפים יום לאלול ומעברים אותו או חודש אחר. אולם כי אתא רבין וכל נחתי אמרי, איקלע ולא דחי – באמת לעיתים היה היום השביעי חל בשבת, ואף על פי כן אין ערבה דוחה בו את השבת. ואלא קשיא לפי דברי רבין, מדוע באמת אין ערבה דוחה שבת ביום השביעי. אמר רב יוסף, מאן לימא לן דערבה בבית המקדש מצוה היתה אף בנטילה כמו מצות לולב, שנאמר שכדי לעשות זכר למקדש ניטלנה בשבת אף שיש בה חשש איסור, דלמא מצוה בבית המקדש לא היתה בנטילה כלל אלא בנקיפה – בוקיפת הערבה בצידי המזבח, ובזמן הזה שאין לנו מזבח לזקוף את הערבה, אין אנו עושים זכר למקדש כלל, ולא תידחה נטילת הערבה את השבת.

איתיביה אביי לרב יוסף שאמר שמצות ערבה היא רק בוקיפה בצידי המזבח, הרי שנינו במשנה (לעיל מב) לולב ונקיפה ששה ושבועה – פעמים שנוהגים ששה ימים ופעמים שבעה ימים, ומכך שכלל את הלולב והערבה יחד משמע שהם שוים, מאי לאו מצות ערבה היא במצות לולב, מה לולב בנטילה אף ערבה בנטילה, וקשה על רב יוסף שאמר שמצות ערבה בוקיפה. דוחה הגמרא: מדי אריא – וכי ראייה היא זו, הא בראייה וזה בראייה, הלולב בנטילה והערבה בוקיפה ולא השוותה אותם המשנה אלא למספר הימים. איתיביה אביי לרב יוסף, מדברי המשנה להלן (מה). העוסקת במצות ערבה שהיו מביאים ענפי ערבה וזוקפים אותם בצידי המזבח, ושנינו שם בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת ואותו היום – יום שביעי של חג שבע פעמים, מאי לאו בערבה היו מקיפים את המזבח לאחר שזקפה בצידי, ואם כן מצות ערבה היא גם בנטילה. ענה לו רב יוסף: לא, הקפת המזבח היתה בלולב לאחר שזקפו את הערבה סביב המזבח. אמר אביי לרב יוסף, והא אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה לפרש דברי המשנה הללו, שהקפה היתה בערבה, אמר ליה רב יוסף לאביי, הוא אמר לך בערבה ולא אמר בלולב, כלומר אני חולק עליו וסבור שההקפה היתה בלולב.

אתמר, רבי אלעזר אומר בלולב היו מקיפים את המזבח, ורב שמואל [בר נחמן] אמר בשם רבי חנינא שבערבה היו מקיפים, וכן אמר רב נחמן אמר רבה בר אבבה בערבה. אמר ליה רבא לרב יצחק בריה דרבה בר בר חנה, בר אריא – בן תורה, תא ואימא לך מלתא מעליה דהוא אמר אבדו – בא ואומר לך דבר תורה מעולה שהיה אביך רבה בר בר חנה אומר, תא דתנן כל היום מקיפין את המזבח פעם אחת ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים, הכי אמר אבדו משמיה דרבי אלעזר, בלולב היו מקיפים את המזבח. איתיביה ממה ששנינו בברייתא, לולב דוחה את השבת בתחלתו – ביום ראשון של החג ונקיפה דוחה את השבת בסופו – ביום שביעי של חג. פעם אחת חל שביעי של ערבה להיות בשבת, והביאו מריביות – נטיעות של ערבה מערב שבת והניחום בעורה לצורך זקיפתן למחרת בצידי המזבח, והבירו בהן בייטוסין – הצדוקים הרגישו בהנחת הערבות, ונטלום וכבשום – וטמנום תחת אבנים, משום שהצדוקים חולקים על קבלת חכמים ואינם מודים במצות ערבה, שאינה מפורשת בתורה, ולכן הניחו את הערבות תחת אבנים שהם שקצים ואסורים בטלטול, ובכך רצו למנוע מישראל קיום מצוה זו. למחרת הבירו בהן עמי הארץ שידם היתה עם החכמים הפרושים, ושקטום מתחת האבנים שלא היו עמי הארץ בקיאים באיסור טלטול, והביאום הכהנים וקפסום בצידי המזבח. והטעם שהבייתוסים הטמינו את הערבות הוא, לפי שאין בייטוסין מודים שחיבוט ערבה דוחה את השבת. אלמא בנטילה היא – מכך שנקטו לשון 'חיבוט ערבה' מוכח שהיו נוטלים את הערבה בידיהם ומנענעים אותה ומקיפים בה את המזבח ואחר כך זוקפים אותה, ואם כן יש כאן תיובתא למאן דאמר שאין מצות ערבה אלא בוקיפה.

השבו' תשבו' לנדרה שנה, נאמר כאן במצות סוכה ב'ספכת תשבו' שבעת ימים, ונאמר במלואים ופתח אהל מועד תשבו יומם ולילה, מה להקין ימים ואפילו לילות אף כאן בסוכה ימים ואפילו לילות:

שנינו במשנה: ערבה שבעה ימים, כשיום השביעי של החג חל להיות בשבת, נוטלים את הערבה שבעה ימים, ואם חלה השבת באחד משאר ימי החג, נוטלים את הערבה רק ששה ימים, שרק היום השביעי דוחה שבת ולא שאר הימים. שואלת הגמרא: ערבה שביעי מאי טעמא דחיא שבת, ואין גוזרים בה שמא טלנה בידו וילך לשאול לבקי את הלכותיה ועבירה ארבע אמות ברשות הרבים, כמו שגזרו בלולב כדברי רבה (לעיל מב). אמר רבי יוחנן, הטעם שערבה דוחה שבת הוא כדי לפרסמה שהיא מהתורה, שהרי אין היא מפורשת במקרא, וכדי לפרסמה שהיא מהתורה, קבעו חכמים שתידיחה את השבת כשחל שביעי של ערבה בשבת, ולא גזרו בה שמא יעבירה ארבע אמות ברשות הרבים. מקשה הגמרא: אי הכי, מטעם זה לולב נמי לידחי שבת בבית המקדש כל ימי החג, ולא רק ביום טוב הראשון בדי לפרסמו שהיא מן התורה, שכן לא מפורש בתורה שנוהג במקדש כל שבעה, אלא נאמר ושמחתם לפני ה' אלהיכם שבעת ימים, ויש מקום לטעות שאין הפסוק מדבר בשמחת לולב. מתרצת הגמרא: לולב אינו דוחה שבת בשאר הימים, נדרה משום דרבה (לעיל מב) שמא יטלנו בידו וילך אצל בקי ללמוד ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. מקשה הגמרא: אי הכי שגזירתו של רבה עומדת אף במקום שצריך לפרסם על מצוה שהיא מן התורה, אם כן ערבה נמי נגזור שלא ליטלה בשבת מחמת גזירת רבה. מתרצת הגמרא: בערבה אין חשש שיבוא לידי חילול שבת, שכן אין המצוה מסורה לכל, אלא שלוחי בית דין מיידי לה מערב שבת, ואף למחרת אינה מסורה לכל אדם אלא הכהנים לבדם מקיפים בה את המזבח, והכהנים זריזים הם ובקאים בהלכות ולא יבואו לידי חילול שבת, אבל לולב לכל מסור, שכל אדם מישראל חייב ליטלו ובתוכם יש אנשים שאינם בקיאים בהלכות, ויש לחשוש שילכו עם הלולב אצל בקי ויעבירו ארבע אמות ברשות הרבים. מקשה הגמרא: אי הכי שמצות ערבה מסורה לכהנים זריזים ואין מקום לחשוש שיבואו לידי חילול שבת, אם כן שבת יומא נמי לידחי ערבה את השבת, ומדוע קבעו שתידיחה שבת רק ביום השביעי של החג. מתרצת הגמרא: אם ערבה תידחה שבת כל הימים אתי לפרשוקי – לזלול בלולב, ולומר שאין הוא מצוה חשובה ומעלתו פחותה משל ערבה, שהרי לולב אינו דוחה שבת אלא ביום הראשון וערבה דוחה שבת כל שבעה.

שואלת הגמרא: מדוע אמרו חכמים שערבה דוחה שבת דווקא ביום השביעי, ולידחי ביום טוב ראשון כמו לולב. עונה הגמרא: אם ערבה תידחה שבת ביום טוב הראשון, לא מוכחא מלתא לא יהיה זה מוכח שהערבה היא זו שבגללה נדחת השבת, אלא אמרי לולב הוא דקא דחי, שעיך הטעם שהשבת נדחת היא מפני לולב, ואין בכח מצות ערבה לבדה לדחות את השבת, אלא כיון שנדחת מפני לולב נדחת אף מפני ערבה, ואם כן לא יתפרסם בכך שמצות ערבה היא מן התורה. שואלת הגמרא: ולידחי בחד מהנהך – תידחה הערבה את השבת באחד משאר הימים, ומדוע קבעו חכמים דווקא את היום השביעי. מתרצת הגמרא: ביון דקא מפקת לה מראשון אוקמה אשביעי – כיון שביום הראשון לא יכלו חכמים לקובעו בנכר, קבעו חכמים את היום השביעי שדוחה את השבת, שהוא יום מסוים.

מקשה הגמרא: אי הכי האידנא נמי לידחי – אף בזמן הזה שאין בית המקדש קיים, ומצות ערבה אינה מן התורה אלא מתקנת נביאים (לפני מד). תידחה ערבה את השבת ביום השביעי, ויטלוה שלוחי בית דין ויחטטו כדי לפרסמה שהיא מן התורה בבית המקדש, ובהם לא שייך לגזור שיבואו לחילול שבת, כדלעיל. מתרצת הגמרא: אמן – בני בבל לא ידעו בקיבוץ אירחא – איננו יודעים את קביעות החודש ושמן היינו צריכים לעבר את אלול, ויום שביעי של ערבה הוא רק למחרת, ולא כן אין דוחים את השבת.

מסיני. וכיון שהיא הלכה למשה מסיני הרי היא כדאורייתא, ואין
 סיבה להקל בה יותר מלולב ולקבוע בה זכר למקדש רק יום אחד.
 חזרת בה הגמרא: אלא אמר רב זביד משמיה דרבא, טעם החילוק
 בין לולב לערבה הוא, שלולב דאית ליה עיקר – שורש מן התורה
 בגבולין – שמן התורה נוהג יום אחד אף מחוץ לבית המקדש, לכך
 עבדינן ליה בזמן הזה שבעה ימים וזכר למקדש. אולם ערבה דלית
 לה עיקר מן התורה בגבולין כלל, אלא כל מצוותה היא רק בבית
 המקדש לא עבדינן בזמן הזה שבעה וזכר למקדש ודי ביום אחד זכר
 לכך.
 אמר ריש לקיש, בהנים בעלי מומין נכנסין בין האולם ולמזבח כדי
 לצאת ידי חובת מצות הקפת המזבח בערבה, שצריך להקיף את
 המזבח מכל צדדיו ואף ברוח המערבית שבין האולם ולמזבח, אף
 שבכל השנה אסורים בעלי מומים להכנס לשם. אמר ליה רבי יוחנן
 לריש לקיש, מי אמר אסורים? זה הגמרא סברה שכוונת רבי יוחנן
 בשאלתו היא, מי אמר שמצות ערבה חובה היא, שמדברי ריש
 לקיש שאמר 'כדי לצאת בערבה' משמע כדי לצאת ידי חובתו,
 לפיכך מקשה הגמרא: מה השאלה? הא אמר, הא איתו – רבי
 יוחנן עצמו אמר שמצות ערבה היא חובה, דאמר רבי אסי
 רבי יוחנן, משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורקת, עשר נגיעות
 ערבה וניסוף המים הלכה למשה מסיני. מבארת הגמרא: אלא
 כוונתו של רבי יוחנן בקושיותיו על ריש לקיש היתה, מי אמר
 שמצות ערבה היא בגבולין והיא חובה כל הכהנים, דלמא אין
 מצוותה אלא בקיפה בציד המזבח ודי בכך אחד ואין היא חובה
 המוטלת על כל הכהנים, ועוד מי אמר שמצוותה אף בגבולין
 מומין, דלמא דווקא בתמימים המותרים ליכנס בין האולם ולמזבח.
 אתמר, רבי יוחנן ורבי יהושע בן לוי נחלקו במהות מצות ערבה, חד
 אמר ערבה יסוד נביאים היא, כלומר שנביאים אחרונים שהם חגי
 זכריה ומלאכי קבעו מצוה זו בתורת תקנה ויסוד, וחד אמר ערבה
 מנהג נביאים היא שהנהיגו בו את העם, אבל לא קבעוה בתקנה,
 וכיון שאינו אלא מנהג אין מברכים עליו. מוכיחה הגמרא: תפתיים
 דרבי יוחנן הוא דאמר יסוד נביאים, דאמר רבי אבהו אמר רבי יוחנן,
 ערבה יסוד נביאים הוא, תפתיים. וכיון שרבי יוחנן הוא זה שסובר
 שערבה יסוד נביאים, נמצא שרבי יהושע בן לוי החולק עליו סובר
 שערבה מנהג נביאים. אמר ליה רבי זירא לרבי אבהו, מי אמר רבי
 יוחנן הכי שמצות ערבה תקנת נביאים היא, והאמר רבי יוחנן
 משום רבי נחוניא איש בקעת בית חורקת, עשר נגיעות ערבה וניסוף
 המים הלכה למשה מסיני הם, ולא תקנת נביאים שהיא מאוחרת
 יותר. אשתומם בשעה דא – רבי אבהו שמע קושיא זו שהקשה
 לו רבי זירא, ושתק וחשב מה יענה לו. ולאחר שנתיישב בדעתו
 ענה ואמר, שפתיים וחוור יסודים – שבגלות בכל שכחו את התורה
 והמצוות במקצת, ומצות ערבה נשכחה לגמרי, וחזרו נביאים
 אחרונים לייסד מצוה זו על פי הדיבור. מקשה הגמרא: ומי אמר
 רבי יוחנן הכי – שהתורה נשתכחה בגלות בבל, והאמר רבי יוחנן
 לבני ארץ ישראל, דלכון אמר – סבור הייתי שהתורה שלכם
 מחמת שלא גליתם מארצכם והיה לכם ישוב הדעת לעסוק בה
 כראוי, אולם עתה אני רואה שדלחון היא – שהתורה היא של בני
 בבל, שאף על פי שגלו עמדה להם חכמת תלמידי החכמים שגלו
 עמם, ואם כן אדרבה התורה לא נשתכחה בגלות בבל, אלא
 נשתמרה עוד יותר מארץ ישראל, וכיצד אמר רבי יוחנן עצמו
 ששכחו את התורה בבבל. אלא לא קשיא

חזרת בה הגמרא: אמר, אכן לדידה – לבני ארץ ישראל נמי לא
 דחי מצות נטילת לולב את השבת ביום טוב ראשון בזמן הזה,
 ושלא כפי שאמרה הגמרא לעיל (סו). כדי שלא ייעשו אגודות
 אגודות. ואלא קשיא הני תרבי משניות ומהסתירה ביניהם
 הוכיחה הגמרא לעיל, שלולב דוחה שבת בארץ ישראל אף בזמן
 הזה, דתנא דא יום טוב הראשון של חג שחל להיות בשבת, כל
 העם מוליכין את לולביהן להר הבית, ותנא אידך מוליכין את
 לולביהם לבית הקנסת, ומתריצין לעיל (סו), כאן שמוליכין את
 לולביהן להר הבית, הוא בזמן שפית המקדש קיים, כאן שמוליכין
 את לולביהן לבית הכנסת, הוא בזמן שאין בית המקדש קיים,
 שדוחה שבת ונטילת אותו בבית הכנסת. ולפי מסקנת הגמרא עתה
 שאינו דוחה שבת בזמן הזה, אי אפשר לתרץ כן, וחזרת הקושיא
 למקומה. מתרצת הגמרא: לא, אכן אין צריך לתרץ כדברי הגמרא
 לעיל, אלא אידי ואידי בזמן שפית המקדש קיים, ולא קשיא, כאן –
 במשנה ששנינו שמוליכין להר הבית הוא בבית המקדש עצמו,
 ואילו כאן – במשנה ששנינו שמוליכין לבית הכנסת, הוא בגבולין
 – בכל מקום חוץ לבית המקדש, שבזמן שבית המקדש קיים, לולב
 דוחה שבת בכל מקום אף בגבולין, מפני שכל ישראל ישבו על
 אחדות ובית דין קבעו את החדשים על פי הראיה והיו יודעים
 מתי נקבע החודש.
 שואלת הגמרא: אמר ליה אביי לרבא, מאי שנא לולב דעבדינן ליה
 בזמן הזה אף בגבולין שבעה ימים וזכר למקדש אף שמן התורה אין
 מצוותה אלא יום אחד, כתקנת רבי יוחנן בן זכאי (לעיל מא), ומאי
 שנא ערבה דלא עבדינן לה שבעה וזכר למקדש, ואינה נדחגת בזמן
 הזה אלא ביום שביעי של חג. אמר ליה רבא לאביי, לא ראו
 חכמים צורך לתקן מצות ערבה שבעה ימים, הואיל ואדם יוצא ידי
 חובתו בערבה שפלוכל, ובאותה ערבה יוצא גם ידי מצות ערבה
 זכר למקדש. אמר ליה אביי לרבא, ההוא משום לולב הוא דקא
 עבדי ליה – מה שאוגד ערבה עם הלולב הוא מחמת מצות לולב
 ולא משום מצות ערבה כלל, ואין כאן כל זכר למקדש, וכי תימא
 דקא מנהג ליה וחדר מנהג ליה – שמגביהו וחזרו ומגביהו, כלומר
 שמגביה את הערבה פעמיים, אחת לקיים מצות לולב ואחת כדי
 לקיים מצות ערבה, והא מששים בכל יום דלא קא עבדינן הכי, ואין
 אנו מגביהין את הלולב ומינינו אלא פעם אחת לשם מצות לולב,
 ואין מגביהין עוד פעם לשם מצות ערבה. מתרצת הגמרא: אמר
 רב זביד משמיה דרבא, יש חילוק בין לולב לערבה, שכן לולב הוא
 חשוב ומצוותו מדאורייתא ולכך עבדינן שבעה ימים וזכר למקדש,
 ואילו ערבה שהיא רק מצוה מדרבנן לא עבדינן לה שבעה וזכר
 למקדש, ודי ביום אחד.
 מקשה הגמרא: למאן – לפי איזו שיטה נאמר שמצות ערבה היא
 מדרבנן, אילימא לאבא שאול, האמר ערבי נחל בתיב לשון רבים,
 שהם שפתיים, ללמדנו שצריך שתי מצוות של ערבה, אחת לאגדה
 עם הלולב, ואחת למקדש להקיף את המזבח, ואם כן לדברי אבא
 שאול מצות ערבה שבמזבח מן התורה היא. ואי לרבנן החולקים
 על אבא שאול ומצריכים את הפסוק ללימוד אחר, גם לשיטתם
 מצות ערבה אינה מדרבנן, אלא הלכתא גמרי לה מסיני, כפי
 שמצינו דאמר רבי אסי אמר רבי יוחנן, משום רבי נחוניא איש בקעת
 בית חורקת, שלשת הדינים הבאים: עשר נגיעות שנזרעו בבית
 סאה שמותר לחרוש בעבורן את כל הבית סאה בערב שביעית עד
 ראש השנה, וכן מצות ערבה להקיף את המזבח, וכן מצות
 ניסוף המים בשבעת ימי החג, שלשה דינים אלו הם הלכה למשה

סוכה. פרק רביעי – לולב וערבה דף מד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קנג

רש"י תוספות

1 **אמר** לדידהו נמי לא דחי — לא קשה מידי משופר, כדפרשנא לעיל. **כהנים** בעלי
2 מומים — הוא הדין דדחה מצי למימר ופרועי ראש דתרייהו אסירי, אי לאו משום
3 ערבה. כדתנן פרק קמא דסוכה (משנה ט) בין האולם ולמזבח מקודש הימנו, שאין בעלי
4 מומין ופרועי ראש נכנסים לשם.

5 **אמר** ליה ר' יוחנן מי אמרה — סלקא דעתיה
6 דהכי קאמר: מי אמרה שהיא חובה
7 דאורייתא, ואתיא דחדיא מעלות דרבנן דלמא
8 רבנן היא, דלא דחינן מעלות דרבנן משום תקנתא
9 דרבנן. ולכך פריך: הא איהו אמרה. ומשני: מי
10 אמרה שהיא בנטיילה דראון למעודה, וכיון דאין
11 מקיפין את המזבח, ולא בעי אלא זקיפה בעלמא
12 — אחד זוקף על ידי בולן, אי נמי, בעלי מומין
13 אפשר להו לזקוף בשאר רוחות, ולא יכנסו בין
14 האולם ולמזבח, ואפילו תימני לומר בנטיילה,
15 כדאסקין לעיל דאיתותב מאן דאמר בוקיפה —
16 מי אמרה בבעלי מומין? דלמא אין הלכה למשה
17 מסיני אלא במניניה דראון למעודה, כמו שאין
18 הלכה למשה מסיני בורים אלא בכהנים. דבדא
19 מודית, מדלא אמרת וזים נכנסין. ולפי שיטה זו
20 דפרי' דמעלה דרבנן היא, קשה לאבא שאול,
21 דילין (לעיל דלדא) ערבה של מזבח מדכתיב
22 "ערב", אמאי בכהנים? דלמא אפילו בישראל,
23 כמו ערבה דלולב ולי לומר: דשמא חקפת מזבח
24 בכהנים, ושאר ישראל — בעודה, בלא חקפה.
25 **והא** אמר ר' יוחנן דלכון אמרי דלחון היא — רב
26 כהנא מתלמידי דרב היה, ומבבל ברח
27 לארץ ישראל לפני ר' יוחנן מחמת מרדיו,
28 כדאמרין פרק בתרא דבבא קמא (ק"א, ושם ב),
29 והוצרך לו ר' יוחנן לכמה ספיקות. ואמר ר' יוחנן
30 לפני ר' ישראל: סבור הייתי שהתורה שלכם,
31 שלא גליהם מארצכם אלא דהא לכם מירוף הדעת,
32 אבל ראיתי שהיא של בני בבל, שאף על פי שגלו
33 עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם יכניה.
34 כדכתיב "חבל גבורים עושי מלחמה" ותניא בסדר
35 עולם: וכי מה גבורה עושים בני אדם הנחתנים
36 בשלשלאות של ברזל? אלא שהיו גבורים
37 במלחמותה של תורה. אלמא לר' יוחנן לא
38 נשתכחה תורה בגלות בבל, כך פירש בקונטרס.
39 והקשה רבינו תם: אטו מי לא אשכחן פרק
40 "הבונה" (שבת ק"א, ושם) גבי מנצפ"ץ שכוהם
41 חוזרו ויסודם, ולא פריך הכי ועוד: אטו משום
42 דהם בני תורה אי אפשר ששתכחו תורת ערבה?
43 ורבינו חננאל גרס: דלכון אמר, דלחון היא.
44 ומפרש רבינו תם, שהיה ר' יוחנן אמור לתלמידיו
45 שהיו לפניו מבבל: אחד משלכם אמור, דדוא רב
46 כהנא שעלה מבבל, דלחון היא — משלכם היא:
47 ערבה, כלומר שהיא מנהג נביאים. שהיו רגילין
48 לדבר לתלמידים שבבבל, וכן תלמידי חכמים
49 ששבבבל לתלמידים שמארץ ישראל, כדאשכחן
50 לקמן (מחא, רב חייא בר רב (אשי) שהיה מבבל
51 דאמר: פוחת בה ארבעה, דמיירי לבני ארץ
52 ישראל. ור' יהושע בן לוי שהיה מארץ ישראל
53 דאמר מדליקין בה את הנר, איירי לבני בבל. וכן
54 פרק קמא דשבת (ט"ב, ושם) גבי משתירי חגורו.
55 והשתא נחיא, דפריך הכא שפיר דרבי יוחנן
56 דאמר חזקיה: ר' שמעון בן אלעזר היה לאדור חורבן.
57 שהיה ר' צדוק אבין בימי ר' יוחנן בן זכאי, ובימי
58 ר' אליעזר ור' יהושע ורבן גמליאל היה,
59 כדאמרין בבבורות (ל"א), כלום חלקנו בין חבר
60 לעם הארץ? והוא היה השואל. למאן — אליבא
61 דמאן קאמר ערבה דרבנן. עיקר — יום אחד
62 מיהא יש לו שורש. אבל ערבה אין לה שום
63 שורש מן התורה בגבולין. כהנים בעלי מומין —
64 אף הם דחוקים ונכנסין להקפא ברגליהם וערבה
65 בידם. ואי אפשר להקפא שלא יכנסו בין האולם
66 למזבח, וכל השנה אסורים ליכנס שם,
67 כדאמרין במסכת כלים בפרק ראשון. מי אמרה
68 — השתא סלקא דעתך דהכי קאמר: מי אמרה
69 שהיא חובה, וקאמר לצאת בה ידי חובה. ולהכי
70 פריך: מאן אמרה!? בתמיה. מי אמרה בנטיילה —
71 ותהא חובה כהנים? דקאמר לצאת. דלמא
72 בוקיפה — וכן אחד זוקפה על ידי הכל, ואין
73 חובה על כולם. יסוד נביאים הוא — תקנת
74 נביאים אחזרונים חגי זכריה ומלכאי, שהיו
75 ממתקני תקנות ישראל באנשי כנסת הגדולה.
76 מנהג — הנדונו את העם, ולא תקנו להם. ונפקא
77 מינה דלא בעיאי ברכה, דליכא למימר "וצנור",
78 דאפילו בכלל "לא תסור" ליתא. ופי' אמר רבי
79 יוחנן — יסוד נביאים היא, והא הלכה למשה
80 מסיני היא שכוהם — בגלות בבל שכחו את
81 התורה והמצוות במקצת, וזו נשכחה לגמרי.
82 וחזרו — נביאים אחזרונים. ויסודם — על פי
83 הדבור. והאמר ר' יוחנן דלכון אמרי דלחון היא
84 — רב כהנא היה מתלמידי רב, והיה חריף מאד,
85 וברח לארץ ישראל לפני ר' יוחנן מחמת מרדיו,
86 ושהרג לאדם אחד? כדאמרין בפרק בתרא
87 דבבא קמא (ק"א), והוצרך לו ר' יוחנן לכמה
88 ספיקות, והיה אמור ר' יוחנן לבני ארץ ישראל:
89 סבור הייתי שתורה שלכם, שלא גליהם
90 מארצכם ולא היה לכם טירוף הדעת, אבל
91 ראיתי שהיא של בני בבל, שאף על פי שגלו
92 עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם
93 יכניה. כדכתיב (מלכים ב' כד) "הכל גבורים
94 עושי מלחמה" ותניא בסדר עולם: וכי מה גבורה
95 עושי? בני אדם הנחתנים בשלשלאות של ברזל?
96 אלא, שגבורים היו במלחמתה של תורה —
97 אלמא סבידא ליה לר' יוחנן דלא נשתכחה
98 תורה בגלות בבל.

1 **אמר** לדידהו נמי לא דחי — לא קשה מידי משופר, כדפרשנא לעיל. **כהנים** בעלי
2 מומים — הוא הדין דדחה מצי למימר ופרועי ראש דתרייהו אסירי, אי לאו משום
3 ערבה. כדתנן פרק קמא דסוכה (משנה ט) בין האולם ולמזבח מקודש הימנו, שאין בעלי
4 מומין ופרועי ראש נכנסים לשם.

5 **אמר** ליה ר' יוחנן מי אמרה — סלקא דעתיה

6 דהכי קאמר: מי אמרה שהיא חובה

7 דאורייתא, ואתיא דחדיא מעלות דרבנן דלמא

8 רבנן היא, דלא דחינן מעלות דרבנן משום תקנתא

9 דרבנן. ולכך פריך: הא איהו אמרה. ומשני: מי

10 אמרה שהיא בנטיילה דראון למעודה, וכיון דאין

11 מקיפין את המזבח, ולא בעי אלא זקיפה בעלמא

12 — אחד זוקף על ידי בולן, אי נמי, בעלי מומין

13 אפשר להו לזקוף בשאר רוחות, ולא יכנסו בין

14 האולם ולמזבח, ואפילו תימני לומר בנטיילה,

15 כדאסקין לעיל דאיתותב מאן דאמר בוקיפה —

16 מי אמרה בבעלי מומין? דלמא אין הלכה למשה

17 מסיני אלא במניניה דראון למעודה, כמו שאין

18 הלכה למשה מסיני בורים אלא בכהנים. דבדא

19 מודית, מדלא אמרת וזים נכנסין. ולפי שיטה זו

20 דפרי' דמעלה דרבנן היא, קשה לאבא שאול,

21 דילין (לעיל דלדא) ערבה של מזבח מדכתיב

22 "ערב", אמאי בכהנים? דלמא אפילו בישראל,

23 כמו ערבה דלולב ולי לומר: דשמא חקפת מזבח

24 בכהנים, ושאר ישראל — בעודה, בלא חקפה.

25 **והא** אמר ר' יוחנן דלכון אמרי דלחון היא — רב

26 כהנא מתלמידי דרב היה, ומבבל ברח

27 לארץ ישראל לפני ר' יוחנן מחמת מרדיו,

28 כדאמרין פרק בתרא דבבא קמא (ק"א, ושם ב),

29 והוצרך לו ר' יוחנן לכמה ספיקות. ואמר ר' יוחנן

30 לפני ר' ישראל: סבור הייתי שהתורה שלכם,

31 שלא גליהם מארצכם אלא דהא לכם מירוף הדעת,

32 אבל ראיתי שהיא של בני בבל, שאף על פי שגלו

33 עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם יכניה.

34 כדכתיב "חבל גבורים עושי מלחמה" ותניא בסדר

35 עולם: וכי מה גבורה עושים בני אדם הנחתנים

36 בשלשלאות של ברזל? אלא שהיו גבורים

37 במלחמותה של תורה. אלמא לר' יוחנן לא

38 נשתכחה תורה בגלות בבל, כך פירש בקונטרס.

39 והקשה רבינו תם: אטו מי לא אשכחן פרק

40 "הבונה" (שבת ק"א, ושם) גבי מנצפ"ץ שכוהם

41 חוזרו ויסודם, ולא פריך הכי ועוד: אטו משום

42 דהם בני תורה אי אפשר ששתכחו תורת ערבה?

43 ורבינו חננאל גרס: דלכון אמר, דלחון היא.

44 ומפרש רבינו תם, שהיה ר' יוחנן אמור לתלמידיו

45 שהיו לפניו מבבל: אחד משלכם אמור, דדוא רב

46 כהנא שעלה מבבל, דלחון היא — משלכם היא:

47 ערבה, כלומר שהיא מנהג נביאים. שהיו רגילין

48 לדבר לתלמידים שבבבל, וכן תלמידי חכמים

49 ששבבבל לתלמידים שמארץ ישראל, כדאשכחן

50 לקמן (מחא, רב חייא בר רב (אשי) שהיה מבבל

51 דאמר: פוחת בה ארבעה, דמיירי לבני ארץ

52 ישראל. ור' יהושע בן לוי שהיה מארץ ישראל

53 דאמר מדליקין בה את הנר, איירי לבני בבל. וכן

54 פרק קמא דשבת (ט"ב, ושם) גבי משתירי חגורו.

55 והשתא נחיא, דפריך הכא שפיר דרבי יוחנן

56 דאמר חזקיה: ר' שמעון בן אלעזר היה לאדור חורבן.

57 שהיה ר' צדוק אבין בימי ר' יוחנן בן זכאי, ובימי

58 ר' אליעזר ור' יהושע ורבן גמליאל היה,
59 כדאמרין בבבורות (ל"א), כלום חלקנו בין חבר
60 לעם הארץ? והוא היה השואל. למאן — אליבא
61 דמאן קאמר ערבה דרבנן. עיקר — יום אחד
62 מיהא יש לו שורש. אבל ערבה אין לה שום
63 שורש מן התורה בגבולין. כהנים בעלי מומין —
64 אף הם דחוקים ונכנסין להקפא ברגליהם וערבה
65 בידם. ואי אפשר להקפא שלא יכנסו בין האולם
66 למזבח, וכל השנה אסורים ליכנס שם,
67 כדאמרין במסכת כלים בפרק ראשון. מי אמרה
68 — השתא סלקא דעתך דהכי קאמר: מי אמרה
69 שהיא חובה, וקאמר לצאת בה ידי חובה. ולהכי
70 פריך: מאן אמרה!? בתמיה. מי אמרה בנטיילה —
71 ותהא חובה כהנים? דקאמר לצאת. דלמא
72 בוקיפה — וכן אחד זוקפה על ידי הכל, ואין
73 חובה על כולם. יסוד נביאים הוא — תקנת
74 נביאים אחזרונים חגי זכריה ומלכאי, שהיו
75 ממתקני תקנות ישראל באנשי כנסת הגדולה.
76 מנהג — הנדונו את העם, ולא תקנו להם. ונפקא
77 מינה דלא בעיאי ברכה, דליכא למימר "וצנור",
78 דאפילו בכלל "לא תסור" ליתא. ופי' אמר רבי
79 יוחנן — יסוד נביאים היא, והא הלכה למשה
80 מסיני היא שכוהם — בגלות בבל שכחו את
81 התורה והמצוות במקצת, וזו נשכחה לגמרי.
82 וחזרו — נביאים אחזרונים. ויסודם — על פי
83 הדבור. והאמר ר' יוחנן דלכון אמרי דלחון היא
84 — רב כהנא היה מתלמידי רב, והיה חריף מאד,
85 וברח לארץ ישראל לפני ר' יוחנן מחמת מרדיו,
86 ושהרג לאדם אחד? כדאמרין בפרק בתרא
87 דבבא קמא (ק"א), והוצרך לו ר' יוחנן לכמה
88 ספיקות, והיה אמור ר' יוחנן לבני ארץ ישראל:
89 סבור הייתי שתורה שלכם, שלא גליהם
90 מארצכם ולא היה לכם טירוף הדעת, אבל
91 ראיתי שהיא של בני בבל, שאף על פי שגלו
92 עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם
93 יכניה. כדכתיב (מלכים ב' כד) "הכל גבורים
94 עושי מלחמה" ותניא בסדר עולם: וכי מה גבורה
95 עושי? בני אדם הנחתנים בשלשלאות של ברזל?
96 אלא, שגבורים היו במלחמתה של תורה —
97 אלמא סבידא ליה לר' יוחנן דלא נשתכחה
98 תורה בגלות בבל.

1 **אמר** לדידהו נמי לא דחי — לא קשה מידי משופר, כדפרשנא לעיל. **כהנים** בעלי

2 מומים — הוא הדין דדחה מצי למימר ופרועי ראש דתרייהו אסירי, אי לאו משום

3 ערבה. כדתנן פרק קמא דסוכה (משנה ט) בין האולם ולמזבח מקודש הימנו, שאין בעלי

4 מומין ופרועי ראש נכנסים לשם.

5 **אמר** ליה ר' יוחנן מי אמרה — סלקא דעתיה

6 דהכי קאמר: מי אמרה שהיא חובה

7 דאורייתא, ואתיא דחדיא מעלות דרבנן דלמא

8 רבנן היא, דלא דחינן מעלות דרבנן משום תקנתא

9 דרבנן. ולכך פריך: הא איהו אמרה. ומשני: מי

10 אמרה שהיא בנטיילה דראון למעודה, וכיון דאין

11 מקיפין את המזבח, ולא בעי אלא זקיפה בעלמא

12 — אחד זוקף על ידי בולן, אי נמי, בעלי מומין

13 אפשר להו לזקוף בשאר רוחות, ולא יכנסו בין

14 האולם ולמזבח, ואפילו תימני לומר בנטיילה,

15 כדאסקין לעיל דאיתותב מאן דאמר בוקיפה —

16 מי אמרה בבעלי מומין? דלמא אין הלכה למשה

17 מסיני אלא במניניה דראון למעודה, כמו שאין

18 הלכה למשה מסיני בורים אלא בכהנים. דבדא

19 מודית, מדלא אמרת וזים נכנסין. ולפי שיטה זו

20 דפרי' דמעלה דרבנן היא, קשה לאבא שאול,

21 דילין (לעיל דלדא) ערבה של מזבח מדכתיב

22 "ערב", אמאי בכהנים? דלמא אפילו בישראל,

23 כמו ערבה דלולב ולי לומר: דשמא חקפת מזבח

24 בכהנים, ושאר ישראל — בעודה, בלא חקפה.

25 **והא** אמר ר' יוחנן דלכון אמרי דלחון היא — רב

26 כהנא מתלמידי דרב היה, ומבבל ברח

27 לארץ ישראל לפני ר' יוחנן מחמת מרדיו,

28 כדאמרין פרק בתרא דבבא קמא (ק"א, ושם ב),

29 והוצרך לו ר' יוחנן לכמה ספיקות. ואמר ר' יוחנן

30 לפני ר' ישראל: סבור הייתי שהתורה שלכם,

31 שלא גליהם מארצכם אלא דהא לכם מירוף הדעת,

32 אבל ראיתי שהיא של בני בבל, שאף על פי שגלו

33 עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם יכניה.

34 כדכתיב "חבל גבורים עושי מלחמה" ותניא בסדר

35 עולם: וכי מה גבורה עושים בני אדם הנחתנים

36 בשלשלאות של ברזל? אלא שהיו גבורים

37 במלחמותה של תורה. אלמא לר' יוחנן לא

38 נשתכחה תורה בגלות בבל, כך פירש בקונטרס.

39 והקשה רבינו תם: אטו מי לא אשכחן פרק

40 "הבונה" (שבת ק"א, ושם) גבי מנצפ"ץ שכוהם

41 חוזרו ויסודם, ולא פריך הכי ועוד: אטו משום

42 דהם בני תורה אי אפשר ששתכחו תורת ערבה?

43 ורבינו חננאל גרס: דלכון אמר, דלחון היא.

44 ומפרש רבינו תם, שהיה ר' יוחנן אמור לתלמידיו

45 שהיו לפניו מבבל: אחד משלכם אמור, דדוא רב

46 כהנא שעלה מבבל, דלחון היא — משלכם היא:

47 ערבה, כלומר שהיא מנהג נביאים. שהיו רגילין

48 לדבר לתלמידים שבבבל, וכן תלמידי חכמים

49 ששבבבל לתלמידים שמארץ ישראל, כדאשכחן

50 לקמן (מחא, רב חייא בר רב (אשי) שהיה מבבל

51 דאמר: פוחת בה ארבעה, דמיירי לבני ארץ

52 ישראל. ור' יהושע בן לוי שהיה מארץ ישראל

53 דאמר מדליקין בה את הנר, איירי לבני בבל. וכן

54 פרק קמא דשבת (ט"ב, ושם) גבי משתירי חגורו.

55 והשתא נחיא, דפריך הכא שפיר דרבי יוחנן

56 דאמר חזקיה: ר' שמעון בן אלעזר היה לאדור חורבן.

57 שהיה ר' צדוק אבין בימי ר' יוחנן בן זכאי, ובימי

58 ר' אליעזר ור' יהושע ורבן גמליאל היה,
59 כדאמרין בבבורות (ל"א), כלום חלקנו בין חבר
60 לעם הארץ? והוא היה השואל. למאן — אליבא
61 דמאן קאמר ערבה דרבנן. עיקר — יום אחד
62 מיהא יש לו שורש. אבל ערבה אין לה שום
63 שורש מן התורה בגבולין. כהנים בעלי מומין —
64 אף הם דחוקים ונכנסין להקפא ברגליהם וערבה
65 בידם. ואי אפשר להקפא שלא יכנסו בין האולם
66 למזבח, וכל השנה אסורים ליכנס שם,
67 כדאמרין במסכת כלים בפרק ראשון. מי אמרה
68 — השתא סלקא דעתך דהכי קאמר: מי אמרה
69 שהיא חובה, וקאמר לצאת בה ידי חובה. ולהכי
70 פריך: מאן אמרה!? בתמיה. מי אמרה בנטיילה —
71 ותהא חובה כהנים? דקאמר לצאת. דלמא
72 בוקיפה — וכן אחד זוקפה על ידי הכל, ואין
73 חובה על כולם. יסוד נביאים הוא — תקנת
74 נביאים אחזרונים חגי זכריה ומלכאי, שהיו
75 ממתקני תקנות ישראל באנשי כנסת הגדולה.
76 מנהג — הנדונו את העם, ולא תקנו להם. ונפקא
77 מינה דלא בעיאי ברכה, דליכא למימר "וצנור",
78 דאפילו בכלל "לא תסור" ליתא. ופי' אמר רבי
79 יוחנן — יסוד נביאים היא, והא הלכה למשה
80 מסיני היא שכוהם — בגלות בבל שכחו את
81 התורה והמצוות במקצת, וזו נשכחה לגמרי.
82 וחזרו — נביאים אחזרונים. ויסודם — על פי
83 הדבור. והאמר ר' יוחנן דלכון אמרי דלחון היא
84 — רב כהנא היה מתלמידי רב, והיה חריף מאד,
85 וברח לארץ ישראל לפני ר' יוחנן מחמת מרדיו,
86 ושהרג לאדם אחד? כדאמרין בפרק בתרא
87 דבבא קמא (ק"א), והוצרך לו ר' יוחנן לכמה
88 ספיקות, והיה אמור ר' יוחנן לבני ארץ ישראל:
89 סבור הייתי שתורה שלכם, שלא גליהם
90 מארצכם ולא היה לכם טירוף הדעת, אבל
91 ראיתי שהיא של בני בבל, שאף על פי שגלו
92 עמדה להם חכמת החרש והמסגר שגלו עם
93 יכניה. כדכתיב (מלכים ב' כד) "הכל גבורים
94 עושי מלחמה" ותניא בסדר עולם: וכי מה גבורה
95 עושי? בני אדם הנחתנים בשלשלאות של ברזל?
96 אלא, שגבורים היו במלחמתה של תורה —
97 אלמא סבידא ליה לר' יוחנן דלא נשתכחה
98 תורה בגלות בבל.

1 **אמר** לדידהו נמי לא דחי — לא קשה מידי משופר, כדפרשנא לעיל. **כהנים** בעלי

2 מומים — הוא הדין דדחה מצי למימר ופרועי ראש דתרייהו אסירי, אי לאו משום

3 ערבה. כדתנן פרק קמא דסוכה (משנה ט) בין האולם ולמזבח מקודש הימנו, שאין בעלי

4 מומין ופרועי ראש נכנסים לשם.

5 **אמר** ליה ר' יוחנן מי אמרה — סלקא דעתיה

6 דהכי קאמר: מי אמרה שהיא חובה

7 דאורייתא, ואתיא דחדיא מעלות דרבנן דלמא

8 רבנן היא, דלא דחינן מעלות דרבנן משום תקנתא

9 דרבנן. ולכך פריך: הא איהו אמרה. ומשני: מי

10 אמרה שהיא בנטיילה דראון למעודה, וכיון דאין

11 מקיפין את המזבח, ולא בעי אלא זקיפה בעלמא

12 — אחד זוקף על ידי בולן, אי נמי, בעלי מומין

13 אפשר להו לזקוף בשאר רוחות, ולא יכנסו בין

כאן במקדש כאן בגבולין — במקדש הלכה למשה מסיני, בגבולין פליגי. דר' יוחנן אמר יסוד נביאים ור' יודושע בן לוי אמר מנהג נביאים, ופירש בקונטרס דנפקא מינה דאי תקנה היא בעיא ברכה, ואי מנהגא לא בעיא. דליכא למימר "דצונר", דמנהג בעלמא שהנהיגו העם, ואפילו בכלל "לא תסור" ליתיה. וכן אמרין בסמוך: חביט חביט ולא בריך, קסבר מנהג

נביאים הוא. ויש מודקדקין מתוך כך דלא מברכין

אהלל דראש חדש שאינו אלא מנהג בעלמא,

כדמוכח פרק בתרא דתענית (כהב, ושם) רב

איכלע לבבלי, חזי דקרו הלל בראש חדש סבר

לאפסוקינהו, שמע דקא מדלגי ואולי, אמר: שמע

מינה מנהג אבותיהם בדיהם. הוא דקאמר רבי

יוחנן התם שמונה עשר יום יחיד גומר את ההלל

בחן ובגולה עשרים ואחד יום לא משום דליהי

אחריני תקנה שהיו קורין בדילוג, אלא יחיד גומר

היינו כמו יחיד קורא, דאורחיה דהתלמוד

דמשמע הכי. כי ההיא דתנאי פרק קמא דברכות

(ט.ב, ושם) ותיקין היו גומרין אותו עם הנץ

החמה. ורבינו תם אומר דאין ראיה מערבה להלל,

דערבה אינה אלא טלטול, וכיון דלאו תקנתא

היא אלא מנהגא, לא חשיבא למיקבע לה ברכה.

אבל קריאת ההלל לא גרע מקורא בתורה.

ודכותיה אשכח דמברכין אשני ימים טובים של

גלויות ואינו אלא מנהג בעלמא כדאייתא פרק

קמא דביצה (ד.ב.) ומיידו אין מזה ראיה. דהא

טעמא דאין מברכין אעריבה, למאן דאמר מנהג

נביאים, משום דלא אפשר לומר "דצונר" ושני ימים

טובים של גלויות אין בהם "דצונר" אלא קידוש

להוכרתי היום בתפלה וברכת המזון, ואי משום

דמברכין אתקיעת שופר ביום טוב שני של ראש

השנה גנחו תקנתא גיטוהי משני ימים

טובים של גלויות, לענין ביצה קדושה אחת גיטוהי

כדמוכח בפרק קמא דביצה (ד.ב.) והורו במנהג

אבותיהם בדיכים. ועוד מודקדק רבינו תם מנסכת

ברכות פרק "היה קורא" (ד.א.) דמיתיה ראייה דאין

מפסיקין בהלל מרב בר שבא דאיכלע לבי דרבינא

בימים שאין היחיד גומר בהן את ההלל ולא

איפסיק, ומשני: שאני רב בר שבא דלא חשיב

עליה דרבינא. ואם אין מברכין עליו — מה

הפסקה שייך בו! ועוד ראיה מזהייתא עובדא

דתענית (כהב, ושם) מעובדא דרב דאמר: סבר

לאפסוקינהו דמשמע דמברכי, דאי לא מברכי

היה לו לידע שהוא מנהג אבותיהם, וסתמא לא

באמצע הלל איקלע, מודקאמר "רב איקלע

לבבלי", ולא קאמר: איקלע לבי כנישתא, וכי

תמא: אכתי, מוכין דמברכי לקרות היה לו לידע

דמדלגי, ואמאי סבר לאפסוקינהו? הא לאו

מילתא היא, שאפילו כשגומרים את ההלל יכול

לברך לקרות את ההלל כמו שמברכין לקרות

מגילה. ומה שנהגין עכשיו לברך אהלל "לגומר"

כשגומרין, ומברכין "לקרות" כשמדלגין — לסימן

בעלמא נוהגין כן, וכן בזה ובין בזה יכילין לברך

"לקרות" ו"לגומר". ואם תאמר: הא דנקט שמונה

עשר יום שיחיד גומר בהן את ההלל, אמאי נקט

יחיד, דמשמע אבל צבור גומרין אותה אפילו

בשאר ימות השנה, והא עובדא דרב בצבור היה

ואפילו הכי מדלגי? ושמא לרבותא נקט יחיד, דאפילו יחיד בפני עצמו גומרו. ועוד יש לומר דאפילו צבור שאין שם כל ישראל יחיד קרי לחו משום דאמרין "בערבי פסחים" (ק.א.), נביאים

אמרנהו ותיקנו להם לישראל שיהו אומרים אותו על כל פרק ופרק, על כל צרה וצרה שלא תבא עליהן, וכשנגאלין אומרין אותו על גאולתן, ולכן נקט יחיד דכי ליכא כל ישראל אין אומרין

אותו אלא באלו הימים, אבל לא לנאמלח כל ישראל אומרים אותו לעולם. והא תנאי הוה בתענית יחיד: לא יתחיל, ואם התחיל גומר — כי ליכא כל ישראל קרי לית יחיד, אפילו צבור אם

נגאלו מן הצרה התחילו היו גומרין אותו. ורובו תנאלי פירש: לא יתחיל בברכה. ואינה נישלת אלא בפני עצמה — לא שישארו לטול הערבה עם הלולב, דלא מיירי אלא באגדי בהדי

הרדי. שלשה בדי עלין לחוין — ששלשה בדין יוצאין מקלח אחד.

כאן - במקדש, כאן - בגבולין. אמר רבי אמי: ערבה

צריכה שיעור, ואינה נישלת אלא בפני עצמה, ואין

אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב. פיון דאמר

מר: אינה נישלת אלא בפני עצמה - פשיטא דאין

אדם יוצא ערבה שבלולב! מהו דתימא: הני מילי

- היכא דלא אנבניהו והדר אנבניהו, אבל אנבניהו

והדר אנבניהו - אימא לא, קא משמע לן. ורב חסדא

אמר רבי יצחק: אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב

ביום טוב הראשון של חג. וכמה שיעורה? אמר רב

נחמן: שלשה בדי עלין לחוין. ורב ששת אמר: אפילו

עלה אחד ובד אחד. עלה אחד ובד אחד סלקא

דעתך?! אלא אימא: אפילו עלה אחד בכד אחד.

אמר אייבו: הוה קאימנא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק,

ואייתי ההוא גברא ערבה קמיה, שקיל, חביט חביט

ולא בריך. קסבר: מנהג נביאים הוא. אייבו וחוקיה

בני בריתיה דרב אייתו ערבה לקמיה דרב, חביט

חביט ולא בריך, קא סבר: מנהג נביאים הוא. אמר

אייבו: הוה קאימנא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק,

אתא לקמיה ההוא גברא. אמר ליה: קרייתא אית

לי, פרמיא אית לי, ויתמיא אית לי, ואתו בני קרייתא

ובקשקשין בכרמיא ואוכלין בזיתא, אריך או לא

אריך? אמר ליה: לא אריך. הוה קא שביק ליה ואזיל.

אמר: בדי הוייתי דייורי בארעא הדא ארבעין שני,

ולא חמיתי בר אינש מהלך בארחן דתקנן בדין. הדר

ואתי ואמר ליה: מאי מעבד? אמר ליה: אפקר ויתמיא

לחשוביאי, ותן פרימיא לקשקשי פרמיים. וקשקשי מי

שרי? והא תניא: "והשביעית תשקמנה וגמשתיה".

"תשקמנה" - מלשקשש, "וגמשתיה" - מלשקל! אמר

רב עוקבא בר חמא: תרי קשקשי הוו, חד סתומי

פילי, וחד אברויי אילני. אברויי אילני - אסור, סתומי

פילי - שרי. אמר אייבו משום רבי אלעזר בר

צדוק: אל יהלך אדם בערבי שפתות יותר משלש

פרסאות. אמר רב פהנא: לא אמרן אלא לביתיה,

אבל לאושפיויה - אמאי דנקיט סמך. ואיכא דאמרי,

אמר רב פהנא: לא נצרכא אלא אפילו לביתיה.

אמר רב פהנא: בדידי הוה עובדא, ואפילו כסא

דהרסנא לא אשפח. "מצות לולב ביצד". תני תנא

קמיה דרב נחמן: סודרין על גג האיציטאבא. אמר ליה:

וכי

במקדש - הלכה למשה מסיני. בגבולין - יסוד נביאים. ערבה צריכה שיעור - לקמן

מפרש שיעורה. אינה נישלת אלא בפני עצמה - אין דבר אחד נאגד עמה, דמוכח שהיא

מצוה. אבל היכא דאנבניהו - לשם נישלת לולב, והדר אנבניהו לשם ערבה - אימא

ליפוק בה, דאיכא דוכחה טובא. וכמה שיעורה - דאמרן לעיל - צריכה שיעור. שלשה

בדי - שיש בכל אחד עלין לחוין. עלה אחד ובד

אחר סלקא דעתך - עלה משמע בלא בד, ובד

בלא עלה. ומאי לקחה בעלה בלא בד? הא לא

מינבניה עלה אחד כבר אחד - בד אחד ובד עלה

אחד - וזיו. וכי אמרין לעיל (ל.ב.) שלשה

טפחים - לגבי לולב הוא דאמרין, שתהא

ערבה ארוכה שלשה טפחים. אבל ערבה שהיו

מקיפין בה בפני עצמה - כל דהו סגי. והשתא

נהגו להביא מורביות, ענפים ארוכים ופיס,

שמנכרא מצוה בעין יפה. אייבו - אבא דרב.

חביט חביט - לשון ניענוע. מנהג נביאים הוא

- בגבולין, ולא יסוד נביאים. הלכך אינה

צריכה ברכה. קרייתא אית לי - כפרים

ויושביהם. ופקשקשין בכרמיא - עורדין את

הכרמים בשביעית. ואכלי ויתמיא - בשכר

חפירת הכרמים, ואין מפקדין לעניים. אריך או

לא אריך - טוב לעשות כן או לא. אריך -

לשון דבר הגון, ובעורא יש לו דומה: "וערות

מלכא לא אריך לנא למחיו". אמר ליה לא

אריך - לפי שאתה פורע פעולתם מפירות

שביעית והתורה אמרה "לאכלה" ולא לסחורה,

אבל הקשקש מותר, כדלקמן. אמר רבי אלעזר

בר צדוק כזו הויית דאיר - כבר עברו ארבעים

שנה שאני דר בארץ הווא. ולא חמיתי בר אינש

- לא ראיתי בן אדם. דמחליכ בארחה דתקין

כדין - שמהלך בדרך ישר באדם זה. אפקר

ויתמיא לחשובאי - לעניים. והב פרישיא - ותן

פרוטות מכיכר לקשקש הכרמים. ומי שרי -

קשקוש בשביעית. מלשקל - להשליך אבנים

לחוץ. סתומי פילי - שהשרשים מגולים, וצריך

לכסותם שלא ייבש האילן, ואוקומי אילני הוא

שלא ימות. ואינו עושה להשביחין אלא לקיימן

- שרי. פילי - בקעים. וחד אברויי אילני -

כמו "וברא אותם בחרבותם" (יחזקאל כג) -

לנקוב העפר שעל השרשים ולהחיו שיהא רך

ותחיהו, והאילן משבית, כך שמעתי. לישנא

אחרינא: להבריא את האילן ולהשביחו. לא

יהלך בו - אלא ישבות לו בעוד יום גדול, ויכן

לו סעודת שבת. אלא לביתיה - שהולך לביתו,

והם אינם יודעים שיבא היום, ואין מכינים

לצורכו, והוא כועס עליהם. אבל לאושפיויה

אמאי דנקט סמך - אינו סומך על בני הבית,

ונושא עמו סעודתו, ועל מה שבידו נסמך. אפילו

לביתו - דמה שמוצא אם מעט אם רב שלו

הוא, אף על פי כן לא יהלך, וכל שכן

לאושפיויה, שלא ימצא כלום. כסא דהרסנא -

סעודה מועדת, דגים קטנים משוגגין בקמח

בשומן שלדן. על גג האיציטאבא - הוה תני תנא

קמיה.

וכי

במקדש — הלכה למשה מסיני. בגבולין — יסוד נביאים. ערבה צריכה שיעור — לקמן
מפרש שיעורה. אינה נישלת אלא בפני עצמה — אין דבר אחד נאגד עמה, דמוכח שהיא
מצוה. אבל היכא דאנבניהו — לשם נישלת לולב, והדר אנבניהו לשם ערבה — אימא
ליפוק בה, דאיכא דוכחה טובא. וכמה שיעורה — דאמרן לעיל — צריכה שיעור. שלשה
בדי — שיש בכל אחד עלין לחוין. עלה אחד ובד
אחר סלקא דעתך — עלה משמע בלא בד, ובד
בלא עלה. ומאי לקחה בעלה בלא בד? הא לא
מינבניה עלה אחד כבר אחד — בד אחד ובד עלה
אחד — וזיו. וכי אמרין לעיל (ל.ב.) שלשה
טפחים — לגבי לולב הוא דאמרין, שתהא
ערבה ארוכה שלשה טפחים. אבל ערבה שהיו
מקיפין בה בפני עצמה — כל דהו סגי. והשתא
נהגו להביא מורביות, ענפים ארוכים ופיס,
שמנכרא מצוה בעין יפה. אייבו — אבא דרב.
חביט חביט — לשון ניענוע. מנהג נביאים הוא
— בגבולין, ולא יסוד נביאים. הלכך אינה
צריכה ברכה. קרייתא אית לי — כפרים
ויושביהם. ופקשקשין בכרמיא — עורדין את
הכרמים בשביעית. ואכלי ויתמיא — בשכר
חפירת הכרמים, ואין מפקדין לעניים. אריך או
לא אריך — טוב לעשות כן או לא. אריך —
לשון דבר הגון, ובעורא יש לו דומה: "וערות
מלכא לא אריך לנא למחיו". אמר ליה לא
אריך — לפי שאתה פורע פעולתם מפירות
שביעית והתורה אמרה "לאכלה" ולא לסחורה,
אבל הקשקש מותר, כדלקמן. אמר רבי אלעזר
בר צדוק כזו הויית דאיר — כבר עברו ארבעים
שנה שאני דר בארץ הווא. ולא חמיתי בר אינש
— לא ראיתי בן אדם. דמחליכ בארחה דתקין
כדין — שמהלך בדרך ישר באדם זה. אפקר
ויתמיא לחשובאי — לעניים. והב פרישיא — ותן
פרוטות מכיכר לקשקש הכרמים. ומי שרי —
קשקוש בשביעית. מלשקל — להשליך אבנים
לחוץ. סתומי פילי — שהשרשים מגולים, וצריך
לכסותם שלא ייבש האילן, ואוקומי אילני הוא
שלא ימות. ואינו עושה להשביחין אלא לקיימן
— שרי. פילי — בקעים. וחד אברויי אילני —
כמו "וברא אותם בחרבותם" (יחזקאל כג) —
לנקוב העפר שעל השרשים ולהחיו שיהא רך
ותחיהו, והאילן משבית, כך שמעתי. לישנא
אחרינא: להבריא את האילן ולהשביחו. לא
יהלך בו — אלא ישבות לו בעוד יום גדול, ויכן
לו סעודת שבת. אלא לביתיה — שהולך לביתו,
והם אינם יודעים שיבא היום, ואין מכינים
לצורכו, והוא כועס עליהם. אבל לאושפיויה
אמאי דנקט סמך — אינו סומך על בני הבית,
ונושא עמו סעודתו, ועל מה שבידו נסמך. אפילו
לביתו — דמה שמוצא אם מעט אם רב שלו
הוא, אף על פי כן לא יהלך, וכל שכן
לאושפיויה, שלא ימצא כלום. כסא דהרסנא —
סעודה מועדת, דגים קטנים משוגגין בקמח
בשומן שלדן. על גג האיציטאבא — הוה תני תנא
קמיה.

וכי

סוכה דף מד עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום רביעי) קנה

49 אדם ששאלו, אמר רבי אלעזר בר צדוק, ברו תוית דיידי בארעא
 50 הך ארבעין שני – אני כבר דר בארץ הזו ארבעים שנה, ולא
 51 חמית פד אינש מהלך בארץ דתקנן ברין – ולא ראיתי בן אדם
 52 שמהלך בדרך ישרה כמו אדם זה. הדר ואיתי חור ובא אותו אדם
 53 ואמר ליה, מאי מעיבך – מה אעשה עתה בענין היותים של
 54 שביעית. אמר ליה רבי אלעזר בר צדוק, אפקר ויתאי לחשובאי –
 55 לעניים, ונתן פריטאי לקשקושי ברימים – הוציא מעות מכיסך
 56 לתשלום שכר הפועלים העוֹדֵרִים בכרמך, ואל תשתמש בפירות
 57 שביעית לשלם להם שכר.
 58 ממה שרבי אלעזר בר צדוק הוכיחו רק על אופן התשלום
 59 לפועלים ולא על עצם עבודת הפועלים בעדירת הכרם, משמע
 60 שסבר שעבודה זו מותרת בשנת השמיטה.
 61 מקשה הגמרא: וקשקושי מי שרי, והא תנאי על הפסוק בענין
 62 איסור עבודת הקרקע בשמיטה 'והשביעית תשמיטנה ונמשחתה',
 63 ודורשים את הכפילות 'תשמיטנה' מלשקשש – לעזור תחת העצים,
 64 'ונמשחתה' מלשקל אבנים מן השדה להשליכם חוצה לו. הרי
 65 שעידור נחשב לעבודה האסורה בשמיטה.
 66 אמר רב עוקבא בר חמא, תרי קשקושי הוו – ישנם שני סוגים של
 67 עידור, חד פתומי פילי – סתימת בקעים שבין השרשים, שמכסים
 68 אותם כדי שהשרשים לא יהיו מגולים והאילן יתייבש, וחד אברוי
 69 אילני – להבריאת את האילן ולהשביחו, והדין הוא שאברוי אילני
 70 אסור בשביעית, ואילו פתומי פילי שרי, כיון שאינו משביח את
 71 האילן אלא עושה פעולות כדי להעמידו על מצבו שלא ייבש
 72 וימות
 73 הגמרא מביאה הלכה נוספת שאמר אייבו בשם רבי אלעזר בר
 74 צדוק, שעוסקת בענין הליכה בערב שבת: אמר אייבו משום רבי
 75 אלעזר בר צדוק, אל תהלך אדם בערב שבת יותר משלש פרסאות,
 76 אלא ישובת בעוד היום גדול במקום שנמצא ויכין צרכי שבת. אמר
 77 רב כהנא, לא אמרן, שאסור ללכת יותר ממרחק זה אלא כשהולך
 78 לביתיה, והוא סומך עליהם שיכינו סעודת שבת לצורכיה, והם אינם
 79 יודעים שעתיד לבא היום ואין מכינים לו ויכעס עליהם, אבל
 80 כשהולך לאושפיויה – לאכסניה שמתארח בה, אין כל חשש אף
 81 בהליכה יותר מכך, משום שאמאי דנקיש סמיך – אינו סומך על
 82 מארחיו ונושא עמו סעודתו ועליה סומך. ואיבא דאמרי אמר רב
 83 כהנא, לא נצרכא איסור זה אלא אפילו כשהולך לביתיה שאפילו
 84 אם ימצא שם מעט הוא שלו, ואף על פי כן לא ילך כדי שיהיה לו
 85 צרכי שבת בריוח, וכל שכן שאם הולך לאכסניה לא יהלך מרחק
 86 זה שיתכן שלא ימצא שם כלום עבור סעודתו ולא יכינו שם
 87 אלא לצורך בני הבית. אמר רב כהנא, ברידי הוה עוקבא – אירע
 88 לי פעם שבאתי לביתי בערב שבת, ואפילו בקא דההקנא לא
 89 אשכחתי – לא מצאתי אפילו דגים קטנים מטוגנים בקמח בשומן
 90 שלהם, שהם סעודה קטנה, ולכך אין ראוי לצאת לדרך של יותר
 91 משלש פרסאות אפילו לביתו
 92 שנינו במשנה: מצות לולב ביצי יום טוב הראשון של חג שחל
 93 להיות בשבת, מוליכין את לולביהן להר הבית והחונקין מקבלין מהן
 94 וסודרין אותן על גבי איצטבא: תני תנא קמיה דרב נחמן – שנה
 95 לפניו את דברי המשנה בשינוי גירסא, סודרין על גבי האיצטבא.
 96 אמר ליה רב נחמן,

1 כאן במקדש כאן בגבולין – מה שאמר רבי יוחנן שערבה היא
 2 הלכה למשה מסיני זהו דווקא בבית המקדש, ומה שנחלקו רבי
 3 יוחנן ורבי יהושע בן לוי אם היא מנהג נביאים או יסוד נביאים הוא
 4 בגבולין מחוץ לבית המקדש.
 5 אמר רבי אמי, ערבה צריכה שיעור – יש שיעור למספר ענפי
 6 הערבה שצריך ליטול כמפורש להלן, ואינה נישלת אלא בפני
 7 עצמה – אין לאגוד עמה מין אחר כדי להוכיח שהיא מצוה, ואין
 8 אדם יוצא ידי חובתו בערבה שבלולב. מקשה הגמרא: כיון דאמר
 9 מר אינה נישלת אלא בפני עצמה, פשיטא דאין אדם יוצא בערבה
 10 שבלולב, שהרי בוז אגודים הלולב וההדסים עם הערבה. מתרצת
 11 הגמרא: מהו דתימא הני מילי שצריך להוכיח שהיא מצוה ולא
 12 ליטול מין אחר עמו, תיבא דלא אנבחה והדר אנבחה, אבל
 13 אנבחה והדר אנבחה פעם אחת לשם מצות לולב ופעם נוספת
 14 לשם מצות ערבה, אימא לא – אין צריך ליטול את הערבה בפני
 15 עצמה, כיון שבהגבהה הנוספת יש הוכחה הניכרת שנטלה לשם
 16 מצות ערבה,
 17 קא משמע לן רבי אמי שבכל אופן אין אדם יוצא בערבה שבלולב
 18 כל זמן שאגודה עמו. ורב חסדא אמר רבי יצחק, אדם יוצא ידי
 19 חובתו בערבה שבלולב (ביום טוב הראשון של חג), אם הגביה אותו
 20 פעם נוספת לשם מצות ערבה. ובמה שיעודה שאמר רבי אמי לעיל
 21 שערבה צריכה שיעור.
 22 אמר רב נחמן, שלשה ברי ערבה שיש בכל אחד מהם עלין לחין.
 23 ורב ששת אמר, אפילו עלה אחד ובר אחד. הגמרא הבינה שכוונת
 24 רב ששת שדי בבד אחד של ערבה ובנפרד ממנו עלה אחד של
 25 ערבה, ומקשה עלה אחד ובר אחד סלקא דעתך, והלא אין העלה
 26 ניכר אם אינו מחובר לענף.
 27 אלא אימא, אפילו עלה אחד בכד אחד – בד אחד של ערבה ובו
 28 עלה אחד, ואין צריך שלושה בדי ערבה.
 29 אמר אייבו, הוה קאמינא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק, ואיתי ההוא
 30 גברא ערבה קמיה – הביא אדם אחד ערבה לפניו, שקיל – נטל רבי
 31 אלעזר את הערבה, חביט חביט – נינענעו ולא בריף על מצות
 32 ערבה, משום שקשקב שנטילת הערבה בגבולין מחוץ לבית
 33 המקדש, מנהג נביאים הוא ולא יסוד נביאים, ואם כן אין לברך
 34 'וצנו' כשם שמברכין אף על מצוה מדרבנן, שאינו אלא מנהג
 35 שהנהיגו הנביאים ולא תקנה. אייבו וחקקה שהיו בני בריה דרב,
 36 איתו ערבה לקמיה דרב, חביט חביט – נענע רב את הערבה, ולא
 37 בריף, שגם הוא קא סבר מנהג נביאים הוא.
 38 אמר אייבו, הוה קאמינא קמיה דרבי אלעזר בר צדוק, אהא לקמיה
 39 ההוא גברא – בא לפניו אדם אחד, ואמר ליה אותו אדם לרבי
 40 אלעזר, קריתא אית לי – יש לי כפרים ויושביהם, ברמיא אית לי
 41 יש לי כרמים, ויתאי אית לי – ויש לי זיתים, ואתו בני קריתא –
 42 ובאים אותם בני הכפרים ומקשקשין – עוֹדֵרִים בברמיא בשנה
 43 השביעית, ואוכלין בותיא – בשכר עבודתם בעדירת הכרמים הם
 44 אוכלים מן הזיתים, ואינן מפקירים לעניים, האם מעשה זה אריף –
 45 הגון וטוב לעשות כן או לא אריף. אמר ליה רבי אלעזר בר צדוק,
 46 לא אריף, משום שהוא פורע שכר פעולתם מפירות שביעית,
 47 והתורה אסרה לסחור בפירות שביעית, אבל לא אסר עליו את
 48 עדירת הכרמים כדלהלן. הוה קא שביק ליה ואיל – הלך אותו

גמרא

34 תנא המקום שלקטו ממנו את הערבות, שנקרא במשנה מוצא,
 35 מקום קלניא הוה – היה בן חורין ממייסי המלכות. ותנא דידן – של
 36 משנחנו מאי טעמא קרי ליה לאותו מקום בשם מוצא. מבארת
 37 הגמרא: אידי דמיפק מפרנא דמלכא קרי ליה מוצא – כיון שאותו
 38 מקום מוצא מהמס של המלך ואינו נכלל בו, הוא נקרא מוצא.
 39 שנינו במשנה: ובאין וזוקפין אותן בצדי כו': תנא הערבות היו רבות
 40 וארובות ונבוהות אחד עשר אמה, כדי שיהיו גזרות על המזבח –
 41 מוטות לכיוון גג המזבח אמה. אמר מרימר משום מר זוטרא, מדברי
 42 הברייתא שהערבות היו מוטות על המזבח אמה שבע מינה, שעל
 43 היסוד מנה להו לערבות, ולכן היה בערבות שארכן אחד עשר
 44 אמה כדי להיות מוטות אמה על גבי המזבח, דאי סלקא דעתך
 45 אאריא – על הקרקע מנה להו לערבות, מרימר שנינו במשנה (מידות)
 46 בענן מידות המזבח שגובהו היה תשע אמות לבד הקרנות:
 47 עלה אמה מן הקרקע וכן אמה – וכנס אמה כלפי פנים ונעשה
 48 כעין מדרגה והו יסוד המזבח, עלה חמש וכן אמה והו סובב, עלה
 49 שלש והו מקום הקרנות – גג המזבח שממנו יצאו ארבעת קרנותיו,
 50 ואם כן גזרות על גבי המזבח יחייב משכחת לה, שכן כדי שהערבות
 51 יוכלו להיות מוטות על המזבח אמה, הן צריכות להיות גבוהות
 52 ממנו שתי אמות או יותר, ובלא זה הן נגירות על המזבח ולא
 53 מוטות עליו, ואם מניח את הערבות על הקרקע, אין בהם שתי
 54 אמות למעלה מן המזבח, שהרי גובה המזבח תשע אמות, וכניסת
 55 היסוד והסובב ממעטת עוד מאורכן שהרי צריך להניחן באלכסון,
 56 אלא לאו שמע מינה איסוד מנה להו, ושמונה אמות עומדות כנגד
 57 גובה המזבח מן היסוד ולמעלה, ואף שכניסת הסובב ממעטת קצת
 58 מגובהן משום שצריך להניחם באלכסון, עדיין נותרו יותר משתי
 59 אמות, ומזה יותר מאמה שהערה עומדת בוית הממשיכה את
 60 האלכסון ואמה מטה על המזבח, שמע מינה.
 61 אמר רבי אבהו, מאי קרא – היכן מרומז בכתוב שיש לערבות
 62 להיות עולות למעלה מגובה המזבח, שנאמר 'אפרו חג בעבודתם
 63 עד קרנות המזבח' ופירושו, הקיפו את המזבח באילנות בחג
 64 הסוכות, וראשיהם יגיעו עד הקרנות שהן גבוהות מן המזבח.
 65 דרשה נוספת על פסוק זה: אמר רבי אבהו אמר רבי אלעזר, כל
 66 הנזיל לולב באגוד – אגוד עם מיניו והם בעבודתו – נראה קלוע
 67 שלכל אורכו יוצאים שלשה עלים מקן אחד, מעלה עליו הכתוב
 68 באילו מנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר
 69

1 מדוע מניח את הלולים על הגג שמעל האיצטבאות [מדברות]
 2 שבהר הבית, וכי לייבשן הוא צריך, והרי לולב יבש פסול למצוה,
 3 אלא אימא שהיו מניחין את הלולבין על גב האיצטבא – על
 4 המדרגה עצמה מתחת לסיכוך שהיה קבוע עליה. אמר רבא
 5 אמר [רב] יהודה, הר תבית סמיו בפול היה – איצטבאות
 6 כפולות הקיפו אותו, סמיו לפניו סמיו – היקף איצטבאות חיצוני
 7 ובתוכו היקף פנימי של איצטבאות.

משנה

8 מצות ערבב ביצר, מקום היה למטה מירושלים – נמוך ממנה ונקרא
 9 מוצא, וירדו לשם ומלקטין משם מורביות – ענפים ארוכים של
 10 ערבב, ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח וראשיהן בפופין על גבי
 11 המזבח. והכוננים תקעו והרעו ותקעו בחצוצרות לשם שמחה.
 12 בכל יום מימי החג היו מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים 'אנא
 13 ה' הושיעה נא' ו'הצליחה נא', רבי יהודה אומר, היו אומרים
 14 בהקפתם אני והו הושיעה נא. ואותו היום – ביום השביעי מקיפין
 15 את המזבח שבע פעמים. בשעת פטירתן – פרידתן ממצות ערבב
 16 ביום השביעי מה הן אומרים, יופי לך מזבח יופי לך מזבח – היופי
 17 הזה אנו עושין לך המזבח שאתה מכפר עלינו. רבי אלעזר אומר,
 18 ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח – כלומר לה' ולך המזבח אנו עושין
 19 את הכבוד הזה.
 20 במעשהו – של מצות ערבב בחול, כך מעשהו בשבת כשחל יום
 21 שביעי להיות בשבת, אלא שבשבת היו מלקטין אותן – את
 22 הערבות מערב שבת כיון שאסור לקרצם בשבת מהאילן, ומניחין
 23 אותן בגיגיות של זהב מלאות מים כדי שלא יכמזשו עד למחרת
 24 עת זקיפתן על המזבח. אבל בחול היו מלקטים אותם באותו יום
 25 ולא היו מתייבשים בזמן קצר זה. רבי יוחנן בן ברוקה אומר, תריות
 26 – ענפים של דקל היו מביאין בין בחול בין בשבת וחוקטין אותן
 27 בקרקע בצדי המזבח, ואותו היום – כלומר כל יום ויום מימי החג
 28 נקרא יום חבטת תריות.
 29 מיד התינוקות שומטין הגדולים את לולביהן ואוכלין אתרונתיהן –
 30 ביום שביעי של חג אחר שהשלימו לקיים מצות לולב היו הגדולים
 31 שומטים מידי הקטנים את לולביהן ואתרונתיהן, ואין בכך חשש גזל
 32 שכך נהגו מחמת שמחה.

אגרות קודש

ב"ה, כ"ט אד"ש, תשי"ט

ברוקלין.

הרה"ק ווי"ח אי"א נוי"נ וכו'

מו"ה אליעזר ירוחם שי'

שלום וברכה!

מאשרים קבלת הפתקא דכת"ר מיום השני, ציון לדברי הד"ח על התורה, בפירוש מאמר רז"ל,
 האומר סלע זה לצדקה וכו' ה"ז צדיק גמור.

ומלתא אלבישיהו יקירא, והרי ששים רבוא פירושים בדרוש, כמבואר בשער הגלגולים
 הקדמה י"ז.

בכבוד ובברכה לחג הפסח כשר ושמח.

סוכה. פרק רביעי - לולב וערבה דף מה עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" - (שטיינזליץ) קנז

וכי לייבשן הוא צריך - והרי הדיבס פסול. סמיו כפול - אצטבאות מקיפות אותו, ואצטבאות אחרים היקף לפנים מהדיקף. **משנה** ונקרא מוצא - בגמרא מפרש טעמא. אני והו - בגימטריא: אנה ה'. ועוד: משבעים ושתיים שמות הן, הנקובים בשלש מקראות הסמוכין בפרשת "יהי בשלח": "ויסע" וגו' "ויבא בין מחנה" "ויט משה את ידו", ושלשתן בני שבעים ושתיים אותיות, ומזן שם המפורש:

אות ראשונה של פסוק ראשון, ואחרונה של אמצעי, וראשונה של אחרון, וכן בזה הסדר כולן. השם הראשון "יהוה" וי"ו של יסע, ה"א דכל הלילה, וי"ו דיוט. ושם השלשים ושבע הוא "אני": אלף דמאתריהם, ונו"ן ראשון דהענן בחשבון של מפרע, וי"ד דרוח קדים. ואותו היום - בשביעי. נביית - *קוניש, של זהב מלאת מים. חריות של דקל היו מבאין - בין בחול בין בשבת, ובגמרא מפרש טעמא. חריות - ענפים. מיד תינוקות שומטין את לולביתן - הגדולים שומטין את לולבי הקטנים מידם בשביעי. ואוכלין אתרוגיהן - של תינוקות, ואין דבר לא משום גול, ולא משום דרכי שלום, שכן נהגו מחמת שמחה. **גמרא** קלניא - בן חורין מן המס של מלך. **דמיפס מכריא** - מוצא מכלל המס של מלך, והיינו נמי קלניא דתוספתא. כדי שיהו נוחות על המזבח - גרסינן. גרוות = מוטות, כמו: בתול הגושה לרשות הרבים, דפרק קמא דמועד קטן (ו,א). שפע מינה - מדקתין גרוות על המזבח אמה, ואי אפשר להיות גרוות על המזבח אמה אלא אם כן גבוהות ממנו אמתים, ואם יותר יותר. דאם אינם גבוהות אמתים ומוטות אמה הרי הן נגררות בגב המזבח, ואין זה לשון גרוות. כי מנה רגליהם איסור מנה להו - על אמה של כניסת היסוד של מזבח. עלה אמה - מן הארץ ברוחב שלשים ושתיים על שלשים ושתיים. שמתחילה הביאו מלבן מרובע שלשים ושתיים על שלשים ושתיים, והושיבוהו על הארץ כעין א"י שטרא, וגבוהו אמה. ומילאודו סיד וקוניא חופת, נמצא שעלה אמה. וחזרו והביאו מלבן שהוא שלשים על שלשים וגבוהו חמש אמות והושיבוהו על זה משוך אמה מכל צד, ומילאודו סיד וקוניא חופת - הרי שנכנס אמה. ועל אותה כניסה היו שופכין הדמים, ומשם יורדין לרצפה דרך שני נקבים שהיו באחת חזויות, וכשנתמלא מלבן זה נמצא שעלה חמש מן היסוד ומעלה, הרי שש מן הארץ. חזרו והביאו מלבן שהוא עשרים ושמונה על עשרים ושמונה והושיבו על זה, משוך אמה מכל צד וגבוהו שלש אמות ומילאודו סיד וקוניא חופת - נמצא גבוה תשע אמות, והוא גג המזבח. וכניסה זו של סוף שש

הוא הסוכב, שבה מקום הדילק לכהנים סביב למזבח כשבאין להקטיר ולמתן דמים. והיינו דקאמר: עלה אמה וכנס אמה - זה היסוד, עלה חמש וכנס אמה - זה הסוכב, עלה שלש - זה מקום הקרנות. ולא גרסינן וכנס אמה - שלא היו משוכין הקרנות כלום לפנים, אלא הביאו מלבן שהוא אמה על אמה ברום אמה ונתנו לקרן, ומילאודו חלקי אבנים וסיד וקוניא חופת, וכן לכל קרן. מכל מקום גובה המזבח אנו למדיין מכאן שהוא תשע אמות לבד הקרנות. ואי אארעא מנח להו, והתם צריך לתת באלכסון רגליהם משוכין להלן מן המזבח מפני הכניסיות, כדי שיהו ראשיהן גרוין על המזבח - תו לא משכחת להו גבהו שתי אמות למעלה מגג המזבח שיהו גרוות עליו אמה. אלא לאו שמע מינה - איסוד מנח להו, דהוי ליה שמונה אמות לגבוהו של מזבח מן היסוד ולמעלה. והטיתין מפני כניסת הסוכב ממעטת קצת מגובהן, שצריך למשוך רגליהם לשפת כניסת היסוד נמצאו גבוהות יותר משתי אמות, ומזן אמה גזייה ולמטה מן הגזייה יותר מאמה, שלא ידו נגררות על גבי המזבח. **מאי קראא** - דעולות למעלה מן המזבח. **אסרי** הן **עביותים** - באילות, כמו "ובין עבותים היתה צמררת" (יחזקאל לא), בצד שלו "אסר" - כמו הקיפו, כמו "אסרי לגפן" "סודר ישראל" (בראשית מט). עד קרנות המזבח - עד קרנות שהם גבוהות מן המזבח. **אסרו**

וכי לייבשן הוא צריך? אלא אימא: על גב האיציטבא. אמר רחבא אמר רב יהודה: הר הבית סמיו כפול היה סמיו לפנים מפסיו. **משנה** מצות ערבה פיצד? מקום היה למטה מירושלים ונקרא מוצא. יורדין לשם ומלקטין משם מורביזות של ערבה, ובאין וזוקפין אותן בצדי המזבח, וראשיהן כפופין על גבי המזבח. תקעו ותריעו ותקעו. בכל יום מקיפין את המזבח פעם אחת, ואומרים: "אנא ה' הושיעה נא, אנא ה' הצליחה נא". רבי יהודה אומר: "אני והו' הושיעה נא". ואותו היום מקיפין את המזבח שבע פעמים. בשעת פטירתן מה הן אומרים: "יופי לך מזבח, יופי לך מזבח". רבי אלעזר אומר: "למה ולך מזבח, למה ולך מזבח". כמעשהו בחול כך כמעשהו בשבת; אלא שהיו מלקטין אותן מערב ומניחין אותן בגיניית של זהב כדי שלא יכמושו. רבי יוחנן בן ברוקה אומר: חריות של דקל היו מביאין, וחובטין אותן פקרקע בצדי המזבח, ואותו היום נקרא "חבוט חריות". מיד תינוקות שומטין את לולביתן, ואוכלין אתרוגיהן. **גמרא** תנא: מקום קלניא הוה. ותנא ירדין מאי טעמא קרי ליה מוצא? אידי דמיפס מכריא דמילפא קרי ליה מוצא. "ובאין וזוקפין אותן בצדי" כו'. תנא: רבות וארופות, וגבוהות אחד עשר אמה, כדי שיהיו גוחות על המזבח אמה. אומר מרימר משום מר זוטרא: שמע מינה על היסוד מנח להו. דאי סלקא דעתך אארעא מנח להו - מפר' "עלה אמה וכנס אמה והו' יסוד, עלה חמש וכנס אמה והו' סוכב, עלה שלש והו' יסוד", גוחות על גבי המזבח היכי משפחת לה? אלא לאו שמע מינה: איסוד מנח להו, שמע מינה. אומר רבי אבהו: מאי קראא - שצאמר: "אסרו הן עביותים עד קרנות המזבח". אומר רבי אבהו, אומר רבי אלעזר: כל הנוטל לולב באגודו והדרם בעבותו מעלה עליו הפתוב פאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שצאמר: "אסרו"

הספרים עלה שלש וכנס אמה זה מקום קרנות. כלומר, דבאותה כניסה היו הקרנות בנינים. והשתא הוי ממש דומיא דאחרני: עלה אמה וכנס אמה כו' - זה מקום קרנות, מקום הכניסה הוא מקום קרנות.

סביב שמנה עשר אלף — והאי קרא כתיב בסוף יחזקאל (מח) גבי מדרתה של ירושלים, דלעתיד היקפה שמנה עשר אלף קנים, דנמצאת מדרת ריבועה (על) ארבעת אלפים וחמש מאות קנים אורך על ארבעת אלפים וחמש מאות קנים רוחב, ומדת הקנה שש אמות. ומה שכתוב בספרים תמניסר אלפים פרסי — לא גרס פרסי, דאטו פרסי מי כתיב בקרא? אלא

גסיסן תמניסר אלפי דרא קמי הקדוש ברוך הוא,

והוא היקף הקנה דנמצאת ריבע ארבעת אלפים

וחמש מאות קנים אורך על ארבעת אלפים וחמש

מאות קנים רוחב, דהכי כתיב קרא (יחזקאל מח):

"ואלה תרומות העיר מפאת צפון חמש מאות

וארבעת אלפים מדה" וכתוב (שם) "ופאת ימה

חמש מאות וארבעת אלפים מדה" וכתוב (שם)

"ופאת נגבה חמש מאות וארבעת אלפים מדה"

וכתוב (שם) "ופאת קדמה חמש מאות וארבעת

אלפים מדה" והדר כתיב: סביב שמנה עשר אלף,

ואף על גב דקרא גבי ירושלים כתיב — דרשינן

מינה דררא דקמיה קודשא בריך הוא, דכתיב

בסיפיה דקרא "ושם העיר מיזם ה' שמה".

אחת ללולב ואחת למנבח — לא יתכן כלל

לפרש דרבי יוחנן בן ברוקה לא פליג אלא

בשביעי, אלא אכולהו נמי פליג, דסבר חריות של

דקל היו מביאין כל שבעה, ולא ערבה. כי היכי

דאבא שאול דדריש "עריב" אחד למקדש דהיינו

כל שבעה, וכן רבנן דנפקא להו מהלכה דהיינו כל

שבעה, ור' יוחנן בן ברוקה דריש להו "עריב"

כשאר תנאי ד"לולב הגזול", והלכה לית ליה. והא

דקתני מתניתא "ואותו יהיום" — לאו דוקא יום

אחד, ומיהו, לר' לוי דמפרש טעמא דר' יוחנן בן

ברוקה כתמו, ולא מקרא דריש אלא סברא,

שדאן סימן יפה לקלוסן של ישראל שאין להם

אלא לב אחד לאביהם שבשמים — (אי) אפשר

דלא היו אלא יום אחד, בין יהיה יום אחד בין יהיה

כל שבעה לא היה ערבה בטלה, ותרתייהו היה

מרביות של ערבה וחריות של דקל.

אחד זה ואחד זה שבעה — אין סוכה ולולב

שוין לברכה, דאלולב אין מברך אלא

פעם אחת ביום, אבל סוכה כל אימת דנכנס לה

כדי שיאכל וישתה וישן, ואפילו עשר פעמים ביום

— מברך אבל אחת ואחת, מידי דהוה אתפילין כל

זמן שמניחן, והיינו טעמא דסוכה, דאי מתרמי ליה

סעודתא — לא אפשר למיכל חוץ לסוכה, אף על

פי שכבר אכל בו ביום בסוכה, וכן תפילין — כל

היום מצותן שיהו מונחין בראשו ובורעו. אבל

לולב אין עיקר מצותו אלא פעם אחת ביום,

כדאמרין (סוכה מב.א) מדאנבהיה נפיק ביה.

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

"אסרו חג בעבותים עד קרנות המזבח". **אמר רבי**

ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, ורבי יוחנן משום רבי

שמעון המהווי משום רבי יוחנן המפוחי: כל העושה

איסור לחג באכילה ושתיה - מעלה עליו הפתוב

פאילו בנה מזבח והקריב עליו קרבן, שנאמר: "אסרו

חג בעבותים עד קרנות המזבח". אמר חזקיה אמר

רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי: כל המצות כולן

אין אדם יוצא בהן אלא דרך גדילתו, שנאמר: "עצי

שטים עומדים" תניא נמי הכי: "עצי שטים עומדים"

שעומדים דרך גדילתו. דבר אחר: "עומדים" -

שמעמדין את ציפון. דבר אחר: "עומדים" - שמא

תאמר אבד סיכרם ובטל סיפויין, תלמוד לומר: "עצי

שטים עומדים" שעומדים לעולם ולעולמי עולמים.

ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן

יוחי: יכול אני לפטור את כל העולם כולו מן הדין

מיום שנבראתי עד עתה, ואילמלי אלעזר בני עמי

מיום שנברא העולם ועד עכשיו, ואילמלי ויתם

בן עוזיהו עמנו - מיום שנברא העולם עד סופו.

ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן

יוחי: ראיתי בני עליה וכן מועטין, אם אלה הן -

אני ובני מכה, אם מאה הם - אני ובני מכה, אם

שנים הן - אני ובני הן. ומי זומרי פולי האי? והא

אמר רבא: תמני סרי אלפי דרא הוה דקמיה קודשא

ברוך הוא, שנאמר: "סביב שמנה עשר אלה! לא

קשיא: הא דמסתכלי באספקלריא המאירה, הא

דלא מסתכלי באספקלריא המאירה. ודמסתכלי

באספקלריא המאירה מי זומרי פולי האי? והא אמר

אביי: לא פחות עלמא מתלתין ושתא צדיקי דמקבלי

אפי שכינה בכל יום, שנאמר: "אשרי כל חובי לו" -

לו בגימטריא תלתין ושתא הוו! לא קשיא: הא -

דעילי כבר, הא - דעילי בלא בר. ב"שעשת פמירתן

מה הן אומרים" וכו'. והא קא משתתף שם שמים

ודבר אחר, ותניא: כל המשתתף שם שמים ודבר אחר

משבחין, ליה אנחנו מודים, ולך אנו מקלסין. אמר רב הונא: מאי מעמא

דרבי יוחנן בן ברוקה - דקתיב: "כפפות" - שנים, אחת ללולב ואחת למזבח. ורפנן אמרי:

"כפת" כתיב. רבי לוי אומר: בתמר, מה תמר זה אין לו אלא לב אחד - אף ישראל אין

להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים. אמר רב יהודה אמר שמואל: לולב שבועה, וסופה

יום אחד. מאי מעמא? לולב דמפסקי לילות מימים - כל יומא מצוה באפיה נפשיה הוא,

סוכה דלא מפסקי לילות מימים - כולהו שבועה פחד יומא אריכא דמו. ורפה בר בר חנה

אמר רבי יוחנן: סוכה שבועה, ולולב יום אחד. מאי מעמא? סוכה דאורייתא - שבועה, לולב

דרפנן - סגי ליה פחד יומא. כי אתא רבין אמר רבי יוחנן: אחד זה ואחד זה שבועה. אמר

רב יוסף: נקוט דרפה בר בר חנה בידך, דכולהו אמוראי קיימי כוותיה בפופה. מיתיבי:

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

אסרו — אגודה של לולב. **בעבותים** — בחדש, שהוא עבות של שלשה בדין קליעה. **עד קרנות** — הרי הוא לכם כמות דמים שבקרנות המזבח. **איסור לחג** — אגודה לחג. **באכילה ושתיה** — שקורא לחג עונג במאכל ומשתה. ויש אומרים: יום שלאחר החג. **בעבותים** — בהמות עבות ושמונת. כל המצות — כגון קרש המשכן, ועמודים, ולולב והדס וערבה.

דרך גדילתן — התחנות למטה, והעלין למעלה.

שמעמדין את ציפון — הציפון של זהב, קבוע

בהן במסמרות של זהב כדכתיב (שמות כו) "זאת

הקרשים תצפה זהב, ולא היה עושה טס אורך

כמדת הקרש, שעמוד שיהיה אביו מצויר

משגנוג אהל מועד בטל לו עולמות. **סבויים** —

תוחלתם ומבטם כדמרגמינן "הבט נא"

(בראשית טו) — איסתיב כען לשמיא. **לפטור** —

בזכותי אני סובל כל עונותיהם, ופוטין מן הדין.

יותם בן עוזיהו — צדיק היה, ועניו יותר משאר

מלכים, וזכה בכיבוד אביו, ועליו נאמר "כן יכבד

אב"ו מלכא" (א). **שעמוד שיהיה אביו מצויר**

הוא היה שופט עם הארץ, כדכתיב (מלכים ב

טו), "ויותם (בנו) שופט" וגו' לא נטל עליו כתר

מלכות בחייו, וכל דיניו שהיה דן — אומין בשם

אביו. **ועד סופו** — עד שיכלה העולם. **ראיתי בני**

עלייה וכן מועטין — רואה אני לפי מעשה

הבריות שבני עליהם, כח המוקבלין פני שכינה —

מועטים הם. **סביב שמנה עשר אלה** — סיפיה

דקרא "ה' שמה". דאף על גב דבירושלים

שלעתידי לבא כתיב קרא, דרשינן ליה נמי להכי,

דמקום ששכינה שמה סובבין אותו שמנה עשר

אלף, והם הצדיקים הנתנים לפנים ממלאכי

השרת, שנאמר (במדבר כג) "בעת יאמר ליעקב

ולישאל מה ע"ה אלה ואומר (ישעיהו כג)

"ליושבים לפני ה' יהיה סודר" ואומר (שם ל)

"והיו עניני ראות את מורייך. **אספקלריא** —

מחיצה שחוצצת ביניהם לשכינה. **מאירה** —

כמראה זו שרואין בה. ויש צדיקים שאין מאירה

להם כל כך, ואין יכולין לראות ממנה. **אשרי כל**

חובי לו — המחכים לכת שהוא כמנין לו. **כבר**

ברשות. דעילי בלא בר — בלא רשות.

מועטים הן, ובהנחתו קאמר אני ובני מהם. בשעת

פסירתן — אמנותיתן קאי. **יפי לך** — היופי הוא

אנו עושין לך, שאתה מכפר עלינו. **לית ולך** —

אנו עושין את הכבוד הזה. **לית אנו מודים** —

שדאן אלהינו. **ולך אנו משבחים** — שאתה חביב

לפניו לכפר עלינו. **מודים לאו לשון הדר, אלא**

לשון תודה, שאנו מודים בו ולא כופרים. ר' לוי

אומר בתמר — טעמא דרבי יוחנן בן ברוקה לאו

מקרא נפיק, אלא סברא, שהוא סימן יפה

לקלוסן של ישראל. **אין לו אלא לב אחד** —

כעין מוח יש בו, כגון בעץ האגוז והגפן, ואין לו

אלא בעץ האמצעי חזקוה ועולה וגדל למעלה,

ולא בחריותיו ומכבודותיו. **סוכה שבועה**

לברכה. ולולב יום אחד — ואף על פי ששנינו כל

שבעה זכר למקדש — אין מברכין בו אלא יום

ראשון, שהוא מן התורה. **נקוט דרפה בר בר**

חנה בידך — דאמר סוכה שבועה, ולא דרב

יהודה אמר שמואל דאמר סוכה יום אחד.

דכולהו אמוראי — משמיה דר' יוחנן קיימי

כוותיה בסוכה, ושמואל ור' יוחנן הלכה כר'

יוחנן, כן מצאתי ביסודו של רבינו יעקב.

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

העושה

סוכה דף מה עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזר והדר" (ליום חמישי) קנט

שנינו במשנה: בשעת פטירתן מה הן אומרים וכו' יופי לך מזבח יופי
לך מזבח רבי אלעזר אומר ליה ולך מזבח ליה ולך מזבח. מקשה
הגמרא: כיצד כולל בשבחו לדעת רבי אלעזר, את הקב"ה והמזבח
כאחד, והא קא משתתף שם שמים ודבר אחר, והניא כל המשתתף
שם שמים ודבר אחר נשקף מן העולם, שנאמר 'זוהב לאלהים יחרם
כלתי לה' לבדו'. מתרצת הגמרא: הכי קאמר, ליה אנחנו מודים
שהוא אלהינו ואין אנו כופרים בו חלילה, ולך המזבח אנו משפחין
שאתה חביב לפני הקב"ה לכפר עלינו, ליה אנחנו מודים ולך אנו
מקלפין. נמצא שאינו כולל את המזבח עם שם שמים אלא שני
דברים נפרדים הם, הודאה בהקב"ה ושבח למזבח שנבחר על ידו
לכפר עלינו.

שנינו במשנה: במעשהו בחול כך מעשהו בשבת וכו', רבי יוחנן בן
ברוקה אומר, חריות של דקל היו מביאין וחובטין אותן בצידי
המזבח ואותו היום נקרא חבט חריות. מבארת הגמרא: אמר רב
הונא, מאי טעמא דרבי יוחנן בן ברוקה שהיו מביאין חריות של
דקל, דכתיב 'בפאת תמר' לשון רבים שהם שנים, ללמד שצריך
ליקח אחת ללולב ואחת למנופה, כלומר חוץ מהלולב גזילת לשם
מצותו היו מביאין חריות של דקל ושהלולב גדל עניין וחובטין
אותן בצידי המזבח. ורבנן אמרי 'בפאת' כתיב לשון יחיד, ולכך אין
מצוה במין הדקל אלא בלולב ואין כלל מצוה בחבטה בצד
המזבח. רבי לוי אומר, טעמו של רבי יוחנן בן ברוקה להבאת
חריות של דקל אינו מצוה מן התורה אלא לסימן טוב בעלמא
לקילוסן ושבחן של ישראל, ובהבאת חריות של דקל אנו רמוזים
שישראל הם כהמך הגדל על הדקל, מה תמר זה אין לו אלא לב
אחד – אין לו שרף אלא בגזע הזקוף על פני כל גובהו ולא בענפים
ובמכבדות, אף ישראל אין להם אלא לב אחד לאביהם שבשמים –
דעתם שלמה באמונה בה' ואין לבם חלוק על המקום.

אמר רב יהודה אמר שמואל, על מצות לולב מברכין כל שבקעה
ימים, כל יום כשבא ליטלו, וסוכה אין מברכין עליה אלא יום אחד
בלבד, ביום הראשון, ופוסרים בכך את כל הימים שאחריה.
שואלת הגמרא: מאי טעמא לחלק בין מצות נטילת לולב לישביה
בסוכה. עונה הגמרא: מצות לולב, דמפסקין לילות מימים –
שהלילות מפסיקים בין הימים שכן אין מצות לולב נוהגת אלא
ביום, כל יומא מצוה באפייה נפשיה הוא – כל יום הוא מצוה
נפרדת, ולכך זקוק לברך כל יום מחדש, אבל מצות סוכה דלא
מפסקין לילות מימים שכן ישיבה בסוכה נוהגת בימים ובלילות
לעשותה כדירת קבע, פולחו שבקעה כחד יומא אריכא דמי –
נחשבים שבעת הימים כיום אחד ארוך שכולל מצוה אחת היא,
ולכך מברך ביום הראשון שבו מתחילה המצוה, ושאר הימים
נחשבים כהמשך היום הראשון לענין זה. ורבנן בר בר חנה אמר
רבי יוחנן להיפך, סוכה מברכין עליה כל שבקעה ימים, ולולב אין
מברכין עליה אלא יום אחד – ביום הראשון. מבארת הגמרא: מאי
טעמא, סוכה שמצותה דאורייתא כל שבעה ימים שנאמר (ויקרא כג
מג) 'בספת תשבו שבעת ימים', חשובה לברך עליה שבקעה ימים,
ואילו לולב שחובתו דרבנן בשאר הימים, שמן התורה אין מצוותו
בגבולין אלא ביום הראשון שנאמר (ויקרא כג מג) 'ולקחתם לכם ביום
הראשון', סני ליה כחד יומא – די לברך ביום הראשון שמצותו מן
התורה ואין לברך בשאר הימים שאינם אלא מדרבנן. כי אתא רבין
אמר רבי יוחנן, אחד זה ואחד זה שבקעה – בין על מצות סוכה בין
על מצות לולב מברכין שבעה ימים, על לולב מברך כל יום משום
שהלילות מפסיקים את חיובו ואין מעלות פחותה לענין ברכה
מחמת שמצותו מדרבנן, ואף על סוכה מברך שבעה ימים שכל
פעם שחפץ לאכול הרי חייב לאכול בסוכה. אמר רב יוסף, נקוט
דרבנן בר בר חנה בידך – להלכה יש לנקוט כדברי רבה בר בר חנה
שאמר בשם רבי יוחנן שיש לברך על מצות סוכה שבעה ימים,
משום דפולחו אמוציא שאמרו את דעתו של רבי יוחנן בנידון,
קיימי בנותיה בסוכה ולא נחלקו אלא בלולב, ונמצא שדעת רבי
יוחנן שעל סוכה יש לברך שבעה ימים, וחלוק על שמואל שאמר
שאין מברכין על סוכה אלא ביום הראשון, ושמואל ורבי יוחנן
הלכה כרבי יוחנן.

מקשה הגמרא: מיתיבי

אמרו חג פסחיתם עד קרנות המזבח, ודורשים 'אסרו' לשון
קשירה על האגודה של הלולב, 'בעבותים' בשלשה הדסים
עבותים שעליהן גדילים כמין קליעה, הרי זה כמתן דמים על
קרנות המזבח.

דרשה נוספת על פסוק זה: אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי,
ורבי יוחנן אמרו כן משום רבי שמעון המחזוי משום רבי יוחנן
המכותי, כל העושה איסור – אגודה לחג פאכילה ושתיה שקרא
לחג עונג באכילה ושתיה, מעלה עליו הכתוב כאילו כנה מופת
והקריב עליו קרבן, שנאמר 'אסרו חג פסחיתם עד קרנות המזבח',
ודורש הוסיפו לחג 'עבותים' לשון בהמות עבות ושמןות, ובכך
יחשב כמתן דמים על קרנות המזבח.

אמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, כל המצות
פולין שחפץ המצוה הוא דבר הצומח מן הקרקע, אין אדם יוצא בהן
אלא דרך גידלתן מן הקרקע, השורש למטה ומה שצומח עליו
למעלה, ולא כאשר מעמידים הפוך מצורת גידולם, שנאמר
ברשעי המשכן 'עצי שטים עומדים', כמו שמעמדו בגידלתו, ומקרשי
המשכן למדו לשאר המצוות כלולב ומיניו שיש ליטולם בדרך
גידלתם באילן, ולא להפכם. תניא נמי הכי 'עצי שטים עומדים'
שעומדים כדרך גידלתן במחובר. דבר אחר 'עומדים' שמעמידין את
ציפיון – הקרש מחזיק את ציפיו הזהב שעליו, והוא קבוע בו
במסמרים, ולא היה הציפוי מטס של זהב החלול בתוכו כמידת
הקרש, שבאופן זה אין הקרש מעמיד את הציפוי אלא הוא עומד
מאיליו. דבר אחר 'עומדים' נדרש על אחר שנגזזו קרשי המשכן,
שקרא תאמר שאחר שנגזזו אבר סכרם – בטחונם, שלא ישובו עוד,
ובמל סיבויין – מבטם, מה שאנו סוכין וצופין להן, תלמוד לומר
'עצי שטים עומדים' שעומדים לעולם ולעולמי עולמים שאין שולט
בהם רקבון ותולעים.

ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, יכול אני
לפסול את כל העולם כולו מן הדין מיום שנבראתי עד עתה, שיש
בכח זכויותי, לסבול את עוונות כל יושבי העולם ולהגן עליהם,
ואילמלי (אליעזר) בני עמי – אם אצרף עמי את אלעזר
בני, נוכל לפסול בזכויותינו את העולם מן הדין מיום שנברא
העולם ועד עכשיו, ואילמלי יותם בן עוזיהו מלך יהודה עמנו,
בבחינו להגן על האנשים מיום שנברא העולם עד סופו – עד
שיסתיים העולם.

ואמר חזקיה אמר רבי ירמיה משום רבי שמעון בן יוחי, ראיתי בני
עלייה – צדיקים הראויים להיות מהכת המקבלת פני שכניה וכן
מועטין, כלומר שראה לפי מעשי הבריות שבדור ההוא שבני עליה
מועטים הם, אם אלה הן בני העליה, מובטח אני שאני ובני מהן –
מאותם בני עליה, אם מאה הם אני ובני מהן, אם שנים הם אני ובני
הן. מקשה הגמרא: ומי וזמר כולי האי – וכי הצדיקים מקבלי פני
שכניה מועטים כל כך, והא אמר רבא, תמני כרי אלפי דא הוה
דקמיה קודשא בריך הוא – שמונה עשר אלף שורות של צדיקים
יושבים לפני הקדוש ברוך הוא, שנאמר 'תכיב שמנה עשר אלה',
וכיצד הסתפק רבי שמעון בר יוחאי שמא הצדיקים שבכל הדור
אינם אלא שנים. מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא – אותם שהם
מועטים הם הצדיקים דמסתכלי באפסקלרין המאירה – שהמחיצה
החוצצת ביניהם לשכניה מאירה, הם מועטין ובודדים, הא – דברי
רבא שיש שמונה עשר אלף שורות, הם מהצדיקים דלא מסתכלי
באפסקלרין המאירה ואינם רואים בהירור. מקשה הגמרא:
והצדיקים דמסתכלי באפסקלרין המאירה מי וזמר כולי האי
שיתכן שאינם אלא שנים, והא אמר אביי, לא פחות עלמא מתלתין
ושתא צדיקי 'שלושים וששה צדיקים' בכל דור דמסתכלי אפי
שכינה בכל יום – שמקבלים פני שכניה כל יום, שנאמר 'אשרי כל
חובי לו' לז' גנימטריא תלתין ושתא הוה, ודורש את הכתוב אשרי
הצדיקים המוכחים לכת הרואה פני שכניה שהיא כמנין לז'.
מתרצת הגמרא: לא קשיא, הא דעילי כבד – ברשות, שאינם
חשובים כל כך ומתעבבים בחוץ עד שימלכו המלאכים בשכינה
אם יתנו להם רשות להיכנס, הם מרובים ובכל דור יש לא פחות
מלז' צדיקים בדרגה זו, הא דעילי בלא כבד – שאין מי שיעכב
בעדם והם נכנסים מיד ללא נטילת רשות, הם מועטים.

מסכים לרבי יהושע בן לוי ולא נתכוון לחלוק עליו.
 ואף רב קבר כשמואל שכל שבעה מצות לולב, כלומר שאף
 שבשאר ימי החג אין מצות נטילת לולב אלא מדרבנן, טעונה
 ברכה, מפני שמצוה מדרבנן טעונה ברכה כמו מצוה מן התורה,
 ודבר זה נלמד מדברי רב לענין ברכה על הדלקת נר חנוכה שאף
 היא מדרבנן, דאמר רבי חייה בר אשי אמר רב, המדליק נר של
 חנוכה צריך לברך את הברכה המבוארת להלן. רבי ירמיה אמר,
 אף הוראה נר של חנוכה דלוק בפתח חבירו בעוברו ברשות הרבים
 והוא לא הדליק בביתו, צריך לברך על הראיה הראשונה. מאי
 מברך המדליק והרואה, אמר רב יהודה, ביום הראשון של חנוכה,
 המדליק מברך שלש ברכות, להדליק נר חנוכה, שעשה ניסים
 לאבותינו בימים ההם בזמן הזה, ושהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן
 הזה, והוראה מברך שתיים – שעשה ניסים ושהחיינו, ואינו מברך
 להדליק שהרי אינו מדליק בעצמו. מברך ואילך בשאר הימים
 המדליק מברך שתיים – להדליק נר חנוכה ושעשה ניסים, ורואה
 מברך אחת – שעשה ניסים. מפרשת הגמרא: ומאי מברך – מהו
 נוסח הברכה שנקבע על הדלקת נר חנוכה, ברוך אשר קדשנו
 במצותיו וצונו להדליק נר חנוכה. מקשה הגמרא: והיכן צונו
 הקב"ה על הדלקת נר חנוכה שמברך שהקדוש ברוך הוא צונו על
 כך. מתרצת הגמרא: אנו מצוים כן מלא תסור מן הדבר אשר
 יצידו לך ימין ושמאל (דברים יז יא), שנצטוונו בזה לשמוע בקול
 חכמים, ואם כן כשחכמים תיקנו נר חנוכה הרי זה כאילו הצויו
 הוא מפי ה'. ורב נחמן בר יצחק אמר, הקב"ה צונו על כך במקרא
 'שאל אביך ויגדך ויגידך ויאמרו לך' (דברים לב ז), ללמדנו שחובה
 לשמוע בקול זקני התורה. (שואלת הגמרא: מאי מברך – איזו
 ברכה ממעט המדליק בשאר הימים. עונה הגמרא: ברכת הזמן –
 שהחיינו. שואלת הגמרא: אימא מברך ברכת הנס – שעשה
 ניסים. עונה הגמרא: גם כל יומא איתיה – כל יום מימי חנוכה היה
 נס, שכן הדליקו מפרך של כהן גדול שמונה ימים, אבל ברכת
 שהחיינו לא שייך לברך אלא ביום הראשון, שמשגהענו
 להתחלת זמן הגיענו. רב נחמן בר יצחק מתיני לה – שנה את
 הדברים שלדעת רב מברך על הלולב בכל יום, שרב אמר כן
 בהדיא, אמר רב, כל שבעה מצות לולב לענין ברכה, ואין צורך
 לדייק כן מדבריו לענין נר חנוכה.
 תנו רבנן העושה סוכה לעצמו, אומר ברוך שהחיינו בו. נכנס לישב
 בה, אומר ברוך אשר קדשנו ב' לישב בסוכה. היתה הסוכה עשויה
 ועומדת לשם חג לפני שלשים יום שקודם החג, אם יכול לחדש בה
 דבר מברך שהחיינו, ושוב לא יברך שהחיינו בחג עצמו, ואם לאו
 – שאינו יכול לחדש בה דבר, לכשיכנס לישב בה מברך שתיים –
 לישב בסוכה ושהחיינו. אמר רב אשי, חיונא ליה לרב בהנא דאמר
 להו לבולחו ברכות ולישב בסוכה ושהחיינו אבסא דקדושא –
 בקידוש של ליל החג, ולא בירך שהחיינו בעשיית הסוכה, אלא
 בששהחיינו של הקידוש פטר אף את עשיית הסוכה.
 תנו רבנן, היו לפניו מצות תרבה שעומד לעשותו, כגון לטול לולב
 לישב בסוכה להניח תפילין ולהתעטף בציצית, אומר ברכה אחת
 על כולן, ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על המצות, ופוסט את
 כולן. רבי יהודה אומר, מברך על כל אחת ואחת בפני עצמה את
 הברכה הראויה לה. אמר רבי יודא ואיתימא רבי חנינא בר פפא,
 הלכתא פריי יהודה, ואמר רבי יודא ואיתימא רבי חנינא בר פפא,
 מאי מעמא דרבי יהודה שחייב לברך על כל מצוה בנפרד, דכתבי
 (תהלים סח א) 'ברוך ה' יום יום', וקשה ובי פיום מברכין אותו וכליליה
 אין מברכין אותו, אלא כה לומר דף בכל יום ויום תן לו מעין
 ברכותיו השייכות לאותו יום, בשבת מעין של שבת, בראש חודש
 מעין ראש חודש, ביום טוב מעין יום טוב, הלא נמי לענין מצוות
 שונות ככל דבר ודבר תן לו מעין ברכותיו המיוחדות לאותה מצוה,
 ולא יכללם בברכת 'צונו על המצוות'.
 ואמר רבי יודא ואיתימא רבי חנינא בר פפא, בא וראה שלא כמדת
 הקדוש ברוך הוא מדת בשר ודם, מדת בשר ודם אם יש לו כלי ריקן

שנינו בברייתא: העושה לולב – אוגדו ומכינו למצוה בערב יום טוב
 לעצמו, אומר ברוך שהחיינו וקיימנו והגיענו לזמן הזה, בדרך
 שמברכין על כל מצוה הבאה ממין לזמן. נמלו ביום טוב ראשון
 לצאת בו, אומר ברוך אשר קדשנו במצותיו וצונו על נטילת לולב.
 ואף על פי שבידו עליו יום ראשון, חוזר ומברך כל השבעה ימים
 על נטילת לולב. העושה סוכה לעצמו, אומר ברוך שהחיינו וקיימנו
 בו. נכנס לישב בה, אומר אשר קדשנו במצותיו וצונו לישב בסוכה.
 וכיון שבידו יום ראשון ברכת לישב בסוכה, שוב אינו מברך.
 מסיימת הגמרא: קשיא מברייטא זו לולב אלולב – שרבה בר רב
 חנה אמר בשם רבי יוחנן שאין מברכים על הלולב אלא ביום
 הראשון ובברייתא מבואר שמברכים כל שבעה, וכן קשיא סוכה
 אסוכה שלדבריו מברכים בכל יום ובברייתא מבואר שמברכים רק
 ביום הראשון. בשלמא לולב אלולב לא קשיא, שאפשר ליישב כאן
 – הברייתא מדברת בזמן שביד המדליק קיים ובמקדש מברכים על
 הלולב כל שבעה, שמצוותו כל שבעה מן התורה, ופאן – דברי
 רבי יוחנן בזמן שאין בית המקדש קיים שמצות לולב מן התורה
 אינה אלא ביום הראשון, לפיכך אין מברכים בשער הימים שאינם
 אלא מדרבנן. אלא סוכה אסוכה קשיא שהרי מצות סוכה נהגת
 מן התורה שבעה ימים בכל מקום ובכל זמן. מתרצת הגמרא:
 מחלוקת תנאי היא, דתניא תפילין כל זמן שמיניהן מברך עליהן
 ואפילו חלצם והניחם כמה פעמים ביום אחד מברך כל פעם, דברי
 רבי. והקמים אומרים, אינו מברך אלא שחזרת בלבה, שאפילו אם
 חלץ והניח שנית אינו מברך שוב, ורק ביום המחזרת מברך שנית,
 כיון שהלילה שאינו מחוייב בהנחת תפילין מפסיק בין הימים. ואם
 כן לדעת רבי אף על מצות סוכה יש לברך בכל פעם שנכנס
 לסוכה, וכדברי רבי יוחנן, ולדעת חכמים אין מברך אלא ביום
 ראשון כיון שסוכה נהגת ביום ובלילה ואין הלילות מפסיקים,
 הכל ביום אחד הוא, וכדברי הברייתא.
 אהמר, אפי אמר הלכתא פריי שמברך על תפילין כל פעם
 שמיניהן, ורוא אמר הלכתא פריי שמברך עליהן רק פעם אחת
 ביום. אמר רב מר בריה דרב שמואל, חיונא ליה לרבא דלא עבדי
 על שמעיה – ראיתי שלמעשה לא נהג רבא כפי שפסק כרבנן לברך
 על תפילין רק פעם אחת ביום, אלא מקדים בבוקר וקאי ועיל לביה
 הפסא משום שתפילין צריכין גוף נקי שלא יפיה בהם, ונפיק ומשי
 ידיה – יוצא ורוחצו ידיו ומנח תפילין ומברך ברכת להניח תפילין.
 ובי אבסריד וימנא אחרניא – כשהוצרך לנקביו פעם נוספת, חלץ
 את תפיליו ועיל לביה הפסא ונפיק ומשי ידיה ומנח תפילין ומברך
 שנית. הרי שנהג כרבי לברך כל זמן שמיניהן את התפילין אפילו
 כמה פעמים ביום. פוסקת הגמרא: ואנן נמי פריי עבדינן שכל פעם
 שמפסיק בעשיית מצוה צריך לחזור ולברך כשמקיימה פעם
 נוספת, ולכן מברכין על שבעה על מצות סוכה, וכן באותו היום
 אם יצא ממנה וחזר שוב לאכול בה צורת לחזור ולברך. וכן אמר
 מר זוטרא, חיונא ליה לרב פפי דכל איתא דמנח תפילין מברך,
 אפילו כמה פעמים ביום וכדעת רבי. רבנן דבי רב אשי כל איתא
 דמשמשי בהו מברכי, ואפילו לא חלצו את התפילין והניחיהו
 שנית, וזה משום שחייב אדם למשמש בתפיליו כל שעה כדי שלא
 יסיד דעתו מהם, ובכל פעם שהיו ממשמשין בתפיליהן היו מברכין
 'אשר קדשנו במצותיו וצונו לשמור חוקיו'.
 אמר רבי יהודה אמר שמואל, מצות לולב כל שבעה מברך עליה.
 ורבי יהושע בן לוי אמר, יום ראשון מצות לולב מדאורייתא ולכן
 חשובה לברך עליה. מברך ואילך נטילת לולב בגבולין מצות וקנים
 – מדרבנן היא, ולכן אינו מברך בשאר הימים. ורבי יצחק אמר,
 כל יומא מצות וקנים. משמעות דברי רבי יצחק הם על כל ימי חג
 הסוכות ללא יוצא מן הכלל. מקשה הגמרא: ובי אפילו יום ראשון
 מצות וקנים הוא, והא קיימא לן (לעיל מג) דנטילת לולב ביום ראשון
 דאורייתא היא. מתרצת הגמרא: אימא כוונת רבי יצחק לשאר ימי
 החג בן וחוץ מיום ראשון, מקשה הגמרא: אי הוי דברי רבי יצחק
 היינו כדברי יהושע בן לוי, ומדוע הובאו דבריו כאילו הוא חולק
 עליו. מתרצת הגמרא: אימא וכן אמר רבי יצחק, ואכן רבי יצחק

סוכה. פרק רביעי - לולב וערבה דף מו עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזליץ) קסא רש"י

העושה לולב - בערב יום טוב. לעצמו - ולא לאחרים. כאן בזמן בית המקדש - ממברכין עליו במקדש כל שבעה, דמזאורייתא היא. כרבי יוחנן, דתלי טעמא בדאורייתא. כל זמן שמניחין - ואפילו חולצין ומניחין מאה פעמים ביום. וגבי סוכה נמי, אף על גב דלא מפסקי לילות מימים, וכחד יומא אריכא הוא - ממברכין עליה בכל יום, דהוא דומיא דחולצין ומניחין. אלא שחירת - ובסוכה נמי, כיון דבחד יומא הוא - סגי בברכה של יום ראשון. דלא עבד כשמעתיה - אלא כל זמן דמנח תפילין ממברך. הכי גרסינן: ואנן נמי כרבי עבדינן ומברכין כל שבעה - ואף על גב דבחד יומא הוא. ובלולב נמי, כל שבעה, ואף על גב דמדברגן - ממברכין עליה, כי היכי דמברכין בנר חנוכה ובמגילה דרבנן, דקם ליה רב ושמואל בחד שיטתא בלולב, ורבין נמי משמיה דר' יוחנן אמר: לולב שבעה. דמשמשי כהו - דקימא לן, חייב אדם למשמש בתפילין כל שעה, קל וחומר מצין, בפרק קמא דיומא (זב). מצות לולב שבעה - לברכה. יום ראשון מצות לולב - דאורייתא, ועיקר, ובעיא ברכה. מכאן ואילך מצות זקנים - רבן יוחנן בן זכאי וסיעתה. דרבנן לא בעיא ברכה. ואף רב סבר לה כל שבעה - בעי ברכה למצות לולב, ואף על גב דמדברגן הוא - בעי ברכה. דאמר רב - בנר חנוכה דמדברגן היא, ובעי ברכה - הכא נמי לא שניא. הוראה נר חנוכה - קאי על שלא הדליק בביתו, ועובר ברשות הרבים ורואה אותה בפתחי ישראל, שמצוה להניח בפתח - צריך לברך על הראשונה. מברך שתיים - "שהחיינו" ו"שעשה נסים", שאין על ההוראה לברך "להדליק הנר". מכאן ואילך - זמן ליכא. המדליק מברך - להדליק נר "שעשה נסים". והוראה - "שעשה נסים" לחודיה. והיכן צונו - הואיל והוא מדבריהם. מתי לא בהדיא - לרא דרב גבי לולב, ולא שמע לה מכללא דנר חנוכה. מברך שתיים - לישב בסוכה. וזמן. מצות חריבה - לישול לולב, לישב בסוכה, להניח תפילין, להעטוף בציצית. על הפצות - ויצא ידי כולן. כל יום מעין ברכותיו - של שבת מעין של שבת, של חול מעין של חול, של יום טוב מעין של יום טוב, המאורע. מחזיק

העושה לולב לעצמו אומר: "ברוך שֶׁחֵיֵינוּ וְקִיְמָנוּ וְהַנִּיעָנוּ לְזִמְן הַזֶּה". נְטִילָה לְצֵאת בּוֹ אומר: "ברוך אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל נְטִילַת לֹולֵב". ואף עַל פִּי שֶׁבִירָךְ עָלֵינוּ יוֹם רָאשׁוֹן - חֲזוֹר וּמְבָרֵךְ כָּל שִׁבְעָה. הַעוֹשֶׂה סוּכָה לְעַצְמוֹ אומר: "ברוך שֶׁחֵיֵינוּ וְקִיְמָנוּ" כו'. נִכְנֵס לִישֵׁב בָּהּ אומר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לִישֵׁב בַּסּוּכָה". וְכֵן שֶׁבִירָךְ יוֹם רָאשׁוֹן - שׁוֹב אֵינוּ מְבָרֵךְ. קִשְׂיָא לֹולֵב אֲלוּלָב, קִשְׂיָא סוּכָה אֲסוּכָה! בְּשִׁלְמָא לֹולֵב אֲלוּלָב לֹא קִשְׂיָא, כָּאֵן - בְּזִמְן שִׁבִּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם, כָּאֵן - בְּזִמְן שְׁאִין בֵּית הַמִּקְדָּשׁ קִיָּם. אֲלֵא סוּכָה אֲסוּכָה קִשְׂיָא! תְּנָאי הֵיא; דְּתַנָּי: תְּפִלִּין, כָּל זִמְן שֶׁמְנִיחִין מְבָרֵךְ עֲלֵיהֶן, דְּבִרִּי רַבִּי. וְחֻכְמִים אומר: אֵינוּ מְבָרֵךְ אֲלֵא שְׁחִירָה בְּלָבָד. אֲתֵמַר, אֲבִי אֲמַר: הִלְכְּתָא כְּרַבִּי, וְרַבָּא אֲמַר: הִלְכְּתָא כְּרַבְּנֵן. אֲמַר רַב מִרִּי בְּרַה דְּבֵית שְׁמוּאֵל: חֲזוּנָא לִיה לָרַב דְּלֹא עָבִיד בְּשִׁמְעָתִיה, אֲלֵא מְקַדִּים וְקָאִי וְעִיִּל לְבֵית הַכֶּפֶס, וְנָפִיק וּמָשִׁי יְדִיה וּמִנַּח תְּפִלִּין וּמְבָרֵךְ. וְכֵי אֲצַמְרִיד זִמְנָא אַחֲרֵינָא - עִיִּל לְבֵית הַכֶּפֶס, וְנָפִיק וּמָשִׁי יְדִיה, וּמִנַּח תְּפִלִּין וּמְבָרֵךְ. וְאַנְּן נָמִי כְּרַבִּי עָבְדִּין, וּמְבָרְכִין כָּל שִׁבְעָה. אֲמַר מִר וּזְמַרָא: חֲזוּנָא לִיה לָרַב פֶּפֶי, דְּכָל אֵימַת דְּמִנַּח תְּפִלִּין מְבָרֵךְ. רַבְּנָן דְּבִי רַב אֲשִׁי, כָּל אֵימַת דְּמִשְׁמָשִׁי בְּהוּ מְבָרְכִי. אֲמַר רַב יְהוּדָה אֲמַר שְׁמוּאֵל: מִצְוַת לֹולֵב כָּל שִׁבְעָה. וְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי אֲמַר: יוֹם רָאשׁוֹן מִצְוַת לֹולֵב, מִכָּאֵן וְאֵילָךְ מִצְוַת זְקִנִּים. וְרַבִּי יִצְחָק אֲמַר: כָּל יוֹמָא מִצְוַת זְקִנִּים. וְאַפִּילוּ יוֹם רָאשׁוֹן! וְהָא קִיָּמָא לָן דְּיוֹם רָאשׁוֹן דְּאֻרִּייתָא! אֵימָא: בַּר מִזִּים רָאשׁוֹן, אִי הֲכִי, תֵּינִי דְרַבִּי יְהוֹשֻׁעַ בֶּן לֹוי! אֵימָא: וְכֵן אֲמַר רַבִּי יִצְחָק. וְאַף רַב סָבַר: כָּל שִׁבְעָה מִצְוַת לֹולֵב. דְּאֲמַר רַבִּי

תֵּינִי בַר אֲשִׁי אֲמַר רַב: הַמְדִּילִק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה צָרִיד לְבָרָךְ, רַבִּי וְרַמְיָה אֲמַר: הָרֹואֶה נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה צָרִיד לְבָרָךְ. מַאי מְבָרֵךְ? אֲמַר רַב יְהוּדָה: יוֹם רָאשׁוֹן, הַמְדִּילִק מְבָרֵךְ שְׁלֹשׁ, הָרֹואֶה מְבָרֵךְ שְׁתֵּים. מִכָּאֵן וְאֵילָךְ, מְדִילִק מְבָרֵךְ שְׁתֵּים וְרֹואֶה מְבָרֵךְ אַחַת. וּמַאי מְבָרֵךְ - "ברוך אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה". וְהֵיכֵן צֻנְנוּ? מ"לא תסור". וְרַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק אֲמַר: "שֶׁאֵל אֲבִיד וְיִגְדֵּךְ". מַאי מְמַעַט - זִמְן, אֵימָא מְמַעַט נִסִּי! גַּם כָּל יוֹמָא אִתִּיחַ. רַב נַחֲמָן בַּר יִצְחָק מְתִינֵה בְּהָדִיא, אֲמַר רַב: כָּל שִׁבְעָה מִצְוַת לֹולֵב. תְּנִי רַבְּנָן: הַעוֹשֶׂה סוּכָה לְעַצְמוֹ אומר: "ברוך שֶׁחֵיֵינוּ וְקִיְמָנוּ" כו', נִכְנֵס לִישֵׁב בָּהּ אומר: "אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ" כו'. הִיתָה עֲשׂוּיָה וְעוֹמֶדֶת, אִם יָכוֹל לְחַדֵּשׁ בָּהּ דָּבָר - מְבָרֵךְ, אִם לֹא - לֹא שֶׁיִּכְנֶס לִישֵׁב בָּהּ מְבָרֵךְ שְׁתֵּים. אֲמַר רַב אֲשִׁי: חֲזוּנָא לִיה לָרַב כְּהֵנָּה דְּקֵאמָר לְהוּ לְכוּלְהוּ אֶפְסָא דְקִדְּוִשָּׁא. תְּנִי רַבְּנָן: הֵוֹי לְפָנֵינוּ מִצְוַת הַרְבֵּה, אומר: "ברוך אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ עַל הַמִּצְוֹת". רַבִּי יְהוּדָה אומר: מְבָרֵךְ עַל כָּל אַחַת וְאַחַת בְּפָנֵי עֲצֻמָּה. אֲמַר רַבִּי זִירָא וְאִיתִימָא רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפָּא: הִלְכְּתָא כְּרַבִּי יְהוּדָה. וְאֲמַר רַבִּי זִירָא וְאִיתִימָא רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפָּא: מַאי מְעָמָא דְרַבִּי יְהוּדָה - דְּכִתְבִּיב: "ברוך ה' יוֹם יוֹם", וְכֵי בְּיוֹם מְבָרְכִין אוֹתוֹ וּבְלִילָה אֵין מְבָרְכִין אוֹתוֹ? אֲלֵא בָּא לומר לָךְ: כָּכֵל יוֹם וְיוֹם תָּן לוֹ מַעֲיֵן בְּרַכּוּתוֹ, כָּכֵל דָּבָר וְדָבָר תָּן לוֹ מַעֲיֵן בְּרַכּוּתוֹ. וְאֲמַר רַבִּי זִירָא וְאִיתִימָא רַבִּי חֲנִינָא בַר פֶּפָּא: בָּא וְרָאָה שְׁלָא כְּמִדַּת הַקְדוּשׁ בְּרוּךְ הוּא מִדַּת בֶּשֶׁר וְדָם; מִדַּת בֶּשֶׁר וְדָם, כָּלִי רִיקוֹן

הַעוֹשֶׂה סוּכָה לְעַצְמוֹ - דְּחֻקָּא נָסֵק לְעַצְמוֹ אֲבָל לֹא מְבָרֵךְ מִיֵּד לְהֵיא תָנָא, דְּסָבַר דָּאֵין מְבָרֵךְ לַעֲשׂוֹת כִּידִירִיקָן פֶּרֶק "הַתְּכַלֵּת" (מִנְחוֹת מִנָּח, וְשִׁסְב). וְאִיכָא תָנָא דְתַנִּי בִירושלַי בְּפֶרֶק "הָרֹואֶה": עֲשָׂא לְעַצְמוֹ מְבָרֵךְ לַעֲשׂוֹת סוּכָה, עֲשָׂא לֹאחַר מְבָרֵךְ לַעֲשׂוֹת סוּכָה וְלִשְׁמוֹ. הַעוֹשֶׂה סוּכָה לְעַצְמוֹ מְבָרֵךְ שְׁחֵיֵנוּ - צָרִיךְ לַפְרֹשׁ טַעַם מַאי שָׁנָא דִישׁ מִצְוַת שְׁתִּיקֵנוּ לְבָרֵךְ "שְׁחֵיֵנוּ", וְשֵׁשׁ מִצְוֹת שְׁלָא תִקְנוּ. בַּעֲשִׂית סוּכָה וְלֹולֵב תִּקְנוּ, כְּדֹאשְׁכּוֹן הַכָּא. וּבַעֲשִׂית צִיצִית וְתְפִלִּין לֹא תִקְנוּ, כְּדִמְוּכּוֹן פֶּרֶק "הַתְּכַלֵּת" (גַּם זֶה שֵׁם) דְּמַפְרֹשׁ ר' יוֹחָנָן מַאי מְבָרֵךְ בְּהָדִי בְּרַכּוֹת שֶׁל יוֹם וְתְפִלִּין שֶׁל רֹאשׁ, וְאֵילוּ לַעֲשׂוֹת תְּפִלִּין לֹא מְבָרֵךְ, דְּלֹא חֲשִׁיב לִיה. וְכִמְּן כֵּן יֵשׁ לְדַקְדָּק ד"שְׁחֵיֵנוּ" נָמִי לֹא מְבָרֵךְ, מְדֹלָא חֲשִׁיב לֵה. וְכֵן אֲפִרְיִין הָבֵן מְבָרֵךְ "שְׁחֵיֵנוּ" כְּדֹאִיתָא בְּסוּף פֶּרֶק "עֵרֵבִי פִּסְחִים" (פִּסְחִים קָאָב), וְאֵילוּ אֲמִילָא לֹא מְבָרֵךְ, מְדֹלָא חֲשִׁיב בְּפֶרֶק "הַתְּכַלֵּת" (מִנְחוֹת שֵׁם) וּבְסוּף "ר' אֲלִיעֶזֶר דְּמִילָה" (שִׁבַּת קָלָב), בְּהָדִי בְּרַכּוֹת שֶׁל מִילָה, וְכֵן אֲקִירָאֵת מְגִילָה מְבָרֵךְ "שְׁחֵיֵנוּ" כְּדֹאִיתָא בְּרִישׁ "הִקְרָא אֵת הַמְגִילָה עוֹמֵד" (מְגִילָה כָאָב), וְאֵילוּ אֲקִירָאֵת הִלֵּל לֹא מְבָרֵךְ וְנִרְאָה, דְּמַצּוּה שִׁישׁ עֲלֵיהָ שְׁמֻחָה - תִּקְנוּ "שְׁחֵיֵנוּ". וְדֹאמְרִין ב"הָרֹואֶה" (בְּרַכּוֹת נְדָא) דְּמְבָרֵךְ עַל כָּלִים חֲדָשִׁים כְּתַב רַב שְׁרִירָא גֵאוֹן דְּלֹא מְכַבְּיֵן עֲלֵיהָ. וְדִמְסָקִין בְּפֶרֶק "כָּכֵל מְבָרֵךְ" (עֵירוּבִין זב), דְּבַעֲיָן מִיֵּד דְּרֹאֵתִי מוֹמֵן לִזְמַן. וְקִשְׁיָא מַפְרִיִין הָבֵן. נִכְנֵס לִישֵׁב בַּהּ מְבָרֵךְ "לישב בסוכה" - מְדֹלָא קָאמַר מְבָרֵךְ שְׁתֵּים, כְּדֻקְתָּי סִיפָא בַּעֲשִׂיהָ וְעוֹמֶדֶת וְאֵין יָכוֹל לְחַדֵּשׁ בַּהּ דָּבָר - שְׁמַעַת דְּנָפִיק אַחַת דְּבִירָךְ אַעֲשִׂיהָ "שְׁחֵיֵנוּ". וְתִימָנָה: וְתִיפּוֹק לִיה דְּמְבָרֵךְ מִשּׁוּם יוֹם טוֹב, כִּמְּן שְׁמַבְרִכִין אֵיזִים טוֹב דְּפַסַח וְעֶצֶר וְכָל שָׁאר יְמִים טוֹבִים! וְשִׁמָּא כִּיּוֹן דְּסוּכָה מְחַמֵּת חֹג קֹאֲתִיא - סָבַרָא הוּא דְּזִמְנִי דִידֵהּ, אִף עַל פִּי שְׁבִירָךְ בְּחוּל - פְּטוּר הוּא אִף בְּהוּ, וְזִמְנִי כִי קָא אֲתִי - מְחַמֵּת מוֹעֵד קֹאֲתִי אֲפִילוּ בְּלֹא יוֹם טוֹב כְּדֹאמַר לְקַמֵּן (מזב), דֹּאִי לֹא בִירָךְ הֵאֲדִירָא - מְבָרֵךְ לְמַחֵר אוֹ לִימָנָא אַחֲרָא. דְּכָל אֵימַת דְּמִשְׁמָשִׁי מְבָרְכִי - דְּמַצּוּה לְמַשְׁמֹשׁ בָּהּ שְׁלֹא יִסִּיחַ דַּעְתּוֹ, דְּבִפְרָק קָמָא דִּיּוֹמָא (זב) יִלְפִינָן מְצִין: וְמַה צִּיץ שָׁאִין בּוֹ אֲלֵא אוֹכְרָה אַחַת. וְלֹא אַתְפַּרֵּשׁ מַאי הוּא מְבָרֵךְ, אִם מְבָרְכִין "לְשִׁמּוֹר אֶת חֻקֶּיךָ" כִּמְּן שְׁמַבְרִכִין בְּתַר דְּמַסְלִקִין תְּפִלְתּוֹ, או "לְהַנִּיחַ" כִּמְּן שְׁמַבְרִכִין בְּשַׁעַת הַנְּחִיָּה, כְּדֹאִיתָא ב"הִקְוִינָן רַבָּה" (מִנְחוֹת לֹאָ, וְשִׁס). דְּהָכָא חֲרִי מוֹנִיחִין וְעוֹמֶדֶת, וּמִסְתַּבְרָא דְּמַבְרִכִין "לְשִׁמּוֹר חֻקֶּיךָ" כִּמְּן דְּמַבְרִכִין לְשִׁמּוֹר בְּתַר דְּמַסְלִקִין תְּפִלְתּוֹ, כְּדֹאִיתָא פֶּרֶק "בֵּא סִימָן" (נְדָא זב). הָרֹואֶה נֵר שֶׁל חֲנוּכָּה צָרִיךְ לְבָרֵךְ - בְּשָׂאֵר מִצְוֹת, כִּנּוֹן אֲלוּלָב וְסוּכָה לֹא תִקְנוּ לְבָרֵךְ לְרֹואֶה אֲלֵא גַבִּי נֵר חֲנוּכָּה מְשׁוּם חֲבִיבוֹת הַנֵּס. וְגַם מְשׁוּם שִׁישׁ כִּמְּן בְּנֵי אָדָם שָׁאִין לָהֶם בְּתִים וְאֵין בִּידֵם לְקִיָּם הַמִּצְוָה. וְטַעַם רָאשׁוֹן נִיחָא, דְּלֹא תִיקַשׁ לִיה מוֹחָה. וְעוֹד יֵשׁ לַפְרֹשׁ דָּאֵין שִׁיךְ לְתַקֵּן לְרֹואֶה בְּרַכְיָה שָׁאִין הַעוֹשֶׂה מְבָרֵךְ. אַתְרָג

אתרוג בשביעי אסור - אפילו לאחר שיצא בו, כמו שמפרש דלכולי יומא אתקצאי.

ואפילו לריש לקיש, דאמר בשביעי מותר - היינו לבתר דנפק ביה, כדאמרין:

למצותה אתקצאי. ותימה: ר' חנינא, דאמר פרק "לולב הגזול" (סוכה לו.ב) דמטביל ביה

ברישא, והדר נפיק ביה - כמאן? דלא כרבי יוחנן ולא כריש לקיש? ויש לומר, כיון דלא אבל

ליה כוליה, ומשיר בה כשיער דמצי נפיק ביה -

שרי אפילו לר' יוחנן, ואף על גב דממה נפשך

נאסרה כולה ביזם ראשון, וחסר כל שהוא פסול

- דלמא רבי חנינא הפריש כולה ליום ראשון,

ואתקצאה לשאר הימים, מיד דהוה אשבעה

אתרוגין לשבעת הימים דלקמן בשמעתין, ואף על

גב דתנאי דמזני בסוכה לא מוזני אלא באומר

"אני בודל מהן כל בין השמשות", כדאייתא פרק

"המביא בדי יין" (ביצה לב) ודבא ביזם ראשון

ממה נפשך בודל מכולן - הא אמרין התם:

אתרוג דמפסקי לילת מימים - כל חד וחד באנפי

נפשיה, סוכה דלא מפסקי לילת מימים - כולה

כחד יומא אריכתא דמי. והיה ר' חנינא מתנה

כוליה ליום ראשון, ובשאר הימים אינו בודל

ממקצתו בבין השמשות שלחן, ומיהו קשה:

דלעיל פרק "לולב הגזול" (לחא) גבי מי שבא

בדרך ואין בידו לולב, דקתני: לכשיבא לביתו יטול

על שולחנו. משמע בנגמרא דמפסקי סעודתו

בשילול לולב, וכל שכן שלא יתחיל. אם כן, רבי

חנינא היכי מטביל בה ברישא? וצריך לומר דהכי

קאמר: מטביל בה היום, ונפיק בה למחר.

תינוקות אין גדולים לא - פירוש במתניתין.

דאי איתרמי ליה סעודתא - אף

על גב דאתרוג נמי מוקצה בין השמשות טעם

ספק יום - לא קשיא מיד, כדפרישת פרק קמא

(י.ב ושם בדיבור המתווה "עד") גבי עיטרה

בקרמים. ואם תאמר: ולמה לי טעמא דאי איתרמי

ליה סעודתא? תיפוק ליה דאסור משום אסור

סתירת אהל! ויש לומר: דאיצטרך למיסר בשמיני

אפילו נפלה בחול המועד, הואיל ואתקצאי

לשבעה, ואפילו בין השמשות מחמת דהוה אבל

בה אם היתה קיימת, וכולה כחד יומא, כדפריש.

כיון דלא מפסקי לילת מימים. אי נמי, לענין נוי

סוכה, דאין בהם משום סתירת אהל.

אתרוג אפילו בשמיני אסורה - דגור אתרוג

אטו סוכה, כדמפרש פרק קמא גבי עיטרה

בקרמים. **דינוקא** מקנא קני אקניי לא מקני -

לא דמי לבר שטיא דפרק "ארבעה אחין" (יבמות

לא.א) דאמרין: כשהוא שוטה וכן, כשהוא שוטה

זכין, דשוטה גרע, ולא קני מקני. **שמיני** ספק

שביעי אסורה - בארץ ישראל דליכא ספיקא -

לא גזר אטו סוכה, אבל בבבל דאיכא ספיקא, אף

על גב דלא מברך ביה - גזר אטו סוכה. אבל

תשיעי ספק שמיני - לא גזר אתרוג אטו סוכה,

מיתב

יציא בה ואוכלה לאלתר. ורב אסי אמר: כל אחת ואחת יוצא בה ואוכלה למחר.

במאי קא מיפלגי? מר סבר: למצותה אתקצאי, ומר סבר: לכולי יומא אתקצאי. ואין

דאית לן תרי יומי היכי עבדינן? אמר אביי: שמיני ספק שביעי - אסור, תשיעי ספק

שמיני - מותר. מרימר אמר: אפילו שמיני ספק שביעי מותר. בסורא עבדי במרימר.

רב שישא בריה דרב אידי עביד פאפיי. והלכתא פאפיי. אמר רב יהודה בריה דרב

שמואל בר שילת משמיה דרב: שמיני ספק שביעי - שביעי לסופה ושמיני לפריכה,

ורבי יוחנן אמר: שמיני לזה ולזה, מיתב - כולי עלמא לא פליגי דיתביבון, כי פליגי

חג עצרת הוה. שמיני לזה ולזה - אף לענין סוכה הוי שמיני, ולקמן מפרש ואיל למילתיה. כולי עלמא לא פליגי דיתביבון בסוכה -

שמיני לזה ולזה.

שמיני לזה ולזה.

שמיני לזה ולזה.

שמיני לזה ולזה.

מחזיק - מה שנותנין לתוכו. מלא אינו מחזיק - מה שתוסף עליו. אם שמוע תשמע -

אם הורגלת לשמוע - אז תשמע, תוכל ללמוד ולהסתיף. ואם לאו - שלא הסית און

בילדותך לשמוע. לא תשמע - לאחר זמן לא יספיקו בידך. דבר אחר אם אתה שומע

בישן - מחזור על תלמודך ששמעת. תשמע בחדש - תתחבב בו להבין דברים חדשים

מתוך דברים ישנים. ואם יפנה לבבך -

להתייחס על מה שלמדת כבר, מלחור עליו.

שוב לא תשמע - משתפנה לבך בטלה שוב

אין משמיעין אותך, דהכי כתיב "אם יפנה לבבך

ולא תשמע" (דברים ל). אסור - לאבילה,

ואפילו לאחר שיצא בה, כדמפרש טעמא: קסבר

לכל שבעת הימים אתקצאי. סוכה אפילו

בשמיני אסורה - להסקה. וטעמא מפרש לקמן

מאי שנא מאתרוג. ואפילו בשבעה נמי מותרת

- משיצא בה, ואינה עומדת למצוה עוד,

דקסבר: למצוה אתקצאי, ותו לא. מיד

תינוקות שומטין בו? - בשביעי קאי במתניתין.

ויש מפרשים: מיד תינוקות, כלומר: מיד, אחר

סיום מצות לולב התינוקות שומטין את

לולביהן. כלומר: מניחין אותם, כמו שומטו

ומניחו בקרן זווית, והולכין ואוכלין אתרוגין.

ואין נראה, דאמרין (בבראשית רבה): מעשה

בחסדי אחד שנתן דינר לעני, והקניטו אותו

וברת, ולא היה לו במה להתפרנס, בשביעי של

ערבה הלך ושמת אתרוגין מיד התינוקות, כדחנן

תמן: מיד התינוקות שומטין בו, והיה אותו חסיד

עובר בספינה דרך כרך אחד, והוצרכו לבית

המלך לאתרוגין ומצוה לרפואה, ומכרן ביוקר

גדול, וחזר לביתו, אלמא: גדולים שטיי ליה

מיד התינוקות. פאי לאו הוא הדין - באתרוגין

של גדולים, נמי שרו באבילה. תינוקות יוקא -

שלא הוקצה למצוה גמורה. אבל של גדולים

שהוקצה למצוה גמורה - אסורין כל היום.

אורחא דמילתא - שאין דרך לשמט מיד

הגדולים את אתרוגיהם. הויא לבין השמשות

- שהרי מצותה כל היום. אתרוג לא הוי לבין

השמשות - משיצא בו שחרית. אתרוג אפילו

בשמיני אסורה - מינו דאסידי בין השמשות

דשמיני, משום דבין השמשות ספק יום הוא,

ובשביעי אתקצאי לכולי יומא. וכיון דבין

השמשות אסורה, ואף על גב דלא הויא לבין

השמשות - אסורה לכולי יומא. קם אבזה

דשמואל בשמיה דלוי - חזר בו מדבריו ואמר

כלי. קם רבי ירמיה בשמיה דאבזה דשמואל -

אמר בבית המדרש: בשביעי אסור בשמיני

מותר. אתרוג שנפסלה - רבואת נקט, דאפילו

נפסלה אסורה כל שבעה - שמתחילה לשבעה

הוקצה, אבל בשמיני מותרת. לא ליקני איניש

הושענא לניוקא - במתנה, עד שלא יצא בו

הוא. מקנא קני - דרבנן תקינו ליה זכיה

לנפשיה. אקניי לא מקני - אינו יכול לחזור

ולהקנותו לאביו במתנה, דלאו בר דעת הוא.

ובפלוזתא - הא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן

לקיש איפלוג נמי רב ורב אסי, וכיון דקמו רב

אסי ורבי יוחנן בחדא שיטתא - הלכתא

כוותיה, ואסורה בשביעי ומותרת בשמיני.

והיינו דקבעי: ואנן דאית לן בשמיני תרי יומי,

הכי עבדינן? מי אסורין ליה ביזמא קמא משום

ספק שביעי, או לא? מרימר אמר אפילו תשיעי

ספק שמיני אסורה לא נרסין לה: שביעי לסוכה

- כדמפרש לה לקמן. ושמיני לברכה - שאומר

בתפלה וברכת המזון וקידוש "את יום השמיני

סוכה דף מז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עזו והדר" (ליום שישי) קסג

היום השביעי וכדעת רבי יוחנן הוקצה אף לבין השמשות של
היום השמיני, שהוא ספק יום, ובין שהוקצה לבין השמשות
הוקצה לכל היום השמיני ואף שאינו ראוי לקיים מצוותו בין
השמשות משיצא בו שחריתו. ואבנה דשמואל אמר, אחרון בשביעי
אסור, בשמיני מותר, כדעת רבי יוחנן לעיל. לאחר זמן קם אבנה
דשמואל בשיטתיה דלוי – חזר בו אביו של שמואל מדעתו
הראשונה והסיק כדעת לוי שאתרוג אסור אף ביום השמיני. קם
רבי יוחנן בשיטתיה דאבנה דשמואל – רבי זירא אמר בבית המדרש
שאתרוג אסור רק ביום השביעי, כשיטת אבנה דשמואל קודם
שחזר בו, דאמר רבי יוחנן, אחרון שנפסקה – אפילו אם נפסל ואינו
ראוי למצוותו, אסור לאוכלה כל שבועה, מפני שמתחילתו הוקצה
לשבעה ימים, אבל ביום השמיני מותר באכילה.
אמר רבי יוחנן, לא יליגי איניש הושענא לינוקא – לא יקנה אדם
לולב ומיניו במתנה לקטן ביוקא מביא קמא – ביום טוב הראשון
של החג לפני שיצא בו ידי חובתו. מבאר הגמרא: מאי מביא,
דינוקא מקנא קני אקניו לא מקני – בכח הקטן לקנות לעצמו אבל
אינו יכול להוציא מרשותו להקנות לאחרים כיון שאין בו דעת,
ואשתתב – ונמצא דאם ירצה הגדול לצאת לו לאחר שהקנה
לקטן, קא נפיק בלולב שאינו שלו, והרי ביום הראשון אין אדם
יוצא בלולב שאול שאינו בבעלותו. אבל אחר שיצא ידי חובת
לולב או בשאר הימים של החג יכול להקנות לקטן, אף שאין ביד
הקטן להקנות לו את לולבו, מפני שבשאר הימים אדם יוצא אף
בלולב שאינו שלו ושאלו מחבירו.
אמר רבי יוחנן, לא ילימא איניש דינוקא דיהיבנא קה מידי ולא יהיב
ליה – לא יאמר אדם לקטן שיתן לו דבר ולבסוף אין נותן לו, משום
דאחי לאנמוריה שיקרא – מלמדו בכך לשקר ולא לעמוד בדיבורו,
שנאמר (ירמיה ט ד) 'למדו – הרגילו לשונם דבר שקר'.
וכפולקתא דרבי יוחנן ורבי שמעון בן לקיש לענין אכילת האתרוג
ביום השביעי, נחלקו אף רב ורב אסי, דאיתמר הפריש שבועה
אתרוגין לשבועה ימים, ובכל יום יוצא ידי חובתו באתרוג אחר, אמר
רב כל אחת ואחת מן האתרוגים, יוצא בה ואוכלה לאלתר – באותו
יום שיצא בו ואינו צריך להמתין למחר, ורב אסי אמר, כל אחת
ואחת יוצא בה ואוכלה למחר, אבל אסור לאוכלו באותו יום.
מבאר הגמרא: במאי קא מפליגי, מר – רב קבר למצותה אתקצאי
וכיון שקיים מצוותו מותר באכילה, כדעת ריש לקיש, ומר – רב
אסי קבר שכיון שהוקצה למצוותו בתחילת היום לכולי יומא
אתקצאי – הרי הוא מוקצה במשך כל היום וכדעת רבי יוחנן.
להלכה אתרוג אסור באכילה ביום השביעי ומותר ביום השמיני,
וכן אם הפריש שבועה אתרוגים לשבעה ימים, כל אתרוג אסור
באכילה ביום שיצא בו, משום שרב אסי ורבי יוחנן מסכימים
לסברה זו. שואלת הגמרא: ואנן – בני חוץ לארץ דאית לן תרי
יומי – שני ימים טובים של גלויות, היכי עברדין לגבי אכילת
אתרוג ביום הראשון של שמיני עצרת שהוא ספק שביעי של חג
סוכות. אמר אביי, ביום השמיני שהוא ספק שביעי אסור האתרוג
באכילה, שהרי ביום שביעי אנו פוסקים שאסור, ואפשר שיום זה
הוא השביעי. אבל ביום התשיעי שהוא ספק שמיני מותר באכילה,
שודאי שאינו יום שביעי. מרימר אמר אפילו שמיני ספק שביעי
מותר, כיון שאין זה אלא ספק שביעי לא החמירו בו חכמים.
בסוקא עבדי במרימר, רב שישא בריה דרב אידי עבדי באביי.
והלכתא באביי.
אמר רב יהודה בריה דרב שמואל בר שילת משמיה דרב, יום שמיני
ספק שביעי הנוהג בחוץ לארץ שאינם בקיאים בקביעות החדשים,
ומספק נוהגים את יום שמיני עצרת שני ימים, דינו כשביעי לענין
סוקה שמספק חייבים לאכול בו בסוכה, ושמיני לענין פריכה
שאומר בתפילה וקידוש וברכת המזון את יום השמיני חג עצרת
הזה ולא את חג הסוכות הזה. ורבי יוחנן אמר, יום שמיני ספק
שביעי שמיני לזה ולזה – בין לענין מצות סוכה בין לענין הזכרת
המאורע בברכות היום.
מבאר הגמרא: מיתב בסוכה כולי עלמא לא פליגי – ואף רבי יוחנן
מודה דיתבין – שצריך לישב בסוכה מספק שמו יום שביעי הוא,
וחייבים לאכול בסוכה מן התורה, כי פליגי רב ורבי יוחנן

מחזיק מה שנותנין לתוכו, אבל אם יש לו כלי מלא אינו מחזיק מה
שמוסיף עליו. אבל מדרת תקדוש ברוך הוא אינו כן אלא כלי מלא
– אדם המלא דברי תורה, אם מוסיפים עליו דברי תורה וחכמה
מחזיק, וכלי ריקן – אדם בור שאינו חכם, אם שומע דברי תורה,
אינו מחזיק. שנאמר (דברים כח א) 'ויהיה אם שמוע תשמע וגו' בקול
ה' אלהיך, כפילות לשון שמיעה באה ללמדנו שאם שמוע – אם
הורגלת לשמוע, תשמע – תוכל לשמוע ולהוסיף על חכמתך, ואם
לא – שלא תהיה אחזק בילדותך, לא תשמע – לא יספיקו בידך
לשמוע אף לאחר זמן. דבר אחר יש לדרוש ויהיה אם שמוע תשמע
בקול ה' אלהיך, שאם שמוע פנין לחזור על התלמוד, תשמע
בפרש – תתחכם בו להבין דברים חדשים מתוך הישנים, ואם יפנה
לבד לבטלה ולהתייאש מלחזור על לימודך, שוב לא תשמע –
אין משמיעים אותך דברי תורה חדשים, שנאמר (דברים לו) 'ואם
יפנה לבדך ולא תשמע', שאם מפנה לבו מחזרה על הישן שוב אינו
שומע בחדש.
שנינו במשנה: מיד תינוקות וכו' שומטין את לולביהן ואוכלין
אתרוגיהן: אתרוג של מצוה כיון שהוא מיוחד ומוקצה למצוותו,
הרי הוא אסור באכילה כמבואר לעיל (א). וכן עצי הסוכה כיון
שהוקצו למצוותם אסורים בהנאה. אמר רבי יוחנן, אחרון של
מצוה, אפילו ביום שביעי של חג לאחר שיצא בו והשלים מצות
נטילתו שבעה ימים, אסור באכילה, אבל ביום שמיני מותר
באכילה, אמנם הסוכה אפילו בשמיני אסורה בהנאה, ואינו רשאי
להסיק את עציה, ולחלן יבואר טעם החילוק. וריש לקיש אמר,
אתרוג אפילו בשביעי נמי מותר באכילה. מבאר הגמרא: במאי קא
מפליגי בענין אתרוג, מר – ריש לקיש קבר האתרוג לזמן מצותה
אתקצאי ומשעה שגמר לקיים את מצוותו כבר אינו מוקצה ומותר
באכילה, ומר – רבי יוחנן קבר כיון שהוקצה בתחילת היום
השביעי למצוותו, לכולי יומא אתקצאי – הרי הוא מוקצה לכל
היום. איתביה ריש לקיש לרבי יוחנן ממה ששנינו במשנה שאחר
קיום מצות לולב ביום השביעי, מיד תינוקות שומטין את לולביהן
ואוכלין אתרוגיהן – הגדולים שומטים מיד הקטנים את אתרוגיהם
ואוכלים אותם, הרי שהאתרוגים מותרים באכילה, מאי לאו הוא
הדין לאתרוגיהם של הגדולים שאף הם מותרים באכילה ביום
השביעי לאחר שסיים מצוותו, וקשה על שיטת רבי יוחנן שסובר
שאתרוג אסור באכילה כל היום השביעי. דוחה הגמרא: לא,
אתרוגי תינוקות דוקא הם שהגדולים שומטים ואוכלים, משום
שהקטנים אינם חייבים במצוות ולא הוקצו אתרוגיהם למצוה
גמורה, אבל אתרוגי הגדולים אסורים באכילה עד תום היום
השביעי. איך דאמר, איתביה רבי יוחנן לריש לקיש, מיד
התינוקות שומטין את לולביהן ואוכלין אתרוגיהן, דייק רבי יוחנן,
דווקא אתרוגי התינוקות אין – הותרו באכילה משום שלא הוקצו
למצוה גמורה מן התורה, אבל אתרוגי הגדולים לא הותרו
באכילה עד תום היום השביעי. דוחה הגמרא: הוא הדין דאפילו
אתרוגי הגדולים מותרים באכילה, והאי דקתני תינוקות, אורחא
דמלתא קתני שאין דרך לשמוט את האתרוגים מידי הגדולים אלא
מידי הקטנים.
אמר ליה רב פפא לאביי, לרבי יוחנן שאמר אתרוג בשביעי אסור
ובשמיני מותר וסוכה אפילו בשמיני אסורה, מאי שנא סוכה, ומאי
שנא אתרוג, הרי חיוב שניהם שבעה ימים ומה הטעם לחלק
בניהם. אמר ליה אביי לרב פפא, סוכה תחזיא – שראויה למצוותה
בין השמשות היום השביעי ובבניית היום השמיני, דאי
היתמיש ליה סעודתא בעי מיתב בגוה ויביב (בה) בגוה – שאם
חפץ לאכול חייב לאכול בסוכה דווקא, שהרי מצוותה כל היום
ובין השמשות הוא ספק שעדיין יום הוא, נמצא שאתקצאי –
הוקצתה הסוכה למצוה אף לזמן בין השמשות של היום השמיני,
ומינו דאתקצאי לבין השמשות שהוא ספק ליל שמיני, ונמצא
שהוקצה למקצת היום השמיני, אתקצאי לכולי יומא דשמיני,
אבל אתרוג דלא חזי לבין השמשות של היום השמיני, שכן משנטלו
בבורק יצא בו, לא אתקצאי לבין השמשות, וממילא לא אתקצאי
לכולי יומא דשמיני, ואחר שעבר היום השביעי מותר באכילה. ולוי
אמר אתרוג אפילו בשמיני אסור באכילה, שכיון שהוקצה לכל

נהוגות ביום. רבינא אמר, זה – יום שמיני של סוכות חלוק משלפניו
 – מהימים הסמוכים לו לפניו, שמצות לולב סוכה וניסוך המים
 נהגת כל שבעה ימים ואינם נהוגות ביום השמיני, וכיון שחילוקי
 הדינים מתחילים בהתקדש יום שמיני עצרת, מברך ברכת זמן
 כרגל חדש, וזה – שביעי של פסח אינו חלוק מששת ימי הפסח
 שקדמו לו, אלא חלוק רק משלפני פניו – מהיום הראשון שחובה
 בו לאכול מצה בלילה, לפיכך אין זה טעם שיברך מחמת כן
 שהחינו ביום השביעי. (אמר) רב פפא [אמר], הטעם ששמיני
 עצרת נחשב רגל בפני עצמו משום שהוא חלוק בקרבנותיו משאר
 ימי החג, שהקא – בשמיני עצרת בתיב בקרבנות המוסף 'פר' אחד
 בלבד, שנאמר (במדבר כט להלל) 'ביום השמיני עצרת תהיה לכם וגו',
 והקרבנותם עלה אשה ריח ניחח לה' פר אחד וגו', והתם – בשאר
 ימי החג שלפניו בתיב 'פרים' כלומר קרבים בהם פרים רבים,
 שביום הראשון קרבים שלשה עשר פרים, ומספרם מתמעט מיום
 ליום עד שביום השביעי קרבים שבעה פרים (שם יגילג), ואם היה
 היום השמיני המשך לימי החג היה ראוי להקריב בו ששה פרים,
 לפי דרך הפרים שהתמעטו מיום ליום, הרי שהוא רגל בפני עצמו,
 ולפיכך מברך בו זמן, מה שאין כן בשביעי של פסח שאינו חלוק
 במגין קרבנותיו מהימים שלפניו. רב נחמן בר יצחק אמר, יש
 להוכיח מלשון הפסוק ששמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו, שהקא
 – ביום שמיני עצרת בתיב (שם כט לה) 'ביום השמיני עצרת תהיה
 לכם', ללא תוספת וא"ו בתיבת 'ביום' לחברו לימי החג הראשונים
 הכתובים לפניו, והתם – בכל יום משבעת ימי החג הסוכות בתיב
 (שם כט ידלג) 'וביום', כמו 'וביום השני' 'וביום השלישי' וכן הלאה,
 וא"ו מוסיף על ענין ראשון וכל יום קשור ליום שלפניו, הרי
 שהשמיני הוא רגל בפני עצמו. רב אשי אמר, רמז אחר מן הכתוב
 שהוא רגל בפני עצמו, שהקא – ביום שמיני של חג בתיב (שם כט לו)
 'מנחתם ונספיהם לפר לאיל' כלומר ביום שמיני ששם 'התם' –
 ביום שביעי של חג הסוכות בתיב (שם כט לו) 'במספרם במשפחתם',
 ובהבדל לשוני זה הורתה לנו התורה שהיום השביעי הוא סיומו
 של חג הסוכות, ולכן כתוב בו 'במשפחתם', כלומר כמשפט קרבנות
 שאר ימי החג, ואילו היום השמיני הוא משפט חלוק לעצמו ואינו
 בכלל שאר הימים.
 לימא מסייע ליה – לדברי רבי יוחנן שאומרים ברכת זמן בשמיני
 עצרת, שנינו בברייתא תפריס תפריס תפריס האמורים בקרבנות
 המוסף לכל יום מחג הסוכות, מעבדין זה את זה, ואם חסר אחד
 מהקרבנות הללו אין מקריבין כלל. ורבי יהודה אומר, פרים אין
 מעבדין זה את זה ויכולים להקריב גם חלק ממנין הפרים הראוי
 לאותו יום, שהרי הפרים מתמעטין והולכין מיום ליום, שביום
 הראשון קרבים שלשה עשר פרים וביום השני שנים עשר פרים וכן
 הלאה, ונראה שהתורה לא הקפידה עליהם כל כך, ולכן אף
 האמורים לאותו יום אינם מעכבים. אבל האילים והכבשים ודאי
 מעכבים אף לרבי יהודה, שהרי מספרם קבוע לכל ימי החג, שני
 אילים וארבעה עשר כבשים. אמרו לו חכמים, והלא כולן
 מתמעטין והולכין בשמיני – אף האילים והכבשים מתמעטים
 בשמיני עצרת שקרבים בו איל אחד ושבעה כבשים, ואם יש ממש
 בסברא של מתמעטין והולכין להוכיח שאינם מעכבים זה את זה,
 היה לך לומר שאף האילים והכבשים אינם מעכבים זה את זה
 מטעם שמתמעטים בשמיני. אמר לון רבי יהודה, אין להוכיח
 מהתמעטות הקרבנות בשמיני עצרת, שכן שמיני רגל בפני עצמו
 הוא ואינו שייך לחג הסוכות, ואין זה נחשב שהקרבנות מתמעטין
 בו. מבאר רבי יהודה לענין מה שמיני עצרת רגל בפני עצמו, שכן
 ששבעת ימי החג מעניין קרבן לעצמן לפי סדר הקבוע
 בתורה, וישיר שהיו הלויים משוררים על הדוכן בענין מתנות עניים,
 מחמת שהוא עת האסיף ויש ליתן לקט שכחה ופאה ומעשרות,
 וקרבנה לעצמן כמבואר להלן, ולינה בירושלים בלילה אחרי
 שהקריב תניגתו, אף שמיני מענין קרבן לעצמו ואינו ממנין קרבנות
 חג הסוכות, וישיר לעצמו ואינו מסדר שירי החג, וקרבנה המבוארת
 להלן, ולינה.

לברכי – ברכת לישוב בסוכה, למאן דאמר [ורב] שדינו כיום שביעי
 לסוכה, ברכי נמי מברכין לישוב בסוכה ביום השמיני שהרי יתכן
 שהוא יום שביעי החייב בסוכה, למאן דאמר [רבי יוחנן] שמיני לזה
 ולזה, אף שמספק חייב במצות סוכה וצריך לאכול בתוכה, ברכי
 לא מברכין ברכת הסוכה, כדי שלא לזלזל בשמיני עצרת שהוא
 יום טוב, שיאמרו שכיון שחייב בסוכה שביעי הוא ואינו יום טוב
 אלא חול, וברכות אינן מעכבות את המצוה.
 אמר רב יוסף, נקוט דרבי יוחנן בידך שאין לברך בשמיני ספק
 שביעי לישוב בסוכה, משום דרב הונא בר ביזנא וכל גדולי הדור
 איפלגו [והדמנו] בסוכה בשמיני ספק שביעי, ואף שמינת הווי יתבי
 בסוכה, ברכי לא ברכי. הרי שסברו כרבי יוחנן, שואלת הגמרא:
 ודלמא סבידא להו במאן דאמר [לעיל מה] בין שפירך על מצות
 סוכה ביום טוב ראשון שוב אינו מברך בשאר הימים, ולפיכך לא
 בירכו על הסוכה, אבל לדעת החולקים וסוברים שמברכים על
 מצות סוכה כל יום, עדיין יש להסתפק אם ביום השמיני מברך כמו
 בשאר הימים או שמא אינו מברך. עונה רב יוסף: נמי – קיבלתי
 מרבותי בנוגע למעשה זה, דמאמר אתו – שוה גדולי הדור שהודמו
 לסוכה ההיא ביום שמיני ספק שביעי, כלו במקום מרעה בהמתו
 כל ימי החג ולא ישבו בסוכה, וכיון שלא ברכו על הסוכה אף ביום
 הראשון, מוכח שהטעם שלא בירכו הוא משום שסוברים שאין
 מברכין על הסוכה ביום זה.
 אימא דאמר, ברכי בולי קלמא לא פליגי דלא מברכין – רב ורבי
 יוחנן מסכימים שאין לברך ביום זה לישוב בסוכה כדי שלא לזלזל
 בשמיני עצרת לעשותו חול, כי פליגי למיתב – בעצם חיוב ישיבה
 בסוכה, למאן דאמר [ורב] שיום זה הוא [שבעה] [שביעי] לסוכה,
 מיתב יתבין כיון שיתכן שהוא חייב בסוכה, ולמאן דאמר שמיני
 לזה ולזה, מיתב נמי לא יתבין – אין צורך להחמיר לישוב בו
 בסוכה, שדינו כיום שמיני לכל הלכותיו. אמר רב יוסף, נקוט דרבי
 יוחנן בידך וכפי האיכא דאמרי שסובר שאין צריך לשבת בסוכה
 בשמיני ספק שביעי, משום דמאן דשמעתא של בן מחלקותו מני,
 רב יהודה בריה דרב שמואל בר יצחק, שכמבואר לעיל (מה) הוא
 בעל השמועה שאמר בשם רב שיום זה דינו כיום שביעי לענין
 סוכה, ובכל זאת רב יהודה בריה דרב שמואל עצמו לא נהג
 כשמועתו, אלא בשמיני ספק שביעי לבר בסוכה יתיב – ישב מחוץ
 לסוכה. פוסקת הגמרא: והלכתא מיתב יתבין בסוכה ברכי לא
 מברכין.
 אמר רבי יוחנן, אומרים זמן – ברכת 'שהחינו וקיימנו והגיענו לזמן
 הזה' ביום השמיני של חג הסוכות, ואין אומרים זמן ביום השביעי
 של פסח. ששמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו ואינו בכלל חג
 הסוכות, מה שאין כן שביעי של פסח שהוא בכלל חג הפסח,
 וברכת שהחינו שביקר ביו"ט ראשון של פסח פוטרת את כל החג.
 מבארת הגמרא: ואמר רבי לוי בר קמא ואיתימא רבי קמא בר
 חנינא, תרע ששמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו ודאי הוא לברכת
 זמן ונפרדת, שהרי יום שמיני דינו חלוק משאר ימי חג הסוכות
 בשלשה דברים, בישיבה בסוכה ונטילת לולב וניסוך המים, ששלש
 מצוות אלו נהוגות רק בשבעת ימי החג ולא ביום השמיני. ואפילו
 לרבי יהודה דאמר במשנה להלן (מה) בלוג היה מנפף כל שמונה
 ימים, ואין היום השמיני חלוק משאר הימים לענין מצות ניסוך
 המים, מכל מקום הרי חלוק משאר הימים בשני דברים, ישיבה
 בסוכה ונטילת לולב, שאינם נהוגים ביום השמיני.
 מקשה הגמרא: אי הכי שכיון שהוא חלוק לענין קיום מצוות החג,
 צריך לברך בו שהחינו בפני עצמו, שביעי של פסח נמי יש לברך
 בו שהחינו, שהרי חלוק מתחילת חג הפסח במצות אכילת מצה,
 דאמר מר אכילת מצה בלילה ראשונה חובה, מכאן ואילך אינה
 חובה אלא רשות שאם בא לאכול לחם חייב לאכול מצה ולא
 חמץ. דוחה הגמרא: הכי השקא, התם – יום שביעי של פסח רק
 מלילה הראשון הוא חלוק, אבל מיום הראשון אינו חלוק, שאף
 ביום הראשון אין חובת אכילת מצה, ואם כן אין זה נחשב שהיום
 השביעי חלוק שאף היום הראשון שוה לו, הקא – יום שמיני של
 סוכות אפילו מיום נמי חלוק, שכן מצוות סוכה לולב וניסוך המים

סוכה. פרק רביעי - לולב וערבה דף מז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל" (שטיינזלץ) קסה

מיתב כולי עלמא לא פליגי דיתבין — בלולב לא רצו לחקן כלל שיתלנו הלולב מספק, לפי שהוא יום טוב, ומוקצה לטלטול, ומיכבדא למילוליה שנוהג בו מנהג חול. אבל סוכה, פעמים שסוכתו עריבה עליו — אוכל בה אפילו ביום טוב.

גמירי דמאפר קאנו — באין מן האפר, שבהמותיו רועות שם, ולא ישוב בסוכה כל ימי החג. ואף על גב דאמרין "סוכת רועים" — לא היה להם.

הכא כתיב כמשפט — בכולהו כתיב "כמשפט" והאי בתרא כתיב "כמשפטם" — ואין זה בענין האחרים. דרב פפא דאמר בכולהו כתיב "פרים" ובהאי כתיב "פר" — דקאי אשמיני, וכן אהדיא דרב נחמן בר יצחק, אבל לרב אשי אשביעי קאי דכתיב ביה "כמשפטם", לפי שהוא סוף דהרגל וגמר החג כרב רחמנא "כמשפטם", לומר לך: זהו משפטם של ששה, ואין שמיני הבא אחריו כמשפט זה, לומר לך "כמשפטם".

שירי — פירש בקונטרס: לא פירש מהו שיר של שמיני. ובמסכת סופרים משמע שהיו אומרים בבית הכנסת "למנוח על השמינית", ושמן כמו כן היו אומרים הלויים בבית המקדש, וכן משמע בירושלמי.

לינה — ללון לילה של מוצאי יום טוב ראשון, דגמירין מפסח דכתיב (דברים טו) "ופנית בבקר והלכת לאחריך", ואי אפשר לומר "והלכת לאחריך" אלא בחולו של מועד, דביום טוב חייב בראיית פנים בעודה. אלא לבוקר של מוצאי יום טוב קאמר. וזה לא קשיא ליה לינה כל שבעה מי איכא — דפשיטא ליה דאיכא, דמי שלא הביא חגיגה יום ראשון והביא באחד הימים — צריך ללון לילה שאחריו. אבל אומן קשיא ליה, דלא אסיק אדעתיה אם לא אסור בראשונה שיאמרו בשני, ועוד, משום כוס. ואם תאמר: ותיפוק ליה משום דטעון לינה משום שלמי שמחה, דאיכא כל שמונה דתנן (מבב.) ההלל והשמחה כל שמונה. ואפילו בשאר ימות השנה, אם הביא קרבן — טעון לינת לילה, דכתיבא בספרי (פרשת ראה) "ופנית בבקר והלכת לאחריך" — מלמד שטעון לינה. כלומר, לא הובחזם דומיא דפסח. אין לי אלא אלו בלבד, מנין לרבות עופות ומנחת ועצים ולבונה — שנאמר: "ופנית" כל פינות שאתה פונה — מן הבקר ואילך. (ובפסח) שני פליגי תנאי בשמעתין, ובפרק "מי שהיה טמא" (פסחים צה.ב. ושם.) ובספרי מפרש טעמא דמאן דאמר טעון לינה — דהרי הוא כעצים ולבונה! ויש לומר: דמשכחת דלא מייתי קרבן ביום שבו לירושלים, כגון דשלח שלמו מאתמול, דנאכלין לשני ימים. ועוד: דבפרק קמא דחגיגה (ח.א. ושם.) תניא: "ושמחת בחגך" — לרבות כל מיני שמחות לשמחה. ואמרין בפסחים פרק "אלו דברים"

(ע.א.א.) אפילו בכסות נקיה ויין יטן. ובענין אחר לא משכחת לה שמחת שמונה כשחל יום ראשון להיות בשבת, משום דבעינן זביחה בשעת שמחה. וכי האי גונא אשכחן בירושלמי בפרק שני דביכורים, דתנן: ושעתין לינה. אמר ר' יונתן: בשאין עמון קרבן, אבל יש עמון קרבן — בלא כך טעונין לינה שמחת הקרבן. ובפרק "דם חטאת" (ובזבים צז.א. ושם) משמע קצת דטעונין לינה כל שבעת ימי הפסח, שכולן חשובין כלילה אחת, גבי הא דתנן: ר' טרפון אומר: אם בישל בכלי מתחילת הדרגל — יבשל בו כל הדרגל. ואמרין בגמרא: מאי טעמא דר' טרפון? אמר ר' יצחק, דאמר קרא "ופנית בבקר והלכת לאחריך" — הכתוב עשאו כולן בקר אחד. ואף על גב דלא קיימא מסקנא הכי, דפריך עלה: וכי אין פיגול ברגל, וכי אין נותר

לברוכי — "לישב בסוכה". ברוכי לא מברכינן — דשמיני הוא, ואין שם סוכות עליו. והיינו לזה ולזה, לסוכה — ולא מברכינן, לברכה — "את יום שמיני חג עצרת הזה". נקוש דר' יוחנן בירך — דאמר לא מברכינן לישב בסוכה. גמירי דמאפר קאנו — למדתי מרבתי שהן באו מן האפר, שבהמותיו רועות שם, ולא ישוב בסוכה כל ימי החג. ולא מברכינן — ואפילו לרב יהודה, דאמר: שביעי לסוכה.

דמרא דשמעתא מני רב יהודה בריה דרב שמואל — דאיהו אמר משמיה דרב, וחזינא ליה דלא עביד כשמעתיה. תרע — דאומר בו זמן, לפי שרגל בפני עצמו מזה. שהרי חלוק — משאר הימים. בשלשה דברים — אין יושבין בסוכה, ואין נוטלין בו לולב, ואין מנסכים בו מים. דתנן במתניתין (לעיל מבב.) סוכה וניסוך המים שבעה. ול' יהודה גמ' — דפליג בניסוך ואמר כל שמונה — הרי חלוק מיהא בשני דברים. בלוג היה מנסך כל שמונה — בתרתי פליג. דקאמר תנא קמא שלשה לוגין בכל יום — ואיהו אמר בכל יום לוג. וקאמר תנא קמא שבעה ולא שמיני — והוא אומר כל שמונה. מיום אינו חלוק — דאף יום טוב ראשון רשות. זה חלוק בשלפניו — שמיני חלוק מיום אתמול, שביעי אינו חלוק אלא מן הראשון. הכא כתיב **פר** והתם כתיב פרים — כל ימי החג קריבים פרים הרבה, ומתמעטין והולכין אחד ליום, עד יום שביעי שקריבין פרים שבעה. ובשמיני פר אחד לבדו, נמצא שאינו מסדר שאר הימים שהיה ולו להקריב בו ששה. התם כתיב "וביום" **והבא** כתיב "ביום" — כל ימות החג כתיב בזה "וביום השני" "וביום השלישי" אבל בשמיני כתיב "ביום השמיני" — חלוק מזה, ולא עשאו מוסף על הראשונים. **רב אשי** אמר — שביעי כתיב "במספרם כמשפטם". משמע כמשפט כל קרבנות שאר הימים, ובקרבנות שמיני כתיב "במספרם כמשפט" — עשאו משפט חלוק לעצמו. לימא מסייע ליה — לר' יוחנן, דאמר זמן בשמיני. **הפרים האילים הכבשים** — האמורים בקרבנות החג לכל יום. מעכבין זה את זה — אם חסר אחד מן הראוין ליום — אין מקריבין. שהרי **מתמעטין** — מיום אל יום. אלמא לא קפיד עליה רחמנא, הלכך אף האמורין ליום אין מעכבין. **אמרו** לו — אם מכאן אתה למד — אף האילים והכבשים לא יעכבו, שהרי כולן מתמעטין בשמיני. דכל ימי החג אילים שנים וכבשים ארבעה עשר, ובשמיני איל אחד ושבעה כבשים. **הנל בפני עצמו הוא** — ואין קרבנותיו בכלל שאר קרבנות החג, ואין למידן הימנו לקרבנות החג. **טעונין קרבנות** — לעצמן, אף זה קרבן לעצמו, ואינו מסדר האחרים. שיר — שהלויים אומרים בקרבנות. שמיני אינו מסדר

שיר החג, ולא פירש לי שיר של שמיני. אבל שיר של חג מפורש ב"החליל" (סוכה נה.א.) "בינו בויערים בעם" בו "חבו לזה" — כולן רמוזים על עסקי מתנות עניים. מפני שזמן אסיפה הוא, ועת ליתן לקט שכחה ופאה ומעשרות, שישמענו מפרישים ופרישו בעין יפה. **וברכה** — מפרש ואזיל מאי היא. ולינה — ללון לילה של מוצאי יום טוב הראשון בירושלים. דגמירין מפסח, דכתיב (דברים טו) "ופנית בבקר והלכת לאחריך". ביום טוב לא קאמר קרא, שהרי הוא יום שחייבו חכמים ליראות בעודה. כך פירשו בפרק קמא דראש השנה (ה.א.) ליראות בעודה כדי להביא עולת ראייה. ואי אפשר לומר "והלכת לאחריך" אלא בחולו של מועד, וקאמרין: בבקר, אלמא: חייב ללון מוצאי יום טוב בתוך העיר. ומי שלא הביא חגיגתו ביום ראשון והביא באחד מן הימים צריך ללון לילה שלאחריו.

נותר ברגלי מכל מקום לענין לינה יתכן דעשאן בקר אחד, כפשטיה דקרא שאחר הרגל ישוב לבינו. וניחא השתא דשמיני עצרת וביכורים דטענין לינה מיתרבו מדכתיב "ופנית", ולחג הסוכות בעינין דיקישא מחג המצות, ולא מיתרבי מדכתיב "ופנית". כדאמרין פרק קמא דראש השנה (הא, ושם): למאי הלכתא כתב רחמנא לחג הסוכות – לאקושי לחג המצות.

מה חג המצות טעון לינה – אף חג הסוכות טעון לינה. דאי משום דכתיב "ופנית" – הוה אמניא: לילה אחד, ואתיא דיקישא לאשמעינן דאסור לצאת מירושלים כל ז' ימי החג, שכל הרגל חשוב בקר אחד כחג המצות. וניחא נמי הא דקאמר' דבא שכשם ששבועת ימי החג טעון לינה.

הביכורים טעונים קרבן שיר תנופה ולינה – בפירק שלישי דביכורים (משנה ו) מפרש בדאמצע הקריאה היתה תנופה, דתנן: הגיע ל"ארמי אובד אבי" – מוריד הסל מכתפו, ואוחז בשפתותיו, וכוון מניח ידו תחתיו ומניפה וקורא מ"ארמי אובד אבי" עד שגמר כל הפרשה כולה, ומניחו בצד המזבח, ומשתחוה ויורא. משמע שלא היה מניף אלא בשעת הקריאה. אבל בספרי (פרשת ראה) משמע דאיכא שתי תנופות, דתנן "והנחתו לפני ה' אלהיך" – מלמד שטענין תנופה שתי פעמים: אחת בשעת קריאה ואחת בשעת השתחויה. וחתם בספרי דרש שתי תנופות מדכתיב: "ולקח הכהן הטנא מידך", כ"ר אליעזר בן יעקב. ושמא סבר לא נמי כרבי יהודה, דדרשי דבא "והנחתו" זו – תנופה, ולחצי בעי שתי תנופות ד"ולקח הכהן" באמצע קריאה כתיב, וכי כתיב "והנחתו" – גבי השתחויה כתיב. ומשמע לא לשון תנופה מלשון "לך נחא את העם" (שמות 19) = "?????מנאי-?????בלע", ומולך ומביא. אי נמי, מדאחר הנחת כהן כתיבא עוד הנחה אחריא לאתר קריאה – שמע מינה דלאחר הנחת כהן חזר ונטלו כדי לחזור ולהניח אחר קריאה, דהיינו בשעת השתחויה. אבל קשה: דבפרק בתרא דמכות (יחב) אמרין: מאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה – ר' אליעזר בן יעקב, מנא ליה דפליגי דלמא דרש תרויהו כונו תנא דספרי, והתם משמע דר' אליעזר מייית ליה "והנחתו" לומר דהנחה מעכבת בהן! ושמא מולא מייית כל חד דרשא דחבריה – מכלל דלא סבירא ליה. ומיהו, קשה: דרבי יהודה דרש תנופה מ"והנחתו" ואפילו הכי מוקי לה בשעת קריאה, כדתנן פרק שלישי דביכורים (משנה ו), משום ד"והנחתו" (קמא) גבי קריאה כתיב, לכך נראה דבספרי דרש תנופה להשתחויה, מדאיתקש להנחה. ועוד תנא שלישי דלית ליה תנופה כלל, כדמשמע הכא: מאן שמע דאמר תנופה – רבי יהודה, מכלל דרבנן לא בעו תנופה כלל. והוא תנא פרק "כל המנחות באות מצדה" (מנחות סא,א) דתנן התם: גבי אלו טענות תנופות: הביכורים כדברי ר' אליעזר בן יעקב. שמע מינה דרבנן לא בעו תנופה. וכי קאמר במכות מאן תנא דפליג עליה דרבי יהודה ר' אליעזר בן יעקב – ניהא ליה לאתרי דמשכח בהדיא. ועוד יש לומר: דשתי תנופות לאו דוקא, אלא לפי שיש ביכורים שאין טענין קריאה. כגון מן החג ועד הנוכה, כדתנן פרק קמא דביכורים (משנה ו), וקאמר דהטענין קריאה מניף

בהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף – לאו דוקא קאמר תחת יד הבעלים ממש – דאם כן הויה חציצה בין הכלי ובין הכהן, ובסוף "שתי מדות" מסקין גבי בעלים תברים: לפי כולוהו בהדי הדדי – קא הויה חציצה. אלא כדתנן פרק שלישי דביכורים (משנה ו) גבי סל של ביכורים: אוחז בשפתותיו, וכוון מניח ידו תחתיו ומניף. והיינו תחת יד הבעלים, ומיהו, בהדיא דבעלים חברים, פירש שם קונטרס: דבתנופת הכהן לא איכפת לן אם יש בה חציצה, דעיקר תנופה בבעלים היא. ותימה היא: מנא ליה הא? דתרויהו כתיב, והתם (מנחות סא,ב) תניא גבי תנופה דשלמים הא כיצד? כהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף. כיצד עשה? מניח אימורין על פיסת היד, חוזר ושוק עליהם. והתם מצינו למימר שאחוז הכהן באימורים היוצאין חוץ לפיסת היד. ולפי שהבעלים למעלה, קאמר תחת יד הבעלים. ובירושלמי דסוטה משמע קצת דהוי בנגיעה ממש, גבי תנופת מנחת סוטה, דפרקי בירושלמי: ואין הדבר כעור? מביא מפה ואינו חוצץ מביא כהן זקן ואפילו תימא ליה, אין יצר הרע מצוי לאותה שעה. מיהו מצינו למימר דאף על פי שזה למטה מן הכלי וזה למעלה מן הכלי – פעמים שנוגעין ידו בידה, על ידי שמתעסקין בתנופה.

מאי לאו זמן – דך ברכה דקאמר ר' יהודה מאי היא? לאו היינו זמן לעצמו? ברכת המזון – דעך השתא אמרין "את יום חג הסוכות הוה" ובאן "את יום שמיני חג עצרת הוה"? מכל מקום – היכי משכחת לה זמן בחולו של מועד, ואפילו לא בריך יומא קמא? הא בעינא כוס של יין, ואין יין מצוי לכל אדם בחולו של מועד. לויא – הא דקתני ברכה כל שבעה, ומפרשין דהיינו זמן. מסייע לרב נחמן – דאמר: אומר בשוק בלא כוס. מנין לפסח שני – האמור לטמאים לעשותו בחדש השני, שאינו טעון לינה בירושלים. ופנית בבקר – וסמך ליה "ששת ימים" וגו' פסח שני אינו אסור בחמץ, אלא שטעון מצה למצוה, ואוכל חמץ מיד. הכי גרסינן: מאי לאו למעושי נמי שמיני – דכיון דאינו אלא יום טוב יחיד – אינו טעון לינה. לא למעושי פסח שני דבוותיה – אינו ממעט אלא פסח שני לבדו, דבפסח קאי ובפסח קממעט. אבל שבוועת ושמיני, עצרת אף על גב דלא איתגרו שבעה ימים – טעון לינה. הכי נמי מסתברא – דלא ממעט ר' יהודה אלא פסח שני לחוד. טעונין קרבן – להביא עמדם שלמים. ובתלמוד ירושלמי יליף מ"זשמתה בכל הטוב" (בריים כו) ואין שמחה אלא שלמים, דכתיב (שם כו) "זבחת שלמים ואכלת ושמתה". ושרי נמי יליף לא מ"בכל הטוב" ואין טוב אלא שיר, ודולתם היו אומרים אותו. ומיהו שיר – "אורומך ה' כי דליתנ" (תהלים ל), דכתיב (יחזקאל לג) "פה קול ומטיב נגן". ובספרי (פרשת ראה) נמי תניא: "בכל הטוב" – זה השיר. ותנופה – לקמיה יליף לה. ולינה – התם יליף לה "ופנית בבקר" – הא למדת שכל הפניות שאחזה פונה לא יהו מלא בבקר. מאן שמע ליה דאמר תנופה – לביכורים. ר' יהודה – כדלקמן. וקאמר הכא טעונין לינה – ואף על גב דאין טענין ששה. דתניא – דאית ליה לרבי יהודה תנופה בביכורים. והנחתו זו תנופה – דבראש הפרשה נאמר "ולקח הכהן הטנא מידך והניחו לפני ה' וגו' ובספיה נאמר "והנחתו" – מכלל שחזר ונטלו, ולמה נטלו – לתנופה. זו הנחה – שמוציא לך שמצוה להניחו לפני המזבח, ואחר כך יטלוהו הכהנים ויאכלוהו. ודלמא – ההיא דקתני תנופה ולינה – ר' אליעזר בן יעקב הוא דשמעין ליה נמי דאמר טעונין תנופה. אבל כרבי יהודה לא מתוקמא, דאית ליה לר' יהודה: כל שאין טעון ששה אין טעון לינה, ולא חילף מהבא סברא דידך. ידיו תביאנה – בבעלים דשלמים כתיב גבי תנופה, דכתיב בספיה "לתניף אותו תנופה" וגו'. מה

מאי לאו – זמן? לא, ברכת המזון ותפילה. הכי נמי מסתברא. דאי סלקא דעתך זמן – זמן כל שבועה מי איכא? הא לא קשיא, דאי לא בריך האידנא – מברך למחר, או ליומא אחרינא. מכל מקום בום בעינן. לויא מסייע ליה לרב נחמן, דאמר רב נחמן: זמן אומר אפילו בשוק. דאי אמת בעינן בום – בום כל יומא מי איכא? דלמא דאיכלע ליה בום. וסבר רבי יהודה שמיני טעון לינה? והא תניא, רבי יהודה אומר: מנין לפסח שני שאינו טעון לינה – ששנאמר: "ופנית בבקר והלכת לאהלך", וכתיב: "ששית ימים תאכל מצות", את שטעון ששה – טעון לינה, את שאינו טעון ששה – אינו טעון לינה. למעושי מאי? לא למעושי נמי שמיני של חג? לא, למעושי פסח שני דבוותיה. הכי נמי מסתברא, דתנן: הביכורים טענין קרבן, ושיר, ותנופה, ולינה. מאן שמע ליה דאמר תנופה – רבי יהודה, וקאמר טעון לינה. דתניא, רבי יהודה אומר: "והנחתו" – זו תנופה. אתה אומר זו תנופה, או אינו אלא הנחה ממש? פשהו אומר "והניחו" – הרי הנחה אומר, הא מה אני מקיים "והנחתו" – זו תנופה. ודלמא רבי אליעזר בן יעקב היא? דתניא: "ולקח הכהן הטנא מידך" – לימוד על הביכורים שטעונין תנופה, דכרי רבי אליעזר בן יעקב. מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב – אתיא ר"ד, "יד" משלמים, כתיב הכא: "ולקח הכהן הטנא מידך", וכתיב התם: "ידיו תביאנה את אשׁי ה'", מה פאן כהן – אף להלן כהן. ומה להלן בעלים – אף פאן בעלים. הא כיצד? כהן מניח ידו תחת יד בעלים, ומניף. מאי הוי עלה? רב נחמן אמר: אומרים זמן בשמיני של חג, ורב ששת אמר: אין אומרים זמן בשמיני של חג. והלכתא: אומרים זמן בשמיני של חג. תניא פותי' דרב נחמן: שמיני רגל

כאן – בביכורים, כהן דכתיב "ולקח הכהן". תחת יד הבעלים – בעלים אוחזים בשפת הטנא, וכוון מניח ידיו תחת שוליו. וכן מפרש במסכת ביכורים (פרק ג' משנה ו). מאי הוי עלה – דזמן בשמיני.

פו"ר

מזמור 'אָרוממך ה' ב' דליתני' (תהלים ל), ותנופה – להניפם ליד
המזבח, ולינה בירושלים בלילה שלאחר הבאתם. פאן תנא
דשמיני ליה דאמר שביכורים טעונים תנופה, רבי יהודה כדלהלן,
וקאמר שהביכורים טעונים לינה, וכיון שרבי יהודה ששנה משנה זו,
סובר שביכורים טעונים לינה אף שאינם נוהגים ששה ימים, אם כן
הוא הדין לכל המועדות שטעונים לינה אף שאינם נוהגים אלא יום
אחד, ולא מיעט רבי יהודה אלא פסח שני. ומקור הדברים שלדעת
רבי יהודה ביכורים טעונים תנופה, דתניא רבי יהודה אומר מה
שנאמר בבכורים (שם כו י) 'והנחתו לפני ה' אלהיך' זו תנופה וכמו
שמפרש, אהא אומר זו תנופה או אינו אלא הנחה ממש, אין לומר
כן, שכן כשהוא אומר בתחילת הפרשה (שם כו ד) 'ולקח הכהן הטנא
מידך והניחו לפני מזבח ה' אלהיך, הרי הנחה אמור, כלומר הרי
הביכורים כבר מונחים לפני מזבח ה' ולא שייך להניחם שוב, הא
מה אני מקיים 'והנחתו' זו תנופה – על כרחך התורה רומזת בכך
שהבעלים נוטלים את הביכורים ביתנים ומניפים אותם, ולכך
נוקשה התורה לצוות להניחם שוב אחר התנופה ורק לאחר מכן
יטלום הכהנים ויאכלום.
דוחה הגמרא: ודלמא המשה ששינוי בה שביכורים טעונים תנופה
ולינה רבי אליעזר בן יעקב היא, שגם הוא סובר שביכורים טעונים
תנופה, ויש לומר שלדבריו טעונים גם לינה, אבל לדעת רבי
יהודה אין בכורים טעונים לינה מפני שאינם נוהגים ששה ימים.
ומקור דברי רבי אליעזר בן יעקב הוא דתניא 'ולקח הכהן הטנא
מידך' ליפד על הביכורים שטעונים תנופה דברי רבי אליעזר בן יעקב.
מבארת הגמרא: מאי טעמא דרבי אליעזר בן יעקב – איך דרש
תנופה מפסוק זה, אהא בגזירה שוה 'יד' 'יד' מקרבן שלמים, בתיב
קא – בביכורים 'ולקח הכהן הטנא מידך' וכתביהם – בקרבן
שלמים 'ידיו תביאנה את אשי ה', את החלב על החזה וביאנו, את
החזה להניף אותו תנופה לפני ה', ולמדנו שכשם שיש מצות
תנופה בחזה השלמים כך יש מצות תנופה בביכורים, ומעתה אף
פרשת ביכורים מלמדת לפרשת שלמים לפרטי דין תנופה, מה
פאן בביכורים נזכר בהן בענין התנופה כמו שנאמר 'ולקח הכהן,
אף להלן בשלמים בהן עושה את התנופה, וכן לומדים משלמים
לביכורים ומה להלן בשלמים געלים מניפים, כמו שנאמר קודם
לכן (ויקרא יבט ט) 'המקריב את זבח שלמיו לה', וביא את קרבנו לה'
וגו', ודין תביאנה את אשי ה' וגו', אף פאן בביכורים הגעלים
מניפים, מפרשת הברייא: הא כיצד מתיישבים שני הלימודים
שגם הכהן מניף את הביכורים וחזה השלמים וגם הבעלים מניפים,
בהן מניח ידו תחת יד געלים ומניף – שהבעלים ואוחזים בשפת
הטנא והכהן מניח ידיו תחת שוליו, ונמצא ששניהם מניפים
כאחד.
שואלת הגמרא: מאי הוי גלה – מה נשאר להלכה בענין ברכת זמן
בשמיני עצרת, רב נחמן אמר, אומרים זמן בשמיני של חג כדעת
רבי יוחנן לעיל (ע"א) ורב ששת אמר, אין אומרים זמן בשמיני של
חג, ולענין זה הוא כרגל אחד עם חג הסוכות. מסיקה הגמרא:
והלכתא אומרים זמן בשמיני של חג. תניא בנותיה דרב נחמן
שאומרים ברכת זמן בשמיני עצרת, ששינוי בברייא שמיני עצרת
הוא

מדייקת הגמרא: מאי לאו כוונת רבי יהודה במה שאמר ששבעת
ימי החג טעונים ברכה לעצמן ויום שמיני עצרת טעון ברכה
לעצמו, לברכת הזמן, ומבואר כדברי רבי יוחנן שאומרים זמן
בשמיני עצרת. דוחה הגמרא: לא, הברכה האמורה היינו הזכרת
החג בברכת הזמן ותפלה, שבשבעת ימי החג אומרים בהם את
יום חג הסוכות הזה' ובשמיני עצרת אומרים את יום שמיני חג
עצרת הזה. הכי נמי מסתברא שהברכה האמורה בברייא היא
נוסח הזכרת החג בברכת הזמן ובתפלה, דאי סלקא דעתך
שכוונת הברייא לברכת זמן, זמן כל שבעה מי איכא, הלא
משבירך שהחיינו ביום הראשון אינו מברך שוב בשאר ימי החג,
ומה הכוונה ששבעת ימי החג טעונים ברכה, ועל כרחך שהכוונה
להזכרה בתפילה הנהוגת בכל ימי החג. דוחה הגמרא את הראיה:
הא לא קשיא, אף אם הכוונה לענין ברכת שהחיינו יש ליישב
שנוהג כל שבעת ימי החג לענין דאי לא ברך האידנא מברך למחר
או ליומא אחרנא – שאם לא בירך בתחילת החג מברך ודוולך בכל
אחד מימי החג. מקשה הגמרא: איך יתכן שיברך ברכת זמן בחול
המועד והרי מכל מקום בוס יין פועין לומר עליו ברכת זמן, ואין
יין מצוי לכל אדם בחול המועד, ואם הכוונה לברכת הזמן, ואין
שברייא זו מסייע ליה לרב נחמן, דאמר רב נחמן זמן הנאמר בכל
מועד אומר אפילו בשוק, כלומר אינו צריך לאמר דווקא על כוס
יין, דאי אהרית פועין בוס, בוס כל יומא – מימי חול המועד מי
איכא, שאין יין מצוי לכל אדם במועד, אלא מוכח שאפשר לומר
זמן בלא כוס. דוחה הגמרא: דלמא מה ששינוי בברייא שיכול
לומר ברכת זמן בכל שבעת ימי החג, הוא באופן דאיכלע ליה בוס,
ואין לפשוט מכאן אם צריך לומר ברכת זמן על הכוס דווקא או
לא.
שינוי בברייא ששמיני עצרת חלוק משבעת ימי החג שטעון לינה
לעצמו. מקשה הגמרא: וכי סבר רבי יהודה שמיני עצרת טעון לינה,
והא תניא רבי יהודה אומר מנין לפסח שני – מי שלא הקריב פסח
בזמנו ומקריבו בי"ד אייר, שאינו טעון לינה בלילה שאחריו
בירושלים כדן פסח ראשון, שנאמר בפסח ראשון 'ובשלת ואכלת
במקום אשר יבחר ה' אלהיך בו, ופניא בבקר והלכת לאהלך'
(דברים טו ט), ופסוק זה הוא המקור לחיוב לינה שלא יפנה לדרכו
אלא בבוקר של חול המועד, וכתביהם לאחר מכן 'ששת ימים תאכל
מצות' (שם טז ח), ויש לדרוש סמיכות המקראות לומר את ששעין
אכילת מצה ששה ימים וחורן מיום שביעי, דהיינו פסח ראשון,
טעון אף לינה אחרי הקרבתו, אבל את שאינו טעון ששה ימי אכילת
מצה, כפסח שני, אינו טעון לינה כלל לאחר הקרבתו. מדייקת
הגמרא: כלל זה שכל שאינו טעון ששה ימי חג אינו טעון לינה,
למעוטי מאי – מה בא למעט, לאו למעוטי נמי שמיני של חג, שאף
שמיני של חג שהוא יו"ט שאינו נמשך אלא יום אחד, אינו טעון
לינה, וזה סותר את דברי רבי יהודה לעיל ששמיני עצרת טעון
לינה. דוחה הגמרא: לא, כוונת רבי יהודה היא למעוטי רק פסח
שני דקוותיה – שהוא דומה לפסח ראשון, אבל אין כוונתו כלל
למעט מועדים אחרים. הכי נמי מסתברא שלא מיעט רבי יהודה
אלא פסח שני לחור, דתנן הביכורים טעונים להביא עמם קרבן
שלמים, וישר שהלולים היו משוררים על הדוכן כשהביאיהו.

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 ב. וְנוֹהֲגִים לְהַרְבוֹת בְּזִמְרֵי שֶׁל שַׁבַּת דִּהְיוּ שְׂמוֹסִיפִים בְּפִסְקֵי דִּזְמֵרָה לְמַנְצַח הַשָּׁמַיִם כּו' וְאוֹמְרִים נִשְׁמַת
- 2 אַחֲרַי שִׁירַת הַיָּם וּמִסִּימִין בּו' יִשְׁתַּבַּח וְאַחֲרַי כִּד מִתְחִילִין יוֹצֵר אוֹר וְהַפֵּל יוֹדוֹךְ וְאֵל אֲדוֹן וְלֵאל אֲשֶׁר
- 3 שַׁבַּת וּבְכָל מְקוֹם וּמְקוֹם לְפִי מְנַהֲגוֹ וּמְכַל מְקוֹם אֵין כָּל זֶה חוֹבָה אֱלֹא רִשּׁוֹת וְאֵם רָצָה אֵינוֹ אוֹמֵר כָּלֵל¹
- 4 מְלִכָּה לֵאל אֲשֶׁר שַׁבַּת שְׁאֵף אֵם שְׂכַח לְאוֹמְרוֹ בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה נִכּוֹן לְאוֹמְרוֹ אַחֲרֵי הַתְּפִלָּה הוֹאִיל וְהוּא מְדַבֵּר
- 5 בְּשִׁבְחַת הַשַּׁבַּת וּמְכַל מְקוֹם אֵם נִזְכָּר בְּתוֹךְ הַתְּפִלָּה אֶפְלוּ קִדְּם שְׁפִים בְּרֶכֶת יוֹצֵר לֹא יִחְזוֹר לְרֹאשׁ הַבְּרָכָה
- 6 בְּשִׁבְלֵי הוֹאִיל וְאֵינוֹ אֱלֹא מְנַהֵג בְּעֶלְמָא (וְהוּא הָדִין שְׁלֹא יֹאמֵר אוֹתוֹ לְבָדוֹ בְּמְקוֹם שְׁנוֹזֵר פִּינִן שְׁאֵינוֹ שִׁיד
- 7 שָׁם¹⁷):

סימן רפא הלכות שבת דיני זמירות ביום השבת סעיף ב

הלכתא רבתא

- ג] כלל - היינו 'הכל יודוך', אבל אם שכח ואמר
 ישתבח כמו בחול בלא 'נשמת' יאמר נשמת מיד אחר
 ישתבח ולא אחר התפילה, ולא יסיים שנית ברכת
 ישתבח¹⁰.

ציונים והוספות

- 10) ברכי יוסף סי' זה, וכן הסיק בשער הכולל פ"כ סק"ג בדעת שו"ע. אמנם בקצות השלחן סי' פג בדה"ש ס"ק ב הבין מלשון שו"ע שהמלים 'ומ"מ אין כל חובה' חלים גם על 'נשמת' ומוטב לדלג על 'נשמת' (בשעת הצורך) מאשר על פסוקי דזמרה, וכן כתב שאם צריך לדלג מזמורים אחדים של שבת יש לדלג את המזמורים המופיעים יותר מאוחר בנוסח התפילה, ולדוגמא 'רננו צדיקים' קודם ל'לודר בשנות'.
 ושם בס"ק ג כתב שאם נשמת והתחיל ישתבח כבחול, כל זמן שלא אמר ברוך אתה ה' יחזור לנשמת ויאמר כסדר.
 11) קצות השלחן סי' פג בדה"ש ס"ק ה: והנה לומר אל אדון ולדלג לאל אשר שבת זה כמעט א"א, אלא שיתכן לטעות ולומר יוצר דחול לגמרי, או שאחר פסוק משגב בעדנו אומר אל ברוך כמו בחול ולא אין ערוך לך ופשוט שכל זמן שלא אמר תתברך ה' אלקינו עוד לא עבר החיוב של אמירת פסוקי שבת וצריך להתחיל הכל יודוך או אין ערוך לך, ויש לעיין בנוזר באמצע תתברך לנצח מדוע לא
- יחזור לומר אין ערוך לך או הכל יודוך או אל אדון מה בכך אם יאמר איזה תיבות של תתברך לנצח עוד פעם שהם דברי שבת, בשלמא אם אמר כבר קדושה דיוצר יש סברא שלא יחזור שכבר גמר רוב הברכה וגם שלא לומר קדושה ב"פ שהוא מיותר, אבל איזה קפידא יש אם יחזור לומר תתברך לנצח, והפמ"ג מסתפק דאפשר שכ"ז שלא סיים ברכת יוצר המאורות שיחזור ויתחיל מלאל אשר שבת, ע"כ נראה גם בדעת אדמו"ר שאינו חוזר ללאל אשר שבת דוקא בנוזר אחר קדושה דיוצר אבל קודם לכן יש לו לחזור ולהתחיל ממקום שדלג.
 (מ"ש בבדה"ש שם ס"ק ד שכשאומר אחר התפילה מתחיל ב'שבת יתנו לו', צ"ע, דלכאורה זוהי שיטה שונה אותה הביא בתהלה לדוד (סק"א) ולפיה כאשר מתחיל ב'שבת יתנו לו' יכול לומר זאת בסיום ברכת יוצר המאורות ואינו ממתין לסיום התפילה, ולשו"ע" (למובא במוסגר עכ"פ) ודאי שלאחר קדושה דיוצר אינו חוזר לומר 'לאל אשר').

שולחן ערוך - הלכות שבת

- 1 כג. קורה מתקרת הבית שנשברה מותר לסומכה בספסל או
- 2 בארוכות המטה שהם כלי לא כדי שתעלה שהרי זה
- 3 בונה אלא כדי שלא תוסיף לרדת יותר אבל בדבר שאינו

- 4 כלי אע"פ שהוכן לטלטל אסור לסמוך בו תחת הקורה מפני
- 5 שדומה לבונה משא"כ בכלי שאין דרך לבטלו לבנין כמו
- 6 שנחבאר למעלה וצריך שיהא הכלי רפוי קצת תחת הקורה

44 בפטיש אם הוא עשוי להכניס ולהוציא:

45 ג' וגזרו חכמים על כל נקב אפילו עשוי להוציא בלבד או
46 להכניס בלבד שמא יבא לעשות נקב שחייבים עליו
47 לפיכך אין נוקבים נקב חדש בחבית שיזוב בו היין ואפילו
48 היה בו נקב ובא להוסיף בו מעט להרחיבו אסור והוא
49 שמתכוין להוסיף אבל אם היה סכין תקוע בחבית של עץ
50 מבעוד יום כדי שיזוב היין במקום נקיבתו כשיוציאו אותו
51 מותר להוציאו ולהכניסו בשבת ואף שאי אפשר שלא יוסיף
52 בנקב ע"י הוצאה זו אין בכך כלום כיון שאינו מתכוין
53 להוסיף ואף שפסיק רישיה ולא ימות הוא מכל מקום כיון
54 שאף העושה נקב חדש כזה במתכוין אין בו איסור אלא
55 מדברי סופרים הואיל ואינו עשוי אלא להוציא בלבד לפיכך
56 לא החמירו בו כל כך לאסור אף להוסיף שלא במתכוין.

57 ויש חולקים ואומרים שלא התירו להוציא הסכין מהחבית
58 בשבת אלא אם כן כבר הוציאו פעם אחת מבעוד יום שאז
59 אינו פסיק רישיה שיוסיף בנקב ע"י הוצאה זו שבשבת אלא
60 אפשר שלא יוסיף כלום וא"כ אף אם אירע שמוסיף אין בכך
61 כלום שדבר שאינו מתכוין הוא.

62 והעיקר כסברא הראשונה ומכל מקום במקום שאין שם
63 צורך כל כך טוב לחוש לסברא האחרונה:

64 ד' אבל סכין שהוא תחוב בכותל של עץ מבעוד יום אם
65 הוא תקוע קצת בחוזק נהגו בו איסור להוציאו בשבת
66 אלא אם כן הוציאו כבר פעם אחת מבעוד יום שאז אינו
67 פסיק רישיה שיוסיף בנקב אבל כשעדיין לא הוציאו מעולם
68 מנקב זה אי אפשר שלא יוסיף בנקב כשמוציאו בשבת כיון
69 שהיה תקוע קצת בחוזק ולא התירו להוסיף שלא במתכוין
70 אלא בחבית שאף לעשות בה נקב בתחלה ובמתכוין אין בו
71 איסור לעולם אלא מדברי סופרים אבל העושה נקב בכותל
72 במתכוין חייב חטאת לפעמים דהיינו אם נוקבו כדי לתקוע
73 בו יתד ואף המוסיף כל שהוא בנקב זה במתכוין חייב לכן
74 יש להחמיר בו שלא להוסיף בו אף שלא במתכוין כשהוא
75 פסיק רישיה זהו טעם המנהג.

76 אבל מן הדין אין בזה איסור ברור כיון שמכל מקום אם
77 היה עושה נקב חדש בכותל בענין זה ממש שהוא מוסיף
78 בו עכשיו בהוצאת הסכין דהיינו שלא על מנת לתקוע בה
79 יתד לא היה בו איסור מן התורה לפי שהיא מלאכה שאינה
80 צריכה לגופה וגם הוא מקלקל הכותל וגם מה שמוסיף בנקב
81 בהוצאת הסכין זהו נעשה כלאחר יד וכל כלאחר יד אין בו
82 איסור כלל מן התורה אף במלאכה גמורה אם כן אין לאסור
83 להוסיף שלא במתכוין כמו שלא אסור כן בחבית לפי מה
84 שנתבאר שהעיקר כהמתירין שם ומכל מקום אין להקל נגד
85 המנהג:

חלק ב' סימן שיד דברים האסורים משום בנין וסתירה בשבת טעמים
ד"א

1 בענין שיוכל ליטלו משם כשירצה אבל אם מהדקו שם
2 בחוזק בענין שלא יוכל שוב ליטלו משם אסור מפני
3 שמבטל כלי מהיכנו.

4 ספסל שנשמטה אחת מרגליו נתבאר בסי' ש"ח:

5 כד' המשוה פני הקרקע בבית או בחצר כגון שהשפיל תל
6 או מילא גומא או גיא הרי זה בונה וחייב לפיכך חצר
7 שנתקלקלה במימי גשמים מביא תבן וזורה בה שהתבן אינו
8 מבטלו שם מפני שראוי למאכל בהמה או לטיט ולפיכך אין
9 בו משום בנין אבל לא יורה בה דבר שמבטלו שם מפני
10 שנראה כאלו מתכוין להשוות פני הקרקע וכיון שמבטלו
11 שם הרי זה בנין קבוע.

12 במה דברים אמורים בחצר שנתקלקלה שכיון שהוא בא
13 לתקן החצר הרי זה נראה כאלו מתכוין ג"כ להשוות פניה
14 אבל בענין אחר מותר לזרות בה אפילו דבר שמבטלו שם
15 כיון שאינו מתכוין להשוות פניה:

16 כה' כשזורה התבן בחצר שנתקלקלה לא יורה לא בסל ולא
17 בקופה אלא בשולי הקופה שיהפכנו ויביא התבן על
18 שוליה כדי לשנות מדרך החול אבל אסור לזרות בידו:

חלק ב' סימן שיג טלטול דלת וחלון והמנעול בשבת טעמים כ"ה

19 א' כבר נתבאר שאין בנין וסתירה בכלים שאין מחזיקים
20 ארבעים סאה כשאני בנין גמור לפיכך חבית של חרס
21 שאינה מחזקת ארבעים סאה שנשברה ודיבק שבריה בזפת
22 מותר לשברה בשבת בין ביד בין בכלי כדי ליקח מה
23 שבתוכה ואין בה משום סתירה מפני שאינה בנין גמור
24 ובלבד שלא יתכוין לנקבה נקב יפה שיהא לה לפתח נאה
25 שא"כ הרי הוא מתקן כלי וחייב משום מכה בפטיש כמו
26 שיתבאר אבל כשאני מתכוין לכך מותר ולא גזרו שמא
27 יתכוין לכך מפני שחבית השבורה ודבוקה בזפת היא גרועה
28 בעיניו ואינו חושש עליה כשחוזר ושוברה לתקן לה פתח
29 נאה אבל אם היא שלימה אסור לשברה אפילו בענין שאינו
30 מתקן לה פתח נאה מפני שסתירת בנין גמור אסורה אף
31 בכלים ועוד גזירה שמא יתכוין לנקבה נקב יפה שיהא לה
32 לפתח נאה:

33 ב' התוקע יתד בכותל לתלות בו כלים וכיוצא בזה חייב
34 משום בונה ואפילו לא תקע היתד אלא שקדח חור
35 בכותל לתקוע בו יתד חייב משום בונה על נקב זה הואיל
36 ונקב זה הוא מועיל לבנין דהיינו לתקיעת היתד וכן העושה
37 נקב בקרקע הבית כדי שיצאו המים חייב משום בונה אבל
38 העושה נקב בדבר תלוש אינו חייב אלא אם כן הנקב עשוי
39 להכניס ולהוציא בו כגון נקב שבלול של תרנגולים שאינו
40 מחובר לקרקע שהוא עשוי להכניס האורה ולהוציא ההבל
41 שנבקב זה הוא פתח גמור וחייבים על עשייתו משום תיקון
42 כלי שהיא תולדת מכה בפטיש כמ"ש בסי' ש"ב ובין שעשה
43 הנקב בעץ בין במתכת בין בכלים חייב עליו משום מכה

לקוטי תורה

1 ולהבין כל זה צריך להקדים ביאור ענין דעת
2 וענין אמונה, שהם שתי מצות. כי הנה כתיב
3 דע את אלהי אביך וגו', וכתיב ויאמינו בהוי'.
4 ה"דעת" וה"אמונה" הם שני ענינים שונים
5 בתכלית, כי ענין האמונה אינו נופל אלא על דבר
6 שאינו נראה בראיית השכל רק צריך להאמין בו,
7 משא"כ הדעת. ומצינו בכמה פסוקים שצריך דוקא
8 בחינת דעת באלקות, כמו "דע את אלקי אביך",
9 "ישראל לא ידע", ובכמה פסוקים נזכר ענין
10 האמונה כמו "ויאמינו בה" וכן באברהם כתיב
11 "והאמין בה". שמזה מובן שיש צורך בשתייהן, הן
12 דעת והן אמונה - והן שתי מצוות.

13 [להבנת הענינים שיתבארו להלן, יש לעמוד,
14 בקצרה עכ"פ, על מהותם של שני הענינים דדעת
15 ואמונה באלקות.

16 ראשית כל יש להקדים, דהן האמונה והן הדעת -
17 פירושן ידיעה מוחלטת בוודאות גמורה בלי שום ספק
18 וספק ספיקא בעולם ח"ו.

19 אשר מזה מובן, שאין הכוונה ב"דעת" כאן להכרה
20 במציאות הבורא הנובעת מראיות והוכחות שכליות,
21 כמבואר בספרי החקירה מגדולי ישראל האמיתיים
22 הרבה ראיות על מציאות הבורא, שכן, ידיעה הבנוי'
23 על הוכחות שכליות אינה מוחלטת, שהרי יתכן שיבוא
24 חכם גדול יותר ממנו ויפריך את הראיות בקושיות
25 גדולות.

26 [ואף שלמעשה הן ראיות אמיתיות, מכל מקום
27 אצל חכם קטן שאינו יודע לתרץ השאלות נחלשה
28 הוודאות. ונמצא, שגדר השכל מצד עצמו, שתמיד יש
29 מקום לקושיות כו', אינו יכול לקבוע באדם החלטיות
30 ווודאות גמורה].

31 אלא ענין הדעת והאמונה באלקות הוא כמו ענין
32 הראי'. דאדם שרואה דבר אינו זקוק לשום הוכחות
33 שכליות לחזק את ידיעתו - כי מאחר שהוא ראה את
34 הדבר במו עיניו, נתאמת אצלו הדבר בוודאות גמורה,
35 עד שגם אם יבוא חכם גדול ויוכיח לו בראיות חזקות
36 שאי אפשר שיהי' דבר כזה, לא יתערער כלל בטחונו
37 והוודאות הגמורה בדבר ההוא, מאחר שהוא בעצמו
38 ראה אותו במו עיניו.

39 וכך הוא ענין הדעת והאמונה באלקות אצל בני
40 ישראל, שהם "מאמינים בני מאמינים", שיש להם

41 הכרה עמוקה במציאות הבורא, ב"התאמתות" כזאת
42 כמו אדם שרואה דבר במו עיניו.

43 מהו, אם כן, ההבדל בין דעת ואמונה?

44 אך כך הוא ביאור הדברים:

45 ענין הדעת על פי חסידות הוא - שהדבר נרגש מאד
46 בנפש האדם, וכמו שביאר אדמו"ר הזקן ש"הדעת הוא
47 מלשון והאדם ידע את חוה והוא לשון התקשרות
48 והתחברות", היינו ש"הדעת אינה הידיעה לבדה שידעו
49 גדולת ה' מפי סופרים ומפי ספרים, אלא העיקר הוא
50 להעמיק דעתו . . עד שתהא מחשבתו מקושרת בה'
51 בקשר אמיץ וחזק כמו שהיא מקושרת בדבר גשמי
52 שרואה בעיני בשר". היינו, שהדעת הוא הכח שיש
53 באדם להתקשר באיזה דבר בקשר אמיץ עד שהדבר
54 ההוא מורגש מאד בנפשו.

55 משא"כ ענין האמונה נופל רק על דבר נעלם
56 ומכוסה, וכמו ענין האמונה בלשון בני אדם, שעל דבר
57 הנראה לעינים לא יתכן לומר ש"מאמינים" בו -
58 דכשרואים את הדבר הרי יודעים שהוא קיים ואין
59 צריכים לאמונה - אלא רק על דבר שאינו נראה ונגלה,
60 ואף אין לו הוכחה שכלית שהוא קיים, ניתן לומר שמכל
61 מקום הוא "מאמין" בדבר ההוא.

62 אלא שבלשון בני אדם, "אמונה" כזאת אינה אלא
63 בדרך השערה, כי אם לא ראה את הדבר ואף אין לו
64 שום ראי' שכלית על מציאותו, מנא לי' באמת שאכן
65 הוא קיים? ואין זו אלא השערה בעלמא.

66 משא"כ האמונה של בני ישראל בהקב"ה היא
67 ידיעה מוחלטת בוודאות גמורה כנ"ל, והיינו לפי שיש
68 בקרב כל איש ישראל נשמה קדושה שהיא "חלק
69 אלקה ממעל ממש". מובן ופשוט, שהנשמה עצמה
70 אינה צריכה שום ראי' והוכחה על מציאות הבורא,
71 שהרי היא "חלק אלקה", ונמצא שמציאותה ומהותה
72 בעצמה יודעת היא בבירור שיש "אלקה" (וכמו שאין
73 איש חי צריך הוכחה שהוא חי). ומאחר שנשמה
74 קדושה זו שוכנת בתוך גוף האדם, הרי היא מכניסה
75 במחשבתו ותחושתו ידיעה מוחלטת במציאות
76 ה"אלקה" (שנשמתו היא חלק ממנו), בוודאות כזאת
77 שאין שום דבר שבעולם יוכל להחלישו.

78 [ומה שיש מציאות של איש ישראל הכופר ר"ל
79 באלקי ישראל, או שיש לו ספיקות כו', ועכ"פ מרגיש
80 חלישות בעיני אמונה - הרי זה לפי שנפשו הבהמית

14 האנושיים שבאדם, אלא היא תוצאה מהנשמה
15 הקדושה שהיא "חלק אלקה ממעל ממש" והאלקות
16 השורה בנשמתו, שהיא למעלה מהכוחות האנושיים
17 שבאדם ומובדלת מהם לגמרי.
18 ולפיכך יש בכח האמונה דבר והיפוכו: מחד גיסא,
19 על ידי האמונה יש לנו ידיעה מוחלטת בוודאות גמורה
20 בדברים רוחניים הנעלמים ונסתרים מעיני בני אדם
21 ולא ניתנו לתפיסה בכוחות וחושים האנושיים שלהם;
22 אבל מאידך, מטעם זה עצמו, גם לאחר האמונה, אין
23 ידיעה זו נרגשת בלב אדם, מאחר שהיא נובעת
24 מנשמתו הקדושה השוכנת בו ואינה מתנייחסת
25 לכוחות וחושים האנושיים שלו, ובמילא הידיעה הוא
26 כמו "דבר רחוק" המרחף עליו.

ד"ה וידעת היום פרק א

1 וחומריות גופו גברו בו כל כך עד שנשמתו האלקית
2 מכוסה לגמרי בתוך "לבוש שק דקליפה" עד שאינה
3 נרגשת כלל באדם, וכמו מחיצה של ברזל המפסקת
4 בין האלקות שבאדם לאדם עצמו, ובמילא גם האמונה
5 שישנה בכל ישראל (שהם "מאמינים בני מאמינים"),
6 וגם באיש הלזה - מכוסה ונעלמת בלבוש שק דקליפה
7 ואינה נרגשת בו].

וזוהו גם ההבדל בין הדעת והאמונה:

9 הדעת היא מכוחות השכל שבאדם (שהם: חכמה
10 בינה דעת), היינו שזוהי תכונה וכח אנושי שעל ידו
11 ניתן לאדם להרגיש איזה דבר בעמקי נפשו ולהתקשר
12 עמו כמו דבר שרואה בעיני בשר כנ"ל.

13 משא"כ האמונה אינה מהכוחות והחושים

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי אורה

15 הי"ד שתחת הוי"ו שזוהו בחי' יח"ת ויח"ע והוי"ו
16 שבאמצע מתחברים בו ב' היודי"ן דח"ע וח"ת שהן
17 כמו ב' הפכים ממש שהרי בחי' ח"ע מאין תמצא
18 בבחי' בטול לאין ובחי' ח"ת הוא הפך זה שהרי
19 מבחי' ח"ת שנק' חכמה שבדבור נמשך ההשתלשלות
20 מאין ליש דוקא כמ"ש כולם בחכמה עשית כו' ולחבר
21 ח"ע בח"ת היינו ע"י בחי' הוי"ו שהוא אמצעי ביניהם
22 לחברם יחד והוא עיקר ענין תמונת הא' שזוהו בחי' א'
23 דאדם שהוא בחי' החבור וההתכללות דב' יודי"ן
24 דח"ע וח"ת וע"כ הוא ארח כל האצילות בבחי' ההתכללות
25 בפרט כו' וז"ש דעד דלא הוה מתקלא לא
26 הוה משגיחין אפין באפין כו' אלא ע"י בחי' מתקלא
27 שהוא שם מ"ה עיקר התיקון חזרו להיות פב"פ ביחוד
28 והתכללות זע"ז כו' וד"ל:

שערי הפורים

1 (נו) וכמו"כ יובן בענין בחי' שם מ"ה דאצי' שהוא
2 בחי' כח מה דחכמה בחי' הבטול
3 הגדול מפני שראשית גלוי אא"ס הוא בחכמה דוקא
4 וע"כ בחי' שם מ"ה זה הוא ארח כל האצילות להיות
5 בחי' ההתכללות והחבור בע"ס דאצילות גם בהפכיים
6 כמו חו"ג לאכללא ימינא ושמאלא כו' גם להחליף כל
7 אור בכלי המנגד שלו כמו אור החסד בכלי הגבורה
8 כו' משום דאנת הוא דקשיר לון ומיחד להון כו' והיינו
9 ע"י בחי' תוס' גלוי אא"ס בשם מ"ה זה שע"ז נמשך
10 בחי' בטול גדול וממילא הם מתכללים ומתיחדים זע"ז
11 כו' וזהו ע"י שם מ"ה שהוא במלוי אלפין דוקא כי
12 הנה האלף שרשו בחכמה כמו אאלפך חכמה ותמונת
13 אות הא' הנה כולל ב' מיני חכמה חכמה עלאה והיינו
14 בחי' הי"ד שע"ג הוי"ו שבאלכסונו וח"ת שהוא

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מנחם מענדל - אדמו"ר הצמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו - [הנחת כ"ק אדמו"ר מהר"ש]

4 אצלו שיתבונן איך שכולא קמי' כ"ח ואינו תופס מקום
5 כלל, וכשיתבונן בזה היטב בעיון שכלו ובעומק הבנה
6 אזי באמת לא יחפוץ לא בגעה"ת ולא בגעה"ע כ"א

1 אך הנה ע"י מה יגיע לבחי' רצון ומס"ג זה הוא ע"י
2 התבוננות בק"ש בפ' שמע ישראל, פי' שמע הוא לי'
3 אסיפה והבנה והיינו שיאסוף ויקלוט בחי' התבוננות

אלקי אברהם דוקא הלא הוא ית' אלקי כל הארץ יקרא, 10
והענין הוא דהנה אברהם הוא בטל בתכלי' הביטול 11
לעצמותו ית' ולא הי' לו שום תפיסת מקום כלל וכמ"ש 12
ואנכי עפר ואפר והי' תמיד בחי' מרכבה לאלקו' ולכן 13
נק' אלקי אברהם וכמו"כ כשיתעורר האדם בבחי' רצון 14
זה שהוא תשוקה נפלאה לעצמותו ית' אזי נק' הוי' 15
אלקיני, ה' אחד היינו כשנעשה בחי' השתלשלות, כי 16
אחד מורה א' בחי' אאלפך חכ' אאלפך בינה, ח' ז' 17
רקיעים וארץ וד' הוא ד' רוחות העולם. 18

ולהבין בתוס' ביאור ענין קשה לזווגם

לעצמותו ומהותו ית' וכמ"ש אין לי חפץ אלא בכ', ואח"כ 1
כשיש בחי' רצון זה נק' ישראל, פי' ישראל לי ראש כמו 2
שהראש הוא בחי' מוחין ויש בחי' גלגלתא דחפיה על 3
מוחא, כמ"כ ע"י התבוננות זה שהוא בחי' מוחין ממשיך 4
בחי' ומדריגה גבוה מאד בחי' גלגלתא שהוא בחי' רצון, 5
גם פי' ישראל ל' שר בחי' שרית עם אלקי' בבחי' 6
אתכפייא ואתהפכא מחשוכא לנהורא, ואח"כ כתי' הוי' 7
אלקיני פי' אלקינו שלנו (בל"א אונזער גאט) וזהו ע"ד 8
שנאמ' גבי אברהם אלקי אברהם, ולכאורה יפלא מהו 9

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

שאינו שייך כלל לעולמות כו'. וע"פ הקבלה הוא, 24
דהנה אמן הוא גימ' הוי' אד', וז"ע בחי' האמונה מה 25
שאנו בני' מאמיני' בה' אחד ושמו אחד הוא בחי' 26
סובב וממלא כנ"ל, אבל אמונת אברהם הי' בבחי' 27
אוא"ס שלמעלה מבחי' סובב וממלא, כי גם הבינה נק' 28
אמונה, ובחי' הבינה היא למעלה מבחי' המקור 29
לעולמות, כי המדות הם שייכי' לזולתו כמ"ש מזה 30
במ"א, כן המדות עליונות הם שייכי' לעולמות כמ"ש 31
כי אמרתי עולם חסד יבנה, וכת' זכור רחמין וחסדיך 32
כי מעולם המה, ואם כי המדות זהו"ע בחי' סוכ"ע כמו 33
המדה שמקפת את הדבור כמ"ש במ"א, עכ"ז הרי נת' 34
לעיל שמ"מ שייך לעולמות כמו השמים שמקיפי' את 35
הארץ שהם עכ"פ בבחי' גבול כו', אבל הבינה הנה 36
ע"ז ארוז"ל אלפיים שנה קדמה תורה לעולם, פי' קדמה 37
שקדמה למעלת העולם כמ"ש מזה במ"א, ואלפיים 38
שנה אלו ז"ע אאלפך חכ' אאלפך בינה, נמצא כי בחי' 39
הבינה אינה שייכה כלל לעולמות כו', ובזה הי' אמונת 40
אברהם, ולכן הי' ראש לכל המאמיני' להיות כי גבהו 41
דרכיו מדרכינו בענין ההשגה, לכן הגיע בבחי' האמונה 42
שלו עד שהאמין באוא"ס שלמעלה מסובב וממלא, 43
שז"ע ש' הוי' דלעילא הוא בחי' התגלות עתיק שבבינה 44
כו', משא"כ אמונת נש"י היא רק בבחי' סובב וממלא 45
כו' בחי' זו"נ. 46

אבל באברהם כתי' וארא אל אברהם וגו' באל שדי, 1
פי' שבבחי' אל שדי השיג בבחי' השגה גמורה, 2
וגם בבחי' שם הוי' השיג ג"כ, ומ"ש ושמי הוי' לא 3
נודעתי להם זהו בחי' ש' הוי' דלעילא ולכן נא' נודעתי 4
ולא נא' הודעתי כמ"ש מזה במ"א. אבל בבחי' שם 5
הוי' דלתתא השיג שהרי כתי' באברהם כמה פעמים ש' 6
הוי' כמ"ש וירא אליו הוי', והוי' אמר המכסה כו', 7
וכהנה רבות, ואם נא' שמ"ש ושמי הוי' קאי גם על ש' 8
הוי' דלתתא מה נאמר על מ"ש ש' הוי' כמה פעמים 9
אצל אברהם. אך בזה יצדקו ב' העניני', שמ"ש ושמי 10
הוי' זהו ש' הוי' דלעילא ומה שנו' כמ"פ ש' הוי' אצל 11
אברהם זהו ש' הוי' דלתתא, א"כ מובן שב' הבחי' ש' 12
הוי' דלתתא וש' שדי השיג אברהם, וא"כ אין שייך 13
ע"ז ענין האמונה שהרי השיג בחי' זו. ונמצא כי מה 14
שאצלינו הוא בבחי' אמונה היינו בחי' סוכ"ע וממכ"ע 15
שהם ב' שמות ש' הוי' דלתתא וש' שדי או ש' אד', 16
הי' אצל אברהם בבחי' השגה כנ"ל. וא"כ מ"ש והאמין 17
בהוי' היינו בבחי' ש' הוי' דלעילא, והיינו לפי ששמי 18
הוי' דלעילא לא נודעתי להם ומ"מ האמין בהוי' 19
דלעילא, ולכן ויחשבה לו צדקה שהאמין בהוי' 20
דלעילא מה שהי' אצלו למעלה מהשגה. ונמצא כי 21
אמונת אברהם הי' בבחי' שלמעלה מסוכ"ע היינו 22
בבחי' אוא"ס ב"ה שלמעלה מבחי' סובב וממלא מה 23

כי תשא את ראש בני'

בס"ד. (ש"פ ויקהל פ' שקלים, ל"ב).

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

ומתפלפל במאמר המוסגר, בהגדרתה של המדריגה
הא'.
מקשה הרבי נ"ע - הרי כבר לפני הצמצום יש ג'
מדריגות "יחיד" "אחד" ו"קדמון", והדרגה של עשר
ספירות הגנוזות לפני הצמצום נקראת בשם "קדמון"
ומדוע אנו קוראים לה כאן בשם "יחיד"?
ובלשון הרבי נ"ע: (ולעיל פרק כ"ד נתבאר דבעלות
הרצון - שזה הדרגה של עשר ספירות הגנוזות, שם יש
השערה כבר על הרצון לעולמות, הוא בחינת שמות
לשון רבים, בשונה מהספירות אין קץ שזה לשון יחיד,
ועליהם נאמר שלפני בריאת העולם היה "הוא ושמו
בלבד" - ואם כן כיצד כאן אנו מגדירים את הספירות
הגנוזות בשם "יחיד"?
הנה - מתרץ הרבי נ"ע - זהו במדריגות דאור אין סוף
שלפני הצמצום בו', - כלומר תלוי בנושא שאנו עוסקים
בו. שכאשר אנו מעריכים את הדרגות השונות שלפני
הצמצום עצמן, הנה בחינת הספירות הגנוזות אינן
נקראות יחיד, אך כאשר אנו מעריכים את הספירות
הגנוזות אל האורות כפי שנמשכו לאחר הצמצום, שייך
לקרוא אותם בשם "יחיד".
וביתר פירוט הקושיה והתירוץ - לגבי המדריגות שלפני
הצמצום: ועיין מה שכתוב בשער היחוד של אדמו"ר
האמצעי פרק י"א בענין יחיד אחד וקדמון⁵⁵, דיחיד הוא

ועל ידי ההתלבשות של האורות בהכלים שהוא בבחינת
התלבשות ותפיסא - שהאור מתלבש ונתפס בתוך
הכלים, נעשה גם האור בבחינת מציאות דבר בחינת
אור החכמה ואור החסד כפי מהות הכלים בו'.
והנה בדרך כלל יש ג' מדריגות באורות - והכוונה כאן
לג' מדריגות, בתוך אור הממלא גופא.
המדריגה הא' - עשר הספירות כפי שגנוזות לפני
הצמצום.
המדריגה הב' - התגלות האורות לאחר הצמצום,
כמדריגות פרטיות.
המדריגה הג' - האורות כפי שמתלבשים בכלים ממש.
(ובפרק זה יפרט הרבי נ"ע את שתי המדריגות
הראשונות בלבד).
מדריגה הא' הן האורות כמו שהן כלולים באור אין סוף
ברוך הוא לפני הצמצום והן עשר ספירות הגנוזות
במאצילן שעל זה אומר בזהר⁵⁴ אנת הוא חד ולא
בחושבן בו', (אתה הוא אחד ולא בחשבון) - דפירוש
חד הוא בחינת יחיד בעצם ולמה נקראות הספירות לפני
הצמצום בשם "יחיד"? בגלל ב' טעמים: א. כיון
שמוחזרים ממש באור אין סוף לפני הצמצום. וגם - ב.
כיון שהעשר ספירות עצמן הם בתכלית היחוד בו' בינם
לבין עצמם.
לפני שהרבי נ"ע עובר לדרגה השניה שבאורות, דן

54. הקדמת התיקוני זוהר (פתח אליהו).

55. וזה לשונו שם: והנמשל מכל ה"ל בנפש יובן למשכיל
למעלה בעצמות אור אין סוף שלפני הצמצום שנק' יחיד וכלול גם
שם מעשר ספירות ונק' עשר ספירות הגנוזות בהעלם העצמות ממש
כמו בחינת חפץ חסד שכלול בבחינת עצמיות דאין סוף שמחמתו
וסיבתו היה הרצון הפשוט לכל ההשתלשלות שזוהו בדרך פרט כמ"ש
בע"ח בהקדמ' כשעלה ברצונו הפשוט כ' ובודאי סיבת עלי' הרצון
הפשוט בעצמותו היינו רק כי חפץ חסד הוא בעצמו ע"כ עלה
ברצונו להטיב חסדו להיות מקור למקור להשתלשלות דקו"ח כ'
וה"ז ע"ד דוגמא כשמחמת עצמיות המדה דחפץ חסד הכלולה
בבחינת יחידה כנוכר לעיל עולה ברצונו לעשר טוב וחסד בדבר
פרט כנוכר לעיל שבא בגלוי מן העלמו ההיולי דחפץ חסד לכלול
כל מה שיעלה בפרט ברצונו להטיב הכל בא מחמתו וכחו כ' וכמו
שבגלוי רצון שבא מחמת חפץ חסד זה כלול מי' חב"ד ומדות כ'
מזה מוכרח שגם בבחינת חפץ חסד ההיולי שכלול בעצמות ממש
כלול מי' חכמה ומדות כ' רק שלא יתכן בהם לומר גם ענין
ההתכללות והאחדות אחר שכלול בעצמות בבחינת היולי עדיין כ'
וכמ"כ במדה זולתה כמו מדת הגבורה או הנצח והת"ת וכה"ג הכל
הוא כלול בעצמיות דאור אין סוף שנק' טה"ע והוא שנק' יחיד
שלמעלה מאחד פשוט כ' עד בחינת מדת המלוכה בעצמות אור
אין סוף שנק' מל' דאין סוף גם הוא כלול בבחינת היולי העצמי

דעצמות אין סוף שהוא בבחינת אין סוף ממש וכמו שחפץ חסד
בבחינת אין סוף ממש בעצמות או לחכמותו אין סוף כך מדת
ההתנשאות שכלול בעצמות אין סוף הוא בבחינת אין סוף וכלול מי'
בהעלם העצמות שהוא בבחינת הרצון והתענוג וחכמה ומדות
שבמדות המלוכה אך ענין אגא אמלוד שעלה ברצונו ומח' הפשוט
היינו כשבא בדרך פרט לבחינת ההשתלשלות בגלוי מהעלמו ההיולי
כנוכר לעיל במדה דחפץ חסד באדם למטה וכנוכר לעיל במשל י'
כחות הכלולים שבבחינת יחידה בבחינת היולי ועצמיות כ' שאינן
נבדלין מן העצם כלל וכמו כח התנוע' שכלול בעצם החי וכהתפשט'
החיית ההיולי הכלול בעצם הנפש ממש כנוכר לעיל.
ולמטה מזה הוא בחינת אור אין סוף המאיר ומתפשט והכל עדיין
בבחינת עצמותו לפני הצמצום וזוהו הנק' אחדות הפשוטה שיתכן
שם בחינת התכללות ואחדות בעשר ספירות וגם הם נק' עשר
ספירות בלי מ"ה כי הוא למעלה גם מבחינת הכנה להשפעה למטה
בגלוי עדיין רק שמוכן לצאת מההיולי בדבר פרט כמו חפץ חסד
ההיולי ה"ל כשבא לענין הרצון וחפץ חסד בהשתלשלות דקו' כ'
גם שלא יצא עדיין בגלוי גמור גם בעצמו על כל פנים שם יתכן
בחינת אחדות והתכללות רק שנק' אחדות הפשוטה בהיותו עדיין
באור עצמותו הפשוט בתכלית וכמו בחינת התחלקו' שכל ומד' כ'
שבחפץ חסד זה שמחמתו הוא שעלה ברצונו וחכמותו להטיב כ' גם
טרם בואו לגלוי כלל וכלל כ' וכנוכר לעיל במדריג' הב' בנפש האדם.

יחיד שעל זה נאמר **אנת הוא חד ב'**).
 נמצא, שכאשר מדברים על האור המוגבל (שרש
 הממלא), יש בו ג' מדריגות: א. כשהוא באור אין סוף
 לפני הצמצום בשורשו. ב. כשנמשך על ידי הצמצום -
 אור הקו. ג. כשנכנס לכלי. והדרגה א' לפני הצמצום
 ביחס לב' הדרגות הבאות לאחר הצמצום נקראת יחיד.
 ומרחיב הרבי נ"ע לבאר למה נקראות הספירות לפני
 הצמצום בשם יחיד דוקא: **וכמו שנתבאר במקום אחר**⁵⁷
ההפך בין אחד ליחיד בקשר לשאלה למה אנו אומרים
בקריאת שמע - ה' אחד ולא ה' יחיד, דיחיד הוא שולל
את מציאות הפרטים, וכמו בן יחיד, שזה שולל מציאות
של אחרים נוספים, דאחד הוא התאחדות הפרטים והיינו
מה שנעשה אחד לאחר שכבר נתגלו והיו פרטים נבדלים
ובשחזורין ונכללין במקורן שהן חזורין ומתאחדין הרי זה
התאחדות הפרטים לבד, וכיון שאנו רוצים לבטא
בקריאת שמע כיצד כל העולמות והנבראים מאוחדים
עם הבורא בתכלית, היינו שיש פרטים, וכולם מאוחדים
בו, הרי אנו מבטאים זאת בתיבת "אחד".

שבת פרשת בלק תער"ב

עצם האור שאינו בבחינת גילוי עדיין - האור כפי
שכלול בעצם לפני שהתגלה, ואחד הוא הגילוי בבחינת
כללות ובבחינת פשיטות - כלומר ישנו גילוי, אלא
שהוא גילוי כללי ופשוט, וקדמון הוא ההשערה בכח ב'
- לעולמות, שזהו הספירות הגנוזות.
הנה, על בחינת יחיד שהיא האור כפי שכלול בעצם
ממש - לא עסקנו עד עתה, אבל ב' הדרגות: דאחד
וקדמון זהו שתי הבחינות שלפני הצמצום, קודם עלות
הרצון - הספירות אין קץ, ובחינת עלות הרצון -
הספירות הגנוזות (עיי' מה שהתבאר לעיל פרק ט"ז)⁵⁸
שהם ב' הבחינות בהוי' לפני הצמצום, וכמו שנתבאר
במקום אחר, ואם כן, כיצד אנו קוראים לדרגה הג'
שלפני הצמצום שהיא הספירות הגנוזות, בשם יחיד?
הנה על זה מבאר הרבי נ"ע - כל זה נכון כשאנו
עוסקים ומבדילים בתוך המדריגות שלפני הצמצום
גופא, אבל לגבי האורות שנתגלו אחר הצמצום הנה
שרשי האורות (שזהו בחינת השערה הנ"ל וכמו שנתבאר
לעיל פרק כ"ז) הכלולים בעצמותו יתברך שלא נתגלו
עדיין, - שזה בחינת הספירות הגנוזות, הרי זה בחינת

56. וזה לשוני שם: אמנם בש' הוי' יש ג"כ ב' מדרי' וכמ"ש
 ויקרא הוי' הוי' וידוע דהיינו הוי' דסדר השתל' ושלמעלה מסדר
 השתל' כ', דש' הוי' דסדר השתל' הוא ל' מהוה והיינו שהוא מקור
 המהוה והוא האור והגילוי דאז"ס שזהו מקור ההתהוות כ' (וזהו
 כמשנת"ל פ"ח דההתהוות בפועל הוא ע"י הקו כ', או י"ל כמ"ש
 באגה"ק ד"ה איהו וזיהיה חד שזהו מקור המאור כ'). ובד"ה
 ועשית ציץ בתו"א מבר' דב' השמות הוי' הן בבחי' הרצון והוי' הב'
 הוא כי ענין הוי' מורה שהוא מהוה כל היות מאין ליש כ' ע"י
 שעלה ברצונו כך, ויש מקור ושורש לזה להיות עולה כך ברצונו כ'
 והוא הוי' הא' כ'. ולפי' הוי' הב' הוא בעלות הרצון להאציל
 שבאז"ס שלפני הצמצום כ', והוי' הא' הוא קודם עלות הרצון כ'.

והג' כאשר מבחינת חפץ חסד זה הוא שעלה כבר ברצון ושכל כ'
 והוכן בכל השיעור באותיות ששיער בעצמו איך יהיה איכות אופן
 ההשפעה ממש לחוץ מעצמותו ע"ד דוגמ' מכח התנוע' המוכן איך
 להגיע וכח החיות המוכן איך להחיות כשמוכנים כבר בשיעור
 ואופן מוגבל כנזכר לעיל בענין מדריגה הג' בנפש ולמעלה היינו
 מה ששיער בעצמו' אור אין סוף שנק' טה"ע באופן ושיעור מה
 שרצ' בהשתלשלות בפועל התגלות דקו עד סוף עולם העשי' שזהו
 מ"ש גליף גליפו בטה"ע כנזכר לעיל והוא הנק' בחינת קדמון דהיינו
 מה שקדם אופן הרצון להשפיע טרם שמשפיע עדיין בגלוי ממש
 וזהו עדיין לפני הצמצום הראשון הנק' מק"פ וחלל כ' כנזכר לעיל
 וד"ל.

ו.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהרי"צ

ספר המאמרים ה'תרפ"ז

תוכו ופנימיותו, רק שאינו בבחינת התלבשות ותפיסא,
 דהחיות דמלאא פל עלמין הוא שמתלבש ונתפס
 בעולמות, ובחינת סובב פל עלמין הוא שאינו בבחינת
 התלבשות ותפיסא, וכמו שנאמר "כי נשגב שמו לבדו",
 דשמו הוא נשגב ומרומם, שהוא בבחינת מקיף בלבד,
 וזהו דאמונתנו אמונת פל ישראל הוא שאור אין סוף

ט) אָמָנָם האור דסובב פל עלמין טו הוא שאינו
 מתלבש בעולמות פי אם מחיה את
 העולמות, בבחינת מקיף, והגם שנאמר "את השמים
 ואת הארץ אני מלא", הרי מבאר בספר של פינונים
 פרק מח דסובב אין הפונה שסובב ומקיף מלמעלה,
 דבאמת הוא בתוך פל חלקיו גם בארץ הלזו הצפמי תוך

טז. מסובב (מקיף) כל העולמות. יז. ספר התניא.

15 שְׁהוּא חַי הוּא מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֱלֹקוֹת, דְּחַיּוּת הוּא אֱלֹקוֹת,
16 וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב "וְהָאֱלֹקִים אֲמַת הוּא אֱלֹקִים חַיִּים", וְלִכְּנֹן
17 הַכְּלִי לְחַיּוּת הוּא בְּטוּל, וְכֵמוֹ שֶׁכְּתוּב "יִרְאַת ה' לְחַיִּים",
18 וְהַמְּלָאכִים חַיִּים וְקַיָּמִים לְעוֹלָם מִפְּנֵי הַיִּרְאַה וְהַבְּטוּל
19 שֶׁלָּהֶם, כִּמּוֹ שֶׁמִּבְּאֵר בְּמָקוֹם אַחֵר, וְהֵינּוּ מִפְּנֵי שֶׁהַחַיּוּת
20 הוּא אֱלֹקוֹת בְּגִלּוּי עַל כֵּן הַכְּלִי אֶל הַחַיּוּת הוּא הַבְּטוּל,
21 וְעַל כֵּן בְּמַמְלָא כָּל עֲלָמִין אֵינוֹ שׂוֹף כָּל כָּף עֲנִין הַאֲמוּנָה,
22 כִּי אִם עָקֵר הַאֲמוּנָה הוּא בְּכַחֲשׁוּת סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין,
23 שְׂאִינוֹ מִשָּׁג וְנִרְגָּשׁ.
24 קִצּוֹר. יִכָּאֵר דְּאֹדֶר הַסּוֹבֵב כָּל עֲלָמִין מִקִּיף שְׂאִינוֹ בָּא
25 בְּהַתְּלַבְּשׁוּת, אֲמוּנַת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּמַמְלָא כָּל
26 עֲלָמִין וְעָקֵר בְּסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, דְּמַמְלָא כָּל עֲלָמִין מִשָּׁג
27 מִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה, וְיִכָּאֵר דְּהַכְּלִי לְחַיּוּת הוּא בְּטוּל, קִיּוּם
28 הַמְּלָאכִים לְפִי שֶׁבְּטָלִים.

יום ה' פרשת כי תשא, פורים קטן, תרפ"ז

1 בְּרוּךְ הוּא מַחְיֶה עוֹלָמוֹת בְּהֶב' מִדְּרָגוֹת דְּסוֹבֵב כָּל
2 עֲלָמִין וּמַמְלָא כָּל עֲלָמִין, וְעָקֵר הַאֲמוּנָה הוּא בְּכַחֲשׁוּת
3 סוֹבֵב כָּל עֲלָמִין, דְּמַמְלָא כָּל עֲלָמִין זֶהוּ בְּכַחֲשׁוּת הַשָּׂגָה
4 כְּאֵלוֹ רוּאָה, דְּמִבְּשָׂרִי אֲחֻזָּה אֱלֹקָה, כָּל אָדָם אִיז פּוֹן זִיף
5 קָאָן עַר פֶּאָרְשֻׁטִּין וְיֵא דָאָס אִיז אִין עוֹלָם יי, וְהֵינּוּ דְכֵמוֹ
6 שֶׁהָאָדָם מְרָגִישׁ בְּעֵצְמוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ חַיּוּת הַמַּחְיֶה אוֹתוֹ,
7 שֶׁהָרִי הַגּוֹף חֵי, וְזֶה שֶׁהַגּוֹף חֵי הָרִי אֵינוֹ שֶׁיֵּשׁ בּוֹ רַק דְּבָר
8 חֵי וְעַל־יְדֵי זֶה חֵי הַגּוֹף, כִּי אִם שֶׁהַגּוֹף עֵצְמוֹ חֵי, וְיִמְנָה
9 גּוֹפָא הָרִי יוֹדֵעַ הוּא שֶׁזֶהוּ מִחַיּוּת הַמַּחְיֶה אוֹתוֹ, וְהֵינּוּ
10 שְׂאִין הַגּוֹף מִצֵּד עֵצְמוֹ חֵי כִּי אִם מִחַיּוּת הַמַּחְיֶה אוֹתוֹ,
11 יוֹדֵעַ הֵיטֵב שֶׁהַחַיּוּת הוּא אֱלֹקוֹת בְּגִלּוּי, שֶׁהָרִי רוּאָה
12 דְּמָה שְׂאִינוֹ אֱלֹקוֹת בְּגִלּוּי אֵינוֹ חֵי, וְהֵינּוּ הַגּוֹף שֶׁהוּא
13 מְצִיאֻת יֵשׁ אֵינוֹ חֵי בְּלֹא הַנֶּפֶשׁ (וְהוּא רַק מְצִיאֻת קִיָּמִי
14 כִּפִּי גִזְרַת דְּעָה הַעֲלִינָה שֶׁזֶהוּ חַיּוּתוֹ וְקִיּוּמוֹ כו'), וְהַנֶּפֶשׁ

יח. לפי מה שזה אצלו יכול להבין כיצד זה בעולם.

לקוטי דיבורים

13 ובאמת - פונה היו"ר ליטואקאו אל הנאספים -
14 צדקו דברי דעמיטרי חברנו - הוא בעל ההרצאה -
15 האם אין בכוחנו לסתום פי שניאורסאהן ולאסור
16 ידיו, הבה נקח כולנו כאחד להוריד את שניאורסאהן
17 לכלא עולמית ואז הנה במשך זמן מועט ישבר כל
18 האירגון שלו.
19 חברינו - ממשיך ליטואקאו - מלענינגראד
20 הודיעו אשר תמול לילה נסע שניאורסאהן
21 למאסקווא והנני מציע לבחור ועד של שלשה מחברי
22 הצעירים מפירי הדת אשר המה יקחו דבר העברת
23 שניאורסאהן ושבירת האירגון שלו על אחריותם.
24 כל הנאספים הסכימו פה אחד.⁴⁵

יומן, תרפ"ז

1 כשבאתי לאני הנה גם שם אחר אשר עזב החבר
2 שוועולאו את אני ויסגור את בית הכנסת ויסתום
3 את בית הטבילה, באו הצעירים וידברו אליהם בשם
4 אגודה מרכזית ויתנו להם שלש מאות
5 טשערוואנצעס, פתחו ותקנו את בית הטבילה וקראו
6 את הרב פערלאו - הוא מתלמידי ישיבת
7 שניאורסאהן - להכשירה ובעצמם העתיקו את
8 הקלוב מבית הכנסת ויתקנוהו ומתפללים בו.
9 בוושה וחרפה היא - קורא היו"ר ליטואקאו את
10 ההרצאה - להנהלת חברת היהודים הצעירים מנגדי
11 הדת אשר אין להם הכח לסתום פיו ולאסור ידיו של
12 איש אחד השובר את כל עבודתנו.

דברי* ימי הרבנית רבקה זי"ע נבג"מ

הרב ר' משה בהרב ר' סענדער בהרב ר' הירש, לקח לו לאשה את המיוחסת הגדולה, האשה
מרת לאה גאלדע בת ר' בנימין ברודא⁴⁴, נכד הרב אשל-אברהם, ר' אברהם ברודא⁴⁵. והיתה אשה

הערה (27). "שלשלת היחס של משפחת אורשטיין-ברודא" (ווארשא, תרצ"א). "משפחת ברודא" (ווארשא, תרצ"ז). מאורי גליצ' (ירושלים, תשל"ח) ח"א ע' 551 ואילך.
(45) במ"א מסופר, שבשמחת-תורה תרע"ו אמר כ"ק אדמו"ר מהורש"ב: "כשבא ענין פנימי, שסותר להשו"ע, אינני יכול לעבור על השו"ע, אין זה כ"אם שאני נכד ה"אשל אברהם" שהי' פוסק

(* ההערות בשוה"ג באותיות אל"ף-בי"ת הם הקטעים שנכתבו ע"י כ"ק אדמו"ר מהורש"ב בשנת תרד"ע ונשמטו על ידו כשניתנו להמעתיק (ראה "סקירה קצרה" שנרפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל). ההערות הממוספרות הם מהמח"ל.
(44) ב"ילקוט משפחות" (הגל' הערה 27) ע' 9: מו"ה בנימין ברודא ז"ל אבד"ק הורדנא. ראה גם "ילקוט משפחות" (הגל'

1 גדולה, ובינה יתירה⁴⁶ חנן השי"ת את האשה הזאת, תוקף דעתה ועומק תבונתה וגודל יראתה
2 את הד' הי' בדרך פלא, גם בין אנשים, ומכ"ש נשים. והיתה בעלת מדות טובות בהפלגה יתירה,
3 וביותר היתה זהירה במדת הכעס.

4 דודתי מרת גיטל⁴⁷ (אחות אמי-זקנתי הרבנית) ע"ה סיפרה כי פעם החליטו נכדותי לבחון
5 את מדותי ופן יוכלו הכעיסה, ולהיותה יראת ד' גדולה, ע"כ החליטו כי יספרו לה איזה מעשה
6 של אי כשרות הנעשית בבית התבשיל שלה (בא איהר אין קיך), ובזה יבחנו אותה.
7 ויספרו לה כי המבשלת בלתי זהירה בהעמדת כלים נקיים שמשמשים בהם למאכלי בשר,
8 עם הכלים של חלב.

9 וכששמעה סיפורם נתפעלה במאד על-זה, ולא הגידה מאומה, רק עמדה והלכה בזריזות
10 גדולה לבית המבשלת, ובבואה שמה לא כעסה ולא צעקה, כי-אם התחילה בדברי תחנון:
11 סטערקעלע (להמבשלת קראו סטערנע) מאיין טאכטער, וואס איז מיט דיר? דוא האָסט עפעס
12 גיהאָט אַ טעות? באַ דיר האָט זאָך צומיסט כלים? מאי איז דאָך מער ניט וויא אַ מענטש, עס
13 קאָן זאָך טרעפֿין, זאָג דעם אמת. והמבשלת לא ידעה מאומה, כי לא הי' דבר. ואז ראו כי איננה
14 בגדר האפשרי להכעיסה.

15 הרה"ג ר' משה ואשתו הרבנית בעלת מדות טובות מ' לאה גאלדע ע"ה הולידו ארבעה
16 בנים⁴⁹, והבן הרביעי הרה"ג הרה"ח ר' אהרן נ"ע אבי כ"ק א"ז הרבנית נ"ע.
17 הרה"ג ר' אהרן בהרב רבי משה נולד בשנת תקס"ט (כנ"ל), והתחנך בבית אביו בגדולה,
18 והוא הי' למדן גדול ומופלג בחכמה, גם הי' אומן יד נפלא.

(ג) (ועיין בספר היומי שלי מיום כ"ה מנ"א שנה"ז ששה מעשיות ממנה מה ששמעתי מהנ"ל⁴⁸).

"תקצ"ה. ה' כ' טבת. ר' ישראל סענדר בר' משה ר"ס.
תקצ"ה. ערב פסח. בן של ר' משה ר"ס.
אל ראה לעיל הערה 19 שגם על ר' אהרן נרשם בפנקס הנ"ל
בטעות שנפטר בשנת תקצ"ה, וצ"ל תקצ"ז. ולפ"ז, אפשר שהנפטר
בערב פסח הוא אחיו ר' הירשל אייזיק" שנפטר תוך חודשיים
לפטירתו כש"ה בן י"ט שנה ועוד מעט והי' גומר לימוד הש"ס
בפעם השביעי והי' למדן מופלג" (רשימת היומן (הנ"ל הערה ג)).
ב"האָח" שבהערה 17, בנה הבכור הי' כבן כ"ד שנה במוותו, והוא
הי' מופ' גדול ובקי בש"ס, והיתה אמו הנ"ל [מרת לאה גאלדע]
מודה להשי"ת על שנתן לה בן כזה, ועל שלקח אותו, בין כך
ובין כך יהי שמו מבורך, כעבור ימים מעטים מת לה בן צעיר בן
י"ז שנים ומחצה, והוא עבר אז על כל הש"ס בפעם השנית, והי'
גדול מאד בחכמת התלמוד, ואחרי מותו הוציאו מידיו את
ה"תורה אור" אשר נרפס בימים ההם*, והוא אחז בו עד צאת
נפשו הק', ותוסף אמו לברך את השי"ת, ותאמר: ברוך המקום
שזכני בבנים קדושים ונשמות טהורות, ובורך הוא שזכיתי
להחזירם לו בטהרה ובקדושה, והי' זה כליל בדיקת חמץ, ובנה
הר"ר אהרן ז"ל הי' בליובאוויטש, ואמר אחד מאוהבי [אביו]
הר"ר משה ז"ל לנחמו ולהסיר את עצבונו העז, ויסע
ליובאוויטש להביא משם את הר"ר אהרן ז"ל אל בית אביו,
ואדמו"ר בעל הצ"צ נ"ע מחה בזה, וטען: "מה לכם ולהאכרך

(רשימות דברים" לר"י חטריק, הוצאת תשס"ט, ע' 179. וראה
עד"ז "ליקוטי סיפורי התוועדות" מפי הרמ"ז גרינגלאס
(ירושלים תשע"ג, ע' 323 ואילך)). וראה גם "ליקוטי סיפורים"
לרמ"מ פרלוב (ירושלים, תשס"ב ע' רצב).

46 ראה נדה מה, ב.
47 שמה המלא: ברכה צבי גיטל (ראה לעיל הערה 16).
48 נדפסו בספר השיחות תורת שלום ע' 205 ואילך.
49 ב"ליקוט משפחות" (הנ"ל הערה 27) ע' 10:
"ולהר"ר משה חתן הרב הגאון מוהר"ר בנימין ברודא
הנ"ל, נולדו ארבעה בנים ועוד בנות* (ולא נחקר עדיין כמה ומה
שמותיהן). ואלו שמות הבנים:

א) המופלג החסיד מוהר"ר שמואל אלכסנדר סענדר במיר.
ב) המופלג החסיד מו"ה אהרן, חתן אדמו"ר הרב דוב בער זצ"ל
מליובאוויטש בן הגאון אדמו"ר הזקן הרב שניאור זלמן נ"ע
מלאדי... ג) המופלג החסיד מוהר"ר יצחק אייזיק אלכסנדראוו.
ד) המופלג בקי בש"ס בע"פ מוהר"ר צבי הירש נחום
אלכסנדראוו.

בהעתקה מפנקס החברה-קדישא של קהילת שקלוב ("קבץ
על יד" הנ"ל הערה 19) מופיעים תאריכי הפטירה הבאים:

(*) ב"האָח" שבהערה 17: "אחות מבנותי" ריתה ארוסה, וכשהגיעו ימי
כלולתה בשבת שלפני חתונתה (שקורין פאָרשפיל) מתה פתאום, ותלך
ללולתה כחולכת לחפתה".

(*) בשנת תקצ"ז – ראה לעיל הערה 19.

- 1 כבוד א"ז הרבנית סיפרה לי אשר קודם השריפה (דשנת תרט"ז⁵⁰) הי' אצלה שניצערציי פון
 2 האַלץ⁵¹, מה שנתן הרב ר' משה לכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש (נכדו) זצוקללה"ה בתור מתנה, שמצא
 3 אצלו ממעשי ידי בנו הר"א. והי' אומן גדול בפתוחי חותמות, והגידה לי אשר חותם אחד מפותח
 4 על אבן צריך עוד להיות אצלה, כי הצעצועים הנזכרים נאבדו בהשריפה.
 5 הוא הר"א הצטיין בגודל שקידותו בלימוד, כי מלבד שהי' לו כשרונות נעלי' במאד (כפי
 6 שהיללו הרב צמח צדק, כנזכר⁵²), הצטיין בשקידה, והי' חקן נפלא. והיותר על כולם שהי' שומר
 7 הזמן במאד, ולכשהי' מתעמל מרוב יגיעה בלימודים, מכל-מקום לא הי' מרשה לעצמו לישן
 8 ולנוח, כִּי-אם הי' עוסק באיזה מלאכת אומנות. והי' מצמצם מאד בשינה. גם בעת מאכלו הי'
 9 קורא בספר בלתי עיוני, כמו עין יעקב ומדרש, ואוהב ספרי מוסר, והי' ממעט בדיבורי חול.
 10 בטבעו הי' צוהל, אַ פרייליכער, והי' גוער במאד על מי שהי' מתאונן על מצבו, הוא הי'
 11 מנחם נפלא לכל מר נפש רחמנא-ליצלן, הי' מוצא בכל דבר יסורים הטוב שבזהי' והי' עניו גדול.
 12 כ"ק אאזמו"ר הרב צמח צדק זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע סיפר לכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש
 13 זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע (כן סיפרה לי כבוד א"ז הרבנית ע"ה שאאזמו"ר סיפר לה), אשר בעת
 14 לימודם יחד או כשדיברו בכלל בחידושי התורה בנגלה, והי' מי שהי' מקשה איזה קושי' ובגורלו
 15 נפל התירוץ, והי' אומר אפשר שבאפשר הי' לתרץ הקושי' בענין ואופן כך, הכל בדרך אפשר,
 16 והי' אומר סברות מופלגות והכל בדרך אפשר. ואם היו מדיחים סברתו לא הי' מעמיד על דעתו
 17 בתוקף, והי' מודה על האמת, והי' עוסק בסברת זולתו בעיון נפלא כמו סברת עצמו.
 18 בהיותו בן י"ז שנה⁵⁴ – תקפ"ו⁵⁴ – לקחו כ"ק אדמו"ר האמצעי לחתן לבתו (הבת זקונים)
 19 הרבנית מ' שרה ע"ה. והיא אז בת ט"ו שנים בערך.
 20 הרבנית שרה ע"ה היתה הבת זקונים של כ"ק אדמו"ר האמצעי, שני בנים וששה⁵⁵ בנות היו
 21 לו לכ"ק אדמו"ר האמצעי:

(ד. א.) ח. 38 כנראה זהו חלק ירושתו מאמו הרבנית החכמה מרת לאה גאָלדע ז"ל, אשר זה הי' טבעה, וכנראה בחינוכה פעלה גם בבני' הכשרון הנפלא הלזה⁵³.
 (ה. כפי החשבון הנ"ל שנולד בשנת תקס"ט).

מהורש"ב שהיו לו לאדמו"ר האמצעי שמונה בנות.
 ב"היום יום" בתחילתו נמנו: (א) הרבנית שרה – נפטרה בנעוריה. (ב) הרבנית ביילא. (ג) הרבנית ח' מושקא. (ד) הרבנית דבורה לאה. (ה) הרבנית ברכה. (ו) הרבנית מנוחה רחל. (ז) הרבנית שרה. במכתב כ"ק אדמו"ר מהור"צ מיום טז שבט תרפ"ח: (א) שרה. (ב) דבורה לאה. (ג) ח' מושקא. (ד) רבקה*. (ה) ביילא. (ו) שרה. בספר מאמרי אדמו"ר האמצעי – קונטרסים (קה"ת, תנש"א) ע' רעו – נדפס נוסח מצבת פח שנמצאה בליובאוויטש בשנת תש"נ: "האשה הצנועה וחשובה מרת אסתר מרים נ"ע בת הרב הג' אדמו"ר דובער שיח' שנפטרה לח"ע ביו' א' ד' לחודש תמוז שנת תקע"ט לפ"ק".

(*) נזכרה ברשימת אדמו"ר האמצעי שכתב לערך קייץ תקנ"ג (תרגום מרוסית באגרות קודש אדמו"ר האמצעי (קה"ת, תשע"ג) ע' כח).

היקר הזה? כי הוא הי' ג"כ מופ' גדול והי' לומד עמו יחד, אך האיש ההוא לא שמע לו ויקחהו אתו ויביאהו אל בית אבותיו, ובכ"ד באייר גוע [הר"ר אהרן] לעיניהם".
 (50) ראה לקמן ע' לג ואילך. וש"נ.
 (51) = תבליט עץ.
 (52) לעיל ע' ד.
 (53) ברשימת התיקונים הורה רבינו למזכיר: ההגה"ה אצ"ל (=אין צריך להעתיק). - ראה "סקירה קצרה" שנדפסה בחוברת "דבר מלכות" לפרשת ויקהל.
 (54) ראה לקמן ע' יב.
 (55) ראה גם בית רבי ח"ב פ"ז: "בנות הי' לרבינו ששה".
 וב"רשימות הרב"ש" (רשימות ענינים וסיפורים כתובים ביד הר"ר ברוך שניאור ז"ל שניאורסאָהן – קה"ת, תשס"א) ע' יז, שביום ב' דחה"ס וביו"ד כסלו תרע"א, סיפר כ"ק אדמו"ר

- 1 (א) הרה"ח הרה"ג ר' נחום⁵⁶, (ב) הרה"ח הרה"ג ר' ברוך⁵⁷, (ג) מרת שרה⁵⁸, (ד) ביילא⁵⁹, (ה)
 2 מנוחה רחל⁶⁰, (ו) חי' מוסיא⁶¹, (ז) שטערנא פריידא, (ח) שרה⁶².
 3 סדר תולדותם בלתי נודע לי, וכפי ששמעתי מכבוד א"ז הרבנית ע"ה נקראה שם אחר (שרה)
 4 לזכור אחותה הבכירה שרה שנסתלקה קודם שנולדה אחותה הצעירה⁶⁵, איז זיא גיווען א נאָמען
 5 נאָך איהר.
 6 ודודתי מרת גיטל תחי' סיפרה לי אשר בעת שנולדה אמם היתה שמחה גדולה ומרוב
 7 התפעלות קראו שם חי' שרה, ושכחו כי אחותה נקראת חי' מוסיא, וקראה רבינו את בתו תמיד
 8 שרקע, עד שכמעט נשתכח השם האמיתי חי' שרה, כי כולם קראו שרקע, כהשם שקראה אבי'
 9 רבינו האמצעי. והיא היתה חביבה מאד לרבינו האמצעי, נולדה (כמדומה בחדש אלול) תקע"א.

ו) הרבנית שרה ע"ה בת כ"ק אדמו"ר האמצעי זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע האחרונה, דיא מיזינקע⁶², כי שני בנים היו לרבינו האמצעי וששה בנות (סח לי אחד מהזקנים אשר כלל חי' להחסידיים דמספר הבנים⁶³ של כ"ק אאזמו"ר הרב צמח צדק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע כמספר הבנות שהיו לכ"ק רבינו האמצעי (והם ששה כנודע) ומספר הבנות של הרב צמח צדק⁶⁴ כמספר הבנים של כ"ק רבינו האמצעי (שהם שנים), אך סדרן על ברור לא אדע, אמנם זאת ידעתי כי הראשונה נקראה בשם שרה, אחת בשם ביילקע, אחת מנוחה רחל, אחת חי' מוסיא (אשת כ"ק אאזמו"ר הרב צמח צדק, וכמדומה שהיא השני למספר הבנות), אחת שטערנא פריידא וחששית חי' שרה, כפי המפורסם וכפי ששמעתי מכבוד א"ז הרבנית ע"ה נקראה...

אור ליום הששי, ח' טבת תרכ"א ("הקריאה והקדושה" טבת תש"א ע' ה (ושם שהיא "הבכירה" בבנות אדמו"ר האמצעי). ספר השיחות ה'ש"ת ע' 95. תש"ו ע' 14 הערה 10).
 (62) = בת הזקונים.

(63) מובא בכ"מ שלאדמו"ר הצמח צדק היו שבעה בנים (רשימת רבינו בספר השיחות תש"ח ע' 232 הערה 14. "היום יום" בתחילתו. רשימת בני המשפחה על-פי המפקדים מחודש כסלו תרי"א – אגרות-קודש אדמו"ר הצ"צ (קה"ת, תשע"ג ע' קכא ואילך). לקמן ע' כח), ואחד מהם – ר' יעקב – נפטר בחייו (ראה "בית רבי ח"ג ספ"ו. אגרות-קודש שם). ובשיחות תרצ"ג (תורת מנחם רשימת היום ע' רפה): "לאדמו"ר האמצעי היו בנות כמספר הבנים – שנשארו בחיים – של הצ"צ". (64) ב"היום יום" בתחילתו: בנותיו: (א) הרבנית ראדע פריידע. בעלה הרה"ח הר' שניאור. (ב) הרבנית דבורה לאה. בעלה הרה"ג הרה"ח הר' לוי יצחק*. וראה "בית רבי" ח"ג ספ"ו. (65) כך הובא גם במכתב משנת תרפ"ח (הנ"ל הערה 55): "והיא נקראה על שם אחותה הבכירה שנסתלקה קודם שנולדה".

(*) בשנת תר"ג עדיין חי' ר' יעקב בחיים (ראה שיחת כ' כסלו תרצ"ד טעף ב ובהערה ו (לקו"ד ח"א צח, א)). במכתב אדמו"ר הצ"צ משהלך אדר ראשון תרי"א (אגרות-קודש הנ"ל ע' קיט): "בני המנוח יעקב". ברשימת בני המשפחה הנ"ל באגרות-קודש שם, שבמפקד משנת 1834 הי' בן חמש עשרה שנה, ונפטר בשנת 1848. ב"תולדות ברוסיה הצארית" ע' פג הערה 1, מביא שב"רשימת מאמרי דא"ח של אדמו"ר הצ"צ (קה"ת, תשנ"ד ע' מא) רשום (מכת"ר 2077), שהמאמר "איכה ישבה" שנדפס באוה"ת נ"ך ח"ב ע' א"לד, נאמר בשנת תקצ"ז. ובכת"ר 178 מועתק מאמר זה בכותרת: "זה המאמר אמר אדמו"ר מוהר"ר מנחם מענדיל יע"א לר' הלל מפאריץ בעת אשר נכנס... לנחמו על פטירת בנו הוותיק מו"ה יעקב ז"ל". ולפי זה נפטר בשנת תקצ"ז. אולם לפי הנ"ל שנפטר בשנת 1848, י"ל שהמאמר נאמר פעמיים (וכרגיל בכגון דא), פעם אחת בשנת תקצ"ז ופעם שני' לאחר פטירת הר"ר יעקב. (** ראה לקמן הערה 68.

(56) הר' מנחם נחום. ראה אודותו – שיחת יט כסלו תרצ"ג ס"ו ואילך (לקו"ד ח"א טז, א ואילך). אגרות-קודש אדמו"ר מהוריי"צ ח"ד ע' תסו. בבית רבי ח"ב פ"ז: שבזווג ראשון חי' חתן הר"ר ריבלין משקלאו. ובזווג שני חי' חתן גיסו הרה"ק ר' יעקב ישראל זלה"ה. וראה רשימת רבינו שבהערה 12. עוד עליו – לקמן ע' לג.

(57) נישא למרת ביילא ריזא בת הר"ר חיים אברהם בן אדמו"ר הזקן (ראה בית רבי שם. "תולדות משפחת הרב מלאדי" (תל-אביב, תש"ו) ע' 52. ע' 57. וראה מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי חתונה ח"א ע' שנ. ח"ב ע' תשלח). עוד עליו – לקמן ע' יב. ע' לב.

(58) "פטרטה בנעוריי" (כנ"ל הערה 55 מ"היום יום"). נישאה לבנו של הר"ר מאיר בן הרלווי"צ מבאָרדיטשוב ונפטרה שנה אחת אחר חתונתה – מכתב הר' שמרי' שניאורסאָהן כד סיון תר"ג, הועתק ב"תולדות חב"ד ברוסיה הצארית" (קה"ת, תש"ע) ע' כד. ושם, שהחתונה הגדולה בזלָאָבין שהתקיימה בקיץ תקס"ז בין נכדי אדמו"ר הזקן ורלווי"צ מבאָרדיטשוב היתה של בנו של הר"ר מאיר עם מרת שרה הנ"ל. על מצבה שנמצאה בשנה זו (תשע"ד) בבאָרדיטשוב סמוך לציון של הרלווי"צ, נמצא חרות: ". שרה בת הרב הגאון הגדול... מוהר"ר דוב בער מק"ק לאד' נפ' י"ז אדר".

(59) נישאה להרה"ח ר' יקותיאל זלמן ("היום יום" שם) בן הר' יוסף שמחה בונם חתנו של הרלווי"צ מבאָרדיטשוב. וב"תולדות חב"ד" שם, מביא מכת"ר 26 (לה, ב) שאשתו של ר' יקותיאל זלמן היתה מרת רבקה בת אדמו"ר האמצעי, וחתונתם התקיימה בחורף תקס"ח (ראה מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ח ח"ב ע' תתקלב הערה 29).

(60) ברשימת אדמו"ר האמצעי (הנ"ל הערה 55 בשוה"ג) היא מוזכרת כמאורסת. נישאה להר"ר יעקב כולי סלונים (ב"ר משה שלמה זלמן – ר' זלמן רויזעס" מחסידי אדמו"ר הזקן). נפטרה בחברון, כ"ד שבט תרמ"ח. עוד עליו – לקמן ע' כח.

(61) אשת אדמו"ר הצמח צדק. נולדה בשנת תק"ן. נסתלקה

- 1 חתונת א"ז הרבנית מ' שרה עם הרה"ג הרה"ח ר' אהרן בהרה"ג ר' משה (הפאמיליע⁶⁶
2 אלכסנדר⁶⁷) משקלאָוו, היתה ביום ט"ו מנחם אב תקפ"ו.
3 הדרושי' שמח תשמח שנאמר על חתונתם, תודה-לאל יש לי כתב-יד-קודש כ"ק אדמו"ר
4 האמצעי, וכותב כ"ק אדמו"ר האמצעי בכתב-יד קודשו: ב"ה ט"ו מנחם אב התקפ"ו חתונת בתי
5 שרה תחי'⁶⁸.
6 החתונה היתה ברב פאר והדר, בהפלגה יותר על שאר הבנות והבנים ששידך כ"ק רבינו
7 האמצעי, לפי שהיתה הבת זקונים.
8 כבוד א"ז הרבנית ע"ה סיפרה לי אשר דודתה (אחות אמה) מ' ביילא אמרה לה: על חתונת
9 אמך הי' ג' אלפים חסידים, והי' הרבה חסידות, והיתה שמחה גדולה.
10 גם כבוד חמותה (והכוונה על בת רבינו מרת חי' מוסיא נ"ע) כמה פעמים אמרה כי: אמך
11 האָט מען נאָך גיגיבען מער וויא אַלעמען, ווייל זיא איז גיווען דיא מוזינקע, און זיא איז גיווען
12 אַ נאָמען נאָך שרה-ן.
13 אחר החתונה למד הרב ר' אהרן נ"ע בצוותא עם כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הצמח צדק
14 זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע, שהי' גיסו, ולמדו יחד, ונהנה אאזמו"ר הרצ"צ מאד מחברותם. וכאשר
15 כמה פעמים הגיד לכ"ק אאזמו"ר מוהר"ש זצוקללה"ה והפליא לו הלימוד ההוא. והי' הר"א
16 סמוך על שולחן חותנו כ"ק רבינו האמצעי, שהי' מכלכלו בכל הדרוש לו.
17 התנהגותו בעת ההיא בריוח גדול, ברייט גיפירט זיך, לפי שאביו הרב ר' משה הי' גביר
18 גדול והי' שולח לו ע"י כל הזדמנות עזר נכון, וגם כל מיני סחורה לתפירת בגדים עבורו ועבור
19 אשתו, וגם הביא להם מתנות נכבדות בעת ההיא, עד שמכל-זה הי' הר"א בריוח גדול יותר על
20 שאר חתני כ"ק רבינו האמצעי.
21 וכשנתיים אחר חתונתו נסתלק כ"ק חותנו אדמו"ר האמצעי זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע⁶⁹,
22 וכמובן אשר חשך שמש המשפחה הק', ובכל-זאת נשאר לדור משך שנים בליובאוויטש. והולידו
23 שלש בנות ובן אחד⁷⁰, הבכירה מרת צבי' גיטל⁴⁷ תחי' נולדה שנת תקצ"ג (אך החודש אינה

(ז) כנראה זה היתה הפאמיליע של הרב ר' משה בהרב ר' סענדער למזכרת נצח להרה"ג הרה"ח ר"ס נ"ע.

(ח) (כן מצאתי נרשם על הדרוש שהגיד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר האמצעי זצוקללה"ה נבג"מ זי"ע וזה לשונו . . . הפלא שגם אז כתב כמו שקראה שרה ולא חי' שרה כמו שהי' שמה האמיתי¹). . . החסידות שהגיד כ"ק רבינו האמצעי על חתונת בתו הרבנית חי' שרה התחיל שמח תשמח דרוש ארוך נמצא פה בין הכי"ק של רבינו האמצעי בכי"ק ממש.

(66) = שם המשפחה.

(67) כ"ה בנוסח שער ה"תורה אור" (הועתק לעיל בהערה 19). בכמה מקומות (בספר "ילקוט משפחות" הנ"ל הערה 27. ועוד) מוזכר שם המשפחה: "אלכסנדראָוו".

(68) המאמר נדפס בספר מאמרי אדמו"ר האמצעי דרושי חתונה ח"ב ע' שפז ואילך, ושם ע' תשסא נדפסה פאקסימיליא מגוכי"ק אדמו"ר האמצעי, שבראשו: "ב"ה ט"ו מנחם אב התקפ"ו (חתונת בתי שרה ת' ונכדתי ת')", דהיינו שהמאמר נאמר בקשר לשתי חתונות: החתונה הנזכרת כאן, ואח"כ ב"ג אלול תקפ"ו, בחתונת נכדתו הרבנית דבורה לאה בת הצ"צ עם נכדו ר' לוי יצחק זלמנזאהן* (ראה בכ"ז "מפתח ספרי מאמרי ודרושי

כ"ק אדמו"ר האמצעי" (שנת תקפ"ו) – בעריכת הרב אלכסנדר זיסקינד שי' פיקאָרסקי (נמצא בדפוס).

(69) ביום ט' כסלו תקפ"ח.

(70) בספר "ילקוט משפחות" (הנ"ל הערה 27) ע' 10:

א. מו"ה זלמן אלכסנדראָוו, חתן הגביר ליובינסקי בסאסניצא.
ב. מרת שטערנא, אשת מו"ה דוב בער פראַדקין בטשארין.
ג. מרת גיטל, אשת מו"ה [] * לעמפערט בנעזין.
ד. מרת רבקה, אשת אדמו"ר הרב שמואל שניאורסאָן ז"ל, בן אדמו"ר הגאון הרב מנחם מענדל נ"ע מליובאוויטש, בע"ס צ"צ.
וראה אגרות-קודש ח"ב ע' כו.

(*) "בילקוט משפחות" שם חסר שם בעלה – זאב וואָלף (ראה אגרות-קודש אדמו"ר מהרש"ב ח"א ע' נ. ע' נח). וראה לקמן ע' כו.

(*) ראה אודותו – ספר השיחות תרפ"ו ע' 255 הערה 178. וש"נ.

- 1 יודעת). השני' כבוד א"ז הרבנית מרת רבקה ע"ה נ"ע. השלישית מרת סטערנא, והרביעי ר'
 2 שניאור זלמן יחי'. ודרו בלויבאוויטש.
 3 בעת ההיא כבר נהג כ"ק אאזמו"ר הרב צמח צדק זצ"ל את הנשיאות, ובשנת תקצ"ד בתענית
 4 אסתר⁷¹ נולד כ"ק אאזמו"ר מוהר"ש זצ"ל לאביו כ"ק אאזמו"ר הרב צמח צדק זצוקללה"ה.
 5 המנהג בימים ההם הי' [ש]בנות כ"ק רבינו אדמו"ר האמצעי (שהיו בלויבאוויטש, כי ישנם
 6 שכבר נסעו למקומות שונות) מתאספים בכל שבת-קודש, עם בניהם ובנותיהם הקטנים, לבית
 7 אמם הרבנית שיינא ז"ל, אשת כ"ק רבינו האמצעי, וגם הקרובות כמו בנות הרב ר' חיים אברהם
 8 ז"ל (בן רבינו הגדול)⁷² ושאר בני המשפחה, היו באים עם בניהם לבית הרבנית הנ"ל, והיו
 9 הגדולים מדברים ביניהם, והקטנים היו מצחקים, פלעגין זיך שפילין⁷³ ילדים וילדות יחדיו.
 10 וישנה אגדה המספרת [ש]בשחוק הילדים יחד אמר כ"ק אאזמו"ר המוהר"ש, והוא אז בן
 11 ג' או ד' שנה, כי הוא יקח לכלה את רבקה בת שרה, שהיתה ג"כ בערך שנים אלו, וכולם צחקו
 12 עליהם כמנהג הצחוק על דברות הילדים בצחוקם⁷⁴.
 13 ובשנת תקצ"ז כ"ד לחדש אייר נסתלק הרב ר' אהרן בשנת הכ"ח לימי חייו⁷⁵.

תרפ"ט ע' 33. וש"ג.
 ברשימת אדמו"ר האמצעי (הנ"ל הערה 55 בשוה"ג) שכתב
 לערך קייץ תקע"ג (אגרות-קודש שלו ע' כט) שבנותיו של ר' חיים
 אברהם היו אז קטנות.
 (73) = נהגו לשחק.
 (74) ב"רושם חומר" שבהערה 71 כותב רבינו: בן ארבע
 (תקצ"ז) והוא נער את כל בני גילו, בני המשפחה, שהיו כולם
 מתקבצים בשבת-קודש בבית דירתה של הרבנית שיינא ([הרבנית
 של] כ"ק נ"ע האמצעי), הנכדים והנכדות, ובאחד המוצאי-שבת
 קודש לאחר שעשו הבדלה בא ר' אלי' שמש ליקח נר להדליק
 בבית-הכנסת, וסבבוהו הנערים כדרכם של השוכבים. ובהחזיקו
 הנר אמר להילד: הא לך נר ובחר לך כלה. לקח את הנר והביט
 בפני כל הילדות הקטנות שהיו בשנותיו, ואמר: נאך אַזא גוטע
 ויא רבקה, דער מומע שרה'ס, איז ניטא.
 (75) ראה רשימת רבינו יומן כ"ה מנ"א תרד"ע (שבהערה ג).
 ספר השיחות תרצ"ו ע' 147.

(71) י"ג אדר. וראה גם לקמן (ס"ע כד ואילך) בה מונה את
 מספר הימים שבין תענית אסתר תקצ"ד ל"א ניסן תר"י.
 ברשימת רבינו "תרכ"ו" שנולד ביו"ד שבט תקצ"ג.
 בשיחות קייץ תרצ"ה (תורת מנחם רשימת היום ע' שפה):
 "בזמן לידת מהרשנ"ע יש ב' סברות אם בשבט או ב' אייר. א"ז
 הר' רבקה נ"ע לא ידעה".
 אבל ב"היום יום" ובספר התולדות אדמו"ר מהר"ש (קה"ת,
 תש"ו. תשנ"ז) ע' 5 – שהם "משנה אחרונה" – מפורש שנולד
 בשני באייר (וכ"ה ברשימת רבינו "רושם חומר" בלתי מעובד)
 תולדות הוד כ"ק אאזמו"ר אדמו"ר הרה"ק מוהר"ש זצוקללה"ה
 נבג"מ זי"ע ועכ"י. . נכתב בהפסקים מיום ה' כ"ה מרחשוון עד
 יום ב' ו' כסלו תרצ"ג ריגא". ועוד).
 ע"ד שנת לידתו - ראה ספר התולדות שם הערה 2 ובהערות
 וצינונים למהדורות תשנ"ז. וש"נ. ברשימת בני המשפחה על-פי
 המפקדים שבהערה 63, שבחודש כסלו תרי"א הי' בן שבע עשרה
 שנה.
 (72) ראה אודותיו - רשימה שבהערה 12. ספר השיחות

אגרות קודש

[ח' שבט תרפ"ב]

- 10 איטקין, אשר כללות ההנהגה מסורה ונתונה לו (וכאשר
 11 שואל את אנשי הועד הוא רק שיכול להתיישב עמם,
 12 אבל אין זה שדעתם מכרעת, כי אין הדבר תלוי בריבוי או
 13 מיעוט דיעות) בגשמיות לסדר את הכל, ולוקח האנשים
 14 הדרושים בשכר, ולדרוש עזרת אנ"ש שי' בחומר וברוח,
 15 לעשות עם התלמידים כפי הבנתו, ולו דעה הראשונה בכל,
 16 וכאשר יבואר בהבא.
 17 ד. אמיתית טובת הענין דורש שיחי' משגיח ומשפיע,
 18 כלומר מורה מדריך מסדר את דברי הלימודים ובוחן את
 19 התלמידים יחיו. ואין זה רק משגיח לשמור שישמרו את
 20 הזמן והדומה, כ"א זה נוגע בעיקר מהות הפנימי של

- 1 ...בטח יכתוב לכ' פרטי הענינים והסדרים, ואנכי
 2 אדברה בזה רק בקצרה ראשי פרקים בכללות הענין.
 3 א. לדעת כי העיקר ישיבת תומכי-תמימים היא מה
 4 שהיא עתה בפאלטאווא, והיא נקודת החיים שבמוסד זה.
 5 ב. המנהל פועל, לסדר כל הענינים, הוא חתני הר"ש
 6 שי' אליו צריכים להודיע ממהלכי הענינים ברו"ג, ולדרוש
 7 כל המצטרף בזה הן בשאלות הנוגעות בגוף ועצם הענין,
 8 והן בהכנסה והוצאה, ודבריו יתקבלו להלכה.
 9 ג. המנהל המקומי בעיר פאלטאווא, הוא ר' שלמה שי'

27 נחוץ וכנ"ל, אמנם בדבר השכירות, לבד זה שאין זה עניני,
28 ושייך כולו להמנהל על אתר רש"א שי' (וכנ"ל), הנה זאת
29 אני אומר לו, שהוא צריך לדעת אשר זהו דבר המסור
30 ללב, דמאחר שאני יודע שצריכים אלי, אי"כ אני יכול
31 לפעול מה שאני חפץ, דבר כזה אין צריך להיות, כ"א כפי
32 האפשר והראוי כו'.

33 ה. המשגיח והמשפיע בהכרח שידעו כל התלמידים
34 שי' אשר לו הדעה והדיבור בכל הנוגע לחיי התלמידי
35 יחי', את מי לקבל כו' עם מי להיטיב כו', הוא רק צריך
36 למסור הכל אל הפועל להמנהל, אשר יביאנו בפועל,
37 וכאשר המנהל אומר אשר ביכולתו (מפני מצב הכספים)
38 לקבל עוד שלשה תלמידים, הנה בחירת התלמידים יחיו
39 הוא עפ"י דעתו לבד, וכן בהיפוכו ח"ו, לו הדעה העיקרית
40 בלי התערבות שום דעה בהנהגת הסדרי' בזמן, מקום,
41 ואופן הלימוד, לקנוס ולהיטיב עם תלמיד שי'. כן כל דבר
42 שבגשם הנוגע ברוחניות כמו בדבר שבתם ומקומות ללון,
43 גם בזה עליו לחוות דעה, ודעתו מתקבלת להלכה.

44 על כל השאלות עניתי בע"פ ע"י הרש"ל שי'. ובדבר
45 העברת הישיבה למקום אחר, אין אני יכול לחשוב בזה
46 כלל, והשי"ת יעזור בלי ספק. בטוח בו בכל עת. מפה הנני
47 כותב לכל המקומות, וגם כבר כתבתי מכי כללי ושלחתי
48 אליהם, ועל הספק יועתק עוד הפעם.

49 והי' ברכה ושלוש וזכות התורה יהי' בעזרו לרוממו
50 ושימלא השי"ת משאלות לבבו לטובה ולברכה בכל מכל
51 כל בגו"ר.

52 ידי"ע בן מו"ר.

אג"ק מוהרי"צ כרץ יד

1 התלמידים יחיו, מה שנוגע בנקודת חיותם, ובהנהגתם
2 אח"כ אי"ה, והיינו שיעמידם באור האמת. ואין להתחשב
3 בזה אם אפשר להחזיק איש כזה, אי"ל ח"ו, ובלא איש
4 כזה חסר ח"ו העיקר (זאת צריכים לדעת בלי להטעות
5 אי"ע), וח"ו אם אין כח גשמי להחזיק כ"א עשרה
6 תלמידים יחיו ח"ו אז מוכרח הנ"ל וגם בפחות מזה, והוא
7 הראש, והתלמידים האברים, וכל ריקום והארת הנשמה
8 הוא בראש, וע"כ לדעת כי בישיבת תו"ת מוכרח כנ"ל בלי
9 שום מניעה כלל ועיקר, יהי מה.

10 בדבר הרש"ל שי' הנה בכללותו למהותו הפרטי
11 בידיעה כשרון ואהבת הפנימיות בלי הטענה בד"כ,
12 ומתינותו, ראוי הוא בעזה"י לענין כזה, וגם ת"ל נקלט בו
13 בטוב, החינוך שקיבל בהיותו תלמיד, וביותר כי יודע הוא
14 מהלך הענינים לפי דרישת נשיאנו הוד כ"ק אאמו"ר
15 הרה"ק זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, ולא נתעמם בו, רק
16 שאפשר הדבר בעניניו הפרטיים בעבודתו עם עצמו (טוען
17 מיט זיך) אין אני מכירו כ"כ, וגם שהוא לא איש חזק כ"כ
18 בהנהגה, ניט קיין שטריינגער, וע"ז הזהרתיו ובקשתיו,
19 באם שישאר בתו"ת, אשר יזהר בזה להנהיג כדרוש ולא
20 בחלישות, כי כל דחיקה ולחיצה דרושה מאת כל תלמיד
21 בשמירת הזמן ובשקידה יתן בע"ה אחרית טוב בלתי
22 משוער, והיא טובה כפולה ומכופלת.

23 ובדבר משכורתו אנכי לא אדון בזה כלל, ובד"כ איש
24 העובד צריך פרנסתו ההכרחית, מיא דארף דאס ואס מיא
25 דארף, וכמובן הדבר אשר מלת הכרחות יש לה ג"כ כמה
26 פירושים. לו אמרתי, בענין זה, הנני חושב אשר משגיח

אגרות קודש

ב"ה, ט"ז אד"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

זה מזמן - כ"ז טבת - שלא נתקבלו ממנו כל ידיעות, ותקותי אשר משתתף בפעולות אנ"ש
והתועדות שלהם, השתתפות כדבעי, זאת אומרת לא רק בגופו אלא שגם משפיע על מכריו וידידיו שגם
הם יעשו ככה והרי זהו תוכן דהפצת המעינות חוצה, שגם אלו שלעת עתה בחוץ הם ואין רצונם להכנס
לפנים יביאו אליהם המעינות, שאז סוף סוף יתעורר בהם החשק ליהנות ממעינות אלו במילואם
ולהכנס לפנים ולפני ולפנים, וגודל הענין וגודל השכר לדכוותי' אין זקוק לאריכות. והי' רצון שיעשה
זה מתוך שמחה והרחבת הדעת, ויבשר טוב בהנוגע לעצמו ולזוגתו תחי'.

בברכה,

בשם כ"ק אדמו"ר שליט"א

מזכיר

פרשת שמיני

ז * ויהי ביום השמיני קרא משה לאהרן ולבניו ולזקני ישראל: ויאמר אל־אהרן קח־לך עֶגֶל בֶּן־בָּקָר לְחַטָּאת ואֵיל לְעֹלָה תְּמִימִם וְהִקְרַב לִפְנֵי יְהוָה: ואל־בְּנֵי יִשְׂרָאֵל תְּדַבֵּר לֵאמֹר קָחוּ שְׂעִיר־עִזִּים לְחַטָּאת וְעֶגֶל וְכֶבֶשׂ בְּנֵי־שָׁנָה תְּמִימִם לְעֹלָה: וְשׁוֹר ואֵיל לְשִׁלְמִים לְזֹבֶחַ לִפְנֵי יְהוָה וּמִנְחָה בְּלוּלָה בַשֶּׁמֶן כִּי הַיּוֹם יְהוָה נִרְאָה אֲלֵיכֶם: וַיִּקְחוּ אֶת אֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה אֶל־בְּנֵי אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּקְרְבוּ בַל־הַעֲדָה וַיַּעֲמֵדוּ לִפְנֵי יְהוָה: וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה זֶה הַדָּבָר אֲשֶׁר־צִוָּה יְהוָה תַּעֲשׂוּ וִירָא אֲלֵיכֶם כְּבוֹד יְהוָה: (לד) וַיֹּאמֶר מֹשֶׁה אֶל־אהֲרֹן קַרֵּב אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַעֲשֵׂה אֶת־חַטָּאתְךָ וְאֶת־עֹלֹתְךָ וְכַפֵּר בַּעֲדֶךָ וּבַעֲדֵי הָעָם וַעֲשֵׂה אֶת־קִרְבַּן הָעָם וְכַפֵּר בַּעֲדָם כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה: וַיִּקְרַב אֹהֲרֹן אֶל־הַמִּזְבֵּחַ וַיִּשְׁחַט אֶת־עֶגֶל הַחַטָּאת אֲשֶׁר־לוֹ: וַיִּקְרְבוּ בְנֵי אֹהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּטְבֹּל אֶצְבְּעוֹ בַּדָּם וַיִּתֵּן עַל־קַרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ וְאֶת־הַדָּם יָצַק אֶל־יְסוֹד הַמִּזְבֵּחַ: וְאֶת־הַחֵלֶב וְאֶת־הַכֶּלֶיֹת וְאֶת־הַיִּתְרֹת מִן־הַכֶּבֶד מִן־הַחַטָּאת הִקְטִיר הַמִּזְבֵּחַ כַּאֲשֶׁר צִוָּה יְהוָה אֶת־מֹשֶׁה: (והראל) יא וְאֶת־הַבָּשָׂר וְאֶת־הָעוֹר שָׂרָף בָּאֵשׁ מִחוּץ לַמִּחֲנֶה: וַיִּשְׁחַט אֶת־הָעֹלָה וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אֹהֲרֹן אֵלָיו אֶת־הַדָּם וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת־הָעֹלָה הִמָּצְאוּ אֵלָיו לְנִתְחִיָּה וְאֶת־הָרָאשׁ וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּזְרֹחַן אֶת־הַקָּרֶב וְאֶת־הַכֶּרְעִים וַיִּקְטֹר עַל־הָעֹלָה הַמִּזְבֵּחַ: וַיִּקְרַב אֶת קִרְבַּן הָעָם וַיִּקַּח אֶת־שְׂעִיר הַחַטָּאת אֲשֶׁר לָעָם וַיִּשְׁחַטְהוּ וַיַּחַטְּאֵהוּ בְּרָאשׁוֹן: וַיִּקְרַב אֶת־הָעֹלָה וַיַּעֲשֶׂה כַּמִּשְׁפָּט:

~ נקודות משיחות קודש ~ (תורת מנחם - התוועדות תשמ"ח ח"ב ע' 473)

ויהי ביום השמיני (ט, א)

אותו יום נטל עשר עטרות - ראשון למעשה בראשית.

. ראשון לחדשים (שבת פז, ב)

צריך להבין מה השכיחות בין 'ראשון למעשה בראשית' ו'ראשון לחדשים' להקמת המשכן?

וגיש לכאור: תכלית המשכן היא כלשון המדרש "לעשות לו ית' דירה בתחתונים". מצד אחר זה צריך להיות 'דירה' - מקום מאד נעלה שבו תתגלה הדרגה האלוהית הנעלית ביותר. ומן הצד השני 'בתחתונים' - בעולם המתחנך שאין למטה ממנו.

וזהו הקשר בין שתי העטרות הללו להקמת המשכן: 'ראשון למעשה בראשית' - תכלית הקמת המשכן היא שהאלוקים תתגלה בפריאה עצמה, ותהיה לחלק ממנה. 'ראשון לחדשים' - הגלוי שבשכילו הוקם המשכן, הוא גלוי נעלה ונשגב - בבחינת חדוש (חדש - לשון חדוש) - לאי־צורך מהעולם עצמו.

שני וַיִּקְרַב אֶת־הַמִּנְחָה וַיִּמְלֵא כַּפּוֹ מִמֶּנָּה וַיִּקְטֹר עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִלֶּבֶד עֹלֹת הַבָּקָר: וַיִּשְׁחַט אֶת־הַשּׁוֹר וְאֶת־הָאֵיל זֶבַח הַשְּׁלָמִים אֲשֶׁר לָעָם וַיִּמָּצְאוּ בְנֵי אֹהֲרֹן אֶת־הַדָּם אֵלָיו וַיִּזְרְקוּהוּ עַל־הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב: וְאֶת־הַחֵלֶב מִן־הַשּׁוֹר וּמִן־הָאֵיל הָאֵלִיָּה וְהַמִּכְסָּה וְהַכֶּלֶיֹת וַיִּתֵּר הַכֶּבֶד: וַיִּשְׂמֹו אֶת־הַחֵלֶב עַל־הַחֲזוֹת וַיִּקְטֹר הַחֵלֶב הַמִּזְבֵּחַ: כֹּא וְאֶת הַחֲזוֹת וְאֶת שׁוֹךְ הַיָּמִין הַיָּיִף אֹהֲרֹן תְּנוּפָה לִפְנֵי יְהוָה כַּאֲשֶׁר צִוָּה מֹשֶׁה: כֹּא וַיִּשָּׂא אֹהֲרֹן כְּתִיב אֲתִידוּ קִרֵּי אֶת־יָדָיו אֶל־הָעָם וַיְבָרְכֵם וַיִּרֶד מַעֲשֵׂת הַחַטָּאת וְהָעֹלָה וְהַשְּׁלָמִים: כֹּא וַיָּבֹא מֹשֶׁה וְאֹהֲרֹן אֶל־אֹהֶל מוֹעֵד וַיִּצְאוּ וַיְבָרְכוּ אֶת־הָעָם וִירָא כְבוֹד־יְהוָה אֶל־כָּל־הָעָם:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטר שיחות חכ"ב ע' 19)

ויאמר אל אהרן קח לך עגל בן בקר לחטאת (ט, ב) להודיע שמכפר לו הקב"ה על־ידי עגל זה על מעשה

העגל שעשה (רש"י)

יש להקשות: מצינו כבר בשבעת ימי המלוואים שהקרבן פר "לכפר על מעשה העגל שהוא פר", ולמה הצריך להקריב קרבן נוסף לאותה מטרה? וגיש לומר, ששני קרבנות אלו מהיום שני שלבים בפפרה: השלב הראשון, כפרה שהיא מחילת החטא - "שנמחל לו לגמרי מה שעבר על מצות המלך". והשלב השני הוא כפרה נעלית יותר - "שיהיה לרצון לפני ה' ומרצה וחיביב לפניו יתברך כקדם החטא".

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 298)

ויאמר משה זה הדבר אשר צוה ה' תעשו ויגרא אליכם
כבוד ה' (ט, ו)

לפי שכל שבועת ימי המלוואים שהעמידו משה למשכן
ושמש בו ופרקו בכל יום - לא שרתה בו שכינה . . . לך
אמר להם: . . . אהרן אחי כדאי וחשוב ממני, שעל-ידי
קרבנותיו ועבודתו תשרה שכינה בהם (רש"י ט, כג)
אחד ההבדלים בין אהרן למשה, משה הוא בבחינת
"שושבינא דמלכא" - שתפקידו להמשיך ולהוריד אלקות
לעולם - ולכן על ידו נתנה התורה לישראל. ואהרן הוא
בבחינת "שושבינא דמטרוניתא" - שתפקידו לעלות ולרומם
את בני ישראל למעלה - אוהב את הבריות ומקרבן לתורה.
לכן השראת השכינה היתה דווקא על-ידי אהרן, היות
שתכלית ירידת השכינה לעולם, היא בכדי שנסופו של דבר
העולם עצמו יעלה לדרגה נעלית יותר - וזהו תפקידו של
אהרן.

רבי יודבר משה אל-אהרן ואל אלעזר
ואל-איתמר . . . בניו הנותרים קחו את-המנוחה
הנותרת מאשי יהוה ואכלוה מצות אצל
המזבח כי קדש קדשים הוא: . . . ואכלתם אתה
במקום קדוש כי חקך וחק-בגיד הוא מאשי
יהוה כירבן צויתי: . . . ואת חוה התנופה ואת
שוק התרומה תאכלו במקום טהור אתה
ובגיד ובנתיך אתה כיר-חקך וחק-בגיד נתנו
מזבחי שלמי בני ישראל: . . . שוק התרומה וחוה
התנופה על אשי החלבים יביאו להניף תנופה
לפני יהוה ויהיה לך ולבגיד אתך לחק-עולם
כאשר צוה יהוה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות ח"ו ע' 54)

וישחט את העלה וימצאו בני אהרן אלו את הדם
ויזרקוהו על המזבח (ט, יב)

וימצאו - לשון הושטה והמנה (רש"י)

לגבי קרבן חטאת נאמר הלשון "ויקריבו בני אהרן",
ואלו כאן - בקרבן עולה - ובקרבנות נוספים הלשון הוא
"וימצאו בני אהרן". ויש לכאור את סבת ההבדל, ובמהקדים:
אחד ההבדלים בין קרבן חטאת לשאר הקרבנות, הוא
בזריקת הדם על המזבח. בקרבן חטאת הזריקה היא
באמצעות טבילת האצבע בדם. בשאר הקרבנות זריקת

זה איפוא שני הקרבנות שהביאו לכפרה על מעשה העגל,
הראשון למחילת החטא, והשני בכדי כפרה נעלית יותר
שתביא לך שאהרן יהיה "מנצח וחיבי כקדם החטא",
ויוכל להביא להשראת השכינה במשכן.

שלישי כד ותצא אש מלפני יהוה ותאכל על-
המזבח את-העלה ואת-החלבים ויגרא אליהם
ויזנו ויפלו על-פניהם: י . . . ויקחו בני-אהרן
גדב ואביהוא איש מחתתו ויתנו בהן אש
וישימו עליה קטרת ויקריבו לפני יהוה אש
זרה אשר לא צוה אתם: . . . ותצא אש מלפני
יהוה ותאכל אותם וימתו לפני יהוה: . . . ויאמר
משה אל-אהרן הוא אשר-דבר יהוה . . . לאמר
בקרבי אקדש ועל-פני כל-העם אפבד וידם
אהרן: . . . ויקרא משה אל-מישאל ואל אלעזר
בני עזיאל דד אהרן ויאמר אליהם קרבו* שאו
את-אחיכם מאת פני-הקדש אל-מחוי
למחנה: . . . ויקרבו וישאם בכתנתם אל-מחוי
למחנה כאשר דבר משה: . . . ויאמר משה
אל-אהרן ולאלעזר ולאיתמר . . . בניו ראשיכם
אל-תפרעו . . . ובגדיכם לא-תפרמו ולא תמתו
ועל פל-העדה יקצף ואחיכם כל-בית ישראל
יבכו את-השרפה אשר שרף יהוה: . . . ומפתח
אהל מועד לא תצאו פן-תמתו כי-שמן משחת
יהוה עליכם ויעשו בדבר משה: פ . . . ויודבר
יהוה אל-אהרן לאמר: . . . יין ושכר אל-תשת . . .
אתה . . . ובגיד אתך בבאכם אל-אהל מועד ולא
תמתו חקת עולם לדורותיכם: . . . ולהבדיל בין
הקדש ובין החל ובין הטמא ובין הטהור:
. . . ולהורות את-בני ישראל את פל-החקים אשר
דבר יהוה אליהם ביד-משה: פ

(* הקורא יטעים הגריש קודם התלישא

ששי יא וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן
לאמר אלהים: בדברו אל־בני ישראל לאמר
זאת החיה אשר תאכלו מב־הבהמה אשר
על־הארץ: כל מפרסת פרסה ושסעת שסע
פרסת מעלת גרה בב־המה אתה תאכלו: אך
את־זה לא תאכלו מִמַּעַלֵי הַגֶּרֶה וּמִמַּפְרְסֵי
הַפְּרָסָה אֶת־הַגִּמְלָה כִּי־מַעַלָה גֶרֶה הוּא וּפְרָסָה
אֵינָנּוּ מִפְּרִים טָמֵא הוּא לָכֵם: וְאֶת־הַשֶּׁפֶן
כִּי־מַעַלָה גֶרֶה הוּא וּפְרָסָה לֹא יִפְרִים טָמֵא
הוּא לָכֵם: וְאֶת־הָאֲרֻנְבַת כִּי־מַעַלַת גֶּרֶה הוּא
וּפְרָסָה לֹא הִפְרִיסָה טָמֵאָה הוּא לָכֵם: וְאֶת־
הַחֲזִיר כִּי־מִפְרִים פְּרָסָה הוּא וְשִׁסַּע שִׁסַּע
פְּרָסָה וְהוּא גֶרֶה לֹא־יִגַּר טָמֵא הוּא לָכֵם:
מִבְשָׂרָם לֹא תֹאכְלוּ וּבְנִבְלָתָם לֹא תִגְעוּ
טָמֵאִים הֵם לָכֵם: אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל אֲשֶׁר
בַּמָּיִם כָּל אֲשֶׁר־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמָּיִם
בַּיָּמִים וּבְנִחְלִים אֹתָם תֹאכְלוּ: וְכָל אֲשֶׁר
אֵין־לוֹ סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּיָּמִים וּבְנִחְלִים מִכָּל
שָׂרֵץ הַמָּיִם וּמִכָּל נֶפֶשׁ הַחַיָּה אֲשֶׁר בַּמָּיִם שָׂקַץ
הֵם לָכֵם: וְשָׂקַץ יִהְיֶה לָכֵם מִבְשָׂרָם לֹא
תֹאכְלוּ וְאֶת־נִבְלָתָם תִּשְׂקְצוּ: כָּל אֲשֶׁר אֵין־לוֹ
סִנְפִיר וְקִשְׁקֶשֶׁת בַּמָּיִם שָׂקַץ הוּא לָכֵם: וְאֶת־
אֵלֶּה תִּשְׂקְצוּ מִן־הָעוֹף לֹא יֹאכְלוּ שָׂקַץ הֵם
אֶת־הַנָּשָׂר וְאֶת־הַפֶּרֶס וְאֶת־הָעוֹנִיָּה: וְאֶת־
הָרָאָה וְאֶת־הָאִיָּה לְמִינָהּ: אֵת כָּל־עֹרֹב
לְמִינֹ: וְאֵת בֶּת הַיַּעֲנָה וְאֶת־הַתַּחֲמָס וְאֶת־
הַשֹּׁחַף וְאֶת־הַנֶּץ לְמִינָהּ: וְאֶת־הַכּוֹס וְאֶת־
הַשִּׁלָּד וְאֶת־הַיִּנְשׁוּף: וְאֶת־הַתְּנִשְׁמַת וְאֶת־
הַקָּאָת וְאֶת־הָרָחֵם: וְאֵת הַחֲסִידָה הָאֲנָפָה
לְמִינָהּ וְאֶת־הַדּוֹכִיפַת וְאֶת־הָעֶטְלָף: כָּל שָׂרֵץ
הָעוֹף הַחֹלֵד עַל־אַרְבַּע שָׂקַץ הוּא לָכֵם: אֵךְ
אֶת־זֶה תֹאכְלוּ מִכָּל שָׂרֵץ הָעוֹף הַחֹלֵד עַל־

הָאָדָם הִיא בְּאֻמָּצֵנוֹת הַכָּלִי שָׂבוּ נִמְצָא הֵדֵם. וְהוּא הַטֶּעַם
לְשׁוֹנֵי הַלְשׁוֹן בֵּין קָרְבֵּן חֲטָאת לְשָׂר הַקָּרְבָּנוֹת:
בְּכָל הַקָּרְבָּנוֹת מִיד עִם הוֹשָׁטָה הַכָּלִי הִיָּה הֵדֵם מוֹקֵן
וּמִזְמֵן לְזִרְיקָה עַל הַמִּזְבֵּחַ, לֹא פָעִלָה נִוְסָפֶת - לָכֵן נֶאֱמַר
”וַיִּמְצְיֵאוּ - לְשׁוֹן הוֹשָׁטָה וְהִזְמִנָּה”. וְאֵלּוּ בְּקָרְבֵּן חֲטָאת,
שָׁגַם לְאַחֲרֵי הַגִּשָּׁת הַכָּלִי נִדְרָשֶׁת פָּעִלָה נִוְסָפֶת שֶׁל טְבִילַת
הָאֻזֵּב - נֶאֱמַר ”וַיִּקְרִיבוּ” בְּלִבָּר.

חמישי טו ואת שְׁעִיר הַחַטָּאת דָּרַשׁ דָּרַשׁ מֹשֶׁה
וְהִנֵּה שָׂרָף וַיִּקְצָף עַל־אַלְעָזָר וְעַל־אִיתָמָר בְּנֵי
אֹהֲרֹן הַנּוֹתָרִם לֵאמֹר: מִדּוּעַ לֹא־אֲכַלְתֶּם
אֶת־הַחַטָּאת בַּמָּקוֹם הַקָּדָשׁ כִּי קָדָשׁ קָדָשִׁים
הוּא וְאֹתָהּ נָתַן לָכֶם לֶשֶׁאת אֶת־עֵוֹן הָעֵדָה
לְכַפֵּר עֲלֵיהֶם לִפְנֵי יְהוָה: הֵן לֹא־הוּבָא
אֶת־דָּמָהּ אֶל־הַקֹּדֶשׁ פְּגִימָה אָכַל תֹּאכְלוּ אֹתָהּ
בַּקֹּדֶשׁ כַּאֲשֶׁר צֻוִּיתִי: וַיִּדְבֹּר אֹהֲרֹן אֶל־מֹשֶׁה
הֵן הַיּוֹם הַקָּרִיבוּ אֶת־חַטָּאתָם וְאֶת־עֲלֹתָם לִפְנֵי
יְהוָה וְתִקְרָאנָה אֹתִי כַּאֲלֵה וְאֲכַלְתִּי חַטָּאת
הַיּוֹם הַיֵּיטִב בְּעֵינֵי יְהוָה: וַיִּשְׁמַע מֹשֶׁה וַיֵּיטֵב
בְּעֵינָיו: פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטרשיחות ח"א ע' 169)

ויברכו את העם (ט, כג)

אמרו: ויהי נעם ה' אלקינו עלינו, יהי רצון שתשרה

שכינה במעשה ידיכם (רש"י)

גם בפרשת פקודי מזכיר רש"י לשון דומה של ברכה,
בברכת משה לעושי מלאכת המשכן. אך שם סדר הברכות
הפוך - קדם 'יהי רצון שתשרה שכינה במעשה ידיכם'
ולאחר־מכן 'ויהי נעם ה' אלקינו עלינו'. טעם שנוי הדברים
הוא, כי בפרשת פקודי ברכת משה לעושי המלאכה היא
בסיום מלאכת המשכן - והוא מברכם לפי סדר הדברים,
קדם ברכה לעושי המלאכה ('מעשה ידיכם') כי מלאכת
המשכן נעשתה בעקר על ידם, לאחר־זו כולל את עצמו -
ויהי נעם ה' אלקינו עלינו - שכן משה רק סים וגמר את
מלאכת המשכן. אך בפרשתנו הברכה מתיחסת לעבודת
הקרבנות בימי המלואים, ועבודה זו נעשתה על־ידי משה
ואהרן, לכן פתח וברך 'ויהי נעם...עלינו' שזו מתיחס על
עבודתו ועבודת אהרן. ואחרי־זו הוסיף ברכה לכלל עם
ישראל, שכתוצאה מעבודת הקרבנות תשרה שכינה
במעשיהם של ישראל.

שביעי ^א וְכָל־כְּלִי־חָרֶשׁ אֲשֶׁר־יִפֹּל מֵהֶם אֶל־תּוֹכוֹ
כָּל אֲשֶׁר בָּתוּכוֹ יִטְמָא וְאֹתוֹ תִשְׁפְּרוּ: ^ב מִפְּל־
הָאֵכָל אֲשֶׁר יֹאכַל אֲשֶׁר יָבוֹא עָלָיו מִיֵּם יִטְמָא
וְכָל־מִשְׁקָהּ אֲשֶׁר יִשְׁתֶּה בְּכָל־כְּלִי יִטְמָא: ^ג וְכָל
אֲשֶׁר־יִפֹּל מִנִּבְלָתָם ^ד עָלָיו יִטְמָא תַנּוּר וְכִירִים
יִתֵּן טַמְאִים הֵם וְטַמְאִים יִהְיוּ לָכֶם: ^ה אֵךְ מֵעֵין
וְכוֹר מִקֹּוֹה־מַיִם יִהְיֶה טָהוֹר וְנֹגַע בְּנִבְלָתָם
יִטְמָא: ^ו וְכִי יִפֹּל מִנִּבְלָתָם עַל־כְּלִי־זָרֶעַ זָרֶעַ
אֲשֶׁר יִזְרַע טָהוֹר הוּא: ^ז וְכִי יִתֵּן־מַיִם עַל־זָרֶעַ
וְנָפַל מִנִּבְלָתָם עָלָיו טַמָּא הוּא לָכֶם: ^ח וְכִי
יָמוּת מִן־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר־הִיא לָכֶם לֹא־כָלָה הַנֹּגַע
בְּנִבְלָתָהּ יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^ט וְהָאֵכָל מִנִּבְלָתָהּ
יִכָּסֵּם בְּגָדָיו וְטַמָּא עַד־הָעֶרֶב וְהַנֶּשֶׂא אֶת־
נִבְלָתָהּ יִכָּסֵּם בְּגָדָיו וְטַמָּא עַד־הָעֶרֶב: ^י וְכָל־
הַשֶּׁרֶץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ שֶׁקֶץ הוּא לֹא יֹאכַל:
^{יא} כָּל הַחַיָּה עַל־גֹּחַלֹּן וְכָל א הַחַיָּה עַל־אֲרָפֶעַ עַד
כָּל־מְרִבָּה רְגָלִים לְכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ
לֹא תֹאכְלוּם כִּי־שֶׁקֶץ הֵם: ^{יב} אֶל־תִּשְׁקְצוּ אֶת־
נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ וְלֹא תִטְמָאוּ
בָּהֶם וְנִטְמַתֶּם בָּם: ^{יג} כִּי אֲנִי יְהוָה אֱלֹהֵיכֶם
וְהַתְּקַדְּשֶׁתֶם וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי קְדוֹשׁ אֲנִי וְלֹא
תִטְמָאוּ אֶת־נַפְשֹׁתֵיכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ הָרָמָשׁ עַל־
הָאָרֶץ: ^{יד} כִּי אֲנִי יְהוָה הַמַּעֲלֶה אֶתְכֶם מֵאֲרֶץ
מִצְרַיִם לִהְיוֹת לָכֶם לֵאלֹהִים וְהִיִּיתֶם קְדוֹשִׁים כִּי
קְדוֹשׁ אֲנִי: ^{טו} וְאֵת תּוֹרַת הַבְּהֵמָה וְהָעוֹף וְכָל־
נֶפֶשׁ הַחַיָּה הָרָמָשׁוֹת בָּמִים וְלְכָל־נֶפֶשׁ הַשָּׂרֵצַת
עַל־הָאָרֶץ: ^{טז} לְהַבְדִּיל בֵּין הַטָּמֵא וּבֵין הַטָּהוֹר
וּבֵין הַחַיָּה הַנֹּאכְלָת וּבֵין הַחַיָּה אֲשֶׁר לֹא

תֹּאכַל: פפפ

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטר שיחות ח"י"ב ע' 50)

וימתו לפני ה' (י, ב)

שתויי זין נכנסו למקדש. תדע, שאחרי מיתתן הנהיר
הנותרים שלא יכנסו שתויי זין למקדש. משל למלך שהיה
לו בן בית וכו' כדאימא בויקרא רבה (רש"י)

אַרְבַּע כְּתִיב אֲשֶׁר־לֹא קָרִי אֲשֶׁר־לֹא כְרָעִים מִמַּעַל
לְרִגְלָיו לְנֹתֵר בָּהֶן עַל־הָאָרֶץ: ^{כז} אֶת־אֱלֹהִים מֵהֶם
תֹּאכְלוּ אֶת־הָאֲרָבָה לְמִינֹה וְאֶת־הַסֹּלֶעַם
לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲרָגֹל לְמִינֵהוּ וְאֶת־הַחֲגָב
לְמִינֵהוּ: ^{כח} וְכָל שֶׁרֶץ הָעוֹף אֲשֶׁר־לֹא אֲרַבֵּעַ
רְגָלִים שֶׁקֶץ הוּא לָכֶם: ^{כט} וְלֹא־אֱלֹהִים תִּטְמָאוּ
כָּל־הַנֹּגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא עַד־הָעֶרֶב: ^ל וְכָל־
הַנֶּשֶׂא מִנִּבְלָתָם יִכָּסֵּם בְּגָדָיו וְטַמָּא עַד־הָעֶרֶב:
^{לא} לְכָל־הַבְּהֵמָה אֲשֶׁר הוּא מִפְּרִסַּת פֶּרֶסָה
וְשִׁסֵּעַ אִינְנָה שִׁסֵּעַת וְגִרָה אִינְנָה מַעֲלָה
טַמְאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגַע בָּהֶם יִטְמָא: ^{לב} וְכָל א
הַחַיָּה עַל־פָּפִיו בְּכָל־הַחַיָּה הַחֹלֶכֶת עַל־אֲרָפֶעַ
טַמְאִים הֵם לָכֶם כָּל־הַנֹּגַע בְּנִבְלָתָם יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב: ^{לג} וְהַנֶּשֶׂא אֶת־נִבְלָתָם יִכָּסֵּם בְּגָדָיו
וְטַמָּא עַד־הָעֶרֶב טַמְאִים הֵם לָכֶם: ^{לד} וְזֶה
לָכֶם הַטָּמֵא בַּשָּׂרֵץ הַשָּׂרֵץ עַל־הָאָרֶץ הַחַיָּה
וְהַעֲכָפֹר וְהַצֵּב לְמִינֵהוּ: ^{לה} וְהָאֲנָקָה וְהַכֹּחַ
וְהַלְטָאָה וְהַחֲמָט וְהַתְּנַשְּׁמַת: ^{לו} אֱלֹהִים הַטַּמְאִים
לָכֶם בְּכָל־הַשָּׂרֵץ כָּל־הַנֹּגַע בָּהֶם בְּמָתָם יִטְמָא
עַד־הָעֶרֶב: ^{לז} וְכָל אֲשֶׁר־יִפֹּל־עָלָיו מֵהֶם א
בְּמָתָם יִטְמָא מִפְּל־כְּלִי־עֵץ אוֹ בְּגֵד אוֹ־עוֹר אוֹ
שֶׁקֶץ כְּלִי־אֲשֶׁר־יַעֲשֶׂה מִלֶּאכָה בָּהֶם בָּמִים
יֹוֹבָא וְטַמָּא עַד־הָעֶרֶב וְטָהוֹר:

~ נקודות משיחות קודש ~ (2קוטר שיחות ח"י"ב ע' 53)

וימתו לפני ה' (י, ב)

לא מתו בני אהרן אלא על ידי שהורו הלכה בפני משה

רבן (רש"י)

לכאורה בני אהרן הורו הלכה גם בפני אהרן אביהם
שהיה גם רבם, והפגיעה בכבודו היא יותר מאשר הפגיעה
במשה, שחרי"ש על פה צווי מפרש "כבוד את אביך"? ויש
לתרץ: מצינו בנוגע להסבה כליל הסדר שתלמיד שיושב
לפני רבו אינו מסב בפניו משום מורא וכבוד הרב. ואלו בן
שיושב לפני אביו חייב להסב אפילו אם אביו הוא גם רבו,
והסבה לכך היא, שמסתמא אביו מוחל על כבודו. והוא הדין
בענייננו, פגיעתם של נדב ואביהוא באהרן לא נחשבה לחטא,
כי מן הסתם אהרן מחל על כבודו.

לקאורה אם הפקנים הזקרו שלא לשנות זין רק לאחר מות נדב ואביהוא, מדוע נעשו נדב ואביהוא, הרי לא נצטוו שלא להקנס שתויי זין? ויש לומר שקולשנא זו רש"י מתרץ בהביאו את המשך דבריו "משל למלך שהיה לו בן בית" בנזק אחרון נחשבו לבני ביתו של המלך, ולכן גם אם אמנם לא נצטוו שלא להקנס שתויי זין, היה עליהם להבין זאת מעצמם, שכן בן ביתו של המלך מפיר את הנהגותיו.

צ"א פסוקים, עבדי"ה סימן.

♦ ♦ ♦

חצי קדיש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא ברעותה וימליך מלכותה, ויצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בתיכון וביומיון ובחני דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמיו. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתהדר, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושיירתא, תשבחתא ונחמתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

♦ ♦ ♦

מפטיר יט «וידבר יהוה אל־משה ואל־אהרן לאמר: זאת חקת התורה אשר־צוה יהוה לאמר דבר | אל־בני ישראל ויקחו אליך פרה אדמה תמימה אשר אין־בה מום אשר לא־עלה עליה על: ונתתם אותה אל־אלעזר הכהן והוציא אותה אל־מחויץ למחנה ושחט אותה לפניו: ולקח אלעזר הכהן מדמה באצבעו והזה אל־זבח פני אהל־מועד מדמה שבע פעמים: והשרף את־הפרה לעיניו את־ערה ואת־בשרה ואת־דמה על־פרשה ושרף: ולקח הכהן עץ ארו ואזוב ושני תולעת והשליך אל־תוך שרפת הפרה: וכבס בגדיו הכהן ורחץ בשרו במים ואחר יבא אל־המחנה וטמא הכהן עד־הערב: והשרף אותה וכבס בגדיו במים ורחץ בשרו במים וטמא עד־

הערב: ויאסף | איש טהור את אפר הפרה והניח מחויץ למחנה במקום טהור והיתה לעדת בני־ישראל למשמרת למי נדה חטאת הוא: וכבס האסף את־אפר הפרה את־בגדיו וטמא עד־הערב והיתה לבני ישראל ולגר הגר בתוכם לחקת עולם: והנגע במת לכל־נפש אדם וטמא שבעת ימים: והוא יתחטא־בו ביום השלישי וביום השביעי וטהר ואם־לא יתחטא ביום השלישי וביום השביעי לא יטהר: פל־הנגע במת בנפש האדם אשר ימות ולא יתחטא את־משפן יהוה טמא ונכרתה הנפש ההוא מישראל כי מי נדה לא־זרק עליו טמא יהיה עוד טמאתו בו: זאת התורה אדם כי־ימות באהל פל־הבא אל־האהל וכל־אשר באהל וטמא שבעת ימים: וכל פלי פתוח אשר אין־צמיד פתיל עליו טמא הוא: וכל אשר־יגע על־פני השדה בחל־חרב או במת או־בעצם אדם או בקבר וטמא שבעת ימים: ולקחו לטמא מעפר שרפת החטאת ונתן עליו מים חיים אל־פלי: ולקח אזוב וטבל במים איש טהור והזה על־האהל ועל־כל־הכלים ועל־הנפשות אשר היו־שם ועל־הנגע בעצם או בחלל או במת או בקבר: והזה הטהר על־הטמא ביום השלישי וביום השביעי וטמאו ביום השביעי וכבס בגדיו ורחץ במים וטהר בערב: ואיש אשר־יטמא ולא יתחטא ונכרתה הנפש ההוא מתוך הקהל כי את־מקדש יהוה טמא מי נדה לא־זרק עליו טמא הוא: והיתה להם לחקת עולם ומוזה מ־הנדה וכבס בגדיו והנגע במי הנדה וטמא עד־הערב: וכל אשר־יגע־בו הטמא וטמא ונפש הנגעת הטמא עד־הערב: פ

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. *מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לְפָנַי בְּנִי יִשְׂרָאֵל:

עַץ־חַיִּים הִיא לַמְּחֻזְקִים בָּהּ, וְתַמְכִּיהָ מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעֱם, וְכָל־נְתִיבֹתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְבָּע יָמִים בְּיָמֶיהָ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וְכָבוֹד. יִי חַפֵּץ לְמַעַן צְדָקוֹ, יַגְדִּיל תּוֹרָה וַיֵּאדִיר:

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגולל הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנִבְיָאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנֶּאֱמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַבּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבַמֹּשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנִבְיָאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

הפטרת פרשת פרה לקריאה בציבור ולשמו"ת

ביחזקאל פרק לו

לֹא מִן־וַיְהִי דִבְרֵי־יְהוָה אֵלַי לֵאמֹר: יִבְנֶה־אֱדֹם בֵּית יִשְׂרָאֵל יֹשְׁבִים עַל־אֲדָמָתָם וַיִּטְמְאוּ אוֹתָהּ בְּדִרְכָם וּבַעֲלִילוֹתָם כְּטִמְאַת הַנִּגְדָה הִיְתָה דִרְכָם לִפְנֵי: יְיָ וַאֲשַׁפֵּן חֲמָתִי עֲלֵיהֶם עַל־הַדָּם אֲשֶׁר־שָׁפְכוּ עַל־הָאָרֶץ וּבִגְלוֹלֵיהֶם טִמְאוּהָ: יִטְמְאוּ אֶתֶּם בְּגוֹיִם וַיִּזְרוּ בְּאַרְצוֹת בְּדִרְכָם וּבַעֲלִילוֹתָם

ביאור על ההפטרה מתוך החומשים

ע"פ שי למורא

(יז) הִיְתָה דִרְכָם לִפְנֵי, הִיְתָה דִרְכָם טִמְאַת לִפְנֵי עַד לְהַרְחִיקָם. (כ) וַיִּבְנוּ, לִפְנֵי פְשׁוּטוֹ מוֹסֵב עַל "בֵּית יִשְׂרָאֵל" שְׁנֵאֱמַר לְעִיל, שְׁהוּא לְשׁוֹן יְחִיד. וּמִדְרָשׁוֹ, הַקֵּב"ה בָּא עִמָּהֶם בְּגוֹלָה. כְּאֵמַר לָהֶם וְגו', וַמָּהוּ הַחֲלוּל, כְּאֵמַר אוֹיְבֵיהֶם עֲלֵיהֶם "עַם ה'" אֵלֶּה וּמֵאֲרָצוֹ יִצְאוּ, וְלֹא הִיְתָה יְכָלֶת בְּדוֹדוֹ לְהַצִּיל אֶת עַמּוֹ וְאֶת אֲרָצוֹ. (כב) אֲנִי עוֹשֶׂה, אֶת הַתְּשׁוּעָה שְׂאוּשִׁיעַ אֶתְכֶם. (כד) וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם מִן הַגּוֹיִם וְגו', וּבֹה אֶקְדֵּשׁ אֶת שְׁמִי

שְׁפֻטָתָם: כִּי־יִבְנוּ אֶל־הַגּוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׂם וַיַּחֲלִלוּ אֶת־שְׁמִי קֹדֶשִׁי בְּאֵמֹר לָהֶם עַם־יְהוָה אֵלֶּה וּמֵאֲרָצוֹ יִצְאוּ: כֹּא וַאֲחֻמֶּל עַל־שְׁמִי קֹדֶשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵהוּ בֵּית יִשְׂרָאֵל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאוּ שָׁמָּה: כִּי לֵבֵן אֵמַר לְבֵית־יִשְׂרָאֵל כֹּה אָמַר אֲדֹנָי יְהוִה לֹא לְמַעַנְכֶם אֲנִי עוֹשֶׂה בֵּית יִשְׂרָאֵל כִּי אִם־לְשֵׁם־קֹדֶשִׁי אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּגוֹיִם אֲשֶׁר־בָּאתֶם שָׁם: כִּי וְקִדְשָׁתִי אֶת־שְׁמִי הַגָּדוֹל הַמְּחָלָל בְּגוֹיִם אֲשֶׁר חָלְלֵתֶם בְּתוֹכָם וַיִּדְעוּ הַגּוֹיִם כִּי־אֲנִי יְהוִה נֹאֵם אֲדֹנָי יְהוִה בְּהַקְדֵּשִׁי בְּכֶם לְעִינֵיהֶם: כִּי וְלִקְחָתִי אֶתְכֶם מִן־הַגּוֹיִם וּקְבַצְתִּי

כו) את לב האבן, הלב החזק והקשה פאבן.
לב בשר, לב נקנע ורך כבשר כו) ואת
רוחי אתן בקרבכם, כלומר, אחזיר לכם רוח
הנבואה. כח) והייתם לי לעם, לשמר מצותי.
אהיה לכם לאלהים, לעזר לכם ולהושיע
אתכם. לא) ונקמתם בפניכם, ונתקומטו על
עצמכם, לומר, למה עשינו מעשים פאלו.
לד) הנשמה, אשר היתה שוממה עד עכשיו.
הלזו, הזאת. כמו שיאמר בלשון זכר "האיש
הלזה" (בראשית כד, טה). לה) בצורות ישובו,
נהיו מושבות פאנשים ובמגדלים ובחומות.

אתכם מפל־הארצות והבאתי אתכם אל־
אדמתכם: כה וזרקתי עליכם מים טהורים
וטהרתם מפל טמאותיכם ומפל־גלוליכם וטהר
אתכם: כו ונתתי לכם לב חדש ורוח חדשה אתן
בקרבכם והסרתי את־לב האבן מבשרכם ונתתי
לכם לב בשר: כז ואת־רוחי אתן בקרבכם ועשיתי
את אשר־בחקי תלכו ומשפטי תשמרו ועשיתם:

כח וישבתם בארץ אשר נתתי לאבותיכם והייתם לי לעם ואנכי אהיה לכם לאלהים:
כט והושעתי אתכם מפל טמאותיכם וקראתי אל־הדגן והרפיתי אתו ולא־אתן
עליכם רעב: לו והרפיתי את־פרי העץ ותנובת השדה למען אשר לא תקחו עוד
חרפת רעב בגוים: לא וזכרתם את־דרכיכם הרעים ומעלליכם אשר לא־טובים
ונקמתם בפניכם על עונותיכם ועל תועבותיכם: לב לא למענכם אני־עשה נאם אדני
יהוה יודע לכם בושו והפלמו מדרכיכם בית ישראל: לב פה אמר אדני יהוה ביום
טהרי אתכם מפל עונותיכם והושבתי את־הערים ונבנו החרבות: לד והארץ
הנשמה תעבד תחת אשר היתה שממה לעיני כל־עובר: לה ואמרו הארץ הלזו
הנשמה היתה פגועה והערים החרבות והנשמות והנהרסות בצורות ישובו:
לו וידעו הגוים אשר ישארו סביבותיכם כי אני יהוה פנתי הנהרסות נטעתי
הנשמה אני יהוה דברתי ועשיתי:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

פרוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות,
האל הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק:
נאמן, אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא
ישוב ריקם, כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. פרוך אתה יי, האל הנאמן בכל
דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשמח במהרה
בימינו. פרוך אתה יי. משמח ציון בבניה:

שְׁמַחְנוּ, יי אֱלֹהֵינוּ, בְּאַלְיָהוּ הַנְּבִיא עֲבָדְךָ, וּבְמַלְכוּת בֵּית דָּוִד מְשִׁיחֶךָ,
בְּמַהֲרָה יָבוֹא וַיַּגֵּל לִפְנֵינוּ, עַל כְּסֹא לֹא יֵשֵׁב זֶר, וְלֹא יִנְחָלוּ עוֹד
אַחֲרֵים אֶת כְּבוֹדוֹ. כִּי בְשֵׁם קִדְשְׁךָ נִשְׁבַּעְתָּ לוֹ, שְׁלֹא יִכָּפֵה נִרְוֹ לְעוֹלָם וָעֶד:
בְּרוּךְ אַתָּה יי, מִגֵּן דָּוִד:

עַל הַתּוֹרָה, וְעַל הָעֲבוֹדָה וְעַל הַנְּבִיאִים וְעַל יוֹם הַשְּׁבִיט הַזֶּה, שְׁנַתָּת לָנוּ יי
אֱלֹהֵינוּ לְקִדְשָׁה וּלְמִנוּחָה, לְכָבוֹד וּלְתַפָּאֶרֶת. עַל הַכֹּל, יי אֱלֹהֵינוּ אֲנַחְנוּ
מוֹדִים לָךְ, וּמְבָרְכִים אוֹתְךָ. יִתְבָּרַךְ שְׁמֶךָ בְּכָל חַי תְּמִיד לְעוֹלָם וָעֶד: בְּרוּךְ
אַתָּה יי, מְקַדֵּשׁ הַשְּׁבִיט:

סוף זמן קידוש לבנה באה"ק:
ליל שני, טו אדר ב'

אגרות קודש

בי"ה, ג' אדי"ש, תשי"ז

ברוקלין.

שלום וברכה!

במענה על מכתבו מכ"ה אד"ר והקודמו, במ כתב אודות פעולות בכרס חב"ד ובמסגרת צעירי
אגו"ח, ובודאי ימשיך במנהגו טוב זה להודיע על דא וכל המפרט ה"ז משובח, נוסף למ"ש כ"פ שכתביה
זו מוסיפה במרץ ע"ד מרז"ל בהנוגע לשבטי י"ה, אלמלא הי' ראובן יודע וכו'...

במ"ש אודות ההצעה שקבל להכנס בהנהלת צעירי אגו"ח וכו' גם בזה כתבתי כ"פ שאודות
ענינים כאלו צריכים לדון על אתר, כיון שההחלטה תלויה בכמה פרטים ופרטי פרטים, והנקודה
התיכונית היא שמוכרח הפעולה בממדים היותר רחבים וגדולים בהפצת המעינות חוצה, וכאז"א
מאנ"ש ועאכו"כ מהצעירים מחוייבים בזה, ופשיטא שההתחייבות שלו לא תוגרע ע"י שלא נכנס בועד
פלוני או הנהלה פלונית כי ההתחייבות באה לא ע"י בחירות או מינוי של בני אדם אלא שזהו תפקיד
הנשמה להאיר חלקו בעולם ואלו שזכו למאורות החסידות באיזה אופן שיהי' אם רב או מעט פשוט
שהפצת החסידות בכלל זה, ולא רק בכלל זה אלא בעיקר זה, ז. א. שכל הפצת עניני היהדות צ"ל
חדורים רעיון זה של החסידות, וכמובן מתואר זהר הק' אשר פנימיות התורה היא נשמתא דעניני נגלה
שבתורה, וק"ל, ובמילא מ"ש שאם לא יכנס בהנהלה לא יעמוד בנסיגות, אין לזה מקום וההחלטה בזה
תלויה כנ"ל בפרטי פרטים הנ"ל שבהם הנקודה ניצול כשרונות ויכולת להפצת המעינות באופן הכי פעיל.

במ"ש אודות שני אברכים שנתקרבו ואח"כ נתרחקו וכו' מובן איך הדבר מבהיל, וההבהלה לא
פחותה היא גם מהפרט שכותב שלא ידעו שהנ"ל נתרחקו! היאומן כי יסופר? ועיין ב"ב ח' ע"ב תליסר
שנין דלא חיזיא לי והשתא נמי דעתאי עלויהו, שמשמע שאם לא הי' דעתי עלויהי לאחר תליסר שנין, גם
ע"ז קאי השאלה שלפני זה, שבקתיה להימנותך, עיי"ש ואם בזמן הש"ס דאכשור דרא ובחז"ל הדברים
אמורים עאכו"כ בפלטריין של מלך ובימינו דעקבתא דמשיחא חשך כפול ומכופל, ומובן שדברי אלה
מטרתם שיבואו לידי פועל ולא רק בהנוגע לאחרים שתושלל אפשרית דתופעות האמורות, אלא גם
בהנוגע להנ"ל, שבטח ישנו מקום לתיקון, וכידוע הלימוד דפסח שני, הובא בהיום יום פסח שני, ויהי"ר
שיהי' התיקון ע"ד המבואר באגרת התשובה סוף פרק ט' הי' רגיל לקרות דף אחד יקרא שני דפים.

בברכה לבשו"ט בכל האמור.

לוח זמנים לשבוע פרשת שמיני - פרה בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת
(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
באר שבע (ח)	5:43	5:50	8:14	8:09	8:48	8:43	9:50	9:46	17:49	17:53	18:15	18:19	17:33	18:29
חיפה (ח)	5:42	5:49	8:13	8:08	8:47	8:42	9:49	9:45	17:48	17:53	18:15	18:19	17:22	18:29
ירושלים (ח)	5:41	5:48	8:12	8:07	8:46	8:42	9:48	9:44	17:52	17:57	18:14	18:18	17:16	18:28
תל אביב (ח)	5:43	5:50	8:14	8:09	8:48	8:43	9:50	9:46	17:49	17:54	18:15	18:20	17:33	18:30
אוסטריה, וינה (ח)	5:54	6:06	8:19	8:11	9:03	8:56	10:05	9:59	18:01	18:10	18:34	18:43	17:50	18:56
אוסטרליה, מלבורן (ק)	7:24	7:19	9:45	9:47	10:22	10:24	11:25	11:26	19:38	19:29	20:06	19:57	19:13	20:08
אוקראינה, אודסה (ח)	5:57	6:09	8:23	8:16	9:05	8:59	10:07	10:02	18:04	18:12	18:36	18:44	17:53	18:57
אוקראינה, דונייצק (ח)	5:28	5:41	7:53	7:46	8:37	8:30	9:39	9:34	17:35	17:44	18:08	18:17	17:25	18:30
אוקראינה, דנייפרופטרובסק (ח)	5:52	5:39	8:04	7:56	8:48	8:41	9:50	9:45	17:46	17:55	18:20	18:29	17:36	18:42
אוקראינה, ז'יטומיר (ח)	6:04	6:17	8:28	8:20	9:14	9:07	10:15	10:10	18:12	18:21	18:46	18:56	18:02	19:10
אוקראינה, קייב (ח)	5:57	6:10	8:20	8:12	9:07	8:59	10:08	10:03	18:04	18:14	18:39	18:49	17:54	19:02
איטליה, מילאנו (ח)	6:23	6:34	8:50	8:43	9:31	9:25	10:33	10:28	18:30	18:38	19:02	19:10	18:19	19:22
אקוואדור, קיטו (ח)	6:18	6:19	8:51	8:49	9:19	9:17	10:22	10:20	18:26	18:24	18:48	18:46	18:06	18:55
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:58	6:54	9:21	9:22	9:56	9:57	10:59	11:00	19:10	19:02	19:37	19:29	18:46	19:39
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	7:50	7:44	10:08	10:10	10:47	10:49	11:50	11:51	20:03	19:53	20:33	20:23	19:37	20:34
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:07	7:16	9:36	9:30	10:14	10:08	11:16	11:11	19:14	19:20	19:43	19:49	19:01	20:00
ארה"ב, ברוקלין (ק)	6:56	7:06	9:25	9:19	10:03	9:57	11:05	11:01	19:04	19:10	19:33	19:39	18:51	19:51
ארה"ב, גרסי סיטי (ק)	6:56	7:06	9:25	9:19	10:04	9:58	11:06	11:01	19:04	19:11	19:33	19:40	18:51	19:51
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:32	7:42	10:00	9:54	10:40	10:34	11:42	11:37	19:40	19:47	20:10	20:17	19:28	20:28
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:23	7:30	9:55	9:50	10:28	10:24	11:30	11:27	19:30	19:34	19:56	20:00	19:15	20:10
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	7:01	6:53	9:24	9:19	9:59	9:54	11:01	10:57	19:01	19:05	19:27	19:32	18:47	19:42
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:23	7:29	9:56	9:51	10:27	10:23	11:29	11:26	19:30	19:33	19:55	19:58	19:15	20:07
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	6:52	7:02	9:20	9:14	9:59	9:53	11:01	10:56	18:59	19:06	19:29	19:35	18:47	19:47
ארה"ב, שיקגו (ק)	6:50	7:01	9:19	9:13	9:58	9:52	11:00	10:55	18:58	19:05	19:28	19:35	18:46	19:46
בוליביה, לה-פס (ח)	6:37	6:36	9:07	9:06	9:36	9:36	10:39	10:38	18:46	18:42	19:09	19:05	18:25	19:14
בלגיה, אנטוורפן (ח)	6:41	6:55	9:04	8:55	9:51	9:43	10:52	10:47	18:48	18:59	19:24	19:34	18:39	19:48
בלגיה, בריסל (ח)	6:41	6:55	9:04	8:56	9:51	9:44	10:53	10:47	18:49	18:59	19:24	19:34	18:39	19:48
ברזיל, סאן פאולו (ח)	6:11	6:09	8:39	8:39	9:10	9:10	10:13	10:13	18:21	18:16	18:46	18:40	17:59	18:49
ברזיל, ריו דה-ז'נירו (ח)	5:59	5:57	8:27	8:27	8:58	8:58	10:01	10:01	18:09	18:04	18:33	18:28	17:47	18:37
בריטניה, לונדון (ח)	5:59	6:13	8:21	8:13	9:09	9:01	10:11	10:05	18:06	18:17	18:42	18:52	18:00	19:06
בריטניה, מנצ'סטר (ח)	6:07	6:22	8:28	8:19	9:18	9:10	10:19	10:13	18:15	18:26	18:52	19:03	18:09	19:18
גרמניה, ברלין (ח)	6:05	6:19	8:27	8:18	9:15	9:07	10:17	10:11	18:12	18:23	18:49	18:59	18:03	19:14
גרמניה, פרנקפורט (ח)	6:24	6:37	8:48	8:40	9:34	9:27	10:35	10:30	18:32	18:41	19:06	19:16	18:22	19:30
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	6:12	6:09	8:38	8:39	9:10	9:11	10:13	10:13	18:23	18:16	18:47	18:41	17:59	18:50
הודו, מומבאי (ח)	6:41	6:46	9:15	9:11	9:45	9:41	10:47	10:44	18:48	18:50	19:12	19:13	18:32	19:22
הודו, פונה (ח)	6:37	6:42	9:11	9:07	9:41	9:38	10:43	10:40	18:45	18:46	19:08	19:09	18:28	19:18
הונגריה, בודפשט (ח)	5:43	5:55	8:08	8:01	8:52	8:45	9:54	9:48	17:50	17:59	18:23	18:32	17:39	18:45
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:01	6:11	8:30	8:23	9:08	9:02	10:10	10:05	18:08	18:14	18:37	18:44	17:55	18:55
יוון, אתונה (ח)	6:26	6:35	8:56	8:50	9:33	9:27	10:34	10:30	18:33	18:39	19:01	19:07	18:20	19:18
מולדובה, קישינב (ח)	6:16	6:04	8:30	8:23	9:13	9:06	10:15	10:09	18:11	18:20	18:44	18:52	18:00	19:05

לוח זמנים לשבוע פרשת שמייני - פרה בערים שונות בעולם
 זמני יום ראשון ויום שבת
 (ח) = שעות חורף (ק) = שעות קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ו									
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:43	6:38	9:12	9:08	9:42	9:38	10:44	10:41	18:46	18:47	19:09	19:11	18:29	19:20
ניו-זילנד, קריסטצ'רץ' (ח)	6:26	6:34	8:47	8:51	9:30	9:33	10:34	10:35	18:50	18:39	19:22	19:10	18:23	19:22
נפאל, קטמנדו (ח)	6:13	6:06	8:38	8:34	9:11	9:06	10:13	10:09	18:13	18:16	18:38	18:41	17:57	18:51
סינגפור, סינגפור (ח)	7:10	7:08	9:41	9:40	10:10	10:08	11:12	11:10	19:16	19:15	19:38	19:37	18:57	19:46
פולין, ורשא (ח)	5:48	5:34	7:56	7:48	8:45	8:37	9:46	9:40	17:42	17:52	18:18	18:29	17:33	18:43
פרו, לימה (ח)	6:12	6:12	8:43	8:43	9:12	9:12	10:15	10:14	18:21	18:18	18:44	18:40	18:00	18:49
צרפת, ליוון (ח)	6:52	6:40	9:07	9:00	9:49	9:42	10:50	10:45	18:48	18:56	19:19	19:27	18:36	19:40
צרפת, פריז (ח)	7:02	6:50	9:14	9:07	9:59	9:52	11:01	10:55	18:57	19:06	19:31	19:40	18:47	19:53
קולומביה, בוגוטה (ח)	6:02	6:00	8:33	8:31	9:02	8:59	10:04	10:02	18:08	18:07	18:30	18:29	17:49	18:38
קנדה, טורונטו (ק)	7:28	7:17	9:45	9:38	10:25	10:19	11:27	11:22	19:25	19:32	19:56	20:03	19:13	20:15
קנדה, מונטריאול (ק)	7:05	6:54	9:20	9:13	10:02	9:56	11:04	10:59	19:01	19:09	19:33	19:41	18:50	19:53
קפריסין, לרנקה (ק)	6:55	6:47	9:18	9:12	9:53	9:48	10:55	10:51	18:54	18:59	19:21	19:25	18:40	19:36
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:09	6:54	9:13	9:04	10:05	9:57	11:07	11:01	19:02	19:13	19:40	19:52	18:53	20:07
רוסיה, מוסקבה (ח)	6:43	6:27	8:46	8:36	9:39	9:30	10:40	10:34	18:35	18:47	19:14	19:26	18:27	19:42
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:33	6:21	8:46	8:39	9:30	9:23	10:31	10:26	18:28	18:36	19:00	19:09	18:17	19:22
שווייץ, ציריך (ח)	6:37	6:25	8:51	8:43	9:34	9:27	10:36	10:31	18:33	18:41	19:05	19:14	18:22	19:27
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:25	6:21	8:55	8:52	9:24	9:21	10:26	10:24	18:29	18:29	18:51	18:52	18:11	19:01

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התועדויות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הברכה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

**בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק
 נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:**

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצדיקנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסטים וחסות רעות בדרך ומכל־פורעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו **אולגה שרח** בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת, יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 9606108 3 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840

Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להורדת קבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00417
16/03/2014

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7